

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
1942

ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΑ ¹⁾

Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσεντιῶς

Παρετυμολογία

Οἱ λέξεις δὲν ἀλλάζανε μορφή μόνον ἀπὸ φωνητικούς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τρόπους κάπως πιδ συνειδητούς, ὅπως εἶναι λ. χ. ἡ παρετυμολογία καὶ ἡ ἀναλογία.

Παρετυμολογία.— Καθὼς εἶναι γνωστό, παρετυμολογία λέγεται ὁ ψυχολογικὸς νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον μιὰ λέξη ἀλλάζει μορφή, διότι ὁ λαὸς τῆ συγγέει μὲ μιὰν ἄλλη, ὅμοιά τῆς. Κατὰ τὸν νόμον αὐτὸν πολλὲς λέξεις, ποὺ προέρχονται ἀπ' τὴν ἀρχαία καὶ ἀπὸ ξένες γλῶσσες ἔλκονται ἀπὸ ἄλλες ὅμοιες τους τῆς νέας Ἑλληνικῆς, καὶ προσαρμύζονται πρὸς αὐτὲς φωνητικά. Ὅταν δηλαδὴ ὁ λαὸς ἀκούει μιὰ λέξη καινούργια καὶ δὲν ἐννοεῖ τὴ ρίζα τῆς, τὴν ταιριάζει μὲ μιὰν ἄλλη οἰκειότερή του, τὴν τροποποιεῖ σύμφωνα μ' αὐτήν, κ' ἔτσι πολλὲς λέξεις μετασχηματίζονται, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιβύλλουν οἱ φθολογολογικοὶ νόμοι.

Π. χ. ὁ λαὸς ἀκούοντας τὴ λέξη φθινόπωρο δὲν καταλάβαινε τὸ πρῶτο συνθετικὸ τῆς, διότι εἶχε ξεχάσει πιδ τὸ ρῆμα φθίνω. Τὸν φαίνονταν λοιπὸν ξένη καὶ ξεκάφωτη ἡ λέξη. Καὶ φυσικά, αὐθόρμητα, σὰν νὰ συνεννοήθηκε μεταξὺ του, τῶν διαφόρων τόπων ὁ λαός, ἔβαλε στὴ θέση τοῦ φθίνω τὸ χύνω, κ' ἔπλασε μιὰν καινούργια λέξη τὸ χυνόπωρο, ποὺ ὄχι μονάχα σημαίνει τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ πλεονέκτημα συνάμα, ὅτι εἶναι ζωντανή.

Ἐπῆρχαν κάμποσες λέξεις στὴν Τσεντιῶ, μετασχηματισμένες ἀπὸ παρετυμολογία. Τὸ ὄνομα Ἐρασμία λ. χ. δὲν ἤξαιραν ὅτι εἶναι θηλυκὸ τοῦ ἐπιθέτου ἐράσμιος καὶ δὲν καταλάβαιναν ἐπομένως τὴ σημασία του. Ἠξαιραν ὅμως τὸ ρῆμα ἀρέζω, ποὺ μοιάζει κάμποσο μ' ἐκεῖνο. Κ' ἐπειδὴ νομίσανε ὅτι ἡ Ἐρασμία παράγεται ἀπ' τὸ ἀρέζω, τὴν φέλλιαν ἀπ' αὐτὸ καὶ τὴν μετέτρεψαν σὲ Ἄρεσμία, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ εὐχηθοῦν στὸ κο-

1) Συνέχεια ἀπὸ Σελ. 305 τοῦ ΙΣΤ' τόμου.

ρίτσι, πού εἶχε αὐτὸ τὸ ὄνομα νὰ ἀρεστῆ σύντομα ἀπὸ τὰ παλληκάρια, καὶ νὰ καλοπαντρευτῆ.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ πουλί, πού φωλιάζει μέσα στοὺς πύργους, καὶ γιὰ τοῦτο ἀρχικῶς ὠνομάστηκε πυργέτης τὸ εἶπανε πρῶτα σπουργίτι καὶ κατόπι ἀσπυργίτι ἀπ' τὸ ἀσπυρλό του χρώμα. Ὁ δικηγόρος μετασχηματίσθηκε σὲ δικαίωρο, διότι δικαίωνει ἢ μᾶλλον προσπαθεῖ νὰ δικαιώσῃ τοὺς πελάτες του. Κ' ἡ νεροφαγιά περιορίσθηκε σὲ ροφαγιά, διότι ροφᾷ τὸ νερό, πού μπαίνει μέσα. Τὸν Θεμιστοκλῆ τὸν εἶπανε Δημοστοκλῆ, διότι τὸ πρῶτο συνθετικὸ μέρος τοῦ ὀνόματος Θεμιστοκλῆς τοὺς εἶτανε ἀκατανόητο καὶ τὸ ἀντικαταστήσανε μ' ἄλλο γνωστότερό τους ἀπ' τὴ λέξη δήμος. Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου τραγικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Εὐριπίδη τὸ εἶχαν κάμει Εὐρωπίδη, σὰν νὰ παράγονταν ἀπὸ τὴν Εὐρώπη τάχα. Καὶ τὸν κ. Εὐθυβούλη Χουρμουζιάδη, τὸν ἔγκριτον γιαιτρὸ τῆς Σηλυβρίας, τὸν ἔλεγαν Ἀνθηβούλη, διότι ἡ λέξη ἄνθος τοὺς εἶτανε πιὸ συνηθισμένη ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἐπίθετο εὐθύς.

Ἔτσι ἔλεγαν τὴν Ἀδριανούπολιν Ἀντριανοῦ ἀπὸ κανένα ἀντρεωμένο. Τὸν ἄμβωνα τῆς ἐκκλησίας ἄγγωνα, διότι εἶχε τὴ θέσι, πού ἔχει ἡ ἄγγωνα στοῦ ἀνθρώπου τὸ κορμί. Τὸ αἰγόκλημα ἀγιόκλημα, διότι χρησιμοποιοῦνταν στὴν λατρεία. Τὴν ἀρτοκλασία ἀρτοπλασία, διότι τὸ ψωμί πλάθεται πρὶν νὰ ψηθῆ. Τὴν αὐτονομία ἐφτανομία, συγκυριαρχία δηλαδὴ ἐφτὰ κρατῶν. Τὰ βημόθυρα τῆς ἐκκλησίας δημόθυρα ἀπὸ τὴ συνηθισμένη λέξη δήμος. Τὴν Ραιδεστὸ Ροδοστὸ ἀπὸ τὰ ρόδα, Ροδόπολη μὲ ἄλλους λόγους. Τὸ πουλί τὸν χλωριῶνα φλῶρ, παρετυμολογικὰ ἀπ' τὸ φλουρί. Τὴ δυσεντερία λυσεντερία, διάλυση δηλαδὴ τῶν ἐντέρων. Τὸ τόξο δοξάρι ἀπ' τὴ δόξα. Τὸν φανατικὸ θανατικὸ, καὶ ἄλλα πολλὰ.

Παράβ. τ' ἀρχαῖα Ἀγβάτανα—Ἐκβάτανα, Ἀρίαρτος—Ἀλιάρτος, πατῶ—βατῶ, ἀδράφαξυς—ἀνδράφαξυς, Ἰφίστιος—Ἡφαίστιος, Τρεμιθοῦς—Τρεμιθοῦς κτλ.

Ἀναλογία.—Ὅτι ῥόλο ἔπαιξε στὶς ρίζες τῶν λέξεων ἡ παρετυμολογία, τὸν ἴδιο ῥόλο ἔπαιξε στὶς καταλήξεις ἢ ἀναλογία πού ἄλλαξε τὴ μορφή ὅλων τῶν μερῶν τοῦ λόγου.

Π.χ. στὰ οὐσιαστικὰ κατ' ἀναλογία τοῦ ἀρσενικοῦ ὁ καφές, ἔγινε κ' ἢ ζάχαρη ὁ ζάχαρος. Τὸ τσιγάρο ἔγινε ὁ τσιγάρος κατὰ τὸ ὁ καπνός. Ὁ γονεὺς ἔγινε γονιὸς κατὰ τὸ ὁ γιός. Τὸ πιετὸ ἔγινε πιετὶ κατὰ τὸ φαγί. Τὰ ὁ ψεύφης καὶ ὁ ράφης εἶχανε πληθυντικὸ οἱ ψεύδοι, οἱ ράβδοι, κατὰ τὸ οἱ μοῦστοι, οἱ σοῦρλοι. Ὁ γιὸς καὶ ὁ ἀδερφὸς ἔκαμναν στὸν πληθυντικὸ οἱ γιοῦδες, οἱ ἀδερφοῦδες κατὰ τὸ παπποῦδες. Ὁ ἄρκοδας—οἱ ἀρκόδι κατὰ τὸ ὁ διάβολος—οἱ διαβόλι. Τὸ πρόσωπο—τὰ προσώπατα κατὰ τὸ ράψιμο—τὰ ραψίματα. Τὸ φόρεμα—τοῦ φορεματοῦ κατὰ τὸ κομμάτι—τοῦ κομματιοῦ κλπ.

Στὰ ρήματα κατὰ τὰ πορπατῶ, τραβουδῶ, φεγομαχῶ κτλ. ἔγιναν τὰ ζεματῶ, ξεσκιῶ, περεχῶ κτλ. Κατὰ τὸ βερδεύω—βέρδεψα καὶ τὸ θαρῶ—θάρεψα. Κατὰ τὸ φωνάζω—φώναξα καὶ τὸ ἀγιάζω—ἀγιαξα. Κατὰ τὸ ἔρχομαι—ἔλα καὶ τὰ: φεύγα, ράτα, κόμα, τράβα κτλ. Κατὰ τὰ: βαρεῖτε, πορπατεῖτε κτλ. καὶ τὸ: ἔχετε ἀντὶ ἔχετε. Κατὰ τὸ χαρισάμενος καὶ τὰ: ὁ λογάμενος, ὁ σεινάμενος, ὁ κουνάμενος, ὁ κοιτάμενος, ὁ παραστεκάμενος, ὁ πετάμενος, ὁ τρεχάμενος κτλ.

Στὰ ἐπίθετα ὁ γλυκὺς ἔγινε γλυκός κατὰ τὸ πικρός. Ὁ ἐλαφρὸς ἔγινε λαφρὸς κατὰ τὸ βαρὺς. Ὁ τρανὸς εἶχε συγκριτικὸ ὁ τρανύτερος κατὰ τὸ βαρύτερος. Ὁ ἥμισυς ἔγινε μισὸς κατὰ τὸ σωστὸς κτλ.

Στὶς ἀντωνυμίες τὸ ἐσύ καὶ τὸ ἐσένα ἔγιναν κατὰ τὰ ἐγὼ καὶ ἐμένα. Τὰ αὐτουνοὺς καὶ ἀλλουνοὺς, κατὰ τὸ ἐκεινοὺς. Ἡ γενικὴ πληθυντικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ ἐκεινοῖς κατὰ τὴν γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ ἐκεινῆς κτλ.

Στὶς προθέσεις ἢ ἀπὸ καὶ ἢ γιὰ ἔγιναν ἀποτὰ καὶ γιὰτὰ κατὰ τὴν μετὰ. Ἡ μετὰ ἔγινε με κατὰ τὴν σὲ κτλ.

Στὰ ἐπιρρήματα τὸ χθὲς ἔγινε ἔχτὲ κατὰ τὸ ἐψέ, καὶ τὸ ἐψὲ ἔγινε ἐψὲς κατὰ τὸ ἐχτὲς κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς Ἀρχαίας τὸν ὠκύπουν ἀντὶ τὸν ὠκύποδα κατὰ τὸ τὸν εἰσπλουν, ἐλελυθοίην ἀντὶ ἐληλύθοιμι κατὰ τὸ ποιοίην, κατὰ τὸ σκοτεινὸς τὸ φωτεινὸς κατὰ τὸ γονεῖς τὸ υἱεῖς, κατὰ τὸ ἐκποδῶν τὸ ἐμποδῶν κτλ.

Ἰδιωματισμοὶ

Ἐξὸν ἀπὸ ὅσα ἔχουν ἀναγραφῆ ἕως τώρα ἡ τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς παρουσίαζε καὶ τοὺς ἑξῆς ἰδιωματισμοὺς: α) ὅτι δανείζονταν πολλὰς λέξεις ἀπὸ τὴν τουρκικὴν, β) ὅτι πολλὰς λέξεις τονίζονταν στὴν ἀντιπροπαραλήγουσαν καὶ κάποτε στὴν πέμπτη συλλαβὴ καὶ γ) ὅτι ὑπῆρχαν μερικοὶ περιεργοὶ ἀντωνυμικοὶ τύποι.

Οἱ λέξεις ποὺ παῖρνονταν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν γλῶσσα ἀνήκανε σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου. Ὅσοις ὅμως εἶτανε κλιτῆς, δέχονταν τὶς συνηθισμένες τοπικὰ καταλήξεις, καὶ προσαρμόζονταν πρὸς τὸ δικό μας τυπικό. Π. χ.

Ἐνόματα. Τὸ ἀγγήλι—τ' ἀγγήλια, τὸ βεργί—τὰ βεργιά, τὸ γαλαγάνι—τὰ γαλαγάνια, ὁ βατακτῆς—οἱ βατακτῆδες, ὁ dedēs—οἱ dedēdes, ὁ ἐρίφς—οἱ ἐρίβδοι, ὁ ζαμπαρὰς—οἱ ζαμπαράδες, τὸ ἰλάμ—τὰ ἰλάμνια, τὸ κονάκι—τὰ κονάκια, ὁ λαλὰς—οἱ λαλάδες, ὁ μιλαζίμς—οἱ μιλαζίμδοι, τὸ νιζάμ—τὰ νιζάμια, τὸ δλάκι—τὰ δλάκια, ὁ πασᾶς—οἱ πασάδες, τὸ ραμαζάνι—τὰ ραμαζάνια, ὁ σιλτές—οἱ σιλτέδες, ὁ ταξιδάρς—οἱ ταξιδάρδοι, τὸ φιτίλι—τὰ φιτίλια, ὁ χαζνὲς—οἱ χαζνέδες.

Ρήματα. Ἀβλαδίζω, βαζγεστίζω, βαϊλδίζω, γερδίζω, δαγιαδῶ, γιάγμα—διαγουμίζω, ἐγλεντίζω, ζορλαδίζω, ἰσταχλαντίζω, κουνουσίζω, μουρδαρεύω, ναζλαδίζω, ὄγραδίζω, παραλαδίζω, ρεζιλεύω, σαστίζω, δολαστίζω, φουρλαδίζω, χαινεύω κτλ.

Ἰδιωματικὸς τονισμός. Οἱ λέξεις ποὺ τονίζονταν στὴν τετάρτη καὶ στὴν πέμπτη συλλαβὴ εἴτανε οὐσιαστικά καὶ ρήματα. Π. χ. κάτανας—κάταναντες,—μέγγεμες—μέγγεμεδες, Στράντζαλης—Στράντζαληδες, Τσατάλιζαλης—Τσατάλιζαληδες, φέρετζες—φέρετζεδες, ψάλλιδας—ψάλλιδαντες κτλ.

Ἄρκευαμε, ἄρκευατε, ἄρκευαντε, ἔγλεπαμε, ἔγλεπατε, ἔγλεπαντε, ἤρκουμαντε, ἤρκουσαντε, ἤρκουσαντε, ἤρκουμασταντε, μούτζωναμε, μούτζωναντε, μούτζωναντε, παραστέμμασταντε, συγυρίζμασταντε, τυραγνιούμασταντε κτλ.

Περίεργοι ἄντωνυμικοὶ τύποι. Οἱ ἄρσενικὲς ἄντωνυμίες, αὐτός, ἐκεῖνος, ἄλλος εἶχαν γενικὴ πληθυντικὴ αὐτονοίς, ἐκείνοίς, ἄλλοινοίς.

Οἱ σύντομοι τύποι τῶν κτητικῶν ἄντωνυμιῶν εἶχαν ὡς ἑξῆς: μὲ περίεργο ἰδιωματισμὸ στὸ τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

Ὁ βιόζ-ιμ, ὁ βιός, ὁ βιός του καὶ θηλυκὸν ὁ βιός διτς. Ὁ βιός μας, ὁ βιός σας, ὁ βιός διτς.

Ἡ ράχη μ, ἡ ράχι σ, ἡ ράχι του καὶ θηλυκὸν ἡ ράχι διτς, οἱ ράχες μας, οἱ ράχες σας, οἱ ράχες διτς.

Τὸ παιδίμ, τὸ παιδί σ, τὸ παιδίτ καὶ θηλυκὸν τὸ παιδίτς. Τὸ παιδί μας, τὸ παιδί σας, τὸ παιδίτς.

Τὸ μάτιμ, τὸ μάτς, τὸ μάτ του καὶ θηλυκὸν τὸ μά-διτς. Τὸ μάτ μας, τὸ μάτ-τσας, τὸ μά-διτς.

Κλίση ὀνομάτων

Α) Ἀρσενικά

Ἐνικός

Ὄν. ὁ	κεχαγιας	Ὄν. ὁ	Ἀδριας
Γεν. τῆ	κεχαγιαῖ	Γεν. τ'	Ἀδριαῖ
Αἰτ. δὸ	γεχαγια	Αἰτ. δὸν	Ἀδρια
Κλητ.	κεχαγια	Κλητ.	Ἀδρια

Πληθυντικός

Ὄν. οἱ	κεχαγιαδες	Ὄν. οἱ	Ἀδριαδες
Αἰτ. τσι	κεχαγιαδες	Αἰτ. τς	Ἀδριαδες
Κλητ.	κεχαγιαδες	Κλητ.	Ἀδριαδες

**Ενικός*

Ὄν.	ὁ	βάρβα	Ὄν.	ὁ	Νικόλας
Γεν.	τῆ	βάρβα	Γεν.	τῆ	Νικόλα
Αἰτ.	δὸ	βάρβα	Αἰτ.	δὸ	Νικόλα
Κλητ.		βάρβα	Κλητ.		Νικόλα

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	βάρβαδοι	Ὄν.	οἱ	Νικόλαδοι
Αἰτ.	τσοἱ	βάρβαδοι	Αἰτ.	τσοἱ	Νικόλαδοι
Κλητ.		βάρβαδοι	Κλητ.		Νικόλαδοι

**Ενικός*

Ὄν.	ὁ	ἄρκοδας	Ὄν.	ὁ	χειμῶνας
Γεν.	τ'	ἄρκοδα	Γεν.	τῆ	χειμῶνα
Αἰτ.	δὸν	ἄρκοδα	Αἰτ.	δὸ	χειμῶνα
Κλητ.		ἄρκοδα	Κλητ.		χειμῶνα

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	ἄρκόδ	Ὄν.	οἱ	χειμῶνι
Αἰτ.	τσ'	ἄρκόδ	Αἰτ.	τσοἱ	χειμῶνι
Κλητ.		ἄρκόδ	Κλητ.		χειμῶνι

**Ενικός*

Ὄν.	ὁ	λάραγας	Ὄν.	ὁ	Ἄναστὰς
Γεν.	τῆ	λάραγα	Γεν.	τ'	Ἄναστὰς
Αἰτ.	τὸ	λάραγα	Κλητ.		Ἄναστὰς

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	λάραγαδες	Ὄν.	οἱ	Ἄναστάσδοι
Αἰτ.	τσοἱ	λάραγαδες	Αἰτ.	τσ'	Ἄναστάσδοι
			Κλητ.		Ἄναστάσδοι

**Ενικός*

Ὄν.	ὁ	νεραγὸς	Ὄν.	ὁ	Σταυρινὸς
Γεν.	τῆ	νεραγοῦ	Γεν.	τῆ	Σταυρινοῦ
Αἰτ.	δὸ	νεραγὸ	Αἰτ.	δὸ	Σταυρινὸ
			Κλητ.		Σταυρινὸ

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	νεραγοὶ	Ὄν.	οἱ	Σταυρίνοδες
Αἰτ.	τοῖς	νεραγοῖ	Αἰτ.	τοῖς	Σταυρίνοδες
			Κλητ.		Σταυρινόδες

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	νώμος	Ὄν.	ὁ	Βλάχος
Γεν.	τῆ	νόμου	Γεν.	τῆ	Βλάχου
Αἰτ.	δο	νόμο	Αἰτ.	δο	Βλάχο
			Κλητ.		Βλάχο

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	νώμ	Ὄν.	οἱ	Βλάχι
Αἰτ.	τοῖς	νώμ	Αἰτ.	τοῖς	Βλάχι
			Κλητ.		Βλάχι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	σοῦρος	Ὄν.	ὁ	Σπύρος
Γεν.	τῆ	σούρου	Γεν.	τῆ	Σπύρου
Αἰτ.	δο	σοῦρο	Αἰτ.	δο	Σπύρο
			Κλητ.		Σπύρο

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	σοῦροι	Ὄν.	οἱ	Σπύροδοι
Γεν.	τοῖς	σοῦροι	Γεν.	τοῖς	Σπύροδοι
			Κλητ.		Σπύροδοι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	δάσκαλος	Ὄν.	ὁ	Ἀπόστολος
Γεν.	τῆ	δάσκαλου	Γεν.	τ'	Ἀπόστολου
Αἰτ.	δο	δάσκαλο	Αἰτ.	δόν	Ἀπόστολο
Κλητ.		δάσκαλε	Κλητ.		Ἀπόστολο

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	δασκάλι	Ὄν.	οἱ	Ἀπόστολοι
Αἰτ.	τοῖς	δασκάλι	Αἰτ.	τοῖς	Ἀπόστολοι
Κλητ.		δασκάλι	Κλητ.		Ἀπόστολοι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	παπποῦς	Ὄν.	ὁ	Φουρμούζ
Γεν.	τῆ	παπποῦ	Γεν.	τῆ	Φουρμούζ
Αἰτ.	δὸ	παπποῦ	Αἰτ.	δὸ	Φουρμούζ
Κλητ.		παπποῦ	Κλητ.		Φουρμούζ

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	παπποῦδες	Ὄν.	οἱ	Φουρμούζδοι
Αἰτ.	τσοἱ	παπποῦδες	Αἰτ.	τσοἱ	Φουρμούζδοι
Κλητ.		παπποῦδες	Κλητ.		Φουρμούζδοι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	πρεματευτῆς	Ὄν.	ὁ	Διαμαδῆς
Γεν.	τῆ	πρεματευτῆ	Γεν.	τῆ	Διαμαδῆ
Αἰτ.	δὸ	πρεματευτῆ	Αἰτ.	δὸ	Διαμαδῆ
Κλητ.		πρεματευτῆ	Κλητ.		Διαμαδῆ

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	πρεματευτῆδες	Ὄν.	οἱ	Διαμαδῆδες
Αἰτ.	τσοἱ	πρεματευτῆδες	Αἰτ.	τσοἱ	Διαμαδῆδες
Κλητ.		πρεματευτῆδες	Κλητ.		Διαμαδῆδες

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	ἀγελάρς	Ὄν.	ὁ	Κερμενιώτς
Γεν.	τ'	ἀγελάρ	Γεν.	τῆ	Κερμενιώτ
Αἰτ.	δὸν	ἀγελάρ	Αἰτ.	δὸ	Κερμενιώτ
Κλητ.		ἀγελάρ	Κλητ.		Κερμενιώτ

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	ἀγελάρδοι	Ὄν.	οἱ	Κερμενιώτδοι
Αἰτ.	τσ'	ἀγελάρδοι	Αἰτ.	τσοἱ	Κερμενιώτδοι
Κλητ.		ἀγελάρδοι	Κλητ.		Κερμενιώτδοι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	γούρλης	Ὄν.	ὁ	Δημήτρης
Γεν.	τῆ	γούρλη	Γεν.	τῆ	Δημήτρη
Αἰτ.	δὸ	γούρλη	Αἰτ.	δὸ	Δημήτρη
Κλητ.		γούρλη	Κλητ.		Δημήτρη

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	γούρληδοι	Ὄν.	οἱ	Δημήτρηδοι
Αἰτ.	τοσοὶ	γούρληδοι	Αἰτ.	τοσοὶ	Δημήτρηδοι
Κλητ.		γούρληδοι	Κλητ.		Δημήτρηδοι

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	λατέρνατζης	Ὄν.	ὁ	Στράντζαλης
Γεν.	τῆ	λατέρνατζη	Γεν.	τῆ	Στράντζαλη
Αἰτ.	δὸ	λατέρνατζη	Αἰτ.	δὸ	Στράντζαλη
Κλητ.		λατέρνατζη	Κλητ.		Στράντζαλη

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	λατέρνατζηδες	Ὄν.	οἱ	Στράντζαληδες
Αἰτ.	τοσοὶ	λατέρνατζηδες	Αἰτ.	τοσοὶ	Στράντζαληδες
Κλητ.		λατέρνατζηδες	Κλητ.		Στράντζαληδες

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	μετζηδιές	Ὄν.	ὁ	φέρετζες
Γεν.	τῆ	μετζηδιῆ	Γεν.	τῆ	φέρετζε
Αἰτ.	δὸ	μετζηδιῆ	Αἰτ.	δὸ	φέρετζε

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	μετζηδιέδες	Ὄν.	οἱ	φέρετζεδες
Αἰτ.	τοσοὶ	μετζηδιέδες	Αἰτ.	τοσοὶ	φέρετζεδες

Παρατηρήσεις σὶὰ ὀνόματα

Τὸ ἄρθρο.—Ἀπὸ τ' ἀρσενικά ὀνόματα προηγοῦνταν τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο. Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ διατηρήθηκε πάντοτε ὁ π. χ. ὁ Ἀνεγνώστς, ὁ Στεφανῆς, ὁ σφραγιστός κτλ., ἐνῶ σ' ἄλλες ἑλληνικὲς χῶρες χρησίμευε γι' ἀρσενικὸ ἄρθρο τὸ ε ἢ τὸ ι' π. χ. Ἡ Γιώργης, ἱ ἄθροικους κτλ.

Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο ἀποβάλλουνταν μόνον, ὅταν τὸ ὄνομα ποῦ προσδιόριζε ἀρχίζε ἀπὸ α' π. χ. Πέρας' ἐκεῖνος ἄθροπος. Ἀνθ' ἄλλοις ἐδῶ ἐναι;

Ὅταν τὸ οὐσιαστικὸ εἶχε μπροστά του σχετικὸ ἐπίθετο, τὸ ἄρθρο ἔμπαινε διπλό, δηλαδὴ πρὶν ἀπ' τὸ ἐπίθετο καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ.

π.χ. ὁ ἀριστερὸς ὁ ψάλτς, τὸ παλιὸ τ' ἀβέλι, τὸ μαῦρο τ' ἄλογο, ὁ Κησίος ὁ Δημοστένης κτλ.

Τὸ ἄρσενικὸ ἄρθρο εἶχε γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τῆ, αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ δὸν καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τσοί.

Ἡ ἐνικὴ γενικὴ τοῦ ἄρθρου τῆ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχαία γενικὴ τοῦ ὡς ἐξῆς. Πρῶτα ἔπεσε τὸ ου τῆς παλαιᾶς ἐκείνης γενικῆς πρὶν ἀπ' τὰ ὀνόματα ποῦ ἄρχιζαν ἀπὸ φωνῆεν, κ' ἔμεινε τ' π.χ. τ' Ἀγιαννιοῦ, τ' Ἀθηνασιοῦ, τ' ἀδρεφοῦμ τὸ κορίτς, τ' ἄλογοῦ τὸ ποδάρ, τ' ἀθρεποῦ τὸ μεράκι κτλ. Αὐτὸ τὸ τ' ἔμνισκε στὴν ἀρχὴ καὶ πρὶν ἀπ' τὰ ὀνόματα, ποῦ ἄρχιζαν ἀπὸ σύμφωνο· π.χ. τ' λόγου τ', τ' ρεματιοῦ, τ' Κωσταδίνου κτλ. Ὅταν ὅμως τὸ ἀκόλουθο ὄνομα ἄρχιζε ἀπὸ σύμφωνο, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ συμ-προφερθῆ μὲ τὸ προηγούμενο τ τῆς γενικῆς τοῦ ἄρθρου, ἀναπτύχθηκε μεταξὺ του γιὰ εὐκολία τῆς προφορᾶς ὁ ἄτονος φθόγγος ι, καὶ γιὰ τοῦτο θὰ εἶτανε ὀρθότερο νὰ γράφεται τὸ τῆ μὲ ι, τὸ γράφω ὅμως μὲ η, γιὰ νὰ μὴ συμπέση στὴ γραφὴ μὲ τὴν οὐδέτερη ἐρωτηματικὴ ἀντιωνυμία τί.

Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶτανε δόν, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξις ἄρχιζε ἀπὸ φωνῆεν· καὶ δό, ὅταν ἄρχιζε ἀπὸ σύμφωνο· π.χ. δὸν Ἀλέκο, δὸν Ὀβριό, δὸν ἐφέντη, δὸν Ἡρακλῆ, δὸ Βεργουλάκι, δὸ Γαβρέλι, δὸ βελεδιέ, δὸ γαδηλανάφτ, δὸ γαϊδατζή, δὸ Διονουση, δὸ δραγομάνι, δὸ ζαπτιέ, δὸ Θεοδωρῆ, δὸ γατή, δὸ λιναρόσπορο, δὸ μουχτάρ, δὸ Νάτσο, δὸ ξενιτεμένο, δὸ βελά, δὸ βαρά, δὸ Ρωμνιό, δὸ Σαραδή, τὸ Σίσκο, δὸ δραχανό, δὸν ὄστερνό, δὸ Φιλιππάκι, δὸ σχαρίλι, δὸ ψεματοῦρ κτλ.

Ἄρσενικὰ ὀνόματα.—Ἐπειδὴ οἱ γραμματικὲς τῆς δημοτικῆς ποῦ εἶχα ὑπ' ὄψην μου δὲν συμφωνοῦνε στὴ διαίρεση τῶν κλίσεων, δὲν κατέταξα κατὰ κλίσεις τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ τὰ παραθέτω κατὰ γένη, πρῶτα δηλαδὴ τ' ἄρσενικὰ, ἔπειτα τὰ θηλυκὰ καὶ τελευταῖα τὰ οὐδέτερα.

Κατὰ κανόνα γενικὸ ὄλα τ' ἄρσενικὰ ὀνόματα καταλήγανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ ς, ποῦ ἔπεφτε στὴ γενικὴ καὶ στίς ἄλλες πτώσεις. Εἶτανε κλιτὰ δηλαδὴ ὄλα τὰ ὀνόματα. Ἄκλιτο ἄρσενικὸ κανένα δὲν ὑπῆρχε κ' ὅταν θέλανε νὰ μεταχειριστοῦν κανένα ἄρσενικὸ ἀπὸ ξένη γλῶσσα, πρόσθεταν στὴν κατάληξί του ἓνα ς. π.χ. γιὰ νὰ ὑπαχθῆ στὸν ἐγγώριο κανόνα. Π.χ. ὁ Ἀγώπς—τ' Ἀγώπ, ὁ Βελῆς—τῆ Βελῆ, ὁ Βηθλεέμ—ὁ Βηθιλέμς—τῆ Βηθιλέμ, ὁ Μπαχορῆς—τῆ Μπαχορῆ, ὁ Γαβρίλις—τῆ Γαβρίλι, ὁ γεμτζῆς—τῆ γεμτζῆ, ὁ δελῆς—τῆ δελῆ, ὁ ἐγγρετῆς—τ' ἐγγρετῆ, ὁ ζαπτιές—τῆ ζαπτιέ, ὁ ἱμάμς—τῆ ἱμάμ, ὁ κουϊμουτζῆς—τῆ κουϊμουτζῆ, ὁ λατέρνατζῆς—τῆ λατέρνατζῆ, ὁ μαστραπάς—τῆ μαστραπά, ὁ ναζιός—τῆ ναζιό, ὁ ὄσουρτζῆς—τῆ ὄσουρτζῆ, ὁ πασβάντς—τῆ πασβάντ, ὁ Ριζᾶς—τῆ Ριζᾶ, ὁ σακάτς—τῆ σακάτ, ὁ ταξιδάρος—τῆ ταξιδάρ, ὁ Φαραγώνις—τῆ Φαράγώνι, ὁ Χαίμς—τῆ Χαίμ κτλ.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κι' ὅλα τὰ ὀνόματα, ποὺ εἰσάγονταν ἀπὸ τὴν ἀρχαία γλῶσσα, καὶ εἶχαν ἄλλο καταληκτικὸ σύμφωνο, παίρνανε ς στὰ τέλος, καὶ γίνονταν ἰσοσύλλαβα· π. χ. ὁ Ξενοφῶν—ὁ Ξενοφώνης, ὁ Πλάτων—ὁ Πλάτος καὶ ὁ Πλάτανος, ὁ Σόλων—ὁ Σόλος, ὁ Τρύφων—ὁ Τρύφος κτλ.

Τ' ἀρσενικὰ ὀνόματα εἶχανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τις ἐξῆς καταλήξεις· ας, ος, ους, ες καὶ ης, τονισμένες καὶ ἄτονες. Οἱ καταλήξεις τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶτανε· δες, δοὶ καὶ οἱ.

Τὰ προσηγορικὰ ὀνόματα εἶχανε τρεῖς πτώσεις στὸν ἐνικό, καὶ δύο στὸν πληθυντικό· π. χ. ὁ τσορβατζῆς—τῆ τσορβατζῆ, δὸ τσορβατζή, ὁ χωρατᾶς, τῆ χωρατά, δὸ χωρατά, οἱ χωρατάδες, τσι χωρατάδες κτλ. Τὰ κύρια ὅμως ὀνόματα τῶν προσώπων κι' ὅλα ὅσα ἀποδίδονται στὰ ἔμψυχα ὄντα εἶχανε μία πτώση ἀκόμη, τὴν κλητικὴ καὶ στοὺς δύο ἀριθμούς, ὅπως θὰ διοῦμε παρακάτω.

Σχηματισμὸς τῶν πτώσεων.—Γενική.—Τ' ἀρσενικὰ ὀνόματα εἶχανε δύο τύπους στὸν ἐνικό, τὸν ἕνα μὲ ς, γιὰ τὴν ὀνομαστικὴ, καὶ τὸν ἄλλον χωρὶς ς γιὰ τὴν γενικὴ κ' αἰτιατικὴ. Στὸν πληθυντικὸ εἶχαν ἕνα τύπο μονάχα, κοινὸ γιὰ τὴν ὀνομαστικὴ καὶ τὴν αἰτιατικὴ.

Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ γίνονταν κατὰ κανόνα ἀπ' τὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν ἀφαίρεση τοῦ καταληκτικοῦ τῆς ς· π. χ. ὁ γυρευτᾶς—τῆ γυρευτᾶ, ὁ Θωμᾶς—τῆ Θωμᾶ, ὁ τσορβατζῆς—τῆ τσορβατζῆ, ὁ τενεκῆς—τῆ τενεκῆ κτλ. Ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτὸν ἐξαιροῦνται δύο κατηγορίες ὀνομάτων.

α) τὰ ὀνόματα σὲ ος, ποὺ εἶχανε τὴ γενικὴ οὐ· π. χ. ὁ βοτικὸς—τῆ βοτικοῦ, ὁ τσαγανὸς—τῆ τσαγανοῦ, ὁ μελαψὸς—τῆ μελαψοῦ κτλ.

β) μερικὰ ὀνόματα, ποὺ εἶχανε τελευταῖο ριζικὸ γράμμα τὸ σ ἢ τὸ ζ. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ δὲν εἶχανε ἰδιαίτερη κατάληξη στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ, καὶ ἡ γενικὴ τοὺς καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ εἶτανε ὅμοια μὲ τὴν ὀνομαστικὴ· π. χ. Ἄναστᾶς—τ' Ἀναστᾶς, ὁ Θαῆς—τῆ Θανᾶς, ὁ Μπαλᾶς—τῆ Μπαλαῶ, ὁ Φουρμούζ—τῆ Φουρμούζ κτλ. Σύμφωνα μ' αὐτὰ κλίνονταν καὶ ἀρκετὰ ὀνόματα ἀπ' τὴν τουρκικὴ ποὺ ἔληγαν σὲ ς ἢ σὲ ζ μὲ προηγούμενο φωνῆεν· π. χ. ὁ ἀδάς—τ' ἀδάς, ὁ ἀρκαδάς—τ' ἀρκαδάς, ὁ βουρνούσουζ—τῆ βουρνούσουζ, ὁ μονχλούζ—τῆ μουχλούζ, ὁ τεκνεφέζ—τῆ τεκνεφέζ, ὁ δερβίζ—τῆ δερβίζ κτλ.

Δοτική.—Θὰ εἶτανε ἴσως περιττὸ ν' ἀναφεροθῆ ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἴχνος δοτικῆς, ἀφοῦ ἔχει ἐξαφανισθῆ καὶ στὴ δημοτικὴ. Δὲν ὑπῆρχε δηλ. ἰδιαίτερος τύπος γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴ δότικὴ, ἀλλὰ ὑπῆρχε ἡ ἔννοιά τῆς, ποὺ τὴν ἐξέφραζαν μὲ τὴν αἰτιατικὴ· π. χ. Ἐσένα τὸ λέγω. Φέρε με δὸ δουρ-

βά. Τσοί παραδες σέ τσοί δίνω αὔριο κτλ. Τῆ χρήση ὅμως τῆς γενικῆς ἀντί τῆς δοτικῆς τὴν ἀγνοοῦσαν. Οἱ φράσεις λ. χ. "Ακου τί σοῦ λέω. Τί μοῦ δίνις. Κάμε τοῦ πατέρα μου ἓνα καφέ κτλ. εἶτανε ξένες στὸ γλωσσικό μας ἰδίωμα, καὶ ἂν δὲν ἀπατῶμαι, καὶ στὴ λοιπὴ Ἀνατολικὴ Θράκη.

Αἰτιατικῆ.—Ἡ αἰτιατικὴ τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονταν σὰν τῆ γενικῆ ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν ἀφαίρεση τοῦ καταληκτικοῦ της ς· π. χ. ὁ δουλευτὰς—δὸ δουλευτά, ὁ γιατρός—δὸ γιατρό, ὁ νοῦς—δὸ νοῦ, ὁ φιδὲς—δὸ φιδέ, ὁ κριτῆς—δὸ κριτή κτλ. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τ' ἀνωτέρω ὀνόματα μὲ χαρακτηριστῆρα ζ ἢ σ, πού εἶχανε ὅμοια τὴν αἰτιατικὴ μὲ τὴν ὀνομαστικὴ· π.χ. ὁ Ἀναστὰς—δὸν Ἀνασταάς, ὁ Φουρμούζ—δὸ Φουρμουζ, κτλ.

Στὰ ὀνόματα πού ἀρχίζουν ἀπο κ, π, τ, καὶ τσ τ' ἀρχικά τους τρέπονταν στὴν αἰτιατικὴ σὲ g, b, d καὶ τζ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ν, πού εἶχε ἄλλοτε στὸ τέλος του τὸ ἄρθρο· π. χ. ὁ κάδιος—δὸ γάδιο, ὁ πόρος—δὸ βόρο, ὁ ταραμάς—δὸ δαραμά, ὁ τσεκμὲς—δὸ τζεκμέ κτλ.

Κλητικῆ.—Τὰ ὀνόματα τῶν ἐμψύχων εἶχανε καὶ στοὺς δυὸ ἀριθμοὺς μιὰ πτώση ἀκόμη, τὴν κλητικὴ, πού ἐκφράζονταν μὲ τὸν τύπο τῆς αἰτιατικῆς· π. χ. ὁ Θανάσιος—δὸ Θανάσιο κλητ. Θανάσιο, ὁ παππᾶς—δὸ βαππᾶ κλητ. παππᾶ, ὁ πατριώτς—δὸ βατριώτ κλητ. πατριώτ, ὁ γέρος—δὸ γέρο κλητ. γέρο κλπ. Ἐξαιρετικῶς μερικὰ ὀνόματα μὲ τὴν κατάληξη ος, ἔκαμναν τὴν κλητικὴ τους σὲ ε'· π. χ. Καλημέρα, δάσκαλε. Καλωσορίστε γιὰ τρέ, Μπρὲ ἄθρωπε τῆ θεγοῦ κλπ.

Ὅταν ἐκεῖνος πού ἤθελε νὰ φωνάξῃ κάποιον ἄλλον εἶτανε ἀπομακρυσμένος ἀπ' αὐτόν, καὶ χρειάζονταν νὰ τὸν ξαναφωνάξῃ, πρῶτασσε ἀπ' τ' ὄνομά του ἓνα ἀπὸ τὰ κλητικὰ ἐπιφωνήματα ἔ, ἐβρέ, μαρέ. Π. χ. Σωτήρ, ἔ Σωτήρ. Ἐλα δῶ, μαρέ Δῆμο. Ἐβρέ Γιάνκο κτλ.

Γενικὴ πληθυντικῆ.—Γενικῶς τὰ ὀνόματα δὲν εἶχαν γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, πρὸ διατηροῦντανε μονάχα σὲ μερικὰ συμπλέγματα οὐσιαστικῶν μὲ ἀπόλυτα ἀριθμητικά· π. χ. Δέκα χρονῶ. Δυὸ λογιῶ. Τέσσερα μεριῶ. Πέδε ὀκαδιῶ κτλ. Ἐπίσης σώζονταν στὴ γενικὴ πληθυντικὴ μερικὰ ὀνόματα ἑορτῶν, πού συνηθίζονταν μόνο σ' αὐτὴν τὴν πτώση· π. χ. τῶ Βαγιῶ, τῶν Τριαναρχῶ (τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν), τῶ Φωτῶ, τῶ Ψυχῶ κτλ., καθὼς καὶ ἡ ἐπιρρηματικὴ ἔκφραση λογιῶ δῶ λογιῶ.

Σ' ἐμᾶς τοὺς γραμματισμένους θὰ φανῆ παράξενο πῶς μπορούσανε νὰ συνεννοοῦνται στὴν Τσεντώ, χωρὶς νὰ μεταχειρίζονται τῆ γενικὴ πληθυντικῆ. Ἐν τούτοις οἱ ἄνθρωποι ἤξαιραν ἐκεῖ διαφόρους συνδυασμοὺς γιὰ νὰ ἀναπληρώσουν αὐτὴν τὴν πτώση, καὶ κατ' ὄρθωσαν νὰ ἐκφράσουν τὰ διανοήματά τους φυσικώτατα, χωρὶς νὰ φαντάζωνται κἂν τὴν ἀνάγκη

τῆς γενικῆς πληθυντικῆς. Π. χ. τῆ φράση· Τὰ κέρατα τῶν βωδιῶν αὐτῶν εἶναι γυριστά, τὴν ἔλεγαν ὡς ἐξῆς· Αὐτὰ τὰ βώδια ἔχνε γυριστὰ κέρατα. Ἡ καὶ μὲ ἀνακόλουθο σχῆμα, ἔτσι· Αὐτὰ τὰ βώδια εἶναι γυριστὰ τὰ κέρατα. Τῆ φράση· Τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων εἶναι στρογγυλά, τὴν ἔλεγαν· Τάλογοῦ τὰ πέταλα εἶναι στρογγυλά. Καὶ τῆ φράση· Τὰ βιβλία τῶν μαθητῶν εἶναι ἀκριβά· τὴν ἔλεγαν· Τὰ παιδιὰ τοῦ σκολειοῦ ἔχνε ἀκριβὰ βιβλία. Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

Ἐπίσης ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἀναπληρώνουνταν μὲ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ· π. χ. Πόσα ἢ ὁκὰ τὰ μαλλιά, ἀντὶ τῶν μαλλιῶν. Ὁ τενεκὲς τὰ φύλλα, ἀντὶ τῶν φύλλων, δηλαδὴ ὁ τενεκὲς ποὺ ἔχει ἐφκάδες. Τὸ συρτὰρ τὰ βιβλία μ, ἀντὶ τῶν βιβλίων μου. Δηλαδὴ τὸ συρτὰρι, ποὺ ἔχω μέσα τὰ βιβλία μου. Ὡς γενικὴ πληθυντικὴ χρησιμοποιοῦντανε καὶ μιὰ περιέργη πτώση τῶν ἀρσενικῶν ἀντωνυμιῶν· αὐτοινοίς, ἐκεινοίς, ἀλλινοίς, ποιανοίς· ἀντὶ αὐτωνῶν, ἐκείνων, ἄλλων, ποιῶν.

λιά τὰ χρόνια ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ κρατᾷ σ' ὅλες τίς πτώσεις τὸ καταληκτικὸ φωνῆεν τῆς ὀνομαστικῆς. Τὸ ἴδιο φαινόμενο, καθὼς ἀναφέρεται στὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα» τόμ. Γ' τοῦ Ψυχάρη ἔχει παρουσιασθῆ ἀρχύτερα καὶ σὲ παροξύτονα ὀνόματα σὲ ος, οἱ ρίζες του μάλιστα φτάνουν ἕως τὴν κλασικὴ ἐποχὴ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παραδείγματα—τοῦ Λεωνίδα, τοῦ ταμία, ὁ νεῶς—τοῦ νεῶ κτλ. (βλ. καὶ Γ. Χατζιδάκη «Περὶ γενέσεως τῆς καθωμιλημένης γλώσσης» περίληψη τοῦ Μ. Κεφάλαια στὴν Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρηση τοῦ «Νεολόγου» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀριθ. 2 τῆς 2 Νοεμ. 1892) Ἡ κλητικὴ τῶν ὀξύτόνων σὲ ὄς ἔληγε σὲ ὀ ἢ σὲ ἐ' π. χ. ὁ Σταυρινὸς κλητ. Σταυρινό, ὁ νουνὸς κλητ. νουνό, ὁ γαβρὸς κλητ. γαβρέ, ὁ γιατρὸς κλητ. γιατρέ κτλ.

Τὰ παροξύτονα σὲ ος εἶχανε ὅλα ἀνεξαιρέτως τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ ου' π. χ. ὁ λάκκος τῆ λάκκου, ὁ νῶμος τῆ νώμου, ὁ ὄγος τ' ὄγου κτλ. Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τὰ προσηγορικὰ ὀνόματα εἶχαν κατὰ κανόνα τὴν κατάληξιν οἰ, ποὺ ἔπεφτε σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις' π. χ. ὁ σοῦρλος—οἱ σοῦρλοι, ὁ σπόρος—οἱ σπόρ κτλ. Τὰ κύρια ὅμως εἶχαν στὸν πληθυντικὸ τὴν κατάληξιν δοἰ' π. χ. ὁ Λάζος—οἱ Λάζοδοι, ὁ Σπύρος—οἱ Σπύροδοι, ὁ Χρῖστος—οἱ Χρῖστοδοι κτλ. Ἔτσι ἔκαμναν καὶ μερικὰ προσηγορικὰ ἐξαιρετικῶς' π. χ. ὁ κράσος—οἱ κράσοδοι, ὁ χάφλιος—οἱ χάφλιοδοι, ὁ μάγκος—οἱ μάγκοδοι κτλ. καθὼς καὶ τὸ ἐθνικὸ ὁ Ροῦσος—οἱ Ροῦσοδοι.

Τὰ παροξύτονα σὲ ος διατηρούσανε τὸν τόνο παντοῦ, ὅπου τὸν εἶχανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ' π. χ. ὁ κρόκος—τῆ κρόκου—δὲ γρόκο κτλ., κ' ἀποβάλλανε στὸν πληθυντικὸ τὴν ἄτονη κατάληξιν οἰ' π. χ. ὁ δρόμος—οἱ δρόμοι, ὁ πόρος—οἱ πόροι, ὁ ψύλλος—οἱ ψύλλοι κτλ. Ὅταν ὅμως τὰ συμφωνά, ποὺ θὰ ἔμνισκαν στὸ τέλος τοῦ ὀνόματος μετὰ τὴν ἀποβολὴ τῆς κατάληξιν οἰ δὲν μπορούσανε νὰ συμπεροφερθοῦν μὲ εὐκολία, ἢ κατάληξιν οἰ ἔμενε στὴ θέσιν τῆς' π. χ. ὁ μοῦστος—οἱ μοῦστοι, ὁ λοῦρδος—οἱ λοῦρδοι, ὁ Τοῦρκος—οἱ Τοῦρκοι κτλ.

Τὰ παροξύτονα σὲ ος διατηρούσανε στὴν προπαραλήγουσα τὸν τόνο τους σ' ὅλες τίς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ, ἐξὸν τὸ οὐσιαστικὸ ὁ ἄθρεπος, ποὺ ἔκαμνε στὴ γενικὴ τ' ἄθρεποῦ κατ' ἀναλογία τῶν ὀξύτόνων' τ' ἄθρεפוῦ, τῆ γαβροῦ, τῆ πεθεροῦ κτλ. Στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ ἄλλα ἀπὸ τὰ προπαροξύτονα κατεβάζανε τὸν τόνο τους στὴν παραλήγουσα, κ' ἔχαναν τὴν κατάληξιν οἰ' π. χ. ὁ ἄγγελος—οἱ ἀγγέλοι, ὁ δάσκαλος—οἱ δασκάλοι, ὁ διάφορος δηλαδὴ ὁ τόκος πληθ. οἱ διαφόροι, ὁ ἔμπορος—οἱ ἐμπόροι, ὁ πίτρεπος—οἱ πιτρόποι, ὁ σῦδρεφος—οἱ συδρόφοι κτλ. Ἄλλα ὅμως τὸν κρατούσανε στὴν προπαραλήγουσα' π. χ. ὁ ἄδαρος—οἱ ἄδαροι, ὁ μέγλαρος—οἱ μέγλαροι, ὁ παιδαρος—οἱ παιδαροὶ κτλ., καὶ σὰν αὐτὰ τονίζονταν στὴν προπαραλήγουσα τὰ κύρια ὀνόματα, τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα, τὰ κοινὰ

προπαροξύτονα ἐπίθετα καὶ μερικά, πού πάρθηκαν στὰ τελευταῖα χρόνια ἀπ' τὴν καθαρῆν, καὶ δὲν εἶχαν τριφθῆ ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ λαοῦ· π. χ. ὁ Ἀπόστολος—οἱ Ἀπόστολοι, ὁ Παπαδόπουλος—οἱ Παπαδόπουλοι, ὁ ἀμούστακος—οἱ ἀμούστακοι, ὁ κόκκινος—οἱ κόκκινοι, ὁ τρανύτερος—οἱ τρανύτεροι, ὁ κύριος—οἱ κύριοι, ὁ Ἀρχάγγελος—οἱ Ἀρχάγγελοι, ὁ πρόεδρος—οἱ πρόεδροι, ὁ παραστεκάμενος—οἱ παραστεκάμενοι κτλ.

Τὰ ὀξύτονα οὐσιαστικά· ὁ ἀδρεφὸς καὶ ὁ γιὸς ἀκολουθοῦσαν τὸ ὁ παπποῦς, καὶ εἶχαν πληθυντικό· οἱ γιοῦδες κ' οἱ ἀδρεφοῦδες ἢ τ' ἀδρέφια, γιὰ νὰ μὴ ταυτιστοῦνε φωνητικὰ μὲ τὰ ἐνικὰ θηλυκὰ ὀνόματα ἢ γῆ, ἢ ἀδρεφή.

Τὰ παροξύτονα οὐσιαστικά ὁ βούτρος, ὁ λόγος, ὁ χρόνος εἶχαν πληθυντικό στὸ οὐδέτερο γένος· π. χ. τὰ βουτράτα, τὰ λόγια, τὰ χρόνια.

Ὀνόματα μὲ τὴν κατάληξη οὐς εἶτανε δύο μονάχα· ὁ νοῦς κ' ὁ παπποῦς, κ' ὅμοια μ' αὐτὰ ὑπῆρχαν ἀκόμη δυὸ ἀνόμαλα ὀνόματα, πού εἶχανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τὴν κατάληξη οὐς· τὸ χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας οἱ Γιαλοῦς, καὶ τὰ γνωστὰ ψάρια οἱ κεφάλους.

Τὰ ὀνόματα σέ -ης.—Τ' ἀρσενικὰ πού εἶχανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τὴν κατάληξη ἠς σχηματίζανε χωρὶς τὸ ς τὴ γενικὴ καὶ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ· π. χ. ὁ κριτῆς—τῆ κριτῆ, ὁ Μόρφης—τῆ Μόρφη, ὁ Τσάνταλης—τῆ Τσάνταλη κτλ. Ἐξαιρετικῶς τὰ ὀνόματα μερικῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας· π. χ. ὁ Ἀγιαδώνης, ὁ Ἀηδημήτρης, ὁ Ἀηθανὰς κτλ. εἶχανε διπλὴ γενικὴ· τ' Ἀγιαδώνη, τ' Ἀηγιάννη, τ' Ἀηδημήτρη, τ' Ἀηθανὰς κτλ. καὶ τ' Ἀγιαδωνιοῦ, τ' Ἀηγιαννιοῦ, τ' Ἀηδημητριοῦ, τ' Ἀηθανασιοῦ κτλ. Οἱ τελευταῖες αὐτὲς γενικὲς σήμαιναν ἀποκλειστικῶς τὴν γιορτὴ τῶν ἀνωτέρω ἁγίων, ἐνῶ σ' ἄλλες περιπτώσεις χρησιμοποιοῦντανε οἱ κανονικοὶ τύποι· τ' Ἀηγιάννη ἢ τζίγρη, τ' Ἀηθανὰς ὁ τσεσμές, τ' Ἀηδημήτρη ἢ εἰκόνα κτλ.

Τὰ ὀξύτονα σέ ἠς εἶχανε στὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὴν κατάληξη ῆδες· π. χ. ὁ διαφυντῆς—οἱ διαφυντῆδες, ὁ μερακλῆς—οἱ μερακλήδες, ὁ τραβουδιστῆς—οἱ τραβουδιστῆδες, ὁ τσορβατζῆς—οἱ τσορβατζῆδες κτλ.

Τὰ παροξύτονα σέ ἠς εἶτε διατηροῦσαν εἶτε ὄχι, στὴν ὀνομαστικὴ τους τὸ ἄτονο ἢ εἶχαν ὅλα στὸν πληθυντικὸ τὴν κατάληξη ἠδοι· π. χ. ὁ Γιώργης—οἱ Γεώργηδοι, ὁ γούρλης—οἱ γούρληδοι, ὁ μύξ—οἱ μύξδοι, ὁ ράφτης—οἱ ράφδοι, ὁ ψάλτης—οἱ ψάλτδοι κτλ. Ἀπ' τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὅσα εἶχανε χάσει στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τὸ ἄτονο ἢ τῆς λήγουσάς τους, εἶχαν τελευταῖα συλλαβὴ τὴν παραλήγουσα, πού παρελάμβανε καὶ τὰ σύμφωνα τῆς ληγουσῆς· π. χ. ὁ ἀγελάρς, ὁ βεράνης, ὁ κατσιάρς, ὁ Ληγῶρς, ὁ Μάρτς, ὁ σχασίλης, ὁ τσοβάνης, ὁ Φώτς, ὁ Χριστοφιλάκης κτλ.

Ἡ κατάληξις ἧς διατηροῦντανε μονάχα σ' ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα, ποὺ δὲν θὰ μπορούσανε τ' ἀκρινὰ τους σύμφωνα νά συμπροφεροθῶν με εὐκολία, ἅμα ἀποβάλλουνταν τὸ η' π. χ. ὁ Ἄνθης, ὁ Γιώργης, ὁ γούρλης, ὁ Δημήτρης, ὁ Κλάνθης, ὁ Μόρφης, ὁ Τούρθης κτλ.

Τὰ προπαροξύτονα σὲ ἧς σχηματίζανε πληθυντικὸ μετὰ τὴν κατάληξις ἧδες· π. χ. ὁ βούκατζης—οἱ βούκατζηδες, ὁ βάμνιατζης—οἱ βάμνιατζηδες, ὁ Στράντζαλης—οἱ Στράντζαληδες, ὁ Τσάνταλης—οἱ Τσάνταληδες, ὁ Τσατάλτζαλης—οἱ Τσατάλτζαληδες, ὁ φασούλιατζης—οἱ φασούλιατζηδες κτλ. Ἐξαιρετικῶς δύο προπαροξύτονα, ποὺ εἶχε πέσει τὸ ἄτονο η ἀπὸ τὴ λήγουσά τους· ὁ δέτζερς, καὶ ὁ μάστορς εἶχανε πληθυντικὸ οἱ δέτζερδοὶ καὶ οἱ μαστόρ.

Ἀποτελέσματα τῆς ἀποβολῆς τοῦ η.—Τὰ παροξύτονα, ποὺ λήγουν στὴν κοινὴ δημοτικὴ σὲ ἧς, ἅμα ἔπεφτε τὸ ἄτονο η τῆς λήγουσάς τους, γίνονταν μικρότερα κατὰ μιὰ συλλαβή, καὶ εἶχαν κατάληξις, ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὸ φωνῆεν τῆς πρωτελευταίας συλλαβῆς μετὰ δύο ἢ τρία σύμφωνα κατόπι του· π. χ. ὁ ἀσβέστης—ὁ ἀσβέφτς, ὁ Βασίλης—ὁ Βασίλς, ὁ γνωμιάρης ὁ γνωμιάρς, ὁ Δημαράκης—ὁ Δημαράκς, ὁ ζουλιάρης—ὁ ζουλιάρς, ὁ θυμώδης—ὁ θυμώτς, ὁ δεσπότης—ὁ δεσπότης, ὁ κράκτις—ὁ κράκτς, ὁ λιμάρης—ὁ λιμάρς, ὁ μουχτάρης—ὁ μουχτάρς, ὁ μουχλιάρης—ὁ μουχλιάρς, ὁ Πετράκης—ὁ Πετράκς, ὁ σαλιάρης—ὁ σαλιάρς, ὁ Τηλέμαχος—ὁ Τηλεμάχς, ὁ φουρνέφτης—ὁ φουρνέφτς, ὁ Χαρίλαος—ὁ Χαρίλς, ὁ ψεύτης—ὁ ψεύτς, ὁ ψειριάρης—ὁ ψειριάρς.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου η τῆς τελευταίας συλλαβῆς τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα λ καὶ ν διατηροῦσαν τὴν γλωσσοδοντικὴν προφορά, ποὺ εἶχανε μαζί μετὰ τὸ η' π. χ. Ἄρμένις, Βγαγέλις, βακάλις, Γαβρίλις, Κοκόλις, Μανώλις, Ξενοφώνις, Πολυχρόνις, Στεφάνις, τσοβάνις, Φάνις, Φαραγώνις κτλ. καὶ ὄχι Ἄρμένς, Βγαγέλς, βακάλς κτλ.

Ἐπίσης τὰ σύμφωνα κ καὶ χ διατηροῦσαν καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ η τὴν οὐρανικὴν προφορά τους· π. χ. Ἀσημάκης—Ἀσμάκς, Βεργουλάκης—Βεργουλάκς, ζεβζέκης—ζεβζέκς, Μιχαλάκης—Μιχαλάκς, Τηλεμάχης—Τηλεμάχς κτλ. καὶ ὄχι Ἀσμάκς, Βεργουλάκς, ζεβζέκς, Μιχαλάκς, Νικολάκς, Τηλεμάχς κτλ.

Πρὶν ἀπὸ τὸ δ ὅμως τῆς κατάληξις δοὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰ σύμφωνα κ, π, τ, φ, ξ, τρέπονταν στ' ἀντίστοιχὰ τους g, b, d, β καὶ gʹ· π. χ. Νικολάκς—Νικολάγδοι, τζελέπς—τζελέβδοι, πολυτεχνίτς—πολυτεχνιάδοι, σαράφς—σαράβδοι, ψεύτς—ψεύδοι, μύξ—μύγζδοι.

B' Θηλυκά ὀνόματα

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	ἄσκαμνιά	Ὄν.	ἡ	Βδοκιὰ
Γεν.	τς'	ἄσκαμνιάς	Γεν.	τση	Βδοκιᾶς
Αἰτ.	δήν	ἄσκαμνιά	Αἰτ.	δή	Βδοκιὰ
			Κλητ.		Βδοκιὰ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ἄσκαμνιές	Ὄν.	οἱ	Βδοκιές
Αἰτ.	τς'	ἄσκαμνιές	Αἰτ.	τσοῖ	Βδοκιές
			Κλητ.		Βδοκιές

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	γούρνα	Ὄν.	ἡ	Ἀφεδούλα
Γεν.	τση	γούρνας	Γεν.	τς'	Ἀφεδούλας
Αἰτ.	δή	γούρνα	Αἰτ.	δήν	Ἀφεδούλα
			Κλητ.		Ἀφεδούλα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	γούρνες	Ὄν.	οἱ	Ἀφεδοῦλες
Αἰτ.	τσοῖ	γούρνες	Αἰτ.	τσ'	Ἀφεδοῦλες
			Κλητ.		Ἀφεδοῦλες

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	ῥορνιθα	Ὄν.	ἡ	Ζόρβαινα
Γεν.	τς'	ῥορνιθα:	Γεν.	τση	Ζόρβαινας
Αἰτ.	δήν	ῥορνιθα	Αἰτ.	δή	Ζόρβαινα
			Κλητ.		Ζόρβαινα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ῥορνιθες	Ὄν.	οἱ	Ζόρβαινας
Αἰτ.	τς'	ῥορνιθες	Αἰτ.	τσοῖ	Ζόρβαινες
			Κλητ.		Ζόρβαινες

**Ενικός ἀριθμὸς*

Ὄν.	ἡ	Δροσὼ	Ὄν.	ἡ	Σεβαστὼ
Γεν.	τῆ	Δροσῶς	Γεν.	τῆ	Σεβαστιῶς
Αἰτ.	δὴ	Δροσὼ	Αἰτ.	δὴ	Σεβαστῶ
Κλητ.		Δρόσω	Κλητ.		Σεβαστῶ

**Ενικός ἀριθμὸς*

Ὄν.	ἡ	βάβω	Ὄν.	ἡ	Διαμάντω
Γεν.	τῆ	βάβως	Γεν.	τῆ	Διαμάντως
Αἰτ.	δὴ	βάβω	Αἰτ.	δὴ	Διαμάντω
Κλητ.		βάβω	Κλητ.		Διαμάντω

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	βάβες
Αἰτ.	τσοῖ	βάβες
Κλητ.		βάβες

**Ενικός ἀριθμὸς*

Ὄν.	ἡ	ἄλεποῦ	Ὄν.	ἡ	Φανοῦ
Γεν.	τς'	ἄλεποῦς	Γεν.	τῆ	Φανοῦς
Αἰτ.	δὴν	ἄλεποῦ	Αἰτ.	δὴ	Φανοῦ
			Κλητ.		Φανοῦ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἄλεπές
Αἰτ.	τς'	ἄλεπές

**Ενικός ἀριθμὸς*

Ὄν.	ἡ	φουφοῦ	Ὄν.	ἡ	Τσάνταλου
Γεν.	τῆ	φουφοῦς	Γεν.	τῆ	Τσαντάλους
Αἰτ.	δὴ	φουφοῦ	Αἰτ.	δὴ	Τζάνταλου
			Κλητ.		Τσάνταλου

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	φουφούδσες
Αἰτ.	τσοῖ	φουφούδσες

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	πινακωτή	Ὄν.	ἡ	Σουσή
Γεν.	τῶν	πινακωτῆς	Γεν.	τῶν	Σουσης
Αἰτ.	δή	πινακωτή	Αἰτ.	δή	Σουσή
			Κλητ.		Σουσή

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	πινακωτές	Ὄν.	οἱ	Σουσές
Αἰτ.	τοῖς	πινακωτέσιν	Αἰτ.	τοῖς	Σουσέσιν

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	ροδοδάφνη	Ὄν.	ἡ	Ἀριάδνη
Γεν.	τῆς	ροδοδάφνης	Γεν.	τῆς	Ἀριάδνης
Αἰτ.	δή	ροδοδάφνη	Αἰτ.	δή	Ἀριάδνη
			Κλητ.		Ἀριάδνη

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ροδοδάφνες	Ὄν.	οἱ	Ἀριάδνες
Αἰτ.	τοῖς	ροδοδάφνεσιν	Αἰτ.	τοῖς	Ἀριάδνεσιν
			Κλητ.		Ἀριάδνες

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	ράφα	Ὄν.	ἡ	Ἐλικρίνη
Γεν.	τῆς	ράφης	Γεν.	τῆς	Ἐλικρίνης
Αἰτ.	δή	ράφα	Αἰτ.	δή	Ἐλικρίνη
			Κλητ.		Ἐλικρίνη

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ράφες	Ὄν.	οἱ	Ἐλικρίνες
Αἰτ.	τοῖς	ράφεσιν	Αἰτ.	τοῖς	Ἐλικρίνεσιν
			Κλητ.		Ἐλικρίνες

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄν.	ἡ	ρίγανη	Ὄν.	ἡ	Εὐχάρη
Γεν.	τῆς	ρίγανης	Γεν.	τῆς	Εὐχάρης
Αἰτ.	δή	ρίγανη	Αἰτ.	δή	Εὐχάρη
			Κλητ.		Εὐχάρη

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ρίγανες	Ὄν.	οἱ	Εὐχαρες
Αἰτ.	τσοῖ	ρίγανες	Αἰτ.	τς'	Εὐχαρες
			Κλητ.		Εὐχαρες

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	μαννὲ	Ὄν.	ἡ	Ζεκιὲ
Γεν.	τση	μαννῆς	Γεν.	τση	Ζεκιῆς
Αἰτ.	δῆ	μαννὲ	Αἰτ.	δῆ	Ζεκιὲ
			Κλητ.		Ζεκιὲ

Παρατηρήσεις στὰ θηλυκὰ

Ἀπὸ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα προπορεύονταν τὸ ἄρθρο ἡ. Τὸ θηλυκὸ ἄρθρο ἔκαμνε στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ τση καὶ στὴν αἰτ. δῆ. Ἡ ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ ἔκαμνε οἱ καὶ ἡ αἰτιατική τσοῖ. Τὸ η τῆς γενικῆς τση καὶ τὸ οἱ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τσοῖ βγήκε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, πού βγήκε καὶ τὸ η τῆς γενικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου τῆ στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ ὅπως γράψαμε στὸ οἰκείο μέρος. Ὁ ἄτονος φθόγγος ι τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ τση καὶ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τσοῖ ἐκθλίβονταν, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἄρχιζε ἀπὸ φωνῆεν· π.χ. ἡ Ἀθηνα—τς' Ἀθηνας, ἡ ἄμνια—τς' ἄμνιας—τς' ἄμνιες, ἡ Ἐψεβῶ—τς' Ἐψεβῶς, ἡ Ὀρανή—τς' Ὀρανῆς κτλ.

Ἡ αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ ἔκαμνε δῆν, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἄρχιζε ἀπὸ φωνῆεν καὶ δῆ, ὅταν ἄρχιζε ἀπὸ σύμφωνο· π. χ. δῆν Ἀστερώ, δῆν Εὐρωπία, δῆν Ἡλιδοστάλαχτη, δῆν Ἰφιγένεια, δῆν ὀμάδα, δῆ Βηθόνι, δῆ Γλυκεία, δῆ Δοξώ, δῆ Ζαφριώ, δῆ Θυμιά, δῆ Γατινιώ, δῆ Λεμπιάδα, δῆ Μαρούλα, δῆ νουνά, δῆ Ξαθή, δῆ βυροστιά, δῆ Ρούσα, δῆ Σουλτή, δῆ δουρσή, δῆν ὕστερνη, δῆ Φωτεινιώ, δῆ Χαρτωμένι, δῆ ψεύτρα κτλ.

Μερικὰ σύμφωνα ἀρχικά θηλυκῶν ὀνομάτων ἀλλάζανε στὴν αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ τὴν προφορά τους ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ προηγουμένου ν, πού εἶχε ἀρχικῶς στὴν αἰτιατική τὸ θηλυκὸ ἄρθρο. Τέτια σύμφωνα εἶτανε τὰ κ, π, τ καὶ τσ, πού μεταβάλλονταν στ' ἀντίστοιχὰ τους· g, b, d, τς' π, χ. ἡ κατά=γάτα—δῆ γάτα, ἡ πῆττα—δῆ βῆττα, ἡ τρίχα—δῆ βρίχα, ἡ τσουράπα—δῆ τζουράπα, ἡ τσίβλα—δῆ τζίβλα, ἡ τσαχίλα—δῆ τζαχίλα κτλ.

Γενικά γιὰ τοὺς τύπους τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων.—Τὰ θηλυκὰ ὀνόματα διατηροῦσαν ε' ὅλες τίς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ τὸ ἴδιο φωνῆν, ἐξὸν ἀπ'

τὸ οὐσιαστικὸ ἢ νύχτα, ποὺ εἶχε μιὰ κανονικὴ γενικὴ τῆς νύχτας καὶ μιὰ ἀκόμη τῆς νυχτός, ποὺ ἀπόμεινε ἀπ' τὸ τυπικὸ τῶν ἀρχαίων τριτοκλίτων. Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζονταν μ' ἓνα πρόσθετο ς στὴν κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς, κ' ἡ αἰτιατικὴ εἶτανε ὅμοια ἀκριβῶς μὲ τὴν ὀνομαστικὴ. Ἐπίσης καὶ στὸν πληθυντικὸ ἡ αἰτιατικὴ εἶταν ἴδια μὲ τὴν ὀνομαστικὴ π.χ. ἡ ρούμα—τῆ ρούμας—δὴ ρούμα—οἱ ροῦμες—τοῖ ροῦμες κτλ. Δηλαδὴ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα εἶχανε δοθὲν τύπους στὸν ἐνικὸ κ' ἓνα μόνον τύπο στὸν πληθυντικὸ.

Τὰ θηλυκὰ ἔληγαν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ φωνήεντα α, ο, ου, ε, η' κ' ἐπειδὴ τὸ ἄτονο η ἔπεφτε στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν, κάθε σύμφωνο ποὺ τύχαινε ἀρχύτερά του γίνονταν καταληκτικὸ π.χ. ἡ βάθα, ἡ τρελλιᾶζω, ἡ βαβακού, ἡ νενέ, ἡ τριφτή, ἡ Τετράδ, ἡ Ἐλεγκάκι, ἡ ζάλι, ἡ Κοκκώνι, ἡ Καλλιόπ, ἡ Τρεψυχόρ, ἡ βράς, ἡ στάχτ, ἡ σκάφ, ἡ πήχι, ἡ Ἀντρομάχι, ἡ τσέπ, ἡ χάρ, ἡ βούτ κτλ. Μερικὰ θηλυκὰ ποὺ τελείωναν στὴν κοινὴ δημοτικὴ σὲ η, εἶχανε στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντιῶς καταληκτικὸ φωνῆεν α' π.χ. ἄκρα, δούλα, ζῶνα, μούχλα κτλ., καὶ φαίνεται ὅτι ἀκολούθησαν τὸν δωρικὸ τύπο τῶν θηλυκῶν, ποὺ τὸν βλέπουμε στὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς δωρικῆς διαλέκτου ζεύγλα, ὀμίχλα κτλ.

Τὰ θηλυκὰ εἶτανε στὸν πληθυντικὸ ἰσοσύλλαβα καὶ περιττοσύλλαβα. Ἴσοσύλλαβα εἶτανε: α) ὅλα ὅσα λήγανε σὲ α, ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα π.χ. ἡ βουρλιά—οἱ βουρλιές, ἡ λάκκα—οἱ λάκκες, ἡ γιάτραινα—οἱ γιάτραινες κτλ. β) ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ ω τὰ ὀξύτονα καὶ τὰ παροξύτονα δισύλλαβα π.χ. ἡ Κατερινιώ—οἱ Κατερινιές, ἡ μάρω—οἱ μάρες, ἡ Φρόσω—οἱ Φρόσες κτλ. καὶ γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ οὐ π.χ. ἡ μαῖμον—οἱ μαῖμες κτλ.

Περιττοσύλλαβα εἶτανε: α) ὅσα λήγανε σὲ α' ἢ ὀκὰ—οἱ ὀκάδες, β) ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ ω τὰ παροξύτονα τρισύλλαβα, ποὺ εἶτανε σπανιώτατος ὁ πληθυντικὸς τους π.χ. ἡ Κατίνκω—οἱ Κατίνκωδες, ἡ τρελλιᾶζω—οἱ τρελλιᾶζωδες καὶ γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ τονούμενο οὐ π.χ. ἡ φουφου—οἱ φουφούδες, ἡ μασκαροῦ—οἱ μασκαροῦδες κτλ.

Θηλυκὰ συμφωνόληκτα.—Τὰ παροξύτονα θηλυκὰ, ποὺ λήγανε σὲ ἄτονο η τὸ ἔχαναν στὸν τσεντιανὸ ἰδίωμα, κ' ἔμεινε τελευταῖο γράμμα τῶν ὀνομάτων ἐκείνων τὸ προ αὐτοῦ σύμφωνο ἢ καὶ δυὸ ἀκόμη σύμφωνα ὅταν μπορούσαν νὰ συμπροφερθοῦνε μ' εὐκολία. Δὲν ἔπεφτε ὅμως τὸ καταληκτικὸ η, ὅταν θὰ ἔμνισκαν στὸ τέλος τοῦ ὀνόματος δυὸ σύμφωνα δυσκολοπρόφερα π.χ. ἡ ἄρμη, ἡ ἄσπρη, ἡ δάφνη, ἡ Εὐάνθη, ἡ Εὐτέρπη, ἡ Μαριάνθη, ἡ λάσπη, ἡ πάχνη, ἡ πούχνη, ἡ ροδοδάφνη κτλ.

Ἐπίσης τὸ καταληκτικὸ η δὲν ἔπεφτε ποτὲ στὰ προπαροξύτονα π.χ. ἡ Ἄρτεμη, ἡ ἄνοιξη, ἡ ἀνοιχτόκάρδη, ἡ ἀνοικοκέρευτη, ἡ βα-

ρούμενη, ἢ βούρβουλη, ἢ Εὐχαρη, ἢ κούραση, ἢ πάσπαλη, ἢ οῖγανη, ἢ Σταχτοπέπελη, ἢ σύγυση, ἢ φόβολη, ἢ χούβελη κτλ.

Στὰ παροξύτονα θηλυκά, πὺν ἔχαναν τὸ τελικὸν τοὺς ἄτονο η καὶ γίνονταν συμφωνόληκτα, τὰ ἀκρινὰ σύμφωνα διατηροῦσαν τὴν προφορά, πὺν εἶχανε μαζί με τὸ η.

Π. χ. τὰ σύμφωνα κ καὶ χ ἔξακολουθοῦσαν καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ η νὰ προφέρωνται ὅπως πρὶν οὐρανικά· π. χ. ἡ Κυριακάκη—ἡ Κυριακάκι, ἡ Φροσάκη—ἡ Φροσάκι, ἡ Ἀντρομάχη—ἡ Ἀντρομάχι, ἡ ράχη—ἡ ράχι κτλ. καὶ ὄχι ἡ Κυριακάκ, ἡ Φροσάκ, ἡ Ἀντρομάχ, ἡ ράχ κτλ.

Τὸ λ πὺν ἔμενε στὸ τέλος προφέρωνταν ὅπως στίς λέξεις· ἄλικος, γιαιλί, μαλλί, σκυλλί, χολή κτλ. π. χ. ἄμασκάλι, Ἐρφίλι, ζάλι, παραζάλι κτλ. καὶ ὄχι ἄμασκάλ, Ἐρφίλ, ζάλ, παραζάλ κτλ.

Καὶ τὸ ν, ἅμα ἔφευγε ἀπ' τὸ πλάγι του τὸ η, προφέρωνταν πάλιν ἀκρογλωσσικά, ὅπως στίς λέξεις· ἀνικῶ, Γανίτης, Νικόλας, πανί, Φανή, χουνί, ψουνίζω κτλ. π. χ. ἡ Ἀλκμήνη, ἡ Βηθόνη, ἡ Ἐλένη, ἡ Εὐγένη, ἡ Εἰρήνη, ἡ Ἐλικρινή, ἡ Κατίνη, ἡ Κοκκώνη, ἡ Πολυξένη, ἡ Φροσούνη, ἡ Χαρωμένη κτλ., καὶ ὄχι ἡ Ἀλκμήν, ἡ Βηθόν, ἡ Ἐλέν, ἡ Εὐγέν, ἡ Ἐλικρίν κτλ.

Ὅλα τὰ θηλυκὰ εἶτανε κλιτά. Κι' ὅσα προέρχονταν ἀπ' τὴν ἀρχαία γλῶσσα ἢ ἀπὸ ξένες γλῶσσες, ἔπαιρναν στὴ γενικὴ ἓνα ς, ἀκολουθοῦσαν τὸν ἐγγώριον τύπον, καὶ γίνονταν ὅπως τὰ λοιπὰ ὀνόματα κλιτά· π. χ. ἡ Γεθσημανή—τῆ Γεθσημανῆς, ἡ Ἐλισάβετ—ἡ Λισσαβῆ—τῆ Λισσαβῆς, ἡ Εὐχαρις—ἡ Εὐχαρη—τῶ Εὐχαρης, ἡ Ἱερουσαλήμ—τῶ Ἱερουσαλήμς, ἡ Ὀλυμπιάς—ἡ Λεμπιάδα—τῆ Λεμπιάδας, ἡ Βηρσαβεὲ—ἡ Φερσαῆ—τῆ Φερσαῆς κτλ. Ἐνα μόνον θηλυκὸ δὲν κλίνονταν ἢ γις τῆ γις κτλ.

Σ' ἓνα μόνον ἀριθμὸν ἀπαντοῦσαν τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν, τῶν χωριῶν καὶ γενικῶς τὰ γεωγραφικά. Λ. χ. στὸν ἐνικό· ἡ Ἀντριανοῦ, ἡ Ἀρακλειά, ἡ Ἀρμασα, ἡ Ἀρσοῦ, ἡ Ἀσκῶ, ἡ Βιζῶ, ἡ Δρεμούλα, ἡ Κερασιά, ἡ Καλανρή, ἡ Καβάκτσα, ἡ Καλλικράτεια, ἡ Μανούκα, ἡ Σηλυβριά, ἡ Στράντζα, ἡ Τσόβλου κτλ. Στὸν πληθυντικὸν οἱ Δελλιῶνες, οἱ Λαγοθῆρες, οἱ Μέτρες, οἱ Πλιβάτες, οἱ Σαραδά Ἐκκλησιῆς κτλ.

Γ' Οὐδέτερον ὀνόματα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	τὸ ρέμα	Ὀν.	τὸ πάπλωμα
Γεν.	τῆ ρεματιοῦ	Γεν.	τῆ παπλωματιοῦ
Αἰτ.	τὸ ρέμα	Αἰτ.	τὸ πάπλωμα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	τὰ	ρέματα	Ὄν.	τὰ	παπλώματα
Αἰτ.	τὰ	ρέματα	Αἰτ.	τὰ	παπλώματα

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	τὸ	γάλα	Ὄν.	τὸ	κλάδεμα
Γεν.	τῆ	γαλατιοῦ			
Αἰτ.	τὸ	γάλα	Αἰτ.	τὸ	κλάδεμα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	τὰ	γάλατα	Ὄν.	τὰ	κλαδέματα
Αἰτ.	τὰ	γάλατα	Αἰτ.	τὰ	κλαδέματα

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	τ'	ἀλατερὸ	Ὄν.	τὸ	ζαχάρτο
Γεν.	τ'	ἀλατεροῦ	Γεν.	τῆ	ζαχάρτου
Αἰτ.	τ'	ἀλατερὸ	Αἰτ.	τὸ	ζαχάρτο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	τ'	ἀλατερά	Ὄν.	τὰ	ζαχάρτα
Αἰτ.	τ'	ἀλατερά	Αἰτ.	τὰ	ζαχάρτα

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	τὸ	γόνατο	Ὄν.	τὸ	ράψιμο
Γεν.	τῆ	γόνατο	Γεν.	τῆ	ράψιμου
Αἰτ.	τὸ	γόνατο	Αἰτ.	τὸ	ράψιμο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	τὰ	γόνατα	Ὄν.	τὰ	ραψίματα
Αἰτ.	τὰ	γόνατα	Αἰτ.	τὰ	ραψίματα

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν.	τὸ	καυκί	Ὄν.	τὸ	Παπασλί
Γεν.	τῆ	καυκιοῦ	Γεν.	τῆ	Παπασλικιοῦ
Αἰτ.	τὸ	καυκί	Αἰτ.	τὸ	Παπασλί

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. τὰ καυκιά
Αἰτ. τὰ καυκιά

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν. τὸ φιγέτρι	Ὄν. τὸ Τσεσλι
Γεν. τῆ φιγετριου	Γεν. τῆ Τσεσλικιου
Αἰτ. τὸ φιγέτρι	Αἰτ. τὸ Τσεσλι

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. τὰ φιγέτρια
Αἰτ. τὰ φιγέτρια

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν. τὸ ἀγήλι	Ὄν. τὸ Τσέσμελι
Γεν. τ' ἀηλιου	Γεν. τῆ Τσέσμελιου
Αἰτ. τ' ἀγήλι	Αἰτ. τὸ Τσέσμελι

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. τ' ἀγήλια
Αἰτ. τ' ἀγήλια

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν. τὸ κορτσέλι	Ὄν. τὸ μέρος
Αἰτ. τὸ κορτσέλι	Αἰτ. τὸ μέρος

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. τὰ κορτσέλια	Ὄν. τὰ μέρ
Αἰτ. τὰ κορτσέλια	Αἰτ. τὰ μέρ

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄν. τὸ πάχος	Ὄν. τὸ πάθος
Αἰτ. τὸ πάχος	Αἰτ. τὸ πάθος

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. τὰ πάχητα	Ὄν. τὰ πάθια
Αἰτ. τὰ πάχητα	Αἰτ. τὰ πάθια

Ἐνικός ἀριθμός

ἽΟν. τὸ χρέος	ἽΟν. τ' ὄνειρο
Αἰτ. τὸ χρέος	Γεν. τ' ὄνειρου
	Αἰτ. τ' ὄνειρο

Πληθυντικός ἀριθμός

ἽΟν. τὰ χρέα	ἽΟν. τὰ ὄνειρατα
Αἰτ. τὰ χρέα	Αἰτ. τὰ ὄνειρατα

*Ἐνικός ἀριθμός**Πληθυντικός ἀριθμός*

ἽΟν. τ' ἄλογο	ἽΟν. τ' ἀλόγατα
Γεν. τ' ἀλογοῦ	Αἰτ. τ' ἀλόγατα
Αἰτ. τ' ἄλογο	

*Ἐνικός ἀριθμός**Πληθυντικός ἀριθμός*

ἽΟν. τὸ πρόβατο	ἽΟν. τὰ πρόβατα
Γεν. τῆ προβατιοῦ	Αἰτ. τὰ πρόβατα
Αἰτ. τὸ πρόβατο	

Παρατηρήσεις στὰ οὐδέτερα

Γενικά.—Ἀπὸ τὰ οὐδέτερα ὀνόματα, προσηγορικά καὶ κύρια προτάσσονται τὸ οὐδέτερο ἄρθρο τὸ π. χ. τὸ μιδέρ, τὸ σουμάδ, τὸ Χατζόπλο κτλ. Τὸ οὐδέτερο ἄρθρο εἶχε γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῆ, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ εἴτανε τὸ ἴδιο μὲ τὸ οὐδέτερο ἄρθρο τῆς δημοτικῆς π. χ. τὸ πολήμ, τῆ πολημιοῦ, τὸ πολήμ, τὰ πολήμια κτλ.

Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἔληγαν σ' ἓνα ἀπ' τὰ φωνήεντα α, ο, ι, καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ ἄτονου ι, κάθε σύμφωνο μποροῦσε νὰ εἶναι καταληκτικό π. χ. τὸ γαῖμα, τὸ λίχνισμα, τὸ ἄγανο, τὸ βαστό, τὸ βουκέτο, τὸ βράσιμο, τὸ βουγί, τὸ καπίστρι, τὸ σουτζούκι, τὸ θέρος, τὸ ρόβ, τὸ Σαράγι, τὸ γωνιάδ, τὸ δόδ, τὸ μαράζ, τὸ μελάθ, τὸ μπουκάλι, τὸ βρεχτοκούκι, τὸ μαδήλι, τὸ προζύμ, τὸ συνάχι κτλ.

Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα εἶχανε τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ κατὰ κανόνα σέ ου, καὶ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴ καὶ στοὺς δυὸ ἀριθμούς. Εἶχανε δηλαδὴ δυὸ τύπους στὸν ἐνικό, ἓνα γιὰ τὴν ὀνομαστικὴ μὲ τὴν αἰτιατικὴ, κ' ἓναν τύπο μονάχα γιὰ τὶς δυὸ πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ. Π.χ. τὸ φόρεμα—τῆ φορεματιοῦ—τὸ φόρεμα, τὰ φορέματα—τὰ φορέματα, τὸ πηγιάδ—τῆ πηγαδιοῦ—τὸ πηγιάδ, τὰ πηγιάδια—τὰ πηγιάδια κτλ.

Περιττοσύλλαβα και ισοσύλλαβα.—Πολλά οὐδέτερα ὀνόματα εἴτανε περιττοσύλλαβα. Στὸν ἐνικὸν καὶ στὸν πληθυντικὸν εἴτανε περιττοσύλλαβα ὅσα λήγανε σὲ α καὶ σὲ μα, καθὼς καὶ τὰ παροξύτονα, ποὺ εἶχανε στὸ τέλος σύμφωνο μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἀκρινοῦ ἄτονου ἰ. π. χ. τὸ γάλα—τῆ γαλατιοῦ—τὰ γάλατα, τὸ πάπλωμα—τῆ παπλωματιοῦ—τὰ παπλώματα, τὸ σφοδύλι—τῆ σφοδυλιοῦ—τὰ σφοδύλια κτλ.

Μονάχα στὸν πληθυντικὸν εἴτανε περιττοσύλλαβα ὅσα λήγανε σὲ μο. π. χ. τὸ γνέψιμο—τὰ γνεψίματα. Σύμφωνα μ' αὐτὰ πήρανε τὴν κατάληξη ατα, κ' ἔγιναν περιττοσύλλαβα στὸν πληθυντικὸν μερικὰ οὐδέτερα ὀνόματα, ποὺ εἶχανε κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ ο. π. χ. τ' ἄλογο—τ' ἀλόγατα, τ' ὄνειρο—τὰ ὄνειρατα, τὸ πρόστιμο—τὰ προστίματα, τὸ πρόσωπο—τὰ προσώπατα.

Οὐδέτερα σὲ μα.—Τὰ οὐδέτερα αὐτὰ οὐσιαστικά, ποὺ ἔληγαν σὲ μα, ὅταν εἴτανε συγκεκριμένα, εἶχανε στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ τὴν κατάληξη ατιοῦ. π. χ. τὸ πάπλωμα—τῆ παπλωματιοῦ, τὸ φόρεμα—τῆ φορεματιοῦ κτλ. ἢ χρησιμοποιοῦνταν ἐναντί τῆς γενικῆς ἢ αἰτιατικῆς τους. π. χ. Στάθ-κε στὴν ἄκρα τὸ ρέμα. Παράβ. τὸ δημοτικόν.

Τοῦ Κίτσου ἡ μάγνα κάθουνταν στὴν ἄκρα τὸ ποτάμι

Τ' ἀφηρημένα ὅμως, ποὺ φανέρωναν τὴν ἐνέργεια τοῦ σχετικοῦ ρήματος δὲν εἶχαν καθόλου γενικὴ καὶ στὸν ἐνικόν. π. χ. ἄλεσμα, βράχνιασμα, γύρισμα, δερμόνισμα, ἐγλέντισμα, ζούπημα, ἥσκιωμα, θέρισμα, ἴσιωμα, κύλισμα, λήχισμα, μαγέρεμα, νανούρισμα, ξύλισμα, πάστρεμα, ρώτημα, σκούπισμα, τρύγημα, φούρνισμα, χάρισμα, ψούνισμα κτλ.

Οὐδέτερα σὲ ο καὶ σὲ μο.—Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα σὲ ο εἶχανε γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ ου μὲ τὸν τόνο ἐκεῖ, ποὺ τὸν εἶχε ἡ ὀνομαστικὴ. π. χ. τ' ἀντίδερο—τ' ἀντίδερου, τ' ἄρρῖσκο—τ' ἄρρῖσκου, τὸ ἄμορο—τ' ἄμορου, τὸ σκαβάφλο—τῆ σκαβάφλου, τὸ κατραγκερὸ—τῆ κατραγκεροῦ, τὸ βορὸ—τῆ βοροῦ κτλ. Ἐξαιρετικῶς τὸ ἄλογο εἶχε γενικὴ τ' ἀλογοῖ, ἴσως κατ' ἀναλογία τῶν συγγενικῶν γενικῶν τῆ βωδιοῦ, τῆ γαδουριοῦ, καὶ τὸ πρόβατο εἶχε γενικὴ τῆ προβατιοῦ ἀπὸ ἐπίδραση τῆς γενικῆς τῆ κατσικοῦ. Ὅταν ὅμως λήγανε σὲ μο ἢ δὲν εἶχανε καθόλου γενικὴ ἢ τὴν ἔκαμναν σπανίως σὲ μου. π. χ. τὸ δάρσιμο—τῆ δάρσιμου, τὸ πάρσιμο—τῆ πάρσιμου, τὸ φέρσιμο—τῆ φέρσιμου κτλ.

Οὐδέτερα σὲ ι.—Τὰ οὐδέτερα μὲ τὴν κατάληξη ι εἴτανε δεξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα. π. χ. τὸ βουζί, τὸ ρινί, τὸ καπίστρι, τὸ σκαπάρνι, τὸ Σέλβελι, τὸ Τσέσμελι κτλ.

Τὰ παροξύτονα μὲ τὴν κατάληξιν ἔχοντες ἔχοντες τὸ τελικὸ ἄτονον ι, ὅταν ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ ἓνα σύμφωνο μόνον ἢ δύο εὐκολοπρόφερα. Ἔτσι πολλὰ οὐδέτερα τῆς δημοτικῆς μὲ τὴν κατάληξιν ι εἴτανε στὴν Τσεντῶ συμφωνόληκτα μὲ κάθε σύμφωνο στὸ τέλος· π. χ. τὸ κουνάβ, τὸ κολύβ, τὸ κοβολόγι, τὸ δανάδ, τὸ δόδ, τὸ καρέζ, τὸ καλάθ, τὸ τσιράκι, τὸ γερδέλι, τὸ γώμ, τὸ παραγώνι, τὸ ἀμάξ, τὸ σαλέπ, τὸ κεφαλάρ, τὸ καφάς, τὸ δέρε, τὸ κηλήφ, τὸ σνίχι κτλ.

Τὸ καταληκτικὸ ι δὲν ἀποβάλλουνταν στὸ τέλος τῶν παροξυτόνων οὐδετέρων, ὅταν θὰ ἔμνισκαν στὸ τέλος δύο σύμφωνα κάπως δυσκολοπρόφερα· π. χ. ἀλέτρι, ἀλεύρι, Καρέβλι, κέσμι, καπίστρι, λούτρι, ζέφκι, σκεπάρι, φιζέτρι, χούδρι, μούλκι, νάρι, τσάρι κτλ.

Ἐπίσης δὲν ἔπεφτε συνήθως τὸ καταληκτικὸ ι στὰ προπαροξύτονα, ποὺ εἴτανε συνήθως ὀνόματα ἀγροκτημάτων· π. χ. τὸ Σέλβελι, τὸ Σκέρεκλι, τὸ Τσέσμελι κ.τ.τ.

Ἀπ' τὰ οὐδέτερα ὀξύτονα σὲ ι τὸ ὄνομα τοῦ γειτονικοῦ πρὸς τὴν Τσεντῶ τσιφλικίου· τὸ Παπασλί εἶχε ἀνώμαλη γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν κιοῦ· τῆ Παπασλικιοῦ, διότι ἀκολουθοῦσε στὴν κλίση τὸ ἄλλο γειτονικὸ τσιφλίκι, τὸ Τσελίκι, ποὺ ἔκαμνε ὁμαλὰ στὴ γενικὴ τῆ Τσελτικιοῦ. Ἔτσι καὶ τὸ Κεσλί ἢ Τσεσλί, ποὺ εἴτανε ἐπίσης τσιφλίκι κοντὰ στὸ κάστρο εἶχε γενικὴ τῆ Τσεσλικιοῦ.

Τὰ παροξύτονα οὐδέτερα ὑποκοριστικά μὲ τὴν κατάληξιν ἔλι, δὲν εἶχαν γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

Οὐδέτερα σὲ ος.—Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα, ποὺ λήγανε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ ος δὲν εἶχαν γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ, καὶ στὸν πληθυντικὸ εἶχαν ὁ ἀφόρους καταλήξεις· π. χ. τὸ μέρος—τὰ μέρ, τὸ χρέος—τὰ χρέα, τὸ πάχος—τὰ πάχητα, τὸ πάθος—τὰ πάθια κτλ. Ὑπῆρχανε μάλιστα καὶ μερικὰ οὐδέτερα σὲ ος ἄκλιτα τελείως· π. χ. τὸ κλάδος, τὸ μάκρος, τὸ πλάτος, τὸ πρέπος, τὸ τράτος, τὸ τρύγος, τὸ φάρδος κτλ.

Ἀπὸ τὰ οὐδέτερα ὀνόματα δὲν εἶχαν ἐνικό· α) τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα, ποὺ ἀπαντούσανε στὸν πληθυντικὸ· π. χ. τὰ Δεμοκράνια, τὰ Κλαδιανά, τὰ Πασαλάχανα κτλ. καὶ β) μερικὰ προσηγορικά· π. χ. τ' ἀγελάδια, τὰ βαφτίσια, τὰ γεροδάματα, τὰ ζῶδα, τὰ ἥπατα, τὰ λαλήματα, τὰ μάγια, τὰ μεσάνυχτα, τὰ νιάτα, τὰ ξεκουφάματα, τὰ τάρταρα, τὰ τρεχάματα, τὰ ὑστερνά, τὰ πρεπούδια κτλ.

Ἀντιθέτως δὲν εἶχανε πληθυντικὸ τὰ ἐνικά οὐδέτερα ὀνόματα διαφόρων τοποθεσιῶν τῆς Τσεντῶς καὶ γειτονικῶν ἀγροκτημάτων, χωριῶν κτλ. π. χ. τὸ Ἀραπλί, τὸ Μπαλαβανί, τὸ Μπαλακασλί, τὸ Μπαρβαδάρ, τὸ Μπασονχώρ, τὸ Μπετζελέρ, τὸ Μπαλτσικί, τὸ Γιαπατζί, τὸ Γιουτζούκ-Σεϊμένι, τὸ Δουλβέρερι, τὸ Καλλιό, τὸ Κατήκιογιου, τὸ Κατρακύλι, τὸ

Κάραγατς, τὸ Καράκιογιου, τὸ Κερμένι, τὸ Κεσλί, τὸ Κηνηκλί, τὸ Κιστε-
μίρ, τὸ Κλαλί, τὸ Κοκκινόχωμα, τὸ Κονομνειό, τὸ Κουλτουρμούς, τὸ
Λούγιολου, τὸ Μουρατλί, τὸ Μούρτζ, τὸ Νιχώρ, τὸ Εἶστρο, τὸ Παπασλί,
τὸ Πρωτογόνατο, τὸ Σαρίγιαρ, τὸ Σέλβελι, τὸ Σεϊμένι, τὸ Σκέρεκλι, τὸ
Σινικλί, τὸ Τσαγουσλί, τὸ Τσακλήκλι, τὸ Τσαμουρλί, τὸ Τσακλήλι, τὸ
Τσάκαλδερε, τὸ Πάμ-Τσελτίκι, τὸ Κάτ-Τσελτίκι, τὸ Φανάρ, τὸ Φετέ, τὸ
Χαδέμκιγιου, τὸ Χανόπλο, τὸ Χαρατοῖ κτλ.

Ἐπὶ κ' ἕνα οὐδέτερο μοναδικὸ σὲ ας, ἄκλιτο· τὸ ἄλας.

Κλίση τῶν ρημάτων

Α' Βαρύτονα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἀρέζω

Ὀριστικὴ

Ἐνεστώς—Ἀρέζω, ἀρέζεις, ἀρέζ, ἀρέζιμε, ἀρέζτε, ἀρέζνε.

Παρατατικὸς—Ἄρεζα, ἄρεζες, ἄρεζε, ἄρεζαμε, ἄρεζατε, ἄρεζανε.

Μέλλων διαρκῆς—θ' ἀρέζω, θ' ἀρέζης, θ' ἀρέζ, θ' ἀρέζιμε, ἀρέζτε, θ'
ἀρέζνε.

Μέλλων στιγμιαῖος—θ' ἀρέσω, θ' ἀρέσης, θ' ἀρές, θ' ἀρέσιμε, θ' ἀρέ-
στε, θ' ἀρέσνε.

Μέλλων τελειωμένος—θα ἔχω ἀρεσμένο—μένι—μένο, θα ἔχῃς ἀρ., θα
ἔχῃ, ἀρ., θα ἔχῃς ἀρ., θα ἔχῃτε ἀρ., θα ἔχῃνε ἀρ. κτλ.

Ἀόριστος—Ἄρεσα, ἄρεσες, ἄρεσε, ἄρεσαμε, ἄρεσατε, ἄρεσανε.

Παρακείμενος—Ἐχω ἀρεσμένο—μένι—ἀρεσμένο, ἔχῃς ἀρ., ἔχῃ ἀρ., ἔχῃ-
με ἀρ., ἔχῃτε ἀρ., ἔχῃνε ἀρ.

Ἐπερσυντέλικος—Εἶχα ἀρεσμένο—μένι—μένο, εἶχες ἀρ., εἶχε ἀρ., εἶχα-
με ἀρ., εἶχῃτε ἀρ., εἶχῃνε ἀρεσμένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θαν' ἀρέζω, θαν' ἀρέζης, θαν' ἀρέζ, θαν' ἀρέζιμε, θαν' ἀρέζτε, θαν'
ἀρέζνε.

Παρατ.—Θαν' ἄρεζα, θαν' ἄρεζες, θαν' ἄρεζε, θαν' ἄρεζαμε, θαν' ἄρε-
ζατε, θαν' ἄρεζανε.

Ἀόρ.—θαν' ἄρεσα, θαν' ἄρεσες, θαν' ἄρεσε, θαν' ἄρεσαμε, θαν' ἄρεσα-
τε, θαν' ἄρεσανε.

Μέλ.—Θαν' ἀρέσω, θαν' ὀρέσης, θαν' ἀρές, θαν' ἀρέσμε, θαν' ἀρέστε, θαν' ἀρέσνε.

Παρακ.—Θανᾶχω ἀρεσμένο—μένι—μένο, θανᾶχίς ἀρ, θανᾶχι ἀρ., θανᾶχίμε ἀρ., θανᾶχτε ἀρ., θανᾶχνε ἀρεσμένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—N' ἀρέζω, ν' ἀρέζης, ν' ἀρέζ, ν' ἀρέζμε, ν' ἀρέζτε, ν' ἀρέζνε.

Παρατ.—N' ἄρεζα, ν' ἄρεζες, ν' ἄρεζε, ν' ἄρεζαμε, ν' ἄρεζατε, ν' ἄρεζανε.

Ἀόρ.—N' ἀρέσω, ν' ἀρέσης, ν' ἀρές, ν' ἀρεσμε, ν' ἀρέστε, ν' ἀρέσνε.

Παρακ.—Nᾶχω ἀρεσμένο—μένι—μένο, νᾶχίς, ἀρ., νᾶχι ἀρ., νᾶχίμε ἀρ. νᾶχτε ἀρ., νᾶχνε ἀρ., κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—"Ας ἀρέζω, ἄρεζε, ἄς ἀρέζ, ἢ ν' ἀρέζ. "Ας ἀρέζμε, ἀρέζτε, ἄς ἀρέζνε ἢ ν' ἀρέζνε.

Ἀόρ.—"Ας ἀρέσω, ἄρεσε, ἄς ἀρές ἢ ν' ἀρές. "Ας ἀρέσμε, ἀρέστε ἄς ἀρέσνε ἢ ν' ἀρέσνε.

Παρακ.—"Ας ἔχω ἀρεσμένο—μένι—μένο, ἔχε ἀρ., ἄς ἔχι ἢ νᾶχι ἀρ., ἐχεῖτε ἀρ. ἄς ἔχνε, ἢ νᾶχνε ἀρεσμένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ ν' ἀρέζω, μ. ν' ἀρέζης, μ. ν' ἀρέζ, μ. ν' ἀρέζμε, μ. ν' ἀρέζτε, μ. ν' ἀρέζνε.

Παρατ.—"Ας ἄρεζα, ἄς ἄρεζες, ἄς ἄρεζε, ἄς ἄρεζαμε, ἄς ἄρεζατε, ἄς ἄρεζανε.

Ἀόρ.—"Ας ἄρεσα, ἄς ἄρεσες, ἄς ἄρεσε, ἄς ἄρεσαμε, ἄς ἄρεσατε, ἄς ἄρεσανε.

Ὑπερσ.—Nὰ εἶχα ἢ ἄς εἶχα ἀρεσμένο—ἀρεσμένι—ἀρεσμένο, νὰ εἶχες ἢ ἄς εἶχες ἀρεσμένο—ἀρεσμένι—ἀρεσμένο, νὰ εἶχε ἢ ἄς εἶχε ἀρεσμένο—ἀρεσμένι—ἀρεσμένο, νὰ εἶχαμε ἢ ἄς εἶχαμε ἀρ., νὰ εἶχατε ἢ ἄς εἶχανε ἀρ., νὰ εἶχανε ἢ ἄς εἶχανε ἀρεσμένο κτλ.

Μετοχή

Ἐν.—ἀρέζοδασ.

κλώθω

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Κλώθω, κλώθς, κλώθ, κλώθμε, κλώθτε, κλώθνε.

- Παρατ.*—Ἐκλωθα, ἔκλωθες, ἔκλωθε, ἔκλωθαμε, ἔκλωθατε, ἔκλωθανε.
Μέλ. διαρκ.—Θὰ κλώθω, θὰ κλώθῃς, θὰ κλώθῃ, θὰ κλώθῃμε, θὰ κλώθῃτε, θὰ κλώθῃνε.
Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κλώσω, θὰ κλώσῃς, θὰ κλώσῃ, θὰ κλώσῃμε, θὰ κλώσῃτε, θὰ κλώσῃνε.
Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω κλωσμένο—μένι—μένο, θὰ ἔχῃς κλωσμ., θὰ ἔχῃ κλωσμ., θὰ ἔχῃμε κλωσμ., θὰ ἔχῃτε κλωσμ., θὰ ἔχῃνε κλωσμ. κτλ.
Ἄορ.—Ἐκλωσα, ἔκλωσες, ἔκλωσε, ἔκλωσαμε, ἔκλωσατε, ἔκλωσανε.
Παρακ.—Ἐχω κλωσμένο—μένι—μένο, ἔχῃς κλωσμ., ἔχῃ κλωσμ., ἔχῃμε κλωσμ., ἔχῃτε κλωσμ., ἔχῃνε κλωσμένο κτλ.
Ὑπερσ.—Εἶχα κλωσμένο—μένι—μένο, εἶχες κλωσμ., εἶχε κλωσμ., εἶχαμε κλωσμ., εἶχατε κλωσμ., εἶχανε κλωσμένο κτλ.

Δυνητική

- Ἔν.*—Θανά κλώθω, θανά κλώθῃς, θανά κλώθῃ, θανά κλώθῃμε, θανά κλώθῃτε, θανά κλώθῃνε.
Παρατ.—Θανά ἔκλωθα, θανά ἔκλωθες, θανά ἔκλωθε, θανά ἔκλωθαμε, θανά ἔκλωθατε, θανά ἔκλωθανε.
Ἄορ.—Θανά ἔκλωσα, θανά ἔκλωσες, θανά ἔκλωσε, θανά ἔκλωσαμε, θανά ἔκλωσατε, θανά ἔκλωσανε.
Μέλλ.—Θανά κλώσω, θανά κλώσῃς, θανά κλώσῃ, θανά κλώσῃμε, θανά κλώσῃτε, θανά κλώσῃνε.
Παρακ.—Θανά ἔχω κλωσμένο—μένι—μένο, θανά ἔχῃς κλωσμ., θανά ἔχῃ κλωσμ., θανά ἔχῃμε κλωσμ., θανά ἔχῃτε κλωσμ., θανά ἔχῃνε κλωσμένο κτλ.

Ὑποτακτική

- Ἔν.*—Νὰ κλώθω, νὰ κλώθῃς, νὰ κλώθῃ, νὰ κλώθῃμε, νὰ κλώθῃτε, νὰ κλώθῃνε.
Παρατ.—Νᾶκλωθα, νᾶκλωθες, νᾶκλωθε, νᾶκλωθαμε, νᾶκλωθατε, νᾶκλωθάνε.
Ἄορ.—Νὰ κλώσω, νὰ κλώσῃς, νὰ κλώσῃ, νὰ κλώσῃμε, νὰ κλώσῃτε, νὰ κλώσῃνε.
Παρακ.—Νὰ ἔχω κλωσμένο—μένι—μένο, νᾶχῃς κλωσμ., νᾶχῃ κλωσμ., νᾶχῃμε κλωσμ., νᾶχῃτε κλωσμ., νᾶχῃνε κλωσμένο κτλ.

Προστακτική

- Ἔν.*—Ἄ κλώθω, κλώθε, ἄς κλώθῃ ἢ νὰ κλώθῃ, ἄ κλώθῃμε, κλώθῃτε, ἄς κλώθῃνε ἢ νὰ κλώθῃνε.
Ἄορ.—Ἄ κλώσω, κλώσε, ἄς κλώσῃ ἢ νὰ κλώσῃ, ἄ κλώσῃμε, κλώσῃτε, ἄς κλώσῃνε ἢ νὰ κλώσῃνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω κλωσμένο—μένι—μένο, ἔχε κλωσμ., ἄς ἔχι ἢ νάχι κλωσμ., ἄς ἔχημε κλωσμ., ἔχτε κλωσμ., ἄς ἔχνε ἢ νάχνε κλωσμ. κτλ.

Ἐδοκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νά κλώθω, μ. νά κλώθς, μ. νά κλώθ, μ. νά κλώθμε, μ. νά κλώθτε, μ. νά κλώθνε.

Παρακ.—Ἄς ἐκλώθω, ἄς ἐκλώθες, ἄς ἐκλώθε, ἄς ἐκλώθαμε, ἄς ἐκλώθατε, ἄς ἐκλώθανε.

Ἄδορ.—Ἄς ἐκλωσα, ἄς ἐκλωσες, ἄς ἐκλωσε, ἄς ἐκλωσαμε, ἄς ἐκλωσατε, ἄς ἐκλωσανε.

Ἐπερσ.—Νά εἶγα ἢ ἄς εἶγα κλωσμένο—μένι—μένο, νά εἶχες κλωσμ., νά εἶχε κλωσμ., νά εἶχαμε κλωσμ., νά εἶχατε κλωσμένο κτλ.

Μετοχὴ

Ἐν.—Κλώθοδας.

Παραγέλω

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Παραγέλω, παραγέλνεις, παραγέλνει, παραγέλνουμε, παραγέλνουτε, παραγέλνουνε.

Παρακ.—Παράγελνα, παράγελνες, παράγελνε, παράγέλναμε, παράγελνατε, παράγελνανε.

Μίλλ. διαρκ.—Θά παραγέλω, θά παραγέλνης, θά παραγέλνη, θά παραγέλνουμε, θά παραγέλνουτε, θά παραγέλνουνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θά παραγείλω, θά παραγείλεις, θά παραγείλι, θά παραγείλιμε, θά παραγείλιτε, θά παραγείλινε.

Ἄδορ.—Παράγειλα, παράγειλες, παράγειλε, παράγειλαμε, παράγειλατε, παράγειλανε.

Μέλλ. τελ.—Θάν ἔχω παραγεμμένο—μένι—μένο, θάν ἔχης παραγ., θάν ἔχι παραγ., θάν ἔχημε παραγ., θάν ἔχτε παραγ., θάν ἔχνε παραγεμμένο κτλ.

Παρακ.—Ἐχω παραγεμμένο—μένι—μένο, ἔχης παραγ., ἔχι παραγ., ἔχημε παραγ., ἔχτε παραγ., ἔχνε παραγεμμένο κτλ.

Ἐπερσ.—Εἶγα παραγεμμένο—μένι—μένο, εἶχες παραγ., εἶχε παραγ., εἶχαμε παραγ., εἶχατε παραγ., εἶχανε παραγεμμένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανά παραγέλω, θανά παραγέλνης, θανά παραγέλνη, θανά πα-

ραγέλλουμε, θανά παραγέλλουτε, θανά παραγέλλουννε.

Παρατ.—Θανά παράγγελνα, θανά παράγγελνες, θανά παράγγελνε, θανά παράγγελναμε, θανά παράγγελνατε, θανά παράγγελνανε.

Ἄορ.—Θανά παράγγειλα, θανά παράγγειλες, θανά παράγγειλε, θανά παράγγειλαμε, θανά παράγγειλατε, θανά παράγγειλανε.

Μέλλ.—Θανά παραγγείλω, θανά παραγγείλις, θανά παραγγείλι, θανά παραγγείλιμε, θανά παραγγείλιτε, θανά παραγγείλινε.

Παρακ.—Θανάχω παραγγελμένο—μένι—μένο, θανάχις παραγ., θανάχι παραγ., θανάχημε παραγ., θανάχητε παραγγελμένο, θανάχη παραγγελμένο κτλ.

Ἑποτακτική

Ἐν.—Νά παραγέλλω, νά παραγέλλης, νά παραγέλλη, νά παραγέλλουμε, νά παραγέλλουτε, νά παραγέλλουννε.

Παρατ.—Νά παράγγελνα, νά παράγγελνες, νά παράγγελνε, νά παράγγελνε, νά παράγγελναμε, νά παράγγελνατε, νά παράγγελνανε.

Ἄορ.—Νά παραγγείλω, νά παραγγείλις, νά παραγγείλι, νά παραγγείλιμε, νά παραγγείλιτε, νά παραγγείλινε.

Παρακ.—Νάχω παραγγελμένο, νάχις παραγ., νάχι παραγ., νάχημε παραγ., νάχητε παραγ., νάχη παραγγελμένο—μένι—μένο.

Προστακτική

Ἐν.—Ἄ παραγέλλω, παράγγελνε, ἄς παραγέλλη ἢ νά παραγέλλη, ἄ παραγέλλουμε, παραγέλλουτε, ἄς παραγέλλουννε ἢ νά παραγέλλουννε.

Ἄορ.—Ἄ παραγγείλω, παράγγειλε, ἄς ἢ νά παραγγείλι, ἄ παραγγείλιμε, παραγγείλιτε, ἄς ἢ νά παραγγείλινε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω παραγγελμένο—μένι—μένο, ἔχε παραγ. ἄς ἔχι ἢ νάχι παραγ., ἄς ἔχημε παραγ., ἔχτε παραγ., ἄς ἔχνε ἢ νάχνε παραγγελμένο—μένι—μένο.

Ἐδοκτική

Ἐν.—Μακάρο νά παραγέλλω, μ. νά παραγέλλης, μ. νά παραγέλλη, μ. νά παραγέλλουμε, μ. νά παραγέλλουτε, μ. νά παραγέλλουννε.

Παρατ.—Ἄς παρόγγελνα, ἄς παρόγγελνες, ἄς παρόγγελνε, ἄς παραγγέλλναμε ἄς παρόγγελνατε, ἄς παρόγγελνανε.

Ἄορ.—Ἄς παρόγγειλα, ἄς παρόγγειλες, ἄς παρόγγειλε, ἄς παρόγγειλαμε, ἄς παρόγγειλατε, ἄς παρόγγειλανε.

Ἑπερσ.—Νά εἶχα ἢ ἄς εἶχα παραγγελμένο—μένι—μένο, νά εἶχες παραγ.,

νὰ εἶχε παραγ., νὰ εἶχαμε παραγ., νὰ εἶχατε παραγ., νὰ εἶχανε πα-
γελμένο.

Μετοχή

Ἐν.—Παραγέλνοδας.

Σπέρνω

Ὅριστική

Ἐν.—Σπέρνω, σπέρνεις, σπέρνει, σπέρνουμε, σπέρνουμε, σπέρνουνε.

Παρατ.—Ἐσπερνα, ἔσπερνες, ἔσπερνε, ἔσπερναμε, ἔσπερνατε, ἔσπερνανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ σπέρνω, θὰ σπέρνης, θὰ σπέρνη, θὰ σπέρνουμε, θὰ
σπέρνουμε, θὰ σπέρνουνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ σπείρω, θὰ σπείρς, θὰ σπείρ, θὰ σπείρμε, θὰ σπείρτε,
θὰ σπείρνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω σπαρμένο—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Ἐσπειρα, ἔσπειρες, ἔσπειρε, ἔσπειραμε, ἔσπειρατε, ἔσπειρανε.

Παρακ.—Ἐχω σπαρμένο—μένι—μένο, ἔχῃς κτλ.

Ἐπερσ.—Εἶχα σπαρμένο—μένι—μένο, εἶχες σπαρμένο κτλ.

Δυνητική

Ἐν.—Θανά σπέρνω, θανά σπέρνης, θανά σπέρνη, θανά σπέρνουμε, θανά
σπέρνουμε, θανά σπέρνουνε.

Παρατ.—Θανάσπερνα, θανάσπερνες, θανάσπερνε, θανάσπερναμε, θανά-
σπερνατε, θανάσπερνανε.

Μέλλ.—Θανά σπείρω, θανά σπείρς, θανά σπείρ, θανά σπείρμε, θανά
σπείρτε, θανά σπείρνε.

Ἄορ.—Θανάσπειρα, θανάσπειρες, θανάσπειρε, θανάσπειραμε, θανάσπει-
ρατε, θανάσπειρανε.

Παρακ.—Θανάχω σπαρμένο κτλ.

Ἐποτακτική

Ἐν.—Νὰ σπέρνω, νὰ σπέρνης, νὰ σπέρνη, νὰ σπέρνουμε, νὰ σπέρνουμε,
νὰ σπέρνουνε.

Παρατ.—Νᾶσπερνα, νᾶσπερνες, νᾶσπερνε, νᾶσπερναμε, νᾶσπερνατε, νᾶ-
σπερνανε.

Ἄορ.—Νὰ σπείρω, νὰ σπείρς, νὰ σπείρ, νὰ σπείρμε, νὰ σπείρτε, νὰ
σπείρνε.

Παρακ.—Νᾶχω σπαρμένο κτλ.

Προστακτική

¹Εν.—'Α σπέρνω, σπέρνε, ἄς σπέρνη ἢ νὰ σπέρνη, ἄ σπέρνουμε, σπέρνου-
τε, ἄς ἢ νὰ σπέρνουνε.

²Αόρ.—'Α σπείρω, σπείρε, ἄς ἢ νὰ σπείρ, ἄ σπείρμε, σπείρτε ἄς ἢ νὰ
σπείρνε.

Παρακ.—'Ας ἔχω σπαρμένο κτλ.

Εὐκτική

¹Εν.—Μακάρο νὰ σπέρνω, μ. νὰ σπέρνης, μ. νὰ σπέρνη κτλ.

Παρατ.—'Ας ἔσπερνα, ἄς ἔσπερνες, ἄς ἔσπερνε, ἄς ἔσπερναμε, ἄς ἔσπερ-
νατε, ἄς ἔσπερνανε.

¹Αόρ.—'Ας ἔσπειρα, ἄς ἔσπειρες, ἄς ἔσπειρε, ἄς ἔσπειραμε, ἄς ἔσπειρατε,
ἄς ἔσπειρανε.

¹Υπερσ.—Νὰ εἶχα ἢ ἄς εἶχα σπαρμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

¹Εν.—Σπέρνοδας.

Τρίβω**Ὀριστική**

¹Εν.—Τρίβω, τρίβς, τρίβ, τρίβμε, τρίβτε, τρίβνε.

Παρατ.—'Ετριβα, ἔτριβες, ἔτριβε, ἔτριβαμεν, ἔτριβατε, ἔτριβανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ τρίβω, θὰ τρίβς, θὰ τρίβ κτλ.

Μέλλ. σιγμ.—Θὰ* τρίψω θὰ τρίψης, θὰ τρίψ, θὰ τρίψουμε, θὰ τρίψτε,
θὰ τρίψουνε.

Μέλλ. τελ.—Θάν ἔχω τριμμένο—μένι—μένο κτλ.

¹Αόρ.—'Ετριψα, ἔτριψες, ἔτριψε, ἔτριψαμε, ἔτριψατε, ἔτριψανε.

Παρακ.—'Εχω τριμμένο—μένι—μένο κτλ.

¹Υπερσ.—Εἶχα τριμμένο—μένι—μένο, εἶχες κτλ.

Δυνητική

²Εν.—Θανὰ τρίβω, θανὰ τρίβς, θανὰ τρίβ κτλ.

Παρατ.—Θανᾶτριβα, θανᾶτριβες, θανᾶτριβε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ τρίψω, θανὰ τρίψης, θανὰ τρίψ κτλ.

¹Αόρ.—Θανᾶτριψα, θανᾶτριψες, θανᾶτριψε κτλ.

Παρακ.—Θανᾶχω τριμμένο—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ τρίβω, νὰ τρίβς, νὰ τρίβ, νὰ τρίβμε, κτλ.

Παρατ.—Νᾶτριβα, νᾶτριβες, νᾶτριβε κτλ.

Ἀόρ.—Νὰ τρίψω, νὰ τρίψης, νὰ τρίψ κτλ.

Παρακ.—Νὰ ἔχω τριμμένο—μένι—μένο, νᾶχλις κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ τρίβω, τρίβε, ἄς τρίβ ἢ νὰ τρίβ, ἄ τρίβμε, τρίβτε ἄς ἢ νὰ τρίβνε.

Ἀόρ.—Ἄ τρίψω, τρίψε, ἄς ἢ νὰ τρίψ, ἄ τρίψουμε τρίψτε, ἄς ἢ νὰ τρίψουνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω τριμμένο—μένι—μένο, ἔχε κτλ.

Ἐδοκτικὴ

Ἐν.—Μακίω νὰ τρίβω, μ. νὰ τρίβς, μ. νὰ τρίβ κτλ.

Παρατ.—Ἄς ἔτριβα, ἄς ἔτριβες, ἄς ἔτριβε κτλ.

Ἀόρ.—Ἄς ἔτριψα, ἄς ἔτριψες, ἄς ἔτριψε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ εἶχα ἢ ἄς εἶχα τριμμένο—μένι, μένο, νὰ εἶχες κτλ.

Μετοχὴ

Ἐν.—Τρίβοντας.

Φλάγω**Ὅριστικὴ**

Ἐν.—Φλάγω, φλάγις, φλάγι, φλάγμε, φλάγτε, φλάγγε.

Παρατ.—Φύλαγα, φύλαγες, φύλαγε, φύλαγαμε, φύλαγατε, φύλαγανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ φλάγω, θὰ φλάγις, θὰ φλάγι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ φλάξω, θὰ φλάξης, θὰ φλάξ, θὰ φλάξουμε, θὰ φλάξτε, θὰ φλάξουνε.

Μέλλ. τελ.—Θάν ἔχω φυλαγμένο—μένι—μένο, θάν ἔχλις φυλαγμένο κτλ.

Ἀόρ.—Φύλαξα, φύλαξες, φύλαξε, φύλαξαμε, φύλαξατε, φύλαξανε.

Παρακ.—Ἐχω φυλαγμένο—μένι—μένο, ἔχεις κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶχα φυλαγμένο—μένι—μένο, εἶχες κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ φλάγω, θανὰ φλάγις, θανὰ φλάγι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ φύλαγα, θανὰ φύλαγες, θανὰ φύλαγε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ φλάξω, θανὰ φλάξης, θανὰ φλάξ κτλ.

Ἰόρ.—Θανὰ φύλαξα, θανὰ φύλαξες, θανὰ φύλαξε κτλ.
 Παρακ.—Θανᾶχω φυλαγμένο—μένι—μένο, θανᾶχλις κτλ.

Ἰποτακτικὴ

Ἰν.—Νὰ φλάγω, νὰ φλάγλις, νὰ φλάγι, νὰ φλάγιμε κτλ.
 Παρατ.—Νὰ φύλαγα, νὰ φύλαγες, νὰ φύλαγε κτλ.
 Ἰόρ.—Νὰ φλάξω, νὰ φλάξηλις, νὰ φλάξι κτλ.
 Παρακ.—Νᾶχω φυλαγμένο, νᾶχλις φυλαγμένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἰν.—Ἰ φλάγω, φύλαγε, ἄς ἢ νὰ φλάγι, ἄ φλάγιμε, φυλάγιτε, ἄς ἢ νὰ φυλάγιτε.
 Ἰόρ.—Ἰ φλάξω, φύλαξε, ἄς ἢ νὰ φυλάξι, ἄ φλάξουμε, φλάγιτε, ἄς ἢ νὰ φλάξουνε
 Παρακ.—Ἰς ἔχω φυλαγμένο—μένι—μένο, ἔχε κτλ.

Ἰδοκτικὴ

Ἰν.—Μακάρ νὰ φλάγω, μ. νὰ φλάγλις κτλ.
 Παρατ.—Ἰς φύλαγα, ἄς φύλαγες, ἄς φύλαγε κτλ.
 Ἰόρ.—Ἰς φύλαξα, ἄς φύλαξες, ἄς φύλαξε κτλ.
 Ἰπερσ.—Νὰ εἶχα ἢ ἄς εἶχα φυλαγμένο—μένι—μένο, νὰ εἶχες κτλ.

Μετοχὴ

Ἰν.—Φλάγῳδας.

Φέρονω

Ἰοριστικὴ

Ἰν.—Φέρονω, φέρνεις, φέρνει, φέρνουμε, φέρνουμε, φέρνουμε.
 Παρατ.—Ἰφερνα, ἔφερνες, ἔφερνε, ἔφερναμε, ἔφερνατε, ἔφερνανε.
 Μέλλ. διαρκ.—Θὰ φέρονω, θὰ φέρονηλις, θὰ φέρονη κτλ.
 Μέλλ. στιγμ.—Θὰ φέρω, θὰ φέρις, θὰ φέρι, θὰ φέριμε, θὰ φέριτε, θὰ φέριτε.
 Μέλλ. τελ.—Θὰν ἔχω φερμένο—μένι—μένο, θὰν ἔχλις κτλ.
 Ἰόρ.—Ἰφερα, ἔφερρες, ἔφερρε, ἔφεραμε, ἔφερατε, ἔφερανε.
 Παρακ.—Ἰχω φερμένο—μένι—μένο, ἔχλις κτλ.
 Ἰπερσ.—Ἰεἶχα φερμένο—μένι—μένο, εἶχες κτλ.

Δυνητικὴ

Ἰν.—Θανὰ φέρονω, θανὰ φέρονηλις, θανὰ φέρονη κτλ.

Παρατ.—Θανάφερνα, θανάφερνες, θανάφερνε κτλ.

Μέλλ.—Θανά φέρω, θανά φέρς, θανά φέρ κτλ.

Ἄορ.—Θανάφερα, θανάφερές, θανάφερε κτλ.

Παρακ.—Θανάχω φερμένο, μέν¹—μένο, θανάχ¹ς κτλ.

Ἵποτακτικὴ

Ἔν.—Νά φέρνω, νά φέρνης, νά φέρνη, κτλ.

Παρατ.—Νάφερνα, νάφερνες, νάφερνε κτλ.

Ἄορ.—Νά φέρω, νά φέρς, νά φέρ, νά φέρμε κτλ.

Προστακτικὴ

Ἔν.—Ἄ φέρνω, φέρνε, ἄς φέρνη ἢ νά φέρνη, ἄ φέρνουμε, φέρνουμε, ἄς ἢ νά φέρνουμε.

Ἄορ.—Ἄ φέρνω, φέρε, ἄς φέρ ἢ νά φέρ, ἄ φέρμε, φέρτε, ἄς φέρνε ἢ νά φέρνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω φερμένο—μέν¹—μένο, ἔχε φ., ἄς ἢ νάχ¹ φ., ἄς ἔχμε φ., ἔχεῖτε φ., ἄς ἢ νάχ¹νε φερμένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἔν.—Μακάρ νά φέρνω, μ. νά φέρνης, μ. νά φέρνη κτλ.

Παρατ.—Ἄς ἔφερνα, ἄς ἔφερνες, ἄς ἔφερνε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς ἔφερα, ἄς ἔφερες, ἄς ἔφερε κτλ.

Ἵπερσ.—Νά ἢ ἄς εἶχα φερμένο—μέν¹—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Ἔν.—Φέρνοδας.

Κρίνω

Ὀριστικὴ

Ἔν.—Κρίνω, κρίν¹ς, κρίν¹, κρίνμε, κρίντε, κρίν-νε.

Παρατ.—Ἐκρίνα, ἔκρινες, ἔκρινε, ἔκριναμε, ἔκρινατε, ἔκρινανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θά κρίνω, θά κρίν¹ς, θά κρίν¹ κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θά κρίνω, θά κρίν¹ς, θά κρίν¹ κτλ.

Ἄορ.—Ἐκρίνα, ἔκρινες, ἔκρινε, ἔκριναμε, ἔκρινατε, ἔκρινανε.

Δυνητικὴ

Ἔν.—Θανά κρίνω, θανά κρίν¹ς, θανά κρίν¹ κτλ.

Παρατ.—Θανὰ ἔκρινα, θανὰ ἔκρινες, θανὰ ἔκρινε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ κρίνω, θανὰ κρίνις κτλ.

Ἄορ.—Θανᾶκρινα, θανᾶκρινες, θανᾶκρινε κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ κρίνω, νὰ κρίνις, νὰ κρίνι κτλ.

Παρατ.—Νᾶκρινα, νᾶκρινες, νᾶκρινε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ κρίνω, νὰ κρίνις, νὰ κρίνι κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—ᾶ κρίνω, κρίνε, ἄς ἦ νὰ κρίνι, ἄ κρίνιμε, κρίντε, ἄς ἦ νὰ κρίν-νε.

Ἄορ.—ᾶ κρίνω, κρίνε, ἄς κρίνι ἢ νὰ κρίνι κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ κρίνω, μ. νὰ κρίνις, μ. νὰ κρίνι κτλ.

Παρατ.—ᾶς ἔκρινα, ἄς ἔκρινες, ἄς ἔκρινε, κτλ.

Ἄορ.—ᾶς ἔκρινα, ἄς ἔκρινες, κτλ.

Μετοχή

Ἐν.—Κρίνοδας.

Μέση ἢ παθητικὴ φωνή

Ἀρέζμαι

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Ἀρέζμαι, ἀρέζεσαι, ἀρέζεται, ἀρέζμαστε, ἀρέξεστε, ἀρέζδαι.

Παρατ.—Ἀρέζμανε, ἀρέζσανε, ἀρέζδανε, ἀρέζμαστανε, ἀρέζοτανε ἀρέζ-
δανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θ' ἀρέζμαι, θ' ἀρέζεσαι, θ' ἀρέζεται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θ' ἀρεστῶ, θ' ἀρεστῆς, θ' ἀρεστῆ, θ' ἀρεστοῦμε, θ' ἀρε-
στῆτε, θ' ἀρεστοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι ἀρεσμένος—μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.

Ἄορ.—Ἀρέστηκα, ἀρέστηκες, ἀρέστηκε, ἀρέστηκαμε, ἀρέστηκατε ἀρέ-
στηκανε ἢ

Ἀρέσκα, ἀρέσκες, ἀρέσκε, ἀρέσκαμε, ἀρέσκατε, ἀρέσκανε.

Παρακ.—Εἶμαι ἀρεσμένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε ἀρεσμένος—μένι—μένο, εἶσανε κτλ.

Δυνητική

- Ἐν.*—Θαν' ἀρέζμαι, θαν' ἀρέζεσαι, θαν' ἀρέζεται κτλ.
Παρατ.—Θαν' ἀρέζμανε, θαν' ἀρέζσανε, θαν' ἀρέζδανε κτλ.
Μέλλ.—Θαν' ἀρεστῶ, θαν' ἀρεστῆς, θαν' ἀρεστῆ κτλ.
Ἀόρ.—Θαν' ἀρέστηκα, θαν' ἀρέστηκες, θαν' ἀρέστηκε κτλ.
Παρακ.—Θανὰ εἶμαι ἀρεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτική

- Ἐν.*—Ν' ἀρέζμαι, ν' ἀρέζεσαι, ν' ἀρέζεται κτλ.
Παρατ.—Ν' ἀρέζμανε, ν' ἀρέζσανε, ν' ἀρέζδανε κτλ.
Ἀόρ.—Ν' ἀρεστῶ, ν' ἀρεστῆς, ν' ἀρεστῆ κτλ.
Παρακ.—Νὰ εἶμαι ἀρεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

- Ἐν.*—Ἄς ἀρέζμαι, ν' ἀρέζεσαι, ἄς ἢ ν' ἀρέζεται, ἄς ἀρέζμαστε, ν' ἀρέξε-
 στε, ἄς ἢ ν' ἀρέζδαι.
Ἀόρ.—Ἄς ἀρεστῶ, ἀρέθτισε, ἄς ἢ ν' ἀρεστῆ, ἄς ἀρεστοῦμε, ἀρεστῆτε, ἄς
 ἢ ν' ἀρεστοῦνε.
Παρακ.—Ἄς εἶμαι ἀρεσμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτική

- Ἐν.*—Μακάρ ν' ἀρέζμαι, μ. ν' ἀρέζεσαι κτλ.
Παρατ.—Ἄς ἀρέζμανε, ἄς ἀρέζσανε, ἄς ἀρέζδανε κτλ.
Ἀόρ.—Ἄς ἀρέστηκα ἢ ἄς ἀρέσκα, ἄς ἀρέσκες κτλ.
Ὑπερσ.—Νὰ ἢ ἄς εἶμανε ἀρεσμένος κτλ.

Μετοχή

- Παρακ.*—Ἀρεσμένος—μένι—μένο.

Κλώθμαι**Ὀριστική**

- Ἐν.*—Κλώθμαι, κλώθεσαι, κλώθεται, κλώθμαστε, κλώθεστε, κλώθδαι.
Παρατ.—Κλώθμανε, κλώθσανε, κλώθδανε, κλώθμαστανε, κλώθστανε,
 κλώθδανε.
Μέλλ. διαρκ.—Θὰ κλώθμαι, θὰ κλώθεσαι, θὰ κλώθεται κτλ.
Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κλωστῶ, θὰ κλωστῆς, θὰ κλωστῆ, θὰ κλωστοῦμε, θὰ
 κλωστῆτε, θὰ κλωστοῦνε.
Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι κλωσμένος—μένι—μένο κτλ.
Ἀόρ.—Κλώστηκα, κλώστηκες, κλώστηκε, κλώστηκαμε, κλώστηκατε, κλώ-
 στηκανε.
Παρακ.—Εἶμαι κλωσμένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.
Ὑπερσ.—Εἶμανε κλωσμένος—μένι—μένο, εἶσανε κτλ.

Δυνητική

- Ἐν.*—Θανά κλώθμαι, θανά κλώθεσαι, θανά κλώθεται κτλ.
Παρατ.—Θανά κλώθμανε, θανά κλώθσανε, θανά κλώδδανε κτλ.
Μέλλ.—Θανά κλωστῶ, θανά κλωστῆς, θανά κλωστῆ κτλ.
Ἄορ.—Θανά κλώστηκα, θανά κλώστηκες, θανά κλώστηκε κλπ.
Παρακ.—Θανά εἶμαι κλωσμένος—μένι—μένο, θανά εἶσαι κτλ.

Ὑποτακτική

- Ἐν.*—Νά κλώθμαι, νά κλώθεσαι, νά κλώθεται κτλ.
Παρατ.—Νά κλώθμανε, νά κλώθσανε, νά κλώδδανε κτλ.
Ἄορ.—Νά κλωστῶ, νά κλωστῆς, νά κλωστῆ κτλ.
Παρακ.—Νά εἶμαι κλωσμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

- Ἐν.*—Ἄ κλώθμαι, νά κλώθεσαι, γά κλώθεται ἢ ἄς κλώθεται, ἄ κλώθ-
 μαστε, νά κλώθεστε, ἄς ἢ νά κλώδδαι.
Ἄορ.—Ἄ κλωστῶ, κλώθτισε, ἄς ἢ νά κλωστῆ, ἄ κλωστοῦμε, κλωστῆτε, ἄς
 ἢ νά κλωστοῦνε.
Παρακ.—Ἄς εἶμαι κλωσμένος—μένι—μένο, νά εἶσαι κλπ.

Ἐδοτική

- Ἐν.*—Μακάρ νά κλώθμαι, μ. νά κλώθεσαι, μ. νά κλώθεται κλπ.
Παρατ.—Ἄς κλώθμανε, ἄς κλώθσανε, ἄς κλώδδανε κτλ.
Ἄορ.—Ἄς κλώστηκα, ἄς κλώστηκες, ἄς κλώστηκε, ἄς κλώστηκαμε, ἄς
 κλώστηκατε, ἄς κλώστηκανε.
Ὑπερσ.—Νά ἢ ἄς εἶμανε κλωσμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

- Παρακ.*—Κλωσμένος—νη—νο.

Σπέρνονμαι**Ὀριστική ἔγκλισις**

- Ἐν.*—Σπέρνονμαι, σπέρνεσαι, σπέρνεται, σπέρνουμαστε, σπέρνουστε,
 σπέρνουδάι.

Παρατ.—Σπέρνουμανε, σπέρνουσανε, σπέρνουδανε, σπέρνουμαστανε, σπέρνουσαστανε, σπέρνουδανε.

Μέλλ. διαακ.—Θὰ σπέρνουμαι, θὰ σπέρνεσαι, θὰ σπέρνεται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ σπαρτῶ, θὰ σπαρτῆς, θὰ σπαρτῆ, θὰ σπαρτοῦμε, θὰ σπαρτῆτε, θὰ σπαρτοῦνε κτλ.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι σπαρμένος κτλ.

Ἄορ.—Σπάρτηκα, σπάρτηκες, σπάρτηκε, σπάρτηκαμε, σπάρτηκατε, σπάρτηκανε. Ἡ σπάρκα, σπάρκες, σπάρκε, σπάρκαμε, σπάρκατε, σπάρκανε.

Παρακ.—Εἶμαι σπαρμένος κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε σπαρμένος κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ σπέρνουμαι, θανὰ σπέρνεσαι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ σπέρνουμανε, θανὰ σπέρνουσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ σπαρτῶ, θανὰ σπαρτῆς, θανὰ σπαρτῆ κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ σπάρτηκα, θανὰ σπάρτηκες, θανὰ σπάρτηκε κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι, θανὰ εἶσαι, θανᾶναι σπαρμένος κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ σπέρνουμαι, νὰ σπέρνεσαι, νὰ σπέρνεται κτλ.

Παρατ.—Νὰ σπέρνουμανε, νὰ σπέρνουσανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ σπαρτῶ, νὰ σπαρτῆς, νὰ σπαρτῆ κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι, νὰ εἶσαι, νᾶναι σπαρμένος κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ σπέρνουμαι, νὰ σπέρνεσαι, ἄς ἢ νὰ σπέρνεται. Ἄ σπέρνουμαστε, νὰ σπέρνεστε, ἄς ἢ νὰ σπέρνουδαι.

Ἄορ.—Ἄ σπαρτῶ, νὰ σπαρτῆς, ἄς ἢ νὰ σπαρτῆ, ἄ σπαρτοῦμε, σπαρτῆτε, ἄς ἢ νὰ σπαρτοῦνε.

Παρακ.—Ἄς εἶμαι σπαρμένος, ἄς εἶσαι σπ., ἄς ἔναι σπ. κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ σπέρνουμαι, μ. νὰ σπέρνεσαι κτλ.

Παρατ.—Ἄς σπέρνουμανε, ἄς σπέρνουσανε, ἄς σπέρνουδανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς σπάρτηκα, ἄς σπάρτηκες, ἄς σπάρτηκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ εἶμανε σπαρμένος, ἢ ἄς εἶμανε σπαρμένος κτλ.

Μετοχή

Παρακ.—Σπαρμένος—μένι—μένο.

Τρίβμαι**Ὅριστική**

Ἐν.—Τρίβμαι, τρίβεσαι, τρίβεται, τρίβαστε, τρίβεστε, τρίβδαι.

Παρατ.—Τρίβμανε, τρίβσανε, τρίβδανε, τρίβμαστανε, τρίβστανε, τρίβδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ τρίβμαι, θὰ τρίβεσαι, θὰ τρίβεται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ τριφτῶ, θὰ τριφτῆς, θὰ τριφτῆ, θὰ τριφτοῦμε, θὰ τριφτῆτε, θὰ τριφτοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰν ἔναι τριμμένος κτλ.

Ἄορ.—Τρίφτηκα, τρίφτηκες, τρίφτηκε, τρίφτηκαμε, τρίφτηκατε, τρίφτηκανε. Ἡ τρίφκα, τρίφκες, τρίφκε, τρίφκαμε, τρίφκατε, τρίφκανε.

Παρακ.—Εἶμαι, εἶσαι, ἔναι τριμμένος κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε, εἶσανε, εἶδανε τριμμένος κτλ.

Δυννητική

Ἐν.—Θανὰ τρίβμαι, θανὰ τρίβεσαι, θανὰ τρίβεται κτλ.

Παρατ.—Θανὰ τρίβμανε, θανὰ τρίβσανε, θανὰ τρίβδανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ τριφτῶ, θανὰ τριφτῆς, θανὰ τριφτῆ κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ τρίφτηκα ἢ θανὰ τρίφκα, θανὰ τρίφτηκες κλπ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι τριμμένος, θανὰ εἶσαι τριμ., θανᾶναι κτλ.

Ὑποτακτική

Ἐν.—Νὰ τρίβμαι, νὰ τρίβεσαι, νὰ τρίβεται κτλ.

Παρατ.—Νὰ τρίβμανε, νὰ τρίβσανε, νὰ τρίβδανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ τριφτῶ, νὰ τριφτῆς, νὰ τριφτῆ, νὰ τριφτοῦμε, νὰ τριφτῆτε, νὰ τριφτοῦνε.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι, νὰ εἶσαι, νὰ εἶναι τριμμένος κτλ.

Προστακτική

Ἐν.—ᾶ τρίβμαι, νὰ τρίβεσαι, ᾶς ἢ νὰ τρίβεται, ᾶ τρίβαστε, νὰ τρίβεστε, ᾶς ἢ νὰ τρίβδαι.

Ἄορ.—ᾶ τριφτῶ, τρίφτσε, ᾶς ἢ νὰ τριφτῆ, ᾶ τριφτοῦμε, τριφτῆτε, ᾶς ἢ νὰ τριφτοῦνε.

Παρακ.—“*Ἄς εἶμαι τριμμένος, νὰ εἶσαι τριμ., νῆναι τριμμένος κλπ.*” “*Ἄς εἶμαστε τριμ., νὰ εἴστε τριμ., ἄς ἔναι ἢ νῆναι τριμμένοι κτλ.*”

Ἐὐκτική

Ἐν.—*Μακάρ νὰ τρίβμαι, μ. νὰ τρίβεσαι, μ. νὰ τρίβεται κτλ.*

Παρατ.—“*Ἄς τρίβμανε, ἄς τρίβσανε, ἄς τρίβδανε κτλ.*”

Ἄορ.—“*Ἄς τρίφτηκα, ἄς τρίφτηκες, ἄς τρίφτηκε κτλ.*”

Ἐπερ.—*Νὰ εἶμανε ἢ ἄς εἶμανε τριμμένος κτλ.*

Μετοχή

Παρακ.—*Τριμμένος, τριμμένι, τριμμένο.*

Φλάγμαι

Ὀριστική

Ἐν.—*Φλάγμαι, φλάγεσαι, φλάγεται, φλάγμαστε, φλάγεστε, φλάγδαι.*

Παρατ.—*Φλάγμανε, φλάγσανε, φλάγδανε, φλάγμαστανε, φλάγστανε, φλάγδανε.*

Μέλλ. διαρκ.—*Θὰ φλάγμαι, θὰ φλάγεσαι, θὰ φλάγεται κτλ.*

Μέλλ. στιγμ.—*Θὰ φλαχτῶ, θὰ φλαχτῆς, θὰ φλαχτῆ, θὰ φλαχτοῦμε, θὰ φλαχτῆτε, θὰ φλαχτοῦνε.*

Μέλλ. τελ.—*Θὰ εἶμαι φυλαγμένος—μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.*

Ἄορ.—*Φλάχτηκα, φλάχτηκες, φλάχτηκε, φλάχτηκαμε, φλάχτηκατε, φλάχτηκανε. Καὶ φλάχκα, φλάχκες, φλάχκε, φλάχκαμε, φλάχκατε, φλάχκανε.*

Παρακ.—*Εἶμαι φυλαγμένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.*

Ἐπερ.—*Εἶμανε φυλαγμένος—μένι—μένο, εἶσανε κτλ.*

Δυνητική

Ἐν.—*Θανὰ φλάγμαι, θανὰ φλάγεσαι κτλ.*

Παρατ.—*Θανὰ φλάγμανε, θανὰ φλάγσανε κτλ.*

Μέλλ.—*Θανὰ φλαχτῶ, θανὰ φλαχτῆς κτλ.*

Ἄορ.—*Θανὰ φλάχτηκα, θανὰ φλάχτηκες κτλ.* “*Ἡ θανὰ φλάχκα, θανὰ φλάχκες κτλ.*”

Παρακ.—*Θανὰ εἶμαι φυλαγμένος—μένι—μέγο κτλ.*

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νά φλάγμαι, νά φλάγῃσαι, νά φλάγεται κτλ.

Παρατ.—Νά φλάγμανε, νά φλάγσανε, νά φλάγδανε κτλ.

Ἀόρ.—Νά φλαχτῶ, νά φλαχτῆῃ, νά φλαχτῆ κτλ.

Παρακ.—Νά εἶμαι φυλαγμένος—μένι—μένο, νά εἶσαι κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ φλάγμαι, νά φλάγῃσαι, νά ἦ ἄς φλάγεται. Ἄ φλάγμαστε, νά φλάγῃστε νά ἦ ἄς φλάγδαι.

Ἀόρ.—Ἄ φλαχτῶ, φυλάχτσε, νά ἦ ἄς φλαχτῆ. Ἄ φλαχτοῦμε, φλαχτῆτε, νά ἦ ἄς φλαχτοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι φυλαγμένος—μένι—μένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρο νά φλάγμαι, μακάρο νά φλάγῃσαι κτλ.

Παρατ.—Ἄς φλάγμανε, ἄς φλάγσανε, ἄς φλάγδανε κτλ.

Ἀόρ.—Ἄς φλάχτηκα, ἄς φλάχτηκες, ἄς φλάχτηκε κτλ. Ἡ ἄς φλάχκα, ἄς φλάχκες, ἄς φλάχκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶμανε φυλαγμένος—μένι—μένο, νά ἦ ἄς εἶσανε κτλ.

Μετοχή

Παρακ.—Φυλαγμένος, φυλαγμένι, φυλαγμένο.

Φέρνομαι**Ὀριστικὴ**

Ἐν.—Φέρνομαι, φέρνεσαι, φέρεται, φέρνομαστε, φέρνεστε, φέρνο-
δαι.

Παρατ.—Φέρνομανε, φέρνοσανε, φέρνοδανε, φέρνομαστανε, φέρνο-
στανε, φέρνοδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θά φέρνομαι, θά φέρνεσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θά φερτῶ, θά φερτῆς, θά φερτῆ, θά φερτοῦμε, θά φερ-
τῆτε, θά φερτοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θά εἶμαι φερμένος—μένι—μένο, θά εἶσαι κτλ.

Ἀόρ.—Φέρτηκα, φέρτηκες, φέρτηκε, φέρτηκαμε, φέρτηκατε, φέρτηκανε.

Ἦ φέρκα, φέρκες, φέρκε, φέρκαμε, φέρκατε, φέρκανε.

Παρακ.—Εἶμαι φερμένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.

Ἦ *Υπερσ.*—Εἶμανε φερμένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

Εν.—Θανά φέρνουμαι, θανά φέρνεσαι κτλ.

Παρατ.—Θανά φέρνοιμανε, θανά φέρνουσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανά φερτῶ, θανά φερτῆς κτλ.

Ἦ *Ἀόρ.*—Θανά φέρτηκα, θανά φέρτηκες κτλ. Ἦ θανά φέρκα, θανά φέρ-
κες κτλ.

Παρακ.—Θανά εἶμαι φερμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἦ Υποτακτικὴ

Ἦ *Εν.*—Νά φέρνουμαι, νά φέρνεσαι, νά φέρνεται κτλ.

Παρατ.—Νά φέρνοιμανε, νά φέρνουσανε κτλ.

Ἦ *Ἀόρ.*—Νά φερτῶ, να φερτῆς, νά φερτῆ κτλ.

Παρακ.—Νά εἶμαι φερμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἦ *Εν.*—Ἦ φέρνουμαι, νά φέρνεσαι, νά ἦ ἄς φέρνεται. Ἦ φέρνουμαστε, νά φέρνεστε, νά ἦ ἄς φέρνοῦσαι.

Ἦ *Ἀόρ.*—Ἦ φερτῶ, φέρτσε, νά ἦ ἄς φερτῆ, ἄ φερτοῦμε, φερτῆτε, νά ἦ ἄς φερτοῦνε.

Παρακ.—Ἦ εἶμαι φερμένος—μένι—μένο, νά εἶσαι κτλ.

Εὐδικτικὴ

Ἦ *Εν.*—Μακάρ νά φέρνουμαι, μακάρ νά φέρνεσαι κτλ.

Παρατ.—Ἦ φέρνοιμανε, ἄς φέρνουσανε κτλ.

Ἦ *Ἀόρ.*—Ἦ φέρτηκα, ἄς φέρτηκες, ἄς φέρτηκε κτλ. Ἦ ἄς φέρκα, ἄς φέρ-
κες, ἄς φέρκε κτλ.

Ἦ *Υπερσ.*—Νά ἦ ἄς εἶμανε φερμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

Παρακ.—Φερμένος, φερμένι, φερμένο.

Κρίνμαι

᾽Οριστική

᾽Εν.—Κρίνμαι, κρίνεσαι, κρίνεται, κρίνμαστε, κρίνεστε, κρίνται.

Παρατ.—Κρίνμανε, κρίνσανε, κρίντανε, κρίνμαστανε, κρίνστανε, κρίντανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ κρίνμαι, θὰ κρίνεσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κριθῶ, θὰ κριθῆς, θὰ κριθῆ, θὰ κριθοῦμε, θὰ κριθῆτε, θὰ κριθοῦνε.

᾽Αόρ.—Κρίθκα, κρίθκες, κρίθκε, κρίθκαμε, κρίθκατε, κρίθκανε.

Δυνητική

᾽Εν.—Θανὰ κρίνμαι, θανὰ κρίνεσαι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ κρίνμανε, θανὰ κρίνσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ κριθῶ, θανὰ κριθῆς κτλ.

᾽Αόρ.—Θανὰ κρίθκα, θανὰ κρίθκες κτλ.

᾽Υποτακτική

᾽Εν.—Νὰ κρίνμαι, νὰ κρίνεσαι κτλ.

Παρατ.—Νὰ κρίνμανε, νὰ κρίνσανε κτλ.

᾽Αόρ.—Νὰ κριθῶ, νὰ κριθῆς, νὰ κριθῆ κτλ.

Προστακτική

᾽Εν.—᾽Α κρίνμαι, νὰ κρίνεσαι, νὰ ἦ ἄς κρίνεται, ἄ κρίνμαστε, νὰ κρίνεστε, νὰ ἦ ἄς κρίνται.

᾽Αόρ.—᾽Α κριθῶ, κρίθτσε, νὰ ἦ ἄς κριθῆ, ἄ κριθοῦμε, νὰ κριθῆτε, νὰ ἦ ἄς κριθοῦνε.

Ἐθνητική

᾽Εν.—᾽Ας κρίνμανε, ἄς κρίνσανε κτλ.

᾽Αόρ.—᾽Ας κρίθκα, ἄς κρίθκες, ἄς κρίθκε, ἄς κρίθκαμε, ἄς κρίθκατε, ἄς κρίθκανε.

Βοηθητικὰ ρήματα

a) *᾽Εχω*

᾽Οριστική

᾽Εν.—᾽Εχω, ἔχῃς, ἔχῃ, ἔχμε, ἔχτε, ἔχνε.

Παρατ.—Εἶχα, εἶχες, εἶχε, εἶχαμε, εἶχατε, εἶχανε.
Μέλλ. διαρκ.—Θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ κτλ.

Δυνητικὴ

Ἔν.—Θανάχω, θανάχῃς, θανάχῃ, θανάχμε, θανάχτε, θανάχνε.
Παρατ.—Θανὰ εἶχα, θανὰ εἶχες κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἔν.—Νὰ ἔχω, νὰ ἔχῃς, νὰ ἔχῃ, νὰ ἔχμε κτλ.
Παρατ.—Νὰ εἶχα, νὰ εἶχες νὰ εἶχε κτλ.

Προστακτικὴ

Ἔν.—Ἄς ἔχω, ἔχε, νάχῃ ἢ ἄς ἔχῃ. Ἄς ἔχμε, ἐχεῖτε νάχνε ἢ ἄς ἔχνε.

Εὐδικτικὴ

Ἔν.—Μακάρ νὰ ἔχω, μακάρ νὰ ἔχῃς κτλ.
Παρατ.—Ἄς εἶχα, ἄς εἶχες, ἄς εἶχε.

Μετοχὴ

Ἔν.—Ἐχόμενος.

β) Εἶμαι

Ὀριστικὴ

Ἔν.—Εἶμαι, εἶσαι, ἔναι, εἶμαστε, εἶστε, ἔναι.
Παρατ.—Εἶμανε, εἶσανε, εἶδανε, εἶμαστανε, εἶσαστανε, εἶδανε.
Μέλλ. διαρκ.—Θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰν ἔναι κτλ.

Δυνητικὴ

Ἔν.—Θανὰ εἶμαι, θανὰ εἶσαι, θανὰναι κτλ.
Παρατ.—Θανὰ εἶμανε, θανὰ εἶσανε κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἔν.—Νὰ εἶμαι, νὰ εἶσαι, νὰναι κτλ.
Παρατ.—Νὰ εἶμανε, νὰ εἶσανε, νὰ εἶδανε κτλ.

Προστακτική

Έν.—'Ας εἶμαι, νὰ εἶσαι, νάσαι ἢ ἔναι, ἄς εἴμαστε νὰ εἴστε, νάσαι ἢ ἄς ἔναι.

Εἰδικτική

Έν.—Μακάρο νὰ εἶμαι, μακάρο νὰ εἶσαι κτλ.
Παρατ.—'Ας εἴμανε, ἄς εἴσανε, ἄς εἶδανε κτλ.

γ) **Κάμνω**

Ὀριστική

Έν.—Κάμνω, κάμνεις, κάμνει, κάμνουμε, κάμνουμε, κάμνουνε.
Παρατ.—'Εκαμνα, ἔκαμνες, ἔκαμνε, ἔκαμνανε, ἔκαμνατε, ἔκαμνανε.
Μέλλ. διαρκ.—Θὰ κάμνω, θὰ κάμνης κτλ.
Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κάμω, θὰ κάμς, θὰ κάμ, θὰ κάμε, θὰ κάμτε, θὰ κάμνε.
Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω καμωμένο—μένι—μένο κτλ.
Ἄορ.—'Εκαμα, ἔκαμες, ἔκαμε, ἔκαμαμε, ἔκαματε, ἔκαμανε.
Παρακ.—'Εχω καμωμένο—μένι—μένο κτλ.
Υπερσ.—Εἶχα καμωμένο—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

Έν.—Θανά κάμνω, θανά κάμνης κτλ.
Παρατ.—Θανά ἔκαμνα, θανά ἔκαμνες κτλ.
Μέλλ.—Θανά κάμω, θανά κάμς, θανά κάμ κτλ.
Ἄορ.—Θανά ἔκαμα, θανά ἔκαμες κτλ. "Η θανάκαμα, θανάκαμες κτλ.
Παρακ.—Θανάχω καμωμένο—μένι—μένο κτλ.

Υποτακτική

Έν.—Νὰ κάμνω, νὰ κάμνης, νὰ κάμνη κτλ.
Παρατ.—Νὰ ἔκαμνα, νὰ ἔκαμνες κτλ. "Η νάκαμνα, νάκαμνες κτλ.
Ἄορ.—Νὰ κάμω, νὰ κάμς, νὰ κάμ κτλ.
Παρακ. Νάχω καμωμένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

Έν.—'Α κάμνω, κάμνε, νὰ ἢ ἄς κάμνη, ἄ κάμνουμε, νὰ κάμνουμε, νὰ ἢ ἄς κάμνουνε.
Ἄορ.—'Α κάμω, κάμε, νὰ ἢ ἄς κάμ, ἄ κάμε, κάμτε, νὰ ἢ ἄς κάμνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω καμωμένο—μένι—μένο, ἔχε καμωμένο κτλ.

Ἐθικτικὴ

Ἐν.—Μακάρο νὰ κάμνω, μακάρο νὰ κάμνης κτλ.

Παρατ.—Ἄς ἔκαμνα, ἄς ἔκαμνες κτλ.

Ἄορ.—Ἄς ἔκαμα, ἄς ἔκαμες, ἄς ἔκαμε κτλ.

Μετοχή.—Κάμνοδας. Καμωμένος—μένι—μένο.

Ἀποθετικὰ ρήματα

Γλέπω

Ὅριστικὴ

Ἐν.—Γλέπω, γλέπς, γλέπ, γλέπμε, γλέπτε, γλέπνε.

Παρατ.—Ἐγλέπα, ἔγλεπες, ἔγλεπε, ἔγλεπαμε, ἔγλεπατε, ἔγλεπανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ γλέπω, θὰ γλέπς, θὰ γλέπ κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ διῶ, θὰ διῆς, θὰ διῆ, θὰ διοῦμε, θὰ διῆτε θὰ διοῦνε.

Ἄορ.—Εἶδα, εἶδες, εἶδε, εἶδαμε, εἶδατε, εἶδανε.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανά γλέπω, θανά γλέπς, θανά γλέπ κτλ.

Παρατ.—Θανά ἔγλεπα, θανά ἔγλεπες ἢ θανάῃγλεπες, θανάῃγλεπε κτλ.

Μέλλ.—Θανά διῶ, θανά διῆς κτλ.

Ἄορ.—Θανά εἶδα, θανά εἶδες, θανά εἶδε κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ γλέπω, νὰ γλέπς, νὰ γλέπ κτλ.

Παρατ.—Ν᾿γλέπα, ν᾿γλεπες, ν᾿γλεπε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ διῶ, νὰ διῆς, νὰ διῆ, νὰ διοῦμε κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ γλέπω, γλέπε, νὰ ἢ ἄς γλέπ, ἄ γλέπμε, γλέπτε, νὰ ἢ ἄς γλέπνε.

Ἄορ.—Ἄ διῶ, διές καὶ διέ, νὰ ἢ ἄς διῆ, ἄ διοῦμε, διέστε ἢ διέτε, νὰ ἢ ἄς διοῦνε.

Ἐθικτικὴ

Ἐν.—Μακάρο νὰ γλέπω, νὰ γλέπς κτλ.

Παρατ.—“Ας ἔγλεπα, ἄς ἔγλεπες κτλ.

Ἄορ.—“Ας εἶδα, ἄς εἶδες, ἄς εἶδε κτλ.

Μετοχή.—Γλέποδας καὶ γλέποδα.

β) Ἔρχομαι

Ἔοριστική

Ἔν.—Ἔρχομαι, ἔρχεσαι, ἔρχεται, ἔρχομαστε, ἔρχεστε, ἔρχουδαί.

Παρατ.—ἤρχομανε, ἤρχουσανε, ἤρχοβανε, ἤρχομαστανε, ἤρχουσα-
στανε, ἤρχουδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ ἔρχομαι, θὰ ἔρχεσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰν ἔρω, θὰν ἔρῃς, θὰν ἔρῃ, θὰν ἔρτουμε, θὰν ἔρτουτε,
θὰν ἔρτουμε.

Ἄορ.—ἤρῃτα, ἤρῃτες, ἤρῃτε, ἤρῃταμε, ἤρῃτατε, ἤρῃτανε.

Δυννητική

Ἔν.—Θανά ἔρχομαι, θανά ἔρχεσαι κτλ.

Παρατ.—Θανά ἤρχομανε, θανά ἤρχουσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανά ἔρω, θανά ἔρῃς, θανά ἔρῃ, θανά ἔρτουμε κτλ.

Ἄορ.—Θανά ἤρῃτα, θανά ἤρῃτες, θανά ἤρῃτε κτλ.

Ἐποτακτική

Ἔν.—Νᾶρχομαι, νᾶρχεσαι, νᾶρχεται κτλ.

Παρατ.—Νὰ ἤρχομανε, νὰ ἤρχουσανε κτλ.

Ἄορ.—Νᾶρῃτω ἢ ἂν ἔρω, νᾶρῃς, νᾶρῃ, νᾶρῃτουμε, νᾶρῃτουτε, νᾶρῃτουμε.

Προστακτική

Ἔν.—“Ας ἔρχομαι ἢ ἂν ἔρχομαι, νᾶρχεσαι, νὰ ἢ ἄς ἔρχεται, ἄς ἔρχου-
μαστε ἢ ἂν ἔρχομαστε, νᾶρχεστε, νὰ ἢ ἄς ἔρχουδαί.

Ἄορ.—“Αν ἔρω, ἔλα, ἄρῃ ἢ ἄς ἔρῃ, ἂν ἔρτουμε, ἔλατε, νᾶρῃτουμε, ἢ ἄς
ἔρτουμε.

Ἐδοκτική

Ἔν.—Μακάρ νὰ ἔρχομαι, μακάρ νὰ ἔρχεσαι κτλ.

Παρατ.—“Ας ἤρχομανε, ἄς ἤρχουσανε κτλ.

Ἄορ.—“Ας ἤρῃτα, ἄς ἤρῃτες, ἄς ἤρῃτε κτλ.

Μετοχή.—Ἐρχόδας κ' ἔρχόδα.

Παρατηρήσεις στὰ βαρύτονα

Στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς καθὼς καὶ στὴν κοινὴ δημοτικὴ, οἱ συζυγίες τῶν ρημάτων εἴταν δύο· τῶν βαρυτόνων καὶ τῶν περισπωμένων.

Βαρύτονα εἴτανε ὅσα κληρονομήθηκαν ἀπ' τὴν ἀρχαία κι' ἄλλα νεώτερα, χωρὶς νὰ προστεθοῦν κι' ἀπ' τὰ περισπώμενα, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε τὸ φαινόμενο, ποὺ ἐπικρατεῖ σ' ἄλλες ἑλληνικὲς χῶρες νὰ μετατρέπονται περισπώμενα σὲ βαρύτονα· π. χ. κουνῶ—κουνάγω ἢ κνάω, πεινῶ—πεινάγω καὶ πεινάω κτλ. Συνέβαινε ὅμως τὸ ἀντίθετο, ὅπως θὰ διοῦμε παρακάτω.

Τὰ βαρύτονα λήγανε στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς σὲ ω, ποὺ προφέρουνταν σὰν ο κανονικὰ κατὰ τὸν συνηθισμένον πανελληνίον τρόπο· π.χ. ἀνεγριώνω, βιβικιάζω, βουλώνω, γαρυάζω, γητεύω, δρολυκώνω, δαρβανίζω, ἐγλεντίζω, ζαρώνω, ἡσκιώνω, θελυκώνω, ἰδρώνω, κατσιποδιάζω, λογυρίζω, μουλώνω, νοστιμιζω, ξαίνω, ὄγραδίζω, πασπατεύω, ρουγλίζω, σκαβάζω, ταγίζω, φουρνίζω, χρονιάζω, ψουνίζω κτλ. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὸ ἰδίωμα τῆς Τσεντῶς διέφερε ἀπὸ ἄλλα θρακικὰ ἰδιώματα, ποὺ εἶχανε τὰ βαρύτονα σὲ ου· («Θρακικὰ» Τόμος Δ' σελ. 296 καὶ 310).

Ὁ φθόγγος ου. Τὸ ἄτονο ου ἀποβάλλουνταν πρὶν ἀπὸ διάφορες ρηματικὲς καταλήξεις· π. χ. νίβουμε—νίβμε, πλέχουτε—πλέχτε, δρέχουμε—δρέχνε, ἀνεσκοβώνουμαι—ἀνεσκοβώνμαι, κάθουδαι—κάθδαι—κάδαι, καιγούμανε—καίγμανε, λουγούσανε—λούγσανε, κρίνουνταν—κρινούτανε—κρινούδανε—κρίνδανε.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου ου τὸ οὐρανικὸ γ, ποὺ ἀντάμωνε τὸ ς δὲν ἀποτελοῦσε μαζὶ του τὸ διπλὸ σύμφωνο ξ, π. χ. κλαίγουςανε—κλαίγσανε, λούγουςανε—λούγσανε κτλ. καὶ ὄχι κλαίξανε, λούξανε κτλ.

Τὰ χειλικὰ β καὶ φ μαζὶ μὲ τὸ ς δὲν γίνονταν ψ· π. χ. ἀλειφούσανε—ἀλείφσανε, γραφούσανε—γράφσανε, νιβούσανε—νίβσανε κτλ. καὶ ὄχι ἀλείψανε, γράψανε, νίψανε κτλ.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ου τὰ χειλικὰ β, π καὶ φ δὲν ἀποβάλλουνταν πρὶν τὸ μ, ὅπως σ' ἄλλες περιπτώσεις· π. χ. δρέπουμε—δρέπμαι, κρύβουμε—κρύβμε, ἀγλείφουμε—ἀγλείφμε κτλ. κι' ὄχι κρύβμε, ἀγλείμμε κτλ.

Τὸ κ καὶ τὸ χ πρὶν τὸ d γίνονταν g καὶ γ' π. χ. στέκουνται—στέκουδαι—στέγδαι, πλέχουνται—πλέχουδαι—πλέγδαι κτλ.

Τὸ σ πρὶν ἀπ' τὰ μ καὶ ν διατηροῦσε τὴν προφορὰ του, καὶ δὲν προφέρουνταν σὰ ζ· π. χ. θ' ἀλωνίσουμε—θ' ἀλωνίσαμε, θὰ κοσκινίσουμε—θὰ κοσκινίσαμε, θὰ ζμώσουμε—θὰ ζμώσαμε, θὰ κορνιάσουμε—θὰ κορνιάσανε, θὰ παρώσουνε—θὰ παρώσανε, θὰ σαλιαρίσουνε—θὰ σαλιαρίσανε κτλ.

Τέλος τὸ ἄτονο ου δὲν ἔπεφτε ἀπὸ τῆς ρηματικῆς καταλήξεις, ὅταν τὰ σύμφωνα, πού θ' ἀνταμώνουνταν μετὰ τὴν ἀποβολή του δὲν εἶταν εὐκολο νὰ συμπροφεροῦν· π. χ. θ' ἀρμέξουμε, γδέρουμε, στέλνουμε, κάμνουτε, κλέφτουτε, παίρνουτε, ἤρκομανε, ἤρκουσανε, διαγουμίζω—διαγούμζα—διαγούμζαμε—διαγούμζατε κτλ.

Τὸ ἄτονο ι. Ὁ ἄτονος φθόγγος ι ἀποβάλλουνταν στῆς διαφορῆς ρηματικῆς καταλήξεις εἰς, εἰ, ης, η' π.χ. ἀνεργιώνεις—ἀνεργιώνῃς, βουκώνεις—βουκώνῃς, βερασιάζει—βερασιάζῃ, δεδώνεις—δεδώνῃς, δρασκελίζει—δρασκελίζῃ, ζαμακώνεις—ζαμακώνῃς, ἡσκιώνει—ἡσκιώνῃ, θεμωνιάζει—θεμωνιάζῃ, ἰδρώνει—ἰδρώνῃ, κοσιάζει—κοσιάζῃ, λαναρίζει—λαναρίζῃ, μελανιάζει—μελανιάζῃ, ξαίνεις—ξαίνῃς, νυχτερεύεις—νυχτερεύῃς, ξοβλιάζει—ξοβλιάζῃ, πασκίζεις—πασκίζῃ, νὰ ροφήξῃς—νὰ ροφήξῃ, νὰ συδελέψῃ—νὰ συδελέψῃ, νὰ τσουρουφλίσης—νὰ τσουρουφλίς', νὰ φλογαρίση—νὰ φλογαρίς, νὰ χερῶση—νὰ χερῶς, νὰ ψάλλῃ—νὰ ψάλλῃ κτλ.

Μετὰ τὴν ἀποβολή τοῦ ἄτονου φθόγγου ι τὰ οὐρανικά σύμφωνα γ, κ καὶ χ, πού βρῖσκουνταν πρὶν ἀπ' αὐτὸν διατηροῦσαν τὴν οὐρανική τους προφορὰ καὶ δὲν τρέπονταν σὲ ξ μαζί μὲ τὸ ς πού ἀντάμωναν· π. χ. ἀνοίγεις—ἀνοίγῃς, ἀρμέγεις—ἀρμέγῃς, ἀκούγεις—ἀκούγῃς, καίγεις—καίγῃς, κλαίγεις—κλαίγῃς—κλαίς, βρέχεις—βρέχῃς, δρέχεις—δρέχῃς, πλέχεις—πλέχῃς, νὰ ἀφίκης—ν' ἀφίκῃς, νὰ δώκης—νὰ δώκῃς, νὰ μπήκης—νὰ βήκης—νὰ βήκῃς κτλ., καὶ ὄχι ἀνοίξ, ἀρμέξ, βρέξ, δρέξ, ν' ἀφίξ, νὰ βήξ, νὰ δώξ κτλ.

Τὰ ὑγρά λ καὶ ν μετὰ τὴν ἀποβολή τοῦ ἄτονου φθόγγου ι ἔξακολουθοῦσαν νὰ προφέρουνται ὅπως στὰ ῥήματα ἀγλείφω, λιμάζω, λιβίζμαι, λιχνίζω, λυσσαιάζω, λιανίζω, μουσουνίζω, νυπνιάζω, νυστάζω, νοικοκυρεύω κτλ. π. χ. θέλεις—θέλῃς, νὰ παραγείλῃς—νὰ παραγείλῃς, λιγδώνεις—λιγδώνῃς, κακιώνεις—κακιώνῃς, χαδακώνεις—χαδακώνῃς κτλ., καὶ ὄχι θέλς, θὰ στείλς, νὰ παραγείλς, λιγδώνς, κακιώνς, χαδακόνς κτλ.

Τὰ χειλικὰ β καὶ φ, πού ἀνταμώνουνταν μὲ τὸ τελικὸ ς μετὰ τὴν ἀποβολή τοῦ ἄτονου ι δὲν ἀποτελοῦσαν μαζί του τὸ διπλὸ σύμφωνο ψ, ἀλλὰ διατηροῦσαν τὴν χειλικὴ προφορὰ τους· π. χ. ἀγλείφεις—ἀγλείφῃς, ἀλείφεις—ἀλείφῃς, βάφεις—βάφῃς, γράφεις—γράφῃς, θρύβεις—θρύβῃς, νίβεις—νίβῃς, παλαίβεις—παλαίβῃς, τρίβεις—τρίβῃς κτλ. καὶ ὄχι ἀγλείψ, βάψ, ἀλείψ, θρύψ, νίψ, παλαίψ, τρίψ κτλ.

Καὶ τὸ δοντικὸ θ δὲν γίνονταν τς μαζί μὲ τὸ ς ὅταν ἀνταμώνουνταν μ' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀποβολή τοῦ ἄτονου ι· π. χ. ἀλέθεις—ἀλέθῃς, ἀρέθεις—ἀρέθῃς, κλώθεις—κλώθῃς, νοιώθεις—νοιώθῃς, πλάθεις—πλάθῃς, νὰ μάθῃς—νὰ μάθῃς, νὰ πάθῃς—νὰ πάθῃς κτλ. καὶ ὄχι ἀλέτς, ἀρέτς, κλώτς, νοιώτς, πλάτς, νὰ μάτς κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ἰ ἀποβάλλουνταν κάποτε μαζί με τὸ τελικὸ ς τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου διαφόρων χρόνων τῶν βαρυτόνων ρημάτων, ὅταν ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ τὸ συριστικὸ σ ἢ ἓνα ἀπὸ τὰ διπλά ζ, ξ, ψ· π.χ. ἀυλίξεις—ἀυλίξ, πάνε νὰ κοιμίσης τὸ παιδί—πάνε νὰ κοιμῖς τὸ παιδί, τί τσιρίζεις—τί τσιρίζ, μὴ τσαδουνίζης—μὴ τζαδουνίζ, τί ἔχεις νὰ τραβήξης—τί ἔχῃς νὰ τραβήξ, νὰ τὸ ράψῃς καλὰ—νὰ τὸ ρίψῃ καλὰ κτλ.

Τέλος, ὅπως συνέβαινε καὶ στὰ οὐσιαστικά, τὸ ἄτονο ἰ δὲν ἀποβάλλουνταν στὶς ρηματικὲς καταλήξεις, ὅταν τὰ σύμφωνα πού θ' ἀντάμω-νουνταν μετὰ τὴν ἀποβολή του δὲν εἶταν εὐκολοπρόφερα· π. χ. βρίζεις—βρίζκει, δέρνεις—δέρνει, γέρνεις—γέρνει, κάμνεις—κάμνει, παίρνεις—παίρνει, σπέρνεις—σπέρνει, στέλνεις—στέλνει, συνεφέρνεις—συνεφέρνει, νὰ παραγέλνῃς—νὰ παραγέλνῃ, νὰ φεύγῃς—νὰ φεύγῃ, νὰ ψέλνῃς—νὰ ψέλνῃ κτλ.

Συλλαβικὴ αὔξηση.—Τὰ δυσύλλαβα βαρύτερα, πού ἄρχιζαν ἀπὸ σύμφωνο ἔπαιρναν συλλαβικὴ αὔξηση στὸν παρατατικὸ καὶ στὸν ἀόριστο τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς· π.χ. βαίνω—ἐβαίνα, βράζω—ἐβραζα—ἐβρασα, γδέρνω—ἐγδερνα—ἐγδαρα, δέρνω—ἐδερνα—ἐδρα, δρέχω—ἐδρεχα—ἐδρεξα, θρέφω—ἐθρεφα—ἐθρεψα, κάμνω—ἐκαμνα—ἐκαμα, λάβω—ἐλαβα—ἐλάπα, μνοιάζω—ἐμνοιαζα—ἐμνοιασα, νοιάζω—ἐνοιαζα—ἐνοιασα, ξύνω—ἐξυνα—ἐξυσα, πρέπω—ἐπρεπα—ἐπρεψα, ράνω—ἐρρανα, στάζω—ἐσταζα—ἐσταξα, φαίνω—ἐφαινα—ἐφανα, χρίζω—ἐχριζα—ἐχρισα, τσούζω—ἐτσουζα—ἐτσουξα, ψήνω—ἐψηνα—ἐψησα κτλ.

Στὰ ὑπερδυσύλλαβα ὅμως βαρύτερα, ἀντὶ νὰ προστεθῇ αὔξηση συλλαβικῆ, ἀνέβαινε ὁ τόνος στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μιὰ συλλαβὴ παραπάνω· π.χ. βουρλιάζω—βουρλιαζα—βούρλιασα, βιγλίζω—βίγλιζα—βίγλισα, γανιάζω—γάνιαζα—γάνιασα, γρινιάζω—γρίνιαζα—γρίνιασα, διαφεδέω—διαφεδέυα—διαφεδέψα, δαλώνω—δάλωνα—δάλωσα, θελώνω—θέλωνα—θέλωσα, καλυβώνω—καλύβωνα—καλύβωσα, λεκιάζω—λέκιαζα—λέκιασα, μαδίζω—μάδζα—μάδσα, νυστάζω—νύσταζα—νύσταξα, ξηλώνω—ξήλωνα—ξήλωσα, παρώνω—πάρωνα—πάρωσα, ρουγλίζω—ρούγλιζα—ρούγλισα, σουμαδέω—σουμάδευα—σουμάδεψα, ταγίζω—τάγιζα—τάγισα, τζιγρινίζω—τζιγρινίζα—τσιγρινίζα, τσαβελίζω—τσαβέλιζα—τσαβέλισα, φαγρίζω—φάγριζα—φάγρισα, χαζηρέω—χαζήρευα—χαζήρεψα, ψουνίζω—ψούνιζα, ψούνισα κτλ.

Ὁ τόνος ἀνέβαινε καὶ στὴν τετάρτη καὶ στὴν πέμτη ἀπὸ δεξιὰ συλλαβὴ τοῦ ρήματος· π.χ. κεράστηκα—κεράστηκαμε—κεράστηκατε, φλάγμαι—φλάγμανε—φλάγμαστανε, φέρνομαι—φέρνουμανε—φέρνουμαστανε κτλ. Κι' ὅταν ὁ τόνος εἶτανε ν' ἀνέβῃ στὴν προηγουμένη συλλαβὴ, πού εἶχε χάσει ἄτονο ἰ, αὐτὸ ἐπανερχοῦνταν στὴ θέση του· π.χ. ζυγιάζω, ζύγιαζα—ζύγιασα, ζμώνω—ζύμωνα—ζύμωσα, πράζω—πείραζα—πείραξα, ρμάζω—ρῆ-

μαζα—ρῆμαξα, σκώνω—σήκωνα—σήκωσα, φλάγω—φύλαγα—φύλαξα κτλ.

Μερικά ρήματα ἔπαιρναν συλλαβική και χρονική αὔξηση μαζί· π. χ. βρίσκω—ἠύρα, θέλω—ἤθελα, ξαίρω—ἤξαιρα, πίνω—ἔπινα—ἤπια.

Μέλλων στιγμιαῖος, ἀόριστος τῆς Ὀριστικῆς και Παθητικῆς μετοχῆς.—Τὰ βαρύτερα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία στὸν σχηματισμὸ τοῦ Στιγμιαίου Μέλλοντα, τοῦ Ἀορίστου τῆς Ἐνεργητικῆς Ὀριστικῆς και τῆς Μετοχῆς τοῦ Παθητικοῦ Παρακειμένου. Π. χ.

α) *Ρήματα σὲ -άζω.* Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω, τὸν ἐνεργητικὸ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα και τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ σμένος· π. χ. ἀνεγάζω—θ' ἀνεγάσω—ἀνεγασα—ἀνεγασμένος, ἀνεβάζω—θ' ἀνεβάσω—ἀνεβασα—ἀνεβασμένος—βράζω—θὰ βράσω—ἔβρασα—βρασμένος, διαβάζω—θὰ διαβάσω—διάβασα—διαβασμένος, κατεβάζω—θὰ κατεβύσω—κατέβασα—κατεβασμένος, κουράζω—θὰ κουράσω—κούρασα—κουρασμένος, μοιράζω—θὰ μοιράσω—μοίρασα—μοιρασμένος, ξυπάζω—θὰ ξυπάσω—ξυπασα—ξυπασμένος κτλ. Τὰ περισσότερα ὅμως ἀπὸ τὰ ρήματα ποὺ λήγανε σὲ άζω εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ξω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ξα και τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ γμένος· π.χ. ἀλλάζω—θ' ἀλλάξω—ἀλλάξα—ἀλλαγμένος, ἀρπάζω—θ' ἀρπάξω—ἀρπαξα—ἀρπαγμένος, γάζω—θὰ γάξω—ἔγαξα, γιορτάζω—θὰ γιορτάξω—γιόρταξα, κοιτάζω—θὰ κοιτάξω—κοίταξα—κοιταμένος, λιμάζω—θὰ λιμάξω—λίμαξα ἄλλα λιμασμένος, νυστάζω—θὰ νυστάξω—νύσταξα—νυσταγμένος, ξετάζω—θὰ ξετάξω—ξέταξα—ξεταγμένος, πράζω—θὰ πράξω—πείραξα—πειραγμένος, ρμάζω—θὰ ρμάξω—ρῆμαξα—ρημαγμένος, σφάζω—θὰ σφάξω—ἔσφαξα—σφαγμένος, τάζω—θὰ τάξω—ἔταξα—ταμένος, φαντάζω—θὰ φαντάξω—φάνταξα—φανταγμένος, χαράζω—θὰ χαράξω—χάραξα—χαραγμένος κτλ. Τὸ βάζω ἔχει στιγμιαῖο μέλλοντα θὰ βάνω, ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς ἔβανα, παθητικὸ παρακείμενο τῆς μετοχῆς βαλμένος. Καὶ τὸ βγάζω ἔχει μέλ. στιγμ. ἔβγαλα, ἐνεργητικὸ ἀόρ. τῆς ὀριστικῆς ἔβγαλα και μετοχὴ τοῦ παθ. παρακειμένου βγαλμένος.

β) *Ρήματα σὲ -ιάζω.* Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ιάσω, τὸν ἀόριστο τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς σὲ ιασα και τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ σμένος. Π. χ. ἀγιάζω—θ' ἀγιάσω—ἀγιασα—ἀγιασμένος, βιάζω—θὰ βιάσω—ἔβιασα—βιασμένος, γανιάζω—θὰ γανιάσω—γάνιασα—γανιασμένος, δρομιάζω—θὰ δρομιάσω—δρόμιασα—δρομιασμένος, ζαμουριάζω—θὰ ζαμουριάσω—ζαμουρίασα—ζαμουριασμένος, θεμωνιάζω—θὰ θεμωνιάσω—θεμώνιασα—θεμωνιασμένος, λαχανιά-

ζω—θὰ λαχανιάσω—λαχάνιασα—λαχανιασμένος, μουχλιάζω—θὰ μουχλιάσω—μούχλιασα—μουχλιασμένος, νεριάζω—θὰ νεριάσω—νέριασα—νεριασμένος, ξυλιάζω—θὰ ξυλιάσω—ξύλιασα—ξυλιασμένος, πλαγιάζω—θὰ πλαγιάσω—πλάγιασα—πλαγιασμένος, ραχνιάζω—θὰ ραχνιάσω—ράχνιασα—ραχνιασμένος, σιχλιάζω—θὰ σιχλιάσω—σίχλιασα—σιχλιασμένος, τριτsonιάζω—θὰ τριτsonιάσω—τριτsonίασα, τσουβαλιάζω—θὰ τσουβαλιάσω—τσουβάλιασα—τσουβαλιασμένος, φελλιάζω—θὰ φελλιάσω—φέλλιασα—φελλιασμένος, χολιάζω—θὰ χολιάσω—χόλιασα—χολιασμένος, ψειριάζω—θὰ ψειριάσω—ψείριασα—ψειριασμένος κτλ. Κι' ἄλλα εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ιάξω, τὸν ἐνεργητικὸ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ιάξα καὶ τὸν παθητικὸ παρακείμενο τῆς μετοχῆς σὲ ιαγμένος· π. χ. ἀγιάζω—θ' ἀγιάξω—ἀγιαξα—ἀγιαγμένος, βουλιάζω—θὰ βουλιάξω βούλιαξα—βουλιαγμένος, γαρυάζω—θὰ γαρυάξω—γάρυαξα, κοσιάζω—θὰ κοσιάξω—κόσιαξα, μνοιάζω—θὰ μνοιάξω—ἐμνοιαξα, σιάζω—θὰ σιάξω—ἔσιαξα—σιαγμένος κτλ.

γ) ρήματα σὲ -αίνω Ἐπ' αὐτὰ ἄλλα εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ἀνω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ἀνα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακείμενου σὲ μένος· π. χ. ἀδραίνω—θ' ἀδραίνω—ἀδραϊναι—ἀδραϊμένος, βολικαίνω—θὰ βολικάνω—βόλικαινα, βαραίνω—θὰ βαραίνω—βάραινα, ζεσταίνω—θὰ ζεστάνω—ζέστανα—ζεσταμένος, κοδαίνω—θὰ κοδαίνω—κόδαινα, λειπαίνω—θὰ λειπαίνω—λείψαινα, μαραίνω—θὰ μαράνω—μάρανα—μαραμένος, παχαίνω—θὰ παχαίνω—πάχαινα, φαίνω—θὰ φάνω—ἔφανα—φαμένος, χοδραίνω—θὰ χοδραίνω—χόδραϊνα κτλ. Ἄλλα εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ω καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ἀ· π. χ. ἀνεβαίνω—θ' ἀνέβω—ἀνέβκε, καταλαβαίνω—θὰ καταλάβω—κατάλαβα, λαχαίνω—θὰ λάχω—ἔλαχα, μαθαίνω—θὰ μάθω—ἔμαθα, πηγαίνω—θὰ πάγω—πῆγα, παθαίνω—θὰ πάθω—ἔπαθα, τυχαίνω—θὰ τύχω—ἔτυχα κτλ. Δυὸ εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα· π. χ. σωπαίνω—θὰ σωπάσω—σώπασα, χορταίνω—θὰ χορτάσω—χόρτασα. Καὶ δυὸ τὰ βαίνω καὶ βγαίνω ὡς ἐξῆς· βαίνω—θὰ βῆκω—βῆκα, βγαίνω—θὰ βγήκω—βγήκα. Τέλος τὸ δένω εἶχε μέλ. στιγμ. θὰ δέσω καὶ ἀόρ. ἔδεσα.

δ) ρήματα σὲ -άνω. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὸ βυζάνω εἶχε μέλλοντα στιγμιαῖο θὰ βυζάξω καὶ ἀόριστο βύζαξα. Ἐ' ἄλλα ὁμως εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα· π. χ. πλάνω—θὰ πλάσω—ἔπλασα, σπάνω—θὰ σπάσω—ἔσπασα, χάνω—θὰ χάσω—ἔχασα κτλ.

ε) ρήματα σὲ βω καὶ σὲ εὐω. Ὅλα αὐτὰ εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλ-

λοντα σὲ ψω καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ψα. Π.χ. ἀρκεύω—θ' ἀρκέψω—ἀρκεψα, βερδεύω—θὰ βερδέψω—βέρδεψα, βολεύω—θὰ βολέψω—βόλψα, δουλεύω—θὰ δουλέψω—δούλεψι, ζεύω—θὰ ζέψω—ἔξεψα, ἡμερεύω θὰ ἡμερέψω—ἡμέρεψα, θρύβω—θὰ θρύψω—ἔθρυψα, κουρεύω—θὰ κουρέψω—κούρεψα, λιγοστεύω—θὰ λιγοστέψω—λιγόστεψα, μουσκεύω—θὰ μουσκέψω—μούσκεψα, νίβω—θὰ νίψω—ἔνιψα, νυχτερεύω—θὰ νυχτερέψω—νυχτέρεψα, ξοδεύω—θὰ ξοδέψω—ξώδεψα, παστρεύω—θὰ παστρέψω—πάστρεψα, ρωνεύω—θὰ ρωνέψω—ρώνεψα, συδελεύω—θὰ συδελέψω—συδέλεψα, τρατεύω—θὰ τρανέψω—τρανεψα, τρίβω—θὰ τρίψω—ἔτριψα, φυτεύω—θὰ φυτέψω—φύτεψα, χαϊνέω—θὰ χαϊνεψα, θὰ χαϊνέψω, ψαρεύω θὰ ψαρέψω—ψάρεψα κτλ.

στ) *ρήματα σὲ γω*. Ἐκ τῶν αὐτῶν εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ξω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ξα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ γμένος· π. χ. ἀνοίγω—θ' ἀνοίξω—ἀνοιξα—ἀνοιγμένος, ἀρμέγω—θ' ἀρμέξω—ἄρμεξα—ἀρμεγμένος, πινίγω—θὰ πινίξω—πίνιξα—πινιμένος, σβήγω—θὰ σβήξω—ἔσβηξα—σβηγμένος, σμίγω—θὰ σμίξω—ἔσμιξα—σμιγμένος, στρέγω—θὰ στρέξω—ἔστρεξα—στρεγμένος, φλάγω—θὰ φλάξω—φύλαξα—φυλαγμένος, προφυλάγω—θὰ προφυλάξω—προφύλαξα—προφυλαγμένος κτλ. Ἄλλου τοὺς εἶχανε μὲ τις καταλήξεις ψω, ψα καὶ μένος· π. χ. καιῶ—θὰ κάψω—ἔκαψα—καμένος, κλαίγω—θὰ κλάψω—ἔκλαψα—κλαμένος, συγαίγω—θὰ συγάψω—σύγαψα—συγαμένος κτλ. Μερικὰ τοὺς εἶχανε μὲ τις καταλήξεις σω, σα καὶ σμένος· π. χ. ἀκούγω—θ' ἀκούσω—ἄκουσα—ἀκουσμένος, λούγω—θὰ λούσω—ἔλουσα—λουσμένος κτλ. Καὶ τὸ φεύγω εἶχε μέλλοντα σαγμαῖο θὰ φύγω καὶ ἀόριστο ἔφακα.

ζ) *ρήματα σὲ ζω*. Τὰ ρήματα ποὺ λήγανε σὲ ζω εἶχανε μὲ διαφορετικὰς καταλήξεις τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα, τὸν ἐνεργητικὸ ἀόριστο καὶ τὸν παρακειμένο τῆς μετοχῆς· π. χ. ἀρέζω—θ' ἀρέσω—ἄρεσα—ἀρεσμένος, διαλέζω—θὰ διαλέξω—διάλεξα—διαλεμένος, παίζω—θὰ παίξω—ἔπαιξα, τσοῦζω—θὰ τσοῦξω—ἔτισουξα κτλ.

η) *ρήματα σὲ θω*. Τὰ ρήματα μὲ τὴν κατάληξη θω σχηματίζαν ὅλα τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα καὶ τὸν παθητικὸ παρακειμένο τῆς μετοχῆς σὲ σμένος· π.χ. ἀλέθω—θ' ἀλέσω—ἄλεσα—ἀλεσμένος, ἀρέθω—θ' ἀρέσω—ἄρεσα—ἀρεσμένος, κλώθω—θὰ κλώσω—ἔκλωσα—κλωσμένος, νοιώθω—θὰ νοιώσω—ἔνοιωσα, πλάθω—θὰ πλάσω—ἔπλασα—πλασμέος.

θ) *ρήματα σὲ ἰζω*. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ρήματα μὲ τὴν κατάληξη

ίζω εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ σμένος· π. χ. ἀρκουδίζω—θ' ἀρκουδίσω—ἀρκούδσα, βουρδίζω—θὰ βουρδίσω—βούρτσα—βουρδισμένος, βασγεσιζώ—θὰ βασγεσιτίσω—βασγέτσα—βασγεσιτισμένος, γρατσανίζω—θὰ γρατσανίσω—γρατσάνισα, γερδίζω—θὰ γερδίσω—γέρτσα—γερδισμένος, δροσίζω—θὰ δροσίσω—δρόσισα—δροσιτισμένος, δαρδανίζω—θὰ δαρδανίσω—δαρδάνισα, ἐγλεντίζω—θὰ ἐγλεντίσω—ἐγλέντσα, ζορλαδίζω—θὰ ζορλαδίσω—ζορλάτσα—ζορλαδισμένος, θερίζω—θὰ θερίσω—θέρσα—θερισμένος, κουρδίζω—θὰ κουρδίσω—κούρτσα—κουρδισμένος, λιχνίζω—θὰ λιχνίσω—λίχνισα—λιχνισμένος, μνιαγουρίζω—θὰ μνιαγουρίσω—μνιαγούρσα, ναζλαδίζω—θὰ ναζλαδίσω—ναζλάτσα, ξινίζω—θὰ ξινίσω—ξίνισα—ξινισμένος, ὄφλαδίζω—θὰ ὄφλαδίσω—ὄφλάτσα, παπαρίζω—θὰ παπαρίσω—παπάρσα, ραγίζω—θὰ ραγίσω—ράγισα—ραγισμένος, συγυρίζω—θὰ συγυρίσω—συγύρσα—συγυρισμένος, τηγανίζω—θὰ τηγανίσω—τηγάνισα—τηγανισμένος, τζατζανίζω—θὰ τζατζανίσω—τζατζάνισα—τζατζανισμένος, τσιγαρίζω—θὰ τσιγαρίσω—τσιγάρσα—τσιγαρισμένος, φουρνίζω—θὰ φουρνίσω—φούρνισα—φουρνισμένος, χτενίζω—θὰ χτενίσω—χτένισα—χτενισμένος, ψυλλίζω—θὰ ψυλλίσω—ψύλλισα—ψυλλισμένος κτλ. Μερικὰ ὅμως εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ξω, τὸν ἀόριστο σὲ ξα καὶ τὴν μετοχὴ σὲ γμένος· π. χ. δυλίζω—θὰ δυλίξω—δύλιξα—δυλιγμένος, μουρμουρίζω—θὰ μουρμουρίσω—μουρμούριξα, σβιτζινίζω—θὰ σβιτζινίξω—σβιτζινίξα, σφυρίζω—θὰ σφυρίξω—σφύριξα, τρίζω—θὰ τριξώ—ἔτριξα, τσινίζω—θὰ τσινίξω—τσίνιξα, τσιρίζω—θὰ τσιριξώ—τσιριξά κτλ.

ι) *ρήματα σὲ νω.* Τὰ βαρύτερα μὲ τὴν κατάληξη νω σχηματίζαν διαφοροτρόπως τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα, τὸν ἀόριστο καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου· π. χ. κρίνω—θὰ κρίνω—ἐκρίνα, πλύνω—θὰ πλύνω—ἔπλυνα—πλυμένος, ἀφίνω—θ' ἀφίνω—ἄφκα—ἀφημένος, σβήνω—θὰ σβήσω—ἔσβησα—σβησμένος, στήνω—θὰ στήσω—ἔστησα—στημένος, χύνω—θὰ χύσω—ἔχισα—χυμένος, ψήνω—θὰ ψήσω—ἔψησα—ψημένος, δείχνω—θὰ δείξω—ἔδειξα, διώχνω—θὰ διώξω—ἔδιωξα—διωχμένος, κάμνω—θὰ κάμω—ἔκαμα—καμωμένος, πίνω—θὰ πιῶ—ἤπια κτλ.

ια) *ρήματα σὲ λνω.* Τὰ ῥήματα μὲ τὴν κατάληξη σὲ λνω σχηματίζαν τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ λω, τὸν ἀόριστο σὲ λα καὶ τὴν μετοχὴ σὲ λμένος· π. χ. παραγέλνω—θὰ παραγείλω—παράγειλα—παραγελμένος, προσβέλνω—θὰ προσβάλω—πρόσβαλα, στέλνω—θὰ στείλω—ἔστειλα—σταλμένος, ψέλνω—θὰ ψάλω—ἔψαλα κτλ.

ιβ) *ρήματα σε ρνω*. Τὰ ρήματα με τὴν κατάληξη ρνω εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ρω, τὸν ἀόριστο σὲ ρα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ ρμένος· π.χ. γδέρνω—θὰ γδάρω—ἔγδαρα—γδαρμένος, δέρνω—θὰ δείρω—ἔδρα—δαρμένος, μολέρνω—θὰ μολάρω—μόλαρα, παίρνω—θὰ πάρω—πῆρα—παρμένος, σέρνω—θὰ σύρω—ἔσυρα, σπέρνω—θὰ σπείρω—ἔσπειρα—σπαρμένος, φέρνω—θὰ φέρω—ἔφερα—φερμένος κτλ.

ιγ) *ρήματα σε πω, φω καὶ φτω*. Αὐτὰ σχημάτιζαν τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ψω, τὸν ἀόριστο σὲ ψα, τὴν μετοχὴ τοῦ παρακειμένου σὲ μένος· π.χ. ἀλείφω—θ' ἀλείψω—ἄλειψα—ἀλειμμένος, ἀγλείφω—θ' ἀγλείψω—ἄγλειψα—ἀγλειμένος, βάφω—θὰ βάψω—ἔβαψα—βαμμένος, γράφω—θὰ γράψω—ἔγραψα—γραμμένος, θρέφω—ἔθρεψα—θὰ θρέψω—θρεμμένος, ζάφτω—θὰ ζάψω—ἔζαψα, κλέφτω—θὰ κλέψω—ἔκλεψα—κλεμμένος, πρέπω—θὰ πρέψω—ἔπρεψα, ράφτω—θὰ ράψω—ἔρραψα—ραμμένος, στράφτω—θὰ στράψω—ἔστραψα, χάφτω—θὰ χάψω—ἔχαψα κτλ. Τὸ πέφτω ὁμῶς ἔκαμνε θὰ πέσω—ἔπεσα—πεσμένος.

ιδ) *ρήματα σε ίσχω*. Τὰ ρήματα με τὴν κατάληξη ίσχω ἔκαμναν τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο καὶ ἀόριστο ὡς ἐξῆς· ἀπομίσκω—θ' ἀπομείνω—ἀπόμνα, βρίσκω—θὰν εὔρω—ἠύρα, γιανίσκω—θὰ γιάνω—ἔγιανα, μαθνίσκω—θὰ μάθω—ἔμαθα κτλ.

ιε) *ρήματα σε χω*. Τὰ βαρύτερα με κατάληξη χω εἶχανε μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ξω, ἀόριστο σὲ ξα καὶ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ μένος· π.χ. βρέχω—θὰ βρέξω—ἔβρεξα—βρεμένος, δρέχω—θὰ δρέξω—ἔδρεξα, πλέχω—θὰ πλέξω—ἔπλεξα—πλεμένος κτλ.

ιστ) *ρήματα σε ώνω*. Τὰ ρήματα πὸν ἔληγαν σὲ ώνω σχημάτιζαν τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ σω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ σα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ μένος· ἀμώνω—θ' ἀμώσω—ἀμωσα, βουλώνω—θὰ βουλώσω—βούλωσα, βαλώνω—θὰ βαλώσω—βάλωσα, γανώνω—θὰ γανώσω—γάνωσα—γανομένος, γουρλώνω—θὰ γουρλώσω—γουρλώσω—γουρλωμένος, δαλώνω—θὰ δαλώσω—δάλωσα—δαλωμένος, ζαρώνω—θὰ ζαρώσω—ζάρωσα—ζαρωμένος, θελώνω—θὰ θελώσω—θέλωσα—θελωμένος, ἡσκίωνω—θὰ ἡσκιώσω—ἡσκίωσα—ἡσκιωμένος, θαβώνω—θὰ θαβώσω—θάβωσα—θαβωμένος, ἰδρώνω—θὰ ἰδρώσω—ἰδρώσα—ἰδρωμένος, κορώνω—θὰ κορώσω—κόρωσα—κορωμένος, λερώνω—θὰ λερώσω—λέρωσα—λερωμένος, μερώνω—θὰ μερώσω—μέρωσα—μερωμένος, νερώνω—θὰ νερώσω—νέρωσα—νερωμένος, ξεφιδώνω—θὰ ξεφιδώσω—ξεφιδώσα, πιτζιγρώνω—θὰ πιτζιγρώσω—πιτζιγρώσα, ρο-

κώνω—θὰ ροκώσω—ρόκωσα—ροκωμένος, σαμαρώνω—θὰ σαμαρώσω—σαμάρωσα—σαμαρωμένος, τουρλώνω θὰ τουρλώσω—τούρλωσα—τουρλωμένος, τζαλικώνω—θὰ τζαλικώσω—τζαλίκωσα—τζαλικωμένος, τσαλακώνω—θὰ τσαλακώσω—τσαλάκωσα—τσαλακωμένος, φκαιρώνω—θὰ φκαιρώσω—φκαιρώσα—φκαιρωμένος, χρυσώνω—θὰ χρυσώσω—χρυσώσα—χρυσωμένος, ψαρώνω—θὰ ψαρώσω—ψάρωσα—ψαρωμένος κτλ. Μερικά ὅμως εἶχανε μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ξω καὶ ἀόριστο σὲ ξα· π. χ. ζουφώνω—θὰ ζουφώξω—ζούφωξα—ζουφωμένος, μαζώνω—θὰ μαζώξω—μάζωξα—μαζωμένος, στεγνώνω—θὰ στεγνώξω—στέγνωξα—στεγνωμένος κτλ.

ιζ) ρήματα σὲ λω. Τὸ μοναδικὸ ρήμα σὲ λω, τὸ θέλω ἔκαμνε κατὰ τὰ περισπώμενα τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ἦσω καὶ τὸν ἀόριστο σὲ ἦσα· π. χ. θέλω—θέλῃσα—θὰ θελήσω.

Ἀνακεφαλαίωσις τῶν προειρημένων. Τ' ἀνωτέρω ἀναγραφόμενα ὅσον ἀφορᾷ τὸν σχηματισμὸ τοῦ μέλλοντα στιγμιαίου κλπ. μποροῦνε νὰ συνοψιστοῦν ὡς ἐξῆς,

α) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ σω, τὸν ἀόριστο τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς σὲ σα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ σμένος τὰ ἐξῆς ρήματα· 1) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ἄζω· π. χ. ἀπεικάζω κτλ., 2) τὰ περισσότερα μὲ τὴν κατάληξη ιάζω· π. χ. ἀραδιάζω κτλ., 3) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη αῖνω· π. χ. σωπαίνω κτλ., 4) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ἄνω· π. χ. σπάνω κτλ., 5) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη γω· π. χ. λούγω κτλ., 6) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ζω· π. χ. ἀρέζω κτλ., 7) τὰ ρήματα μὲ τὴν κατάληξη θω· κλώθω κτλ., 8) τὰ περισσότερα μὲ τὴν κατάληξη ἰζω· π. χ. ἀνεμίζω κτλ., 9) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη νω· π. χ. ψήνω κτλ., 10) ἀπὸ τὰ ρήματα μὲ τὴν κατάληξη φτω τὸ πέφτω, 11) τὰ περισσότερα μὲ τὴν κατάληξη ὄνω· π. χ. ἀυλακώνω κτλ., 12) τὸ ρήμα θέλω.

β) Μέλλον στιγμιαῖος σὲ ξω, ἀόριστος σὲ ξα κτλ. Εἶχανε τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα σὲ ξω, τὸν ἐνεργητικὸ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ ξα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ γμένος τὰ ἐξῆς ρήματα· 1) τὰ περισσότερα ρήματα σὲ ἄζω π. χ. ἀρπάζω κτλ., 2) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ιάζω π. χ. ἀγιαζω κτλ., 3) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ἄνω π. χ. βυζάνω—θὰ βυζάξω κτλ., 4) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη γω· π. χ. ἀρμέγω κτλ., 5) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ζω π. χ. διαλέζω κτλ., 6) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ἰζω π. χ. σφυρίζω κτλ., 7) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη νω π. χ. δείχνω κτλ., 8) τὰ ρήματα μὲ τὴν κατάληξη χω π. χ. βρέχω κτλ., 9) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ὄνω π. χ. ζουφώνω κτλ.

γ) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ψω, τὸν ἀόριστο τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς σὲ ψα καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ μέ-

νος τὰ ἐξῆς ρήματα 1) τὰ ρήματα μετὴν κατάληξιν βω' π. χ. κρύβω κτλ., 2) τὰ ρήματα μετὰ κατάληξιν εύω π. χ. ἀγορεύω κτλ., 3) μερικὰ μετὴν κατάληξιν γω' π. χ. καίγω κτλ., 4) ρήματα μετὴν κατάληξιν πω' π. χ. πρέπω κτλ., 5) ρήματα μετὴν κατάληξιν φω' π. χ. ἀλείφω κτλ., 6) ρήματα μετὴν κατάληξιν φτω' π. χ. ἀνάφτω κτλ.

δ) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ νω, τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ να καὶ τὴν μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σὲ μένος τὰ ἐξῆς ρήματα 1) μερικὰ μετὴν κατάληξιν αἰνώ' π. χ. ζεσταίνω κτλ., 2) μερικὰ μετὴν κατάληξιν νω' π. χ. πλύνω κτλ., 3) τὸ βάζω—θὰ βάνω—ἔβανα.

ε) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ λω, τὸν ἀόριστο σὲ λα καὶ τὸν παθητικὸν παρακειμένο τῆς μετοχῆς σὲ λμένος τὰ ἐξῆς ρήματα 1) ὅσα λήγανε σὲ λνω' π. χ. στέλνω, 2) τὸ ρῆμα βγάζω—θὰ βγάλω—ἔβγαλα.

στ) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ ω καὶ τὸν ἀόριστο σὲ α τὰ ἐξῆς ρήματα 1) μερικὰ μετὴν κατάληξιν αἰνώ' π. χ. καταλαβαίνω κτλ., 2) ἀπὸ τὰ ρήματα μετὴν κατάληξιν γω τὸ φεύγω, 3) ἀπὸ τὰ ρήματα μετὴν κατάληξιν νω τὰ πίνω—θὰ πιῶ—ἤπια, κάμνω—θὰ κάμνω—ἔκαμα, 4) τὰ ρήματα μετὴν κατάληξιν ρνω' π. χ. φέρνω κτλ., 5) ἀπὸ τὰ ρήματα μετὴν κατάληξιν ἰσκα τὰ βρίσκω—θὰν εὔρω—ἠύρα, γιανίσκω—θὰ γιάνω—ἔγιανα.

ζ) Εἶχανε τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο σὲ κω καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς σὲ κα τὰ ἐξῆς ρήματα ἀπομίσκω—θ' ἀπομείνω—ἀπόμκα, βαίνω—θὰ βῆκω—βῆκα, βγαίνω—θὰ βγήκω—βγήκα, ἀφίνω—θ' ἀφήκω—ἄφκα, δίνω—θὰ δώκω—ἔδωκα.

Παθητικὸς μέλλον καὶ ἀόριστος. Τὰ βαρύτερα εἶχανε ἐπίσης μεγάλη ποικιλία στὸ σχηματισμὸ τοῦ μέλλοντα καὶ τοῦ ἀορίστου τῆς παθητικῆς φωνῆς.

α) Ἐκαμναν τὸν παθητικὸν μέλλοντα σὲ στῶ καὶ τὸν ἀόριστο σὲ στηκα τὰ ἐξῆς ρήματα, 1) μερικὰ ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ λήγανε σὲ ἄζω π. χ. κουράζω—κουράζμαι—θὰ κουραστῶ—κουράστηκα κτλ., 2) τὰ περισσότερα μετὴν κατάληξιν ιάζω π. χ. βιάζω—βιάζμαι—θὰ βιαστῶ—βιάστηκα κτλ., 3) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ γω' π. χ. ἀκούγω—ἀκούγμαι—θ' ἀκουστῶ—ἀκούστηκα κτλ., 4) μερικὰ μετὴν κατάληξιν ζω' π. χ. ἀρέζω—ἀρέζμαι—θ' ἀρεστῶ—ἀρέστηκα κτλ., 5) ὅσα εἶχαν τὴν κατάληξιν θω π. χ. κλώθω—κλώθμαι—θὰ κλωστῶ—κλώστηκα κτλ., 6) τὰ περισσότερα μετὴν κατάληξιν ἰζω' π. χ. μυρίζω—μυρίζμαι—θὰ μυριστῶ—μυρίστηκα κτλ. καὶ 7) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ νω' π. χ. σβήνω—σβήνμαι—θὰ σβηστῶ—σβήστηκα κτλ.

β) Ἐκαμναν τὸν στιγμιαῖο μέλλοντα καὶ τὸν ἀόριστο τῆς παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὰς καταλήξεις χτῶ καὶ χτηκα τὰ ἐξῆς ρήματα 1) τὰ περισσότερα ποὺ λήγανε σὲ ἄζω' π. χ. πράζω—πράζμαι—θὰ πειραχτῶ—πειρά-

χτηκα κτλ., 2) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ιάζω· π. χ. σιάζω—σιάζμαι—θὰ σιαχτῶ—σιάχτηκα κτλ., 3) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη άνω π. χ. βυζάνω—βυζάνμαι—θὰ βυζαχτῶ—βυζάχτηκα κτλ., 4) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ γω· π. χ. ἀρμέγω—ἀρμέγμαι—θ' ἀρμεχτῶ—ἀρμέχτηκα κτλ., 5) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ζω· π. χ. διαλέζω—διαλέζμαι—θὰ διαλεχτῶ—διαλέχτηκα κτλ., 6) μερικὰ ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ ἔληγαν σὲ ίζω· π. χ. δυλίζω—δυλίζμαι—θὰ δυλιχτῶ—δυλίχτηκα κτλ., 7) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη νω· π. χ. διώχνω—διώχνουμαι—θὰ διωχτῶ—διώχτηκα κτλ., 8) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη ώνω· π. χ. μαζώνω—μαζώνμαι—θὰ μαζωχτῶ—μαζώχτηκα κτλ. καὶ 9) ἀπ' ὅσα ἔληγαν σὲ χω τὸ πλέχω—πλέχμαι—θὰ πλεχτῶ—πλέχτηκα.

γ) Εἶχαν τὸν σιγμιαῖο μέλλοντα τῆς παθητικῆς φωνῆς σὲ φτῶ καὶ τὸν ἀόριστο σὲ φτηκα τὰ ἐξῆς ρήματα· 1) ὅλα ὅσα ἔληγαν σὲ βω· π. χ. νίβω—νίβμαι—θὰ νιφτῶ—νίφτηκα κτλ., 2) ὅλα ὅσα ἔληγαν σὲ εὐω· π. χ. φιλεύω—φιλεύμαι—θὰ φιλευτῶ—φιλεύτηκα κτλ., 3) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη γω· π. χ. κλαίγω—κλαίγμαι—θὰ κλαυτῶ—κλαύτηκα κτλ., 4) ὅσα λήγανε σὲ φω· π. χ. ἀλείφω—ἀλείφμαι—θ' ἀλειφτῶ—ἀλείφτηκα κτλ. καὶ 5) ὅσα λήγανε σὲ φτω· π. χ. ράφτω—ράφτουμαι—θὰ ραφτῶ—ράφτηκα κτλ.

δ) Εἶχανε τὸν σιγμιαῖο μέλλοντα καὶ τὸν ἀόριστο τῆς παθητικῆς φωνῆς σὲ θῶ καὶ θηκα ἢ τῶ καὶ τηκα τὰ ἐξῆς ρήματα· π. χ. 1) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη αῖνω· π. χ. ζεσταίνω—ζεσταίνμαι—θὰ ζεσταθῶ—ζεστάθκα κτλ., 2) μερικὰ μὲ τὴν κατάληξη νω· π. χ. χάνω—χάνμαι—θὰ χαθῶ—χάθκα, δένω—δένμαι—θὰ δεθῶ—δέθκα, χύνω—χύνμαι—θὰ χυθῶ—χύθκα κτλ., 3) τὰ περισσότερα ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ ώνω· π. χ. στρώνω—στρώνμαι—θὰ στρωθῶ—στρώθκα κτλ., 4) ὅσα λήγανε σὲ λνω· π. χ. παραγέλνω—παραγέλνουμαι—θὰ παραγελτῶ—παραγέλτηκα κτλ., 5) ὅσα λήγανε σὲ ρνω· π. χ. δέρνω—δέρνουμαι—θὰ δαρτῶ—δάρτηκα κτλ. καὶ 6) ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ σκω τὸ βρίσκω—βρίσκουμαι—θὰ βρεθῶ—βρέθκα.

ε) Τέλος εἶχανε τὸν σιγμιαῖο μέλλοντα τῆς παθητικῆς φωνῆς σὲ ῶ καὶ τὸν ἀόριστο σὲ ηκα τὰ ἐξῆς ρήματα· 1) ὅσα λήγανε σὲ έφω· π. χ. θρέφω—θρέφμαι—θὰ θραφῶ—θράφκα κτλ., 2) ἀπὸ τὰ ρήματα ποὺ ἔληγαν σὲ πω τὸ δρέπμαι—θὰ δρεπῶ—δράπκα κτλ., 3) ἀπ' ὅσα λήγανε σὲ γω τὸ καίγω—καίγμαι—θὰ καγῶ—κάηκα κτλ., 4) ἀπ' ὅσα ἔληγαν σὲ χω τὸ βρέχω—βρέχμαι—θὰ βραχῶ—βράχκα.

Ὁ ἀόριστος τῆς παθητικῆς φωνῆς εἶχε καὶ συντομώτερους τύπους· π. χ. γελάστηκα καὶ γελάσκα, διώχτηκα καὶ διώχκα, πασαλείφτηκα καὶ πασαλείφκα, καλοφέρτηκα καὶ κροφέρκα, μαθεύτηκα καὶ μαθεύκα, θράφτηκα καὶ θράφκα κτλ. Οἱ συντομώτεροι τύποι ἔγιναν, διότι μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου ι ἀπὸ τὸ στηκα, χτηκα, φτηκα κτλ., δὲν μποροῦσαν νὰ σταθοῦνε πλάγι πλάγι τρία ἄφωνα σύμφωνα, κ' ἔπεφε τὸ μεσαῖο τ.

Δυνητική ἔγκλιση.—“Ολοι σχεδὸν οἱ χρόνοι τῆς ὀριστικῆς εἶχανε ἀντιστοιχοῦς χρόνους μὲ τὸ μόριο θανά, πού σήμαινε ὁ καθένας ὅτι μποροῦσε νὰ γίνη τὸ περιεχόμενον τοῦ κυρίου χρόνου τῆς ὀριστικῆς, ἀν δὲν μεσολαβοῦσε κάτι ἄλλο. Π. χ. κάθε φορὰ ἐγὼ θανά ζμώνω, ἅμα δὲν εἶχα δὸ λάκκο. Νὰ μὴ εἶχανε αὐτὰ τὰ ψωμνιά, θανά ζμώνω σήμερα. Νὰ μὴν ἔβρεχε θανά πάγω σήμερα ἴσαμε δὴ Σηλυβριά. Κτλ. Ἡ ἐκεῖνος πού μεταχειρίζονταν τὸν χρόνο μὲ τὸ θανά ὑπέθετε κάτι, πού μπορεῖ νὰ ἔγινε ἢ καὶ νὰ μὴν ἔγινε. Π. χ. Βεγγέρα θανά εἶχαν ἐψὲς στῆ Γιαννακάκι· ἀπάμ καὶ κάτ ἔφερε. Θανά γέννισε ἢ Φρόσω, δὴ μαμὴ φώναξαν ἐψὲς. Κτλ.

Τοὺς χρόνους αὐτοῦς τοὺς κατέταξα σὲ ἰδιαίτην ἔγκλιση, πού τὴν ὠνόμασα δυνητικὴ, διότι οἱ χρόνοι μὲ τὸ θανά μοιάζουν τίς ἀρχαῖες φράσεις μὲ τὸν δυνητικὸ σύνδεσμο ἄν· π. χ. «φῶς εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τυφλοῖς ἄν ἦμεν» κτλ. Μολαταῦτα ἄν ὁ ὄρος δυνητικὴ ἔγκλιση φανῆ ἀκατάλληλος, οἱ ἀρμόδιοι ἄς εὔρουν τὸν καταλληλότερον. Ἐγὼ δὲν συντάσσω σχολικὴ γραμματικὴ μὲ ἀξιώσεις νὰ εἰσαγάγω καινούργιες ὀνομασίες στὴ διδασκαλίαν, ἀλλὰ προσπαθῶ νὰ περισυλλέξω μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ ὕλικὸ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, πού θὰ γίνεταί μὲ τὸν καιρὸ δυσκολώτερον ἢ διάσωσίν του, διότι οἱ ἄστοι πρόσφυγες ἀλλάζουν εὐκόλως γλῶσσα μέσα στὰ μεγάλα κέντρα, κ' οἱ χωρικοὶ τῆς Ἀν. Θράκης πού ἐγκατεστάθησαν σὲ διάφορες ἐπαρχίες τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας θὰ ὑφίστανται τὴν ἐπίδραση ἄλλων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων. Γιὰ τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφοσιωθοῦνε πολλοὶ στὴ συγκέντρωση τοῦ θρακικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, προπαντὸς διδάσκαλοι τῶν δημοτικῶν σχολείων, πού γνωρίζουν καὶ προσωπικῶς τὰ θρακικὰ ἰδιώματα, κ' ἔχουν μάλιστα τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ νὰ τὰ διατυπώσουν πιὸ ταχτικὰ ὡς εἰδικώτεροι. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει τὸ ἀπαιτούμενον ἐνδιαφέρον καὶ βλέπω κ' ἐδῶ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς, καθηγητάδες καὶ δασκάλους, πού περνοῦνε τὸν καιρὸ τους ἄσκοπα, χωρὶς νὰ σκέπτονται ποσῶς ὅτι εἶχαν ὑποχρέωση νὰ φανοῦνε στὴ γενέτειρα χρήσιμοι.

Προστακτικὴ. Στὸν ἀόριστο τῆς προστακτικῆς ἀποβάλλονταν τὸ τελικὸ ε τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου πρὶν ἀπ' τοὺς συντόμους τύπους τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας καὶ τὰ ἄρθρα π. χ. πάρε τοῦα—πάρ' τοῦα, φέρε τηνα—φέρ' τηνα, δόσε το—δόσ' το, δρέξε τὸ παιδί—δρέξ' τὸ παιδί, δόσε τοῖ παράδες—δόσ' τοῖ παράδες κτλ.

Ἐνεστῶς τῆς προστακτικῆς μερικῶν ρημάτων· π. χ. κοιτάζω, στέκμαι, φεύγω κτλ. καὶ ὁ ἀόριστος τοῦ ἔρχομαι σχηματίζονταν κατὰ τὰ περισπώμενα· π. χ. κοίτα, στέκα, φεύγα, ἔλα κτλ.

Οἱ ἀόριστοι τοῦ γλέπω καὶ λέγω ἔπαιρναν κ' ἕνα σ στο τέλος τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου· π. χ. διῆ καὶ διῆς, πῆ καὶ πῆς.

Ἡ προστακτικὴ στὸ δεύτερο καὶ τρίτο πρόσωπο ἐκφράζονταν καὶ μὲ τὸν ἀντίστοιχο χρόνο τῆς ὑποτακτικῆς· π. χ. ἐσὺ νὰ σκουπίσης κί' αὐτὸς νὰ κλαδεύῃ κτλ. Μάλιστα στὸ τρίτο ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ πρόσωπο, ἢ καθ'αὐτὸ προσταγὴ ἐκφράζονταν μὲ τοὺς τύπους τῆς ὑποτακτικῆς π. χ. νὰ φυλάξῃ, νὰ πᾶνε κτλ., ἐνῶ οἱ τύποι μὲ τὸ ἄς· π. χ. ἄς κάτς, ἄς φυλάξῃ, ἄς φᾶνε, ἄς ποῦνε, ἄς χορατέψουνε σημαίνουν μᾶλλον συγκατάθεση.

Ἐπῆρχαν καὶ κάτι ἐκφράσεις μὲ τὸ ἄ, ποὺ ἀνάγονται στὴν προστακτικὴ ἔγκλιση, καὶ σήμαιναν ἐρώτηση συνάμα καὶ παράκληση· π. χ. ἄ κάτσω κ' ἐγὼ στή δαλίκα σας ;, ποτὰ κεῖν' τὸ κριάς ἄ ζυγιάσης καμμιὰ δὐκά κ' ἐμένα ;, γιατία κείνι δὴ δουλειὰ ἄ τὸ πῆς κ' ἐσὺ κομματ, τσορβατζή ; —Καλά, καλά, τὸ λέγω σά δονε διῶ κτλ.

Εὐκτικὴ.—Ὁ παρατατικὸς τῆς Εὐκτικῆς σχηματίζονταν μὲ τὸ νὰ ἦ μὲ τὸ ἄς καὶ τὸν παρατατικὸ τῆς ὀριστικῆς καὶ σήμαινε κάτι, ποὺ ἔπρεπε, εἶταν εὐχῆς ἔργο νὰ γίνῃ. Π. χ. Νᾶπλυναμε σήμερα, ὁ καιρὸς καλὸς ἔναι. Ἀηνικόλα, γείτονα, νὰ σῆπαιρνα νὰ γλύτωνα. Ἄς πάγαινες κ' ἐσὺ. Κτλ. Ἄλλοτε λέγονταν ἀντὶ προστακτικῆς ἀπὸ λεπτότητα· π. χ. Ἄς-τόλεγες κ' ἐσὺ, μιὰ καὶ θὰ πᾶς ἴσαμ' ἐκεῖ, κτλ.

Ὁ ἀόριστος τῆς εὐκτικῆς σχηματίζονταν μὲ τὸ ἄς καὶ τὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς καὶ σήμαινε τὴ συγκατάθεση ἐκείνου ποὺ μιλοῦσε μετὰ τὴν πρᾶξη. Ἄς τὸ εἶπε. Ἄς τόφαγε. Ἄς βῆκε καὶ μέσα. Ἄς πέρασε κτλ.

Ἡ καθ'αὐτὸ εὐχὴ ἐκφέρουνταν μὲ τὸ εὐχετικὸ μόριο μακάρ καὶ τὸν ἀντίστοιχο χρόνο τῆς ὑποτακτικῆς ἢ τὸ τουρκικὸ ἀλάβερσιν δηλ. ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ. Π. χ. Μακάρ νᾶναι δουλειές. Μακάρ νὰ γιάνισκε ὁ Γιώργης. Μακάρ νὰ γένι κανὰ βερεκέτ, κτλ.

Ἀπαρέμφατο.—Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἀπαρέμφατα δὲν διατηροῦνταν κανένα ὡς ἰδιαίτερος γραμματικὸς τύπος. Μερικὰ εἶχαν μείνει ὡς οὐσιαστικὰ κλιτὰ ἢ ἄκλιτὰ· π. χ. τὸ ἐχί=ἡ περιουσία, τὸ μαθί=ἡ μάθηση, τὸ φαγί κτλ. Γιὰ νεώτερα ἀπαρέμφατα μποροῦσαν νὰ λογαριασθοῦν μερικοὶ τύποι τῆς προστακτικῆς, οὐσιαστικοποιημένοι μὲ τὸ οὐδέτερο ἄρθρο· π. χ. τὸ ἀνέβα καὶ κατέβα, τὸ πάνε ἔλα, τὸ σήκω—κάτσε, τὸ τρέχα γύρευε κτλ.

Μετοχή.—Στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ εἶχε διασωθῆ ἓνας μετοχικὸς τύπος μὲ τὴν κατάληξη da ἢ dus στὴ ρίζα τοῦ ἐνεσιῶτα τῆς ὀριστικῆς· ἐρκόδα ἢ ἐρκόδας, δηλαδὴ ἐνῶ ἦρκουμανε, ἦρκουσανε, ἦρκουδανε κτλ. γλέποδας καὶ κάμοδας δηλ. βλέπουμε πρῶτα κί' ἀναλόγως πρᾶτουμε, παγαίνοβας=ἐνῶ πάγαινα, πάγαινες, πάγαινε κτλ., στέκοδας=ἐνῶ στέκουμαι, στέκεσαι, στέκεται, στέκμαστε, στέκεστε, στέγδαυ κτλ. Π. χ. στέκοδας ἢ μεγάλη ἢ ἀδρεφή, πῶς θὰ παθρέψουνε δὴ μικρὴ. Δένε ὅτι στὸ Φανάρι τῆς Σηλυβριᾶς ἓνας σκηνίτης καρακατσάνος εἶχε ὑποχρεώσει κάποτε τὸν εἰκονογράφο Γκίκα νὰ τοῦ ζωγραφίσῃ ἓνα Χριστὸ μὲ κόκκινα

παπούτσια, κι' ὁ ἁγιωγράφος ἀφοῦ ἀναγκάσθηκε νὰ συμμορφωθῆ μετὰ τὴν ἀπαιτήση τοῦ ἀπλοϊκοῦ κτηνοτρόφου ἔγραψε στὴν ἄκρη τοῦ εἰκονίσματος τὰ ἑξῆς, γιὰ νὰ μὴν κατακριθῆ ἡ τέχνη του·

Θέλοντας ὁ Βλάχος
μὴ θέλοντας ὁ ζωγράφος
φόρεσε, Χριστὲ
κόκκινα παπούτσια.

Εἴτανε ἀμέτρητες αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ μετοχές, διότι σχηματίζονταν ἀπὸ μεταβατικὰ καὶ ἀμετάβητα ῥήματα, καὶ εἶταν ἄκλιτες, εἶχαν δηλαδὴ ἓνα τύπο μονάχα γιὰ ὅλα τὰ γένη καὶ τοὺς ἀριθμούς· π. χ. βγαίνοντας τὰ παιδιὰ πὸ τὸ σχολεῖο, ἐρχόμας ὁ Κανακάρος ποτ' ἀβέλι, βαίνοντας οἱ γυναῖκες στὴν ἐκκλησιά, παίρνοντας, στέκομας, ροκανίζοντας, στρώνοντας, τρώγοντας, φέροντας, φεύγοντας, ψήνοντας κτλ.

Στὴ μέση φωνὴ εἶχαν παρακείμενο τῆς μετοχῆς ὅλα σχεδὸν τὰ ῥήματα, ποὺ χρησίμευε γιὰ τὸν σχηματισμὸ καὶ ἄλλων περιφραστικῶν χρόνων· π. χ. ἀρεσμένος, βρεμένος, δαρμένος, θελυκωμένος, καμένος, λερωμένος, μονοιασμένος, νυσταγμένος, ξυλιασμένος, ξυπασμένος, παρμεμένος, ραγισμένος, σουμαδεμένος, τιμαρμένος, φυτεμένος, χρωμένος, ψουνισμένος κτλ.

Μερικὰ ῥήματα εἶχαν κ' ἐνεστῶτα τῆς μετοχῆς στὴ μέση φωνή, ποὺ εἶχε καταντήσει ἐπίθετο· π. χ. ἡ βαρούμενη, ὁ θεοφοβούμενος, ὁ κοιτάμενος, ὁ κουνάμενος, ὁ λογάμενος, ὁ παραστεκάμενος, ὁ σεινάμενος, ὁ τρεχάμενος, ὁ χρειαζούμενος κτλ.

Περισπώμενα ῥήματα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Βαστῶ

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Βαστῶ, βαστῆς, βαστάει, βαστοῦμε, βαστᾶτε, βαστοῦνε.

Παρατ.—Βαστοῦσα, βαστοῖσες, βαστοῦσε, βαστούσαμε, βαστούσατε, βαστούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ βαστῶ, θὰ βαστῆς, θὰ βαστάει, θὰ βαστοῦμε, θὰ βαστᾶτε, θὰ βαστοῦνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ βαστάξω, θὰ βαστάξης, θὰ βαστάξ, θὰ βαστάξουμε, θὰ βαστάξτε, θὰ βαστάξουνε.

Ἄορ.—Βάσταξα, βάσταξες, βάσταξε, βάσταξαμε, βάσταξατε, βάσταξανε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω βασταγμένο, μένι, μένο, θὰ ἔχῃς βασταγμένο κτλ.

Παρακ.—Ἐχω βασταγμένο, μένι, μένο, ἔχῃς βασταγμένο κτλ.

Ἐπερσ.—Εἶχα βασταγμένο, μέν1, μένο, εἶχες βασταγμένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ βαστῶ, θανὰ βαστᾶς, θανὰ βαστιάει, θανὰ βαστοῦμε, θανὰ βαστᾶτε, θανὰ βαστοῦνε.

Παρατ.—Θανὰ βαστοῦσα, θανὰ βαστοῦσες, θανὰ βαστοῦσε, θανὰ βαστούσαμε, θανὰ βαστούσατε, θανὰ βαστούσανε.

Μέλλ.—Θανὰ βαστάξω, θανὰ βαστάξης, θανὰ βαστάξ, θανὰ βαστάξουμε, θανὰ βαστάξτε, θανὰ βαστάξουνε.

Ἄορ.—Θανὰ βάσταξα, θανὰ βάσταξες, θανὰ βάσταξε, θανὰ βάσταξαμε, θανὰ βάσταξατε, θανὰ βάσταξανε.

Παρακ.—Θανᾶχω βασταγμένο, μέν1, μένο, θανᾶχ1ς βασταγμένο, μέν1, μένο, θανᾶχ1 βασταγμένο κτλ.

Ἵποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ βαστῶ, νὰ βαστᾶς, νὰ βαστιάη, νὰ βαστοῦμε, νὰ βαστᾶτε, νὰ βαστοῦνε.

Παρατ.—Νὰ βαστοῦσα, νὰ βαστοῦσες, νὰ βαστοῦσε, νὰ βαστούσαμε, νὰ βαστούσατε, νὰ βαστούσανε.

Ἄορ.—Νὰ βαστάξω, νὰ βαστάξης, νὰ βαστάξ, νὰ βαστάξουμε, νὰ βαστάξτε, νὰ βαστάξουνε.

Παρακ.—Νὰ ἔχω βασταγμένο, μέν1, μένο, νὰ ἔχ1ς βασταγμένο, μέν1, μένο, νὰ ἔχ1 κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ βαστῶ, βάσταγε, νὰ ἦ ἄς βαστιάη, ἄ βαστοῦμε, βαστᾶτε, νὰ ἦ ἄς βαστοῦνε.

Ἄορ.—Ἄ βαστάξω, βάστα καὶ βάσταξε, νὰ ἦ ἄς βαστάξ, ἄ βαστάξουμε, βαστάξτε, νὰ ἦ ἄς βαστάξουνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω βασταγμένο, μέν1, μένο, ἔχε βασταγμένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ βαστῶ, μ. νὰ βαστᾶς, μ. νὰ βαστιάη, μ. νὰ βαστοῦμε, μ. νὰ βαστᾶτε, μ. νὰ βαστοῦνε.

Παρατ.—Ἄς βαστοῦσα, ἄς βαστοῦσες, ἄς βαστοῦσε, ἄς βαστούσαμε, ἄς βαστούσατε, ἄς βαστούσανε.

'Αόρ.—'Ας βάσταξα, ἄς βάσταξες, ἄς βίσταξε, ἄς βάσταξαμε, ἄς βάσταξατε, ἄς βάσταξανε.

'Υπερσ.—Νὰ εἶχα ἢ ἄς εἶχα βασταγμένο—μένι—μένο, νὰ ἢ ἄς εἶχες βασταγμένο κτλ.

Μετοχή

'Εν.—Βαστώδα ἢ βαστώδας.

Κερνώ

'Οριστική

'Εν.—Κερνώ, κερνώς, κερνάι, κερνοῦμε, κερνάτε, κερνοῦνε.

Παρατ.—Κερνοῦσα, κερνοῦσες, κερνοῦσε, κερνούσαμε, κερνούσατε, κερνούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ κερνώ, θὰ κερνώς, θὰ κερνάη, θὰ κερνοῦμε, θὰ κερνάτε, θὰ κερνοῦνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κεράσω, θὰ κεράσης, θὰ κεράς, θὰ κεράσμε, θὰ κεράστε, θὰ κεράσνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω κερασμένο—μένι—μένο, θὰ ἔχῃς κερασμένο κτλ.

'Αόρ.—Κέρασα, κέρασες, κέρασε, κέρασαμε, κέρασατε, κέρασανε.

Παρακ.—'Εχω κερασμένο—μένι—μένο, ἔχῃς κερασμένο κτλ.

'Υπερσ.—Εἶχα κερασμένο—μένι—μένο, εἶχες κερασμένο κτλ.

Δυνητική

'Εν.—Θανά κερνώ, θανά κερνώς, θανά κερνάη, θανά κερνοῦμε, θανά κερνάτε, θανά κερνοῦνε.

Παρατ.—Θανά κερνοῦσα, θανά κερνοῦσες, θανά κερνοῦσε κτλ.

Μέλλ.—Θανά κεράσω, θανά κεράσης, θανά κεράς κτλ.

'Αόρ.—Θανά κέρασα, θανά κέρασες, θανά κέρασε κτλ.

Παρακ.—Θανά ἔχω κερασμένο—μένι—μένο, θανάχῃς κερασμένο κτλ.

'Υποτακτική

'Εν.—Νὰ κερνώ, νὰ κερνώς, νὰ κερνάη, νὰ κερνοῦμε, νὰ κερνάτε, νὰ κερνοῦνε.

Παρατ.—Νὰ κερνοῦσα, νὰ κερνοῦσες, νὰ κερνοῦσε κτλ.

'Αόρ.—Νὰ κεράσω, νὰ κεράσης, νὰ κεράς, νὰ κεράσμε, νὰ κεράστε, νὰ κεράσνε.

Παρακ.—Νὰ ἔχω κερασμένο—μένι—μένο, νὰχῃς κερασμένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἑν. — Ἄ κερνώ, κέρναγε, νὰ ἦ ἄς κερνάη, ἄ κερνοῦμε, κερνάτε, νὰ ἦ ἄς κερνοῦνε.

Ἀόρ. — Ἄ κεράσω, κέρασε ἢ κέρνα, νὰ ἦ ἄς κεράς, ἄ κεράσμε, κεράστε, νὰ ἦ ἄς κεράσνε.

Παρακ. — Ἄς ἔχω κερασμένο—μένι—μένο, ἔχε κερασμένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἑν. — Μακάρ νὰ κερνώ, μ. νὰ κερνῶς κτλ.

Παρακ. — Ἄς κερνοῦσα, ἄς κερνοῦσες κτλ.

Ἀόρ. — Ἄς κέρμισα, ἄς κέρμισες, ἄς κέρμισε κτλ.

Ὑπερσ. — Νὰ ἦ ἄς εἶχα κερασμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Ἑν. — Κερνώδα ἢ κερνώδας.

Γαλνῶ**Ὅριστικὴ**

Ἑν. — Γαλνῶ, γαλνῆς, γαλνάι, γαλνοῦμε, γαλνάτε, γαλνοῦνε.

Παρακ. — Γαλνοῦσα, γαλνοῦσες, γαλνοῦσε, γαλνούσαμε, γαλνούσατε, γαλνούσανε.

Μέλλ. διαρκ. — Θὰ γαλνῶ, θὰ γαλνῶς, θὰ γαλνάη κτλ.

Μέλλ. στιγμ. — Θὰ γαλέσω, θὰ γαλέσῃς, θὰ γαλές, θὰ γαλέσμε, θὰ γαλέστε, θὰ γαλέσνε.

Ἀόρ. — Γάλεσα, γάλεσες, γάλεσε, γάλεσαμε, γάλεσατε, γάλεσανε.

Μέλλ. τελ. — Θὰ ἔχω γαλεσμένο—μένι—μένο, θὰ ἔχῃς γαλεσμένο κτλ.

Παρακ. — Ἐχω γαλεσμένο—μένι—μένο, ἔχῃς γαλεσμένο κτλ.

Ὑπερσ. — Εἶχα γαλεσμένο—μένι—μένο, εἶχες γαλεσμένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἑν. — Θανά γαλνῶ, θανά γαλνῶς, θανά γαλνάη, θανά γαλνοῦμε, θανά γαλνάτε, θανά γαλνοῦνε.

Παρακ. — Θανά γαλνοῦσα, θανά γαλνοῦσες κτλ.

Μέλλ. — Θανά γαλέσω, θανά γαλέσῃς κτλ.

Ἀόρ. — Θανά γάλεσα, θανά γάλεσες κτλ.

Παρακ. — Θανά ἔχω γαλεσμένο—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ γαλνῶ, νὰ γαλνᾶς, νὰ γαλνάη, νὰ γαλνοῦμε, τὰ γαλνᾶτε, νὰ γαλνοῦνε.

Παρατ.—Νὰ γαλνοῦσα, νὰ γαλνοῦσες κτλ.

Ἀόρ.—Νὰ γαλέσω, νὰ γαλέσης, νὰ γαλές, νὰ γαλέσμε, νὰ γαλέστε, νὰ γαλέσνε.

Παρακ.—Νὰ ἔχω γαλεσμένο—μένι—μένο, νᾶχις γαλεσμένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ γαλνῶ, γάλναγε, νὰ ἦ ἄς γαλνάη, ἄ γαλνοῦμε, γαλνᾶτε, νὰ ἦ ἄς γαλνοῦνε.

Ἀόρ.—Ἄ γαλέσω, γάλεσε καὶ γάλνα, νὰ ἦ ἄς γαλές, ἄ γαλέσμε, γαλέστε, νὰ ἦ ἄς γαλέσνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω γαλεσμένο—μένι—μένο, ἔχε γαλεσμένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ γαλνῶ, μ. νὰ γαλνᾶς κτλ.

Παρατ.—Ἄς γαλνοῦσα, ἄς γαλνοῦσες κτλ.

Ἀόρ.—Ἄς γάλεσα, ἄς γάλεσες, ἄς γάλεσε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶχα γαλεσμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Ἐν.—Γαλνώδα ἢ γαλνώδας.

Φορῶ**Ὅριστικὴ**

Ἐν.—Φορῶ, φορεῖς, φορεῖ, φοροῦμε, φορεῖτε, φοροῦνε.

Παρατ.—Φοροῦσα, φοροῦσες, φοροῦσε, φοροῦσαμε, φορούσατε, φορούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ φορῶ, θὰ φορῆς, θὰ φορῆ, θὰ φοροῦμε, θὰ φορῆτε, θὰ φοροῦνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ φορέσω, θὰ φορέσης, θὰ φορές, θὰ φορέσμε, θὰ φορέστε, θὰ φορέσνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω φορεμένο—μένι—μένο κτλ.

Ἀόρ.—Φόρεσα, φόρεσες, φόρεσε, φόρεσαμε, φόρεσατε, φόρεσανε.

Παρακ.—Ἔχω φορεμένο—μένι—μένο, ἔχις φορεμένο κτλ.

Υπερσ.—Εἶχα φορεμένο—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

Ἐν.—Θανά φορῶ, θανά φορῆς, θανά φορῆ, θανά φοροῦμε, θανά φορῆτε, θανά φοροῦνε.

Παρατ.—Θανά φοροῦσα, θανά φοροῦσες κτλ.

Μέλλ.—Θανά φορέσω, θανά φορέσης κτλ.

Ἄορ.—Θανά φόρεσα, θανά φόρεσες κτλ.

Παρακ.—Θανᾶχω φορεμένο—μένι—μένο κτλ.

Υποτακτική

Ἐν.—Νά φορῶ, νά φορῆς, νά φορῆ, νά φοροῦμε, νά φορῆτε, νά φοροῦνε.

Παρατ.—Νά φοροῦσα, νά φοροῦσες κτλ.

Ἄορ.—Νά φορέσω, νά φορέσης, νά φορές, νά φορέσμε, νά φορέστε, νά φορέσνε.

Παρακ.—Νᾶχω φορεμένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

Ἐν.—Ἄ φορῶ, φόρεσε, νά ἦ ἄς φορῆ, ἄ φοροῦμε, φορεῖτε, νά ἦ ἄς φοροῦνε.

Ἄορ.—Ἄ φορέσω, φόρεσε, νά ἦ ἄς φορές, ἄ φορέσμε, φορέστε, νά ἦ ἄς φορέσνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω φορεμένο—μένι—μένο, ἔχε φορεμένο κτλ.

Εὐκτική

Ἐν.—Μακάρ νά φορῶ, μ. νά φορῆς κτλ.

Παρατ.—Ἄς φοροῦσα, ἄς φοροῦσες κτλ.

Ἄορ.—Ἄς φόρεσα, ἄς φόρεσες, ἄς φόρεσε κτλ.

Υπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶχα φορεμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

Ἐν.—Φορώδα ἦ φορώδας.

Θαροῶ

Ὅριστική

Ἐν.—Θαροῶ, θαρεῖς, θαρεῖ, θαροῦμε, θαρεῖτε, θαροῦνε.

Παρατ.—Θαροῦσα, θαροῦσες, θαροῦσε, θαρούσαμε, θαρούσατε, θαρούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ θαρῶ, θὰ θαρῆς, θὰ θαρῆ, θὰ θαροῦμε, θὰ θαρῆτε, θὰ θαροῦνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ θαρέψω, θὰ θαρέψης, θὰ θαρέψ, θὰ θαρέψουμε, θὰ θαρέψτε, θὰ θαρέψουνε.

Ἄόρ.—Θάρεψα, θάρεψες, θάρεψε, θάρεψαμε, θάρεψατε, θάρεψανε.

Δυνητική

Ἐν.—Θανὰ θαρῶ, θανὰ θαρῆς κτλ.

Παρατ.—Θανὰ θαροῦσα, θανὰ θαροῦσες κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ θαρέψω, θανὰ θαρέψης κτλ.

Ἄόρ.—Θανὰ θάρεψα, θανὰ θάρεψες κτλ.

Ἵποτακτική

Ἐν.—Νὰ θαρῶ, νὰ θαρῆς, νὰ θαρῆ, νὰ θαροῦμε, νὰ θαρῆτε, νὰ θαροῦνε.

Παρατ.—Νὰ θαροῦσα, νὰ θαροῦσες, νὰ θαροῦσε, νὰ θαρούσαμε, νὰ θαρούσατε, νὰ θαρούσανε.

Ἄόρ.—Νὰ θαρέψω, νὰ θαρέψης, νὰ θαρέψ, νὰ θαρέψουμε, νὰ θαρέψτε, νὰ θαρέψουνε.

Προστακτική

Ἐν.—Ἄ θαρῶ, θάρεψε, νὰ ἦ ἄς θαρῆ, ἄ θαροῦμε, θαρεῖτε, νὰ ἦ ἄς θαροῦνε.

Ἄόρ.—Ἄ θαρέψω, θάρεψε, νὰ ἦ ἄς θαρέψ, ἄ θαρέψουμε, θαρέψτε, νὰ ἦ ἄς θαρέψουνε.

Εὐκτική

Ἐν.—Μακάρ νὰ θαρῶ, μ. νὰ θαρῆς κτλ.

Παρατ.—Ἄς θαροῦσα, ἄς θαροῦσες κτλ.

Ἄόρ.—Ἄς θάρεψα, ἄς θάρεψες, ἄς θάρεψε κτλ.

Μετοχή

Ἐν.—Θαρῶδα ἢ θαρώδας.

Ζουπῶ

Ὅριστικὴ

Ἐν.—Ζουπῶ, ζουπᾶς, ζουπάι, ζουπᾶμε, ζουπᾶτε, ζουποῦνε.

Παρατ.—Ζουποῦσα, ζουποῦσες, ζουποῦσε, ζουπούσαμε, ζουπούσατε, ζουπούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ ζουπῶ, θὰ ζουπᾶς, θὰ ζουπάη, θὰ ζουποῦμε, θὰ ζουπᾶτε, θὰ ζουπᾶνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ ζουπήξω, θὰ ζουπήξης, θὰ ζουπήξ, θὰ ζουπήξουμε, θὰ ζουπήξτε, θὰ ζουπήξουνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω ζουπημένο—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Ζούπηξα, ζούπηξες, ζούπηξε, ζούπηξαμε, ζούπηξατε, ζούπηξανε.

Παρακ.—Ἔχω ζουπημένο—μένι—μένο κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶχα ζουπημένο—μένι—μένο, εἶχες ζουπημένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανά ζουπῶ, θανά ζουπᾶς, θανά ζουπάη, θανά ζουποῦμε, θανά ζουπᾶτε, θανά ζουποῦνε.

Παρατ.—Θανά ζουποῦσα, θανά ζουποῦσες κτλ.

Μέλλ.—Θανά ζουπήξω, θανά ζουπήξης κτλ.

Ἄορ.—Θανά ζούπηξα, θανά ζούπηξες κτλ.

Παρακ.—Θανάχω ζουπημένο—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ ζουπῶ, νὰ ζουπᾶς, νὰ ζουπάη, νὰ ζουποῦμε, νὰ ζουπᾶτε, νὰ ζουποῦνε.

Παρατ.—Νὰ ζουποῦσα, νὰ ζουποῦσες κτλ.

Ἄορ.—Νὰ ζουπήξω, νὰ ζουπήξης, νὰ ζουπήξ, νὰ ζουπήξουμε, νὰ ζουπήξτε, νὰ ζουπήξουνε.

Παρακ.—Νάχω ζουπημένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ ζουπῶ, ζούπαγε, νὰ ἦ ἄς ζουπάη, ἄ ζουποῦμε, ζουπᾶτε, νὰ ἦ ἄς ζουποῦνε.

Ἄορ.—Ἄ ζουπήξω, ζούπηξε ἢ ζούπα, νὰ ἦ ἄς ζουπήξ, ἄ ζουπήξουμε, ζουπήξτε, νὰ ἦ ἄς ζουπήξουνε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω ζουπημένο—μένι—μένο, ἔχε κλπ.

Εδοκτική

- Ἐν. — Μακάρο νὰ ζουπῶ, μ. νὰ ζουπῆς κτλ.
 Παρατ. — Ἄς ζουποῦσα, ἄς ζουποῦσες κτλ.
 Ἄορ. — Ἄς ζούπηξα, ἄς ζούπηξες, ἄς ζούπηξε κτλ.
 Ὑπερσ. — Νὰ ἦ ἄς εἶχα ζουπημένο — μένι — μένο κτλ.

Μετοχή

- Ἐν. — Ζουπώδας ἢ ζουπώδα.

Ρωτῶ

Ὀριστική

- Ἐν. — Ρωτῶ, ρωτᾶς, ρωτάι, ρωτοῦμε, ρωτᾶτε, ρωτοῦνε.
 Παρατ. — Ρωτοῦσα, ρωτοῦσες, ρωτοῦσε, ρωτούσαμε, ρωτούσατε, ρωτούσανε.
 Μέλλ. διαρκ. — Θὰ ρωτῶ, θὰ ρωτᾶς, θὰ ρωτάη, θὰ ρωτοῦμε, θὰ ρωτᾶτε θὰ ρωτοῦνε.
 Μέλλ. στιγμ. — Θὰ ρωτήσω, θὰ ρωτήσης, θὰ ρωτήσ, θὰ ρωτήσμε, θὰ ρωτήστε, θὰ ρωτήσνε.
 Μέλλ. τελ. — Θὰ ἔχω ρωτημένο — μένι — μένο κτλ.
 Ἄορ. — Ρώτσα, ρώτσες, ρώτσε, ρώτσαμε, ρώτσατε, ρώτσανε.
 Παρακ. — Ἐχω ρωτημένο — μένι — μένο κτλ.
 Ὑπερσ. — Εἶχα ρωτημένο — μένι — μένο κτλ.

Δυνητική

- Ἐν. — Θανὰ ρωτῶ, θανὰ ρωτᾶς, θανὰ ρωτάη κτλ.
 Παρατ. — Θανὰ ρωτοῦσα, θανὰ ρωτοῦσες κτλ.
 Μέλλ. — Θανὰ ρωτήσω, θανὰ ρωτήσης κτλ.
 Ἄορ. — Θανὰ ρώτσα, θανὰ ρώτσες, θανὰ ρώτσε κτλ.
 Παρακ. — Θανᾶχω ρωτημένο — μένι — μένο κτλ.

Ὑποτακτική

- Ἐν. — Νὰ ρωτῶ, νὰ ρωτᾶς, νὰ ρωτάη, νὰ ρωτοῦμε, νὰ ρωτᾶτε, νὰ ρωτοῦνε.
 Παρατ. — Νὰ ρωτοῦσα, νὰ ρωτοῦσες, νὰ ρωτοῦσε κτλ.
 Ἄορ. — Νὰ ρωτήσω, νὰ ρωτήσης, νὰ ρωτήσ κτλ.
 Παρακ. — Νᾶχω ρωτημένο — μένι — μένο, νᾶχις ρωτημένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄρωτῶ, ρώταγε, νὰ ἦ ἄς ρωτάῃ. ἄρωτοῦμε, ρωτᾶτε, νὰ ἦ ἄς ρωτοῦνε.

Ἀόρ.—Ἄρωτήσω, ρώτα ἢ ρώτῃσε, νὰ ἦ ἄς ρωτῆς, ἄρωτήσαμε, ρωτήστε, νὰ ἦ ἄς ρωτήσινε.

Παρακ.—Ἄς ἔχω ρωτημένο—μένι—μένο κτλ.

Ἐδοκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ ρωτῶ, μ. νὰ ρωτᾶς, μ. νὰ ρωτάῃ κτλ.

Παρατ.—Ἄς ρωτοῦσα, ἄς ρωτοῦσες, ἄς ρωτοῦσε κτλ.

Ἀόρ.—Ἄς ρώτσα, ἄς ρώτῃσε, ἄς ρώτῃσε κτλ.

Υπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶχα ρωτημένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Ἐν.—Ρωτῶδα ἢ ρωτῶδας.

Πατῶ**Ὀριστικὴ**

Ἐν.—Πατῶ, πατεῖς, πατεῖ, πατοῦμε, πατεῖτε, πατοῦνε.

Παρατ.—Πατοῦσα, πατοῦσες, πατοῦσε, πατοῦσαμε, πατούσατε, πατούσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ πατῶ, θὰ πατῆς, θὰ πατῆ, θὰ πατοῦμε, θὰ πατῆτε, θὰ πατοῦνε.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ πατήσω, θὰ πατήσης, θὰ πατής, θὰ πατήσαμε, θὰ πατήστε, θὰ πατήσινε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Ἀόρ.—Πάτσα, πάτῃσε, πάτῃσε, πάτσαμε, πάτσατε, πάτσανε.

Παρακ.—Ἐχω πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Υπερσ.—Εἶχα πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ πατῶ, θανὰ πατῆς, θανὰ πατῆ κτλ.

Παρατ.—Θανὰ πατοῦσα, θανὰ πατοῦσες κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ πατήσω, θανὰ πατήσης κτλ.

Ἀόρ.—Θανὰ πάτσα, θανὰ πάτῃσε κτλ.

Παρακ.—Θανὰ ἔχω πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Ἑποτακτικὴ

- Ἐν.*—Νά πατῶ, νά πατῆς, νά πατῆ κτλ.
Παρατ.—Νά πατοῦσα νά πατοῦσες κτλ.
Ἀόρ.—Νά πατήσω, νά πατήσης, νά πατής κτλ..
Παρακ.—Νᾶχω πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

- Ἐν.*—Ἄ πατῶ, πάτειε, νά ἦ ἄς πατῆ, ἄ πατοῦμε, πατεῖτε, νά ἦ ἄς πατοῦνε.
Ἀόρ.—Ἄ πατήσω, πάτσε, νά ἦ ἄς πατής, ἄ πατήσαμε, πατήστε, νά ἦ ἄς πατήσνε.
Παρακ.—Ἄς ἔχω πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Ἐδοκτικὴ

- Ἐν.*—Μακάρ νά πατῶ, μ. νά πατῆς κτλ.
Παρατ.—Ἄς πατοῦσα, ἄς πατοῦσες κτλ.
Ἀόρ.—Ἄς πάτσα, ἄς πάτσες, ἄς πάτσε κτλ.
Ἐπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶχα πατημένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

- Ἐν.*—Πατώδα ἢ πατώδας.

Σκιῶ**Ἐριστικὴ**

- Ἐν.*—Σκιῶ, σκεῖς, σκεῖ, σκιοῦμε, σκεῖτε, σκιοῦνε.
Παρατ.—Σκιοῦσα, σκιοῦσες, σκιοῦσε, σκιοῦσαμε, σκιοῦσατε, σκιοῦσανε.
Μέλλ. διαρκ.—Θά σκιῶ, θά σκῆς, θά σκῆ, θά σκιοῦμε, θά σκῆτε, θά σκιοῦνε.
Μέλλ. στιγμ.—Θά σκίσω, θά σκίσης, θά σκίς, θά σκίσμε, θά σκίστε, θά σκίσνε.
Μέλλ. τελ.—Θά ἔχω σκισμένο—μένι—μένο κτλ.
Ἀόρ.—Ἐσκισα, ἔσκισες, ἔσκισε, ἔσκισαμε, ἔσκισατε, ἔσκισανε.
Παρακ.—Ἐχω σκισμένο—μένι—μένο κτλ.
Ἐπερσ.—Εἶχα σκισμένο—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

- Ἐν.—Θανά σκιῶ, θανά σκῆς, θανά σκῆ κτλ.
 Παρατ.—Θανά σκιοῦσα, θανά σκιοῦσες κτλ.
 Μέλλ.—Θανά σκίσω, θανά σκίσης, θανά σκίς κτλ.
 Ἄορ.—Θανᾶσκισα, θανᾶσκισες κτλ.
 Παρακ.—Θανάχω σκισμένο—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

- Ἐν.—Νά σκιῶ, νά σκῆς, νά σκῆ κτλ.
 Παρατ.—Νά σκιοῦσα, νά σκιοῦσες κτλ.
 Ἄορ.—Νά σκίσω, νά σκίσης, νά σκίς κτλ.
 Παρακ.—Νάχω σκισμένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

- Ἐν.—Ἄ σκιῶ, σκίε, νά ἦ ἄς σκῆ, ἄ σκιοῦμε, σκεῖτε, νά ἦ ἄς σκιοῦνε.
 Παρακ.—Ἄς ἔχω σκισμένο—μένι—μένο κτλ.

Εὐκτικὴ

- Ἐν.—Μακάρο νά σκιῶ, μ. νά σκῆς κτλ.
 Παρατ.—Ἄς σκιοῦσα, ἄς σκιοῦσες, ἄς σκιοῦσε κτλ.
 Ἄορ.—Ἄς ἔσκισα, ἄς ἔσκισες, ἄς ἔσκισε κτλ.
 Ὑπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶχα σκισμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

- Ἐν.—Σκιῶδα ἢ σκιῶδας.

Ἀπολῶ ἢ ἀπολῶν**Ὀριστικὴ**

- Ἐν.—Ἀπολῶ, ἀπολῶς, ἀπολάι, ἀπολοῦμε, ἀπολάτε, ἀπολοῦνε.
 Παρατ.—Ἀπολοῦσα, ἀπολοῦσες, ἀπολοῦσε, ἀπολούσαμε, ἀπολούσατε, ἀπολούσανε.
 Μέλλ. διαρκ.—Θ' ἀπολῶ, θ' ἀπολῆς, θ' ἀπολῆ κτλ.
 Μέλλ. στιγμ.—Θ' ἀπολύκω, θ' ἀπολύκεις, θ' ἀπολύκι, θ' ἀπολύκμε, θ' ἀπολύκτε, θ' ἀπολύκνε.
 Μέλλ. τελ.—Θὰ ἔχω ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

᾽Αόρ.—᾽Απόλικα, ἀπόλιες, ἀπόλιε, ἀπόλιαμε, ἀπόλικατε ἀπόλικανε.

Παρακ.—᾽ἔχω ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

᾽Υπερσ.—Εἶχα ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

᾽Εν.—Θαν' ἀπολῶ, θαν' ἀπολῆς, θαν' ἀπολῆ κτλ.

Παρατ.—Θαν' ἀπολοῦσα, θαν' ἀπολοῦσες κτλ.

Μέλλ.—Θαν' ἀπολύκω, θαν' ἀπολύκεις κτλ.

᾽Αόρ.—Θαν' ἀπόλικα, θαν' ἀπόλιες κτλ.

Παρακ.—Θαν᾽ἔχω ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

᾽Υποτακτική

᾽Εν.—N' ἀπολῶ, ν' ἀπολᾶς, ν' ἀπολάη κτλ.

Παρατ.—N' ἀπολοῦσα, ν' ἀπολοῦσες κτλ.

᾽Αόρ.—N' ἀπολύκω, ν' ἀπολύκεις κτλ.

Παρακ.—N᾽ἔχω ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

᾽Εν.—᾽Ας ἀπολῶ, ἀπόλαγε, νὰ ἦ ᾗς ἀπολάη, ᾗς ἀπολοῦμε, ἀπολάτε, νὰ ἦ ᾗς ἀπολοῦνε.

᾽Αόρ.—᾽Ας ἀπολύκω, ἀπόλιε, νὰ ἦ ᾗς ἀπολύκῃ, ᾗς ἀπολύκμε, ἀπολύκτε, νὰ ἦ ᾗς ἀπολύκνε.

Παρακ.—᾽Ας ἔχω ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

Εὐκτική

᾽Εν.—Μακάρο ν' ἀπολῶ, μ. ν' ἀπολᾶς κτλ.

Παρατ.—᾽Ας ἀπολοῦσα, ᾗς ἀπολοῦσες κτλ.

᾽Αόρ.—᾽Ας ἀπόλικα, ᾗς ἀπόλιες κτλ.

᾽Υπερσ.—Nὰ ἦ ᾗς εἶχα ἀπολυμένο—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

᾽Εν.—᾽Απολώδα ἢ ἀπολώδας.

Μέση φωνή

Βασιτοῦμαι

᾽Οριστική

᾽Εν.—Βασιτοῦμαι, βασιτέσαι, βασιτέται, βασιτούμαστε, βασιτέστε, βασιτοῦδαί.

Παρατ.—Βασιπούμανε, βασιπούσανε, βασιπούδανε, βασιπούμαστανε, βασιπούστανε, βασιπούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ βασιιοῦμαι, θὰ βασιέσαι κτλ.

Μέλλ. σιγμ.—Θὰ βασιαχτῶ, θὰ βασιαχτῆς, θὰ βασιαχτῆ, θὰ βασιαχτοῦμε, θὰ βασιαχτῆτε, θὰ βασιαχτοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι βασιαγμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Βασιάχηκα, βασιάχηκες, βασιάχηκε, βασιάχηκαμε, βασιάχηκατε, βασιάχηκανε. Ἡ

Βασιάχα, βασιάχες, βασιάχε, βασιάχαμε, βασιάχατε, βασιάχκανε.

Παρακ.—Εἶμαι βασιαγμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε βασιαγμένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ βασιιοῦμαι, θανὰ βασιέσαι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ βασιιούμανε, θανὰ βασιιούσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ βασιαχτῶ, θανὰ βασιαχτῆς κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ βασιάχηκα ἢ θανὰ βασιάχα κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι βασιαγμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ βασιιοῦμαι, νὰ βασιέσαι κτλ.

Παρατ.—Νὰ βασιιούμανε, νὰ βασιιούσανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ βασιαχτῶ, νὰ βασιαχτῆς κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι βασιαγμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ βασιιοῦμαι, νὰ βασιέσαι, νὰ ἦ ἄς βασιέται, ἄ βασιιούμαστε, νὰ βασιέστε, νὰ ἦ ἄς βασιιοῦσαι.

Ἄορ.—Ἄ βασιαχτῶ, βασιάχσε, νὰ ἦ ἄς βασιαχτῆ, ἄ βασιαχτοῦμε, βασιαχτῆτε, νὰ ἦ ἄς βασιαχτοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι βασιαγμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ βασιιοῦμαι, μ. νὰ βασιέσαι κτλ. Ἡ

Ἄς βασιιοῦμαι, ἄς βασιέσαι κτλ.

Παρατ.—"Ας βαστιούμανε, ἄς βαστιούσανε κτλ.

'*Αόρ.*—"Ας βαστάχτηκα, ἄς βαστάχτηκες, ἄς βαστάχτηκε κτλ. "Η

"Ας βαστάχκα, ἄς βαστάχκες κτλ.

'*Υπερσ.*—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε βασταγμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

'*Εν.*—Βαστιούμενος βαστιούμενη, βαστιούμενο.

Παρακ.—Βασταγμένος, βασταγμένι, βασταγμένο.

Κερνιοῦμαι

'Οριστική

'*Εν.*—Κερνιοῦμαι, κερνιέσαι, κερνιέται, κερνιούμαστε, κερνιέστε κερνιοῦσαι.

Παρατ.—Κερνιούμανε, κερνιούσανε, κερνιούδανε, κερνιούμαστανε, κερνιούστανε, κερνιούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ κερνιοῦμαι, θὰ κερνιέσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ κεραστῶ, θὰ κεραστῆς, θὰ κεραστῆ, θὰ κεραστοῦμε, θὰ κεραστῆτε, θὰ κεραστοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

'*Αόρ.*—Κεράστηκα, κεράστηκες, κεράστηκε, κεράστηκαμε, κεράστηκατε, κεράστηκανε. "Η

Κεράσκα, κεράσκες, κεράσκε, κεράσκαμε, κεράσκατε, κεράσκανε.

Παρακ.—Εἶμαι κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

'*Υπερσ.*—Εἶμανε κερασμένος—μένι, μένο κτλ.

Δυνητική

'*Εν.*—Θανὰ κερνιοῦμαι, θανὰ κερνιέσαι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ κερνιούμανε, θανὰ κερνιούσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ κεραστῶ, θανὰ κεραστῆς κτλ.

'*Αόρ.*—Θανὰ κεράστηκα, θανὰ κεράστηκες κτλ. "Η

Θανὰ κεράσκα, θανὰ κεράσκες κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

'Υποτακτική

'*Εν.*—Νὰ κερνιοῦμαι, νὰ κερνιέσαι κτλ.

Παρατ.—Νὰ κερνιούμανε, νὰ κερνιούσανε κτλ.

Ἄορ.—Νά κεραστῶ, νά κεραστῆς, νά κεραστῆ κτλ.

Παρακ.—Νά εἶμαι κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἀ κερνιοῖμαι, νά κερνιέσαι, νά ἦ ἄς κερνιέται, ἄ κερνιούμαστε, νά κερνιέστε, νά ἦ ἄς κερνιοῦδαί.

Ἄορ.—Ἀ κεραστῶ, κεράστουσε, νά ἦ ἄς κεραστῆ, ἄ κεραστοῦμε, κεραστῆνε, νά ἦ ἄς κεραστοῦνε.

Παρακ.—Ἀ εἶμαι κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νά κερνιοῖμαι, μ. νά κερνιέσαι κτλ. Ἡ

Ἄς κερνιοῦμαι, ἄς κερνιέσαι κτλ.

Παρατ.—Ἄς κερνιούμανε, ἄς κερνιούσανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς κεράστηκα, ἄς κεράστηκες κτλ. Ἡ

Ἄς κεράσκα, ἄς κεράσκες, κτλ.

Ἐπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶμανε κερασμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Παρακ.—Κερασμένος, κερασμένι, κερασμένο.

Γαλνιοῦμαι

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Γαλνιοῖμαι, γηλνιέσαι, γαλνιέται, γαλνιοῦμαστε, γαλνιέστε, γαλνιοῦδαί.

Παρατ.—Γαλνιούμανε, γαλνιούσανε, γαλνιούδανε, γαλνιούμαστανε, γαλνιούστανε, γαλνιούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θά γαλνιοῦμαι, θά γαλνιέσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θά γαλεστῶ, θά γαλεστῆς, θά γαλεστῆ, θά γαλεστοῦμε, θά γαλεστῆτε, θά γαλεστοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θά εἶμαι γαλεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Γαλέστηκα, γαλέστηκες, γαλέστηκε, γαλέστηκαμε, γαλέστηκατε, γαλέστηκανε. Ἡ

Γαλέσκα, γαλέσκες, γαλέσκε, γαλέσκαμε, γαλέσκατε, γαλέσκανε.

Παρακ.—Εἶμαι γαλεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἐπερ.—Εἶμανε γαλεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

- Ἐν.*—Θανά γαλινοῦμαι, θανά γαλνιέσαι κτλ.
Παρατ.—Θανὰ γαλινούμανε, θανὰ γαλινούσανε κτλ.
Μέλλ.—Θανὰ γαλεστῶ, θανὰ γαλεστῆς κτλ.
Ἄορ.—Θανὰ γαλέστηκα, θανὰ γαλέστηκες, θανὰ γαλέστηκε κτλ. Ἦ
 Θανὰ γαλέσκα, θανὰ γαλέσκες κτλ.
Παρακ.—Θανὰ εἶμαι γαλεσμένος—μένι—μένο, θανὰ εἶσαι κτλ.

Ἵποτακτική

- Ἐν.*—Νὰ γαλινοῦμαι, νὰ γαλνιέσαι κτλ.
Παρατ.—Νὰ γαλινούμανε, νὰ γαλινούσανε κτλ.
Ἄορ.—Νὰ γαλεστῶ, νὰ γαλεστῆς, νὰ γαλεστῆ κτλ.
Παρακ.—Νὰ εἶμαι γαλεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

- Ἐν.*—Ἄ γαλινοῦμαι, νὰ γαλνιέσαι, νὰ ἦ ἄς γαλνιέται, ἄ γαλινούμαστε, νὰ γαλνιέστε, νὰ ἦ ἄς γαλινοῦδαι.
Ἄορ.—Ἄ γαλεστῶ, γαλέστσε, νὰ ἦ ἄς γαλεσιῆ, ἄ γαλεστοῦμε, γαλεστῆ-τε, νὰ ἦ ἄς γαλεστοῦνε.
Παρακ.—Ἄ εἶμαι γαλεσμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτική

- Ἐν.*—Μακάρο νὰ γαλινοῦμαι, μ. νὰ γαλνιέσαι κτλ. Ἦ
 Ἄς γαλινοῦμαι, ἄς γαλνιέσαι κτλ.
Παρατ.—Ἄς γαλινούμανε, ἄς γαλινούσανε, ἄς γαλινοῦδανε κτλ.
Ἄορ.—Ἄς γαλέστηκα, ἄς γαλέστηκες κτλ. Ἦ
 Ἄς γαλέσκα, ἄς γαλέσκες κτλ.
Ἵπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε γαλεσμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

- Παρακ.*—Γαλεσμένος—γαλεσμένι—γαλεσμένο.

Φοριούμαι**Ἵριστική**

- Ἐν.*—Φοριούμαι, φοριέσαι, φοριέται, φοριούμαστε, φοριέστε, φοριοῦδαι.

Παρατ.—Φοριούμανε, φοριούσανε, φοριούδανε, φοριούμαστανε, φοριούστανε, φοριούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ φοριοῦμαι, θὰ φοριέσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ φορεθῶ, θὰ φορεθῆς, θὰ φορεθῆ, θὰ φορεθοῦμε, θὰ φορεθῆτε, θὰ φορεθοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Φορέθκα, φορέθκες, φορέθηκε, φορέθκαμε, φορέθκατε, φορέθκανε.

Παρακ.—Εἶμαι φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε φορεμένος—μένι—μένο, εἶσανε φορεμένος κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανά φοριοῦμαι, θανά φοριέσαι κτλ.

Παρατ.—Θανά φοριούμανε, θανά φοριούσανε, θανά φοριούδανε κτλ.

Μέλλ.—Θανά φορεθῶ, θανά φορεθῆς κτλ.

Ἄορ.—Θανά φορέθκα, θανά φορέθκες κτλ.

Παρακ.—Θανά εἶμαι φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ φοριοῦμαι, νὰ φοριέσαι κτλ.

Παρατ.—Νὰ φοριούμανε, νὰ φοριούσανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ φορεθῶ, νὰ φορεθῆς, νὰ φορεθῆ κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ φοριοῦμαι, νὰ φοριέσαι, νὰ ἦ ἄς φοριέται, ἄ φοριούμαστε, νὰ φοριέστε, νὰ ἦ ἄς φοριοῦσαι.

Ἄορ.—Ἄ φορεθῶ, φορέθτισε, νὰ ἦ ἄς φορεθῆ, ἄ φορεθοῦμε, φορεθῆτε, νὰ ἦ ἄς φορεθοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ φοριοῦμαι, μ. νὰ φοριέσαι κτλ. Ἡ

Ἄς φοριοῦμαι, ἄς φοριέσαι κτλ.

Παρατ.—Ἄς φοριούμανε, ἄς φοριούσανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς φορέθκα, ἄς φορέθκες, ἄς φορέθηκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε φορεμένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχή

Παρακ.—Φορεμένος—φορεμένι—φορεμένο.

Ζουπιούμαι

Ὀριστική

Ἐν.—Ζουπιούμαι, ζουπιέσαι, ζουπιέται, ζουπιούμαστε, ζουπιέστε ζουπιούδαι.

Παρατ.—Ζουπιούμανε, ζουπιούσανε, ζουπιούδανε, ζουπιούμανε, ζουπιούστανε, ζουπιούδανε.

Μέλλ διαρκ.—Θὰ ζουπιούμαι, θὰ ζουπιέσαι κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ ζουπηχτῶ, θὰ ζουπηχτῆς, θὰ ζουπηχτῆ, θὰ ζουπηχτοῦμε, θὰ ζουπηχτῆτε, θὰ ζουπηχτοῦνε.

Μέλλ τελ.—Θὰ εἶμαι ζουπημένος—μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.

Ἄορ.—Ζουπήχτηκα, ζουπήχτηκες, ζουπήχτηχε, ζουπήχτηκαμε, ζουπήχτηκατε, ζουπήχτηκανε. Ἡ

Ζουπήχκα, ζουπήχκες, ζουπήχχε, ζουπήχκαμε, ζουπήχκατε, ζουπήχκανε.

Παρακ.—Εἶμαι ζουπημένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε ζουπημένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

Ἐν.—Θανὰ ζουπιούμαι, θανὰ ζουπιέσαι κτλ.

Παρατ.—Θανὰ ζουπιούμανε, θανὰ ζουπιούσανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ ζουπηχτῶ, θανὰ ζουπηχτῆς κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ ζουπήχτηκα, θανὰ ζουπήχτηκες κτλ. Ἡ

Θανὰ ζουπήχκα, θανὰ ζουπήχκες κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι ζουπημένος—μένι—μένο θανὰ εἶσαι κτλ.

Ὑποτακτική

Ἐν.—Νὰ ζουπιούμαι, νὰ ζουπιέσαι, νὰ ζουπιέται κτλ.

Παρατ.—Νὰ ζουπιούμανε, νὰ ζουπιούσανε, νὰ ζουπιούδανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ ζουπηχτῶ, νὰ ζουπηχτῆς, νὰ ζουπηχτῆ κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι ζουπημένος—μένι—μένο κτλ.

Προστακτική

Ἐν.—Νὰ ζουπιούμαι, νὰ ζουπιέσαι, νὰ ἦ ἄς ζουπιέται, ἄ ζουπιούμαστε, νὰ ζουπιέστε, νὰ ἦ ἄς ζουπιούδαι.

Ἄορ.—Ἄ ζουπηχτῶ, ζουπήχτσε, νὰ ἦ ἄς ζουπηχτῶ, ἄ ζουπηχτοῦμε, ζουπηχτῆτε, νὰ ἦ ἄς ζουπηχτοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι ζουπημένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Ἐδοκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ ζουπιοῦμαι, μ. νὰ ζουπιέσαι κτλ. Ἡ

Ἄς ζουπιοῦμαι, ἄς ζουπιέσαι, ἄς ζουπιέται κτλ.

Παραι.—Ἄς ζουπιούμανε, ἄς ζουπιούσανε, ἄς ζουπιούδανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς ζουπήχτηκα, ἄς ζουπήχτηκες, ἄς ζουπήχτηκε. Ἡ

ἄς ζουπήχκα, ἄς ζουπήχκες, ἄς ζουπήχκε κτλ.

Ἐπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε ζουπημένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Παρακ.—Ζουπημένος, ζουπημένι, ζουπημένο.

Ῥωτιοῦμαι

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Ῥωτιοῦμαι, ρωτιέσαι, ρωτιέται, ρωτιούμαστε, ρωτιέστε, ρωτιοῦδαι.

Παραι.—Ῥωτιούμανε, ρωτιούσανε, ρωτιούδανε, ρωτιούμαστανε, ρωτιούστανε, ρωτιούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ ρωτιοῦμαι, θὰ ρωτιέσαι, θὰ ρωτιέται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ ρωτηθῶ, θὰ ρωτηθῆς, θὰ ρωτηθῆ, θὰ ρωτηθοῦμε, θὰ ρωτηθῆτε, θὰ ρωτηθοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι ρωτημένος—μένι—μένο κτλ.

Ἄορ.—Ῥωτήθκα, ρωτήθκες, ρωτήθκε, ρωτήθκαμε, ρωτήθκατε, ρωτήθκανε.

Παρακ. Εἶμαι ρωτημένος—μένι—μένο κτλ.

Ἐπερσ.—Εἶμανε ρωτημένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ ρωτιοῦμαι, θανὰ ρωτιέσαι κτλ.

Παραι.—Θανὰ ρωτιούμανε, θανὰ ρωτιούσανε κτλ. .

Μέλλ.—Θανὰ ρωτηθῶ, θανὰ ρωτηθῆς κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ ρωτήθκα, θανὰ ρωτήθκες, θανὰ ρωτήθκε κτλ.

Παρακ.—Θινὰ εἶμα ρωτημένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ ρωτιοῦμαι, νὰ ρωτιέσαι, νὰ ρωτιέται κτλ.

Παρατ.—Νὰ ρωτιούμανε, νὰ ρωτιούσανε, νὰ ρωτιούδανε κτλ.

Ἀόρ.—Νὰ ρωτηθῶ, νὰ ρωτηθῆς, νὰ ρωτηθῆ κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι ρωτημένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ ρωτιοῦμαι, νὰ ρωτιέσαι, νὰ ἦ ἄς ρωτιέται, ἄ ρωτιούμαστε, νὰ ρωτιέστε, νὰ ἦ ἄς ρωτιοῦδαί.

Ἀόρ.—Ἄ ρωτηθῶ, ρωτήθῃς, νὰ ἦ ἄς ρωτηθῆ. ἄ ρωτηθοῦμε, ρωτηθῆτε, νὰ ἦ ἄς ρωτηθοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι ρωτημένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακίρ νὰ ρωτιοῦμαι, μ. νὰ ρωτιέσαι κτλ. Ἦ

Ἦς ρωτιοῦμαι, ἄς ρωτιέσαι, ἄς ρωτιέται κτλ.

Παρατ.—Ἦς ρωτιούμανε, ἄς ρωτιούσανε, ἄς ρωτιούδανε κτλ.

Ἀόρ.—Ἦς ρωτήθκα, ἄς ρωτήθκες, ἄς ρωτήθκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε ρωτημένος—μένι—μένο, νὰ ἦ ἄς εἶσανε κτλ.

Μετοχὴ

Παρακ.—Ρωτημένος—μένι—μένο.

Πατιοῦμαι**Ὀριστικὴ**

Ἐν.—Πατιοῦμαι, πατιέσαι, πατιέται, πατιούμαστε, πατιέστε, πατιοῦδαί.

Παρατ.—Πατιούμανε, πατιούσανε, πατιούδανε, πατιούμαστανε, πατιούστανε, πατιούδανε.

Μέλλ διαρκ.—Θὰ πατιοῦμαι, θὰ πατιέσαι, θὰ πατιέται κτλ.

Μέλλ. σιγμ.—Θὰ πατηθῶ, θὰ πατηθῆς, θὰ πατηθῆ, θὰ πατηθοῦμε, θὰ πατηθῆτε, θὰ πατηθοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι πατημένος--μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.

Ἀόρ.—Πατήθκα, πατήθκες, πατήθκε, πατήθκαμε, πατήθκατε, πατήθχανε.

Παρακ.—Εἶμαι πατημένος—μένι—μένο κτλ.

Ἵπερο.—Εἶμανε πατημένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανὰ πατιοῦμαι, θανὰ πατιέσαι, θανὰ πατιέται κτλ.

Παρατ.—Θανὰ πατιούμανε, θανὰ πατιούσανε, θανὰ πατιούδανε κτλ.

Μέλλ.—Θανὰ πατηθῶ, θανὰ πατηθῆς, θανὰ πατηθῆ κτλ.

Ἄορ.—Θανὰ πατήθκα, θανὰ πατήθκες, θανὰ πατήθκε κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι πατημένος—μένι—μένο, θανὰ εἶσαι κτλ.

Ἵποτακτικὴ

Ἐν.—Νὰ πατιοῦμαι, νὰ πατιέσαι, νὰ πατιέται κτλ.

Παρατ.—Νὰ πατιούμανε, νὰ πατιούσανε, νὰ πατιούδανε κτλ.

Ἄορ.—Νὰ πατηθῶ, νὰ πατηθῆς, νὰ πατηθῆ κτλ.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι πατημένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ πατιοῦμαι, νὰ πατιέσαι, νὰ ἦ ἄς πατιέται, ἄ πατιούμαστε, νὰ πατιέστε, νὰ ἦ ἄς πατιοῦσαι.

Ἄορ.—Ἄ πατηθῶ, πατήθτσε, νὰ ἦ ἄς πατηθῆ, ἄ πατηθοῦμε, πατηθῆτε νὰ ἦ ἄς πατηθοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι πατημένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ νὰ πατιοῦμαι, μ. νὰ πατιέσαι, μ. νὰ πατιέται κτλ. Ἡ

Ἄς πατιοῦμαι, ἄς πατιέσαι, ἄς πατιέται κτλ.

Παρατ.—Ἄς πατιούμανε, ἄς πατιούσανε, ἄς πατιούδανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς πατήθκα, ἄς πατήθκες, ἄς πατήθκε κτλ.

Ἵπερο.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε πατημένος—μένι—μένο κτλ.

Μετοχὴ

Παρακ.—Πατημένος, πατημένι, πατημένο.

Σκιοῦμαι

Ἵριστικὴ

Ἐν.—Σκιοῦμαι, σκέσαι, σκέται, σκιοίμαστε, σκέστε, σκιοῦσαι.

Παρατ.—Σκιούμανε, σκιούσανε, σκιούδανε, σκιούμαστανε, σκιούστανε, σκιούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ σκιούμαι, θὰ σκέσαι, θὰ σκέται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ σκιστώ, θὰ σκιστής, θὰ σκιστή κτλ.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι σκισμένος—μένι—μένο κτλ.

Ἀόρ.—Σκίστηκα, σκίστηκες, σκίστηκε, σκίστηκαμε, σκίστηκατε, σκίστηκανε.

Παρακ.—Εἶμαι σκισμένος—μένι—μένο, εἶσαι κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε σκισμένος—μένι—μένο, εἶσανε σκισμένος κτλ.

Δυνητική

Ἐν.—Θανά σκιούμαι, θανά σκέσαι, θανά σκέται κτλ.

Παρατ.—Θανά σκιούμανε, θανά σκιούσανε, θανά σκιούδανε κτλ.

Μέλλ.—Θανά σκιστώ, θανά σκιστής, θανά σκιστή κτλ.

Ἀόρ.—Θανά σκίστηκα, θανά σκίστηκες, θανά σκίστηκε κτλ. Ἡ

Θανά σκίσκα, θανά σκίσκες, θανά σκίσκε κτλ.

Παρακ.—Θανά εἶμαι σκισμένος—μένι—μένο, θανά εἶσαι σκισμένος—μένι—μένο κτλ.

Ὑποτακτική

Ἐν.—Νὰ σκιούμαι, νὰ σκέσαι, νὰ σκέται κτλ.

Παρατ.—Νὰ σκιούμανε, νὰ σκιούσανε, νὰ σκιούδανε κτλ.

Ἀόρ.—Νὰ σκιστώ, νὰ σκιστής, νὰ σκιστή, νὰ σκιστοῦμε, νὰ σκιστήτε, νὰ σκιστοῦνε.

Παρακ.—Νὰ εἶμαι σκισμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Προστακτική

Ἐν.—Ἄ σκιούμαι, νὰ σκέσαι, νὰ ἦ ἄς ἀκέται, ἄ σκιούμαστε, νὰ σκέστε, νὰ ἦ ἄς σκιούδαι.

Ἀόρ.—Ἄ σκιστώ, σκίστσε, νὰ ἦ ἄς σκιστή, ἄ σκιστοῦμε, σκιστήτε, νὰ ἦ ἄς σκιστοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι σκισμένος—μένι—μένο, νὰ εἶσαι κτλ.

Εὐκτική

Ἐν.—Μακόρ νὰ σκιούμαι, μ. νὰ σκέσαι, μ. νὰ σκέται. Ἡ

Ἄς σκιούμαι, ἄς σκέσαι, ἄς σκέται κτλ.

Παρατ.—Ἄς σκιούμανε, ἄς σκιούσανε, ἄς σκιούδανε κτλ.

Ἄδρ.—Ἄς σκίστηκα, ἄς σκίστηκες, ἄς σκίστηκε κτλ.

Ἡ ἄς σκίσκα, ἄς σκίσκες, ἄς σκίσκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νὰ ἦ ἄς εἶμανε σκισμένος—μένι—μένο, νὰ ἦ ἄς εἶσανε σκισμένος κτλ.

Μετοχή

Παρακ.—Σκισμένος, σκισμένι, σκισμένο.

Ἀπολυοῦμαι

Ὀριστική

Ἐν.—Ἀπολυοῦμαι, ἀπολύεσαι, ἀπολύεται, ἀπολυοῦμαστε, ἀπολύεστε, ἀπολυοῦδαί.

Παρατ.—Ἀπολυοῦμανε, ἀπολυοῦσανε, ἀπολυοῦδανε, ἀπολυοῦμαστανε, ἀπολυοῦστανε, ἀπολυοῦδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θ' ἀπολυοῦμαι, θ' ἀπολύεσαι, θ' ἀπολύεται, θ' ἀπολυοῦμαστε, θ' ἀπολύεστε, θ' ἀπολυοῦδαί.

Μέλλ. στιγμ.—Θ' ἀπολυθῶ, θ' ἀπολυθῆς, θ' ἀπολυθῆ, θ' ἀπολυθοῦμε, θ' ἀπολυθῆτε, θ' ἀπολυθοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.

Ἄδρ.—Ἀπολύθκα, ἀπολύθκες, ἀπολύθκε, ἀπολύθκαμε, ἀπολύθκατε, ἀπολύθκανε.

Παρακ.—Εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, εἶσαι ἀπολυμένος κτλ.

Ὑπερσ.—Εἶμανε ἀπολυμένος—μένι—μένο κτλ.

Δυνητική

Ἐν.—Θαν' ἀπολυοῦμαι, θαν' ἀπολύεσαι, θαν' ἀπολύεται κτλ.

Παρατ.—Θαν' ἀπολυοῦμανε θαν' ἀπολυοῦσανε, θαν' ἀπολυοῦδανε κτλ.

Μέλλ.—Θαν' ἀπολυθῶ, θαν' ἀπολυθῆς, θαν' ἀπολυθῆ κτλ.

Ἄδρ.—Θαν' ἀπολύθκα, θαν' ἀπολύθκες, θαν' ἀπολύθκε κτλ.

Παρακ.—Θανὰ εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, θανὰ εἶσαι κτλ.

Ὑποτακτική

Ἐν.—Ν' ἀπολυοῦμαι, ν' ἀπολύεσαι, ν' ἀπολύεται κτλ.

Παρατ.—Ν' ἀπολυοῦμανε, ν' ἀπολυοῦσανε, ν' ἀπολυοῦδανε κτλ.

Ἄδρ.—Ν' ἀπολυθῶ, ν' ἀπολυθῆς, ν' ἀπολυθῆ κτλ.

Παρακ.—Νά εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, νά εἶσαι ἀπολυμένος κτλ.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ν' ἀπολύεσαι, νά ἦ ἄς ἀπολύεται, ν' ἀπολύεστε, νά ἦ ἄς ἀπολυοῦνται.

Ἀόρ.—Ἀπολύθητε, νά ἦ ἄς ἀπολυθῆ, ἀπολυθῆτε, νά ἦ ἄς ἀπολυθοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, νά εἶσαι ἀπολυμένος κτλ.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρ ν' ἀπολυοῦμαι, μ. ν' ἀπολύεσαι, μ. ν' ἀπολύεται κτλ. Ἡ

Ἄς ἀπολυοῦμαι, ἄς ἀπολύεσαι, ἄς ἀπολύεται κτλ.

Παρακ.—Ἄς ἀπολυοῦμαι, ἄς ἀπολυοῦσαι, ἄς ἀπολυοῦνται κτλ.

Ἀόρ.—Ἄς ἀπολύθηκα, ἄς ἀπολύθηκες, ἄς ἀπολύθηκε κτλ.

Ὑπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶμαι ἀπολυμένος—μένι—μένο, νά ἦ ἄς εἶσαν ἀπολυμένος κτλ.

Μετοχὴ

Παρακ.—Ἀπολυμένος, ἀπολυμένι, ἀπολυμένο.

Ἀποθετικὰ ῥήματα

Ζῶ

Ὀριστικὴ

Ἐν.—Ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζοῦμε, ζῆτε, ζοῦνε.

Παρακ.—Ζοῦσα, ζοῦσαι, ζοῦσε, ζοῦσαμε, ζοῦσατε, ζοῦσανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θά ζῶ, θά ζῆς, θά ζῆ κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θά ζήσω, θά ζήσης, θά ζής, θά ζήσμε, θά ζήσετε, θά ζήσνε.

Ἀόρ.—Ἐξησα, ἔξησαι, ἔξησε, ἔξησαμε, ἔξησατε, ἔξησανε.

Δυνητικὴ

Ἐν.—Θανά ζῶ, θανά ζῆς, θανά ζῆ κτλ.

Παρακ.—Θανά ζοῦσα, θανά ζοῦσαι, θανά ζοῦσε κτλ.

Μέλλ.—Θανά ζήσω, θανά ζήσης, θανά ζής κτλ.

᾽Αόρ.—Θανά ἔζησα, θανά ἔζησες, θανά ἔζησε κτλ.

᾽Υποτακτικὴ

᾽Εν.—Νά ζῶ, νά ζῆς, νά ζῆ, νά ζοῦμε, νά ζῆτε, νά ζοῦνε.

Παρατ.—Νά ζοῦσα, νά ζοῦσες, νά ζοῦσε, νά ζούσαμε κτλ.

᾽Αορ.—Νά ζήσω, νά ζήσης, νά ζῆς κτλ.

Προστακτικὴ

᾽Εν.—Νά ζῆς, νά ἦ ἄς ζῆ, νά ζῆτε, νά ἦ ἄς ζοῦνε.

᾽Αόρ.—Ζῆσε, ἄς ζῆς, ἦ νά ζῆς, ζῆστε, νά ἦ ἄς ζῆσανε.

Εὐκτικὴ

᾽Εν.—Μακάρ νά ζῶ, μ. νά ζῆς, μ. νά ζῆ κτλ. ᾽Η

᾽Ας ζῶ, ἄς ζῆς, ἄς ζῆ, ἄς ζοῦμε, ἄς ζῆτε, ἄς ζοῦνε.

Παρατ.—᾽Ας ζοῦσα, ἄς ζοῦσες, ἄς ζοῦσε, ἄς ζούσαμε, ἄς ζούσατε, ἄς ζούσανε.

᾽Αόρ.—᾽Ας ἔζησα, ἄς ἔζησες, ἄς ἔζησε, ἄς ἔζησαμε, ἄς ἔζησατε, ἄς ἔζησανε.

Φοβοῦμαι

᾽Οριστικὴ

᾽Εν.—Φοβοῦμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται, φοβούμαστε, φοβᾶστε, φοβοῦδαι.

Παρατ.—Φοβούμανε, φοβούσανε, φοβούδανε, φοβούμαστανε, φοβούσα-
στανε, φοβούδανε.

Μέλλ. διαρκ.—Θὰ φοβοῦμαι, θὰ φοβᾶσαι, θὰ φοβᾶται κτλ.

Μέλλ. στιγμ.—Θὰ φοβηθῶ, θὰ φοβηθῆς, θὰ φοβηθῆ, θὰ φοβηθοῦμε, θὰ
φοβηθῆτε, θὰ φοβηθοῦνε.

Μέλλ. τελ.—Θὰ εἶμαι φοβισμένος—μένι—μένο, θὰ εἶσαι κτλ.

᾽Αόρ.—Φοβίθκα, φοβίθκες, φοβίθκε, φοβίθκαμε, φοβίθκατε, φοβίθ-
κανε.

Παρακ.—Εἶμαι, εἶσαι, ἔναι φοβισμένος—μένι—μένο, εἶμαστε, εἶστε, ἔναι
φοβισμένι, φοβισμένες, φοβισμένα.

᾽Υπερσ.—Εἶμανε, εἶσανε, εἶδανε φοβισμένος, φοβισμένι, φοβισμένο κτλ.

Δυνητικὴ

᾽Εν.—Θανά φοβοῦμαι, θανά φοβᾶσαι, θανά φοβᾶται κτλ.

Παρατ.—Θανά φοβούμανε, θανά φοβούσανε, θανά φοβούδανε κτλ.

Μέλλ.—Θανά φοβηθῶ, θανά φοβηθῆς, θανά φοβηθῆ κτλ.

Ἄορ.—Θανά φοβήθκα, θανά φοβήθκες, θανά φοβήθκε κτλ.

Παρακ.—Θανά εἶμαι, θανά εἶσαι, θανάναι φοβισμένος, φοβισμένῆ, φοβισμένο, θανά εἶμαστε, θανά εἶστε, θανάναι φοβισμένῆ, φοβισμένες, φοβισμένα.

Ἑποτακτικὴ

Ἐν.—Νά φοβοῦμαι, νά φοβᾶσαι, νά φοβᾶται κτλ.

Παρατ.—Νά φοβούμανε, νά φοβούσανε, νά φοβούδανε κτλ.

Ἄορ.—Νά φοβηθῶ, νά φοβηθῆς, νά φοβηθῆ κτλ.

Παρακ.—Νά εἶμαι, νά εἶσαι, νάναι, φοβισμένος, φοβισμένῆ, φοβισμένο, νά εἶμαστε, νά εἶστε, νάναι φοβισμένῆ, φοβισμένες, φοβισμένα.

Προστακτικὴ

Ἐν.—Ἄ φοβοῦμαι, νά φοβᾶσαι, νά ἦ ἄς φοβᾶται, ἄ φοβούμαστε, νά φοβᾶστε, νά ἦ ἄς φοβοῦδαί.

Ἄορ.—Ἄ φοβηθῶ, φοβήθτσε, νά ἦ ἄς φοβηθῆ, ἄ φοβηθοῦμε, φοβηθῆτε, νά ἦ ἄς φοβηθοῦνε.

Παρακ.—Ἄ εἶμαι, νά εἶσαι, νάναι φοβισμένος, φοβισμένῆ, φοβισμένο, ἄ εἶμαστε, νά εἶστε, νάναι φοβισμένῆ, φοβισμένες, φοβισμένα.

Εὐκτικὴ

Ἐν.—Μακάρο νά φοβοῦμαι, μ. νά φοβᾶσαι, μ. νά φοβᾶται κτλ. Ἡ

Ἄς φοβοῦμαι, ἄς φοβᾶσαι, ἄς φοβᾶται κτλ.

Παρατ.—Ἄς φοβούμανε, ἄς φοβούσανε, ἄς φοβούδανε κτλ.

Ἄορ.—Ἄς φοβήθκα, ἄς φοβήθκες, ἄς φοβήθκε κτλ.

Ἐπερσ.—Νά ἦ ἄς εἶμανε, νά ἦ ἄς εἶσανε φοβισμένος—μένῆ—μένο

Μετοχή

Παρακ.—Φοβισμένο—μένῆ—μένο.

Παρατηρήσεις στὰ περισπώμενα

Τὰ περισπώμενα ρήματα εἶτανε σχετικῶς περισσότερα μέσα στὸ το-

πικὸ ἰδίωμα τῆς Ἰσεντώ, διότι ὑπῆρχε ἡ τάσις νὰ μετατρέπονται βαρύντονα ῥήματα σὲ περισπώμενα· π.χ. ἀναλύω—ἀνελῶ, βαρύνομαι βαρουῶμαι, γυρίζω—γυρνῶ, δρασκελίζω—δρασκελῶ, διυλίζω—ζουλῶ, διοπίζω—ζουπῶ, ζεματίζω—ζεματῶ, καταλύω—κατελῶ, καλοκαιρίζω—καλοκαιρνῶ, κονδυλίζομαι—κοδυλῶ, καλημερίζω—καλημερνῶ, κλείω—κλειῶ, κρημνίζω—γρεμῶ, λύω—λυῶ, ξύω—ξῶ, περεχύνω—περεχῶ, σβύνω—σβῶ, σφογγίζω—σφογιῶ, σκίζω—σκιῶ, ταριύσσομαι—ταριαχιούμαι, τσακίζω—τσακιῶ, τσουγγρανίζω—τςουγγρανῶ, εὐχομαι—εὐχομαι—εὐχομαι φκιοῦμαι, πτύω—φτύνω—φτῶ, χρηματίζω—χρηματῶ, ψηφίζω—ψηφῶ κτλ.

Τὰ περισπώμενα ῥήματα, διατήρησαν τὶς δύο κατηγορίες ἀπὸ τὶς τρεῖς, πὸν ὑποδιαιρούντανε τὰ περισπώμενα τῆς Ἀρχαίας. Οἱ δύο κατηγορίες διακρίνονταν ἀπὸ τὸ δεύτερο καὶ τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἀπὸ τὸ δεύτερο πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτα τῆς ὀριστικῆς, πὸν σχηματίζονταν ἐντὶς μιᾶς κατηγορίας μὲ τὶς καταλήξεις *ās*, *āi*, *āte* καὶ ἐντὶς ἄλλῃ μὲ τὶς καταλήξεις *eīs*, *eī* καὶ εἴτε· π.χ. ροφῶ, ροφᾶς, ροφάει, ροφάτε, τραβῶ, τραβᾶς, τραβάει, τραβάτε, χαλνῶ, χαλνᾶς, χαλνάει, χαλνάτε, βαρῶ, βαρεῖς βαρεῖ, βαρεῖτε, λαλῶ, λαλεῖς λαλεῖ, λαλεῖτε, πορπατῶ, πορπατεῖς, πορπατεῖ, πορπατεῖτε κτλ.

Στὸ πρῶτο καὶ τρίτο πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτα τῆς ὀριστικῆς καὶ τῶν ἄλλων χρόνων, πὸν σχηματίζονταν ἀπ' αὐτὸν ἐπικρατοῦσαν οἱ κωνσταντινουπολίτικοι τύποι μὲ τὶς καταλήξεις οὔμε καὶ οὔνε· π.χ. βορῶ, βοροῦμε, βοροῦνε, κοτῶ, κοτοῦμε, κοτοῦνε, μασῶ, μασοῦμε, μασοῦνε κτλ. Στὴ μέση φωνὴ τὰ περισπώμενα ῥήματα ἔληγαν σὲ οὔμαι ἢ σὲ ιούμαι· π.χ. κοιμοῦμαι, κοιμᾶσαι, διανομιούμαι, διανομιέσαι κτλ., καὶ εἶχανε τὸν ἐνεστῶτα τῆς ὀριστικῆς ὡς ἐξῆς· π.χ. κοιμοῦμαι, κοιμᾶσαι, κοιμᾶται, κοιμούμαστε, κοιμᾶστε, κοιμοῦδαί. Ξαπολουῦμαι, ξαπολυέσαι, ξαπολυέται, ξαπολούμαστε, ξαπολυέστε, ξαπολουῦδαί. Εἶναι περίεργο ὅτι στὸ Κερμένι, πὸν ἓνα χωριὸ πὸν ἀπεῖχε μόνις μιᾶ ὥρα ἀπὸ τὴν Ἰσεντώ, ἐπικρατοῦσαν οἱ ἄλλοι τύποι, πὸν τοὺς ὀνομάζει ὁ Ψυχίρης ἀθηναϊκούς· π.χ. χτυπᾶμε, χτυπᾶνε, φοβᾶμαι, φοβᾶσαι, φοβᾶται, βαρυνέμαι, βαρυνέται κτλ.

Ὁ Παρατατικὸς τῆς ὀριστικῆς εἶχε γενικῶς ἐντὶς ἐνεργητικῆ φωνῆ τὴν ἀρχαία βοιωτικὴ κατάληξη οὔσα, οὔσες, οὔσε κτλ. Π.χ. βοθῶ, βοθοῦσες, βοθοῦσε, κολυβῶ, κολυβοῦσα, κολυβοῦσες, πλαλῶ, πλαλοῦσα, πλαλοῦσες, πλαλοῦσε κτλ. Ἡ κατάληξη αὕτη τοῦ παρατατικοῦ σὲ οὔσα κτλ. φαίνεται ὅτι εἶχε ἐπικρατήσει ἀπὸ τοὺς ἀλεξανδρινούς χρόνους, ὅπως δείχνουν φράσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς καθὼς τούτη «ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν» κτλ. Καὶ στὸν σχηματισμὸ τοῦ παρατατικοῦ τὸ τοπικὸ ἰδίωμα τῆς Ἰσεντώσ διέφερε ἀπὸ ἄλλα ἑλληνικὰ ἰδιώματα, πὸν ἔχουν τὸν

παρατατικό σὲ ἀγα' π. χ. περπατῶ, περπάταγα, τραβῶ, τράβαγα κτλ.

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω στὶς παρατηρήσεις τῶν βαρυτόνων ρημάτων ἔτσι καὶ στὰ περισπώμενα ἀποβάλλουνταν τὸ ἄτονο ου πρὶν ἀπ' τὶς ρηματικὲς καταλήξεις με καὶ νε, κ' ἂν τύχαινε τότε τὸ συριστικὸ σ νὰ πλησιάζη τὸ μ καὶ τὸ ν δὲν τρέπονταν σὲ ζ' π.χ. θ' ἀνικήσουμε—θ' ἀνίκησαμε, θ' ἀνίκησνε, θὰ περάσουμε—θὰ περάσαμε, θὰ περάσνε, θὰ χτυπήσουμε—θὰ χτυπήσαμε, θὰ χτυπήσνε κτλ. Δὲν ἀποβάλλουνταν ὅμως τὸ ἄτονο ου, ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ θ' ἀνταμώνουνταν σύμφωνα δυσκολοπρόφερα' π. χ. θὰ βροδήξουμε, θὰ ζουλήξουμε, θὰ τραβήξουμε κτλ.

Ἡ κατάληξις ης τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου ἀποβάλλουνταν, ὅταν εἶχε πρὸ αὐτῆς ἓνα ἀπὸ τὰ σύμφωνα, σ, ζ, ξ, ψ. Π.χ. θὰ βαρέσης—θὰ βαρέεις, νὰ σχολάσης—νὰ σχολιάς, νὰ βροδήξης—νὰ βροδήξῃς, θὰ θαρέψης—θὰ θαρέψῃς. Ἐχῆς πολλὰ νὰ τραβήξῃς. Κοίταξε νὰ μὴ δῶ πατήεις κτλ.

Μέλλον σιγμιαῖος καὶ Ἄοριστος.—Τὰ περισπώμενα ρήματα σχηματίζαν κατὰ ὁκτὼ διαφόρους τύπους τὸν σιγμιαῖο μέλλοντα καὶ τὸν ἄοριστο τῆς ὀριστικῆς στὴν ἐνεργητικὴ φωνή

1) βαστῶ,	θὰ βαστάξω,	βάσταξα
2) κερνῶ,	θὰ κεράσω	κέρασα
3) γαλνῶ,	θὰ γαλέσω,	γάλεσα
4) θαρῶ,	θὰ θαρέψω,	θάρεισα
5) πατῶ,	θὰ πατήσω,	πάτησα
6) τραβῶ,	θὰ τραβήξω,	τράβηξα
7) ξεσκῶ,	θὰ ξεσκίσω,	ξέσκισα
8) ἀπολνῶ,	θ' ἀπολύκω,	ἀπόλυκα

Ἰδιαιτέρως ἐκεῖνα ποὺ λήγανε σὲ νῶ σχηματίζανε κατὰ πέντε διαφόρους τρόπους τὸν ἐνεργητικὸν σιγμιαῖο μέλλοντα καὶ τὸν ἄοριστο. Π.χ.

1) γαλνῶ,	θὰ γαλέσω,	γάλεσα
2) χαλνῶ,	θὰ χαλάσω,	χάλασα
3) ξυπνῶ,	θὰ ξυπνήσω,	ξύπνησα
4) σφαλνῶ,	θὰ σφαλῆξω,	σφάληξα
5) ἀπολνῶ,	θ' ἀπολύκω,	ἀπόλυκα

Τὰ μονοσύλλαβα περισπώμενα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὰ βαρυτόνα σχηματίζαν ὄλα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὸν μέλλοντα σιγμιαῖο καὶ τὸν ἄοριστο σύμφωνα μὲ τὸ περισπώμενο ζω. π. χ.

ζῶ	θά	ζήσω	ἔζησα
κλειῶ	θά	κλείσω	ἔκλεισα
ξῶ	θά	ξύσω	ἔξυσα
σβῶ	θά	σβύσω	ἔσβυσα
σκιῶ	θά	σκίσω	ἔσκισα
φτῶ	θά	φτύσω	ἔφτυσα

Προστακτική.—Στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ ὁ ἀόριστος τῆς προστακτικῆς εἶχε δευτέρου πρόσωπο νὰ τραβήξῃ καὶ τραβήξῃ. Αὐτοὶ οἱ δύο τύποι δὲν εἶχαν ἀκριβῶς τὴν ἴδια σημασίαν. Ὁ τύπος, τραβήξῃ, σήμαινε ὅτι τὸ τραβήγμα ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀμέσως, ἐνῶ τὸ πρῶτο, νὰ τραβήξῃς, εἶχε τὴν ἔννοια ὅτι ἡ προσταζόμενη ἐνέργεια μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ ἀργότερα στὴν κατάλληλη ὥρα. Μάλιστα ἐξὸν ἀπὸ τὸν τύπο βάσταξῃ, τραβήξῃ, χάλασε κτλ. ὑπῆρχε καὶ ὁ τύπος βάστα, τραβῖ, χάλνα κτλ. ποὺ χρησίμευε ὡς ἐνεστώσις καὶ ὡς ἀόριστος.

Μέση φωνή.—Τὰ περισπώμενα ῥήματα εἶχανε στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς τὶς καταλήξεις οὔμαι καὶ ἰοῦμαι π. χ. ἀπλογοῦμαι, ἀφιγροῦμαι, διανομοῦμαι, κοιμοῦμαι, φοβοῦμαι κτλ.

(ἀκολουθεῖ)

Ξάνθη 12 Μαρτίου 1941

ΦΩΤΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ *)

38. Ὁ Ἀϊντήν ὁ μάγος κ' ἢ βασιλοκόρη.

Φανάρι

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν τρεῖς ἀδελφές βασιλοπούλες· ὁ πατέρας τους ὁ βασιλὸς πῆγε στὴν Πόλη καὶ τὸν παράγγελεν, ἡ μεγάλ' μιὰ φορεσιὰ πράσινη, ἡ μεσιὰ μιὰ φορεσιὰ κόκκινη κ' ἡ ὀλόμικρη τὸ πουλὶ τ' Ἀϊντήν. Ἡ Πόλις ὁ βασιλὸς ἀπ' τὴν Πόλ' κ' ἔφερε τις παραγγελιές, ἄλλαξαν τὰ βασιλοκόριτσα, ἔβαλαν ἡ μεγάλ' τὴν πράσινη φορεσιὰ, ἡ μεσιὰ τὴν κόκκιν' καὶ πῆγαν στὴν ἐκκλησία, χαίρουνταν οἱ βασιλοπούλες κ' ὁ κόσμος τις χαίρουνταν. Λένε οἱ μεγάλες τὴ μικρή, τί κατάλαβες ποὺ σ' ἔφερε ὁ πατέρας τὸ πουλὶ τ' Ἀϊντήν; μεῖς πῆγαμε στὴν ἐκκλησία κ' ἀφοῦ χάραμε μεῖς τὰ φουστάνια μας, μᾶς χάρακε κ' ὁ κόσμος ὅλος.

— Ἀμ' ἐγώ, ποὺ τὸ πουλὶ τ' Ἀϊντήν γίνεται κάθε νύχτα ἓνα παλληκαράκ' ὁμορφος, ντουνια ¹⁾ γκιουζελι ²⁾ καὶ παίζω καὶ γελῶ καὶ δὲ καταλαβαίνω πῶς ξημερών'.

Μόλις τόπε, τὸ πουλὶ τ' Ἀϊντήν πέταξε καὶ τόχασε. Ἡ βασιλοκόρη ἀπ' τὸν καῦμό τς ἀφίν' τὸ παλάτ' τοῦ πατέρα τς καὶ φεύγ' καὶ πάγ' νὰ τόβρ'. Παγαίνοντας ἡ τύχ' τὴν ἔβγαλε μπρὸς στὸ σπίτι τῆς μάννας τ' Ἀϊντήν· τὴν βρίσκει στὴ πόρτα.

— Ποῦ παγαίνεις κορτσάκι μ' ;

— Πάγω νὰ γίνω δούλα.

— Δὲν ἔρχεσαι σὲ μένα; καὶ γὼ κορίτσ' θέλω.

— Μά, δὲν ἔρχομαι; καὶ γὼ μέρος θέλω.

Ἡ κερὰ θὰ πῆγαινε στὴν ἐκκλησία, τὴν ἀφίν' μιὰ ὀκιά κριὰς καὶ τὴν λέγ', αὐτὸ νὰ τὸ μαγερέψης καὶ νὰ μὴ τὸ μαγερέψης καὶ σὰ δὲ τὸ κάνς, θὰ σὲ φάγω. Κατέβκε τὸ βασιλοκόριτσο συλλογισμένο κάτ' στὴ πόρτα καὶ συλλογιέται, γένκε ὁ Ἀϊντήν τεπτίλ' ³⁾ καὶ τὸ λέγ', τί συλλογιέσαι κοοίτσ' ;

*) Συνέχεια ἀπὸ Σελ. 190 τοῦ ΙΣΤ'. τόμου.

1) Λ. Τ. Τοῦ κόσμου.—2) Λ. Τ. Ὁμορφος.—3) Λ. Τ. Μετεμφιέσθη.

— Πάγ' ἢ κερά μ', στήν ἐκκλησία καὶ μ' ἄφσε κριάς καὶ μ' εἶπε, νὰ τὸ μαγερέψω καὶ νὰ μὴ τὸ μαγερέψω καὶ σὰ δὲν τὸ κάμω ὅπως μ' εἶπε, θὰ μὲ φάγ'.

— Στάσ' νὰ σὲ φιλήσω, νὰ στὸ πῶ.

— Ἄχ, ὅσο θυμοῦμαι τὸν Ἀϊντήν, καὶ τ' Ἀϊντήν τὰ κάλλια 1) δὲν εἶναι νὰ μὲ φιλήσ' κανεῖς.

Κεῖνος τὸ χάρκε πού τὸν θυμᾶται καὶ τὴν λέγ', νὰ βράσης τὸ μισὸ κριάς καὶ νὰ τὸ κάμω φαγὶ κ' ὅταν τὸ κατεβάσεις ν' ἀνακατώσης καὶ τ' ἄλλο μισό. Τόκαμε ὅπως τὴν εἶπε. Ἦλθ' ἢ κερά ἀπ' τὴν ἐκκλησία κ' ἤρθε τὸ φαγὶ ὅπως τὸ παράγγειλε.

— Ποῦς σ' ὀρμήνεψε νὰ τὸ κάνς τὸ φαγὶ; ἄχ, ὁ γιός μ' ὁ μάγος.

— Ὅχ, εἶπε κείνο.

Ἡ κερά τ' δὲ μπόρεσε νὰ βρῆ κουσούρ²⁾ στὸ κορίτσ' νὰ τὸ φάγ'.

Τὸ προυνὸ πάλε θὲ νὰ πάγ' στήν ἐκκλησία, τ' ἀφίν' δυὸ πανιά, ἓνα ἄσπρο κ' ἓνα μαῦρο, ὡς πού ν' ἄλλθω ἀπ' τὴν ἐκκλησία τὸ μαῦρο τὸ πανὶ νὰ τὸ κάνς ἄσπρο καὶ τὸ ἄσπρο μαῦρο. Κατέβκε ἡ βασιλοπούλα στήν πόρτα καὶ πάλε συλλογιούντανε πῶς νὰ κάν' τ' ἄσπρο τὸ πανὶ μαῦρο καὶ τὸ μαῦρο ἄσπρο. Ὁ Ἀϊντήν πάλε γίνεται τεπίλ' καὶ περνάγι πὸ μπροστὰ τς καὶ τὴ λέγ', τί ἔχς καὶ συλλογιέσαι;

— Ἄμ', πῶς νὰ μὴ συλλογιοῦμαι, ἢ κερά μ', μ' εἶπε ὡς πού ν' ἄλλθ' ἀπ' τὴν ἐκκλησία νὰ κάμω τ' ἄσπρο πανὶ μαῦρο καὶ τὸ μαῦρο ἄσπρο κ' ἂν δὲν τόχω καμωμένο θὰ μὲ φάγ'.

— Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω μιὰ φορὰ καὶ νὰ στὸ πῶ.

— Ὅσο θυμοῦμαι τὸν Ἀϊντήν καὶ τ' Ἀϊντήν τὰ κάλλια δὲν εἶναι νὰ μὲ φιλήσ' κανεῖς.

Αὐτὸς χάρκε καὶ τήνε λέγ', νὰ πᾶς ἔξω πὸ τὸ χωριό, εἶν' ἓνα δέντρο, ν' ἀνέβς πάνω στὸ δέντρο καὶ νὰ φωνάξης τίς ἀγέριδοι, Βοριά μ', Νοτιά μ'. Καράγιαλι μ'³⁾, Ἥλιο μ', θὰ προφθάσνε καὶ θὰ σὲ ποῦνε, τί μᾶς θέλς; τ' εἶν' τὸ ζόρ⁴⁾ σου, καὶ νὰ πῆς πάγ' ἢ κερά μ' στήν ἐκκλησία καὶ μ' ἄφσε δυὸ πανιά, ἓνα ἄσπρο κ' ἓνα μαῦρο, νὰ κάμω τ' ἄσπρο μαῦρο καὶ τὸ μαῦρο ἄσπρο, ἂν δὲν τὸ κάμω θ' ἄλλθ' νὰ μὲ φάγ'. Τὸ βασιλοκόριτσο ἔκαμε ὅπως τ' ὀρμήνεψε, πῆγε ἔξω πὸ τὸ χωριό, ἀνέβκε στὸ δέντρο καὶ φώναξε τίς ἀγέριδοι, Βοριά μ', Νοτιά μ', Καράγιαλι μ' κ' Ἥλιο μ'. Πρὸφθασαν οἱ ἀγέριδοι καὶ τὴν εἶπανε, τί μᾶς θέλς; τ' εἶν' τὸ ζόρ' σου; κ' ἢ βασιλοπούλα εἶπε, ἢ κερά μ', πῆγε στήν ἐκκλησία καὶ μ' ἄφσε δυὸ πανιά, ἓνα ἄσπρο κ' ἓνα μαῦρο, νὰ κάμω τ' ἄσπρο πανὶ μαῦρο καὶ τὸ μαῦρο πανὶ ἄσπρο, ἂν δὲν τὸ κάμω θ' ἄλλθ' νὰ μὲ φάγ'. Γυρίζνε οἱ ἀγέρι-

1) Ἐμορφιά.—2) Λ. Τ. Σφάλμα.—3) Λ. Τ. Δυτικός.—4) Λ. Τ. Στεναχώρια.

δοι μιὰ ἀνεμοκαλή¹⁾ καὶ πῆραν τὰ πανιά, ἔκαμαν τὸ μαῦρο ἄσπρο καὶ τ' ἄσπρο μαῦρο καὶ στήν ὥρα τὰ πρόκαμαν στὸ κορίτσ'.

Ἦλθ' ἡ κερά ἀπ' τὴν ἐκκλησία καὶ λέγ', ἄχ, ποιὸς σ' ὀρμήνεψε; ὁ γιός μ' ὁ μάγος. Ἦ κερά, θὲ νὰ παντρέψ' τὸ γιό τς κ' εἶπε στὸ κορίτσ', θὰ πᾶς σ' ἓνα μέρος καὶ σὲ κεῖνο τὸ μέρος εἶν' ἓνα παλάτ' κι' ἀπάν' στὴ σκάλα εἶναι μιὰ μούζικα καὶ νὰ πᾶς νὰ τὴ φέρς καθὼς εἶναι μέσα στὴν κάσα. Κατέβκε τὸ βασιλοκόριτσο κάτ' στὴ πόρτα καὶ συλλογιέται: ποῦ ξερ' ποῦ εἶναι τὸ παλάτ' νὰ πὰ νὰ φέρ' τὴ μούζικα. Πάλε ὁ Ἀϊντήν ἔγινε ἄλλο λογιῶ τεπίλ' καὶ φανερώθηκε στὸ κορίτσ' καὶ τὸ λέγ', τ' ἔχς καὶ τί συλλογιέσαι;

—Ἦ κερά μ' θὰ παντρέψ' τὸ γιό τς καὶ μ' εἶπε νὰ πάγω σ' ἓνα μέρος καὶ σὲ κεῖνο τὸ μέρος εἶν' ἓνα παλάτ' κι' ἀπάν' στὴ σκάλα εἶναι μιὰ μούζικα καὶ νὰ πὰ νὰ τὴ φέρω καθὼς εἶναι μέσα στὴ κάσα.

—Νὰ σὲ φιλήσω, νὰ στὸ πῶ ποῦ εἶναι τὸ παλάτ'.

—Ὅσο θυμοῦμαι τὸν Ἀϊντήν καὶ τ' Ἀϊντήν τὰ κάλλια, δὲν εἶναι νὰ μὲ φιλήσ' κανεῖς.

Ἐκεῖνος τὸ χάρκε ποὺ τὸν θυμᾶται καὶ τὴ λέγ', νὰ πᾶς ἀπὸ δῶ κ' εἶναι μιὰ πόρτα νὰ τὴ παστρέψης καὶ θ' ἀνοιξ', ὕστερα νὰ περάσης μέσα εἶναι μιὰ σκύλα κ' ἔχ' πὸ κάτ' τς γουρουνάκια καὶ βυζάν' καὶ μιὰ γουρούνα κ' ἔχ' πὸ κάτ' τς σκυλάκια καὶ βυζάν', νὰ πάρς τὰ σκυλάκια νὰ τὰ βάλς στὴ σκύλα νὰ βυζᾶνε, καὶ νὰ πάρς τὰ γουρουνάκια νὰ τὰ βάλς κάτ' πὸ τὴ γουρούνα νὰ βυζᾶνε καὶ τότε νὰ περάσης. Παρὰ μέσα εἶναι ἓνας φοῦρνος κ' εἶναι μιὰ μαγκίπισσα²⁾ καὶ παστρεύει τὸ φοῦρνο μὲ τὰ βυζιά τς, νὰ βγάλς τὴν ποδιά σ' νὰ τὴ δόσης νὰ παστρέψ' τὸ φοῦρνο καὶ θὰ σὲ δόσ' ἐκεῖν' ἡ μαγκίπισσα μιὰ πῆττα. Ὅταν μπεῖς στὴν πόρτα νὰ τὴν παστρέψης ποῦναι ἀσκούπιστη καὶ ξαράχνιαστη. Μέσα ἀπ' τὴν πόρτα εἶναι ἓνα θηρίο, νὰ ρίξης τὴν πῆττα νὰ τὴ φάγ' τὸ θηρίο καὶ ν' ἀνέβς γλήγορα τὴ σκάλα καὶ ν' ἀρπάξης ἀπ' τὴ κλαβανὴ τὴ μούζικα μὲ τὴ κάσα ποὺ τὴν φυλάγ' ἡ μάγισσα καὶ νὰ κατέβς γλήγορα. Ἦ βασιλοπούλα ἔκαμε ὅπως τὴν ὀρμήνεψε, πῆγε, πῆγε, εἶδε μιὰ πόρτα, τὴν πάστρεψε κι' ἀνοιξε, ὕστερα πέρασε μέσα, ἦτανε μιὰ σκύλα ποῦχε πὸ κάτ' τς γουρουνάκια καὶ βύζανε καὶ μιὰ γουρούνα ποῦχε πὸ κάτ' τς καὶ βύζανε σκυλάκια. Πῆρε τὰ σκυλάκια καὶ τᾶβαλε πὸ κάτ' στὴ σκύλα καὶ τὰ γουρουνάκια πῆρε καὶ τᾶβαλε πὸ κάτ' στὴ γουρούνα καὶ πέρασε. Παραμέσα ἦτανε ἓνας φοῦρνος καὶ μιὰ μαγκίπισσα πάστρετε τὸ φοῦρνο μὲ τὰ βυζιά τς, ἔβαλε τὴν ποδιά τς καὶ τὴν ἔδωσε στὴ μαγκίπισσα νὰ σκουπίσ' τὸ φοῦρνο καὶ κείν' τὴν ἔδωσε μιὰ πῆττα, μπῆκε στὴν πόρτα τὴν πάστρεψε, τὴν σκούπισε, τὴν

1) Ἀνεμοταράχῃ.—2) Φουρνάρισσα, γυναῖκα ποὺ ψήνει τὰ ψωμιά.

ξαράχιασε καὶ μπῆκε. Μέσα ἦτανε ἓνα θηρίο, ρίχν' τὴν πῆττα νὰ τὴ φάγ' τὸ θηρίο, ἀνέβκε γρήγορα τὴ σκιάλα κι' ἄρπαξε ἀπ' τὴ κλαβανὴ τὴ μουζίκα μὲ τὴ κάσα ποὺ τὴν φύλαγ' ἢ μάγισσα καὶ φεύγ'. Ἡ μάγισσα πὸ πάν' φωνάζ', θηρίο, φᾶτο γρήγορα τὸ κορίτσ'.

—Πῶς νὰ τὸ φάγω; ποὺ ἦλθε καὶ μὲ τάισε μιὰ πῆττα. Καὶ τᾶφε καὶ πέρασε.

Σκύλα, φάγε τὸ κορίτσ'.

—Ἄμ', πῶς νὰ τὸ φάγω; ποὺ πέρασε καὶ μ' ἔβαλε νὰ βυζάξω τὰ σκυλάκια μ', ποὺ τόσο καιρὸ ἦτανε πὸ κάτω μ' τὰ γουρουνάκια; Φωνάζ' ἢ μάγισσα τὴ γουρούνα, γουρούνα, φᾶτο τὸ κορίτσ'.

—Πῶς νὰ τὸ φάγω; ποὺ τόσο καιρὸ βύζανα τὰ κουταβάκια καὶ πέρασ' αὐτὸ καὶ μ' ἔβαλε τὰ γουρουνάκια μ';

—Μαγκίπισσα κάψ' το στὸ φουῖρνο.

—Μά, τόσο καιρὸ πάστρενα τὸ φουῖρνο μὲ τὰ βυζιά μ' καὶ πέρασε αὐτὸ καὶ μ' ἔδωσε τὴ ποδιά τ' καὶ πάστρεψα τὸ φουῖρνο.

—Πόρτα, κλείσ' το μέσα, φωνάζ' ἢ μάγισσα.

—Δὲν τὸ κλειῶ, τόσο καιρὸ κοίτουμαι ἀσκούπιστη, ξαράχιαστη καὶ μὲ πάστρεψε καὶ τώρα νὰ τὸ κλείσω;

Κ' ἔτσι ἢ βασιλοπούλα τὴν πῆγε στὴ κερά τὴ μουζίκα.

—Ἄχ, ποιὸς σ' ὀρμήνεψε, λέγ' τὴ κερά, ἄχ, σ' ὀρμήνεψε ὁ γιὸς μ' ὁ μάγος. Ἀρχήνεψ', ἢ χαρά, κούρντισαν τὴ μουζίκα κ' ἔπαιζε καὶ πήρανε τὴ νύφ'. Μόλις μπῆκε τὴ πόρτα, τὴ μόσχισε τὸ πλάφ' καὶ λέγ' τὸ μάγερα, δός' με μιὰ χουλιαριά πλάφ'.

—Στάθηκε ἢ νύφ' καὶ τηγε φίλσε ὁ μάγερας καὶ τὴν ἔδωσε μιὰ χουλιαριά πλάφ'.

Εἶπε κι' ὁ Ἄιντήν, αἱ νύφ', γιὰ μιὰ χουλιαριά πλάφ' παραδόθηκες, καὶ σὲ φίλσε ὁ μάγερας κι' αὐτὸ τὸ κορίτσ' τόσο καιρὸ ποὺ ὑπόφερε τόσα, δὲ στάθηκε νὰ τὸ φιλήσω. Ἀφίν' τὴ νύφ' καὶ πέρν' τὴ βασιλοπούλα καὶ τώρα βασιλεῦνε καὶ τὴ νύφ' ἔχνε δούλα.

Ἔτσι τιμωριέται ὅποιος δὲ φυλάγ' τὴν τιμὴ τ'.

39 Ἡ κόρ' τῆς δάφνης καὶ τὸ βασιλόπουλο

Σηλυβριά

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γυναῖκα ποὺ δὲν εἶχε παιδιὰ καὶ παρακαλοῦσε τὸ Θεό, νὰ τὴ δός' ἓνα παιδί κι' ἄς εἶναι σὰν τὸ δαφνοκούκκουτσο. Ὁ Θεὸς τὴν ἄκσε καὶ τὴν ἔδωσε ἓνα παιδί, μικρὸ σὰν τὸ δαφνοκούκκουτσο. Ἡ μητέρα τ', μιὰ μέρα πῆρε τὰ πανιά τ' νὰ τὰ πλύν' στὸ ρέμα, τὸ παιδί ντυλίχτηκε μέσα στὰ πανιά καὶ χάθηκε. Σκαλίζ' ἔδῶ, σκαλίζ' ἐκεῖ, δὲν τὸ βροῖσκ' καὶ μὲ τὰ κλάματα γυρνάγι σπῆτι τς. Σὰν πέρασε

καιρός, στήν ἄκρ' στοῦ ρέμα φύτρωσε μιὰ φουντωτὴ δάφνη, τὸ βασιλόπλο γυρίζ' ἀπ' τὸν πόλεμο, περνάγι ἀπ' τὸ ρέμα, βλέπ' τὴν ὀλοπράσινη δάφνη καὶ κάθεται στοὺν ἥσκιο τς νὰ ξεκουραστῆ, κ' ἔδωσε διαταγὴ νὰ ἐτοιμάσνε τὸ τραπέζ' κατ' ἀπὸ τὴ δάφνη. Τὸ βασιλόπλο κουρασμένο ἀπ' τὸ δρόμο ἀποκοιμήθηκε καὶ δὲν ἔφαγε, τὸ πρωὶ ὅταν ξύπνησε εἶδε παρμέν' μιὰ περουνιά ἀπ' ὅλα τὰ φαγιά τ'. Θύμωσε καὶ ρωτάγι νὰ μάθ', ποιὸς τόλμησε νὰ φάγ' ἀπ' τὰ βασιλικά φαγιά. Κανένας δὲ φανερώθηκε. Τὸ βράδ' στήνε πάλε τραπέζ', τὸ βασιλόπλο κάμν' πῶς κοιμᾶται καὶ φυλάγ' νὰ δγῆ, ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ δὲ ψηφάγι τὴν προσταγὴ τ'. Τὰ μεσάνυχτα ἀνοίγνε τὰ κλωνιά τῆς δάφνης καὶ βγαίν' μιὰ κοπέλλα, ποὺ ἡ γῆς δὲν ἔκαμε ἄλλ' ὁμορφη σὰν αὐτὴ, καὶ πάγ' σιγὰ σιγὰ, τρώγ' λίγα ἀπ' ὅλα τὰ φαγιά καὶ γυρίζ' νὰ μπῆ μέσα στὴ δάφν'. Τὸ βασιλόπλο σάστισε ὅταν τὴν εἶδε, τὴν ἀρπάξ' ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ τὴν λέγ', σὺ εἶσαι ποὺ ἔρχεσαι καὶ τρῶς ἀπ' τὰ φαγιά μ', καὶ γὼ θαρροῦσα πῶς κάποιος ἀπ' τὸ στρατό μ' τὸ τόλμησε ἀπόψε μεῖνε μαζύ μ', αὔριο θὰ πάγω μὲ τὸν στρατό μ' στοὺν τόπο μ' καὶ θάλλθω νὰ σὲ πάρω, νὰ σὲ κάμω γυναικα μ'. Ἡ κοπέλλα πείσθηκε κ' ἔμεινε καὶ τὸ λέγ', πρόσεχε καλά, μήπως σὲ φιλήσ' κανεὶς ποὺ θὰ πᾶς στὴν πατρίδα σ', γιὰ τὴν θὰ μ' ἀλησμονήσεις. Τὴν ἄλλ' ἔμερα τὸ βασιλόπλο τὴν ἀφίν' γειά, μαζεύει τὸ στρατό τ' καὶ φεύγ'. Ὁ βασιλεὺς ὁ πατέρας τ' κ' ἡ βασίλισσα ἡ μητέρα τ' ὀλόχαροι ποὺ γύρσε γερὸ ἀπ' τὸν πόλεμο, λαχταροῦνε νὰ τὸ φιλήσνε, τὸ βασιλόπλο ἀποτραβιέται. Θυμᾶται τὰ λόγια τῆς κοπέλλας, πρόσεχε μήπως σὲ φιλήσ' κανεὶς γιὰ τὴν θὰ μὲ ξεχάσης. Ὁ νουνός τ' ἔμαθε πῶς ἦλθε τὸ βαπτιστικό τ' ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ πῆγε νὰ τὸ δγῆ, τὸ βασιλόπλο κοιμούνταν κ' ἔσκυψε καὶ τὸ φίλσε. Ὅταν ξύπνησε ξέχασε τὴν κοπέλλα τῆς δάφνης, καὶ τὸ ἔμεινε μιὰ συλλογὴ, δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ φάγ', δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ μιλήσ', δὲν ἤθελε νὰ ξέρ' γιὰ τίποτε.

Ἡ βασίλισσα δὲν ἤξερε τί νὰ κάν' ἀπ' τὴ λύπ' τς, φώναξε τοὺς καλλίτερος γιαιτροὺς ἀπ' τὰ χωριά καὶ τὰ περὶχωρα. Τίποτε τὸ βασιλόπλο ἔμερα μὲ τὴ ἔμερα, μαραίνονταν.

Ἄς ἀφίσιμε τὸ βασιλόπλο κ' ἄς πᾶμε στὴν κόρ' τῆς δάφνης. Σὰν ἔφαγε τὸ βασιλόπλο πῆγε πρὸς τὴ δάφν' καὶ τὴν ἔλεγε.

Ἄνοιξε δαφνίτσα μ', νάλλθω μέσα.

Ἄνοιξε δαφνίτσα μ', νάλλθω μέσα.

Ἡ δάφν' ἔκλεισε καὶ δὲν ἀνοίγε τὰ κλωνιά τς νὰ τὴν πάρ' καὶ τὴν εἶπε.

Ἄμ' τσιμπημένη, φιλημένη

καὶ βασιλοδαγκαμένη,

τί σὲ θέλ' ἡ δάφνη μέσα ;

Ἦ κόρ' ἀπαρηγόρητη κλαίγῃ καὶ παρακαλεῖ, ἡ δάφν' δὲν ἀνοίγ', τὰ κλωνιά τς σειοῦνται λυπητερά σὰ νὰ λένε, ἔτσι παθαίν' ὅποιο κορίτσ' μὲν' ἔξω καὶ ξενοχτάγῃ μὲ παλληκάρ' ἄς εἶναι καὶ βασιλόπλο. Περνάγῃ ἓνας μῆνας, περνοῦνε δυό, τὸ βασιλόπλο δὲν ἔρχεται νὰ τὴν πάρ', ἡ δάφνη τὴν ἔκλεισε ἔξω καὶ τὸ βασιλόπλο τὴν ξέχασε. Περπατεῖ μέρες ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ φθάν' στὴν πολιτεία ποῦ ἦτανε τὸ βασιλόπλο καὶ μαθαίν' πὼς εἶναι βαρειά ἄρρωστο. Κόβ' τὰ μαλλιά τς, βάζ' καλογερίστικο ροῦχο καὶ σκοῦφο, γεμίξ' ἓνα μπουκάλ' νερὸ καὶ περνάγῃ κάτ' ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ παλατιοῦ καὶ φωνάζ'.

Παθὸς γιατρός, γιὰ τὴ μαύρ' τὴν ἀγάπ'.

Παθὸς γιατρός, γιὰ τὴ μαύρ' τὴν ἀγάπ'.

Ἄκουε τὸ βασιλόπλο καὶ λέγ' στὴ μητέρα τ' νὰ τὸν φωνάζ'.

--Τί θὰ σὲ κάν' γιέ μ', ἀφοῦ φώναξαμε τίς καλλίτεροι γιατροὶ καὶ δὲν ὠφέλησαν;

Τὸ βασιλόπλο ἤθελε κ' ἡ βασίλισσα εἶπε, νὰ φέρνε ἐπάνω τὸν παθὸ γιατρό, καὶ τὸν ρωτάγῃ τὸ βασιλόπλο, ἀπὸ ποῦσαι καλογεράκ' ;

—Ἀπὸ τὸν Δαιρνοπόταμο.

—Τί εἶδες καὶ τί ἄκουσες ;

—Εἶδα κόρη πῶκλαιγε καὶ τὰ δέντρα μάρανε.

—Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε,

Ἄχ Θεέ μου, ἄχ καλέ μ',

πὼς μ' ἀποκοίμισες

καὶ πῆρες τὸν καλὸ μ'.

Τὸ βασιλόπλο λιγοθυμάγῃ καὶ τὸ καλογεράκ' ρίχν' νερὸ ἀπ' τὸ μπουκάλ', τὸ ξελιγοθυμάγῃ καὶ τὸ βασιλόπλο ξαναρωτάγῃ, ἀπὸ ποῦσαι καλογεράκ' ;

—Ἀπὸ τὸν Δαιρνοπόταμο.

—Τί εἶδες καὶ τί ἄκουσες ;

—Εἶδα κόρη πῶκλαιγε καὶ τὰ δέντρα μάρανε.

—Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε ;

Ἄχ Θεέ μου, ἄχ καλέ μ',

πὼς μ' ἀποκοίμισες

καὶ πῆρες τὸν καλὸ μ'.

Τὸ βασιλόπλο πάλι λιγοθυμάγῃ καὶ τὸ καλογεράκ' ρίχν' νερὸ ἀπ' τὸ μπουκάλ', τὸ ξελιγοθυμάγῃ καὶ τὸ βασιλόπλο ξαναρωτάγῃ, ἀπὸ ποῦσαι καλογεράκ' ;

- Ἐπὶ τὸν Δαφνοπόταμο.
 — Τί εἶδες καὶ τί ἀκουσες ;
 — Εἶδα κόρη πῶκλαιγε καὶ τὰ δέντρα μάρανε.
 — Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε ;

Ἄχ Θεέ μου, ἄχ καλέ μ',
 πῶς μ' ἀποκοίμισες
 καὶ πῆρες τὸν καλὸ μ'.

Βγάξ' τὸ καλογεράκ' τὸ ράσο καὶ μνίσκ' ἀπὸ κάτ' μὲ τὰ φουστάνια, τὸ βασιλόπλο τὴ γνώρισε καὶ γιὰ μιῦς ἔγινε καλά. Στὸ παλάτ' ἔγιναν χαρὲς καὶ πασχαλιὲς μεγάλες. Ἦλθανε ἀπ' ὄλο τὸ βασιλεῖο γιὰ νὰ βρεθοῦνε στὸ γάμο τοῦ βασιλόπλο μὲ τὴν ὀμορφὴ κόρ' τῆς δάφνης, ὁ γάμος βάζε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

40. Τὰ τρία παλληκάρια καὶ τὰ τρία κορίτσια.

Τζετὼ

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε τρία παλληκάρια, ἔμαθαν πὼς μέσα σ' ἓνα πηγάδ' εἶναι τρία κορίτσια καὶ πήγαν νὰ τὰ βγάλνε· εἶπαν τὸ μικρὸ τὸ παλληκάρ' νὰ πάρ' γυναῖκα τὸ μικρὸ κορίτ', τὸ μεσιὸ τὸ μεσιὸ τὸ κορίτ' καὶ τὸ μεγαλεύτερο τὸ μεγαλεύτερο κορίτ'. Ὁ μεγαλεύτερος κατέβκε μὲ τὸ σχοινὶ μέσα στὸ πηγάδ' κ' ἔβγαλε πρῶτα τὸ μικρὸ, ὕστερα τὸ μεσιὸ, θὲ νὰ βγάλ' καὶ τὸ μεγαλεύτερο καὶ τὸ κορίτ' τὸν λέγ', ἀνέβα κ' ὕστερα ἀνεβαίνω γώ, σὰ μὲ δοῦνε ποῦ εἶμαι ἔμορφότερη θὰ θέλνε μένα γυναῖκα, θὰ τραβήξενε τὸ σχοινὶ καὶ θὰ σ' ἀφίσνε στὸ πηγάδ'. Τὸ παλληκάρ' δὲν ἤθελε νὰ βγῆ πρῶτα καὶ τὸν εἶπ' ἡ κοπέλλα, ξέρω πὼς θὰ τραβήξενε τὸ σχοινὶ, πάρε αὐτὰ τὰ δυὸ φουντούκια, τὸ ἓνα ἔχ' μέσα ἓνα φουστάν' τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ τ' ἄλλο τὴ γῆ μὲ τὰ λούλουδα χωρὶς ραφὴ καὶ βελονιά, θὰ περάσνε δυὸ πρόβατα, τὸ ἓνα μαῦρο καὶ τ' ἄλλο ἄσπρο, ἂν προφθάσεις καὶ ριχθεῖς στ' ἄσπρο θὰ σὲ πάγ' στὸν πάνω κόσμο κ' ἂν ριχθεῖς στὸ μαῦρο θὰ σὲ πάγ' στὸν κάτ'. Τραβοῦνε τὰ παλληκάρια τὸ σχοινὶ ἀνεβαίν' ἡ νιά, μόλις τὴν εἶδανε σάστισαν ἀπ' τὴν ἔμορφιά τς κ' ἤθελανε αὐτοὶ νὰ τὴν πάρνε γυναῖκα καὶ τὸ σχοινὶ δὲν τὸ ξανάροξενε. Ὁ μεσιὸς ἤθελε καλὰ καὶ σὼν' νὰ τὸ πάρ' γυναῖκα τ' τὸ κορίτ', ἐκεῖνο ὅσο μποροῦσε τ' ἀργοποροῦσε, οἱ μέρες περνοῦσανε καὶ τὸ κορίτ' πικραμένο λέγ', νὰ γίν' ἡ χαρὰ μας, μὰ πρῶτα θέλω δυὸ φουστάνια, τὸ ἓνα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ τ' ἄλλο

τῆ γῆ μὲ τὰ λούλουδα χωρὶς ῥαφή καὶ βελονιά. Ἄν τὴν ἔφερε αὐτὰ τὰ φουστάνια, τὸ δικό τς παλληκάρι εἶναι στὸν ἄπάνω κόσμον καὶ θάκαμνε τ' ἀδύνατα δυνατὰ νὰ πάρ' κείνον ἀντρα. Ἄς ἀφίσημε τὸ κορίτσι κι' ἄς πᾶμε στὸ παλληκάρ' ποῦ ἦτανε μέσα στὸ πηγᾶδ', φύλαγ' νὰ ρίξη τὸ σχοινὶ νὰ πιασθῆ καὶ ν' ἀνέβ', φύλαγ', φύλαγ', τίποτε κρύβ' βαθεῖα στὸν κόρφο τ' τὰ δυὸ φουντούκια καὶ περιμέν', βλέπ' τὰ δυὸ πρόβατα, περνᾶγι τ' ἄσπρο, ρίχνετε ἄπάνω τ', δὲ προφθαίν' νὰ πιασθῆ, ρίχνετε στὸ μαῦρο, τὸ πιάν' κι' αὐτὸ τὸν κατεβάζ' στὸν κάτω κόσμον καὶ τὸ ρίχν' πᾶν' σ' ἕνα δέντρο· ἐκεῖ ἦτανε πουλιὰ καθισμένα καὶ βλέπ' ἕνα φίδ' ποῦ ἔρχεται. Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὰ ζῶα μιλούσανε καὶ λένε τὰ πουλιὰ στὸν ἄνθρωπο, σῶσέ μας, θὰ μᾶς φάγ' τὸ φίδ' καὶ τὸ παλληκάρ' τὸ σκοτών'. Ἔρχετ' ἡ μητέρα τς, ἕνα πελώριο πουλί, βλέπ' κοντὰ στὰ παιδιὰ τς τὸ παλληκάρ', θάρρει πὼς ἦλθε τὸ παλληκάρ' νὰ πνίξ' τὰ πουλιὰ τς, ἀγριεύγ' κι' ὀρμάγι ἔπάνω τ'. Τὰ πουλιὰ τὴν παρακαλοῦνε νὰ μὴ τὸ κάν' κακό, τὴ λένε πὼς εἶναι ὁ σωτήρας μας, εἴρχουντανε τὸ φίδ' νὰ μᾶς φάγ' κι' αὐτὸ τὸ σκότωσε. Τότε ἡ μάνα ἀνοῖξε τὰ φτερά νὰ τὸ σκιάσ', τὸ εὐχαριστάγι γιὰ τὴ χάρ' ποῦ τὴν ἔκαμε, κάθε χρόνον ἔκαμνε πουλιὰ καὶ πουλιὰ δὲν ἀποκοῦσε, εἴρχουντανε τὸ φίδ' καὶ τᾶτρωγε· τὸ ρωτάγι, τί καλὸ θέλ' νὰ τὸ κάμ' γιὰ τὴν καλοσύνη ποῦ τὴν ἔκαμε.

— Ἄν μπορεῖς νὰ μὲ πᾶς στὸν ἄνω κόσμον.

— Γίνεται, λέγ' τὸ πουλί, φέρε σαράντα πρόβατα καὶ σαράντα τουλούμια νερό, νὰ τὰ βάλς πᾶν' στὰ φτερά μ', νὰ καθίσης καὶ σὺ καὶ πᾶμε. Τὸ παλληκάρ' πῆγε καὶ τᾶφερε, ἀνοῖξε τὸ πουλί τὰ φτερά τ', ἔβαλε τὰ πρόβατα, τὰ σαράντα τουλούμια τὸ νερό, κάθσε τὸ ἴδιο καὶ τὸ πουλί πέταξε ἀψηλά, λέγει κρά, τὸ δίν' κρέας, λέγ' κροῦ, τὸ δίν' νερό κι' ὄλο πετοῦνε. Τὸ κρέας τελείωσε, τὸ πουλί λέγ' κρά, τὸ παλληκάρ' τί νὰ κάν'; κόβ' ἕνα κομμάτ' πὸ πίσω τὸ μαλακὸ μέρος. Ὁ ἄπάν' κόσμος φάνκε καὶ τὸ πουλί σταματάγι ἔξω πὸ μιὰ πολιτεία, βγάξ' ἀπ' τὴ γλῶσσά τ', τὸ ἀνθρώπινο κρέας τὸ κάθσε στὸ τόπο τ' νὰ μὴ πονεῖ, τὸ εὐχαρίστησε ποῦ γλύτωσε τὰ πουλιὰ τ' καὶ μὲ μιᾶς πέταξε ἀψηλά καὶ χάθηκε. Τὸ παλληκάρ' σὰ συνῆλθε μπαίν' μέσα στὴν πολιτεία, τὸν πρῶτο ποῦ ἀνταμών' ἦτανε ἕνας πρᾶματευτῆς καὶ τὸν γύρευε νὰ τὸν πάρ' κοντὰ τ' νὰ δουλέψ' κι' ὁ πρᾶματευτῆς βοηθὸ ἤθελε καὶ τὸ πῆρε. Πέρασαν μέρες βλέπ' τὸν πρᾶματευτῆ στεναχωρημένο, τὸν λέγ', τί ἔχς μᾶστορ' κι' εἶσαι λυπημένος;

— Τί νὰ σὲ πῶ; μὲ παράγγελεν δυὸ φουστάνια, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα καὶ τὴ γῆ μὲ τὰ λούλουδα, χωρὶς ῥαφή καὶ βελονιά.

— Γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι, φέρε με ἕνα μπουκαλ' κρασί, ζαχάρατα ¹⁾ καὶ σταφίδες καὶ τὴ νύχτα θὰ τὸ κάμω.

1) Κουφέτα.

Ὁ πραγματευτὴς δὲν πίστεψε, μὰ τὸ πῆγε ὅ,τι γύρεψε. Τὸ παλληκάρ' κλείσθηκε μέσα στὴν κάμαρα ἔφαγε τὶς σταφίδες καὶ τὰ ζαχάρυα, ἦπνε τὸ κρασί κ' ὕστερα σπᾶν' τὸ ἕνα φουντούκ', βγαίν' ἕνα φουστάν' ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα, ἔλαμψ' ἡ κάμαρα, τὸ κρεμάγι στὸ καρφί. Σπᾶν' καὶ τ' ἄλλο τὸ φουντούκ', καὶ βγαίν' τὸ φουστάν' ἡ γῆ μὲ τὰ λούλουδα χωρὶς ραφή καὶ βελονιά καὶ γέλασ' ἡ κάμαρα, τὸ κρέμασε κι' αὐτὸ στὸ καρφί. Ὁ πραγματευτὴς ὅταν τὸ πρῶι εἶδε τὰ φουστάνια σάστυσε· ὅταν τὰ πήγανε στὴ νύφ' κατάλαβε πῶς τὸ παλληκάρ' ἦτανε στὸν ἄπάνω κόσμο. Ἡ στεφάνωση θὰ γίν', ἡ χαρὰ ἄρχισε, μουσικὲς, χοροί, τραπέζια, παγαίν' καὶ τὸ παλληκάρ' μὲ τὸν πραγματευτή, κάθονται στὸ τραπέζ' νὰ φᾶνε, κάθεται κι' ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφ'. Ὁ υἱὸς εἶδε τὴ νιά καὶ γνωρίσθηκαν. Ἀφοῦ ἔφαγαν λέγ' ὁ πραγματευτὴς ἀπὸ Θεοῦ, ἂν πάρω μιὰ κληματοίδα καὶ τὴ βάλω δῶ στὸ τραπέζ' καὶ βγάλ' φύλλα καὶ βγάλ' ἀγουρίδα καὶ γίν' σταφύλ' καὶ φᾶμε ὅλ' τότε νὰ δόσουμε τὴ νύφ' σ' ἄλλο γαμπρό. Ὅλ' γέλασαν ποῦ θᾶκαμε τὴ κληματοίδα νὰ βγάλ' φύλλα, νὰ βγάλ' ἀγουρίδα, νὰ γίν' σταφύλ', νὰ φᾶνε ὅλ' καὶ τότε νὰ δόσνε τὴ νύφ' σ' ἄλλο γαμπρό, καὶ τὸ δέχτηκαν. Πέρον' ὁ πραγματευτὴς μιὰ κληματοίδα τὴ στήν' κατὰ μεσῆς τὸ τραπέζ', τὴν εὐλογεῖ, ἀρχίζ' καὶ βγάζ' φύλλα, βγάζ' ἀγουρίδα κ' ἔγιναν σταφύλια ποῦ κρέμουντανε κίτρινα σὺν τὸ φλουρί. Ὅλοι ἔφαγαν κι' ἀπόρσαν γιὰ τὸ θάμα καὶ λέγ' πάλε ὁ πραγματευτὴς ἀπὸ Θεοῦ, τὴ νύφ' θὰ πάρ' γιὰ γυναῖκα τ' ὁ υἱὸς ποῦ ἔχω μαζύ μ' καὶ γῶ θὰ τοὺς στεφανώσω. Ἐγίν' ἡ χαρὰ κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

41. Ὁ Νικολάκης κ' ἡ δράκισσα.

Καλλικράτεια

Μιά φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦταν ἕνα παιδί ἔρημο, ὁ Νικολάκης, καὶ δὲν εἶχε κανένα κι' ἀνέβαινε στὶς μηλιές κ' ἔκοφτε μῆλα κ' ἔτρωγε. Μιά γρηὰ δράκισσα, ποῦ τὸν εἶχε βάλ' στὸ μάτ' νὰ τὸν φάγ', πέρασε καὶ τὸν εἶπε, Νικολάκ', Νικολάκ' ρίξε με ἕνα μῆλο, κι' ὁ Νικολάκης τὴν ἔρριξε.

—Κατέβα νὰ μὲ τὸ πιάσης γιατί δὲ βλέπω.

Κατέβκε ὁ Νικολάκης, καὶ τὸν ἔπιασε, τὸν ἔβαλε στὸ τσουβάλ' τς, στὸ δρόμο ἡ γρηὰ θέλεσε νὰ πάγ' νὰ πιῆ νερό, βγαίν' ὁ Νικολάκης γεμίζ' τὸ τσουβάλ' πέτρες καὶ φεύγ'. Πάγ' στὸ σπύτ' τς ἡ γρηὰ καὶ λέγ' τὴν κόρ' τς τὴ Μαρουλιώ, Μαρουλιώ, Μαρουλιώ, ἔλα καὶ σ' ἔφερα ἕνα καλὸ μεζέ.

Ἐνοίγ' ἡ Μαρουλιώ τὸ τσουβάλ' τί νὰ δγῆ, πέτρες γεμάτο.

Ἄχ τὸ διάβολο, μ' ἔφγε, εἶπ' ἡ γρηὰ καὶ ξαναπάγ' πίσ' στὴ μηλιά καὶ βλέπ' τὸ Νικολάκ'. Νικολάκ', ρίξε με ἕνα μῆλο. Τὴ ρίχν'.

—Κατέβα νὰ μὲ τὸ πιάσης καὶ δὲ βλέπω,

—Δὲν κατεβαίνω, ποὺ μ' ἔβαλες μέσα στὸ τσουβάλ'.

—'Αχ, παιδάκ' μ' δὲν ἔβλεπα καὶ σ' ἔβαλα.

Κατεβαίν' ὁ Νικολάκς, τὸν ἔπιασε, τὸν ἔβαλε στὸ τσουβάλ' καὶ τὸν πῆγε σπίτι τς καὶ φωνάζ', Μαρουλιώ, Μαρουλιώ, ἔλα νὰ τὸν σφάξης, νὰ πὰ νὰ σὲ φέρω ξύλα νὰ τὸν ψήσω. Ἡ Μαρουλιώ δὲν ἤξαιρε νὰ τὸν σφάζ' καὶ ρωτοῦσε τὸν Νικολάκ' πῶς νὰ σὲ σφάξω;

—Στάσ' νὰ σὲ δείξω· τὴ βάζ' κάτ' τὴ Μαρουλιώ καὶ τὴν κόβ' τὸν λαιμό, τὴν ἔβαλε στὸ φουῖρνο καὶ τὴν ἔψησε. Ἔρχεται ἡ γρηά ἀπ' τὰ ξύλα καὶ φωνάζ' τὴ Μαρουλιώ νὰ φᾶνε καὶ κάθσε κ' ἔτρωγε.

Ὁ Νικολάκς ἀνέβκε στὴ γωνιά καὶ τὴν ἔλεγε, Μαρουλιώ τρῶς καὶ Μαρουλιώ φωνάζεις;

Γυρίζ' ἡ γρηά καὶ τὸν ρωτάγι πῶς ἀνέβκες Νικολάκ' κεὶ πάνω;

—Ἐβαλα περούνια περούνια κι' ἀνέβκα.

Βάζ' κ' ἡ γρηά περούνια περούνια, μὰ ποὺ ν' ἀνέβ'.

—Ξέρος, λέγ', πῶς ἀνέβκα; ἔβαλα μαχαίρια μαχαίρια κι' ἀνέβκα.

Βάζ' κ' ἡ γρηά μαχαίρια καὶ κατακόπκ'.

Ἔστερα τὴ λέγ' ἔβαλα μιὰ σούγλα, τὴν ἔκαψα καλὰ κ' ἀνέβκα.

Ἐκαψ' ἡ γρηά τὴ σούγλα καὶ κάγκε καὶ γλύτωσ' ὁ Νικολάκς.

42. Ὁ γέρος κι' ὁ Ἀλής.

Σηλυβριά

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας καλὸς γέρος κ' εἶχε γυναῖκα καὶ δυὸ κορίτσια, ἦτανε πολὺ φτωχός, κάθε μέρα πῆγαινε στὸ βουνὸ καὶ μάζευε χόρτα γιὰ νὰ φᾶνε καὶ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθοῦνε. Μιὰ μέρα, κεὶ ποὺ γύριζε στὸ βουνὸ νὰ βρῆ χόρτα, κουράσθηκε, κάθσε σὲ μιὰ πέτρα κι' ἀναστέναξε, ἄχ ἄλλοι. Τότε βγαίν' ἓνας ἀψηλὸς Ἀράπς κατάμαυρος, μὲ τσαχειλές μεγάλες, μὲ κάτασπρα δόντια καὶ τὸν ρωτάγι, τί μὲ φώναξες;

—Δὲ σὲ φώναξα, κουράσθηκα κ' εἶπα ἄχ ἄλλοι.

—Ἀλή λένε μένα, ξέρω πῶς εἶσαι φτωχὸς ἄνθρωπος καὶ καλός, ἔλα νὰ σὲ δώσω φλουριὰ νὰ τὰ πᾶς σπίτι σ'.

Πῆγ' ὁ φτωχὸς μὲ τὸν Ἀλή, γέμσε τὸ σακκούλ' τ' φλουριὰ καὶ τὸν εἶπε νὰ τὰ σκεπάσης ἀπὸ πάνω μὲ χόρτα καὶ νὰ μὴ φανερώσης σὲ κανένα τὰ φλουριὰ. Ὁ γέρος πῆγε σπίτ' τ καὶ τᾶκρυψε, ὕστερα κάθσε μὲ τὴ γυναῖκά τ' νὰ καθαρίσανε τὰ χόρτα, κεὶ ποὺ τὰ καθάριζαν, ἔπεσανε δυὸ φλουριὰ κ' ἡ γυναῖκά τ' τὸν ρώτσε ποῦ τὰ ἦδες;

—Κεὶ ποὺ μάζευα τὰ χόρτα τὰ ἦρα.

Ὅταν τελείωσανε τὰ φλουριὰ ὁ φτωχὸς πῆγε στὸ ἴδιο μέρος καὶ φώναξε πάλε Ἀλή, Ἀλή.

Βγῆκ' ὁ Ἀλῆς καὶ τὸν εἶπε, τί θέλεις;

—Θέλω φλουριά νὰ παντρέψω τὴν κόρη μ'·

Πάλι γιόμισε τὸ σακκούλ' τ' φλουριά καὶ τὸν εἶπε, κύτταξε μὴ πείσεις κανένα ποῦ τὰ ἡῦρες. Ἡ γυναῖκά τ' τὸν ρωτάγι, ποῦ τὰ ἡῦρες τὰ φλουριά; με ρωτοῦνε ἀπ' τὴ γειτονιά καὶ δὲ ξέρω τί νὰ πῶ. Ὁ γέρος δὲ τῷλεγε καὶ κάθε μέρα μάλωνανε. Τὰ φλουριά σῶθηκαν, πάλε ὁ φτωχὸς πῆγε στὸ ἴδιο μέρος καὶ φώναξε τὸν Ἀλή. Ὁ Ἀλῆς βγῆκε καὶ τὸν παρακαλεῖ, δὸς' με κι' ἄλλα φλουριά νὰ παντρέψω καὶ τὴν ἄλλη κόρη μ'.

—Θὰ σὲ δόσω, μὰ νὰ μὴ μαρτυρήσης στὴ γυναῖκά σ' ποιὸς σὲ δίν' τὰ φλουριά.

—Καλά, εἶπε κ' ἔφυγε.

Πάντρεψαν καὶ τὴν ἄλλη τους κόρη κ' ἡ γυναῖκα πάλι ἄρχισε νὰ γρινιάζ' καὶ καλὰ ποῦ τὰ ἡῦρες τὰ φλουριά. Θύμωσε καὶ τόπε. Ἄμα σῶθηκαν τὰ φλουριά πῆγε πάλε στὸν Ἀλή καὶ φώναξε Ἀλή, Ἀλή. Ὁ Ἀλῆς δὲν ἔβγαινε. Κεῖ ποῦ ἦτανε στεναχωρημένος σκουντουφλήσε κ' ἔπεσε. Βλασφημήθηκε κ' εἶπε, ἀνάθεμά σε γέρο σκουντουφλή. Βγαίν' ἕνας ἄλλος Ἀράς καὶ τὸν λέγ' τί με φώναξες καὶ με βλασφήμισες;

—Δὲ σὲ φώναξα ἔτεσα καὶ βλασφημήθκα' εἶπα, ἀνάθεμά σε γέρο σκουντουφλή.

—Μένα με λένε Σκουντουφλή, γιὰ νὰ πῆς στὴ γυναῖκά σ' ποιὸς σ' ἔδωσε τὰ φλουριά, τᾶχασες' ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα ὁ ἀδελφός μ' δὲ θὰ σὲ δίν' κι' ὁ γέρος σκώθηκε κ' ἔφυγε με τὰ κλάματα.

Νὲ γὼ ἤμνα ἐκεῖ, νὲ σὺ νὰ τὸ πιστέψης.

43. Τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλεὺς κ' εἶχε μιὰ βασιλοπούλα· πολλὰ βασιλόπουλα τὴ γύρευαν καὶ δὲν ἤξερε σὲ ποιόνα νὰ τὴ δόσῃ· εἶπε, ὅποιος φέρῃ τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια σὲ κείνονα θὰ δόσω τὴν κόρη μ' γυναῖκα. Ἐνα βασιλόπλο ξεκίνησε νὰ πάγ' νὰ τὰ βρῆ· στὸ δρόμο ποὺ πῆγαινε, κουράστηκε κ' ἔβγαλε τὰ παπούτσια τ', πέρασε ἕνα χωράφ' ποὺ ἦτανε ὄλο ἀγκάθια καὶ εἶπε, ἄχ τί καλὰ ποὺ πορπατῶ. Τὸ χωράφ' ἄκουσε κ' εἶπε, τί καλὸ θέλεις νὰ σὲ κάμω; κανένας ὡς τὰ τώρα δὲν εἶπε τί καλὰ ποὺ πορπατεῖ, καὶ τὸ βασιλόπουλο εἶπε, νὰ με δείξης ποῦ εἶναι τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια.

Τὸ χωράφ' τὸ εἶπε, γὼ δὲ ξέρω, πῆγαινε στὴν ἀδελφή μ' τὴ βρούσ'. Πορπάτισε νὰ πάγ' στὴ βρούσ', κείν' τὴν ὥρα δίψασε κ' ἤπιε νερὸ κ' εἶπε, τί ὠραῖο νερό, δροσίσθηκα. Εἶπ' ἡ βρούσ', κανένας ὡς τὰ τώρα δὲν παίνε-

σε τὸ νερό μ', ὅλ' ἔλεγαν ἀπ' αὐτὸ τὸ πράσινο θὰ πιοῦμε ; Τί καλὸ θέλς νὰ σὲ κάνω ;

—Θέλω νὰ μὲ δείξης τὰ λαοῦτο καὶ τὰ νταβούλια.

Ἡ βρούσ' εἶπε, γὼ δὲν ξέρω, πῆγαινε στὴν ἀδελφή μ' τὴ συκιά. Πορπάτσε νὰ πάγ' στὴ συκιά. Σὰν ἔφθασε στὴ συκιά, ἔφαγε ἓνα σῦκο κ' εἶπε, τί γλυκὸ σῦκο. Εἶπ' ἡ συκιά : τί καλὸ θέλς νὰ σὲ κάνω, κανένας ὧς τώρα δὲν εἶπε τί γλυκὸ σῦκο, ὅλ' ἔλεγαν, ἀπ' αὐτὰ τὰ σκουλιάρκα θὰ φάμε ; Εἶπε τὸ βασιλόπουλο : θέλω νὰ μὲ δείξης τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια κ' εἶπ' ἡ συκιά, τὴν ὥρα πού θὰ πᾶς, οἱ δράκ' θὰ κοιμοῦνται καὶ θὰ πάρς τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια καὶ νὰ μὴ γυρίσης πίσω σ'. Πῆγε τὸ βασιλόπουλο ἤρε κοιμισμένους τοὺς δράκους πῆρε τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια κ' ἔφυγε.

Οἱ δράκ' ξύπνησαν τὸ πρωὶ καὶ δὲν εἶδαν τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια, πῆραν τὸ δρόμο καὶ πῆγαν στὸ χωράφ'.

—Χωράφ', μήπως εἶδες κανέναν νὰ περνάγῃ μὲ τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια ; Τὸ χωράφ' εἶπε, ὄχι. Μετὰ πῆγαν στὴ συκιά. Συκιά, μήπως εἶδες κανέναν νὰ περνάγῃ μὲ τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια ;

Εἶπε ὄχι ἡ συκιά. Μετὰ πῆγαν στὴ βρούσ'. Βρούσ', μήπως εἶδες κανέναν νὰ περνάγῃ μὲ τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια.

Ἄξι' εἶπ' ἡ βρούσ'. Ὁ βασιλῆς, ὁ πατέρας τῆς βασιλοπούλας τὸν καιρὸ πού γύρσε τὸ βασιλόπουλο εἶχε πόλεμο μ' ἓναν ἄλλο βασιλέ' σ' αὐτὸν τὸ βασιλεῖ πῆγε τὸ βασιλόπουλο κ' ἔπαιξε τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια, ἦλθαν οἱ δράκ' κ' ἔφαγαν τοὺς δαχτούς, νίκησε ὁ βασιλῆς καὶ τὸν ἔδωκε τῇ βασιλοπούλᾳ γυναῖκα καὶ ζῆσανε καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

44 Ὁ ἄνθρωπος, τὸ φίδ' κ' ἡ ἀλεποῦ.

Καστανιές

Μιὰ μέρα ἓνας πῆγαινε στὸ βουνὸ κ' εἶδε νὰ καίγεται πὸ τὴ ρίζα ἓνα μεγάλο δέντρο κ' ἄκσε ἓνα ἄγριο σφύριγμα· πῆγε κοντὰ κ' εἶδε μέσα στὰ κλαδιὰ ἓνα μεγάλο φίδ' πού κόντευε νὰ καῖ. Τὸ φίδ' σὰν εἶδε τὸν ἄνθρωπο, τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸ γλυτώσ', ὁ ἄνθρωπος τὸ λυπήθηκε, πῆρε ἓνα μακρὸ ξύλο, τόβαλε μέσα στὰ κλαδιὰ, τὸ φίδ' πιάστηκε στὸ ξύλο καὶ γλύστηρε ἔξω πὸ τὸ δέντρο.

Τὸ φίδ' ἀντὶ εὐχαριστῶ στὸν ἄνθρωπο πού τὸ γλύτωσε, ντυλίχθηκε ἀπάνω τ' κ' ἤθελε νὰ τὸν φάγ', λέγοντας πὼς κάποιος ἄνθρωπος ἀναψε τὴ φωτιά. Ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ τὸ παρακαλῇ νὰ τὸν λυπηθῇ, τὸ φίδ' δὲν ἤθελε ν' ἀκούσ' τότε ὁ ἄνθρωπος εἶπε, πρὶν μὲ φᾶς νὰ δικασθοῦμε σ' ὁποῖον βρεθεῖ μπροστά μας. Ἔτσι' ὅπως εἶτανε τὸ φίδ' ντυλιγμένο στὸν ἄνθρωπο, ἀντάμωσαν ἓνα γάϊδαρο τὸν ἔκαμαν κριτὴ καὶ τὸν εἶπανε τὴν

ἱστορία. Ὁ γαῖδαρος ἔβγαλε ἀπόφασ' κ' εἶπε στὸ φίδ', νὰ φᾶς τὸν ἄνθρωπο, γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀχάριστος, ἔμένα μὲ φορτῶν', μὲ δέρον', μ' ἀφίν' νηστικὸ κι' ὡς πού νὰ ψοφήσω κουβαλῶ τὸ σαμάς'. Ὅταν τ' ἄκσ' ὁ ἄνθρωπος εἶπε, ἕνας κριτῆς δὲ φθάν', νὰ πᾶμε καὶ σὲ δευτερο. Τὸ φίδ' τὸ παραδέχθηκε, λίγο παρὰ κάτω ἀντάμωσαν ἕνα ἄλογο, τὸ εἶπαν τὴν ἱστορία. Τὸ ἄλογο λυπήθηκε τὸν ἄνθρωπο κ' εἶπε στὸ φίδ', ὁ ἄνθρωπος σ' ἔκαμε καλό, νὰ μὴ τὸν φᾶς. Τὸ φίδ' δὲ τὸ παραδέχθηκε, τότε συμφώνησαν νὰ πᾶνε καὶ σὲ τρίτο κριτῆ καὶ ὅτι πεῖ αὐτός, ἐκεῖνο νὰ γίν'. Κεῖ πού πήγαιναν, εἶδαν ἀντίκρυ σὲ μιὰ πέτρα νὰ λιάζεται μιὰ ἀλεποῦ καὶ πήγαν κατὰ κείνηνα, στὴν ἀρχὴ ἡ ἀλεποῦ φοβήθηκε, μὰ σὰν εἶδε τὸ φίδ' ντυλιγμένο στὸν ἄνθρωπο, εἶπε κάποια διαφορὰ ἔχνε καὶ στάθηκε καὶ τοὺς περιέμενε. Ὅταν ἔφθασαν, ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε νόημα στὴν ἀλεποῦ, ἔδειξε τὸ μεγάλο δάχτυλο. Κ' ὕστερα καὶ τὰ δέκα μαζύ. Ἡ κερὰ Μαρία ἀμέσως κατάλαβε πῶς τὴν ἔταξε ἕνα πετεινὸ μὲ δέκα ὄρνιθες, τοὺς καλοδέχτηκε κι' ἄκσε τὴν ἱστορία ὅπως τὴν εἶπε τὸ φίδ'.

—Γιὰ νὰ εἶμαι δίκαιη καὶ νὰ μὴ σᾶς ἀδικήσω, νὰ διγῶ πῶς ἔγινε, δῶ κοντὰ εἶν' ἕνα δέντρο, ἄς ἀνέβ' πάνω τὸ φίδ'.

Τὸ φίδ' ἀνέβκε' εἰπ' ἡ ἀλεποῦ στὸν ἄνθρωπο, βάλε φωτιά. Τὸ δέντρο κόρωσε κι' ὁ ἄνθρωπος ἐτοιμάζονταν νὰ βάλ' τὸ κοντάρ' γιὰ νὰ γλυτώσ' τὸ φίδ'.

—Αἶ, τί κάνς, φώναζ' ἡ ἀλεποῦ, ἀφσ' το νὰ καγῆ καὶ πᾶνε νὰ μὲ φέρος τὸ τάμα. Ὁ ἄνθρωπος εὐχαριστημένος πού γλύτωσε, πήγε στὸ σπίτ' τ', πῆρ' ἕνα τσουβάλ' καὶ κυνηγοῦσε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσ' τις ὄρνιθες νὰ τις πᾶγ' στὴν ἀλεποῦ. Ἡ γυναϊκά τ' ἄκσε πού φώναζαν οἱ ὄρνιθες, βγῆκε στὴν αὐλὴ καὶ σὰν ἔμαθε γιατί ἤθελε νὰ τις πιάσ', ἀμ' ἐγὼ γι' αὐτὸ τις μεγάλωνα, γιὰ τὴν ἀλεποῦ; νὰ βάλς τὴ σκύλα στὸ τσουβάλ' καὶ νὰ τὴν πᾶς στὴν ἀλεποῦ. Σωστὰ λὲς γυναϊκα. Ἐβαλε τὴ σκύλα στὸ τσουβάλ', τὴ φορτώθηκε καὶ πῆγε στὸ μέρος πού τὸν φύλαγ' ἡ ἀλεποῦ. Ἡ ἀλεποῦ, σὰν τὸν εἶδε πὸ μακριὰ νὰ ἔρχεται φορτωμένος, κουνουσε τὴν οὐρά τς ἀπ' τὴ χαρὰ πού θᾶτρωγε τις ὄρνιθες, μὰ ὕστερα ἴδρωσε ὡς πού νὰ γλυτώσ' ἀπ' τὴ σκύλα καὶ νὰ πιάσ' τὸν ἀνήφορο. Κάθσε σὲ μιὰ πέτρα, χτυποῦσε τὸ κεφάλ' τς κ' ἔλεγε, τί σ' ἔμελε σένα, κερὰ Μαρία, νὰ γίνς κριτῆς, μήπως ἦτανε κι' ὁ παπποῦς σ'; καὶ δόσ' του χτυποῦσε τὸ κεφάλι τς ἦμα καὶ γιὼ πὸ μιὰ μεριά καὶ τὴν ἔβλεπα.

45. Τὸ ἀρνάκ' μιτζινάκ'.

Ἐπιβάτες

Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' εἶχε ἕνα ἀρνάκ'· μιὰ μέρα εἶπε στὸ ἀρνάκ', σὺ νὰ καθίσης ἐδῶ καὶ γὼ θὰ πάγω νὰ σὲ φέρω κορὺ,

κρύο νεράκι καὶ δροσερὸ δροσερὸ χορταράκ'. Ἐκλεισε ἡ γρηὰ τὴν πόρτα κ' ἔφυγε. Ἐνας λύκος ἦτανε κρυμμένος πίσ' ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ἄκσε ὅλα ὅσα εἶπ' ἡ γρηὰ στ' ἀρνάκ'. Ἡ γρηὰ ἔφυγε, πῆγ' ὁ λύκος καὶ ἄρχισε νὰ φωνάζ' :

Ἄρνάκι μπιτζινάκι¹⁾, ἄνοιξε
σ' ἔφερα κρύο, κρύο νεράκ'²⁾
καὶ δροσερὸ, δροσερὸ χορταράκ'.

Τὸ καυμένο τ' ἀρνάκ' γνώρσε τὴ φωνὴ πὺ δὲν ἦτανε τῆς μαννίτσας τ' κ' εἶπε στὸ λύκο, δὲν εἶσαι σὺ ἡ μαννίτσα μ', ἡ μαννίτσα μ' ἔχει ψιλὴ, ψιλὴ φωνίτσα καὶ φτενὴ²⁾, φτενὴ γλωσσίτσα. Τότε ὁ λύκος πᾶγ' καὶ τριβ' τὴ γλῶσσα τ' ἀπὺν' σ' ἓνα δέντρο καὶ γυρίζ' πίσ' καὶ πᾶγ' στ' ἀρνάκ' κ' ἄρχισε νὰ φωνάζ' :

Ἄρνάκι μπιτζινάκι, ἄνοιξε,
σ' ἔφερα κρύο, κρύο νεράκ'²⁾
καὶ δροσερὸ, δροσερὸ χορταράκ'.

Τ' ἀρνάκ' γνώρσε πάλε πὺς ἡ φωνὴ δὲν εἶναι τῆς μαννίτσας τ' καὶ εἶπε στὸν λύκο, δὲν εἶσαι σὺ ἡ μαννίτσα μ', ἡ μαννίτσα μ' ἔχει ψιλὴ, ψιλὴ φωνίτσα καὶ φτενὴ φτενὴ γλωσσίτσα. Τότε ὁ λύκος πᾶγ' σ' ἓνα κατσίβελο καὶ τὸν λέγ', κατσίβελε, ρίνσε με τὰ δόντια μ' θὰ φάγω τὴ γυναῖκά σ'.

Ὁ κατσίβελος τὸν εἶπε, ἐγὼ γυναῖκα δὲν ἔχω.

—Θὰ φάγω τὰ παιδιὰ σ'.

—Ἐγὼ παιδιὰ δὲν ἔχω.

—Θὰ φάγω τὰ γαδούρια σ'.

—Ἐγὼ γαδούρια δὲν ἔχω.

Τότε ὁ λύκος εἶπε θὰ φάγω ἑσένα.

Ὁ κατσίβελος τί νὰ κάμ' δὲν ἤξερε· πᾶν' τσίκι, τσίκι καὶ ριγίξ' τὰ δόντια τοῦ λύκου κ' ἔγινε ἡ φωνὴ τοῦ λύκου ψιλὴ.

Σηκώνεται τότε ὁ λύκος καὶ πᾶγ' στὸ ἀρνάκ' καὶ μὲ ψιλὴ φωνὴ φωνάζ'.

Ἄρνάκι μπιτζινάκι, ἄνοιξε,
σ' ἔφερα κρύο, κρύο νεράκι
καὶ δροσερὸ, δροσερὸ χορταράκι

Τὸ καυμένο τ' ἀρνάκ' νόμσε πὺς ἦτανε ἡ μανούλα του κ' ἀνοίγ'

1) Περιστεράκι.—2) Ψιλὴ.

τὴν πόρτα. Μπαίν' ὁ λύκος μέσα καὶ χροάπα χρούπα τρώγ' τὸ καυμένο τ' ἀρνάκ'.

Σὲ κομμάτ' ἔρχεται καὶ ἡ μαννίτσα τ' φορτωμέν' καὶ φωνάζ' :

Ἄρνάκι μ', μπιτζινάκι μ', ἀνοιξε
σ' ἔφερα κρύο, κρύο νεράκ'
καὶ δροσερό, δροσερό χορταράκ'.

Ψυχὴ δὲν ἀκούγεται· ξαναφωνάζ' ἡ γρηά, πάλε τὰ ἴδια κανεῖς, τίποτε δὲν ἀκούγεται. Ἡ γρηά σπάν' τὴν πόρτα, μπαίν' μέσα, τί νὰ δῆ, τὸ ἀρνάκ' φαγωμένο καὶ κατὰ γῆς ὅλο αἵματα. Πατεῖ ἡ γρηά ἡ καυμένη τὶς φωνές, τραβάγι τὰ μαλλιά τς καὶ ἔπυσε ξύλο κομμάτ' χωρὶς πιὰ νὰ ξανασηκωθῆ.

46. Ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνάκ'.

Σηλυβριά

Μιὰ φορὰ κ' ἔνα καιρὸ ἡ ἀλεποῦ πῆρε γιὰ ψυχοπαίδ' ἔνα ἀρνάκ', κάθε μέρα πῆγαινε ἔξω καὶ τῷφερνε χορταράκ' καὶ νεράκ'· αὐτὸ ἔμνισκε στὸ σπὶτ' κλεισμένο κ' ὅταν γύριζε φώναζε ἀπ' ἔξω.

Ἄρνίτσι μ', μπίτσι μ', ἀνοιξε,
σ' ἔφερα χορταράκ' καὶ νεράκ'
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς
καὶ καλὰ νὰ κοιμηθῆς.

Ὁ λύκος παραμόνευε τὴν ἀλεποῦ, ἔμαθε τὰ λόγια ποὺ ἔλεγε στ' ἀρνάκ' γιὰ νὰ τὴν ἀνοιξ' καὶ μιὰ μέρα ποὺ ἡ ἀλεποῦ μάζευε χόρτα πάγ' στὸ ἀρνάκ' καὶ φωνάζ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ἄρνίτσι μ', μπίτσι μ', ἀνοιξε,
σ' ἔφερα χορταράκ' καὶ νεράκ',
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς
καὶ καλὰ νὰ κοιμηθῆς.

—Μένα ἡ μάννα μ', ἔχ' ψιλὴ φωνὴ καὶ κόκκινα ποδάρια.

Φεύγ' ὁ λύκος καὶ πάγ' στὸν κατσιβελο καὶ τὸν λέγ', νὰ μ' ἀκονίσῃς τὴ φωνή μ', νὰ τὴν κᾶνς ψιλὴ καὶ τὰ ποδάρια μ' κόκκινα.

Καίγι ὁ κατσιβελος τὴ γλώσσα τοῦ λύκου μὲ καρφὶ καὶ ψιλαίν' τὴ φωνή τ', καίγι καὶ τὰ πόδια τ' κ' ἔγιναν κόκκινα. Ἦν ἄλλ' μέρα ξαναπάγ' ὁ λύκος στ' ἀρνάκ' καὶ φωνάζ' ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα

Ἄρνίτσι μ', μπίτσι μ', ἀνοιξε,
σ' ἔφερα χορταράκ',
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς
καὶ καλὰ νὰ κοιμηθῆς.

Τ' ἀρνάκ' ἀνοίγ', μπαίν' ὁ λύκος τὸ τρώγ' καὶ ρίχν' τὰ κοκκαλάκια
τ' πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα.

Τὸ βράδ' ἔρχεται ἡ ἀλεποῦ καὶ φωνάζ':

*Ἄρνίτσι μ', μπίτσι μ', ἀνοιξε,
σ' ἔφερα χορταράκ'
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς
καὶ καλὰ νὰ κοιμηθῆς.*

Ἡ πόρτα δὲν ἀνοίγ'· φωνάζ', ξαναφωνάζ' τίποτε· μπαίν' μέσα ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ βλέπ' τὰ κοκκαλάκια τ' ἀρνάκ' ριχμένα πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα. Ἡ ἀλεποῦ ἔκλαψε τ' ἀρνάκ' τς πού τ' ἀγαποῦσε πολύ, τράβηξε τὰ μαλλιά τς κι εἶπε, ὁ λύκος μ' ἔκαμε αὐτὸ τὸ κακό, τὸν διορθώνω. Τὴν ἄλλ' μέρα ἡ ἀλεποῦ πηγαίνωντας στὸ χωριὸ βλέπ' ἓνα ἀμάξ' φορτωμένο μὲ δυὸ κοῦφες ψάρια, τὸν λέγ' δὲ μὲ πέργς καὶ μένα καλέ μ' ἀνθρῶπε στ' ἀμάξι σ'.

—Γιατὶ ὄχι, κερὰ ἀλεποῦ.

Ἡ ἀλεποῦ ἀνέβκε καὶ κάθσε πίσ' ἀπ' τὸν ἀμαξά, πλάγ' στὶς κοῦφες κ' ἓνα, ἓνα, ἔρριξε τὰ ψάρια κάτω στὸ δρόμο.

—Στάσ' ἀμαξά, σ' εὐχαριστῶ πού μ' ἔφερες ὡς ἐδῶ.

Κατεβαίν' μαζεύνει τὰ ψάρια σ' ἓνα μεγάλο τσουβάλ', τὸ φορτώνεται στὸν ὄμο καὶ περνάγ' ἀπ' τὸ σπít' τοῦ λύκου. Νὰ κι' ὁ λύκος.

—Καλὴ μέρα, κερὰ ἀλεποῦ.

—Καλὴ μέρα, κύρ λύκο.

—Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

—Πῆγα καὶ ψάρεψα καὶ γέμισα τὸ τσουβάλ' μ' ψάρια· σὺ τί θὰ πιᾶσεις ἂν πᾶς, ἀφοῦ γὼ πού εἶμαι μικρὴ ἔπιασα τόσα.

Συντρόφεψαν νὰ πᾶνε μαζὺ στὸ ψάρεμα, ἡ ἀλεποῦ θὰ ἔδειχνε τὸ λύκο. Ὅταν ἔφθασαν στὴν ἄκρη στὴ θάλασσα, τὸν λέγ' ἡ ἀλεποῦ, στὴν οὐρά σ' θὰ δέσω μιὰ κολοκύθα καὶ στὸ λαιμὸ σ' αὐτὸ τὸ πιθάρ', ὅσα ψάρια πιᾶς τὰ ρίχνς μέσα.

—Δέσ' το καλὰ, κερὰ ἀλεποῦ, τὸ πιθάρ', μήπως κοπεῖ τὸ σχοινὶ ἀπ' τὸ βάρος πού θ' ἄχνε σὰ ψάρια.

Μὴν ἀνησυχεῖς κύρ λύκο.

Ὅταν ἔγιναν ὅλα ὅπως τὰ λογάρισε ἡ ἀλεποῦ, ὁ λύκος μπαίν' στὴ θάλασσα καὶ πηγαίν' στὰ βαθειά, μόλις ἔσκυψε, τὸ πιθάρ' γέμισε νερό, φωνάζ' τὴν ἀλεποῦ νὰ τὸν βοηθήσ' κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν ἔλεγε, ὦρα καλή, κύρ λύκο, νὰ πᾶς χαιρετήματα στ' ἀρνάκ' μ' πῶφαγες. Καὶ πνίγκε ὁ λύκος κ' ἡ ἀλεποῦ ἔφγε εὐχαριστημέν'.

46. Γαβριήλ ὁ μυλωνάς κι' ἡ κερά Μαριώ.

Ἐπιβάτες

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας μυλωνάς και τὸν ἔλεγαν Γαβριήλ, γύρο στὸν ἀνεμόμυλο εἶχ' ἓνα ἀμπελάκ' και τόσο φτωχὸς ἦτανε πού τὸν ἔλεγαν τζατζαλά 1)· κεῖ κοντὰ κάθουνταν και μιὰ ἀλεποῦ πού τὴν ἔλεγαν κερά Μαριώ, ἡ ἀλεποῦ πήγαινε κάθε μέρα κ' ἔτρωγε ἀπ' τ' ἀμπελάκ' τὰ σταφύλια, και δὲν ἄφινε τὸν Γαβριήλ οὔτε μιὰ ρώγα νὰ φάγ'. Ὁ Γαβριήλ τί νὰ κάμ' δὲν ἤξερε, πιάν' μιὰ μέρα και κρύβεται πίσ' ἀπ' τὸ μύλο και μόλις βγῆκ' ἡ κερά Μαριώ νὰ φάγ' τὰ σταφύλια, τὴν ἀρπάξ' ἀπ' τὰ φτιά νὰ τήνε σκοτώσ'. Ἡ καϋμέν' ἡ κερά Μαριώ ἄρχισε νὰ τότε παρακαλεῖ και νὰ τότε λέγ', ἀμάν, κύρ Γαβριήλ, μὴ μὲ σκοτώνης και πολλὰ καλὰ θὰ δγῆς πὸ τὰ μένα. Ὁ μυλωνάς τήνε λυπήθηκε και δὲ τὴν σκότωσε, παρὰ τὴν κράτσε μέσα στοῦ μύλο και τὸν ἔκαμνε δουλειές. Μιὰ μέρα λέγ' στὸν Γαβριήλ, κύρ Γαβριήλ, ἄκσε με τί θὰ σὲ πῶ, μήπως σὲ βρῖσκουνται τίποτε κἀνα δυὸ φλουριά ;

—Ἐχω δυὸ φλουριά τῆς μάνας μου. —Και γὼ τόσα ἤθελα λέγ' ἡ κερά Μαριώ.

Τὴν ἄλλ' τῆ μέρα ἡ κερά Μαριώ μιὰ και δυὸ ἴσια στοῦ βασιλέ τὸ παλάτ' χτυπάγι τὴν πόρτα. Ἄνοιγ' ἡ δούλα.

—Τί θέλς, κερά Μαριώ ;

—Ἦρτα νὰ σᾶς ἀγγαρέψω μήπως και σᾶς βρῖσκεται κἀνα κόσκινο πού κοσκινίζνε τὰ φλουριά, δουλεύω σ' ἓνα ἀφεντικὸ πολὺ πλούσιο και θέλ' νὰ τὰ κοσκινίσω και δὲν ἔχ' κόσκινο.

—Πῶς, εἶπαν οἱ δούλες, ὅσα θέλς, μόνε πιὸ μπόγ' 2) θέλς, ἔχμε μπόγια μπόγια.

—Νὰ μὲ δόστε τὸ κόσκινο πού κοσκινίζνε τὰ μικρὰ φλουριά, εἶπ' ἡ κερά Μαριώ.

Οἱ δούλες εἶπαν ἀναμεταξύ τους, ἄς ἀλείψμε λιγάκ' μέλ' ἀπὸ κάτ' τὸ κόσκινο κ' ἴσως κολλήσ' και σὲ μᾶς τίποτε.

Τὸ πέρν' τὸ κόσκινο ἡ ἀλεποῦ, μιὰ και δυὸ στοῦ μυλωνά, βλέπ' κάτ' ἀπ' τὸ κόσκινο μέλ', κατάλαβε πῶς τῶκαμαν οἱ δούλες, κολνάγι τὸ φλουριάκ' και τὸ πάγ' πίσω στοῦ παλάτ' τοῦ βασιλέ. Χτυπάγι τὴν πόρτα, ἀνοιγ' ἡ δούλα.

—Εὐχαριστῶ πολὺ, λέγ' ἡ ἀλεποῦ, μόνε κοπέλλα μ', σὲ παρακαλῶ πολὺ νὰ μὲ δόστε τὸ κόσκινο πού κοσκινίζετε τὰ μεγάλα φλουριά.

—Νὰ τὸ δόσμε, εἶπαν οἱ δούλες δλόχαρες κι' ἀλείφνε μέλ' γιὰ νὰ κολλήσ' τὸ φλουρι κ' εἶπαν ἀναμεταξύ τς, δὲν εἶδαμε στοῦ ἄλλο κόσκινο, κόλσε τίποτε ;

1) Κουρελιάρη.—2) Α. Τ. Μέγεθος.

Γυρίζ' τὸ κόσκινο ἢ δούλα ἀπ' τὴν ἀνάποδη, τί νὰ δγῆ; ἓνα φλουράκι κολλημένο, ἢ χαρά τς δὲ λέγεται.

Πέρνει πάλε ἢ ἀλεποῦ τὸ κόσκινο καὶ πάγ' στὸ μύλο.—Κύρ Γαβριήλ, δόσμε καὶ τ' ἄλλο φλουρὶ νὰ κάμω τὴν τέχνη μ'.

Πέρν' τὸ φλουρὶ καὶ τὸ κολνάγι πάλε κάτ' στὸ κόσκινο καὶ τὸ πάγ' στὸ παλάτ'. Χτυπάγι τὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγ' ἢ δούλα.

—Εὐχαριστῶ τίς κοπέλλες μου, λέγ' ἢ κερά Μαριώ, μόνε θὰ σᾶς ἔλεγα κάτι τι. Τὸ ἀφεντικό μ', ποὺ δουλεύω εἶναι πολὺ καλὸ παιδὶ καὶ πάρα πολὺ πλούσιος καὶ θέλ' κἀνα καλὸ κορίτσ' νὰ παντρευτῆ, μήπως ξέριτε σεῖς κανένα ποὺ τὸ ταιριάξ'; δὲ ξέριτε τί ἔμορφιές καὶ τί λεβεντιές ἔχ'.

Ἄμα τ' ἄκσανε οἱ δοῦλες τρέχνε ἀπάν' καὶ τὸ λένε στὸ βασιλέ. Ὁ βασιλὲς εἶχε μιὰ κόρ' πολὺ ὁμορφη κ' ἤθελε νὰ τήνε παντρέψ' καὶ σὰ νὰ τὸν ἤλθε στὸ λογαριασμό. Βγαίν' ἔξω καὶ λέγ' τὴν ἀλεποῦ, δὲ μὲ κάμνε τὴ χάρ' κερά Μαριώ, νὰ μὲ φέρες ἐδῶ νὰ τονε δγιῶ καὶ γώ;

—Τὸ θέλημά σ', ἀφέντη βασιλέ, σήμερα εἶναι Σαββάτο, τὴν Τετάρτ' θὰ τότε φέρω.

Βγαίν' ἢ ἀλεποῦ ἔξω πὸ τὴν πόρτα καὶ συλλογίζεται τί νὰ κάμ', γιατί ὁ γαμπρός οὔτε παντελόν' δὲν εἶχε νὰ φορέσ'. Πάγ' στὸ μύλο καὶ τὰ λέγ' ὅλα στὸ μυλωνά, δὲ ξέρς κύρ Γαβριήλ, τί δουλειὰ σκάρωσα, θὰ πάρες τὴ βασιλοπούλα καὶ καθόλ' νὰ μὴ μιλής.

Ὁ καυμένος ὁ μυλωνὰς τί νὰ πῆ; καὶ τῶριξε στὸ γέλιο. Ἡ ἀλεποῦ ὅσο περνοῦσαν οἱ μέρες κ' ἔφθαν' ἢ Τετάρτ' δὲν ἤξερε τί ψευτιὰ νὰ σκαρώσ', ὅσο ποὺ τὰ κατάφερε. Πιάν' καὶ δέν' ἓνα μεγάλο κλαδὶ πίσ' ἀπ' τὴν οὐρὰ τς καὶ πάγ' ἀντίκρου στοῦ βασιλέ τὸ παλάτ', κάμποσο μακρὰ σ' ἓνα χωράφ' ἄσπαρτο ὅλο τεζέκες ¹⁾ καὶ γυρίζ' γλήγορα, γλήγορα καὶ σκόν' μιὰ σκόν' σὰν καπνὸ.

Ἄπ' τὸ παλάτ' τοῦ βασιλέ φαίνονταν κ' ἔλεγον ἀναμεταξύ τους, δγιέστε, ἔρχετ' ὁ γαμπρός, σκόνη σήκωσαν τ' ἀμάξια, θὰ εἶναι πολλὰ. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ χτυπάγι ἢ πόρτα, τρέχνε οἱ δοῦλες ν' ἀνοίξνε, τί νὰ δγιοῦνε; τὴν ἀλεποῦ.

—Ποῦν' ὁ γαμπρός; κερά Μαριώ, τήνε ρωτοῦν.

—Ἄσ' τα κοπέλλες μου, ποῦ νὰ σᾶς τὰ πῶ, τί ἔπαθαμε στὸ δρόμο, μᾶς ἔπιασαν κλέφτες καὶ μᾶς ξεγύμνωσαν κ' ἄφσαν τὸ γαμπρὸ χωρὶς ροῦχα καὶ παραδέες κ' ἤρθα νὰ σᾶς τὸ πῶ, νὰ δγιοῦμε τί θὰ γέν'.

Ἄνεβαῖνε ἀπάν' οἱ δοῦλες, τὸ λέν' στὸ βασιλέ. Φωνάζ' ὁ βασιλὲς ἀπάν' τὴν κερά Μαριώ καὶ τὴν λέγ', περαστικά κερά Μαριώ.

—Τί νὰ σὲ πῶ, κύρ βασιλέ, εἶμαι καταφαρμακωμέν', αὐτὸ κ' αὐτὸ πάθαμε.

1) Ἀ. Τ. Μεγάλοι βῶλοι γῆς ποὺ γίνονται μετὰ τὸ μεγάλο ἄλετρο.

Ὁ βασιλὲς μὲ τὰ γέλια τὴν λέγ', γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι, κερὰ Μαριώ, παράδες νὰ θέλς, ὅσες θέλς. Ἀνοίγ' ὁ βασιλὲς μιὰ κάσα καὶ βγάζ' ἓνα τουρβά γεμάτο καὶ τὸν δίν' τὴν κερὰ Μαριώ. Ἡ κερὰ Μαριώ ἢ πονηρή, ἀπ' τὴ χαρὰ τς δὲν ἤξερε τί νὰ κάν', πέρν' τὸν τουρβά τὰ φλουριά, μιὰ καὶ δυὸ ἴσια στὸ μυλωνὰ καὶ τὸν λέγ', σήκω, κοιμήθηκες φτωχὸς καὶ σκώθηκες πλούσιος, μπρὸς, πορπάταγε καὶ μὴ μιλάς καθόλ'. Τὸν πέρν' ἢ ἄλεποῦ, τὸν χών' σ' ἓνα μαγαζι καὶ τὸν ντύν' ἀπ' τὰ νύχια ὡς τὴν κορφὴν κάθ' αὐτὸ γαμπρὸ καὶ τὸν πύγ' στὸ παλάτ'. Σ' ὄλο τὸ δρόμο τὸν ἔδινε ὀρμήγιες, μόλις θὰ πᾶμε στὸ παλάτ' καὶ θὰ μᾶς ἀνοίγνε, νὰ κάμς σ' ὄλους ἓνα σχῆμα καὶ κατόπ' νὰ φιλήσης τοῦ βασιλέ τὸ χέρ' κι' ὅταν σὲ μιλεῖ ὁ βασιλὲς, σὶ νὰ μὴ μιλάς πολλὰ νὰ μὴ ντροπιαστοῦμε. Ὁ μυλωνὰς ὅπως τὸν εἶπ' ἢ ἄλεποῦ, ὅλα κατὰ γράμμα. Μόλις μπῆκαν στὸ παλάτ', σ' ὄλους ἔκαμε ἀπὸ ἓνα σχῆμα, φιλεῖ τὸ χέρ' τοῦ βασιλέ, ὁ βασιλὲς ὀλόχαρος πέρν' τὴ βασιλοπούλα ἀπ' τὸ χέρ' καὶ τὴν παρουσιάζ' στὸ γαμπρὸ. Ἡ βασιλοπούλα σὰν τὸν εἶδε, τὸν ἄρσεσε καὶ κάμνει γάμο σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ἢ κερὰ Μαριώ, ἦτανε στὰ μέσα καὶ στὰ ἔξω κι' ὁ Γ'αβριήλ ὁ τζατζαλὺς, ἔγινε βασιλιάς, ἦμουνα καὶ γὼ ἔκει μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

47. Ἡ κερὰ Μαρία κι' ὁ κύρ Νικόλας.

Καστανιές

Ἐνα πρωὶ πάνω στὸ βουνὸ καθούνταν πεινασμένος ὁ κύρ Νικόλας ¹⁾ καὶ κύτταζε δεξιὰ, ἀριστερὰ μὴ περὰσ' κανένα ζῶο νὰ φάγ'· κεῖ ποῦ καθούνταν πέρασε πὸ κοντὰ τ' ἢ ἄλεποῦ καὶ τὸν καλημέρισε.

—Καλὴ μέρα κερὰ Μαρία ²⁾, τὴν εἶπ' ὁ λύκος, ποῦ πᾶς κατὰ δῶ;

—Πάγω γιὰ φαγί.

—Καὶ γὼ νηστικός εἶμαι, θέλς νὰ κάμε συντροφιὰ;

—Νὰ κάμε, κύρ Νικόλα.

Κεῖνο τὸ βράδ' μαγέρεψε κουκκιά, ἢ κερὰ Μαρία πῆρε τὴ σακκοράφα, τσιμποῦσε τὰ κουκκιά κ' ἔτρωγε, καὶ στὸν κύρ Νικόλα ἔδωσε τὸ γουδοχέρ' κι' ἀπόμκε νηστικός. Τὴν ἄλλη βραδεῖα ἢ ἄλεποῦ ἔψησε κατσαμάκ' ³⁾, λέγ' στὸ λύκο, νὰ φᾶς μὲ τὴ σακκοράφα γιὰ νὰ μὴ μείνς νηστικός σὰ χθές καὶ γὼ θὰ φάγω μὲ τὸ γουδοχέρ'. Ἡ πονηρὴ ἄλεποῦ κύλαγε τὸ γουδοχέρ', ντυλίζοντας τὸ κατσαμάκ' κ' ἔτρωγε, ὁ λύκος μὲ τὴ σακκοράφα δὲ μόραγε νὰ φάγ' καὶ πόμκε νηστικός. Τὸ ἄλλο πρωὶ λέγ' ἢ κερὰ Μαρία, κύρ Νικόλα, γὼ θὰ βγῶ γιὰ τροφή· κεῖ ποῦ πάγαινε εἶδε πὸ μακρὸνὰ νᾶρχεται ἓνας ψαράς μὲ τ' ἄλογο φορτωμένο ψάρια, ἔπεσε μέσ' στη μέσ' στὸ δρόμο κ' ἔκανε τὴ ψόφια. Ὁ ψαράς σὰν τὴν εἶδε, εἶπε, νά, καλὴ γούνα

1) Ὁ λύκος.—2) Ἡ ἄλεποῦ.—3) Χυλὸς ἀπὸ ἀλεύρι κουκουνάρας (καλαμβόκι μὲ νερό).

για τὴ γυναῖκά μ', κατέβκε ἀπ' τ' ἄλογο τὴν πῆρε καὶ τὴν ἔρριξε πᾶν' στὰ ψάρια καὶ τράβηξε τὸ δρόμο τ'. Ἡ ἄλεποῦ ἔρριξε ὅσα ψάρια ἤθελε, πήδηξ' ἀπ' τ' ἄλογο, τὰ μάζεψε καὶ τὰ πῆγε στὸ λύκο, ἔφαγαν καλὰ καὶ κοιμήθηκαν. Σὰν τᾶφαγαν ὅλα, ἡ κερά Μαρία λέγ', κύρ Νικόλα, τώρα εἶναι ἡ ἀράδα σ' νὰ πᾶς νὰ ψαρέψης, ὅπως ψάρεψα καὶ γώ.

—Καὶ πῶς ψάρεψες, κερά Μαρία;

—Νά, πῆρα μιὰ μεγάλ' νεροκολοκύνθα, τὴν ἔδεσα σφικτὰ στὴν οὐρά μ', μπῆκα στὴ θάλασσα, πήδηξα σὰ δῶ, πήδηξα σὰ κεῖ, γέμσε ἡ κολοκύνθα νερό καὶ μπῆκαν μέσα τὰ ψάρια· αἴντε νὰ πᾶμε καὶ γὼ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιὰ θὰ σὲ συρσιανίζω. Ὁ κύρ Νικόλας τῶχαψε¹⁾ καὶ πήγανε στὴ θάλασσα, ἔδεσε στὴν οὐρά τ' μιὰ νεροκολοκύνθα καὶ μπῆκε στὴ θάλασσα, γέμσε ἡ νεροκολοκύνθα νερό, τὴν τραβοῦσε σὰ δῶ, σὰ κεῖ, γιὰ νὰ γλυτώσ' ὡς πού κόπηκε ἡ οὐρά τ' κι' ἀπόμκε γκουτζούκς²⁾.

—Δὲν τὰ κατάφερες κύρ Νικόλα μ'!

Ὁ καυμένος ὁ λύκος μιλιὰ δὲν ἔβγαλε.

Μιὰ μέρα κεῖ πού κάθουνταν οἱ δυό, εἶδανε πὸ μακρὰ ἓνα παπὰ πού τραβοῦσε ἓνα ἄλογο φορτωμένο μὲ δυὸ κοῦφες, θᾶναι λειτουργιές, λέγ' ἡ κερά Μαρία τὸν κύρ Νικόλα, πήγαινε στὴ φωλιά μας καὶ γὼ θὰ φέρω νὰ φᾶμε. Ὁ λύκος γύρσε στὴ φωλιὰ κ' ἡ ἄλεποῦ πῆρε τὸ δρόμο πού πήγαιν' ὁ παπάς, ἔτρεξε μέσ' στὰ χωράφια καὶ βγήκε πάνω στὸ δρόμο, ξαπλώθηκε κ' ἔκανε τὴ ψόφια. Ὁ παπάς σὰν τὴν εἶδε εἶπε, τύχ' ἔχ' ἡ παπαδιά μ', νὰ ἡ γούνα πού γύρευε, τὴν πῆρε καὶ τὴν ἔρριξε πάνω στὸ σάμαρ³⁾ θαρρεύοντας πὺς εἶναι ψόφια καὶ τράβηξε τὸ ἄλογο, μπρὸς ὁ παπάς τὸ βαστοῦσε ἀπ' τὸ σχοινί. Ἡ ἄλεποῦ ἄνοιξε τὰ μάτια τς κ' εἶδε τὶς κοῦφες γιομάτες λειτουργιές κι' ἄρχισε μιὰ, μιὰ, νὰ τὶς ρίχν' πίσ' ἀπ' τ' ἄλογο, ὅταν τελείωσαν πήδηξε κι' αὐτὴ καὶ τὶς μάζωξε. Ὁ παπάς δὲ κατάλαβε τίποτε, ἔφθασε στὸ σπὶτ' τ', στὴν πόρτα τὸν φύλαγε ἡ παπαδιά· αἰ παπαδιά, μαζὺ μὲ τὶς λειτουργιές σ' ἔφερα καὶ τὴ γούνα. Ξεφορτῶνε τ' ἄλογο, κατεβάζνε τὶς κοῦφες, νὲ λειτουργιές, νὲ ἄλεποῦ, ἀπόρσαν καὶ σταυροκοποιοῦντανε, διαβόλου πείραξη εἶπ' ὁ παπάς. Ἡ ἄλεποῦ φορτώθηκε τὶς λειτουργιές, ὁ λύκος τὴν περιμένει καὶ τὴν ρωτάγ' πού τὶς ἡῦρες, κερά Μαρία :

—Νά, πῆγα στὴν ἐκκλησία κ' εἶπα.

*Κύριε ἐλέησον,
πάρτε σόπες,
κλείστε πόρτες.*

1) Μὲ τὴ σημασία τοῦ πιστεύω. —2) Κολοβός.

Καὶ μὲ τις ἔδοσαν, αὐριο νὰ πᾶς καὶ θὰ δόσνε καὶ σένα.
Τὴν ἄλλ' ἡμέρα ὁ κύρ Νικόλας πῆγε στὴν ἐκκλησία καὶ φώναξε :

*Κύριε ἐλέησον,
πάρτε σόπες,
κλείστε πόρτες,*

Τρέχνε οἱ χωριανοὶ κλείνε τις πόρτες καὶ μὲ τις σόπες δεῖρε καὶ δεῖρε τὸ λύκο ἔγδαραν τὴν προβιά τ', ὁ κακομοῖρος μόλις γλύτωσε. καὶ γδαρμένος πῆγε στὴν κερὰ Μαρία.

— "Αἴντε, τὸν λέγ', νὰ πᾶς στὸ μάγκανο ¹⁾ πού μαγκανίζνε τὰ λινάρια νὰ κυλιχτῆς καὶ νὰ βάλς μαλλιὰ.

Ὁ κύρ Νικόλας πῆγε στὸ μάγκανο, στὰ δόντια ἀγκύλωσαν οἱ πληγές τ' καὶ ψόφος, κ' ἡ κερὰ Μαρία ἔζησε καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

48. 'Η ἀλεποῦ κι' ἀφέντης τὸ Τσαγκαραδάκ'.

Τζετὸ

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν μιὰ γρηὰ κ' εἶχε ἓνα γιό, αὐτὸς ἦταν τεμπέλς καὶ δὲ δούλευε, παρὰ, κάθουντανε στὸν ἥλιο ἔπιανε μύγες κ' ἔλεγε, καθιστὸς πιάνω δέκα, ἂν σκωθῶ καὶ πᾶν'; Ἡ μάννα τ' τὸν βαρέθηκε καὶ τὸν λέγ', δὲν πᾶς νὰ βρῆς καμιὰ δουλειὰ νὰ δουλέψης καὶ σὺ σ' ἄνθρωπος, μόνε κάθσαι καὶ πιάνς μύγες; κι' αὐτὸς θύμωσε καὶ σκώθηκε νὰ πᾶ νὰ βρῆ τὴν τύχη τ'. Περιπατώντας πολὺ δρόμο, ἔφθασε σ' ἓνα βουνό, ἐκεῖ εἶδε μιὰ ἀλεποῦ, τόσο πολὺ τὴ φοβήθηκε πού ἦταν ἔτοιμος νὰ φύγ' μὰ κ' ἡ ἀλεποῦ ἄμα τὸν εἶδε τρόμαξε καὶ τὸν λέγ' μὴ μὲ σκοτώνς, θὰ σὲ κάνω βασιλιά. Ἡ ἀλεποῦ πέρν' τὸν τεμπέλ' στὴν καλύβα τς κι' ἀφοῦ ἔφανεν τὸν εἶπε, βγάλε τὰ παπούτσια σ'.

— Τρελάθηκες, μωρὴ ἀλεποῦ, πού θὰ βγάλω τὰ παπούτσια μ' ;

— Ἐγὼ δὲν εἶπα πού θὰ σὲ κάνω βασιλιά ;

Τότε τὰ ἔβγαλε. Ἡ ἀλεποῦ τὰ πῆρε καὶ πῆγε στὸ παζάρ', τὰ πούλσε ἓνα φλουρὶ καὶ μετὰ, πηγαίν' στὸν βασιλέα καὶ τὸν λέγ' : Βασιλιά μ', νὰ μὲ δόσης τ' ἀγιάρ' ²⁾ σ' νὰ μετρήσ' ὁ γιός μ' τὰ φλουριά.

Ὁ βασιλιάς τῶδοσε, ἡ ἀλεποῦ πιάν' καὶ κολνάγι μὲ τὸ μέλ' κάτω ἀπὸ τ' ἀγιάρ' τὸ φλουρὶ καὶ τὸ πᾶγ' στὸν βασιλέα. Μόλις τὸ πῆρε ὁ βασιλεὺς τὴν λέγ', ἀλεποῦ ἔχ' ἓνα φλουρὶ κάτ' ἀπ' τὸ ἀγιάρ'.

— Σὰν αὐτὸ ἔχ' ὁ γιός μ' πολλὰ.

1) Ἐργαλεῖο πού τραβώντας τὸ λινάρι μνίσκουν σ' αὐτὸ οἱ ρίζες καὶ τὸ ξυλινάρικο μέρος τοῦ λινarioῦ.—2) Λ. Τ. Μικρὸ ἔργαλεῖο πού βλέπανε τῶν χρυσῶν νομισμάτων τὸ βάρος.

Ἦ ἄλεποῦ παγαίν' στήν καλύβα τς καὶ λέγ' στὸν τεμπέλ', βγάλε τὸ σακκάκι σ'.

—Μωρὴ ἄλεποῦ θὰ μὲ γδύσεις;

—Βγάλτο σὲ λέγω, δὲν εἶπα πὼς θὰ σὲ κάνω βασιλέα; Ὁ τεμπέλς βαριούντανε νὰ κουνηθῆ, ἀπ' τὰ πολλὰ τὸ ἔβγαλε κ' ἡ ἄλεποῦ τὸ πούλσε στὸ παζάρ' δυὸ φλουριά, καὶ παγαίν' παλε στὸν βασιλέα, δός με τὸ ἀγιάρ' σ', βασιλέα μ', νὰ ζυγίσ' ὁ γιός μ' τὰ φλουριά. Ὁ βασιλέας τὸ ἔδοσε, ἡ ἄλεποῦ κόλσε καὶ τὰ δυὸ φλουριά κάτ' ἀπ' τ' ἀγιάρ' καὶ τὸ πάγ' στὸν βασιλέα. Ὁ βασιλέας μόλις τὰ εἶδε τὴν λέγ': ἄλεποῦ δυὸ φλουριά κάτ' ἀπ' τὸ ἀγιάρ'.

—Σὰν αὐτὰ ὁ γιός μ' ἔχ' πολλὰ.

Τὴν ἄλλ' μέρα λέγ' στὸν τεμπέλ', βγάλε τὸ παντελόني σ' καὶ τὸν σκουφό σ' αὐτὸς θύμωσε καὶ δὲν τὶς τὰ ἔδινε, μωρὴ ἄλεποῦ θὰ μὲ ἀφίσεις θεόγυμνο.

—Δὲν σὲ εἶπα πὼς θὰ σὲ κάνω βασιλέα;

Ἦ ἄλεποῦ τὰ πούλσε στὸ παζάρ' τρία φλουριά καὶ πάγ' ἴσια στὸ παλάτ' νὰ γυρέψ' ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸ ἀγιάρ' τ.

—Βασιλέα μ', νὰ μὲ δόσης τὸ ἀγιάρ' σ' νὰ ζυγίσ' ὁ γιός μ' τὰ φλουριά.

Ὁ βασιλέας τὸ ἔδοσε. Τὴν ἄλλ' μέρα τὸ πρωὶ ἡ ἄλεποῦ κολνᾶ μὲ τὸ μέλ' τὰ τρία φλουριά στὸ ἀγιάρ', ἀλλάξ' καὶ στολιζεται καὶ πάγ' στὸ βασιλέα τὸ ἀγιάρ'. Ὁ βασιλέας ξαφνίσθηκε πὺ εἶδε τὰ φλουριά κολλημένα ἔλα δῶ, κερὰ ἄλεποῦ, τρία φλουριά εἶναι κάτ' ἀπ' τὸ ἀγιάρ'.

—Σὰν αὐτὰ ἔχ' ὁ γιός μ' πολλὰ.

—Ἀφοῦ ὁ γιός σ' εἶναι τόσο πλούσιος θὰ τὸν δόσω τῆ βασιλοπούλα γυναῖκα.

—Νὰ τὸν ρωτήσω καὶ σὰ θέλ'.

Τὴν ἄλλ' μέρα παγαίν' καὶ λέγ' στὸν βασιλέα, βασιλέα μ' πολύχρο-νε, ὁ γιός μ' στρέγ' νὰ πάρ' τῆ βασιλοπούλα γυναῖκα καὶ θέλ' νὰ τὸν στείλης σαράντα καμῆλες γιὰ νὰ τὶς φορτώσ' τὰ δῶρα πὺν θὰ φέρ' στὴ νύφ'. Ὁ βασιλέας χάρκε πὺν θὰ κάν' τόσο πλουσιο γαμπρὸ κ' ἔδοσε τὶς σαράντα καμῆλες στὴν ἄλεποῦ. Αὐτὴ μάζεψε ὅ,τι παληὰ καὶ σπασμένα ἦταν, ριχμένα λαγήνια, τενεκέδες, πέτρες καὶ τὰ φόρτωσε στὶς σαράντα καμῆλες κ' ἀπὸ ὅπου περνοῦσαν ρωτοῦσαν, τί εἶναι αὐτὰ ἄλεποῦ;

—Εἶναι δῶρα τῆς κόρης τοῦ βασιλέα.

Μόλις φθάσανε στὸ ρέμα ἡ ἄλεποῦ πνίγ' ὄλες τὶς καμῆλες καὶ πάγ' στὸ βασιλέα, καὶ κλαίγ' καὶ χτυπιέται.

—Τί ἔχς, κερὰ συμπεθέρα;

—Ἀχ, βασιλέα μ', δὲ ξέρς, πέσανε οἱ καμῆλες μέσ' στὸ ρέμα καὶ πνίγκανε, γιὰ τὸν γιό μ', αὐτὰ δὲν εἶνε τίποτε, μὰ πὺν εἶχε τὴν καλὴ τ' τῆ φορεσιᾶ.

—Γιὰ αὐτὸ στεναχωριέσαι, ἄλεποῦ ; καὶ τὴν ἔδοσε μιὰ δλόχρυση φορεσιά. Ἡ ἄλεποῦ τὴν πέρον' καὶ τρεχάτ' πάγ' στὸν τεμπέλ' ἄϊντε, σήκω, θὰ σὲ πάγω στὸ βασιλέα καὶ θὰ γίνῃς γαιμπρός τ, θὰ πάρῃς τὴ βασιλοπούλα.

—Μωρὴ ἄλεποῦ, τρελάθηκες ; θὰ μᾶς σφάζῃ καὶ τοὺς δυό.

—Σήκω, σένα νὰ μὴ σὲ μέλ', ἐγὼ θὰ σὲ κάνω βασιλέα.

Τὸν βάζ' τὴ χρυσὴ φορεσιά καὶ καθὼς ἦτανε ἔμορφος, ἔγινε σὰν ἀληθινὸ βασιλόπλο, ἡ ἄλεποῦ βάζ' τὴν καλή τς τὴ γούνα κι' δλόχαρη ποὺ ἐπέτυχε τὸ σχέδιό τς, τὸν πέρον' καὶ πᾶνε στὸν βασιλέα. Ὁ βασιλέας σάστισε ἀπὸ τὴν ἔμορφιά τοῦ παλληκαριοῦ καὶ τὸν πάντρεψε μὲ τὴ βασιλοπούλα. Ἡ χαρὰ βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες καὶ τὴν κερὰ ἄλεποῦ σὰν συμπεθέρα ποὺ ἦταν τὴν ἔκαμναν πολλὰ ἰκράμια ¹⁾.

Ἔστερα ἀπὸ καιρὸ λέγ' ὁ βασιλέας στὸ γαιμπρὸ τ' : γαιμπρέ μ', τῶρα νὰ πᾶμε νὰ δοῦμε καὶ τὰ δικὰ σ' κτήματα καὶ στὰ καλά σ'.

Μόλις τ' ἄκουσε στεναχωρέθηκε καὶ πάγ' καὶ τὸ λέγ' στὴν ἄλεποῦ.

—Ἔννοια σ', ἐσένα μὴ σὲ νοιάζ', ἐγὼ θὰ τὰ καταφέρω, θὰ μπῆτε μὲ τὸν βασιλέα καὶ τὴ γυναῖκά σ' στ' ἀμάξ' κι' ἀπ' ὅπου ἔχ' ριχμένα στὸ δρόμο ἄχερα ἀπ' ἐκεῖ θ' ἄρχεσθε καὶ φεύγ' τρεχάτ'. Στὸ δρόμο βλέπ' τσομπάνηδες, τίς λέγ', τί κάθεσθε ἐδῶ καὶ περιμέντε, θὰ περάσ' ὁ βασιλέας, νὰ σᾶς σφάζῃ.

—Τί κάμνουμε, μωρὴ ἄλεποῦ, καὶ θὰ μᾶς σφάζῃ ὁ βασιλέας ;

—Νὰ κάνετε ὅ,τι σᾶς πῶ, γιὰ νὰ μὴ σᾶς σφάζῃ.

—Καὶ τί νὰ κάμε ;

—Ὅποιος σᾶς ρωτήσ' ποιανοῦ εἶναι τὰ πρόβατα, νὰ πῆτε πὼς εἶναι τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'. Φεύγ' καὶ πάγ' τρεχάτ' σὲ τσιφλίκια καὶ τοὺς λέγ', τί κάθεσθε ἐδῶ πέρα, θὰ περάσ' ὁ βασιλέας νὰ σᾶς σφάζῃ.

—Τί νὰ κάμε, κερὰ ἄλεποῦ ;

—Θὰ περάσνε καὶ θὰ σᾶς ρωτήσνε ; ποιανοῦ εἶνε αὐτὰ τὰ τσιφλίκια ; καὶ σεῖς θὰ πῆτε τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'.

—Καλὸ νᾶχς, μωρὴ ἄλεποῦ, καλὰ ποὺ ἦλθες.

Πάγ' σὲ χωράφια μεγάλα ποὺ θέριζανε καὶ τοὺς λέγ', τί κάθεσθε μωρὸ ἐδῶ ;

—Τί νὰ κάμε ;

—Θὰ περάσ' ὁ βασιλέας νὰ σᾶς σφάζῃ.

—Τί νὰ κάμε, κερὰ ἄλεποῦ ;

—Ἄν σᾶς ρωτήσνε ποιανοῦ εἶν' αὐτὰ, σεῖς νὰ πῆτε πὼς ὄλ' αὐτὰ εἶνε τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'.

Φεύγ' ἀπὸ κεῖ καὶ πάγ' στὸ βασίλειο τοῦ δράκου, τὸ παλάτ' τ' ἦταν μεγάλο μ' ἕνα μεγάλο πύργο, ἐκεῖ ἦταν ὁ δράκος καὶ φούρνιζε ψωμιά.

1) Λ. Τ. Περιποιήσεις.

—Τί κάθουσαι, βρὲ δράκε, θὰ περάσ' ὁ βασιλέας νὰ σὲ σφάζ'.

—Καὶ τί ἔκανα, κερὰ ἄλεποῦ; καὶ τί νὰ κάνω τώρα;

—Σβῦσε γρήγορα τὸ φούρνο κ' ἔμπα μέσα.

Ὁ δράκος μπῆκε κ' ἡ ἄλεποῦ τραβῆξε τὴν πόρτα καὶ τὸν ἔκλεισε μέσα, φωνάζ' ὁ δράκος νὰ τὸν βγάλ', ποῦ νὰ τὸν βγάλ' τὸν ἄφσε καὶ κάγικε καὶ ἔτσι ἔμεινε αὐτή, κ' ἔγινε τὸ βασίλειο τοῦ δράκου δικό της. Ἡ ἄλεποῦ, σὰν καλὴ νοικοκερά, ἔκαμε τὸν γύρο τοῦ παλατιοῦ καὶ θάμαξε γιὰ τὰ πλούτη ποῦ εἶδε μέσα κι' ἀπόρσε πὼς ὅλα τὰ κατάφερε ὅπως ἤθελε, ἄνοιξε τὰ παράθυρα, τίς πόρτες καὶ κάθουσε νὰ ξεκουρασθῆ. Μέσα στὸ βασιλικὸ χρυσὸ ἀμάξ' εἴρχονταν ὁ βασιλέας μὲ τὴν βασιλοπούλα καὶ τὸν γαμπρό τ', τ' ἀφέντ' τοῦ Τσαγκαραδάκ' καὶ ἀπὸ πίσω μεγάλ' συνοδεία ἀπὸ δούλους, παραδούλους, μάγειρους, παραμάγειρους. Στὸ δρόμο εἶδαν μὲ τὰ σουριὰ ¹⁾ τὰ πρόβατα καὶ ὁ βασιλὲς ρώτησε τοὺς τσομπάνηδες, ποιανοῦ εἶνε αὐτά;

—Τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'.

Εἶδαν τὰ μεγάλα ἀθήριστα χωράφια καὶ ὁ βασιλέας ρώτησε τοὺς θεριστάδες, ποιανοῦ εἶν' αὐτά;

—Τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'.

Ὑστερα μπῆκαν μέσα στὸ βασίλειο τοῦ δράκου μὲ τὰ μεγάλα δέντρα καὶ τίς πολλὰς βρύσες, φάνκε τὸ παλάτ' ἀπὸ μακρυνά. Ὁ βασιλέας ρωτᾷ ἓνα ποῦ περνοῦσε ἀπὸ κεῖ, ποιανοῦ εἶναι αὐτὸ τὸ μεγάλο παλάτ' μὲ τὸν ἀψηλὸ τὸν πύργο;

—Τ' ἀφέντη τοῦ Τσαγκαραδάκ'.

Ὁ βασιλὲς ἀπόρσε γιὰ τὰ τόσα πλούτη τοῦ γαμπροῦ τ' καὶ ὁ τεμπέλης σάστισε πὼς τὰ κατάφερε ὅλ' αὐτὰ ἡ ἄλεποῦ. Ἡ ἄλεποῦ μόλις τοὺς εἶδε, βγῆκε στὴν ἐξώπορτα, καλῶς δρίσατε, καλῶς δρίσατε καὶ στὸ δικό μας πύργο, καὶ τοὺς βάζ' νὰ καθῆσινε στὴν ὀλόχρυση κάμαρα, δὲν ἤξερε πὼς νὰ τοὺς περιποιηθῆ, τοὺς ἔκαμε πολλὰ ἰκράμια, τὸν βασιλέα, τὴ νύφ' τὴ βασιλοπούλα, τὸν γαμπρό κι' ὅλους τοὺς καλεσμένους. Μουσικὲς, χοροί, τραγούδια, τραπέζια μ' ὠραῖα φαγιά, γλυκίσματα κι' ὀπωρικὰ ἦτανε στρωμένα ἔξω στὶς πρασινάδες. Ὁ βασιλέας κάθονταν πλάγ' μὲ τὴν κερὰ συμπεθέρα τὴν ἄλεποῦ καὶ συργιάνιζαν, ἡ ἄλεποῦ καμάρωνε ποῦ βγῆκε ἀσπροπρόσωπη. Ὑστερα ἀπὸ μέρες ὁ βασιλὲς ἀποφάσισε νὰ φύγ' ἡσυχος ποῦ καλοπάντρεψε τὴ βασιλοπούλα. Ἄμα πέρασε πολὺς καιρὸς λέγ' μιὰ μέρα ἡ ἄλεποῦ τὸν τεμπέλ' ποῦ τὸν ἔκαμε βασιλέα, ἄμα πεθάνω θὰ μὲ κάνω καλὴ κηδεῖα, θέλω νὰ μὲ σηκώσης μὲ παπάδες καὶ ψαλτάδες.

1) Κοπάδια.

—'Εννοια σ' ἄλεποῦ, πέθανε σὺ καὶ γὰρ θὰ σὲ σηκώσω ὅπως θέλεις.
Μιὰ μέρα ἡ ἄλεποῦ ἀν' ψέματα πὼς πεθαίν' ἡ βασιλοπούλα πάγ' καὶ τὸν λέγ', ἡ μητέρα μας πέθανε.

—Πῆς τις δούλες νὰ τὴν πιάσνε ἀπ' τὸ ποδάρι' καὶ νὰ τὴν πετάξνε ἔξω.

Ἐπειδὴ πῆγαν νὰ τὴν πετάξνε, ἡ ἄλεποῦ σηκώθηκε θυμωμέν' καὶ τὸν λέγ' : δὲ σὲ εἶπα νὰ μὲ σηκώσης μὲ παπάδες καὶ ψαλτάδες ;

—Τῷξερα κερά ἄλεποῦ πὼς τόκανες ψέματα, ἅμα πεθάνεις ἀληθινὰ θὰ σὲ σηκώσω καλά.

Ἐπειδὴ μὲ καιρὸ ἡ ἄλεποῦ πέθανε στὰ ἀληθινὰ, θάρρεψε πὼς τὸ ἔκαμε πάλι ψέματα καὶ τὴν σήκωσε μὲ παράταξη καὶ τὴν ἔθαψε μὲ δόξα.

Ἐπειδὴ μὲ καιρὸ ἡ ἄλεποῦ πέθανε στὰ ἀληθινὰ, θάρρεψε πὼς τὸ ἔκαμε πάλι ψέματα καὶ τὴν σήκωσε μὲ παράταξη καὶ τὴν ἔθαψε μὲ δόξα.
Ἐπειδὴ μὲ καιρὸ ἡ ἄλεποῦ πέθανε στὰ ἀληθινὰ, θάρρεψε πὼς τὸ ἔκαμε πάλι ψέματα καὶ τὴν σήκωσε μὲ παράταξη καὶ τὴν ἔθαψε μὲ δόξα.

49. Τὸ ἀλατένιο σπίτ'.

Ἐπιβάτης

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' ἓνας γέρος, ἡ γρηὰ ἔκαμ' ἓνα σπίτ' φακένιο κ' ὁ γέρος ἓνα ἀλατένιο, πῆγ' ἡ γρηὰ καὶ γύρεψε ἄλλας ἀπ' τὸ γέρο νὰ μαγερέψ' φακὴ, ὁ γέρος δὲν τὴν ἔδοσε. Τῆ νύχτα πιάν' μιὰ δυνατὴ βροχὴ κ' ἔλυωσε τὸ σπίτ' τοῦ γέρου κ' ὁ γέρος πάγ' καὶ παρακαλεῖ τὴ γρηὰ νὰ τὸν ἀνοίξ' τὴν πόρτα νὰ τὸν πάρ' μέσα, ποὺ ἔλυωσε τὸ σπίτι τ'.

Ἐπειδὴ ἡ γρηὰ δὲν ἀνοίγε, ὁ γέρος παρακαλοῦσε, στὰ τελευταῖα ἡ γρηὰ τὸν λυπήθηκε καὶ τὸν ἀνοίξε.

Ἐπειδὴ ἡ γρηὰ κοιμούντανε στὸ πάνω πάτωμα καὶ τὸν εἶπε νὰ κοιμηθῆ κάτ'.

Ἐπειδὴ ὁ γέρος τὴ ρωτάγι, νὰ ἀνέβω πάν' ;

—Ἀνέβα.

—Νὰ μπῶ στὴ κάμαρά σ' ;

—Ἐμπα.

—Νὰ μπῶ στὸ στρώμα σ' ;

Ἐπειδὴ ἡ γρηὰ τὸν δίν' μιὰ μὲ τὸ ποδάρι τς καὶ βρέθηκε ὁ γέρος κάτ' ἀπ' τὴ σκάλα.

50. Τὸ παιδί κ' ἡ σκεμπέ.

Ἐπιβάτης

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ζοῦσε σ' ἓνα μικρὸ χωριὸ μιὰ φτωγὴ γυναικα μὲ τὸ παιδί τς ; μιὰ μέρα ἔστειλε τὸ παιδί νὰ πάγ' νὰ ψουνίσ' κρέας καὶ τὸ λέγ', νὰ πάρς κρέας χωρὶς κόκκαλα. Πάγ' τὸ παιδί στὸ χασάπ καὶ

τὸν εἶπε, εἶπ' ἢ μητέρα μ' νὰ μὲ δώσης κρέας χωρὶς κόκκαλα.

—Χωρὶς κόκκαλα τί κρέας νὰ σὲ δώσω; νὰ σὲ δώσω σκεμπέ.

Τὸ παιδί τὴν πέρνει, τὴν πάγ' στή μάννα τ'.

Ἡ μάννα τ' μόλις βλέπ' πὼς πῆρε σκεμπέ, ἀντὶς κρέας, τῷδειρε καλά, καλὰ καὶ μετὰ, τὸ εἶπε, νὰ πᾶς στὸ ποτάμ' καὶ νὰ τὴν πλύνης, νὰ τὴν πλύνης ὦ; πού νὰ περάσ' ἕνας ἄνθρωπος καὶ νὰ σὲ πῆ πὼς εἶναι καλὰ πλυμέν'.

Τί νὰ κάν' τὸ καυμένο τὸ παιδί, πέρν' τὴ σκεμπέ καὶ πάγ' στὸ ποτάμ', ἐκεῖ τὴν ἔπλυνε, τὴν ἔπλυνε, δὲν ἔβλεπε κανένα νὰ περάσ' ἀπὸ μακρὰ βλέπ' ἕνα καράβ', πού περνοῦσε, ἄρχιζε καὶ τὸ φώναζε, αἶ καράβ', πέρασ' ἀπὸ δῶ. Ἀπ' τὸ καράβ' θάρρεψαν πὼς εἶναι κανένας καρaboτσakισμένος κι' ἄλλαξαν πλώρ', εἶδαν πού τοὺς φώναζε ἕνα παιδί.

—Τί μᾶς θέλς μικρὸ καὶ μᾶς φωνάζς;

—Θέλω νὰ μὲ πῆτε ἂν αὐτὴ ἢ σκεμπέ εἶναι καλὰ πλυμέν'.

—Γι' αὐτὸ μᾶς φώναξες κ' ἦλθαμε τόσο δρόμο; Τ' ἀρχίζνε στὸ ἐύλο, αὐτὴ σὲ δίνω κι' αὐτὴ σὲ χαρίζω, ἄλλοτε νὰ λές,

*Ὡρα καλὴ στὴ πρύμνη σου
κι' ἀγέρας στὰ πανιά σου
κι' οὔτε πουλὶ πετάμενο
νὰ μὴ βρεθῆ μπροστά σου.*

Κ' ἔφυγε τὸ καράβ'.

Τί νὰ κάν' τὸ παιδί, περιμένε νὰ περάσ' κανένας γιὰ νὰ τὸ πῆ ἂν εἶναι καλὰ πλυμέν' ἢ σκεμπέ, βλέπ' πού πέρναγε ἕνας κυνηγός, ἄρχισε καὶ φώναζε.

*Ὡρα καλὴ στὴ πρύμνη σου
κι' ἀγέρας στὰ πανιά σου
κι' οὔτε πουλὶ πετάμενο
νὰ μὴ βρεθῆ μπροστά σου.*

—Μπρὲ παληόπαιδο, ἐγὼ γυρίζω ὅλη μέρα γιὰ νὰ χτυπήσω κανένα πουλὶ καὶ σὺ μὲ λές, οὔτε πουλὶ πετάμενο νὰ μὴ βρεθῆ μπροστά μ'.

—Τί νὰ λέγω; λέγ' τὸ καυμένο.

—Νὰ λές,

*Δέκα, δέκα τὴν ἡμέρα,
κ' ἑκατὸ τὴν εβδομάδα.*

—Καλὰ λέγ' τὸ παιδί. Ἐφυγ' ὁ κυνηγὸς καὶ περιμένε κανένα ἄλλο νὰ περάσ' γιὰ νὰ τὸ πῆ, ἂν ἢ σκεμπέ πλύθηκε καλὰ. Περνάγι μιὰ κηδεῖα, ἄρχισε αὐτὸ καὶ φώναζε,

*Δέκα δέκα τὴν ἡμέρα
κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα.*

Τὸ πιάνουνε κι' αὐτοὶ στὸ ξύλο. Μπρέ, ἀντί νὰ λές.

Θεὸς συχωρέσ' τονε.

Σὺ φωνάζεις,

*Δέκα, δέκα τὴν ἡμέρα
κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα.*

νὰ πεθαίνουνε ;

Φύγανε κι' αὐτοί. Πέρνει τὸ παιδί τὴ σκεμπὲ καὶ πάγ' σ' ἓνα χωριό,
στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε ἀπαντάγι' ἓνα γάμο, κι' ἄρχισε τὸ παιδί,

*Θεὸς συχωρέσ' τονε,
Θεὸς συχωρέσ' τονε.*

Τὸ ἀρχίζνε στὸ ξύλο, ἀκόμα δὲ παντρεύκανε καὶ σὺ τοὺς λές,

*Θεὸς συχωρέσ' τονε,
Θεὸς συχωρέσ' τονε.*

—Τί νὰ λέγω ;

—Νὰ λές,

*Μ' αὐτὴ νὰ φᾶς, νὰ πιῆς,
καὶ μ' αὐτὴ νὰ κοιμηθῆς.*

Ἔφυγε τὸ παιδί. Στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε βρῖσκ' ἓνα χωριάτ' πού γύ-
ρευε νὰ βγάλ' τὴ γουρούνα ἀπ' τὶς λάσπες.

Ἄρχισε πάλε τὸ παιδί,

*Μ' αὐτὴ νὰ φᾶς, νὰ πιῆς
καὶ μ' αὐτὴ νὰ κοιμηθῆς.*

—Μπρέ παληόπαιδο, μὲ τὴ γουρούνα θὰ πᾶ νὰ κοιμηθῶ, πού εἶναι
μέσ' τὶς λάσπες ; Ἄλλοτε σὰ βλέπς ἔτσι λάσπες νὰ λές,

Φοῦιγ, φοῦιγ.

Πάγ' παρὰ πέρα καὶ βλέπ' ἓνα παπὰ πού θύμιαζε κοντὰ στὸ ποτάμ',
ἄρχισε πάλε τὸ παιδί,

Φοῦιγ, φοῦιγ.

Τὸ πιάν' κι' ὁ παπὰς στὸ ξύλο καὶ τὸ λέγ', ἐγὼ νὰ θυματίζω καὶ
σὺ νὰ λές,

Φοῦιγ, φοῦιγ.

Ποὺ ἔπρεπε νὰ λές,

Ἴχ, Ἴχ.

Τὸ παιδί ἀπελπισμένο τράβηξε τὸ δρόμο μὲ τὴ σκεμπὲ στὸ χέρ'. Πάγ' παρὰ πέρα και βρῖσκ' δύο ἄντροι και μαλώνανε, ἄρχισε πάλε αὐτὸ νὰ λέγ',

Ἰχ, ἴχ.

Τὸ ἀρχίζνε και αὐτοὶ στὸ ξύλο, μεῖς σκοτωνόμαστε και σὺ μᾶς λές·

Ἰχ, ἴχ.

Ἄλλοτε, λένε, ὅταν βλέπς και παλεῦνε νὰ παρατᾶς ὅ,τι βαστᾶς στὰ χέρια σ' και νὰ τοὺς χωρίζης.

Τράβηξε τὸ παιδί παρὰ πέρα, βλέπ' δύο σκύλους και μάλλονανε, παρατάγι τὴ σκεμπὲ γιὰ νὰ πάγ' νὰ τοὺς χωρίσ', τὴν ἀρπάζνε και φεύγουνε. Τὸ παιδί λέγ', τώρα πῶς νὰ πάγω στὴ μάννα μ'; θὰ μὲ σκοτώσ'· νύχτωσε κιόλας, βλέπ' πάνω στὸ βουνὸ ἓνα φῶς, πάγ' ἐκεῖ και χτυπάγι τὴν πόρτα, βγαίν' ἓνας γέρος.

—Καλὴ σπέρα παπποῦ.

—Καλῶς το τὸ παιδί.

—Παπποῦ, εἶμαι ξένος και δὲν ἔχω κανένα δῶ, μήπως ἔχς τίποτε νὰ φάγω;

—Παιδί μ', ἔλα μέσα, θὰ βρεθῆ νὰ φᾶς, και γὼ δὲν ἔχω κανένα στὸν κόσμος, ἂν θέλς νὰ καθίσης μαζί μ', ἔχω πρόβατα νὰ πηγαίνς νὰ τὰ βοσκίζης κι' ὅταν πεθάνω θάναί δικά σ'.

Κάθσε τὸ παιδί μὲ τὸν γέρο και ζήσανε καλὰ και μεῖς καλλίτερα.

51. Τ' ἀντερίτς.

Ἐπιβάτες

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' ἓνας γέρος, ὁ γέρος ἔφερε στὴ γρηὰ ἓνα ἀντερίτς¹⁾ γιὰ νὰ φᾶνε μεσημεριάτικο, ἡ γρηὰ πῆγε στὴ βρύσ' νὰ τὸ πλύν' και κατεβαίν' ἓνας ἀετὸς και ἀρπάξ' τ' ἀντερίτς. Ἡ καιῦμέν' ἡ γρηὰ ἄρχισε νὰ κλαίγ', νὰ φωνάζ' και νὰ λέγ'.

*Ἀετέ μ', δόσε με τὸ ἀντερίτς,
νὰ μὴ μὲ δείρ' τὸ γεροντίτς.*

—Μήπως μ' ἔφερες κανένα κλωκοπούλ'²⁾ νὰ φάγω, νὰ σὲ δόσω τ' ἀντερίτς;

Παγαίν' ἡ γρηὰ στὴ κλῶκα.

*Κλῶκα, μένα πουλί
και γὼ πουλί στὸν ἀετὸ
κι' ἀετὸς μένα ἀντερίτς,
νὰ μὴ μὲ δείρ' τὸ γεροντίτς.*

1) Σκεμπέ, κοιλιά.—2) Κλωσσοπούλι.

—Μήπως μ' ἔφερες κομμάτ' σιάρ' νὰ ταγίσω τὰ πουλάκια μ';
Παγαίν' ἢ γρηὰ στ' ἄλων',

Ἄλωνι, μένα σιάρ'
καὶ γὼ τὴν κλωκα
κ' ἢ κλωκα μένα πουλι
καὶ γὼ πουλι σὶὸν ἀετὸ
κι' ἀετὸς μένα ἀντερίτς,
νὰ μὴ μὲ δείρ' τὸ γεροντίτς.

—Μήπως μ' ἔφερες καμιὰ σκούπα νὰ σκουπίσω τ' ἄλωνι μ';
Παγαίν' ἢ γρηὰ στὴ σκούπα.

Σκούπα, μένα σκούπα,
καὶ γὼ σκούπα στ' ἄλων',
καὶ τ' ἄλων' μένα σιάρ'
καὶ γὼ σιάρ' στὴ κλωκα
κ' ἢ κλωκα μένα πουλι
καὶ γὼ πουλι σὶὸν ἀετὸ
κι' ἀετὸς μένα ἀντερίτς,
νὰ μὴ μὲ δείρ' τὸ γεροντίτς.

—Μήπως μ' ἔφερες κομμάτ' νεράκ' νὰ βρέξω τίς σκοῦπές μ';
Παγαίν' στὴ βρούσ'.

Βρούσ', μένα νερὸ
καὶ γὼ νερὸ σὶὸ σκουπά
κι' ὁ σκουπάς μένα σκούπα
καὶ γὼ σκούπα στ' ἄλων'
καὶ τ' ἄλων' μένα σιάρ'
καὶ γὼ σιάρ' στὴ κλωκα
κ' ἢ κλωκα μένα πουλι
καὶ γὼ πουλι σὶὸν ἀετὸ
κι' ἀετὸς μένα ἀντερίτς,
νὰ μὴ μὲ δείρ' τὸ γεροντίτς.

—Μήπως μ' ἔφερες κομμάτ' χῶμα νὰ βάλω στὴ βρούση μ';
Τότε παγαίν' ἢ γρηὰ,

πέρνει χῶμα τὸ παγαίν' στὴ βρούσ',
πέρνει νερὸ τὸ παγαίν' σὶὸ σκουπά,
πέρνει σκούπα τὴν παγαίν' στ' ἄλων',
πέρνει σιάρ' τὸ παγαίν' στὴν κλωκα,
πέρνει πουλι τὸ παγαίν' σὶὸν ἀετὸ
καὶ πέρνει τ' ἀντερίτς
καὶ δὲν τὴν ἔδρε τὸ γεροντίτς.

52. Ὁ Τσιμτσιρᾶκος.

Τζετὸ

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταιε ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηὰ καὶ δὲν εἶχανε παιδιὰ καὶ παρακαλοῦσανε τὸ Θεό, ἄχ, Θεέ μ', δός' μας ἓνα παιδάκ', ἄς εἶναι μικρὸ σὰν τὸ ποντικάκ'. Ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωσε ἓνα παιδάκ' μικρὸ σὰν τὸ ποντικάκ' καὶ τὸ ἔβγαλαν Τσιμτσιρᾶκο, σὰ μεγάλωσε τὸν ἔβαλαν νὰ φυλάγ' τὸν τραχανὸ νὰ βράσ', ὁ τραχανὸς φούσκωσε καὶ τὸν εἶπε ὁ Τσιμτσιρᾶκος, μὴ φουσκῶνς τραχανὸ καὶ θὰ σὲ φάγω. Φούσκωσ' ὁ τραχανὸς κ' ἔπεσε ὁ Τσιμτσιρᾶκος μέσα. Ἔρχεται ἡ γρηὰ κ' ὁ γέρος, γυρεῦνε τὸν Τσιμτσιρᾶκο, ὁ Τσιμτσιρᾶκος ἀπάν', ὁ Τσιμτσιράκος κάτ', ὁ Τσιμτσιράκος δὲν εἶναι· ἔβαλανε καὶ τὸ πιάτο τοῦ Τσιμτσιράκου κ' ἔκατσαν νὰ φαῖνε κ' εἶπανε, ὁ Τσιμτσιρᾶκος θ' ἄλθ'. Ἔβαλαν στὸ πιάτο τοὺς τραχανὸ καὶ πέφτ' ὁ Τσιμτσιρᾶκος μέσα, ἀρχεύ' ἡ γρηὰ νὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἀρχεύ' ὁ γέρος νὰ τραβάγ' τὰ γένεια τ', ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε. Τ' ἀκούγ' ἡ σκέπαση ¹⁾ ρίχν' τὰ κεραμίδια. Πάγ' κ' ἓνα πουλί, ὁ κόρακας, καὶ τὴ λέγ', σκέπαση μ', γιατί ρίχνεις τὰ κεραμίδια σ' ;

— Ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἡ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τὰ γένεια τ' καὶ γὼ ρίχνω τὰ κεραμίδια μ'.

Πάγ' ὁ κόρακας κάθεται πάνω στὴ μηλιά, κόρακα, γιατί ρίχνς τὰ φτερά σ'.

— Ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἡ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἡ σκεπὴ ρίχν' τὰ κεραμίδια τς καὶ γὼ ρίχνω τὰ φτερά μ'.

Ἐνας ὄργωνε μὲ τὸ ζευγάρ' κ' ἔκατσε κάτ' ἀπ' τὴ μηλιά, μηλιά μ', γιατί ἔρριξε τὰ μῆλά σ'.

— Ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἡ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἡ σκέπασ' ρίχν' τὰ κεραμίδια τς, ὁ κόρακας ρίχν' τὰ φτερά τ' καὶ γὼ ρίχνω τὰ μῆλα μ'.

Πάγ' αὐτὸς ποὺ ὄργωνε στὴ βρύσ' νὰ ποτίσ' τὰ βόδια τ', ἡ βρύσ' ρώτσε, βόδια μ', γιατί ἔρριξατε τὰ κέρατα ;

— Ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἡ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἡ σκέπασ' ρίχν' τὰ κεραμίδια τς, ὁ κόρακας ρίχν' τὰ φτερά τ', ἡ μηλιά ρίχν' τὰ μῆλά τς, τὰ βόδια ρίχνε τὰ κέρατα κ' ἡ βρύσ' στέρεψε τὸ νερό τς.

Πᾶνε οἱ γυναῖκες νὰ πάρνε νερὸ καὶ ρωτοῦνε τὴ βρύσ', βρύση μ', γιατί στέρεψες ;

— Ὁ Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἡ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος

1) Ὁ σκεπός.

τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἢ σκέπασ' ῥίχν' τὰ κεραμίδια τς, ὁ κόρακας ῥίχν' τὰ φτερά τ', ἢ μηλιά ῥίχν' τὰ μῆλά τς, τὰ βόδια ῥίχνε τὰ κέρατα, ἢ βρούσ' στέρεψε τὸ νερό τς, οἱ γυναῖκες σπᾶνε τις λαγῆνες τς καὶ πᾶνε στὶς ἄντρες τς χωρὶς νερό.

Τις ρωτοῦνε οἱ ἄντροι τς, γιατί ἔσπασατε τις λαγῆνες ;

—'Ο Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἢ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἢ σκεπᾶσ' ῥίχν' τὰ κεραμίδι τς, ὁ κόρακας ῥίχν' τὰ φτερά τ', ἢ μηλιά ῥίχν' τὰ μῆλά τς, τὰ βόδια ῥίχνε τὰ κέρατα, ἢ βρούσ' στέρεψε τὸ νερό τς, οἱ γυναῖκες σπᾶνε τὰ λαγῆνια τς κ' οἱ ἄντροι σποῦνε τὰ λιζγάρια τς.

Πᾶνε οἱ ἄντροι στοὺς καφετζῆδες νὰ πιοῦνε ἓνα καφέ καὶ τοὺς ρωτοῦνε, γιατί δὲ πήγατε στὴ δουλειά ;

—'Ο Τσιμτσιρᾶκος πέθανε, ἢ γρηὰ τραβάγ' τὰ μαλλιά τς, ὁ γέρος τραβάγ' τὰ γένεια τ', ἢ σκέπασ' ῥίχν' τὰ κεραμίδια τς, ὁ κόρακας ῥίχν' τὰ φτερά τ', ἢ μηλιά ῥίχν' τὰ μῆλά τς, τὰ βόδια ῥίχνε τὰ κέρατα, ἢ βρούσ' στέρεψε τὸ νερό τς, οἱ γυναῖκες σπᾶνε τὰ λαγῆνια τς, οἱ ἄντροι σποῦνε τὰ λιζγάρια τς κ' οἱ καφετζῆδες σπᾶνε τὰ ποτήρια τς.

53. 'Ο Κουκκιπιπέρος.

Ἐπιβάτες

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' ἓνας γέρος, εἶχαν κ' ἓνα παιδί, μικρὸ σὰν τὸ κουκκὶ τὸ πιπέρ' καὶ τὸ ἔβγαλαν Κουκκιπιπέρ'. 'Ο γέρος μὲ τὴ γρηὰ θὲ νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία καὶ παράγγελαν τὸν Κουκκιπιπέρ' νὰ καθίς' στὸ σπὶτ' ὡς πού νὰ γυρίσνε· εἶχανε καὶ στὴ γωνιὰ ἓνα τέντζερε μὲ κουρκούτ' κ' ἔβραζε. Ἄμα ἔφγαν ὁ γέρος μὲ τὴ γρηὰ, ὁ Κουκκιπιπέρος πῆγε κοντὰ στὸ τζάκ' 1) κ' ἄρχισε νὰ λέγ' :

*Βράσε, βράσε, κουρκουτίτσα,
νὰ βγάλω τὰ τσαρούχια μου,
νὰ πηδῆξω μέσα.*

Ἐβγαλε τὰ τσαρούχια τ' καὶ πήδηξε μέσα. Γυρνᾶνε ὁ γέρος κ' ἡ γρηὰ ἀπ' τὴν ἐκκλησία, χτυποῦνε, χτυποῦνε τὴν πόρτα, τσιμουδιά, πέρν' ὁ γέρος τὴ σκάλα κ' ἀπ' τὸ παράθυρο μπαῖνε μέσα. Φωνάζνε, Κουκκιπιπέρ', Κουκκιπιπέρ' καμμιά ἀπόκριση. Πῆγε νὰ φέρ' νερὸ εἶπανε, ἄς καθίσιμε νὰ φᾶμε. Κάθσε ὁ γέρος κ' ἡ γρηὰ πῆγε νὰ κενώσ' τὴν κουρκουτίτσα, μὲ τὴν πρώτ' κουταλιὰ ἡ γρηὰ βγάξ' ἓνα χέρ' τοῦ Κουκκιπιπέρ', ζβούρδουκλας 2) εἶναι κ' ἄς πάγ' κάτ', εἶπε ἡ γρηὰ, ἔβγαλε καὶ τ' ἄλλο χέρ', πάλε

1) Λ. Τ. Γωνιά.—2) Εἶδος ζωοφίου.

εἶπε, ζβούρδουκλας εἶναι κι' ἄς πάγ' κάτ', ἔβγαλε καὶ τὸ πόδ' τὸ ἓνα, τὸ ἄλλο, πάλε εἶπε, ζβούρδουκλας εἶναι, ἄς πάγ' κάτ. Ἐβγαλαν τὸ κεφάλ', τότε ὁ γέρος κ' ἡ γρηὰ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε καὶ νὰ ξεφωνίζνε καὶ πῆγαν καὶ κάθσανε πάν' σὲ μιὰ μηλιά. Ἀπάν' σιτῆ μηλιά κάθουνταν μιὰ καρακάξα, μόλις εἶδε τῆ γρηὰ μὲ τὸ γέρο πού ἔκλαιγαν ἀπ' τῆ λύπ' τους, ἔρριξε τὰ φτερά. Ἡ μηλιά ἄμα εἶδε τὴν καρακάξα πού ἔρριξε τὰ φτερά, ρώτηξε, γιατί καρακάξα ἔρριξες τὰ φτερά;

—Κουκκιπιπέρος πέθανε, γρηὰ καὶ γέρος ἔκλαιγε, τ' ἄκσα καὶ γώ, ἔρριξα τὰ φτερά μ'.

Τ' ἀκούγ' κ' ἡ μηλιά ρίχν' τὰ μῆλα.

—Πηγαίν' τὸ γουρουν' νὰ φάγ' μῆλα, ρωτάγ' τῆ μηλιά, γιατί μηλιά ἔρριξες τὰ μῆλά σ' ;

—Δὲν τῷμαθες γουρουν'; Κουκκιπιπέρος πέθανε, γρηὰ καὶ γέρος ἔκλαιγε, τ' ἄκσ' ἡ καρακάξα ἔρριξε τὰ φτερά, τ' ἄκσα καὶ γώ ἔρριξα τὰ μῆλα.

Τ' ἀκούγ' καὶ τὸ γουρουν' ρίχν' τὰ δόντια τ'. Πηγαίν' σιτῆ βρύσ' νὰ πιῆ νερό, τὸ ρωτάγ' ἡ βρύσ' γιατί γουρουν' δὲν ἔχς δόντια ;

—Δὲν τῷμαθες, βρύσ', τί ἔγινε ; Κουκκιπιπέρος πέθανε, γρηὰ καὶ γέρος ἔκλαιγε, τ' ἄκσε ἡ καρακάξα ἔρριξε τὰ φτερά τς, τ' ἄκσε ἡ μηλιά ἔρριξε τὰ μῆλα, τ' ἄκσα καὶ γώ ἔρριξα τὰ δόντια μ'.

Τ' ἄκσε κ' ἡ βρύσ' στέρευσε. Πηγαίν' καὶ μιὰ γρηὰ νὰ γιομίσ' τῆ στάμνα, ρωτάγ' κι' αὐτῆ, γιατί βρύσ' δὲν ἔχς νερό ;

—Ἄμ, Κουκκιπιπέρος πέθανε, γρηὰ καὶ γέρος ἔκλαιγε, τ' ἄκσ' ἡ καρακάξα ἔρριξε τὰ φτερά τς, τ' ἄκσε ἡ μηλιά ἔρριξε τὰ μῆλα, τ' ἄκσε τὸ γουρουν' ἔρριξε τὰ δόντια τ', τ' ἄκσα καὶ γώ στέρευσα.

Τ' ἀκούγ' κ' ἡ γρηὰ σπάν' τῆ στάμνα.

54. Ὁ Κοντοροβιθούλς.

Ἡράκλεια

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηὰ καὶ δὲν εἶχανε παιδιά, μιὰ μέρα πῆρ' ὁ γέρος ροβίθια νὰ μαγερέψνε, λέγ' ἡ γρηὰ, τί καλὰ θὰ ἦτανε νὰ γίνε ὅλ' αὐτὰ τὰ ροβίθια παιδιά. Ὁ Θεὸς τὴν ἄκσε κι' ἔγιναν· τὸ ἓνα ἦτανε πιὸ ἔξυπνο καὶ πιὸ μικρὸ ἀπ' ὅλα καὶ τὸ ἔβγαλαν Κοντοροβιθούλ'. Ὁ γέρος κ' ἡ γρηὰ ἦτανε φτωχοὶ καὶ δὲν μπορούσανε νὰ τὰ ζῆσνε, ἓνα βράδ' εἶπανε τί νὰ τὰ κάμε, πῶς νὰ τὰ ζῆσμε, τὸ ἀλεύρι μας τελείωσε, ἔβαλαν τὰ παιδιά νὰ κοιμηθούνε καὶ γέρος καὶ γρηὰ κάθουνταν συλλογισμένοι. Ἡ γρηὰ εἶπε τὸν γέρο, αὔριο·νὰ πάρς τὰ παιδιά μαζί σ', στὸ βουνὸ πού κόψτς ξύλα καὶ νὰ τ' ἀφίσης ἔκει. Ὁ Κοντοροβιθούλς δὲ κοιμούντανε κι' ἄκσε τί ἔλεγαν. Τὸ πρωὶ σκώθκανε γιὰ νὰ πᾶνε στὸ βουνό, ὁ πατέρας νὰ κόψ' ξύλα καὶ τὰ παιδιά νὰ μαζέψνε φρούγα-

να τὰ παιδιὰ ἔφαγαν τὸ κομματ' τὸ ψωμί, ὁ Κοντοροβιθούλης εἶπε, γὼ δὲ πεινῶ θὰ τὸ φάγω στὸ δρόμο, τῷτριβε ψίχουλα καὶ ἴθριχνε στὸ δρόμο γιὰ νὰ τὸν βρῆ στὸ γυρισμό. Πήγανε, πήγανε βαθειὰ μέσα στὸ δάσος, ὁ πατέρας μὲ τὸν μπαλιὰ ἔκοψτε τὰ ξύλα καὶ τὰ παιδιὰ τᾶστειλε παρὰ μέσα νὰ μαζέψνε φρύγανα, τὰ παιδιὰ ἄκουγαν τὸν μπαλιὰ πὺν δούλευε κ' ἦτανε ἤσυχα. Νύχτωσε, γυροῦνε κεῖ στὸν τόπο πὺν ἄφσανε τὸν πατέρα τς δὲν ἦτανε, μονάχα ἦτανε ἓνας τενεκὲς κρεμασμένος πὺν χτυποῦσε μονάχος. Τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε καὶ νὰ φωνάζνε πατέρα, πατέρα, ὁ Κοντοροβιθούλης τὰ παρηγοροῦσε, μὴ κλαῖτε, ἄποψε νὰ ζουφώσμε νὰ κοιμηθοῦμε καὶ τὸ πρωὶ θὰ βροῦμε τὸ δρόμο νὰ πᾶμε στὸ σπιτ'.

Ξημέρωσ' ὁ Θεὸς τῆ μέρα, ὁ Κοντοροβιθούλης θάρρευε πὺς μὲ τὰ ψίχουλα θὰ εὔρισκε τὸ δρόμο, τὰ ψίχουλα τᾶφαγαν τὰ πουλιὰ κ' ἔτσ' ὁ Κοντοροβιθούλης πολὺ δυσκολεύθηκε νὰ βρῆ τὸ δρόμο· ἔκαμαν μέρες, πῆγαν ἔξω πὸ τὸ σπιτ' καὶ περιμέναν. Ὁ γέρος σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἤθερε δουλειὰ καὶ λέγ' στη γρηά, κρῖμα νὰ μὴν ἔχμε τὰ παιδιὰ πὺν ἔχμε τώρα ψωμί. Τᾶκσανε τὰ παιδιὰ πὺν ἦτανε ἔξω πὸ τὴν πόρτα, μπαῖνε μέσα, ὁ γέρος κ' ἦ γρηά χαρὲς καὶ παναγύρια πὺν πῆγαν τὰ παιδιὰ κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

55. Ὁ Ροβιθούλης.

Τυρολόη

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη σὶν ἀνέμη ντυλιγμένη
δὼς της κλωτσο νὰ γυρίση, παραμῦθι ν' ἀρχηρίση
καὶ τὴν καλὴ μας συνιροφιά νὰ τὴν καλησπερίση.
Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας.*

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηά, δὲν εἶχανε παιδιὰ καὶ μιὰ μέρα κεῖ πὺν βράζανε ροβίθια εἶπανε μὲ τὸ νοῦ τους, νὰ γίνονταν τὰ ροβίθια παιδιὰ. Ὁ Θεὸς τοὺς ἄκσε κ' ἔγινε τὸ θάμα, τὰ ροβίθια ἔγιναν παιδιὰ, μικρὰ σὰν τὰ ροβίθια, τὸ ἓνα γύρευε ψωμί, τ' ἄλλο νερό, τ' ἄλλο γύρευε τυρὶ, τ' ἄλλο φροῦτο, τ' ἄλλο φαγί, τ' ἄλλο ροῦχα, τ' ἄλλο παπούτσια, τ' ἄλλο παιχνίδια, τ' ἄλλο τὸ φεγγάρ' ἦ γρηά θύμωσε καὶ πῆρε τὴν παντούφλα καὶ τὰ σκότωσε, ἓνα μόνε γλύτωσε πὺν κρύφθηκε στὸ πιθάρ'. Τὸ μεσημέρ' ἦ γρηά ἤθελε νὰ στείλ' τὴν πῆττα στὸ χωράφ', ἄχ, εἶπε, δὲν ἄψα ἓνα παιδι νὰ πάγ' στὸ γέρο μ' τὴ πῆττα. Πετᾶχθηκε ὁ Ροβιθούλης πὸ μέσα τὸ πιθάρ', γὼ μητέρα θὰ πάγω τὴν πῆττα, τὴν πῆρε κ' ἔφυγε. Τὸ χωράφ' ἀπὸ τὸ δρόμο τὸ χῶριζε ἓνα ποτάμ' κ' ὁ Ροβιθούλης πείνασε, ἤθελε νὰ φάγ' τὴν πῆττα καὶ ρωτοῦσε τὸν πατέρα τ', πὸ τὴ μέσ', γιὰ ἀπὸ τὴν ἄκρη· Ὁ

γέρος θαρρόντας πῶς ρωτοῦσε, πῶς νὰ περάσῃ τὸ ποτάμῳ, τὸν εἶπε ἀπ' τὴν ἄκρη κι' ὁ Ροβιθούλς ἄρχισε νὰ τρώγῃ τὴν πῆττα ἀπὸ τὴν ἄκρη. Μετὰ ξαναφωνάζ', ἀπὸ τὴ μέσ', γιὰ ἀπὸ τὴν ἄκρη; Ἀπὸ τὴ μέσ' λέγ' ὁ γέρος. Ὁ Ροβιθούλς σιγὰ σιγὰ ἔφαγε ὅλη τὴ πῆττα καὶ πῆγε στὸν πατέρα τ'. Ὁ γέρος τὸν λέγ', ποῦ εἶν' ἡ πῆττα; Τὴν ἔφαγα πατέρα; δὲ εὐρώτισι καὶ μ' εἶπε ἀπὸ τὴν ἄκρη κ' ὕστερα ἀπὸ τὴ μέσ'.

—Θάρρενα ποῦ ρωτοῦσες πῶς νὰ περάσης τὸ ποτάμῳ, τὸν εἶπε, κάθ-
σε σὺ νὰ φυλάγς τὰ βόδια καὶ γὼ νὰ πάγω στὸ σπῖτ' νὰ φάγω.

Ὁ Ροβιθούλς χῶθηκε μέσα στ' αὐλάκ' ποῦ ἔκαμναν τ' ἀλέτρι ποῦ τὸ τραβοῦσαν τὰ βόδια καὶ φώναζε, ντέ, ντέ καὶ δὲ φαίνονταν. Περνούσανε πὸ κεῖ ἔμποροι, στάθκανε νὰ δγιοῦνε ποιὸς φώναζε ντέ, ντέ, κείν' τὴν ὥρα ἔρχοντανε κι' ὁ πατέρας τ', τὸν ρώτσαν, ποιὸς φωνάζ' ντέ, ντέ; ὁ γιός μ', εἶπε. Τὸν εἶδανε τὸν Ροβιθούλ' καὶ τὸν εἶπανε, τὸν πουλιάς; Ὁ γέρος δὲν τὸν πουλοῦσε. Τὸν λέγ' ὁ Ροβιθούλς πούλαμε πατέρα καὶ θάλλ-
θω πίσ' καὶ τὸν πουλίσε ὁ γέρος. Τὸν πῆρανε τότε βάλανε μέσα σ' ἓνα κανάτ', τὸ κανάτ' ἦτανε τρύπιο κ' ἔπεσε ὁ Ροβιθούλς καὶ πῆγε πίσ' στὸ χωράφ' τοῦ πατέρα τ'. Ὅταν πῆγε ἤυρε κλέφτες ποῦ ἤθελαν νὰ κλέψινε τὰ βόδια τοῦ πατέρα τ' καὶ δὲ μπορούσανε ν' ἀνοίξινε τὴν πόρτα, τὸν ἔβαλαν ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα κι' ὁ Ροβιθούλς φώναζε ἀπὸ μέσα, τὸ μαῦρο γιὰ τὸ ἄσπρο;

—Πάρ' τὸ μαῦρο κ' ἔλα δῶ.

Ὁ Ροβιθούλς ἔκαμνε πῶς δὲν ἄκουγε γιὰ νὰ περάσῃ ἢ ὥρα, ὕστερα πῆρε τὸ μαῦρο καὶ τὸ πῆγε. Τὸ ἔσφαξαν καὶ τὸν ἔδοσαν τὸν πατσὰ νὰ πάγ' νὰ τὸν πλύν' στὸ ρέμα καὶ κείν' κάθσανε νὰ μοιρασθοῦνε τὸ βόδ' καὶ τίς παράδες. Ὁ Ροβιθούλς κτύπαγε τὸν πατσὰ ἔκλαιγε καὶ φώναζε, γὼ δὲ τὰ πῆρα, γὼ δὲ τὰ πῆρα, γὼ δὲ τὰ πῆρα. Οἱ κλέφτες φοβήθηκανε, μὴ τοὺς πιάσινε κι' ἄφσανε τὸ βόδ' καὶ τίς παράδες κ' ἔφγανε. Ὁ Ροβιθούλς τὰ φορτώνεται ὅλα καὶ πάγ' στὸν πατέρα τ' κι' ἀπ' τὰ πολλὰ ποῦ σήκωνε δὲ χωροῦσε νὰ περάσῃ ἀπ' τὴν πόρτα καὶ ζήσανε καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

56. Ὁ Κοντοροβιθάκς.

Σηλυβριά

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηά, δὲν εἶχανε παιδιὰ καὶ παρακαλοῦσανε τὸ Θεό, Θεέ μ', δός' μας ἓνα παιδί ἃς εἶναι καὶ μικρὸ σὰν τὸ ροβίθ'. Ὁ Θεὸς τοὺς λυπήθηκε καὶ τοὺς ἔδωσε ἓνα παι-
δί μικρὸ σὰν τὸ ροβίθ' καὶ τὸ ἔβγαλαν Κοντοροβιθάκ'. Ὁ γέρος δούλευε ἔξω στὸ χωράφ', ἡ γρηά μαγέρευε τὸ φαγὶ κι' ὁ Κοντοροβιθάκς τὸ πῆ-
γαινε μὲ τὸ μπακιράκ' στὸ χωράφ'. Μιὰ μέρα κεῖ ποῦ πῆγαινε, πιάν' μιὰ δυνατὴ βροχὴ κι' ὁ Κοντοροβιθάκς κρύφθηκε κάτ' ἀπ' τὸ μανιτάρ'

γιὰ νὰ μὴ βρέχεται, σκύφτ' ἢ ἀγελάδα νὰ φάγ' μανιτῶ' καταπίν' τὸν Κοντοροβιθάκ' κι' ὁ γέρος κι' ἡ γρηὰ ἀκόμα κλαῖνε τὸν Κοντοροβιθάκ'.

57. Ὁ Γιάνης ὁ σαλός.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας σαλὸς Γιάνης, ἡ μάννα τ' εἶχε μιὰ χήνα ποὺ ὄλο λίρες γένναε, πάγ' ἡ μάννα στὴ δουλειά, περνάγ' ἓνας καὶ γυρεύ' τὴ χήνα, τὴ δίν' καὶ πέρν' δυὸ δεκάδες φασούλια.

Ἦλθε τὸ βράδ' ἀπ' τὴ δουλειὰ ἡ μάννα τ' καὶ τὸν ρωτάγ', τί ἔκαμες παιδί μ', τὴ χήνα;

—Γὴν πούλσα γιὰ δυὸ δεκάδες φασούλια.

Ἡ μάννα τ' τὰ πετάγ' στὸ κάμπο. Ξύπνησ' ὁ σαλὸς Γιάνης, τὰ βρῖσκ' ὡς ἔπán' τὸν οὐρανὸ φυτρωμένα, ξέβκε ¹⁾ καὶ κείνος ἀπ' τὸ παράθυρο κι' ἀνεβαίν' πán στὴ φασουλιὰ, πῆρε δρόμο καὶ βγήκε στὴν ἄκρη τοῦ Θεοῦ, περνάγ' ἓνα ποτάμ' καὶ βρῖσκ' μιὰ γρηούλα ποὺ ἦτανε δράκα ²⁾ καὶ τὸν λέγ', ποῦ πᾶς παιδί μ';

—Στεναχωρέθηκα καὶ βγήκα νὰ πάρω ἄερα, πάρε με νὰ ξενουχτίσω.

—Ἀχ παιδί μ', ἔχω σαράντα παλληκάρια κ' εἶναι ὄλα δράκ' καὶ τρῶνε ἀθρώπ'.

—Πάρε με, γιαιγιά, σὲ μιὰ κοχίτσα κρῆψέ με κι' ὁ Θεὸς θὰ γλυτώσ' καὶ μένα.

Τὸν πέρν' ἡ δράκα καὶ τὸν βάζ' μέσ' στὴ γωνιά, τὸ βράδ' ἦρθανε οἱ δράκ' καὶ λένε, ἄχ μητέρα, ἀθροπίλας μυρίζ'.

—Τὰ δόντια σας εἶν' ὄλο ἀθροπίτκα κρέατα, σὲ μᾶς τί γυρεῦνε ἀθρώπ'.

Οἱ δράκ' τρῶνε, πίνε, διασκεδάζνε, ἔχνε καὶ τὴ χήνα τοῦ Γιάνη' ποὺ γένναε λίρες. Ὁ Γιάνης ὁ σαλὸς ἀφίγκριέται πὸ μέσα τὴ γωνιά, οἱ δράκ' πέρφουνε κοιμοῦνται κι' ὁ Γιάνης πέρν' τὴ χήνα, ἀνεβαίν' στὴ φασουλιὰ, βγαίν' σπít' τ' καὶ δίν' τὴ χήνα στὴ μάννα τ'. Ξημερῶν' ὁ Θεὸς τὴ μέρα, ἀνεβαίν' πάλε στὴ φασουλιὰ περνάγ' τὸ ποτάμ' καὶ βρῖσκ' πάλε τὴ δράκα.

—Ἀχ παιδί μ', ποῦ πᾶς κατὰ δῶ, δῶ εἶναι ὄλο δράκ'.

—Πάρε με, σὲ παρακαλῶ γιαιγιά, νὰ ξενουχτίσω καὶ μὴ τὸ λὲς τὰ παιδιά σ'.

—Ἀμ' χθὲς πῆρα ἓνα καὶ μ' ἔκλεψε τὴ χήνα.

—Γὼ δὲν εἶμαι πὸ κείνα τὰ παιδιά.

Τὸν πέρν' ἡ γρηὰ καὶ τότε βάζ' στὸ σεντούκ' μέσα. Ἔρχονται τὸ

1) Βγήκε.—2) Δράκισσα.

βράδ' οἱ δράκ' λένε, μητέρα, ἀθρωπίλας μυρίζ'.

—Τρῶτε ὄλο κρέας ἀθρωπινὸ καὶ γι' αὐτὸ σᾶς μυρίζ'.

Κάθονται τρῶνε καὶ διασκεδάζνε κι' ὁ Γιάννης κυττάζ' πὸ μέσα τὸ σεντούκ'. Βγάζνε οἱ δράκ' τὶς λίρες καὶ τὶς μετρούσανε κ' ὕστερα ἀποκοιμήθηκανε. Κλέφτ' ὁ Γιάννης τὸ τσουβάλ' τὶς λίρες, ἀνεβαίν' στὴ φασουλιά, βγῆκε σπὶτ' τ' καὶ δὶν' τὸ τσουβάλ' τὶς λίρες στὴ μάννα τ'. Ξημέρωσ' ὁ Θεὸς τὴ μέρα, ἀνεβαίν' πάλε στὴ φασουλιά, περνάγ' τὸ ποτάμ' καὶ βρίσκ' πάλε τὴ γρηὰ δράκα.

—Ἄχ γρηούλα, δὲ μὲ πέρονς ἕνα βράδ' νὰ ξενοχτίσω ἐδωνά;

—Ἄμ τὰ παιδιὰ μ', εἶναι ὄλα δράκ' καὶ θὰ σὲ φᾶνε. Πῆρα χθὲς καὶ προχθὲς καὶ μ' ἔκλεψαν τὴ χήνα καὶ τὶς λίρες.

—Γὼ δὲν εἶμαι πὸ κεῖνα τὰ παιδιὰ.

Τὸν πέρν' ἡ γρηὰ καὶ τὸν κρύβ' μέσα στὸ ντολάπ'. Ἡ δράκα εἶχε μὰ χρυσῆ λύρα καὶ τὴν ἔπαιζε, ἤρθανε τὸ βράδ' οἱ δράκ', πάλε λένε, ἄχ μάννα, ἀθρωπίλας μᾶς μυρίζ'.

—Οὐφ, λέτε κάθε μέρα ἀθρωπίλας σᾶς μυρίζ'.

Οἱ δράκ' τρῶνε, πίνε, παίζνε καὶ τὴ λύρα καὶ κοιμήθηκανε. Σκώνεται ὁ Γιάννης ὁ σαλὸς κλέφτ' τὴ λύρα, κ' ἡ λύρα φώναζε, γλύτω με, γλύτω με. Σκώθηκανε οἱ δράκ' νὰ τὸν κυνηγήσνε, ἀνεβαίν' ὁ Γιάννης στὴ φασουλιά, ἀνεβαῖνε κ' οἱ δράκ', κατεβαίν' ὁ σαλὸς Γιάννης κόφτ' τὴ φασουλιὰ καὶ πέφτνε κάτ' οἱ δράκ' καὶ σκοτώνονται. Πάγ' ὁ Γιάννης σπὶτ' τ' καὶ δὶν' τὴ λύρα τὴ μάννα τ'.

Ἦμνα καὶ γὼ κεὶ κ' εἶδα τὴ λύρα πῶπαιζε, τὴ χήνα ποὺ γένναε τὶς λίρες κ' ἔδοσαν καὶ μένα ἕνα πιάτο γεμᾶτο λίρες, πέρασα ἀπόνα ποτάμ' καὶ φώναζαν οἱ βαιθρακοὶ βράκ βράκ καὶ γὼ νόμισα πῶλεγαν μπράκ μπράκ, τὶς ἄφσα κ' ἔφγα.

58. Ὁ σαλός.

Τυρολόη

Μιὰ φορὰ κι' ἕνα καιρὸ ἦτανε τρία ἀδέλφια κ' εἶχανε μιὰ γρηὰ μητέρα, εἶχανε κι' ὀρνίθια, εἶχανε κ' ἕνα βόδι. Τὰ μεγάλα τ' ἀδέλφια ἦτανε δουλευτάδες κύτταγαν καὶ τὴ μητέρα τς, μιὰ μέρα ἄφκαν τὸν μικρὸ ποὺ ἦτανε σαλὸς νὰ κυττάξ' τὴν μητέρα τς, νὰ ταῖσ' τ' ὀρνίθια, νὰ ταῖσ' τὸ βόδι. Ἐπιασ' ὁ μικρὸς κ' ἔδοσε νερὸ στ' ὀρνίθια, αὐτὰ ἔπιναν νερὸ κ' ἔβλεπαν ἀψηλά, κείνος τᾶλεγε, ὀρνίθια μὴ περιγαλάτε τὸ Θεό. Κεῖνα πάλε ἔπιναν νερὸ κ' ἔβλεπαν ἀψηλά. Ὀρνίθια μὴ περιγαλάτε τὸ Θεό, πῆρε

ἓνα κλαδί και τὰ σκότωσε. Τὸ βόδ' ἀναχάραξε 1) κι' ὁ σαλὸς γύρευε μαστίχ'. Τῶπε μιά, τῶπε δυό, δόμε μαστίχ', δόμε μαστίχ', δόμε μαστίχ', στίς τρεῖς τῶσφαξε κ' ἔβαλε τὸ κεφάλ' τ' στὸ δικράν' και τῶβαλε στὸ μαντρί. Ὑστερα ἔβαλε στὸ καζάν' νερό, ἔβρασε κ' ἔλουσε τὴ μάννα τ' και τὴ ζεμάτσε μὲ τὸ καψτὸ νερὸ και τὴν πέθανε. Ὑστερα τὴν ἄλλαξε, τὴ χτένσε, τὴν ἔβαλε στὴ γωνιά, ἔβρασε κ' ἓνα ἀβγό, τὸ καθάρασε και τῶβαλε στὸ στόμα τς, τὴν ἔβαλε τὴ ρόκα μπροστά τς και τὸ δράχτ' γιὰ νὰ γνέσ' μαλλί. Ἦλθαν τὸ βράδ' οἱ δυὸ ἀδελφοί, τὸν ρωτοῦνε ποῦ νὰ τὰ πουλιά;

—Νά τα, περιγέλαγαν τὸ Θεὸ και τὰ σκότωσα.

—Ποῦν' τὸ βόδ' ;

—Μάσαγε μαστίχ', μάσαγε μαστίχ', τὸ γύρευα, δόμε μαστίχ', δὲ μ' ἔδινε, τὸ σκότωσα κ' ἔδειξε τὸ κεφάλ' τ' στὸ δικράν' βαλμένο.

—Ποῦν' ἡ μάννα μας ;

—Μέσα κάθεται, τὴν ἔλουσα τὴν ἄλλαξα τὴ χτένσα τὴν ἔβαλα στὴ κόχ' και κάθεται, τὴν ἔδοσα τὴ ρόκα και τ' ἀδράχτ' νὰ γνέθ', τὴν ἔβρασα κ' ἓνα ἀβγό και τῶβαλα στὸ στόμα τς.

Πῆγαν νὰ διγοῦνε τὴ μητέρα τς, τὴ βλέπνε πεθαμμέν', τίς πῆρε τὸ παράπονο κ' ἔφχανε.

—Ὁ σαλὸς φώναγε ποῦ πᾶτε ;

—Κλείσ' τὴν πόρτα κ' ἔλα.

Και κείνος ξεροίρωσε τὴν πόρτα και τὴ φορτώθηκε. Πήγανε, πήγανε ἠύρανε ἓνα μεγάλο δέντρο κι' ἀνέβκανε ἀπάν' νὰ ξενυχτίσνε, ἀνέβκε κι, ὁ σαλὸς μὲ τὴν πόρτα, τὸ πρωὶ ἔφχανε τ' ἀδέλφια τ', ὁ σαλὸς ἔμεινε ἀνεβασμένος στὸ δέντρο. Τὸ βράδ' βράδουασε, ἦλθ' ὁ βασιλὲς μὲ τὸ στρατό τ', ἔκατσανε νὰ ξεκουρασθοῦνε και νὰ φᾶνε ψωμί, ὁ σαλὸς πὸ πάν', πείνασε κ' ἔρριχνε πὸ τὸ ρογι λίγο νερὸ γιὰ νὰ φύγ' ὁ βασιλὲς κύτταξε ποῦ δὲν ἔφευγε ἄρχισε μὲ τὰ ποδάρια νὰ βροντάγ' τὴν πόρτα. Ὁ βασιλὲς φοβήθηκε και πῆρε ὅλο τὸ στρατό τ' κ' ἔφγε κι' ἄφσανε τὰ φαγιὰ μὲ τὰ καζάνια, κατέβκε ὁ σαλὸς ἔφαγ', ἔφαγε κ' ἠύρε ἓνα τσουβάλ' θυμίαμα και τῶλαψε στὸ Θεό. Κατέβκε ὁ ἄγγελος και τὸν ρώτσε, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μ' ἔκαμες τί θέλς νὰ σὲ δόσω ; Κι' ὁ σαλὸς ζήτησε μιὰ φλογέρα νὰ τὴνε παίζ' και νὰ χορεῦνε ὅλα και τὰ δέντρα και τὰ ζῶα κ' οἱ ἀνθρώπ' και μὲ τὰ κείν' τὴ φλογέρα ἔζηγε.

Τὸν ἔδοσ' ὁ Θεὸς γιὰτ' εἶχε καθαρὴ ψυχὴ.

1) Μασοῦσε· και γιὰ ἄλλο ζῶο λένε ἀναχάραζει.

5. Τὸ βασιλόπλο κ' ἡ μαϊμοῦ.

Σηλυβριά

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλέας κ' εἶχε τρία βασιλόπου-
λα μεγάλα γιὰ παντρεῖα κ' ἔρριξαν τὸ καθένα ἀπὸ μιὰ σαιτιά· τοῦ με-
γάλου πῆγε σὲ βασιλοπούλα, τοῦ δευτέρου σὲ βεζυροπούλα καὶ τοῦ μικροῦ
σὲ μιὰ μαϊμοῦ. Τὸ μικρὸ βασιλόπουλο λέγ' στὴ μαϊμοῦ, θὰ σὲ πάρω γυ-
ναῖκα κ' ἡ μαϊμοῦ τὸ λέγ', νὰ πῶμε στὸν πατέρα μ' νὰ τὸ πῆς. Ἀφοῦ τὸ
εἶπε στὸν πατέρα τς, τὴν εἶπε στίς δῶ, θὰ πάγω νὰ τὸ πῶ καὶ γὼ στὸν
πατέρα μ' καὶ θάλλθω νὰ σὲ πάρω. Πῆγε στὸν πατέρα τ' τὸν βασιλέα καὶ
τὸν λέγ', πατέρα, ἡ τύχη μ' εἶναι μιὰ μαϊμοῦ.

— Νὰ πῆς, παιδί μ', νὰ τὴν πάρς.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο τὴν πῆρε καὶ τὴ στεφανώθηκε. Τὸ βράδυ ἡ μα-
ϊμοῦ ἔβγαλε τὸ τομάρ' κ' ἔγινε μιὰ ὁμορφὴ κοπέλλα καὶ τὸν εἶπε, νὰ μὴ
κάψης τὸ τομάρ' γιατί θὰ μὲ χάσεις καὶ θὰ χαλάσεις τρία ζευγάρια πα-
πούτσια νὰ μὲ βρῆς. Σὲ δέκα πέντε μέρες οἱ ἄλλες νῦφες ἔκαμαν δῶρο
στὸ βασιλὲ ἀπὸ ἓνα φέσ' καὶ τὸ μικρὸ βασιλόπουλο πῆγε σπὶτ' στεναχω-
ρημένο. Ἡ γυναῖκά τ' τὸ ρωτάγ', τί ἔχεις κ' εἶσαι στεναχωρημένο;

— Οἱ ἄλλες νῦφες ἔκαμαν τὸν βασιλὲ δῶρο ἀπὸ ἓνα φέσ'.

— Καὶ γι' αὐτὸ συλλογιέσαι; νὰ πῆς στὸν πατέρα μ', νὰ σὲ δός' τὸ
καρυδάκ' ποὺ εἶναι μέσα στὸ ντουλαπάκ'.

Πῆγε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ πῆρε. Τὸ ἄνοιξαν καὶ μέσα ἦτανε τὰ
καλλίτερα φέσια, διάλεξαν ἓνα ποὺ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸ πῆγε
στὸν πατέρα τ'. Μόλις τὸ εἶδανε οἱ νῦφες ζούλεψαν καὶ κέντησαν ἓνα
ζευγάρ' παντόφλες καὶ τὶς πῆγανε στὸ βασιλέα. Τὸ μικρὸ βασιλόπουλο
πῆγε στὴ γυναῖκά τ' στεναχωρημένο.

— Τ' ἔχεις, τὸ λέγ' ἡ γυναῖκά τ', κ' εἶσαι στεναχωρημένο;

— Οἱ νῦφες κέντησαν τὸν βασιλέα ἓνα ζευγάρ' παντόφλες.

— Καὶ γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι; νὰ πῆς στὸν πατέρα μ', καὶ νὰ τὸν πῆς,
νὰ σὲ δός' τὸ φουντουκάκ' ποὺ εἶναι μέσα στὸ ντουλαπάκ'. Τὸ πῆρε καὶ
τὸ πῆγε στὴ γυναῖκά τ'. Τ' ἄνοιξαν κ' ἦτανε μέσα οἱ καλλίτερες παντό-
φλες καὶ τὶς πῆγε στὸν πατέρα τ'. Ὁ βασιλὲς μόλις τὶς εἶδε χάρκε πολὺ,
οἱ νῦφες ζούλεψαν καὶ σκέφθησαν νὰ κάνε ἓνα περιβόλ' καὶ τὸ ἀρχίν-
σαν. Τὸ μικρὸ βασιλόπουλο πάγ' στὴ γυναῖκά τ', ποὺ στεναχωρημένο ἀπ'
τὶς ἄλλες φορὲς καὶ τὴν λέγ', ὄλα τᾶκανες τὸ περιβόλ' δὲ θὰ μπορέσης νὰ
τὸ κάνς.

— Νὰ πῆς στὸν πατέρα μ' καὶ νὰ τὸν πῆς νὰ σὲ δός' τὸ μυγδαλάκ'
ποὺ εἶναι μέσα στὸ ντουλαπάκ'. Τὸ βασιλόπουλο πῆγε καὶ τὸ πῆρε, τὸ
πῆγε στὴ γυναῖκά τ'. Ἡ γυναῖκά τ' σκιάθηκε καὶ τὸ ἔσπασε, ἔγινε ἓνα ὄ-
ραῖο περιβόλ' ποὺ σ' ὅλη τὴν ἀκουμένη δὲν βροῖσκονταν. Τὸ πρῶτ' ποὺ

εἶδε ὁ βασιλέας τὸ περιβόλ' χάριε καὶ εἶπε θὰ κάν' τραπέζ' τὰ βασιλό-
πουλα μὲ τίς γυναῖκες τους. Τὸ εἶπε τὸ μικρὸ βασιλόπουλο στὴ γυναῖκα
τ' κ' εἶπε θὰ ἔρθω, μὰ νὰ προσέξῃς νὰ μὴ μὲ κάψῃς τὸ τομάρ' μ' γιατί
τότε θὰ φύγω καὶ θὰ χαλάσεις τρία ζευγάρια παπούτσια γιὰ νὰ μὲ βρῆς.
Πήγανε στὸ παλάτ', φάγανε, διασκέδασανε κ' ὕστερα τὸ βασιλόπουλο
ἔκαψε τῆς γυναῖκίς τ' τὸ τομάρ', κ' ἡ γυναῖκά τ' ἔγινε ἄφαντη.

Τὸ βασιλόπουλο λυπημένο λέγ' στὸν βασιλέα, νὰ μὲ κίνε πατέρα
τρία ζευγάρια παπούτσια νὰ πά νὰ βρῶ τὴ γυναῖκά μ'.

Χάλασε δυὸ ζευγάρια παπούτσια νὰ πορπατάγ', στὸ τρίτο ζευγάρ',
πῆγε σ' ἓνα δάσος κ' εἶδε τὴ γυναῖκά τ' σὲ μιὰ σπηλιά πού τὴν φύλαγαν
τὰ θηρία· πῆγε καὶ πολέμισε καὶ σκότωσαν τὸ βασιλόπουλο. Βγῆκ' ἀπ' τὴ
σπηλιά ἡ γυναῖκά τ' τῶρριξε ἀθάνατο νερὸ καὶ τὸ ζωντάνεψε.

Τὸ βασιλόπουλο, τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγε σπὶτ' κ' ἤμουνα καὶ γὰ
ἐκεῖ μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

60. Οἱ δυὸ συννυφάδες.

Ἰουρολόη.

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε δυὸ συννυφάδες, ἡ μιὰ ἦτανε πλούσια
κ' ἡ ἄλλη φτωχιά· ἡ φτωχιά ἡ καυμέν' εἶχε καὶ παιδιῖα κ' ἦτανε πολὺ
νοικοκυρά, τὴ νύχτα πῆγαινε νὰ πλέξ' στῆς πλούσιας τὸ σπὶτ' γιὰ νὰ μὴ
καίγ' τὴ λάμπα. Στὴν ἀρχὴ ἡ πλούσια τὸ παραδέχθηκε, ὕστερα δὲ τὴν
ἤθελε μέσα στὴν κάμαρα κ' ἔξω ἀπ' τὴν τζαμόπορτα κάθουνταν καὶ δού-
λευε, ὕστερα εἶπε τὴ δούλα νὰ τὴν πῆ πὼς λείπ'. Μέρα μὲ τὴ μέρα περ-
μαζεύουνταν οἱ δουλειὲς κ' οἱ φτωχοὶ δὲν εἶχανε οὔτε ψωμάκ' γιὰ τὰ παι-
διὰ κ' ὁ πατέρας λέγ' στὴ γυναῖκά τ', γυναῖκα, γὰ θὰ φύγω νὰ βρῶ δου-
λειά, μορεῖ τὰ παιδιὰ μας νάναί τυχερὰ κ' ὅσο βλέπς τὴ σκέπ' στὴν
εἰκόνα πού εἶναι ἄσπρη νὰ ξέρος πὺ εἶμαι καλὰ καὶ σὰν τὴ δγείς μαύρη
θὰ πεῖ πὼς πέθανα. Φίλσε τὴ γυναῖκά τ' καὶ τὰ παιδιὰ τ' κ' ἔφυγε. Πῆ-
γε, πῆγε, κ' ἔφθασε σ' ἓνα μέρος πὺ ἦτανε ἔρημιά, ἄνθρωποι δὲ περ-
νούσανε, ἀνέβκε σ' ἓνα δέντρο νὰ δγῆ κ' εἶδε πὺ εἶρχουνταν σαράντα
δράκ' καὶ τραβούσανε σαράντα καμῆλες μὲ γεμάτα σακκιά ὄλο λίρα καὶ
φλουρὶ κ' ἔμπαιναν μέσα στὸ παλάτ' κ' ἄκσε πὺ εἶπανε: Πόρτα μας,
σφάλισε. Ἡ πόρτα ἀνοιξε καὶ μπήκανε μέσα. Ὁ φτωχὸς ἔμνε τὴ νύχτα
πάνω στὸ δέντρο καὶ τὸ πρῶ εἶδε τίς δράκ' νὰ φεύγουνε μὲ τίς καμῆλες
κ' εἶπανε: Πόρτα μας, ἀνοιξε κ' ἔκλεισ' ἡ πόρτα, τοὺς μέτρησε πάλι σα-
ράντα. Σὰν πέρασε κίμποση ὦρα κατέβκε ἀπ' τὸ δέντρο: εἶπε: Πόρτα
μας, σφάλισε, κ' ἀνοιξ' ἡ πόρτα. Μπαίν' μέσα, τί νὰ δγῆ, οἱ κάμαρες λα-
ποκουπούσανε ἀπ' τὰ φλουριὰ καὶ τίς λίρες, γέμσε τὸν κόρφο τ', τίς

τσέπες, ἔδεσε τὰ βροκοπόδια τ' καὶ γέμσε τὸ παντελόν' τ' ὄλο φλουριά μέσα. Εἶπε: Πόρτα μας, σφάλισε, ἀνοιξ ἢ πόρτα καὶ βγήκε. Νύχτα ἔφθασε στὸ σπít' καὶ λέγ' τὴ γυναῖκα τ', γυναῖκα, τὰ παιδιὰ κοιμοῦνται; Σὰν εἶπε πῶς; κοιμοῦνται, ἔλα νὰ δγῆς. Κλείσθηκαν μέσα στὴν κάμαρα, ἀδειασε τὸν κόρφο τ', τίς τσέπες, ἔλυσε τὰ βρακοπόδια τ' καὶ χύθηκαν οἱ λίρες καὶ τὰ φλουριά. Ἡ καϋμέν' ἢ γυναῖκα δὲ πίστευε στὰ μάτια τς, πήρανε ψωμί, φαγί, ἔκαμαν ρουχάκια τὰ παιδιὰ, ντύθηκαν οἱ ἴδιοι καὶ τώρα δὲν ἦτανε φτωχοί, δὲν τοὺς ἔλειπε τίποτα. Ἡ συννυφάδα ἢ πλούσια, ἀποροῦσε πῶς πλούτσε ἢ φτωχιά, κι' ἄρχισε νὰ τὴν καλοπιάν'· τώρα τὴ φώναζε στὸ σπít' τς, πήγαινε καὶ κείν' πού ὡς τὰ τώρα δὲν πῆγε, κ' ἤθελε νὰ μιάθ' πῶς πλούτσαν. Μιὰ μέρα τὴ ρώτσε, πῶς μαθὲ πού ἦσασταν φτωχοὶ τώρα γίνετε ἀρχόντ' ;

Εἶπ' ἢ συννυφάδα τς, τότε κοὺ εἶχανε μεγάλ' φτώχεια, μαύρισαν τὰ μίτια τοῦ ἀντρα τς κ' ἔφυγε νὰ πὰ νὰ βρῆ δουλειά, πῆγε, πῆγε κ' ἔφθασε σ' ἓνα μέρος πού ἦτανε ἐρημιά, ἀνθρωπος δὲ περνοῦσε, ἀνέβκε σ' ἓνα δέντρο νὰ δγῆ κ' εἶδε πού εἴρχονταν σαράντα δράκ' καὶ τραβούσανε σαράντα καμῆλες μὲ γιομάτα σακκιά, ὄλο λίρα καὶ φλουρὶ κ' ἔμπαιναν μέσα στὸ παλάτ' καὶ ἄκσε πού εἶπανε: Πόρτα μας, σφάλισε. Ὁ ἀντρας μου ἔμειν' ὄλ' τὴ νύχτα πán' στὸ δέντρο, καὶ τὸ πρῶν εἶδε τίς δράκ' νὰ φεύγουνε μὲ τίς καμῆλες μ' ἄδεια τσουβάλια κ' εἶπανε: Πόρτα μας, ἀνοιξε κ' ἔκλεισ' ἢ πόρτα. Τοὺς μέτρησε πάλι σαράντα νοματοὶ βγήκανε. Σὰ πέρασε κάμποση ὥρα κατέβκε ἀπ' τὸ δέντρο, εἶπε, Πόρτα μας, σφάλισε. Ἡ πόρτα ἀνοιξε, μπαίν' μέσα, τί νὰ δγῆ, ὄλο τὸ παλάτ' λαμποκοποῦσε ἀπὸ τὰ φλουριά καὶ τίς λίρες, γέμσε τὸν κόρφο τ', τίς τσέπες, κ' ὅταν θὲ νὰ φύγ' εἶπε: Πόρτα μας, σφάλισε κ' ἀνοιξε καὶ βγήκε, ὕστερα εἶπε: Πόρτα μας ἀνοιξε καὶ σφάλισε. Εἶχανε τύχ' τὰ παιδιὰ μας. Τὸ βράδ' πάγ' καὶ τὸ λέγ' τὸν ἀντρα τς κι' αὐτὸς πῆγε καὶ τὸ εἶπε στὸν ἀδελφό τ', πῶς θέλ' κι' αὐτὸ νὰ πάγ' νὰ πάρ' φλουριά.

— Ἀδελφέ, πᾶμε μαζὺ νὰ σὲ δείξω.

Πήγαινε ἀπὸ βραδύ, ἀνέβκανε πάνω στὸ δέντρο καὶ περιμέναν, τὸ πρῶν εἶδανε νὰ φεύγνε οἱ σαράντα δράκ' καὶ τραβούσανε σαράντα καμῆλες μ' ἄδεια τσουβάλια. Σὰ πέρασε κάμποση ὥρα, κατέβκανε ἀπ' τὸ δέντρο κ' εἶπανε: Πόρτα μας, σφάλισε. Ἡ πόρτα ἀνοιξε καὶ μπήκανε, ὁ ἀδελφὸς σάστισε, οἱ κάμαρες ἔστραφταν ἀπὸ τίς λίρες καὶ τὰ φλουριά, γέμισαν ἀπὸ ἓνα σακκούλ' καὶ τὸν εἶπε ἀδελφέ, τώρα πού τὸ ἔμαθες, νὰ μὴ ἔρχεσαι συχνὰ καὶ πέρνς ἀπὸ πολλά, θὰ τὸ καταλάβνε οἱ δράκ'. Εἶπανε: Πόρτα μας, σφάλισε, ἀνοιξ' ἢ πόρτα καὶ βγήκανε. Εἶπανε: Πόρτα μας, ἀνοιξε κ' ἔκλεισ' ἢ πόρτα. Στὴν ἀρχή, κείνος πού ἦτανε πὸ πρῶτα πλούσιος, ἄργησε λίγο νὰ ξαναπάγ' καὶ πῆρε ἀπὸ λίγα, ὕστερα πήγαινε

καὶ μετὴ γυναικὰ τ' γέμιζαν δυὸ σακκιά, ἓνα μικρὸ ἔπερν' ἢ γυναικὰ τ' κ' ἓνα μεγάλο ἐκεῖνος. Μιὰ μέρυ παραμόνεψαν εἰ δρόκ' καὶ τοὺς ἔπιασαν τὴν ὥρα ποὺ γέμιζαν τὰ τσουβάλια καὶ τοὺς ἔκαμαν κομμάτια, κομμάτια καὶ τοὺς ἔφαγαν. Ὁ ἀδελφός τ' μετὴ γυναικὰ τ' τοὺς λυπήθηκε, τὰ πλούτη τς ὄλα ἔμειναν σ' αὐτούς, ἔκαμαν καλὰ σ' ὄλους τοὺς φτωχοὺς κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

61. Ὁ γάτος.

Σηλυβριά

Ἦταν ἓνας πατέρας κ' εἶχε τρία παιδιά, ἀρρώστησε βαρειά, κατάλαβε ποὺ θὰ πεθάν' καὶ τὰ φώναξε νὰ τὰ δόσ' τὴν εὐχή τ' καὶ νὰ τὰ μοιράσ' καὶ τὸ βιό τ'. Στὸ μεγάλο ἔδωσε τὸ μύλο, στὸ μεσιὸ τ' ἄλογο καὶ στὸ μικρὸ τὸ γάτο. Στὸ μύλο πηγαιναν στάρ' γιὰ ν' ἀλέσνε κ' ὁ μεγάλος ἔβγαζε τὸ ψωμί τ', ὁ δεύτερος πηγαινε φορτιὰ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ κ' ἔβγαζε τὸ ψωμί τ', μόνε ὁ μικρὸς δὲν ἤξερε τί δουλειὰ νὰ κάν' μετὸν γάτο ποὺ τὸν ἄφσε ὁ πατέρας τ'. Ὁ γάτος εἶδε τὸν ἀφέντη τ' συλλογισμένο καὶ παραπονεμένο καὶ τὸν εἶπε, γιατί ἀφέντη μ', εἶσαι παραπονεμένος καὶ συλλογισμένος ;

—Ποῦ νὰ μὴν εἶμαι, ὁ μεγάλος ὁ ἀδελφός μ' ἔχει τὸ μύλο, τὸν πηγαῖνε στάρ, τὸ ἀλέθ' καὶ βιάζ' τὸ ψωμί τ', ὁ ἄλλος μου ἀδελφός ἔχ' τ' ἄλογο, πηγαίν' φορτιὸ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ κείνος βιάζ' τὸ ψωμί τ', ἐγὼ τί νὰ κάμω μετὸν γάτο ;

—Μὴ πικραίνεσαι, ἀφέντη μ', πὸ μένα πολλὰ καλὰ θὰ δεγῆς καὶ γέλασε τὸ παιδί.

—Τί καλὸ θὰ δεγῶ πὸ σένα, καὶ μένε γάτο, ποὺ θέλ' καὶ ψωμί νὰ σὲ δίνω ;

—Αὐτὸ ποὺ σὲ λέγω, πολλὰ καλὰ θὰ δεγῆς ἀπὸ μένα, μόνε κάνε με μιὰ σακκούλα γιὰ τὸν ὄμο καὶ γέμισ' τὴνα στάρ', δόσ' με μιὰ σαῖτα καὶ σιδερένια τσαρούχια.

Βιάζ' ὁ γάτος τὰ σιδερένια τσαρούχια στὰ πόδια τ', βιάζ' στὸν ὄμο τ' τὴ σακκούλα μετὸ στάρ' καὶ τὴ σαῖτα καὶ φεύγ'. Πάγι', πάγι', φθάν' ἔξω στὰ βουνά, στὰ δροσερὰ τὰ δέντρα ποὺ εἶναι πολλὰ πουλιά, τὰ ρίχν' στάρ', κατεβαῖνε νὰ φᾶνε καὶ τὰ πιάν'. Ἀφοῦ ἔπιασε πολλὰ τὰ πάγι' στὸ βασιλέα καὶ τὸν λέγ', πολυχρονεμένε μου βασιλέα, ἔχς πολλὰ χαιρετήματα ἀπ' τὸν ἀφέντη μ'.

—Πάλε τὴν ἄλλ' μέρα βιάζ' τὰ σιδερένια τ' τσαρούχια, πέρν' στὸν ὄμο τὴ σακκούλα γιομάτ' στάρ' καὶ τὴ σαῖτα καὶ πάγι' ἔξω στὰ βουνὰ τὰ δροσερὰ τὰ δέντρα ποὺ εἶναι τὰ πουλιά, κατεβαῖνε τὰ πουλιὰ νὰ φᾶνε τὸ στάρ', τὰ πιάν'. Ἀφοῦ ἔπιασε πολλὰ, τὰ πάγι' δῶρο στὸ βασιλέα ἀπ' τὸν

ἀφέντη τ'. Αὐτὸ τὸ ἔκανε πολλὰς φορὰς κι' ὁ βασιλεὺς λέγ' τις δοῦλοι τ', ὅποιος φέρ' τὰ πουλιὰ νὰ τὸν φέρετε μπρὸς μου. Τὴν ἄλλ' μέρα πῆγε πάλε ὁ γάτος τὰ πουλιὰ στὸ βασιλεῖα καὶ τὸν πῆγανε μπροστά τ'.

—Εἶναι βασιλεῖα μ' πολὺχρονε, τὰ πουλιὰ ἀπ' τὸν ἀφέντη μ' καὶ σὲ στέλν' πολλὰ χαιρετήματα.

Ἦ βασιλεῖας τὸν εἶπε πῶς θέλ' νὰ πάγῃ στὸ σπῖτ' τ' νὰ τὸν δῆ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσ' γιὰ τὰ πουλιὰ πού τὸν στέλν'. Μετὰ χαρᾶς εἶπ' ὁ γάτος κ' ἔδειξε κατὰ ποῦ ἦτανε τὸ παλάτ' τοῦ ἀφέντη τ'. Γυρίζοντας ὁ γάτος, περιάγῃ ἀπ' τὸ παλάτ' τοῦ δράκου, μπαίν' μέσα ἀπ' τὸ παράθυρο. Ὁ δράκος διασκέδαζε μοναχός τ', γίνοντανε λογιῆς, λογιῆς ζῶα, γίνοντανε λιοντάρ', γίνοντανε μαῖμοῦ, γίνοντανε λάφ', γίνοντανε ἀλεποῦ, ὁ γάτος ξεκαρδίζοντανε ἀπ' τὰ γέλια κι' ὁ δράκος εὐχαριστιούντανε πού ἔβλεπε τὸ γάτο νὰ τὸν θαμάζ'.

—Μπράβο δράκο, ἔγινες ὅλο μεγάλα ζῶα, δὲ μπορεῖς νὰ γίνεις καὶ κανένα μικρό ;

—Σὰν τὶ θέλεις ;

—Ὅ,τι θέλεις, σὰν ποντικὰκ', νὰ ποῦμε.

—Γίνουμαι.

Ἦ δράκος ἔγινε ποντικὰκ' κι' ὁ γάτος χάπ, τὸ καταπίν' καὶ φεύγ' χαρούμενος. Πηγαίν' στὸν ἀφέντη τ' καὶ τὸν λέγ', ὁ βασιλεῖας εὐχαριστεῖ γιὰ τὰ πουλιὰ πού τὸν ἔστειλες καὶ θάλλ'θ' κι' ὁ ἴδιος ὁ βασιλεῖας νὰ σὲ κὰν' βίζιτα.

—Πῶς ὁ βασιλεῖας θὰ ἔλλ'θ' μέσα στὴν καλύβα μ'; δὲν ἔχω στὸν ἥλιο μοῖρα κ' ἔδενε τὰ χέρια τ' ἀπ' τὴ στεναχώρια.

—Μὴ στεναχωριέσαι, ἀφέντη μ', ὅλα τὰ βόλεψα, ἔλα νὰ σὲ πάγω σπῖτι σ', εἶναι τὸ παλάτ' τοῦ δράκου πού ἔγινε ποντικ' καὶ τὸν ἔχαψα.

Μπρὸς ὁ γάτος, πίσω τὸ παλληκάρ', πᾶνε στὸ παλάτ' τοῦ δράκου, μπαίνει μέσα, τὸ παλληκάρ' σάστισε, ὅλο χρυσᾶ γύρω, ὅλο μεγάλ' καθρέφτες, βλέπ' τὸν ἑαυτό τ' μέσα μὲ ὦραϊα κατιφεδένια ροῦχα, ντυμένο σὰ βασιλόπουλό, μπερντέδες μεταξωτοί, χαλιὰ ὦραϊα, δοῦλοι μὲ σταυρωμένα χέρια περίμενανε τὴς διαταγές τ'. Νόμισε πού ὄνειρευόντανε.

—Δὲ σὲ εἶπα, ἀφέντη μ', πῶς θὰ δῆγεις πολλὰ καλὰ ἀπὸ μένα ;

Τὸ βράδ' ὁ βασιλεῖας ἔρχεται, ἀπόρσε μὲ τὸ παλάτ' πού ἦτανε πρὸ ὄμορφο καὶ πρὸ μεγάλο ἀπ' τὸ δικό τ' καὶ γύρεψε νὰ τὸν κὰν' γαμπρὸ στὴ μονάκριβη τ' βασιλοπούλα. Ὁ γάμος γίνοντανε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες κι' ὁ γάτος ἔζησε μαζί τς, τὸν τιμούσανε ὅλ' κι' ὅταν πέθανε τὸν ἔκλαψανε, τὸν ἔβαλανε σ' ἓνα χρυσὸ κουτί καὶ μὲ δόξα τὸν ἔθαψανε στὸν κῆπο τοῦ παλατιοῦ. Ἦμουνα καὶ γὼ ἐκεῖ μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

62. Τῆς φιδίνας τὸ δαχτυλίδ'.

Φανάρι

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ γρηὰ κ' εἶχ' ἓνα γιό, μιὰ μέρα τὴν λέγ' μάννα, δὲ μὲ δίνς μερικὰ φλουριά νὰ πὰ νὰ κυττάξω γιὰ καμιὰ δουλειά; Ἡ μάννα τ' τὸν ἔδοσε. Παγαίνωντας βρίσκ' ἓνα ποῦ θὰ σκότωνα ἓνα σκύλο, τὸν λυπήθηκε καὶ λέγ', νὰ σὲ δόσω αὐτὰ τὰ φλουριά κι' ἄφσ'τον.

—Σ' εὐχαριστῶ, τὸν λέγ' ὁ σκύλος, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μ' ἔκανες, θὰ σὲ δόσω μιὰ τριχα κι' ὅταν καμμιά φορὰ ἔχς τὴν ἀνάγκη μ', νὰ τὴν τσουρουφλίσης ¹⁾ καὶ γὼ θὰ ἔλθω.

Τὸ παλληκάρ' τὸ βράδ' λέγ' στὴ μάννα τ', παγαίνωντας νὰ βρῶ δουλειὰ ἤθρα στὸ δρόμο ἓνα ποῦ θὰ σκότωνα ἓνα σκύλο καὶ τὸν ἔδοσα τὰ φλουριά, νὰ μὴ τότε σκοτώσ'.

—Καλὰ ἔκαμες.

Τὸ πρωὶ τὸν ξαναδίν', τὰ πέρν' καὶ φεύγ'. Στὸ δρόμο ὅπου πῆγαινε βλέπ' ἓνα ποῦ θὰ σκότωνα μιὰ γάτα. Νὰ σὲ δόσω αὐτὰ τὰ φλουριά καὶ μὴ τήνε σκοτώγς. Ἡ γάτα τὸν εὐχαριστᾷ καὶ τὸν λέγ', γιὰ τὴ χάρ' ποῦ μ' ἔκαμες πάρε αὐτὴ τὴν τριχα καὶ κρύψ' τὴν, ὅταν θὰ ἔχς τὴν ἀνάγκη μ' τὴν τσουρουφλᾷς καὶ θὰ ἔλθω.

Τὸ παλληκάρ' τὸ βράδ' λέγ' στὴ μάννα τ', παγαίνωντας νὰ βρῶ δουλειά, ἤθρα ἓνα ποῦ θὰ σκότωνα μιὰ γάτα καὶ τὰ φλουριά τὰ ἔδοσα, γιὰ νὰ μὴ τήνε σκοτώσ'.

—Καλὰ ἔκαμες. Καὶ τὸν ξαναδίν' πάλε.

Στὸ δρόμο ὅπου πῆγαινε βρίσκ' ἓνα ποῦ θὰ σκότωνα ἓνα φίδ'. Πάρε τὸν λέγ' αὐτὰ τὰ φλουριά κι' ἄφσ'το. Τὸ φίδ' ἔπεσε τὸ καταπόδ' τ' καὶ τὸν λέγ', τὸ καλὸ ποῦ μ' ἔκαμες δὲν τὸ ξεχνῶ, ἔλα νὰ σὲ πάγω στὸν πατέρα μ' καὶ στὴ μητέρα μ', θὰ σὲ δόσνε πολλὰ φλουριά ποῦ γλύτωσες τὸ παιδί τς, σὺ νὰ μὴ τὰ πάρς, παρὰ νὰ γυρέψης τὸ δαχτυλίδ' ποῦ ἔχ' ἡ φιδίνα ἢ μητέρα μ' κάτ' ἀπ' τὴ γλῶσσα.

Μπρὸς τὸ φίδ', τὸ καταπόδ' τὸ παλληκάρ' χώνουνται σὲ μιὰ τρύπα, τὰ φίδια σκώθηκαν νὰ φᾶνε τὸ παλληκάρ'.

—Ἄφστε το λέγ', τὸ φίδ', αὐτὸ εἶναι ἡ μάννα μ', αὐτὸς κι' ὁ πατέρας μ', καὶ τὸ πῆγε σὶς γονιοί τ' καὶ τίς εἶπε, αὐτὸ τὸ παλληκάρ' μὲ γλύτωσε ἀπὸ τοῦ θάνατου τὸ στόμα. Οἱ γονιοί τ' ἀφοῦ τὸ εὐχαρίστησαν, τὸ ἔδοσαν ἓνα κοιλὸ φλουριά.

1) Νὰ τὴν κάψης λίγο.

—Εὐχαριστῶ, θὰ παγαίνω, δὲ θέλω τίποτε, ἂν θέλτε δόστε με τὸ δαχτυλίδ' .οὐ ἔχ' ἢ φιδίνα κάτ' ἀπ' τῆ γλῶσσά τς.

—Μεγάλο πρᾶμα γυρεύς.

Τὸ παλληκάρ' κάμνει πὼς φεύγ', φεύγ' καὶ τὸ καταπόδ' τὸ φιδάκ'. Τότες ἢ φιδίνα βγάξ' τὸ δαχτυλίδ' ἀπ' τὸ στόμα καὶ τὸ δίν' στοῦ παλληκάρ', τὸ παραβγάζνε ὡς τὴν τρύπα μὲ τιμές, τὸ φιδάκ' τὸ ἀνέβασε στὸν ἀπάν' κόσμον, τὸ ξιναευχαρίστησε καὶ τὸ εἶπε πὼς μ' αὐτὸ τὸ δαχτυλίδ' θὰ γίν' πολὺ πλούσιος. Τὸ παλληκάρ' πῆγε στη μάννα τ' κ' ἔγινε πολὺ πλούσιος, ἔχτισε σπίτια, ἀμπέλια φύτεψε, νοικοκεριά πολλὰ ἔκανε, πῆρε καὶ μιὰ γυναῖκα καὶ ζούσανε καλά. Ἡ γυναῖκά τ', ἀγάπσε ἓνα Ἀράπ', κι' ὁ Ἀράπς τὴν λέγ', ρώτισε τὸν ἄντρα σ' μὲ τί ἀξία κάμν' αὐτὰ πού κάμν'.

—Ἄντρα, τόσα πράματα πού κάμνς, μὲ τί ἀξία τὰ κάμνς ;

—Ἐχω ἓνα δαχτυλίδ' κάτ' ἀπ' τῆ γλῶσσά μ' καὶ μὲ τῆ δύναμη τοῦ δαχτυλιδιοῦ κάμνω ὅ,τι θέλω.

Ἡ γυναῖκά τ', τὸ εἶπε στὸν Ἀράπ' καὶ κείνος λέγ', δὲ μορεῖς νὰ τὸ πάρς ;

—Μά, τὸ πέρω.

Τὸ βράδ' πού πλάγιασαν κι' ἀποκοιμήθηκε ὁ ἄντρας τς, τὸ πέρν' καὶ τὸ δίν' στὸν Ἀράπ' καὶ φεύγνε καὶ στηνε ἓνα παλάτ' μέσα στοῦ πέλαγο.

Τὸ πρωὶ ξυπνάγι' τὸ παλληκάρ', βλέπ', πάγι' τὸ δαχτυλίδ' κ' ἢ γυναῖκά τ' φευγάτ'. Τότε συλλογίσθηκε πὼς μιὰ φορὰ ὁ σκύλος πού τὸν ἔσωσε τὸν ἔδωσε μιὰ τρίχα καὶ μιὰ τρίχα ἢ γάτα πού τὴν ἔσωσε καὶ τὸν εἶπανε, σὰν ἔχς ἀνάγκη νὰ τὶς τσουρουφλίσης καὶ θὰ ἔλθουμε. Τὶς ἔκαψε λίγο στὴν ἄκρ' καὶ πρόφθασαν κ' οἱ δύο.

—Ἀνάγκη θᾶχς ἀφεντικὸ καὶ μᾶς θυμήθηκες ;

—Μεγάλη στεναχώρια ἔχω, ἢ γυναῖκά μ' πῆρε τὸ δαχτυλίδ' μ' καὶ πῆγε μὲ τὸν Ἀράπ' μέσα στοῦ πέλαγος κ' ἔστησε παλάτ' καὶ κεῖ τῶχνε.

—Μὴ χολομανᾶς, ἔμεῖς θὰ πᾶμε νὰ σὲ τὸ φέρουμε.

Λέγ' ἢ γάτα τὸ σκύλο, νὰ καθήσω γὼ πάνω σ' καὶ σὺ νὰ πλέξης μέσα στη θάλασσα νὰ πᾶμε νὰ τὸ πάρουμε. Τὸν καβαλλικεύει ἢ γάτα καὶ πλέχοντας ὁ σκύλος ἔφθασαν στοῦ παλάτ'. Ὁ σκύλος φύλαγε ἀπ' ἔξω κ' ἢ γάτα πὸ μιὰ τρύπα μπῆκε μέσα, οἱ ποντικοὶ εἶχαν χαρὰ καὶ χόρευαν κ' ἢ γάτα ὀρμάγι' νὰ φάγ' τὸ γαμπρό.

—Ἄφσε με τῆ ζωῆ κι' ὅ,τι θέλς νὰ σὲ κάνω.

—Ὁ Ἀράπς πῶναι πάνω καὶ κοιμᾶται ἔχ' ἓνα δαχτυλίδ' στοῦ στόμα, κάτ' ἀπ' τῆ γλῶσσά τ', νὰ πᾶς νὰ μὲ τὸ φέρς.

—Θὰ σὲ τὸ φέρω.

Ὁ γαμπρὸς ὁ ποντικός, βουτάγι' τὴν οὐρά τ' μέσα στοῦ μέλ', τὴν κυ-

λάγι μέσα στὸ πιπέρ' καὶ πάγι' καὶ τῆ·χών' μέσα στὸ ρουθούν' τοῦ Ἄραπ'. Ὁ Ἄραπς φτερόνι·τηκε δυνατά, τινάχτηκε τὸ δαχτυλίδ', τ' ἄρπαξ' ὁ ποντικός κ' ἴσια στὴ σκάλα, τὸ πάγι' στὴ γάτα. Ἡ γάτα τὸ πῆρε καὶ λέγ' στὸ σκύλο, ἔλα νὰ σ' ἀνέβω νὰ τὸ πᾶμε στ' ἀφεντικό μας. Τὸν ἀνέβκε, στὴν ἀρχὴ καλὰ ἔπλεχαν, ὅταν κόντεψανε στὴ στεριά, ὁ σκύλος λέγ', δὸς' το μένα, νὰ τὸ πάγω, ἢ γάτα λέγ', γὼ θὰ τὸ πάγω. Μάλωσαν καὶ πέφτ' τὸ δαχτυλίδ' στὴ θάλασσα. Οἱ ψαράδες ψάρευανε κ' ἡ γάτα κάθεται καὶ παραφυλάγ', ἔπιασανε πολλὰ ψάρια, τὸ ψάρι ποῦχε τὸ δαχτυλίδ' λαμπύρισε πὸ μακρυνά, ἡ γάτα τ' ἄρπαξ' τὸ κομματιάξ' πέρν' τὸ δαχτυλίδ' καὶ τὸ πάγ' στ' ἀφεντικό, ποῦ ἔγινε ὅπως ἦτανε καὶ καλλίτερα πὸ πρῶτα.

Ἦμνα καὶ γὼ ἐκεῖ, μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

63. Ὁ μέρμηγκας.

Σηλυβριά

Ὁ ἀρχηγὸς ὁ μέρμηγκας πρόσεξε ἓνα ἄνθρωπο πὼς καμμιὰ φορὰ δὲν πᾶτσε κανένα ἀπ' τὸ στρατό τ', κόφτ' ἓνα κομματί' ἀπ' τὴ φτερούγα τ' καὶ τὸν λέγ'. «Σὰ θᾶχς καμμιὰ φορὰ τὴν ἀνάγκη μ', τὴν καῖς καὶ θᾶλ·θω». Τὸν εὐχαρίστησε κ' ἔκρυψε στὴν τσέπ' τ' τὴ φτερούγα κ' εἶπε μέσα τ', σὰν τί μπορεῖ νὰ μὲ βοηθήσ' ὁ μέρμηγκας, ἄς εἶναι. Πέρασε καιρός· μιὰ μέρα εἶδε τὴν βασιλοπούλα, τὴν ἀγάπησε κ' ἤθελε νὰ τὴν κἀν' γυναῖκά τ', Ὁ βασιλέας θύμωσε καὶ τὸν εἶπε, ἔχω μιὰ κάμαρα στάρ' καὶ κριθάρ' ἀνακατωμένο, ἂν ὡς αὔριο τὸ βράδ' τὰ ξεχωρίσεις καὶ βάλς στὴ μιὰ μεριά τὸ στάρ' καὶ στὴν ἄλλ' μεριά τὸ κριθάρ' σὲ δίνω τὴ βασιλοπούλα γυναῖκά σ', εἶδεμῆ θᾶχς κρεμάλα. Δὲ χωροῖσε ὁ νοῦς τ', πὼς ἦτανε δυνατό νὰ ξεχωρισθῇ τὸ στάρ' ἀπ' τὸ κριθάρ'. Κεῖ ποῦ συλλογίζονταν θυμήθηκε τὴ φτερούγα καὶ τὰ λόγια τοῦ μέρμηγκα καὶ τὴν καίγ'. Παρουσιάζεται ὁ ἀρχηγός, ὁ μέρμηγκας, μ' ὄλο τ' τὸν στρατὸ τὰ μερμήγκια καὶ τὸν ρωτάγ' τί θέλ' καὶ κείνος ἀποκρίθηκε πὼς ἀγαπάγ' τὴ βασιλοπούλα κ' ὁ βασιλέας τὸν εἶπε, ἂν ὡς αὔριο βράδ' ξεχωρίσ' τὸ στάρ' ποῦ εἶν' ἀνακατωμένο μὲ τὸ κριθάρ', τὴν δίν' γυναῖκα τ', εἶδεμῆ θὰ τὸν κρεμάσ'.

— Γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι; μὴ χολοσκάνς, ὡς τὸ βράδ' θὰ εἶναι χωρισμένο. Ἀμέσως προστάξ' τὸ στρατό τ' νὰ βάλνε στὴ μιὰ μεριά τὸ στάρ' καὶ στὴν ἄλλ' μεριά τὸ κριθάρ'. Βράδυνασε κ' ὁ βασιλέας στέλν' δούλους νὰ τὸν πᾶνε στὴν κρεμάλα. Οἱ δούλοι τ' γυρνοῦνε καὶ τὸν λένε, πολύχρονη βασιλέα, τὸ στάρ' εἶναι ξεχωρισμένο κουνκί, κουνκί. Ὁ βασιλέας ἀπόρσε καὶ πῆγε νὰ δγῆ μὲ τὰ μάτια τ' γιὰ νὰ πιστέψ'. Τὸν ἔδωσε γυναῖκα τὴ βασιλοπούλα, ἔκανε μεγάλ' χαρά, μέρες βάσταξε κ' ἤλθανε ἀπ' ὄλο τὸ βασίλειο καλεσμέν', μὲ δῶρα, ἡμουνα καὶ γὼ ἐκεῖ μ' ἓνα κόκκινο βρακί.

64. Ἡ μπαχτσεβανοῦ.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνα κορίτσ' μπαχτσεβανοῦ κι' ἀντίκρου, στής μπαχτσεβανοῦς τὸ σπít' ἦτανε ἓνα παλάτ' καὶ καθοῦντανε ἓνας βασιλές, ἡ μπαχτσεβανοῦ ἦτανε πολὺ ἔμορφη, κι' ὅταν ἔβγαινε καὶ πότιζε ὁ βασιλὲς τὴν ἔλεγε :

*Ποτίζεις καὶ δροσίζεις,
πόσα φύλλα ἔχ' ὁ βασιλικός ;*

Κι' αὐτὴ ἔλεγε :

*Ἐγὼ τὰ σέλινα πουλιῶ
καὶ τὶς καρδιὲς μαραίνω,
ἔχω ἐλπίδα στὸ Θεὸ
βασιλίσσα νὰ γένω.*

Ὁ βασιλὲς ἔλεγε, αὐτὴ εἶναι τρελή· βαρέθηκε νὰ ζῆ χωρὶς γυναῖκα κ' εἶπε, γὰρ θὰ παντρευτῶ νὰ δγιῶ θὰ τὸ λέγ' πάλι. Προξένεψαν στὸ βασιλὲ μιὰ βασιλοπούλα, θὰ γίνονταν ἡ χαρά, ἡ βασιλοπούλα δὲν ἦτανε κορίτσ' καὶ γιὰ νὰ μὴ ντροπιασθῆ ἡ μάνα κι' ὁ πατέρας τς εἶπανε στὴ μπαχτσεβανοῦ, νὰ τὴ πληρώσνε καὶ νὰ πάγ' τὸ βράδ' στὸ βασιλὲ, κεῖνα τὰ χρόνια δὲν τὶς ἔβλεπαν τὶς νύφες. Τὴν πῆγαν νύχτα στὸ βασιλὲ καὶ νύχτα πάλι ἔφκε· κεῖνο τὸ βράδ' τὴ χάρσε ἓνα διαμαντένιο σταυρὸ κι' ἄλλα στολίδια.

Ἄρχισε πάλι ὁ βασιλὲς σὰν ἔβγαινε ἡ μπαχτσεβανοῦ καὶ πότιζε τὴν ἔλεγε.

*Ποτίζεις καὶ δροσίζεις,
πόσα φύλλα ἔχ' ὁ βασιλικός ;*

Κι' αὐτὴ ἔλεγε :

*Ἐγὼ τὰ σέλινα πουλιῶ
καὶ τὶς καρδιὲς μαραίνω,
ἔχω ἐλπίδα στὸ Θεὸ
βασιλίσσα νὰ γένω.*

—Ἐγὼ παντρεύτηκα, πάλι αὐτὰ λές ;

Κι' αὐτὴ ἔλεγε, μόνε σὺ εἶσαι βασιλὲς, ἄλλοι βασιλέδες δὲν εἶναι ; Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ ἡ μπαχτσεβανοῦ δὲν ἔβγαινε νὰ ποτίσ' κι' ὁ βασιλὲς στεναχωρέθηκε καὶ ρώτησε κ' ἔμαθε πὼς ἔκανε ἓνα ἀγοράκ'. Γειτόνσα μ' εἶναι, θὰ πάγω νὰ τὴ δγιῶ, πὼς χωρὶς ἄντρα ἔκανε παιδί.

Ἐτοίμασε πολλὰ πράγματα καὶ πῆγε κ' εἶπε νὰ δγιῶ καὶ τὸ μωρὸ σ'.

“Αμα τὸ εἶδε θάμαξε πὺν ἦτανε ὁ ἴδιος ὁ βασιλῆς καὶ τὸ σταυρὸ τὸν διαμαντένιο τὸν γνώρσε πὺν τὸν φοροῦσε τὸ μωρὸ, ἦτανε ὁ σταυρὸς πὺν ἔδωσε στῆ γυναῖκά τ' τὸ βράδου πὺν παντρεύτηκε. Ὁ βασιλῆς ἀγκάλιασε τὸ μωρὸ καὶ τὸ φίλσε κ' εἶπε, ὥστε σὺ εἶσ' ἡ γυναῖκά μ' κ' αὐτὰ πὺν ἔλεγες ἦτανε ὅλα ἀλήθεια. Πηγαίν' ὁ βασιλῆς στῆ βασίλισσα καὶ τὴν λέγ', αὐριο νὰ κάνουμε τραπέζ' καὶ νὰ προσκαλέσμε τὸν πατέρα σ' καὶ τὴ μητέρα σ' στὸ τραπέζ' λέγ' νὰ τὴν πάριτε καὶ νὰ φύγτε καὶ γὼ θὰ πάρω τὴ μπαχτσεβανοῦ. Κατάλαβαν τὸ φταίξιμο πὺν ἔκαναν, δὲν ἔκριναν ¹⁾ καθόλ', πῆραν τὴν κόρη τς κ' ἔφγανε.

Ὁ βασιλῆς πῆρε τὴ μπαχτσεβανοῦ στὸ παλάτ' καὶ τὴν ἔκαμε βασίλισσα, ἔκαμε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες χαρά. Ἦμνα καὶ γὼ ἐκεῖ, μ' ἔδωσαν ἓνα τὰσ' φλιουριά, στὸ δρόμο πὺν πῆγαινα περνοῦσα ἀπ' ἓνα ρέμα, οἱ βατραχοὶ φώναζαν βράκ, βράκ, γὼ θάρρεψα πὺν ἔλεγαν μπράκ, μπράκ, τ' ἄφσα κ' ἔφγα.

65. Πέκ ἐῖ, πέκ ἀλιά.

Σηλυβριά

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε τέσσερες κατεργάριδες κ' ἀγόρασαν ἓνα μαῦρο σκλάβο ἀπ' τ' Ἀλγέρ', ὁ σκλάβος ἦτανε καμμιὰ σαρανταριά χρονῶ, ἀφεντάθρωπος κ' ἀψηλὸς καὶ τὸν ἔμαθαν νὰ λέγ', σ' ὅ,τι κ' ἄν τὸν ἔλεγαν, πέκ ²⁾ ἐῖ ³⁾, πέκ ἀλιά ⁴⁾. Μιά μέρα τὸν ἔλουσαν, τὸν ἔντυσαν μὲ καλὰ ροῦχα πλούσια, μὲ μεταξωτὸ πουκάμισο, σαλβαρ' τσόχινο, μεταξωτὸ ἀντερί, ζουνάρ' μεταξωτὸ ριγωτό, μακρὸ τσόχινο τσουμπὲ κ' ἀπὸ πάνω σαμουρόγouna, μεταξωτὸ μεγάλο σαρίκ' στὸ κεφάλ', τὸν ἔδωσαν μεγάλα κεχλιμπαρένια κομπολόγια, κ' αὐτοὶ πῆγαιναν μαζύ τ', ντυμέν' ὅπως ντύνουνταν οἱ δοῦλ' στὰ πλούσια κονάμια, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα μπρὸς καὶ τὸν πῆγανε στὸ μπεζεστέν'. Ἐκεῖ πουλούσανε τὰ πιὸ πολῦτιμα καὶ σπάνια πράγματα τῆς Ἀνατολῆς, διαμαντικά, σάλια ⁵⁾ τζάρια καὶ

1) Μῆλσαν.—2) Λ. Τ. Πολύ.—3) Λ. Τ. Καλά.—4) Λ. Ἀρ. Καλά.—5) Τὰ σάλια ἔφεραν ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, ἦσαν σὰν στενόμοκρος μοχτοάς, μᾶκρος τέσσερες πῆχες καὶ φάρδος μιά καὶ ἔξ ρούπια. Τὰ φοροῦσανε οἱ γυναῖκες στὶς ἐπισκέψεις. Τὸ ὕφασμα ἦτανε μονόχρωμο μάλλινο, πράσινο, καφέ, κόκκινο, μόρικιο ἢ ἄσπρο κεντημένο μὲ σχέδια διάφρα, ἰδίως σὰν κουκουνάρες. Τὰ σάλια κεντούσανε σὲ μικρὰ κομμάτια καὶ τὰ ἔνωναν μὲ τόση τέχνη πὺν δὲν φαίνονταν. Τὰ ἔρριχναν στοὺς ὄμους ἄλλοτε διπλωμένα στῆ μέση καὶ πάλιν τὰ δίπλωναν διαγώνια ὅπως τὸ φακιδόλι καὶ τῶριχναν στοὺς ὄμους καὶ ἄλλοτε τὸ σάλωναν στῆ μέση σ' ἀπόσταση πιθαμῆς ἢ περισσότερο, σχημάτιζε εἶδος κουκούλας. Τὸ ἔρριχναν στῆ ράχ' καὶ ντυλιζονταν βαστώντας τὶς δυὸ ἄκρες. Ἦσαν δυὸ εἰδῶν' τὰ φερμαῖς, τὰ φθηνότρεφα, εἶχαν 30—50 λίρες χρυσῆς καὶ τὰ ζάρια 300 ἢ καὶ περισσότερες.

φερμαῖς, δαμάσκες μεταξωτές, λαχούρια, καζμίρια, σκαλιστὰ τραπέζια με συντέφια, πολυθρόνες ἀπὸ καρδιά σκαλιστὲς με συντέφια, καθρέφτες τῆς Βενετιᾶς, φαρφουρένια φιλτσάνια, δίσκ' ἀσημένιοι, πιᾶτα ἀσημένια. Γοῦνες, μεταξωτὰ τῆς Προύσσας τὰ ψιλότερα τουλπάνια, μουσελίνες, μωροδικὰ κι' ὅ,τι μπορεῖ νὰ βάλ' ὁ νοῦς, πουλοῦσαν ἐκεῖ μέσα. Οἱ δοῦλ' ἔλεγαν στὰ μαγαζιά πὸ πῆγαιναν, ὁ μπέης θέλ' ν' ἀγοράσ' πολλὰ πράγματα, γιὰ κείνον καὶ τὰ χαρέμια τ'. Πῆγανε στὰ τζοβαῖρτσιδίκια ¹⁾, διάλεξαν γκερντάνια ²⁾, βραχιόλια, καρφίτσες, δαχτυλίδιά, μισοφέγγαρα καὶ λουλούδια χρυσᾶ με διαμάντια καὶ πριλάντια καὶ με χρωματιστὲς πέτρες πὸ τὰ φοροῦσαν οἱ χανούμισες στὸ κεφάλ'. Ρωτοῦσανε τὸν μπέη, σ' ἀρέσειε μπέη ἐφέντη.

—Πέκ εἶ, πέκ ἀλιά.

—Νὰ τὰ στείλμε στὸ κονάκ' ;

—Πέκ εἶ, πέκ ἀλιά.

Σὰν ρωτοῦσανε τίς δοῦλ' γιὰ τὴν πληρωμὴ, ἔλεγαν οἱ δοῦλ' πὸς ὁ μπέης πληρῶν' πάντοτε στὸ κονάκ' τ'.

Ἔδειξαν στὸν μπέη τὰ καλλίτερα σάλια. Τ' ἀρέσεις μπέη ἐφέντη ;

—Πέκ εἶ, πέκ ἀλιά.

—Νὰ τὰ στείλουμε στὸ κονάκ' ;

—Πέκ εἶ, πέκ ἀλιά.

Τὸν ἔδειξαν τὰ καλλίτερα μεταξωτὰ ἀπὸ τὰ πιὸ βυρεία τῆς Δαμασκοῦ ὡς τὰ πιὸ ψιλὰ τῆς Προύσσας, τίς μουσελίνες τῆς Μουσούλς, τῆς Βενετιᾶς καθρέφτες. Ὅλοι στὸ μπεξεστέν' ἔβγαιναν στίς πόρτες κι' ἔλεγαν μπουῦρουν ³⁾ μπέη ἐφέντη, κι' ὁ ἐφέντης ἔμπαινε κ' οἱ δοῦλ' διάλεξαν καὶ με τοῦ ἐφέντη τὸ πέκ' εἶ, πέκ ἀλιά ἔστειλαν τοῦ κόσμου τὰ καλὰ στὸ κονάκ'. Στούς ἀνθρώπους πὸ τὰ πῆγαιναν τοὺς ἔλεγαν περιμέντε νὰ τὰ δγιοῦνε οἱ χανούμισες, νὰ διαλέξνε καὶ νὰ δγῆ κι' ὁ μπέης ἂν εἶναι σωστὰ νὰ πληρώσ'. Ἀπὸ τὴ μιὰ πόρτα ἔφερναν κι' ἀπ' τὴν ἄλλ' τὰ φευγάτιζαν, τελευταῖα ἔφυγαν κι' αὐτοί. Περιμένε οἱ ἀνθρώποι νὰ πληρωθοῦνε, περιμένε, ἀπ' τὰ πολλὰ ἕνας λέγ' γὼ θ' ἀνέβω νὰ τὸ πῶ στὸν μπέη. Βλέπ' τὸν μπέη νὰ κάθεται συλλογισμένος σ' ἕνα σιλτὲ σταυροπόδ' τὸν κάμν' μεγάλο τεμενὰ ⁴⁾ καὶ τὸν ζητάγ' τὴν ἄδεια νὰ νὰ ρωτήσ' ἂν διάλεξαν' οἱ χανούμισες καὶ νὰ δόσ' διαταγὴ στὸν ταμία τ' νὰ πληρωθοῦνε. Ὁ μπέης ὅλο ἔλεγε πέκ' εἶ, πέκ ἀλιά. Οἱ δοῦλοι

1) Λ. Τ. Ἀδαμαντοπωλεῖα.—3) Λ. Τ. Περιδέραια.—3) Λ. Τ. Ὁρίστε, περάστε.—4) Λ. Τ. Χαιρετισμός· οἱ μωαμεθανοὶ ἀντὶ χειραψίας ἔβραζαν τὸ χέρι στὸ μέτωπο καὶ ἔκαμναν ὑπόκλιση, ὅσο πιὸ μεγάλη ἦταν τόσο ἦταν ἀπόδειξη περισσότερης τιμῆς σὲ κείνον πὸ χαιρετοῦσαν.

χάθκανε ἀπ' τῆ μέσ', τοὺς φωνάζνε· κανένας δὲν ἀπαντάγι, ἰσυχία στὸ κονάκ', βλέπνε δεξιὰ ζερβιά, ἀνοίγνε τὶς πόρτες, μόν' ὁ μπέης κάθουνταν συλλογισμένος, τὸν ρωτοῦνε, τὸν ξαναρωτοῦνε, αὐτὸς ὄλο, πέκ ἐί, πέκ ἀλιά ἔλεγε. "Υστερα κατάλαβαν τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ τοὺς ἔγινε, καὶ πὼς οἱ δοῦλ' ἦτανε μεγάλ' κλέφτιδοι.

66. Ὁ ἀρχίατρος τοῦ σουλτάνου.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας φούρναρης κ' ἀντίκρυ τ' ἦταν ἓνας ποὺ πῆγε στὴν Πόλ' καὶ κέρδισε πολλοὺς παράδες κ' ἦλθε στὴν πατρίδα τ' πλούσιος. Ἡ γυναίκα τοῦ φούρναρη ἄρχισε μέρα, νύχτα νὰ παρακινᾷ τὸν ἄντρα τς νὰ πάγ' καὶ κεῖνος στὴ Πόλ' γιὰ νὰ πλουτίσ' βαρέθηκε κ' αὐτὸς νὰ τὴν ἀκούγ' πέρν' ἓνα δεσάκ' καὶ φεύγ' γιὰ τὴν Πόλ'. Ὁταν ἔφθασε στὴν Πόλ' ἄκσε στοὺς δρόμους ποὺ διαλαλοῦσαν τὶς δουλειές ποὺ ἔκαμνε ὁ καθένας, σκέφθηκε κ' αὐτὸς νὰ διαλαλῆ, γιατρὸς καλὸς. Κεῖν' τὴ μέρα ἡ κόρ' τοῦ σουλτάνου κατάπιε ἓνα κόκκαλο καὶ κάθσε στὸ λαιμό τς, ἄκσαν τὸν φούρναρη ποὺ φώναζε καλὸς γιατρός, καλὸς γιατρός, τὸν φώναξαν στὸ παλάτ'. Μόλις ἀνέβκε, διέταξε καὶ τὸν ἔστρωσαν τραπέζ' μὲ πολλὰ φαγιά κ' ἓνα λαγὴν' νερό, ἄρχισε νὰ τρώγ' ἄσχημα κ' ἡ βασιλοπούλα ποὺ ἦτανε πίσ' ἀπ' τὰ καφάσια ¹⁾ τὸν ἔβλεπε καὶ γελοῦσε κρυφά, σὰ σήκωσε ὁ γιατρός τὸ λαγὴν' νὰ πιῆ νερὸ τὴ φάνκε τόσο ἀστείο καὶ ξέσπασε στὰ γέλια καὶ πετάχκε τὸ κόκκαλο. Χαρὲς μέσα στὸ παλάτ' κ' ὁ σουλτάνος τὸν ἔκαμε ἀρχίατρο· οἱ ἄλλοι γιατροὶ τὸν ζούλευαν κ' ὅ,τι γίνονταν στὸ ντοβλέτ' ²⁾ ἔλεγαν ρωτήστε τὸν ἀρχίατρο, αὐτὸς ξέρ'. Κεῖν' τὴν ἐποχὴ ἦλθαν οἱ μονατζήριδες ³⁾ καὶ μπῆκαν μὲ τὴ βία στὰ σπιτάλια ⁴⁾ καὶ στὰ σχολεῖα. Ρώτσε ὁ σουλτάνος πὼς νὰ τοὺς βγάλνε, κ' ὁ ἀρχίατρος εἶπε νὰ βάλνε στὴ μέσ' στὴν αὐλὴ τὴν πυροστιὰ κ' ἓνα καζάν' λάδ' νὰ βράζ'. Οἱ μονατζήριδες φοβήθηκαν μήπως τοὺς κάψνε μὲ τὸ λάδ', οἱ μισοὶ ἔφχανε καὶ τὶς ἄλλοι μισοὶ ἔπνιξε ἡ μυρωδιὰ τοῦ καμένου λαδιοῦ καὶ στὰ ὕστερνα ἔφχανε κ' αὐτοί. Πάλε συγχαρητήρια ἀπ' τὸν σουλτάνο στὸν ἀρχίατρο.

Μιά ἄλλη μέρα ὁ σουλτάνος ἔπλυνε τὰ χέρια τ' σ' ἓνα χαγιάτ' ⁵⁾ κ' ἔπεσε τὸ δαχτυλίδ' τ', τὸ γύρεψαν παντοῦ, δὲν τὸ ἦψαν, τότε ὁ σουλτάνος

1) Δικτυωτὸ ἀπὸ λεπτὰ σανίδια καρφωμένα διαγώνια. Τὰ ἔβαζαν στὰ παράθυρα στὰ τούρκικα σπιτία γιὰ νὰ μὴ φαίνονται οἱ χανομίσσεσ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς ἄντρας, ἐκεῖνες ἀπὸ μέσα ἔβλεπαν ἔξω.—2) Α. Τ. Κράτος. 3) Α. Τ. Περσόφυγεσ.—4) Α. Τ. Νοσοκομεῖα.—5) Α. Τ. Ὑπόδιεγο.

ρώτῃ τὸν ἀρχίατρο τ'. Ἀφοῦ σκέφθηκε, εἶπε, τὸ δαχτυλίδ' σ', πατισάχ¹⁾ μου, κατάπιε γιὰ ἡ χήνα γιὰ ἡ πάπια, ἀφοῦ τὸ κουμάσ²⁾ εἶναι πὸ κάτω τὸ χαγιατί. Ἔσφαξαν τὴ χήνα καὶ τὸ ηῦραν τὸ δαχτυλίδ'. Ὁ ἀρχίατρος βαρέθηκε καὶ τὸ περισσότερο φοβούντανε γιὰ τὸ κεφάλ' τ' καὶ γύρευε πὸ τὸν σουλτάνο τὴ χάρ', νὰ τὸν δόσ' τὴν ἄδεια νὰ φύγ' γιὰτι εἶχε φαμίλια. Ὁ σουλτάνος τὸν ἔδωσε καὶ τὸν ἔκαμε ἕνα βασιλικὸ τραπέζ' τὴν ὥρα ποὺ ἔτρωγαν πέρασ' ἀπ' τὸν σουλτάνο ἕνα μαμμούδ', τῷπιασε ὁ σουλτάνος καὶ τὸν ρωτάγ', τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχω στὴ φούχτα μ'; Τὸν ἀρχίατρο τὸν ἔλεγε Γρούλο κ' ὁ καῦμένος εἶπε, τὴν ἔπαθες Γρούλο. Ἄκσε ὁ σουλτάνος τὸ ὄνομα τοῦ μαμμουδιοῦ ποὺ ἦτανε γρούλος, τὸν εἶπε, ἄφεριμ³⁾.

Τὸν γέμισε τὸ δεσάκκ' τ' φλουριά, τὸν ἔδωσε δῶρα καὶ ἕνα φερμάν' ἀπ' ὅπου περνάγ' νὰ τὸν ἀφίνε καὶ τὸν εἶπ' ὥρα καλή.

Ὁ φούρναρης ὅταν πῆγε στὴ γυναϊκά τ' τὴν εἶπε, γυναῖκα καλὰ τὰ φλουριά, μὰ τί τραβήξα εἰς Θεὸς τὸ ξέρ'.

67. Ἡ ὄρνιθα κὶ Ὁβρηός.

Τζετώ

Μία φορὰ κὶ ἕνα καιρὸ ἦτανε ἕνας φτωχός, εἶχε γυναῖκα καὶ τρία παιδιὰ, ποὺ μόλις ἀποζοῦσε· μιὰ νύχτα κεῖ ποὺ κοιμούντανε βλέπ' ὄνειρο πὸς ἡ Τύχη τ' κάθεται σ' ἕνα δένδρο καὶ νὰ πάγ' νὰ τὴν πάρ' θὰ θελήσ' νὰ τὸν δόσ' φλουριά, μὰ κεῖνος νὰ πῆ πὸς μόνη τὴν ὄρνιθα θέλ'. Τὴν ἄλλ' μέρα ὁ φτωχὸς πάγ' στὸ μέρος ποὺ νυπνιάσθηκε καὶ βλέπ' ξαπλωμέν' τὴν Τύχη τ' κάτ' ἀπ' τὸ δέντρο. Ἡ Τύχη τ' θέλ' νὰ τὸν δόσ' φλουριά, αὐτὸς γυρεῦ' τὴν ὄρνιθα. Στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε λέγ', τί ἔκαμα ν' ἀφήσω τὰ φλουριά καὶ νὰ πάρω τὴν ὄρνιθα. Ἡ ὄρνιθα γεννάγ' ἕνα ἀβγό, ἕνας Ὁβρηός, τὸν ρωτάγ' πόσα τ' ἀβγό; νὰ σὲ δόσω δυὸ φλουριά μὲ τὸ δίνς;

— Πάρ' το.

Τὴν ἄλλ' μέρα ἡ ὄρνιθα γεννάγ' πάλε ἀβγό, νὰ κὶ ὁ Ὁβρηός, νὰ σὲ δόσω τέσσερα φλουριά μὲ τὸ δίνς; Ἡ ὄρνιθα γεννοῦσε κάθε μέρα ἀπὸνα ἀβγό κὶ ὁ Ὁβρηός κάθε φορὰ ἔδινε κὶ ἀπὸ δυὸ φλουριά περισσότερα. Ὁ φτωχὸς ἀπ' τὴν ὄρνιθα ἔγινε πλούσιος, ἔκαμε σπίτια, χωράφια, ἀμπέλια καὶ ζοῦσε πλουσιοπάροχα. Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ λέγ' στὴ γυναϊκά τ', γυναῖκα γὰ θὰ πάγω στὸ Χατζηλίκ', σὺ νὰ προσέχς καλὰ τὰ παιδιὰ καὶ τὴν ὄρνιθα.

— Ἐννοια σ', ἄντρα. Ὁ ἄντρας φεύγει, κάμνει μῆνες καὶ χρόνια, ὁ

1) Λ. Τ. Βασιλέα μ'.—2) Λ. Τ. Ὁρνιθῶν.—3) Λ. Τ. Εὔγε.

‘Οβρηὸς δὲν ἄφνε ἤσυχη τὴ γυναῖκα, ἤθελε νὰ τὴν πείσ᾽ νὰ σφάξ᾽ τὴν ὄρνιθα.

— Πῶς νὰ τὴ σφάξω, σὰν ἔλθ᾽ ὁ ἄντρας μ᾽ καὶ τὸ πούνε τὰ παιδιὰ ;

‘Ο ‘Οβρηὸς εἶχε δὲν εἶχε τὴν πλάνεψε νὰ σφάξενε τὴν ὄρνιθα καὶ τὴν εἶπε, πρόσεξε καλὰ πού θὰ τήνε βράσεις τὰ παιδιὰ νὰ μὴ φᾶνε τίποτε ἀπ’ τὴν ὄρνιθα.

‘Ο ‘Οβρηὸς τὸ βράδ’ εἶχε σκοπὸ νὰ σφάξ᾽ τὰ τρία τὰ παιδιὰ καὶ νὰ φάγ᾽ τὰ σκότια.

Ἡ ὄρνιθα ἔβρασε τὰ παιδιὰ λένε ἄς φᾶμε τῆς ὄρνιθας τὰ σκότια καὶ τᾶφαγαν, τὸ μεγαλιτερο πῶφαγε τὴν καρδιά ἔγινε καρδιογνώστis καὶ λέγ᾽ στ’ ἀδελφια τ’, ἀπόψε ὁ ‘Οβρηὸς θὰ μᾶς σκοτώσ᾽, μόνε νὰ φύγμε. Τὸ βράδ’ ἔρχεται ὁ ‘Οβρηὸς, γυρεύ᾽ νὰ φάγ᾽ τὰ σκότια, τὰ σκότια λείπνε, μανιασμένους σκῶνεται καὶ φεύγ’. Τὰ παιδιὰ πῆγαν, πῆγαν, μέρες πορπάτσαν, ἔφθασαν σὲ μιὰ πολιτεία πού θᾶκαμναν βασιλέα κείνονε πού στοῦ κεφάλ’ τ’ θὰ κάθουνταν ὁ ἀετός. ‘Ο κόσμος ἦτανε μαζωμένος, στάθηκαν καὶ τὰ παιδιὰ ἐκεῖ, ἀπόλσανε τὸν ἀετὸ κι’ ὁ ἀετὸς παγαίν᾽ καὶ κάθεται στοῦ μεγάλου παιδιοῦ τὸ κεφάλ’, τὸ ἔκαμαν βασιλέα καὶ τ’ ἀδελφια τ’ ἔβαλε σὲ μεγάλες θέσεις. ‘Ο πατέρας τοῦ βασιλέα γύρσε ἀπ’ τὸ Χατζηλίκ’, πάγ’ στοῦ σπῖτ’ τ’, ρωτάγ’ τὴ γυναῖκά τ’, ποῦ εἶναι τὰ παιδιὰ ; ποῦ εἶν’ ἡ ὄρνιθα ;

— Τὰ παιδιὰ πέθαναν κ’ ἡ ὄρνιθα ψόφσε.

Λυπημένος νὰ χάσ᾽ τὰ τρία τὰ παιδιὰ, νὰ φοφήσ᾽ κ’ ἡ ὄρνιθα δὲ μπόρεσε νὰ μείν᾽ κ’ ἔφαγε. Πηγαίνοντας, πῆγε στὴν πολιτεία πού ἦτανε τὰ παιδιὰ τ’. ‘Ο βασιλῆς, πού ἦτανε καρδιογνώστis, λέγ᾽ στ’ ἀδελφια τ’, σήμερα θὰ ἔλθ᾽ ὁ πατέρας μας, κ’ ἦτανε ὀλόχαροι. Ἔδωσε προσταγὴ στοὺς δούλους πῶς θὰ ἔλθ᾽ ἓνας ξένος νὰ τὸν λούσνε καὶ νὰ τὸν δόσνε νὰ βάλ᾽ καλὰ ρούχα. Ἦλθ᾽ ὁ ξένος τὸν λουτρίσανε, τὸν ἄλλαξαν καὶ τὸν πῆγανε στοῦ βασιλέ, πού εἶχε στοῦ πλάι τ’, τ’ ἀδελφια τ’. Κεῖν’ τὴν ὥρα ὁ βασιλῆς ἔρριξε κατὰ γῆς ἓνα χρυσὸ μῆλο γιὰ νὰ κἀν’ πῶς σκύβ᾽ νὰ τὸ πάρ᾽, γιὰ νὰ προσηκωθῆ τὸν πατέρα τ’. ‘Ο πατέρας τς δὲν τοὺς γνώρσε. Ποῦ νὰ φαντασθῆ πῶς τὰ παιδιὰ τ’ ζούσανε κι’ ὁ μεγάλος τ’ γιὸς ἔγινε βασιλῆς κ’ οἱ μικρότεροι συμβουλάτοροι τοῦ βασιλέα. Ἀφοῦ τὸν ἔδοσαν κ’ ἔφαγε, τὸν ρώτσε ὁ βασιλῆς ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ διγῆθηκε ἀπ’ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ὅλ’ τὴν ἱστορία τ’. Τὰ παιδιὰ τ’ δὲ μπόρεσαν νὰ κρατηθοῦνε, ρίχνουνται στὴν ἀγκαλιά τ’ καὶ κλαῖνε ἀπ’ τὴ χαρὰ τς. ‘Ο πατέρας τς ἔμεινε στοῦ παλάτ’ καὶ ζοῦνε ὅλοι καλὰ κι’ ἀγαπημέν’ ὡς τὰ τώρα.

68. Οἱ Μοῖρες καὶ τὸ κορτσόπλο.

Καστανιές

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη στήν ἀνέμη ντυλιγμένη,
δῶς της κλωτσο νὰ γυρίση, παραμῦθι ν' ἀρχηρίση
καὶ τὴν καλή μας συντροφιά νὰ τὴν καλησπερίση.
Ἄρχη τοῦ παραμυθιοῦ καλή σπέρα σας.*

Μία φορὰ κ' ἔνα καιρὸ ἦτανε ἕνας καὶ παντρέφτηκε, ὕστερα πὸ ἕνα χρόνο γέννησ' ἡ γυναῖκά τ' ἕνα κορτσόπλο, στὶς τρεῖς μέρες πὸ γεννήθηκε τὸ μωρὸ πήγανε τρεῖς Μοῖρες καὶ γράφνε τὴν τύχη τ'. Ἡ μιὰ ἔγραψε θάναι πολὺ τυχερὸ κι' ὁμορφο, τὰ γέλια τ' τριαντάφυλλα μαλαματένια καὶ τὰ δάκρυά τ' μαργαριτάρια καὶ διαμάντια, ἡ ἄλλ' οἱ πατημιές του θὰ γίνονται φλουριά κ' ἡ τρίτ' σὰ μεγαλώσ' θὰ γίν' βασίλισσα.

Ὅταν ἔγνε σαράντα μεριῶ κ' ἔκλαιγε ἔπεφταν πὸ τὰ μάτια τ' μαργαριτάρια καὶ διαμάντια, ἡ μιάννα τ' δὲ τὰ γνώριζε καὶ λέγ' στὸν ἄντρα τς, τὰ δάκρυα τοῦ παιδιοῦ μας εἶναι ὄλο πέτρες καὶ κείνος τὴν εἶπε μάζετέ τα, αὐτὰ εἶναι καλὰ πράματα, τὰ πῆρε καὶ πῆγε καὶ τὰ πούισε. Σὰν ἄρχισε τὸ κορτσόπλο νὰ γελάγι ἀπ' τὰ γέλια τ' ἔβγαιναν ὀλόχρυσα τριαντάφυλλα, σὰν ἄρχισε καὶ πατοῦσαν τὰ ποδαράκια τ', οἱ πατημασιές τ' ὄλο φλουριά γίνονταν κι' ὅσο μεγάλωνε μέρα μὲ τὴ μέρα γίνονταν πιὸ ὁμορφο κ' οἱ γονιοὶ τ' ἔγιναν πάμπλουτοι. Ἄπο στόμα σὲ στόμα μαθεύτηκε στὸν κόσμο, πᾶνε καὶ λένε στὸ βασιλέα πὼς στὸ τάδε μέρος εἶναι ἕνα κορίτσ' ὁμορφο, πὸ ἡ πλάσ' δὲν ἔκαμε ἄλλο, τὰ γέλια τ', τριαντάφυλλα μαλαματένια, τὰ δάκρυα τ' μαργαριτάρια καὶ διαμάντια κ' οἱ πατημιές τ' ὄλο φλουριά, ὁ βασιλέας ἦτανε νιὸς καὶ στέλνει προξενεῖα καὶ γυρεῦ' τὸ κορίτσ' γιὰ γυναῖκά τ'. Ὁ πατέρας κ' ἡ μητέρα τ' μετὰ χαρᾶς δέχθηκαν. Ἦλθανε πὸ τὸ μέρος τοῦ βασιλέα νὰ πάρνε τὴ νύφ', τὰ συμπεθέρια καὶ τὸ νυφιστόλ' μὲ δῶρα καὶ μὲ πολλὰ ἀμάξια, μπρὸς πήγαιναν τὸ πλήθος τ' ἀμάξια, ἡ καρβαλλορία, πίσω τὸ χρυσὸ ἀμάξ' τῆς νύφς, ἡ νύφ' ντυμέν' μέσα στὸ ἀτάξ' ἔστραφτ' ἀπὸ τὴν ἔμμορφιὰ σὰν τὸν ἥλιο, καὶ σι' ὄλο τελευταῖο ὁ πατέρας κ' ἡ μητέρα τῆς νύφς. Ὁ βασιλέας φόρεσε κόκκινη φορεσιὰ κεντημέν' μὲ χρυσάφ', καρβαλλίκεψε κάτασπρο ἄλογο μὲ χρυσῆ σέλλα καὶ βγήκε νὰ προὔπαντήσ' τὴ νύφ', πὸ πίσω καρβάλλα ὅσ' εἶχαν μεγάλες θέσες καὶ τὸ κατόπ' ὄλο τὸ στρατό. Σὰ κατέβκε ἀπ' τ' ἄλογο νὰ βοηθήσ' τὴ νύφ' νὰ κατέβ' ἀπ' τ' ἀμάξ', σάστισε πὸ τὴν ὁμορφιά τς, γέλασε καὶ πέφτανε ἀπ' τὸ στόμα τς χρυσᾶ τριαντάφυλλα, περπάτσε οἱ πατημιές τς γίνονταν φλουριά. Στὴ χαρὰ ἦλθανε ἀπ' ὄλο τὸ βασίλειο, βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ἔφαγαν κ' ἤπιαν καὶ σ' ὄλους ἔδοσαν ἀπόνα πουργὶ φλουριά. Ἦμνα καὶ γὰ ἐκεῖ, ἔδοσαν καὶ μένα, πέρασα πὸ ἕνα

ρέμα οἱ βατρακοὶ φώναζαν βράκ βράκ, γοῖ νόμσα πού ἔλεγαν μπράκ μπράκ καὶ τᾶρριζα κ' ἔφγα.

69. Μοῖρες ἐλάτε, νὰ φᾶτε νὰ χορτάστε.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλῆς καὶ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχανε τρεῖς βασιλοπούλες, ἡ μικρὴ ἦτανε πολὺ ἄμοιρη, ἅμα γεννήθηκε ἔχασε ὁ βασιλῆς τὸ μισὸ βασιλείο τ' κ' ἦτανε πολὺ στεναχωρημένος· μιὰ μέρα πῆγε καὶ ρώτησε ἓνα μάγο κ' ὁ μάγος τὸν εἶπε, νὰ κοιτάξης τὸ βράδ' πού θὰ κοιμῶνται νὰ ξεσκεπάσης τίς βασιλοπούλες καὶ νὰ δῆς πῶς κοιμῶνται καὶ νάρθῃς νὰ μὲ τὸ πῆς. Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε στὸ μάγο καὶ τὸν εἶπε, ἡ μιὰ κόρ' μ' κοιμᾶται μὲ σταυρωμένα χέρια, ἡ ἄλλ' μ' ἀνοιχτὰ κ' ἡ ἄλλ' ἔχει τὰ χέρια μέσ' στὰ πόδια. Τότε ὁ μάγος εἶπε στὸ βασιλέα, αὐτήνα τὴ βασιλοπούλα πού βάζ' τὰ χέρια μέσ' στὰ πόδια νὰ τὴ διώξης. Ὁ βασιλῆς στενοχωρέθηκε, πῶς μαθῆ νὰ διώξ' τὴ κόρη τ' ; Ἡ βασιλοπούλα τὸ ἤξερε πού ἦτανε ἄμοιρη κ' ἔφγε κρυφά. Πορπάτισε δρόμο πολὺ κ' ἔφτασε σ' ἓνα χωριό, νύχτωσε, χτύπησε τὴν πόρτα ἐνοῦ σπιτιοῦ κ' εἶπε, μπορῶ νὰ μείνω ἀπόψε ἐδῶ καὶ τὸ πρωὶ νὰ φύγω. Ἐμνε σὲ κεῖνο τὸ σπίτι' κάτω εἶχαν βαρέλια κρασιὰ καὶ ρακιά, τὴ νύχτα πῆγ' ἡ Μοῖρα τῆς βασιλοπούλας ἀνοίξε τὰ βαρέλια κ' ἔτρεξε ὅλο τὸ κρασιὸ ἔξω. Σηκώθηκε ὁ νοικοκύρης εἶδε τὸ κορίτ' νὰ κοιμᾶται, τὸ ξύπνησε τὸ ἔδωσε ἓνα ψωμὶ καὶ τὸδωξε. Ἡ βασιλοπούλα εἶπε καὶ δῶ ἔφτασε ἡ Μοῖρά μ' ἡ κακιά. Πορπάτισε πάλι δρόμο πολὺ κ' ἔφτασε σὲ μιὰ βρύσ', ἐκεῖ γέμζαν τὰ κορίτσια νερὸ γιὰ τὸ παλιτ' τοῦ βασιλέ, γυρίζ' στὰ κορίτσια καὶ λέγ', ρωτήστε στὸ παλάτ' ἂν θέλουνε καμμιά δούλα. Εἶπε ὁ βασιλῆς, ἄς ἔλθ' καὶ πῆγε ἡ βασιλοπούλα. Ἀπ' τὴ μέρα πού πῆγε ὅλα ἀνάποδα τοὺς εἶρχονταν, ἀφηγήθηκε μὲ κλάματα ὅλα στὴ βασίλισσα πού ἦταν ἄμοιρη, πῶς ἔφγε ἀπὸ τὸ βασιλεῖο τοῦ πατέρα τς. Ἡ βασίλισσα τὴ λυπήθηκε καὶ δὲ τὴν ἔδωξε, παρὰ τὴν ἔβαλε καὶ ζύμωσε πολλὰ ψωμιά, τὰ ἔψησε στὸ φούρνο, κ' ἄρχισε ἡ βασίλισσα νὰ φωνάζ'.

Μοῖρες, ἐλάτε νὰ φᾶτε νὰ χορτάστε,

Μοῖρες, ἐλάτε νὰ φᾶτε νὰ χορτάστε.

Τὸ εἶπε πολλὲς φορὲς καὶ δὲν εἶρχονταν, ἔλεγαν, βαριούμαστε τώρα. Μὲ τὰ πολλὰ παρακάλια κατέβκε μιὰ, ἔδωσε στὴ βασιλοπούλα ἓνα χρυσὸ κουβάρ' καὶ τὴν εἶπε, κρῦψ' το στὸ σεντούκ' σ', θὰ σὲ χρειασθεῖ. Ἀπὸ τότες ἀνοίξε ἡ Μοῖρα τῆς βασιλοπούλας.

Ἡ βασίλισσα θὰ πάντρευε τὸ γιό τς καὶ δὲ μπόρεσε νὰ βρῇ χρυσὸ μετὰξ' νὰ κεντήσνε τὸ φουστάν' τῆς νύφς, γύρευε ἡ βασίλισσα τὸ χρυ-

σὸ κουβάρ' ποῦ ἔδωσε ἡ Μοῖρα τῇ βασιλοπούλῃ, τὸ ἔφερε ἦτανε ὁμοιο. Σὰ τελείωσε τὸ κυφικὸ φουστάν' ἡ βασίλισσα τὴν ἔκαμε νύφ' στὸ γιό τς καὶ παντρεύτηκαν κ' ἔζηγαν καὶ βασιλεύανε καὶ τὰ ἀβγά παστρεύανε.

70. Ἡ Μοῖρα τῆς ἀκαμάτρας.

Ἡράκλεια

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ φτωχιά φαμίλια κ' εἶχε τρία κορίτσια, τῶνα ἦτανε ἀσπρορουχοῦ, τ' ἄλλο ράφτρα καὶ τ' ἄλλο ἀκαμάτρα. Ἡ ἀκαμάτρα ἀδειάζε τὸ κουτί τὰ σπύρτα καὶ τὰ μετροῦσε ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδ', ἡ μάννα τς τὴ μάλωνε καὶ τὴν ἔλεγε, δὲ κοιτάξεις τίς ἀδελφές σου ποῦ δουλεῦνε, δὲ κοιτάξεις νὰ νοικοκερέψης; παρὰ ν' ἀδειάζς τὸ κουτί τὰ σπύρτα καὶ νὰ τὰ μετρᾷς, τί θὰ γέν' αὐτό; Μιά μέρα ἔξω πὸ τὸ σπύτ' περνοῦσε ἓνα ἀρχοντόπουλο, τὴν εἶδε καὶ τὴν ἄρесе, μπῆκε μέσα κ' εἶπε τῇ μάννῃ τς, γὼ αὐτὸ τὸ κορίτσι' τὸ θέλω. Ἡ μάννα δὲν ἤθελε νὰ τὴ δόσ' γιατί δὲν ἤξαιρε τίποτα, ἤθελε νὰ δόσ' ἀπ' τ' ἄλλα τὰ κορίτσια, τ' ἀρχοντόπουλο ἄρесе τὴν ἀκαμάτρα, τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγε στὴ μάννα τ'. Ἡ μάννα τ', ὄλ' τὴ μέρα γρίνιαζε, τὸ ἔλεγε, ποῦ τὴν βρῆκες τέτοια γυναῖκα καὶ τὴν πῆρες, αὐτὴ ὅλη τὴ μέρα ἀδειάζ' τὰ σπύρτα καὶ τὰ μετροῦγι. Ἀφοῦ εἶδαν ἡ πεθερὰ κι' ὁ ἄντρας τς ποῦ δὲν ἤξερε τίποτα, θέλσαν νὰ τὴ δοκιμάσνε, τὴν λέγ' ὁ ἄντρας τς, γὼ γυναῖκα θὰ πάγω ταξίδ' νὰ στείλω πρῶματιες¹⁾ καὶ σὺ νὰ πᾶς νὰ συγυρίσης τὸ μαγαζί, ὅταν ἔρω νὰ τὰ βρῶ ὅλα σιαγμένα. Αὐτὴ δὲ βγῆκε ἔξω πὸ τὴν πόρτα καὶ τὸ φαγὶ τὸ πῆγαιναν κεῖ ποῦ κάθουνταν. Ἄμα κόντεψε νᾶρι' ὁ ἄντρας τς, πῆγ' ἡ Μοῖρα τς καὶ πῆρε τὸ κλειδί πὸ κάτ' τὸ μαξιλάρι τς, πῆγε στὸ μαγαζί, τὸ συγύρσε, σκούπσε, ξεσκόνισε, ἔβαλε τίς πρῶματιες, τὴν πῆγε τὸ κλειδί καὶ τὴν εἶπε, σὺν ἔρι' ὁ ἄντρας θὰ σὲ μιλεῖ, θὰ σὲ χαϊδεύγι, σὺ νὰ λές, ἄσε με²⁾), ἄσε με, γιατί εἶμαι κουρασμέν'. Θὰ σὲ ρωτήσ', τί ἔκανες κ' εἶσαι κουρασμέν'; Νὰ πῆς πῆγαινε κάτ' νὰ δγῆς τί ἔκανα. Σὰν ἦρε ὁ ἄντρας τς τὸν εἶπε, αὐτὰ ποῦ τὴν εἶπε ἡ Μοῖρα τς, πῆγε κάτ' στὸ μαγαζί, εἶδε καὶ θάμαξε, πῆγε κατόπ' στὴ μάννα τ' καὶ τὴν εἶπε, μάννα, δὲν εἶδες τί ἔκανε ἡ γυναῖκά μ', σκούπσε, καθάρσε τὸ μαγαζί κ' ἔσειαξε τίς πρῶματιες.

—Μπορεῖ τὴ νύχτα, τὴ μέρα δὲν εἶδα νὰ σηκωθῆ ἀπ' τὸν τόπο ποῦ κάθουνταν.

Παντρεύουνταν ὁ βασιλεὺς κ' ἤθελαν νὰ κεντίσνε τὸ φόρεμα τῆς βασίλισσας καὶ δὲ βρῖσκουνταν πουθενὰ χρυσὸ κουβάρ', πῆγαν καὶ στὸν πρῶματευτὴ κι' ὁ πρῶματευτῆς δὲν εἶχε, πῆρε παράδες νὰ πάγ' νὰ τῶβρη καὶ νὰ τὸ φέρ'. Γύρσε ὅλο τὸν κόσμο, δὲν τὸ ἦρε πουθενά, ἡ γυναῖκά τ' ὅλη τὴ μέρα μέτραγε τὰ σπύρτα, ἄμα κόντεψαν οἱ μέρες ποῦ θὰ γύριζε ὁ ἄν-

1) Ὑπερήματα καὶ εἶδη φαπτικῆς.—2) Ἄφησέ με.

τρας τς, πῆγε πάλε ἡ Μοῖρα τς καὶ τὴν εἶπε, θέλω νὰ πάρς τὸν ἄντρα σ' καὶ νᾶρτς νὰ με βρῆς. Τὴν ἔδωσε κ' ἓνα κουβάρ' καὶ τὴν εἶπε νὰ τὸ κυλήσῃς κ' ὅπου σταθεῖ κεῖ θάρτεῖς. Σὰν ἦρθ' ὁ ἄντρας τς τὸν εἶπε, θέλω νὰ πᾶμε νὰ βροῦμε τὴ Μοῖρα μ'.

—Ποῦ ξέρομε ποῦ εἶναι ἡ Μοῖρα σ'.

—Γὼ θὰ σὲ πάγω.

Ἐρριξε τὸ κουβάρ' κ' ἄρχισαν καὶ πῆγαιναν, πῆγαιναν, πῆγαιναν, τὸ κουβάρ' μπρός, πίσ' αὐτοί, τὸ κουβάρ' στάθηκε σ' ἓνα χρυσὸ παλάτ'. Χτύπησαν τὴν πόρτα, τοὺς ἄνοιξε ἡ Μοῖρα, φοροῦσε δλόχουσα, τοὺς καλοδέχθηκε καὶ τοὺς πῆγε στὴν καλὴ κάμαρα, τοὺς τράταρε πολλὰ γλυκά. Κεῖν' τὴν ὦρα, χτύπησε ἡ πόρτα, ἦτανε γιὰ μιὰ φτωχοῦλα ποὺ γένσε κ' ἤθελαν νὰ μοιράν' τὸ μωρό.

Τότε εἶπ' ἡ Μοῖρα :

*Ὅπως εἶμαι καὶ βρίσκουμαι μὲ τὰ χρυσᾶ,
νὰ εἶναι πάντα μέσ' τὰ χρυσᾶ.*

Βγάξ' κεῖνα τὰ ροῦχα καὶ φορεῖ παληὰ καὶ πηγαίν' στὸ μαγειρεῖο νὰ ἑτοιμάσ' φαγιὰ γιὰ νὰ φᾶνε. Χτυπάγ' πάλε ἡ πόρτα, καὶ τὴν εἶπαν γένσε μιὰ ἀρχόντισσα ἓνα ἀγόρ.

Εἶπ' ἡ Μοῖρα,

Αὐτὸ πάντα νὰ δουλεύ' καὶ νὰ ζῆ.

Ὑστερα ἡ Μοῖρα ἔβγαλε τὰ παληὰ καὶ φοράγι τὰ χρυσᾶ καὶ κάθισαν στὸ τραπέζ' ἔβαλαν ὅλα τὰ φαγιὰ κ' ἄρχισαν νὰ τρῶνε. Χτύπησε πάλ' ἡ πόρτα γένσε μιὰ φάντρια φτωχιά ἓνα κορίτσ' καὶ θέλνε νὰ μοιράν' τὸ μωρό.

Εἶπ' ἡ Μοῖρα :

*Ὅπως εἶμαι καὶ βρίσκουμαι μὲ τὰ χρυσᾶ,
νὰ εἶναι πάντα μέσ' στὰ χρυσᾶ.*

Ὁ πρᾶματευτῆς δὲν ἤξερε ποὺ βρίσκουνταν καὶ τὴν λέγ', ποιὰ εἶσαι σύ;

—Εἶμαι ἡ Μοῖρα ποὺ μοίρανε τὴ γυναῖκά σ'. Ἐκεῖνα μέσ' στὸ μαγαζὶ γὼ τὰ ἔκανα, κεῖν' ξέρ' ν' ἀδειάζ' τὰ σπύρτα καὶ νὰ τὰ μετράγι.

Τοὺς ἔδωκε πολλὰ χαρίσματα κ' ἓνα κουβάρ' χρυσὸ, κεῖνο ποὺ ζήταγε ὁ βασιλεὺς νὰ κεντήσ' τῆς νύφς τὸ φόρεμα, καὶ τοὺς εἶπ' ἡ Μοῖρα, νὰ μὴ τὸ δόστε μὲ παράδες, παρὰ μὲ τὸ ζύγ' ὅ,τι σηκώσ'. Τὴν εὐχαρίστησαν κ' ἔφχανε γιὰ τὸ σπῖτ' τους. Ἐμαθε ὁ βασιλεὺς ποὺ γύρσε ὁ πρᾶματευτῆς κ' ἔστειλε τὸ δοῦλο τ' νὰ ρωτήσ' ἂν ἔφερε τὸ χρυσὸ κουβάρ'.

—Νὰ πῆς στὸ βασιλέ, τὸ κουβάρ' τῶφερα.

Εἶπ' ὁ βασιλεὺς, τί θέλ' γιὰ νὰ τὸν πληρώσω ;

Ὁ πραγματευτὴς εἶπε, γὰρ τὸ πῆρα μὲ τὸ ζύγ', ὅ,τι σκῶσ'. Βάλανε χρυσαφικά, ὅ,τι βάλανε, ἀδύνατο νᾶρι' ἴσια. Ἀνέβκε κι' ὁ βασιλὲς ἀπάν' στο ζύγ' κ' ἦρτε ἴσια. Τότε εἶπ' ὁ βασιλὲς, θὰ σᾶς πάρω στο παλάτ' νὰ σᾶς ἔχω κοντά μ'. Τὸν ἄντρα τς τὸν εἶχε ὅλο μαζί τ' καὶ κείν' κάθουνταν στο παλάτ', ἀδειαζε τὰ σπύρτα καὶ τὰ μέτραγε κ' ἔζησαν ὅλοι καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

71. Ἡ κερά Τύχ'.

Καλλικράτεια

Μιά φορά κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνα ἀντρούγυνο πολὺ νέοι καὶ πολὺ φτωχοὶ καὶ μόλις ζούσανε. Τὴν γυναῖκα σὺν τὴν ἔλεγαν, δόσ' με αὐτὸ τὸ προῖμα γιὰ τὴν καλή σ' Τύχ' κ' ἄς τὸ χρειάζουνταν, ἴδινε. Ἔτσι τὴν πῆραν εἶδησ' ὅλ' οἱ γειτόν', τὴν ἔλεγαν γιὰ τὴν καλή σ' Τύχ', κ' ἔδινε ὅ,τι τὴν γύρευαν. Ἔτσι, ἔτσι, κατάντησε νὰ μὴν ἔχ' τίποτε μέσο' στο σπῖτ' τς καὶ στόμα ἀπὸ στόμα ἰμαθε ἡ κερά Τύχ'. Ὅταν τ' ἄκσε, εἶπε ἄς πάγω νὰ δγιῶ, νὰ ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα ἀνθρώπ' ποὺ μὲ λατρεύουν. Ντύθηκε καλογορηὰ καὶ μιὰ καὶ δυὸ πάγ' καὶ χτυπάγι τὴν πόρτα τῆς γυναίκας. Μόλις τὴν εἶδε, τὴν εἶπε, καλῶς τὴν γερόντισσα. Τὴν πῆρε μέσα, τὴν ἔβλεπε κ' ἔφαγε ὅ,τι εἶχε καὶ τὸ βράδ' τὴν κράτησε νὰ κοιμηθῆ. Κεῖ ποὺ καθοῦντανε καὶ μιλούσανε, ἡ κερά Τύχ' γιὰ νὰ τὴν δοκιμάσ' τὴν λέγ', ξέρω κόρη μ', γιατί ἦλθα; δῶ κοντὰ κίτζεται ἓνα μοναστήρ' καὶ κοντεύ' νὰ τελειώσ' καὶ θέλ' ἀκόμα δέκα ἑπτὰ γρόσια, ἦλθα σὲ σένα ποὺ εἶται μιὰ καλή κοπέλλα νὰ οἰκονομήσης νὰ μὲ τὰ δόσης καὶ πάλι θὰ σὲ τὰ φέρω. Ἡ καὶμὲν' στεναχωρέθηκε, ἄχ κερά μου, λέγ', πολὺ λυπήθηκα, ποῦ νὰ βρῶ τὰ δέκα ἑπτὰ γρόσια; μεῖς καὶ τὸ ψωμί ποὺ τρῶμε μόλις τὸ οἰκονομάμε.

— Ἄ, λέγ', ἔτσι γιὰ τὴν καλή σ' Τύχ' θὰ μὲ τὰ οἰκονομήσεις.

Ἄμα ἄκσε γιὰ τὴν καλή τς Τύχ', καλὰ εἶπε, κοιμήσου καὶ θὰ σὲ οἰκονομήσω. Ἦλθ' ὁ ἄντρας τς καὶ τὸν λέγ', ἦλθε μιὰ γερόντισσα καὶ θέλ' γιὰ τὸ μοναστήρ' δέκα ἑπτὰ γρόσια.

— Βρὲ γυναῖκα, τρελάθηκες, δέκα ἑπτὰ γρόσια; ποῦ νὰ τὰ βροῦμε;

— Ὅχι, θὰ μὲ τὰ οἰκονομήσεις, μ' εἶπε γιὰ τὴν καλή μ' Τύχ'.

Τὶ νὰ κίν' ὁ καὶμὲνος, πάγ' γυρεύ' ἀπὸ τὸν ἓνα δυὸ, ἀπὸ τὸν ἄλλον ἓνα, ἔγιναν δέκα ἑπτὰ γρόσια καὶ τὰ πῆγε σιτὴ γυναϊκά τ'. Τὰ πέρν' ἡ γυναϊκά τ' καὶ τὰ δίν' στὴν καλογορηὰ, αἴντε τώρα σὸ καλὸ γερόντισσα.

Ἔφυγ' ἡ καλογορηὰ. Πέρασε καιρὸς καὶ γύρσε πίσ' ἡ καλογορηὰ καὶ τὴν δίν' τὰ δέκα ἑπτὰ γρόσια καὶ τὴν λέγ', πάρε τὰ δέκα ἑπτὰ σ' γρόσια κ' ἔλα μὲ τὸν ἄντρα σ' στο μοναστήρ' ποὺ θὰ γίνε τὰ ἐγκαίλια.

— Ποῦ εἶν' τὸ μοναστήρ';

—Θὰ πάρτε τὸ δρόμο καὶ θὰ περπατᾶτε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες μὲ τὸ ἄλογο καὶ θάλλῃτε νὰ μὲ βρῆτε.

Μόλις τ' ἄκσε ἡ κοπέλλα λέγ', γερόντισσά μου, λὲς μ' ἄλογο, ποῦ νὰ οἰκονομήσῃ μεῖς τόσοι παράδες ;

—Γιὰ τὴν καλή σ' Τύχ', κόρη μ', θὰ τὰ οἰκονομήσεις.

Ἡ κακομοῖρα τί νὰ κάν'; ἀφοῦ τὴν εἶπε γιὰ τὴν καλή τς Τύχ', καλά, εἶπε, θάλλοιμε. Ἔρχεται ὁ ἄντρας τς τὸ βράδ' καὶ τὸ λέγ'. Τί λὲς μπρὲ γυναῖκα; τρελάθηκες; δὲν εἶσαι μὲ τὰ καλά σ'.

—Τί νὰ κάνω, ἄντρα μ', μ' εἶπε γιὰ τὴν καλή μ' Τύχ', δὲ μποροῦμε νὰ κάνουμε ἄλλοιῶς.

Τί νὰ κάν' κ' ὁ ἄντρας τς βγῆκε ἔξω, ἀπὸ δῶ ἀπὸ κεῖ, οἰκονόμισε δυὸ ἄλογα, ἀνέβκλαν καὶ πῆραν δρόμο καὶ πῆγαινανε. Πῆγαινανε μέρα νύχτα, τὴν τρίτ' μέρα εἶδανε τὸ μοναστήρ' ποῦ ἔλαμπε μέσ' στὸν ἥλιο, μόλις κόντεψαν ἀνοιξαν οἱ πόρτες καὶ τοὺς πέρνοννε μέσα οἱ καλογορηές. Ὅταν πῆγαν μέσα, παρουσιάστηκε ἡ κερά Τύχ' καὶ τοὺς ἔβαλε νὰ κοιμηθοῦνε, τὴ γυναῖκα τὴν ἔβαλε σ' ἓνα ὠραῖο πουπουλένιο στρῶμα καὶ τὸν ἄντρα τὸν ἔβαλε σ' ἓνα ποῦ εἶχε ὄλο καρφιά, ὁ ἄντρας ὄλ' τὴ νύχτα ἔμεινε ξύπνιος, ἡ γυναῖκα κοιμήθηκε βαθειά. Τὰ μεσάνυχτα χτυπάγ' ἡ πόρτα μὲ μεγάλο βρόντο καὶ φώναζαν, κερά Τύχ', κερά Τύχ', γένσε τοῦ τάδε τσιγκάνου ἢ κόρ', τί θὰ τὴ μοιράνης; Ἡ Τύχ' συγγύριζε τὰ καλά τς, τὰ διαμαντικά τς καὶ τὰ μεταξωτά τς.

—Ἀπ' αὐτά, λέγ', ποῦ συγυράω, ἀπ' αὐτὰ νᾶχ' καὶ στὰ πρῶτα καὶ στὰ ὀστερνά τς.

Ἦτανε οἱ Μοῖρες, δλόχαρες ἔφυγαν νὰ πᾶνε, νὰ μοιράνε. Σὲ καμιὰ ὥρα ξαναἤλθανε, ξαναχτυπούσανε τὴν πόρτα, κερά Τύχ', κερά Τύχ', γεινέται τοῦ βασιλέα ἢ κόρ', μὲ τί νὰ τὴ μοιράνε ;

—Ἀπ' αὐτὰ ποῦ εἶμαι, ἀπ' αὐτὰ ποῦ βρίσκουμαι. Ἦτανε κάτω καὶ συγυροῦσε τίς σιτάχτες, τὰ κάρβουνα, τὰ ξύλα. Οἱ μοῖρες λυπήθηκαν. Ἄ, κερά Τύχ', τοῦ τσιγκάνου τὴν κόρ' νὰ τὴ μοιράνης τόσο ὁμορφα, τοῦ βασιλέα τὴν κόρ' ἔτσ' ἄσχημα ;

—Ἄχ, λέγ', ἂν μποροῦσα νὰ ἀλλάξω τὴν τύχ' τοῦ καθενός, θ' ἄλλαζα καὶ τῆς γυναῖκας αὐτῆς ποῦ ἀγαπάγ' τόσο τὴν Τύχ' τς ἓνα καλὸ μόνε μπορῶ νὰ τὴν κάνω, ἂν τὴν ἀγαπάγ' ὁ ἄντρας τς καὶ τὴ λυπᾶται, νὰ τὴν πάρ' ἀπὸ δῶ καὶ καθὼς θὰ φεύγουνε πὸ μέσα τὸ βουνὸ εἶναι ἓνα ξενοδοχεῖο; νὰ τὴν πάγ' ἐκεῖ καὶ νὰ τὴν ἀφήσ' μέσα καὶ νὰ σκωθῇ ἀπὸ κρυφὰ νὰ φύγ' καὶ γὼ θὰ τὸν δόσω ἓνα σακκουλάκ' ἐλιές καὶ θὰ ρίχν' ἀπὸ μιὰ μιὰ, κ' ὅσες εἶναι οἱ ἐλιές τόσες μέρες θὰ κάν' γιὰ νᾶρι' νὰ τὴν πάρ', γιὰτι εἶναι γραμμένο τς νὰ ρεζιλευθῇ καὶ τὸ μόνον ποῦ μπορῶ νὰ κάμω εἶναι νὰ ρεζιλευθῇ μέσα στὸ βουνὸ καὶ στὴ γειτονιά τς θὰ πεῖ ὁ ἄντρας

τς πὼς τὴν ἄφσε σὲ μιὰ συγγενῆ τ', σὲ ἄλλ' πολιτεία. Τί νὰ κάν' ὁ κακομοῖρος ὁ ἄντρας, πέρν' τὸ σακκουλάκ' τὶς ἐλιές, πέρν' τὴ γυναῖκά τ' καὶ δρόμο. Στὸ δρόμο ποὺ πῆγαινανε φθάσανε στὸ ξενοδοχεῖο, αὐτὸς παραγγέλ' κάτι γιὰ νὰ φᾶνε καὶ τὴν ἀφίν' καὶ φεύγ'. Ἡ γυναῖκα περιμένε, περιμένε, νύχτωσε, ὁ ξενοδόχος ἄρχισε νὰ τὴν κυττάγ' μ' ἀλλοιώτικα μάτια. Ἐν τῷ μεταξύ ὅποιος περνοῦσε ἀπὸ κεῖ, τὴν κατέβαζε γιὰ νὰ τοὺς κάν' παρέα. Ἔτσι, ἔτσι, κόντευε νὰ γίν' χρόνος, ἢ γυναῖκα πιά βαρέθηκε καὶ δὲ κατέβαινε.

— Προτιμῶ, τὸν ἔλεγε, νὰ μὲ σκοτώσης παρὰ νὰ κατέβω.

Ἦλθ' ὁ καιρὸς, πέρασ' ὁ χρόνος κ' ἦλθ' ὁ ἄντρας τς, πῆγε μέσα στὸ ξενοδοχεῖο, κάθσε στὸ τραπέζ' παράγγειλε φαγί, κρασί, γυριζ' καὶ λέγ' τὸν ξενοδόχο, μήπως κ' ἔχς καμιὰ γυναῖκα νὰ διασκεδάσω ;

— Καυμένηε, πέρσι τέτοιο καιρὸ πέρασε ἀπὸ δῶ ἕνας κ' ἄφσε τὴ γυναῖκά τ' καὶ τί ὥραια ποὺ περνούσαμε, δούλευε τὸ μαγαζὶ μ' μιὰ χαρά, τώρα δὲ ξέρω τί τὴν ἔπιασε, μὲ λέγ' καλλίτερα νὰ τὴ σκοτώσω παρὰ νὰ κατέβ' μὲ τὶς ξέν' ἄντροι.

— Πῆγαινε καὶ πές τηνα πὼς ἦλθ' ὁ ἄντρας σου.

Πῆγε καὶ τόπε, ἀδύνατον, λέγ', νᾶλθ' νὰ μὲ πάρ', ἂν ἦτανε καλὸς ἄνθρωπος δὲ θὰ μ' ἄφινε καὶ τώρα θὰ γύρισ' νὰ μὲ πάρ' ;

— Πῆγαινε πές τηνα νὰ βγῆ στὸ παράθυρο νὰ μὲ δγῆ.

Τὸν εἶδε καὶ κατέβκε κι' ὁ ἄντρας τς τὴν ἐξήγησε πὼς ἔτσι τὸ ἤθελε ἢ κερά Τύχ' καὶ πῆγαινε ὕστερα στὸ χωριό τους κ' ἔζησαν καλὰ καὶ κατάλαβαν πὼς τὰ γραμμένα δὲ ξεγράφονται καὶ τὴν Τύχ' τ' δὲ πρέπ' νὰ τὴ βλασφημάγ' γιατί κι' αὐτὴ δὲ φταιγ' κι' ἂν δὲν τὴν ἀλλάξ', κάτι καλὸ μπορεῖ νὰ κάν'.

72. Θὰ γίνω βασιλέας.

Φανάρι

Ἦτανε ἕνας πατέρας καὶ μία μητέρα κ' εἶχαν ἕνα παιδί ποὺ δὲ διάβαζε κ' ἢ μητέρα τ' κι' ὁ πατέρας τ' στενοχωριούντανε καὶ πάγσε ὁ πατέρας στὸ δάσκαλο νὰ τὸν ρωτήσ' ἂν πηγαίν' τὸ παιδί τς στὸ σχολεῖο, ὁ δάσκαλος τὸν εἶπε πὼς πολὺ καιρὸ ἔχ' νὰ τὸ δγῆ.

Ἡ μητέρα λέγ' στὸ παιδί, γιατί παιδί μ', δὲν πᾶς στὸ σχολεῖο ;

— Γὼ δὲ θέλω γράμματα, θὰ γίνω βασιλέας, μὲ τὸ εἶπε στὸν ὕπνο μ' ἕνας καλόγερος. Τὸ μάλωσαν καὶ κεῖνο παραφύλαξε μιὰ μέρα ποὺ ἔλειπε ἢ μάννα τ', πέρν' ἕνα δεσάκκ' ψωμί κ' ἕνα κουμάρ' νερὸ καὶ φεύγ'. Στὸ δρόμο ὅπου πῆγαινε εἶδε τὸν καλόγερο καὶ τὸ ρωτάγ' ὁ καλόγερος, ποῦ πᾶς παιδί μ' ; γιατί τρῶς τὸ ψωμί σ' χωρὶς νὰ τὸ κόβς ; κ' εἶπε τὸ παιδί, δὲν ἔχω μαχαῖρ'.

Ὁ καλόγερος τὸ δὶν' ἓνα μικρὸ μαχαιράκ' καὶ τὸ εἶπε, τώρα πού θὰ τὸ ἔχῃ πάνω σ', νὰ μὴ γυρίζῃ πίσω σ' νὰ κοιτᾷς. Καλά, εἶπε τὸ παιδί, ἔφαγε, ἔβαλε τὸ μαχαιράκ' στὸ ζουνάρ' τοῦ παντελονιοῦ τ'. Στὸ δρόμο ἀντάμωσε ἓνα τσομπάνο καὶ τὸ ρωτάγῃ ὁ τσομπάνος, πού πᾶς;

— Πάω νὰ εὔρω τὴν Τύχη μ'.

— Νὰ ἔλθω καὶ γὼ μαζύ σ';

— Ἐλα.

Πήγαιναν κ' οἱ δυὸ μαζύ, τοὺς βρῖσκ' παρ' ἐκεῖ ἓνας παπάς, τοὺς ρωτάγῃ, πού πᾶτε;

— Πᾶμε νὰ βροῦμε τὴν Τύχη μας.

— Θάλλθω καὶ γὼ μαζύ.

— Ἐλα.

Δρόμο πέρνουνε, δρόμο ἀφῖνε, κεῖ πού πήγαιναν εἶδανε πὸ μακρὰ ἓνα χρυσὸ πύργο, προπάτσαν, προπάτσαν καὶ τὸν ἔφθασαν. Ὁ πύργος δὲν εἶχε πόρτα καὶ μὲ τὸ μαχαιράκ' ἔκαμε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κι' ἀνοιξε.

Μέσα ἦτανε μιὰ κοπέλλα καὶ ἔρριξε τὴ σαῖτα ἀπάνω στὸ παιδί καὶ τὸ εἶπε νὰ τὴν πάρ' γυναῖκά τ'. Τὸ παιδί δὲν τὴν ἤθελε καὶ τὴν πῆρε ὁ τσομπάνος. Φύγανε, πηγαίνοντας ἤβρανε ἄλλο πύργο, ἔτυχε καὶ κεῖ μιὰ κοπέλλα καὶ τὴν ἔδωσε γυναῖκα στὸν παπά. Ὁ παπάς κι' ὁ τσομπάνος εὐχαριστήθηκαν πού τοὺς πάντρεψε μὲ καλὰς κοπέλλες καὶ μὲ πύργους, κ' εἶπαν στὸ παιδί, τὴ χάρ' πού μᾶς ἔκανες τί νὰ σὲ κάνουμε; σὰν ἔρθ' τίποτε κακὸ πῶς νὰ τὸ ξέρωμε. Καὶ εἶπε τὸ παιδί, ἀν' ἀρμυρίσ' τὸ νερὸ καὶ πικραθεῖ τὸ στόμα σας, τότε νὰ ξέρετε ὅτι ἔπαθα κακὸ. Τὸ παιδί ἔφγε, στὸ δρόμο συνάντησε ἓνα μεγάλο δάσος, καὶ ἀπὸ πέρα φαίνοντανε ἓνας χρυσὸς πύργος. Τὸ παιδί βγάξ' τὸ μαχαιράκ' του καὶ τὸ κάμ' δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἀνοίγ' δρόμο καὶ τὸν περνάγῃ, φτάν' στὸ τέλος καὶ βρέθηκε μπροστά τ' μιὰ θάλασσα ὡς τὰ γόνατα καὶ βγῆκε σ' ἓνα νησί, κεῖ ἦτανε ὁ πύργος κι' ὁ καλόγερος πού τὸ ἔδωσε τὸ μαχαιράκ' καὶ τὸ λέγ' ὁ καλόγερος, ὦρα καλή, τί θέλς παιδί μ' ἔδῳ;

— Τὴν Τύχη μ'.

— Ἐμένα μὲ γνωρίζεις; γὼ εἶμαι πού σὲ μοίρανα ὅταν γεννήθηκες καὶ σ' ἔδωσα τὸ μαχαιράκ'. τὸ ἔδωσε ἓνα κλειδί καὶ τὸ λέγ', ἀνοιξε αὐτὴν τὴν κάμαρα.

Τὴν ἀνοιξε κ' ἦτανε μέσα μιὰ κοπέλλα ὁμορφὴ σὰν τὸ κρῦο τὸ νερὸ καὶ τὴ δὶν' γυναῖκά τ', τοὺς εὐχήθηκε νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γεράσῃ καὶ τοὺς παραγγέλν' τίς τριάντα ἐννέα κάμαρες νὰ ἀνοίξῃ καὶ τὴ μιὰ νὰ μὴ ἀνοίξῃ γιατί θὰ εἶναι ἡ καταστροφὴ σας. Δὲν τὸν ἄκσαν καὶ τὴν ἀνοίξαν, ἦτανε ἡ κάμαρα ἄδεια καὶ μιὰ πονκαμῖσα κρεμασμέν' ἀνέβηκε τὸ παιδί νὰ πιάσ' τὴ πονκαμῖσα κ' ἡ πονκαμῖσα κὰν' φτερὰ καὶ πηγαίν' στὸ δάσος, κεῖ ἦτανε ἓνας γέρος κ' ἔκοβε ξύλα, ἀφῖν' τὸ κόψιμο καὶ τὴν πη-

γαίν' στὸ βασιλέα. Ὁ βασιλέας βγάξ' διαταγὴ σ' ὅποια κοπέλλα γίν' ἡ πουκαμίσα θὰ τὴν πάρ' γυναῖκα τ'. γίνκε ἡ πουκαμίσα στὴ γυναῖκα τοῦ παιδιοῦ καὶ στέλν' στρατὸ νὰ τὴν πάρ', μὰ τὸ παιδί μὲ τὸ μαχαιράκ' του σκόρπισε τὸ στρατό. Βρέθηκε μιὰ γρηὰ κ' εἶπε στὸν βοσιλέα, ἐγὼ βασιλέα μ', θὰ σὲ φέρω τὸ κορίτσ' καὶ θὰ σὲ κάμω καὶ σένα δέκα δχιτὼ χρονῶ. Ἡ γρηὰ πῆγε στὸν πύργο τοῦ παιδιοῦ καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ καθῆσ' μαζύ τς, ἡ πονηρὴ γρηὰ ἔλεγε στὴν κοπέλλα, δὲ σὲ ἀγαπᾶ ὁ ἄντρα σ', ἀφοῦ δὲ σὲ λέγ' ποῦ εἶναι ἡ δύναμή τ' πού κάμν' ἀκόμα καὶ τὸ στρατὸ νὰ χάνεται. Ἡ γυναῖκα ρωτοῦσε τὸν ἄντρα τς, ποῦ εἶναι ἡ δύναμή σ'; γιατί δὲ μὲ τὸ λές; Ἀπ' τὰ πολλὰ τὴν εἶπε, εἶναι τὸ μαχαιράκ' μ'. Τ' ἄκσε ἡ γρηὰ πού κρύφθηκε κάτ' πὸ τὸ κρεββάτ' κ' ὅταν κοιμήθηκαν, σκώθηκε σιγὰ σιγὰ πῆρε τὸ μαχαιράκ' κ' ἀμέσως πέθανε τὸ παιδί καὶ τὸ μαχαιράκ' τὸ ἔρριξε στὴ θάλασσα. Ὁ τσομπάνς καὶ ὁ παπὰς ἀρμύρσε τὸ νερὸ πῶπιναν καὶ πίκρανε τὸ στόμα τς καὶ κατάλαβαν πὸς κάτ' ἔπαθε τὸ παιδί, σκώθηκαν καὶ πήγανε νὰ δοῦνε τί ἔπαθε καὶ λέγ' ὁ τσομπάνος τὸν παπὰ νὰ διαβάσ' παράκλησ' καὶ τότε σάνα νὰ εἶπανε ἀπὸ Θεοῦ τὸν παπὰ ὅτι τὸ μαχαιράκ' εἶναι στὴ θάλασσα. Ὁ τσομπάνος δένεται μ' ἓνα σχοινὶ καὶ πέφτ' στὴ θάλασσα, τρεῖς φορὲς μπῆκε καὶ βγῆκε, τὴν τελευταία φορὰ κατώρθωσε καὶ τὸ πιάν', τὸ βάζνε πάν' στὸ παιδί καὶ ζωντάνεψε. Ἡ γυναῖκά τ' ἀπ' τὸ φόβο, μήπως τὴν πάρ' ὁ βασιλέας, ἔφυγε καὶ πῆρε διορία σαράντα μέρες κ' ὕστερα νὰ γίν' γυναῖκα τοῦ βασιλέα καὶ κάθσε σὲ μιὰς γρηᾶς καλύβα κ' ἡ γρηὰ κάθε μέρα τὴν πήγαινε φαγί. Τὸ παιδί ἄμα ἀναστήθηκε ἤθελε νὰ φύγ' ἀπὸ τὸ νησί, νὰ πά νὰ βρῆ τὴν γυναῖκά τ', ἐκεῖ ἦτανε ἀραγμένο ἓνα καρᾶβ' ἔξ μῆνες καὶ δὲ ξεκινουσε, τὸ παιδί εἶπε στὸν καπετάνιο, νὰ τὸ πάρ' κ' ὁ καπετάνιος τὸ εἶπε, δὲν μπορεῖ νὰ ταξιδέψ' τὸ καρᾶβ'. Μόλις μπῆκε μέσα τὸ παιδί φούσκωσαν τὰ πανιά καὶ τὸ καρᾶβ' ἔφυγε. Βγῆκε τὸ παιδί σ' ἓνα μέρος πού ἦτανε ἓνας πύργος γεμάτος φλουριά, γέμσε τὸ δισάκκι τ' καὶ τράβηξε τὸ δρόμο κ' ἔφθασε σὲ μιὰ καλύβα, κεῖ κάθονταν μιὰ γρηὰ καὶ τὴν εἶπε, νὰ μείνω ἐδῶ; Ἡ γρηὰ τὸν εἶπε νὰ μείνς, μὰ δὲν ἔχω μὲ τί νὰ σὲ σκεπάσω. Τὴν ἔδωσε φλουριά, ψούνσε ἡ γρηὰ καὶ μαγέρεψε, ὅταν κένωσε τὸ φαγί εἶδε τὸ παιδί τρία πιάτα καὶ τὴν ρώτησε, γιατί κένωσες τὸ φαγί σὲ τρία;

—Τὸ φαγί τὸ πηγαίνω σὲ μιὰ κοπέλλα πού πέθανε ὁ ἄντρας τς κ' ὁ βασιλέας τὴν ἔκλεισε σὲ μιὰ κάμαρα γιὰ νὰ περάσνε οἱ σαράντα μέρες κ' ὕστερα θὰ τὴν πάρ' γυναῖκα τ'.

Τὸ παιδί ρίχν' τὸ δαχτυλίδ' στὸ πιάτο τῆς γυναῖκας τ' γιὰ νὰ καταλάβ' ὅτι ζῆ καὶ φωνάζ' μαστόρους καὶ τοὺς λέγ' νὰ κάμνε σὲ δυὸ μέρες δρόμο ἀπ' τὴν καλύβα ὡς τὸ παλάτ' καὶ πῆγε ἀκρυφὰ τὸ παιδί κ' εἶδε τὴν γυναῖκα τ'. Στὸ παλάτ' γίνονταν μεγάλες ἑτοιμασίες, στίς σαράντα

μέρες ὁ βασιλέας πῆγε στὸ λουτρό, ἀνοίγ', τὸ παιδί μὲ τὸ μαχαιράκ' τὴν πόρτα τοῦ λουτροῦ, φορεῖ τὰ ροῦχα τοῦ βασιλέα καὶ τὸν κάμν' ἄφαντο.

Ὅταν βγῆκε ἀπὸ τὸ λουτρό ὄλ'θάμαξαν πῶς μὲ τὸ λουτρό ξανάνιωσε ὁ βασιλέας· Ἡ χαρὰ βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, κ' ὅλος ὁ κόσμος ἔφαγε καὶ χάρκε. Τὴν καλὴ γρηά πού πήγαινε τὸ φαγὶ στὴν κοπέλλα τὴν πήρανε στὸ παλάτ' καὶ τὴν κακὴ πού ἔκλειπε τὸ μαχαιράκ' τὴν ἔδεσαν σὲ δυὸ μουλάρια καὶ τὴν ἔσερναν στὸ δρόμο. Ὁ βασιλέας μὲ τὴ βασίλισσα μέσα σ' ὀλόχρυσο ἀμάξ' μ' ὄλο τὸ στρατὸ καὶ μουσικὲς πῆγαν στὸ χωριὸ τοῦ βασιλέα, στὸ σπít' τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας τ'. Σὰν εἶδανε νὰ μπαίν' στὸ σπít' τους ὁ βασιλέας κ' ἡ βασίλισσα, σάσιτισαν γιὰ τὴν τιμὴ, ὁ πατέρας πῆρε τὸ κουμάρ' γιὰ νὰ χύσ' νερὸ νὰ πλυθῆ ὁ βασιλέας. Λέγ' ὁ βασιλέας, πού ἀκούσθηκε ὁ πατέρας νὰ ρίχν' νερὸ στὸ παιδί τ'; Ἀγκαλιάσθηκαν καὶ κρυφὰ τὸν εἶπε, δὲ σ' ἔλεγα πατέρα πὼς θὰ γίνω βασιλέας; Ἐβαλε στὸν πατέρα τ' καὶ στὴν μητέρα τ' χρυσοκεντημένα ροῦχα μέσα σὲ χρυσοὸ ἀμάξ' καὶ μαζὺ μὲ τὸ στρατὸ μπροστά καὶ τίς μουσικὲς πῆγανε στὸ παλάτ' καὶ ζήσανε καλά ὄλ' μαζὺ καὶ μεῖς καλλίτερα.

73. Τὸ γραμμένο.

Τζετὼ

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας πρᾶματευτής, γύριζε στὰ χωριά καὶ πουλοῦσε πρᾶμάτιες, μιὰ μέρα νυχτώθηκε στὸ δρόμο κ' εἶδε σὲ μιὰ καλύβα ἓνα φῶς, χτυπάγ' τὴν πόρτα, τὸν καλοδέχτηκαν καὶ τὸν κοίμισαν κεῖ πού κοιμούντανε οἱ νοικοκυραῖοι. Ἦτανε ἡ τρίτη μέρα πού ἡ νοικοκερὰ ἔκαμε ἓνα κοριτσάκ', ὁ μουσαφίρης κεῖ πού κοιμούντανε, εἶδε πού πήγανε τρεῖς γυναῖκες κοντὰ στὴ κούνια τοῦ μωροῦ, ἦτανε οἱ Μοῖρες, πού πήγανε νὰ γράψουν τὴν τύχ' τοῦ μωροῦ κ' ἡ μιὰ εἶπε τὴν ἄλληνα γράψε.

—Τὶ νὰ γράψω;

—Νὰ γράψης αὐτὸς πού εἶναι ἀπόψε δῶ, νὰ πάρ' αὐτὸ τὸ κοριτσόπλο.

Ὁ πρᾶματευτής τ' ἄκουσε καὶ θύμωσε, σκώθηκε τὴ νύχτα πῆρε τὸ μωρὸ καὶ τὸ ἄφσε ἔξω στὸ φράκτ' κ' ἔφυγε. Τὸ πρωί, σὰ ξύπνησαν οἱ νοικοκυραῖοι, ἤθρᾶνε τὸ μωρὸ ἔξω στὸ φράκτ' πληγωμένο καὶ μὲ τὰ πολλὰ τῶκαμαν καλά. Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσ' χρόνια πέρασε ὁ ἴδιος πρᾶματευτής ἀπὸ τὴν ἴδια καλύβα καὶ στὴν πόρτα εἶδε ἓνα κορίτσ', τὸ ἄρρεσε καὶ τὸ γύρεψε νὰ τὸ κάν' γυναῖκά τ'. Σὰν παντρεύθηκε εἶδε σημάδια στὸ κορμί τῆς γυναῖκας τ' καὶ τὴ ρώτησε. Τὸν εἶπε πὼς ὅταν ἦτανε μωρὸ, στὸ σπít'

τους πῆγε ἕνας πρᾶματευτής, καὶ τὸ βράδ' ποὺ γεννήθηκε τὸ πῆρε καὶ τὸ ἄφσε ἔξω στὸ φράκτ' καὶ πληγώθηκε. Ὁ πρᾶματευτής κατάλαβε πὼς τὸ γραμμένο ἄγραφο ποτὲς δὲ γίνεται.

74. Ἡ ταγαροβρεμέν'.

Σηλυβρία

Μιά φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλέας καὶ μιὰ μέρα τὸ μικρὸ τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὸ ντουφέκ' τ' καὶ πῆγε νὰ σκοτώσ' πουλιά· κυνηγώντας βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ περιβόλ' τοῦ παλατιοῦ καὶ νυχτώθηκε στὸ βουνό, ὁ καιρὸς χάλασε κ' ἔχασε τὸ δρόμο, ἀπὸ μακρὰ βλέπ' σὲ μιὰ καλύβα φῶς, παγαίν' καὶ χτυπάγι τὴν πόρτα, κεῖ κάθουνταν ἕνας τσομπάνς μὲ τὴ γυναϊκά τ', αὐτοὶ ἦταν καλοὶ ἄνθρωποι, τὸ πῆραν μέσα, τὸ ζέσταναν σὲ μιὰ γωνιά, τὸ ἔδοσαν νὰ φάγ', ἔστρωσαν κατὰ γῆς ἕνα σιλτεδάκ' καὶ τὸ ἔβαλαν νὰ κοιμηθῆ. Τὸ βασιλόπουλο εὐχαριστήθηκε καὶ κάθσε μαζύ τς. Ἐκεῖνες τὶς μέρες γένσε καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ τσομπάν', στὶς τρεῖς μέρες τὰ μεσάνυχτα, ἀνοίγ' μοναχιά τς ἡ πόρτα καὶ μπαῖνε τρεῖς γυναῖκες, οἱ τρεῖς Μοῖρες καὶ πᾶνε ἴσια στὴ κούνια τοῦ μωροῦ γιὰ νὰ τὸ γράψνε τὴ μοῖρα. Ἡ μιὰ τὸ λέγ', ἡ ἔμορφιά σ' νὰ μὴν ἔχ' ταῖρ', ἡ ἄλλ' νὰ πάρς ἄντρα τὸ βασιλόπουλο ποὺ κοιμᾶται στὸ σιλτεδάκ' καὶ ἡ τρίτ' νὰ γίνς βασιλισσα καὶ νὰ βασιλέψης. Τὸ βασιλόπουλο ποὺ ἦτανε λαφροῖσκιοτο ἄκσε τί εἶπαν οἱ Μοῖρες καὶ λέγ' μέσα τ', θὰ διῆ ἂν θὰ μὲ πάρ'. Τὸ πρωὶ ἄμα σκώθηκε εἶπε στὴ μάννα τοῦ μωροῦ, πὼς θέλ' νὰ γυρίσ' στὸ σπὶτ' τ' καὶ νὰ τὸν δόσνε καὶ τὸ μωρὸ νὰ τὸ πάγ' στὸ παιτέρα καὶ στὴ μητέρα τ' νὰ τὸ μεγαλώσνε, νὰ τὸ μάθνε γράμματα καὶ σεῖς νὰ ἔρχεσθε πότε πότε νὰ τὸ βλέπετε. Καὶ οἱ δυὸ μείνανε συλλογισμέν', σάσισαν τί νὰ κάννε, ὁ τσομπάνς λέγ' στὴ γυναϊκά τ', ἄ; τὸ δόσμε, τὸ παιδὶ φαίνεται ἀπὸ καλὴ φμιμιλιὰ καὶ ἀρχοντοπαῖδ', στὴν πολιτεία τὸ κορίτσ' μας θὰ γίν' σπουδαγμένο, ἔδῳ στὴν ἔρημιὰ τί θὰ γίν' μὲ μᾶς φτωχοὶ ἄνθρωπ'; ἄς κάμε τὸ σταυρό μας, κ' ἄς τὸ δόσμε, μιὰ φορὰ τὸν μῆνα θὰ πηγαίνμε νὰ τὸ βλέπμε. Ἀπὸ τὰ πολλὰ καταπείσθηκε ἡ μάννα, σκεφτικὴ τὸ ντύλιξε σὲ πιστρικὰ φασκιά, τὸ φάσκωσε σφικτὰ σὲ μάλλινη φαντὴ πάντα καὶ ὄλο κλάματα τὸ φίλσε, τὸ φίλσε ὁ πατέρας καὶ τὸ ἔδοσαν. Τὸ βασιλόπουλο χαρούμενο τὸ πῆγε καὶ ἔφυγε. Ἄμα πορλάτσε κάμποσο δρόμο, εἶδε ἕνα χαντάκ' κ' εἶπε νὰ τὸ ρίξ' μέσα. Νὰ τὸ ρίξω; νὰ μὴ τὸ ρίξω; νὰ τὸ ρίξω; ἄς μὴ τὸ ρίξω. Κρίμα εἶναι, τὸ πῆρε κ' ἔφυγε. Ἐφθασε σὲ ἕνα περιβόλ', ἐκεῖ εἶδε μιὰ μεγάλ' ταγάρα, ἄς ἀφίσω τὸ μωρὸ δῶ στὴν ἄκρ', θάλθοῦνε οἱ ὕρνητες νὰ πιοῦνε νερό, θὰ τὸ σκουντίσνε μέσα καὶ θὰ πιγιῆ. Τὸ ἀφίσε καὶ ἔφυγε τρεχᾶτο σὰν νὰ τὸ κυνηγούσανε. Τὸ πρωὶ ὁ περιβολάρς

πάγ' νὰ βάλ' νερὸ στὴ ταγάρα, ἀκούγι κλάματα μωροῦ, τὸ πέρν' καὶ δλόχαρος τὸ πῆγε στὴ γυναῖκά τ' καὶ τὸ κάνανε δικό τς παιδί. Σὰν πέρασαν ἔξ χρόνια λέγ' τὸ βασιλόπουλο, ἄς πὰ νὰ δῶ ζῆ ἐκεῖνο τὸ μωρὸ καὶ ξεκί-σε νὰ πάγ' στὸ περιβόλ'. Μόλις ἔφθασε ἐκεῖ βλέπ' ἓνα ἔμορφο κοριτσάκ' ὡς ἔξη χρονῶ καὶ τὸ πηγαίν' μέσα στὸν πατέρα τ', ἅμα κάθσε τὸ λέγ' ἢ μητέρα τ', ἔλα ταγαροβρεμέν' νὰ κεράσης.

Τὸ βασιλόπουλο κατάλαβε πὸς αὐτὸ ἦταν τὸ μωρὸ ποὺ ἄφσε πλάγ' στὴ ταγάρα καὶ τὸ γύρεψε ἀπὸ τις γονιοὶ τ'. Δὲ μὲ δίνετε τὸ κορίτσ' σας νὰ τὸ πάγω στὴ χώρα στὴ μητέρα μ' νὰ τὸ σπουδάσ'; ἐδῶ θὰ μείν' ἀγράμματο, θὰ σᾶς τὸ φέρνω νὰ σᾶς βλέπ' καὶ νὰ τὸ βλέπτε.

Συλλογίσθηκαν, συλλογίσθηκαν, λέγ' ὁ περιβολάρχς στὴ γυναῖκά τ', καλὰ λέγ' τὸ παλληκάρ' ἄς τὸ δόσουμε ἐκεῖ θὰ γίν' σπουδαγμένο. Μόλις τὸ πῆρε καὶ βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ περιβόλ', τὸ ἔβαλε μέσα σ' ἓνα μικρὸ σεντούκ' καὶ τῶρριξε στὴ θάλασσα καὶ εἶπε μέσα τ', τώρα δὲ μὲ γλυτώνς. Τὸ σεντούκ' ἔπλεξε, ἔπλεξε καὶ πῆγε στὴν Πόλ'. ἐκεῖ βασιλεψε ἢ θεία τ' ἢ βασιλίτσα ὅταν εἶδε τὸ σεντούκ' νὰ πλέχ' στὴ θάλασσα, μπρὸς στὸ παλάτ', λέγ' τις δοῦλες, πᾶτε νὰ τὸ πάρτε, ἂν ἔχ' φλουριά μέσα εἶναι δικά σας καὶ ἂν εἶναι παιδί θὰ εἶναι δικό μ'.

Τρέξανε οἱ δοῦλες ἔπιασαν τὸ σεντούκ', τὸ ἀνοίγνε καὶ βλέπνε μέσα ἓνα ἔμορφο κορίτσ', τὸ πᾶνε στὴ βασίλισσα, ἢ βασίλισσα ποὺ δὲν εἶχε παιδιὰ τὸ χάριε πολὺ καὶ τὸ ἔκαμε παιδί τς. Πέρασανε χρόνια, τὸ κορίτσ' μεγάλωνε σὰν ἀληθινὴ βασιλοπούλα, ἢ ἔμορφιά τ' δὲν εἶχε ταῖρ' καὶ ἦταν στολισμένο μὲ ὅλες τις χάρες, ἢ βασίλισσα τὸ ἀγαποῦσε πολὺ λέγ', δὲ φωνάζω τὸν μικρὸ μ' ἀνεπιό, νὰ μὴ κάνω γαμπρὸ ξένο ἄνθρωπο καὶ νὰ τοὺς ἀφίσω τὸ βασιλεῖό μ'; Τὸν ἔγραψε καὶ ἤρθε. Ἡ βασίλισσα τὸν εἶδε μὲ πολὺ χαρά, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλεσε καὶ τὸν εἶπε νὰ σὲ δείξω καὶ τὴν κόρη μ' νὰ δγῆς τί ἔμορφη ποὺ εἶναι. Τὸ βασιλόπουλο ἤξερε πὸς ἢ θεία τ' δὲν εἶχε παιδιὰ, ἀπόρσε καὶ ἢ βασίλισσα τὸν εἶπε ὄλ' τὴν ἱστορία, ὅτι μπροστὰ ἀπὸ χρόνια, μιὰ μέρα εἶδε νὰ πλέχ' στὴ θάλασσα πρὸς στὸ παλάτ' ἓνα σεντούκ' καὶ ἔστειλε τις δοῦλες νὰ τὸ πάρουν καὶ πὸς τις εἶπε, ἂν ἔχ' φλουριά θᾶταν δικά τους καὶ ἂν ἦτανε παιδί θᾶταν δικό τς. Τὸ σεντούκ' εἶχε ἓνα κορίτσ' ἔμορφο, τὸ ἀγάπησε πολὺ καὶ τὸ ἔκαμε κόρη τς καὶ τώρα ποὺ τράνεψε θέλ' νὰ τὴν παντρέψ', γιὰ αὐτὸ τὸν φώναξε γιὰ νὰ τὴν πάρ' γυναῖκά τ' καὶ ὅταν περνοῦσαν χρόνια θὰ τοὺς ἔδινε καὶ τὸ βασιλεῖο. Τὸ βασιλόπουλο ἔδωσε τὸ λόγο τ' καὶ ἀρραβωνιάσθηκαν, μὰ μέσα τ' εἶπε αὐτὴν τὴν φορὰ δὲν τὸ ἐπιτυχαίνς. Παράγγειλε δυὸ ὅμοια δαχτυλίδια, τὸ ἓνα ἔδωσε στὴν ἀρραβωνιαστικιά τ' καὶ τὴν εἶπε, θὰ φύγω καὶ σ' ἓνα χρόνο θὰ ἔλθω, ἂν χάσεις τὸ δαχτυλίδι σ' δὲ θὰ σὲ πάρω γυναῖκα.

Τὴν ὑστερὴν μέρα πού θὲ νὰ φύγ', τὴ νύχτα, παγαίν' καὶ πέρν' κρυφὰ τὸ δαχτυλίδι τς καὶ ὅταν ἔφενυγε μὲ τὸ καρὰβ' τὸ εἶχ'ν' κατὰ μεσῆς στὴ θάλασσα. Ἡ βασιλοπούλα ξύπνησε τὸ πρωί, βλέπ' πού λείπ' τὸ δαχτυλίδ', σκαλιζ' παντοῦ, πουθενὰ δὲν εἶναι καὶ τὸ ἔκαμε μεγάλο καῦμό. Κόντευε ὁ καιρὸς πού θὲ νὰ γίν' ἡ χαρὰ καὶ ἡ βασιλοπούλα ἦταν πικραμέν', δὲν ἤυρε τὸ δαχτυλίδ' τς καὶ τὸ βασιλόπουλο τὴν εἶπε, σ' ἕνα χρόνο θὰ ἔλθω καὶ ἂν χάσεις τὸ δαχτυλίδ' σ', δὲ θὰ σὲ πάρω γυναῖκα.

Ἀπὸ μέρες στὸ μαγεριὸ γένονταν τὰ φαγιά πού θὰ νὰ φάγ' ὅλη ἡ Πόλ', κεῖ πού ἕνας δοῦλος ἔσχιζε τὴν κοιλιὰ ἐνοῦ μεγάλου ψαριοῦ, βλέπ' ἡ βασιλοπούλα τὸ δαχτυλίδ' τς καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰ τς ἔτρεξε καὶ τὸ εἶπε στὴ βασίλισσα. Τὸ βασιλόπουλο ὅλο τὸν καιρὸ πού ἔλειπε θυμούντανε τὴν βασιλοπούλα δὲ ξεχνοῦσε τίς χάρες καὶ τὴν ἐμορφιά τς, τὴν ἀγαποῦσε μὰ δὲν ἤθελε νὰ τὴν πάρ' γυναῖκα καὶ νὰ γίν' ὅπως τὸ εἶπαν οἱ Μοῖρες, ἡ ταγαροβρεμέν' δὲν εἶχε τὸ δαχτυλίδι τ' καὶ ἡ χαρὰ δὲ θὰ γίνοντανε, ὅς ἦταν καὶ ὅλα ἔτοιμα. Ὅταν ἦλθε τὸ βασιλόπουλο, ἡ βασιλοπούλα ὀλόχαρ' ἔτρεξε καὶ τὸ ἔδειξε τὸ δαχτυλίδ'.

Τότε τὸ βασιλόπουλο κατάλαβε πὼς τὰ γραμμένα δὲ ξεγράφονται καὶ παντροεύθηκαν, ἡ χαρὰ βάσταξε σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες βασίλεψαν χρόνια πολλὰ καὶ ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

75. Τὸ βασιλοκόριτσο κ' οἱ τρεῖς ἀγγέλ'.

Σηλυβριά

Μιά φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλὸς καὶ μιὰ βασίλισσα, δὲν εἶχανε παιδιὰ καὶ παρακαλοῦσανε τὸ Θεὸ νὰ τοὺς δόσ' ἕνα παιδί. Ὁ Θεὸς τοὺς λιπήθηκε καὶ τοὺς ἔδωσε ἕνα κορίτσο καὶ τοὺς εἶπε, σὺ γίν' δώδεκα χρονῶ θὰ μὲ τὸ δόστε.

Καλὰ εἶπαν ὁ βασιλὸς κ' ἡ βασίλισσα.

Τὸ βασιλοκόριτσο μεγάλωσε καὶ πήγαινε στὸ σχολεῖο. Σὰν ἔγινε δώδεκα χρονῶ, μιὰ μέρα σὰ γύριζε ἀπ' τὸ σχολεῖο, τὸ ἀπάντησαν τρεῖς ἀγγέλ' καὶ τὸ λένε, νὰ πῆς τὴ μητέρα σ' νὰ μᾶς στείλ' τὸ δῶρο πού μᾶς ἔταξε. Τὸ βασιλοκόριτσο πῆγε στὴ βασίλισσα καὶ τὴν εἶπε, μητέρα, μὲ ἤυραν τρεῖς ἀγγέλ' καὶ μὲ εἶπαν, νὰ τοὺς δόσης τὸ δῶρο πού τοὺς ἔταξες. Μόλις τ' ἄκσε ἡ βασίλισσα ἔκλαιγε. Τὸ ἔλονσε, τὸ ἄλλαξε τὸ ἔστειλε στὸ σχολεῖο καὶ τὸ εἶπε, σὰ σὲ βροῦνε οἱ ἀγγέλ' νὰ τοὺς πῆς εἰπ' ἡ μητέρα μ', νὰ πάρτε τὸ δῶρο. Κεῖ πού πήγαινε τὸ βασιλοκόριτσο, τὸ βρήκανε οἱ τρεῖς ἀγγέλ' καὶ τοὺς εἶπε, εἰπ' ἡ μητέρα μ', νὰ πάρτε τὸ δῶρο πού σᾶς ἔταξε.

Να πῆς τὴ μητέρα σ', πὼς τὸ δῶρο δὲν τὸ πρνοῦμε γιατί τὸ ἔστειλε

μέ καθαρή καρδιά, κι' ὁ καθέννας τους τὸ ἔδωσε ἀπὸ μιὰ εὐχή. Ὁ ἕνας τὸ εἶπε νὰ περπατᾷς καὶ νὰ πέφτουνε χρυσᾶ τριαντάφυλλα, ὁ ἄλλος τὸ εἶπε τὰ δάκρυα σ' νὰ γίνονται μαργαριτάρια κι' ὁ τρίτος τὸ ἔδωσε ἕνα χρυσὸ σταυρὸ. Τὸ βασιλοκόριτσο σὰ γύρσε ἦρε τὴ μητέρα τ' πῶκλαιγε τὴν λέγ', μ' εἶπανε οἱ τρεῖς ἀγγέλ' νὰ σὲ πῶ, πῶς τὸ δῶρο δὲν τὸ πέρ-
νοννε γιατί τῶστειλες μέ καθαρή καρδιά κι' ὁ καθέννας τους μ' ἔδωσε ἀπὸ μιὰ εὐχή, ὁ ἕνας μ' εἶπε νὰ περπατῶ καὶ νὰ πέφτουνε χρυσᾶ τριαντάφυλλα, ὁ ἄλλος τὰ δάκρυά μ' νὰ γίνονται μαργαριτάρια κι' ὁ τρίτος μ' ἔδο-
σε ἕνα χρυσὸ σταυρὸ.

Ὁ βασιλέας κι' ἡ βασίλισσα ἔκλαιγαν ἀπ' τὴ χαρὰ τς, δόξασανε τὸ Θεὸ πού τοὺς χάρσε τὸ κορίτ' τους, ἔκαμαν πολλὰ καλὰ στίς φτωχοὶ καὶ στὸ παλάτ' ἔκαμαν γλέντια καὶ ξεφάντωσης πολλές. Σὰ μεγάλωσε τὸ βασιλοκόριτσο τὸ πάντρεψαν μ' ἕνα βασιλοπαῖδ' κ' ἔζησαν ὅλοι καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

76. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Μάννα ¹⁾.

Τζετῶ

«Δόσε με, Θεέ μ', ἕνα παιδί, ἄς τὸ κάμω δώδεκα χρονῶ καὶ τότε μέ τὸ παίρνεις». Ὁ Θεὸς τὴν ἄκσε πού παρακαλοῦσε μ' ὄλη τς τὴν καρδιά καὶ τὴν ἔδωσε ἕνα κοριτσάκ' καὶ τὸ ἔβγαλε Μαρουλίτσα. Ἡ Μαρουλίτσα μεγάλωνε, ἦταν ἡ χαρὰ τῆς μάννας τς, καὶ τὴν ἔστελνε σχολεῖο. Ὅταν ἔγινε δώδεκα χρονῶ, γυρνώντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο πολλές φορές στὸ δρόμο τὴν ἔβλεπε ἕνας παπποῦς καὶ τὴν ἔλεγε, νὰ πῆς τὴν μητέρα σ' νὰ μὴ ξε-
χάσ' τὸ τάμα πού μ' ἔκαμε. Ἡ Μαρουλίτσα μέ τὰ παιχνίδια ξεχνοῦσε νὰ τὸ πῆ. Πάλε ὁ παπποῦς τὴν ἔβλεπε καὶ τὴν ρωτοῦσε: τὸ εἶπες τὴν μητέρα σ';

—Τὸ ξέχασα, παπποῦ.

—Πές την, νὰ μὴ ξεχάσ' τὸ τάμα πού μ' ἔκαμε.

Ἡ Μαρουλίτσα ὄλο ξεχνοῦσε νὰ τὸ πῆ καὶ μιὰ μέρα ὁ παπποῦς τὴν λέγ', σὲ δένω μιὰ κλωστή στὸ δακτυλάκ' σου, γιὰ νὰ μὴ ξεχάσης τὸ βράδ' νὰ τὸ πῆς. Ἡ μητέρα τς βλέπ' τὴν κλωστή δεμέν' στὸ δακτυλάκ' τῆς Μαρουλίτσας καὶ τὴν ρωτάγ' γιατί τὴν ἔβαλε.

—Εἶναι καιρὸς τώρα, πού ἕνας παπποῦς πολλές φορές, γυρνώντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο, μέ λέγ' νὰ σὲ πῶ νὰ μὴ ξεχάσης τὸ τάμα πού τὸν ἔταξες.

1) Δημοσιεύθηκε στὴν «Ἑλληνίδα» τοῦ 1930, Τ. Γ'. σελ. 64.

ἔγῳ ξεχνοῦσα καὶ τώρα μ' ἔδωσε τὴν κλωστήσα, γιὰ νὰ θυμηθῶ νὰ σὲ τὸ πῶ.

Τότε θυμῆθηκε ἡ δυστυχημέν' τὸ τάμα ποὺ εἶχε κἀν' στὸ Θεό, ποὺ τὸν παρακαλοῦσε κ' ἔλεγε. «Δόσε με, Θεέ μ', ἓνα παιδί, ἅς τὸ κάμω δώδεκα χρονῶ καὶ τότε μὲ τὸ παίρνεις». Ἐκλαιγε, χτυποῦντανε καὶ παρακαλοῖσε, ἔσφιγγε τὴν Μαρουλίτσα σφικτὰ στὴν ἀγκαλιά τς, γιὰ νὰ μὴ τὴν χάσ'. «Θεέ μ', δὲν ἤξευρα πῶς τὰ χρόνια περνοῦν τόσο γλήγορα, σχώρνα με, μὴ παίρνεις τὸ παιδί μ'».

Ὁ Θεὸς εἶχε δίκαιο νὰ γυρεῦ' τὸ τάμα, ἀφοῦ τῆς τὸ ἔδωσε τὸ παιδί γιὰ νὰ τὸ πάρ' δώδεκα χρονῶ καὶ ἂν δὲν τὸ ἔδινε, ὁ Παντοδύναμος μποροῦσε νὰ παιδέψ' τὸ παιδί τς, γιὰ νὰ τὴν τιμωρήσ' ποὺ κριματίστηκε ¹⁾). Κἀν' τὸν σταυρὸ καὶ τὴν προσεχνή τς μπρὸς τὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ, φιλεῖ τὴν Μαρουλίτσα τς καὶ τὴ λέγ' μὲ μαύρη καρδιά, πὲς τὸν παπποῦ, ὅπου τῶβρ' ἅς τὸ πάρ'. Πηγαίνουσι στὸ σχολεῖο τὴν παίρν' ὁ παπποῦς, ποὺ ἦταν ὁ Θεός, τὴν πηγαιν' σὲ καταπράσινους μπαχτσέδες μὲ ὄμορφα λουλούδια καὶ δέντρα. Ἡ Μαρουλίτσα δὲν εὐχαριστιούντανε, θυμούντανε τὴν μητέρα τς κ' ὄλο ἔκλαιγε. Τὴν ἔδωσε νὰ μαγερέψ' λάχανα τριζνίτσια ²⁾, ἔδωσε καὶ τὸ τακτικὸ ἄλας, τὸ φαγὶ γίνονταν ἀλμυρὸ ἀπὸ τὰ δάκρυά τς, ποὺ ἔπεφταν μέσα στὸ φαγὶ ποὺ ἔκλαιγε καὶ ἔλεγε:

*Ὅπως τρίζ' αὐτὸ τὸ τριζνίτσο,
ἔτσι τρίζει καὶ τῆς μάνας μου ἡ καρδίτσα
γιὰ τὰ μὲ τῆ Μαρουλίτσα.*

Τὴν ἄλλ' μέρα πάλ' τὸ φαγὶ ἀλμυρὸ, καὶ κάθε μέρα τὰ τριζνίτσια γίνονταν ἀλμυρὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς Μαρουλίτσας, ποὺ κυλοῦσαν μέσα ποὺ ὄλο ἔκλαιγε καὶ ἔλεγε:

*Ὅπως τρίζ' αὐτὸ τὸ τριζνίτσο,
ἔτσι τρίζ' καὶ τῆς μάνας μου ἡ καρδίτσα
γιὰ τὰ μὲ τῆ Μαρουλίτσα.*

Καὶ ἡ μητέρα τς δὲ ξεχνοῦσε τὴ Μαρουλίτσα, ὄλο κ' ἔκλαιγε κ' ἔλεγε, Θεέ μ'; πῆρες τὸ κορίτσι μ', ἔτσι σὲ τὸ ζήτησα, σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μ', μὰ δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀλησημονήσω, σχώρνα με καὶ ἔχυνε δάκρυα πικρά.

Ὁ Θεὸς λυπήθηκε καὶ εἶπε, ἅς στείλω τὸ κορίτσο' στὴν μητέρα τ' καὶ ρωτάγι' τὸ λύκο:

— Λύκε, τί τρῶς;

— Τρῶγω κρέας, πίνω καὶ νερό.

1) Ἀμάρτησε.—2) Ἄγρια χόρτα ποὺ τὰ φύλλα τους τρίζουν ὅταν τρώγονται.

—Σὺ δὲν πᾶς παιδι στὴ μάννα.

Ρωτάγι' τὴν ἄλεποῦ :

—'Ἀλεποῦ, τί τρῶς ;

—Τρώγω κρέας, πίνω καὶ νερό.

—Καὶ σὺ δὲν πᾶς παιδι στὴ μάννα καὶ ρωτάγι' τὸ ἐλάφ' :

—'Ελάφ', τί τρῶς ;

—Τρώγω χόρτο, πίνω καὶ νερό.

—Σὺ πηγαίνς παιδι στὴ μάινα' καὶ καθίζ' τὴ Μαρουλίτσα στὴ ροχ' τ', νὰ τὴν πάγ' στὴ μάννα τς. Τὸ ἐλάφ' πηγαίν' ἔμπρὸς καὶ ὁ λύκος τρέχ' τὸ καταπόδ' νὰ φάγ' τὸ κορίτσ'. Στὸ δρόμο ρωτάγι' τὸ στάρ', μὴν εἶδες νὰ περνάγι' ἀπ' ἐκεῖ κανένα ἐλάφ' ;

—Κάθσε, λύκε, νὰ σὲ πῶ τὰ δικά μ' βάσανα' μένα μὲ σπέρνε, μὲ θερίζνε, μὲ ἄλωνίζνε, μὲ δερμονίζνε ¹⁾, κὲ ἀλέθνε, μὲ ζυμῶνε, μὲ κάμνε ψωμί καὶ μὲ τρῶνε καὶ σὰν μὲ κάνε φρυγανιά μὲ καῖνε καὶ αὐτὸ πολὺ μὲ πικραίν'.

Φεύγ' ὁ λύκος καὶ ρωτάγι' τὸ κριθάρ', μὴν εἶδες νὰ περνάγι' κανένα ἐλάφ' ;

—Στάσου, λύκε, νὰ σὲ πῶ τὰ βάσανά μ', ἐμένα μὲ σπέρνε, μὲ θερίζνε, μὲ ἄλωνίζνε, μὲ πᾶνε στὴν ἀποθήκ', μὲ ἀλέθνε, μὲ ζυμῶνε, μὲ κάνε ψωμί καὶ μὲ τρῶνε οἱ ἀνθρώπ' καὶ τὰ ζῶα.

Φεύγ' ὁ λύκος καὶ ρωτάγι' τὸ λινάρ' :

—Μὴν εἶδες νὰ περνάγι' ἀπ' ἐδῶ κανένα ἐλάφ' ;

—Κάθσε, λύκε, νὰ σὲ πῶ τὰ βάσανά μ', ἐμένα μὲ σπέρνε καὶ ὅταν φυτρώσω καὶ μεγαλώσω, μὲ βγάζνε ἀπ' τὴ γῆ, μὲ χτυποῦνε μὲ τὸ κάτω τῆς ἄλωκάνας γιὰ νὰ ξεχωρίσ' ὁ σπόρος, ὕστερα μὲ βροχιάζνε ²⁾ μὲ τίς μέρες, ὕστερα μὲ πλύννε, μὲ στεγνῶνε, μὲ χτυποῦνε μὲ τὸν κόπανο, μὲ μελκοῦνε μὲ τὴ μέλκα ³⁾, κατόπι μὲ κάμνε νῆμα, καὶ ἀφοῦ μὲ φᾶνε, μὲ λευκαῖνε στὸ ρέμα.

Φεύγ' ὁ λύκος καὶ πάγ' στὴ βρίζα ⁴⁾.

—Βρίζα, μὴν εἶδες νὰ περνάγι' ἀπ' ἐδῶ καμμιά ἔλαφος ;

—Τρέξε γλήγορα, ἀπ' ἐδῶ πέρασε, μόλις τὴ προφθαίνς.

Τὸ ἐλάφ', μόλις πρόκαμε καὶ μπῆκε στὸ σπὶτ' τῆς μάννας καὶ γλύτωσε τὴ Μαρουλίτσα, μὰ ὁ λύκος τὸ δάγκασε στὸ πίσω πόδ', ἡ μητέρα ἔβαλε βαμπάκ' στὸ πόδ' καὶ ἀκόμα ὡς τὰ τώρα κάθε ἐλάφ' ἔχ' λίγο ἄσπρο

·1) Κοσκινίζουν.—2) Τὸ ρίξιμο τοῦ λινarioῦ μέσα στὸ ρέμα γιὰ νὰ μαλακώση, ἀπὸ πάνω τὸ σκεπάζουν μὲ ἄμμο καὶ χῶμα γιὰ νὰ μὴ τὸ βλέπ' ὁ ἥλιος καὶ τὸ ξεραίνει.—3) 'Εργαλεῖο, πάντα σ' αὐτὸ χτυποῦντὸ λινάρι καὶ καθαρίζεται.—4) Σικαλη.

πίσω τ'. Ἡ μητέρα, εὐχαρίστησε τὸ Θεό, πού τὴν ἔδωσε πίσω τὸ παιδί τς, τὴν ἔλαφο κράτησαν καὶ τὴν εἶχανε πάντα μαζί τς καὶ ἦταν ἡ ἀχώριση συντροφισσα τῆς Μαρουλίτσας. Ἡ βριζα πού ἔδειξε τὸ δρόμο, δὲν ἔχ' βλογή ¹⁾ καὶ δὲν ἔχ' τὴν ἄδεια νὰ πατήσ' τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ ἀλεύρ' τς λειτουργιὰ δὲ γίνεται καὶ ὅταν τὴν ρωτήσ' κανεὶς, γιατί δὲν πηγαίν' στὴν ἐκκλησία; αὐτὴ λέγ' εἶμαι ἀψηλὴ καὶ ἀπ' ἐδῶ τὴν βλέπω.

77. Τὸ Βασιλόπουλο καὶ ὁ ντερβίσης.

Καστανιές

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα, δὲν εἶχανε παιδιὰ καὶ τὸ εἶχανε μεγάλο καϋμό, μέρα νύχτα παρακαλοῦσανε τὸ Θεὸ νὰ τοὺς δόσ' ἓνα παιδί. Ὁ βασιλὲς πηγαίνοντας μιὰ μέρα περίπατο, καθὼς ἦτανε συλλογισμένος, τὸν βλέπ' ἓνας ντερβίσης καὶ τὸν λέγ' ξέρω βασιλέ μ', τὴν πίκρα τὴ δική σ' καὶ τῆς βασίλισσας, θὰ σᾶς δόσω κεῖνο πού θέλτε, μὴ ὅταν γίν' ἑφτά χρονῶ θὰ σᾶς τὸ πάρω. Ὁ βασιλὲς ἀπ' τὴ χαρὰ τ' τὸ δέχθηκε. Ἡ βασίλισσα ὕστερα ἀπὸ καιρὸ ἔκανε ἓνα παιδί κ' ἔγιναν χαρὲς μεγάλες σ' ὅλο τὸ βασίλειο. Τὸ βασιλόπουλο μεγάλωνε καὶ μὲ τὶς ὥρες ἔπαιζε ὄξω στὸ περιβόλ' τοῦ παλατιοῦ. Ὅταν ἔγινε ἑπτὰ χρονῶ, μιὰ μέρα ὁ ντερβίσης εἶδε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ εἶπε, νὰ πῆς τὸν πατέρα σ' νὰ μὲ δόσ' ἐκεῖνο πού μ' ἔταξε. Τὸ βράδ' πάγ' λέγ' στὸν πατέρα τ', ἀπάντησα ἓνα ντερβίς' καὶ μ' εἶπε νὰ πῆς στὸν πατέρα σ' νὰ μὲ δόσ' κεῖνο πού μ' ἔταξε. Σὰν τ' ἄκουε ὁ βασιλὲς καταπικράθηκε πὲς τὸν πὼς ξέχασες νὰ μὲ τὸ πῆς. Τὴν ἄλλ' μέρα ὁ ντερβίσης βλέπ' τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ ρωτάγ', τῶπες τὸν πατέρα σ' ;

—Τὸ ξέχασα.

—Παρ' αὐτὸ τὸ μῆλο καὶ ὅταν τὸν δῆς θὰ θυμηθεῖς νὰ τὸ πῆς.

Τὸ βασιλόπουλο δειχ' τὸ μῆλο στὸν πατέρα τ' καὶ τὸν λέγ', ὁ ντερβίσης μ' ἔδωσε τὸ μῆλο γιὰ νὰ μὴ ξεχάσω νὰ στὸ πῶ.

—Πὲς τὸν πὼς τῶφαγες.

Τὴν ἄλλ' μέρα τὸ βλέπ' ὁ ντερβίσης, πάλε ρωτάγ' ἂν τῶπε καὶ κεῖνο εἶπε, ξέχασα καὶ τῶφαγα.

—Νὰ δόσης τὸν πατέρα σ' αὐτὰ τὰ κομπολόγια καὶ νὰ τὸν πῆς, τὸ τάμα πού μ' ἔταξε νὰ μὲ δόσ'.

Ὁ βασιλὲς ἀπ' τὴ λύπ' τ' θὲ νὰ χάσ' τὸ νοῦ τ', ἔπρεπε νὰ βαστάξ'

1) Εὐλογία.

τὸ λόγο πού ἔδωσε στὸ ντερβίς' καὶ λέγ' στὸ βασιλόπουλο, πές τον ἄς σκύψ' κ' ἄς τὸ πάρ'.

Τὴν ἄλλ' μέρα τὸ βασιλόπουλο βλέπ' τὸν ντερβίς' καὶ τὸν εἶπε, τὰ κομπολόγια τὰ ἔδωσα στὸν πατέρα μ' καὶ τὸν εἶπα πὼς θέλεις κείνο πού σ' ἔταξε καὶ μ' εἶπε, ἄς σκύψ' κ' ἄς τὸ πάρ'. Ὁ ντερβίσης σκύφτ' καὶ πέρν' τὸ βασιλόπουλο, τὸ βάζ' στὸ νῶμό τ' καὶ παγ', πάγ' καὶ πᾶνε σ' ἓνα μεγάλο παλάτ' καὶ ζοῦσαν μαζύ. Ὅταν τὸ βασιλόπουλο ἔκλεισε τὰ δέκα ἑφτά χρόνια ὁ ντερβίσης τὸ ἔδωσε τὰ κλειδιά καὶ τὸ εἶπε, σ' ὄλες τις κάμαρες ἔμπα, ἔβγα, μόνο σ' αὐτήνα τὴν κάμαρα νὰ μὴ μπῆς.

Μιὰ μέρα πού ἔλειπ' ὁ ντερβίσης, τὸ βασιλόπουλο ἀνοίγ' τὴν κάμαρα πού τὸ εἶπε νὰ μὴν ἀνοίξ' καὶ τί νὰ δγῆ μέσα, βλέπ' τρεῖς βρούσες πού ἡ μιὰ ἔτρεχ' ἀσῆμ', ἡ ἄλλη μάλαμα κ' ἡ τρίτ' διαμάντια, τὸ βασιλόπουλο σάστισε, βάζ' τὸ δάχτυλο τ' κατ' ἀπ' τὴ βρούσ' πού ἔτρεχε μάλαμα καὶ μάλαματώθηκε τὸ δάχτυλό τ'. Ὁ ντερβίσης σὰν εἶδε τὸ χρυσὸ δάχτυλο τοῦ βασιλόπουλου τὸ εἶπε, δὲν ἔπρεπε αὐτὰ νὰ τὰ δγῆς τόσο μικρός. Ὅλα αὐτὰ εἶναι δικά σ', τὸν βούτηξε μέσα στὸ μάλαμα καὶ τὸν εἶπε νὰ πᾶς νὰ γυρίσης ὄλο τὸν κόσμο καὶ μετὰ, νὰ πᾶς στὸν πατέρα σ' καὶ στὴν μητέρα σ' πού σὲ περιμένε. Στὸ δρόμο πού θὰ πηγαίης θὰ βρεῖς ἓνα φτωχὸ γέρο, θὰ τὸν δώσεις τὸ μάλαμα νὰ στείλ' στὰ παιδιά τ' καὶ σὺ νὰ πάρς τὸ δέγμα τ' καὶ νὰ τὸ φορέσης, τὸν ἔδωσε καὶ μιὰ τρίχα καὶ τὸν εἶπε σὰν ἔχς ἀνάγκ' ἀπὸ τίποτε νὰ τὴν καίς καὶ θὰ ἔρχεται ἡ φάσα, ἓνα ὠραῖο ἄσπρο ἄλογο μὲ φτερά. Τὸ βασιλόπουλο ἀποχαιρέτησε τὸν ντερβίς'. Στὸ δρόμο ὁπὺ πηγαινε ἦρε τὸν γέρο, τὸν ἔδωσε μάλαμα κ' αὐτὸς πῆρε τὸ δέγμα τ' κ' ἔγινε γέρος. Παγαίν', παγαίν' καὶ φθάν' σ' ἓνα παλάτ', παρακάλεσε τὸν περιβολάρ' νὰ τὸν ἀφίς' νὰ μείν' μαζύ τ' νὰ τὸν βοηθῆ στὶς δουλιές καὶ τὸ δέχθηκε. Μιὰ μέρα βλέπ' στὸ παράθυρο τῆ βασιλοπούλα, καίγι' τὴ τρίχα καὶ γίνεται ἓνα ὠραῖο βασιλόπουλο, ἔρχεται κ' ἡ φάσα, κάθεται πανωθιό τς καὶ κάμν' περίπατο μέσ' στὸ περιβόλ', ἡ βασιλοπούλα τὸ εἶδε καὶ τὸ ἀγάπησε. Τὴν βασιλοπούλα, βασιλόπουλα πολλὰ τὴ ζητούσανε κ' ὁ βασιλῆς ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἤθελε νὰ κάν' γαμπρό, ἡ βασιλοπούλα κανένα δὲν ἤθελε, εἶπε μόνε ἂν μὲ δώστε αὐτὸν τὸν γέρο πού βοηθεῖ τὸν περιβολάρ', μόνε αὐτόνα θὰ πάρω κ' ὁ βασιλῆς ἀναγκάσθηκε νὰ δός' τὴν ἄδεια καὶ βόλεψαν δυὸ κάμαρες στὸ περιβόλ' καὶ κεῖ νὰ καθήσανε. Ἡρθ' ὁ καιρὸς νὰ πάγ' ὁ βασιλῆς στὸν πόλεμο, γίνοντανε στὸ παλάτ' μεγάλες ἐτοιμασίες, στρατός, καβαλλαρία μαζεύοντανε, ὁ ὀχτρός προχωροῦσε, πάγ' ἡ βασιλοπούλα καὶ λέγ' στὸν πατέρα τς, νὰ δώσνε ἓνα ἄλογο στὸν ἄντρα τς νὰ πάγ' καὶ κείνος μὲ τὸ στρατό. Ὁ βασιλῆς γέλασε, εἶπε καὶ τὸν ἔδωσαν ἓνα ψωριασμένο ἄλογο κ' ἔφυγε δυὸ μέρες πρὶν ξεκινήσ' τὸ στρατό. Ὁ βασιλῆς μὲ τὸ στρατὸ ἔφυγε, ὁ γαμπρός τ' ἦτανε ἀκόμα ἔξω ἀπ' τὴν πολιτεία,

τὸ ἄλογό τ' χωμένο μέσα στὴ λάσπ', ὅταν περνοῦσε ἀπὸ κεῖ ὁ βασιλὲς γύρσε τὸ πρόσωπό τ' ἀπ' τ' ἄλλο μέρος γιὰ νὰ μὴ τὸν δγῆ. Ἀρχίνσ' ὁ πόλεμος μὲ τὰ σπαθιά χτυπιούντανε κ' ἓνα χρυσοφορεμένο βασιλόπουλο σ' ἓνα φτερωτὸ ἄσπρο ἄλογο πολεμοῦσε σὰ λιοντάρ' καὶ σκότωσε πολλοὺς ἀπ' τοὺς ὀχτροὺς καὶ στὸ τέλος πληγώθηκε. Ὁ ἴδιος ὁ βασιλὲς ἔβγαλε ἀπ' τὸν κόρφο τ' ἓνα ὠραῖο χρυσοκεντημένο μαντήλ' κ' ἔδωσε τὴ λαβωματιά τ', κ' ἤθελε νὰ τὸ πάρ' μαζὺ τ' στὸ παλάτ' νὰ τὸ περιποιηθῆ, νὰ γιαιτρέψ' τὴ πληγὴ τ'. Τὸ βασιλόπουλο δὲ δέχθηκε κ' ἔφυγε. Ὁ βασιλὲς εἶπε μέσα τ', τέτοιος ἄξιζε γιὰ τὴν κόρη μ' κ' ὄχι κείνος. Γυρίζοντας στὴν πολιτεία τ' μὲ τὸ στρατό, πάλε βλέπ' τὸν γαμπρό τ' στὸ ἴδιο μέρος ποὺ ἦτανε καὶ στὸν πηγαμιό καὶ καταστεναχωρέθηκε. Μόλις ἔφθασε στὸ παλάτ', ὁ βασιλὲς πῆγε νὰ δγῆ τὴν κόρη τ', τὴν εἶπε στὸν πόλεμο ἦλθε κ' ἓνα ἀντριωμένο κ' ὠραῖο βασιλόπουλο χρυσοφορεμένο ποὺ πολέμισε καλλίτερα ἀπ' ὄλους, πληγώθηκε καὶ τὴν πληγὴ τ', ἔδωσα μὲ τὸ μαντήλι μ' τὸ χρυσοκεντημένο, αὐτόνα νὰ ἔπερνες κόρη μ'.

Ἡ βασιλοπούλα δὲ βάσταξε, βγάξ' ἀπ' τὸ χέρ' τ' ἀντροῦ τς τὸ μαντήλ' ποὺ ἦτανε στὴν κάμαρα δίπλα καὶ τὸ δίχν' στὸν πατέρα τς. Ὁ βασιλὲς ὀλόχαρος σκάνεται καὶ βλέπ' τὸ ἴδιο τὸ βασιλόπουλο, τὸ ἀγκάλιασε, τὸ φίλσε, φίλσε τὴ βασιλοπούλα κ' ἔκαμε γιορτὲς μεγάλες καὶ χαρὲς σ' ὄλο τὸ βασίλειο. Ὑστερα πὸ μέρες τὸ βασιλόπουλο πῆρε τὴ βασιλοπούλα νὰ πᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τ', ὁ βασιλὲς τοὺς ἔδωσε τὴν εὐχὴ τ'. Τὸ βασιλόπουλο καίγι τὴν τρίχα κ' ἔρχεται ἢ φάσα, ἀνεβαίνει κ' οἱ δυὸ καὶ πᾶνε στὸ ντερβίς, πέρνουν ὄλους τοὺς θησαυροὺς μὲ τίς τρεῖς βρούσες καὶ τὸν ντερβίς' μαζὺ καὶ πῆγανε στὴν πολιτεία ποὺ ἦτανε τὸ βασίλειο τοῦ πατέρα τ' κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

78. Ἡ βασιλοκόρ' κ' οἱ κλέφτιδοι.

Καστανιῆς

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα κ' εἶχανε μιὰ κόρ', πέθανε ὁ βασιλὲς κ' ἡ βασίλισσα, ἡ βασιλοπούλα ἔμεινε μονάχ' καὶ πῆρε τριάντα ἔννιά κοπέλλες καὶ κείν' σαράντα καὶ νυχτέρευε. Ἐνα βράδ' ἔσβυσε τὸ φῶς τς καὶ δὲν εἶχε σπύργια νὰ τ' ἀνάψ', ἄνοιξε τὸ παράθυρο κ' εἶδε ἀντίκρου στὸ βουνό ἓνα φῶς, σκώθηκε καὶ πῆγε, ἦτανε σαράντα κλέφτιδοι, κ' οἱ σαράντα κοιμούντανε καὶ στὴ μέσ' ἓνα μεγάλο καζάν' ἔβραζε κρέας. Ἡ βασιλοπούλα πῆρε μιὰ φωτιά κ' ἓνα κομμάτ' κρέας κ' ἔφυγε. Τὴν εἶπαν τὰ κορίτσια ποῦ τὰ βρῆκες ;

— Μὴ μὲ ρωτᾶτε, τὰ ἡῦρα πάνω στὸ βουνό.

Τὸ δεύτερο βράδ' πάλι πῆγε καὶ πῆρε φωτιά καὶ κρέας κ' ἔφωγ.

Στὶς τρεῖς βραδυὲς τὴν φύλαξ' ὁ μέγας ὁ κλέφτης καὶ τὴν εἶπε, μεῖς εἴμαστε σαράντα κλέφτιδοι καὶ δὲ φοβᾶσαι ποὺ ἔρχεσαι καὶ πέρνης τὸ κρέας καὶ τὴ φωτιά, τί νὰ σὲ κάνω ;

—Μὴ μὲ πειράζεις, ἔχω τριάντα ἔννια κοπέλλες καὶ νυχτερεῦμε, ἔσένα θὰ σὲ πάρω γὼ καὶ τὰ κορίτσια θὰ τὰ δόσμε στοὺς ἀλληνοὺς.

—Πότε νᾶλθουμε ;

—Αὔριο ἅπ' τὴν πίσ' πόρτα τοῦ παλιτιοῦ εἶναι ἓνα παράθυρο, ἀπὸ κεῖ νᾶρθετε.

Ἡ βασιλοπούλα τρόχσε τοῦ βασιλῆ τὸ σπαθὶ καὶ μόλις ἔμπαινε ὁ ἓνας, τὸν ἔπερνε τὸ κεφάλι τ', ὁ τελευταῖος σὰ νὰ μυρίστηκε κάτι, σήκωσε λίγο τὸ κεφάλι τ' νὰ δγῆ κ' ἡ βασιλοπούλα πρόφθασε καὶ πῆρε λίγο τὸ κεφάλι τ' στὴν κορφή. "Α, λέγ', σκύλα, αὐτὸ τὸ κακὸ ποὺ μ' ἔκαμες κ' ἔκοψες τὰ παλληκάρια μ' κ' ἔκοψες τὸ κεφάλι μ' νὰ γίν' κολοκυθένιο, θὰ σὲ βράσω νὰ σὲ φάγω, σὰ γίν' τὸ κεφάλι μ' καλά.

"Ἐγινε καλά, πῆγε καὶ τὴν πῆρε καὶ τὴν πῆγε στὸ βουνό, κεῖ τὴ ξεγύμνωσε ὅπως τὴν γένσε ἢ μάννα τς, τὴν ἔδεσε μὲ τὴν τριχιά σ' ἓνα δέντρο κ' αὐτὸς πῆγε νὰ μαζέψ' ξύλα. Στὴν τελευταία ἀγκαλιὰ τὰ ξύλα ποὺ πῆγε νὰ φέρ' περνοῦσε ἓνα κάτεργο καὶ φωνάζ' ἡ βασιλοκόρ' καὶ γὼ χριστιανὴ εἶμαι σὰν καὶ σᾶς, στείλτε καὶ σώστε με. "Ἐβγαλαν μιὰ βάρκα, πῆγαν κ' ἔκοψαν τὴν τριχιά, τὴν ἔδωσαν ἓνα ροῦχο κ' ἔβαλε καὶ τὴν πήρανε μέσα στὸ κάτεργο. Ὁ καπετάνιος τὴ ρώτισε πῶς τόπαθε, κ' εἶπ' ἡ βασιλοπούλα ὅλ' τὴν ἱστορία τς ἅπ' τὴν ἀρχή.

Ὁ καπετάνιος τὴν εἶπε καὶ γὼ βασιλοπαῖδ' εἶμαι, μὴ φοβᾶσαι, θὰ σὲ πάρω γυναῖκά μ'.

—"Αχ, πῶς νὰ μὴ φοβοῦμαι κολοκυθίλας μυρίζ'.

Ὁ κλέφτης σὰν πῆγε τὰ ξύλα καὶ δὲν τὴν ἤρε πῆγε στὴ θάλασσα κ' ἔπιασε τοῦ κάτεργου τὸ τιμόν' ἀπὸ κάτω, γι' αὐτὸ ἔλεγε ἡ βασιλοκόρ' κολοκυθίλας μυρίζ'.

—Μὴ φοβᾶσαι, τὴ λέγ' τὸ βασιλοπαῖδ', δὲ φαίνεται πουθενά, γὼ δῶ εἶμαι.

Αὐτὸς ἔβγαζε τὸ κεφάλ' ἔξω καὶ σὰν ἔσκυφταν νὰ δοῦνε πὸ ποῦ εἶρχονταν ἡ μυρωδιά, ἔχωνε τὸ κεφάλ' τ' μέσα στὴ θάλασσα, "Ἐφθασαν στὴν πολιτεία καὶ τὸ βασιλόπαιδο τὴν πῆγε στὸ παλάτ' τ' καὶ τὴν στεφανώθηκε, μὰ ἡ βασιλοκόρ' ὅλο καὶ μύριζε κολοκυθίλας καὶ τόλεγε στὸν ἄντρα τς. Ὁ κλέφτης πῆγε στὴν πολιτεία καὶ πῆρε χῶμα πεθαμμένο καὶ τόρριξε μέσα στὴ χώρα κ' εἶπε, «Νὰ πεθάνε ὅλοι, ἔξὸν ἅπ' τὴ βασιλοπούλα ὡς ποὺ νὰ τὴ βράσ', νὰ τὴ φάγ' κ' ὕστερα νὰ ξυπνήσνε». Πῆγε καὶ τὴν τράβηξε πλάγ' ἀπ' τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴν ἔλεγε, ἔλα νὰ σὲ βρά-

σω νὰ σὲ φάγω, αὐτὴ ξεφώνιζε, μὰ οἱ πεθαμμέν' ἀκοῦνε ;

Τὴν κατέβασε κάτ', τὴν ἔβαλε καὶ γέμισε τὸ καζάν' νερό, ἀναψε τὴ φωτιά καὶ τὸ νερὸ ἔβραζε. Σῦρε τὴν εἶπε νὰ φέρῃ ἀκόμα ἓνα δρόμο νερὸ ἀπ' τὸ πηγὰδ'. Ἡ βασιλοκόρ' πῆρε τὰ σταμνιά καὶ πῆγαινε κ' ἔκλαιγε. Πῶς, Θεέ μ', πῶς νὰ πάγω νὰ μὲ φάγ'. Τὴν ἄκσε καὶ βγῆκ' ὁ Ἀράπς πὸ μέσα τὸ πηγὰδ' καὶ τὴν εἶπε, γιατί κλαῖς, κοπέλλα μ'.

— Πῶς νὰ μὴ κλαίγω ποῦ θὰ πάγω καὶ τὸν τελευταῖο δρόμο νὰ μὲ φάγ'.

— Νὰ μὴ ξαναγυρίσης, μόνε νὰ πᾶς ἴσια στὸ παλάτ' νὰ βάλῃς πρῶτα τὸ δεξιὸ σ' πόδ' καὶ νὰ τσουγκρίσης τὰ σταμνιά σ', νὰ τὰ σπύσης καὶ νὰ πῆς,

*Σκωθῆτε πεθαμμέν'
νὰ φᾶτε τίς ζωντανοί.*

Ξύπνησαν ὅλ' οἱ ἀνθρώποι τοῦ παλατιοῦ, ξύπνησαν καὶ τὰ λιοντάρια ποῦ φύλαγαν τίς πόρτες, μόλις ἔκαμε νὰ βγῆ ὁ κλέφτης ἀπ' τὴν πόρτα τὸν ἔφαγαν. Τὸ βασιλόπουλο εἶπε στὴ βασιλοπούλα, γυναῖκά μ', τί ἔγινε ;

— Δὲ σὲ εἶπα πῶς ; μύριζε κολοκυθίλας ; καὶ τὸν ἀφηγήθηκε ὄλα ποῦ τράβηξε. Ὑστερα ἔκαμαν χαρὲς καὶ πασχαλιὲς καὶ ξεφάντωσης πολλές.

79. Οἱ Μήνιδιοι.

Τζετῶ

Ἦτανε δυὸ γειτόνες γρηές, ἡ μιὰ ἦτανε ἀρχόντσα καὶ κακιὰ ἢ ἄλλη φτωχιά καὶ καλή. Ἡ ἀρχόντσα ἀποροῦσε μὲ τί θρέφ' τ' ἀγρόνια τς ἡ φτωχιά κ' εἶναι στρουμπουλά ¹⁾ τὴ ρώτσε μιὰ μέρα καὶ κείν' εἶπε, σὰ ζυμώνω τὸ ψωμί σ', πάγω σπίτι μ' μὲ τὰ ζυμάρια στὰ χέρια, πὸ κεῖνα κάμνω μιὰ πῆττα, τὴ ψῆνω στὴ γωνιά καὶ τρῶνε. Τὴν ἄλλ' μέρα ἡ φτωχιά πῆγε καὶ ζύμωσε τὸ ψωμί τῆς ἀρχόντσας, ἡ ἀρχόντσα δὲ τὴν ἄφσε νὰ φύγ' μὲ τὰ ζυμάρια στὰ χέρια καὶ τὰ παιδιὰ ξμναν νηστικά. Ἡ φτωχιά βάζ' μιὰ κεραμίδα στὴ φωτιά πῶς θὰ ψῆσ' πῆττα στὰ παιδιὰ καὶ πέρν' τὸ καλαθάκ' τς καὶ πάγ' ἔξω στὸ βουνὸ νὰ μαζέψ' λάχανα. Ἐκεῖ στὴ σκιὰ ἑνοῦ μεγάλου δέντρον βλέπ' δώδεκα παλληκάρια.

— Καλή σου μέρα, κερά. Τί γυρεύς ;

— Ἦλθε νὰ μαζέψω λάχανα, νὰ μαγερέψω, νὰ φᾶνε τ' ἀγρόνια μ', νὰ φάγω καὶ γώ.

— Κερά, νὰ μᾶς πῆς ἀπ' τοὺς δώδεκα Μήνιδιοι, ποιοὺς εἶν' ὁ πιὸ καλός ;

1) Παχουλά.

--"Ὅλ' ἄξιοι καὶ καλοὶ εἶναι, ὁ καθένας μὲ τῆ χάρη τ', μόνε γώ μαι φτωχιά καὶ δὲ μπορῶ νὰ τοὺς χαρῶ.

--Δόσ' μας, κερά, νὰ σὲ γεμίσει τὸ καλάθι σ' λάχανα.

"Ἡ γρηὰ μὲ τὸ καλάθ' γεμᾶτο πάγ' στὸ σπίτι τς, τ' ἀδειάζ' κι' ἀντὶ λάχανα τὸ καλάθ' ἦτανε γιομᾶτο φλουριά. Ἡ γρηὰ ὀλόχαρη γύρεψε τὸ κόσκινο τῆς ἀρχόντσας νὰ τὰ κοσκινίς', ἀπ' τῆ βιά τς νὰ τὸ δόσ' πίσ', δὲ πρόσεξε πὺ κόλσε ἕνα φλουρι στὸ κόσκινο. Ἡ ἀρχόντσα ἄλειψε στὸ κόσκινο μέλ' γιὰ νὰ δγῆ τί θυ κοσκινίς' ἢ φτωχιά καὶ τῆ ρωτάγ', τί κοσκίνεις ;

--Κομμάτ' σιάρ'.

--Τί σιάρ' λές, πὺ ἦτανε κολλημένο ἕνα φλουρί.

Τότες εἶπ' ἡ γρηὰ, χθές σὰ δὲ μ' ἄφσες νὰ φύγω μὲ τὰ ζυμάρια στὰ χέρια γιὰ νὰ ψήσω τ' ἀγγόνια μ' πῆττα, πεινούσανε, τί νὰ κάμω, ἔβαλα μιὰ κεραμίδα στὴ φωτιά γιὰ νὰ θαρροῦνε πὺς ψήνεται πῆττα καὶ γὼ πῆρα τὸ καλάθι μ' νὰ πάγω νὰ μαζέψω λάχανα. Ἐξω στὸ βουνὸ στὴ σκιὰ ἐνοῦ μεγάλου δέντρου εἶδα δώδεκα παλληκάρια νὰ κάθονται καὶ νὰ διασκεδάζνε. Τὰ εἶπα, καλή σας μέρα, παλληκάρια.

--Καλή σου μέρα κερά. Τί γυρεύς ;

--Ἦλθα νὰ μαζέψω λάχανα, νὰ μαγερέψω, νὰ φῶνε τ' ἀγγόνια μ' νὰ φάγω καὶ γὼ.

--Κερά, νὰ μᾶς πῆς ἀπ' τοὺς δώδεκα τοὺς Μήνιδοι ποῖος εἶν' ὁ πιὸ καλός ;

--"Ὅλ' ἄξιοι καὶ καλοὶ εἶναι, ὁ καθένας μὲ τῆ χάρη τ' μόνε γὼ εἶμαι φτωχιά καὶ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς χαρῶ.

--Δόσ' μας κερά, τὸ καλάθι σ' νὰ στὸ γεμίσει.

Πάγω στὸ σπὶτ' ἀδειάζω τὸ καλάθ', τὸ καλάθ' ἦτανε γεμᾶτο φλουριά.

Τὴν ἄλλ' μέρα ἡ ἀρχόντσα πέρν' ἕνα καλάθ' μεγαλείτερο καὶ πάγ' πάνω στὸ βουνὸ νὰ μαζέψ' λάχανα, βρίσκ' κὰτ' πὸ τὸ μεγάλο δέντρο τὰ δώδεκα παλληκάρια νὰ κάθονται καὶ νὰ διασκεδάζνε.

--Καλή σας μέρα, παλληκάρια.

--Καλή σου μέρα, κερά, τί γυρεύς ;

--Νὰ ἦλθα νὰ μαζέψω λάχανα.

--Ποῖος πὸ ὅλους τοὺς Μήνιδοι εἶν' ὁ πιὸ καλός ;

--Τύφλα μούντζα ὅλοι τς.

--Δόσε κερὰ τὸ καλάθ' σ' νὰ στὸ γεμίσει λάχανα.

Ὀλόχαρη γυρνάγ' σπὶτ' μὲ τὸ καλάθ' γεμᾶτο. Τ' ἀδειάζ' καὶ τί νὰ δγῆ, φίδια τρέχνε δεξιὰ κι' ἀριστερά, ἀφοῦ τῆ φοβέρισανε κατέβαινανε πὸ τῆ γωνιά στὸ σπὶτ' τῆς φτωχιάς καὶ τὸ κάθε φίδ' γίνοντανε καὶ πῶνα φλουρί.

80. Ἡ Θεodώρα στὸ στρατό.

Τζετώ

Μιά φορά κ' ἕνα καιρὸ ἦτανε ἕνας πατέρας κ' εἶχε τρεῖς κόρες, τὸν ἤλθε διαταγὴ νὰ πάγ' στὸ στρατὸ κ' ἦιανε πολὺ στεναχωρημένος, ἡ μεγάλη τ' κόρ' τὸν ρωτάγ', τ' ἔχς πατέρα κ' εἶσαι συλλογισμένος ;

—Ποῦ νὰ μὴν εἶμαι ; μ' ἤλθε μῆνυμα νὰ πάγω στὸ στρατό.

—Καὶ γὼ νόμισα ποὺ ἤθελες νὰ με παντρεύης.

Κ' ἡ δεύτερη τὸν βλέπ' στεναχωρημένο καὶ τὸν ρωτάγ', πατέρα, γιατί εἶσαι συλλογισμένος ;

—Τί νὰ σὲ πῶ, κόρη μ', τὸ εἶπα καὶ σὴν μεγάλ'.

—Πές τό με, ἴσως καὶ σὲ βοηθήσω σὲ τίποτε.

—Μ' ἤλθε μῆνυμα νὰ πάγω στὸ στρατό.

—Καὶ γὼ νόμισα πὼς ἤθελες νὰ με παντρεύης.

Τὸν βλέπ' κ' ἡ μικρότερη καὶ τὸν ρωτάγ', γιατί πατέρα, εἶσαι συλλογισμένος ;

—Τί νὰ σὲ τὸ πῶ, κόρη μ', τὸ εἶπα καὶ σὴν ἀδελφές σ'.

—Πές τό με κ' ἴσως κάμω τίποτε καὶ ξεστεναχωρηθεῖς.

—Μ' ἤλθε μῆνυμα νὰ πάγω στὸ στρατό.

—Μὰ γι' αὐτὸ στεναχωριέσαι ; δός' με τὰ ροῦχά σ', τὸ τουφέκι σ', τ' ἄλογό σ' καὶ γὼ θὰ πάγω γιὰ σένα.

Ὁ πατέρας τς δὲν τῷστεργε, ἡ κόρ' ἐπέμενε, ἔκοψε τὰ μαλλιά τς, βάζ' ἀντρίκια ροῦχα, κέρν' τὸ τουφέκ', ἀνεβαίν' στ' ἄλογο καὶ πάγ' στὸ στρατὸ καὶ εἶπε πὼς τὴν λένε Θεodώρα. Ὁ Θεodωρος συντρόφεψε μ' ἕνα κ' ἔπιασαν φιλίες, στὸ φίλο τ' ὄλο φαίνονταν ὁ Θεodωρος πὼς δὲν ἦτανε ἄντρας, κ' ὅταν ὁ φίλος τ' πῆγαινε στὸ χωριὸ τ' ἔλεγε σὴν μάννα τ'.

*Θεodωρος, Θεodώρα μοιάζει,
τὴν καρδιά μου μαραγκιάζει.*

—Ἀφοῦ θαρρεῖς πὼς εἶναι κορίτσ', πάρ' τον μιὰ μέρα καὶ πῆγαινε τον κεῖ ποὺ πουλοῦνε βραχιόλια καὶ καρφίτσες. Πάνε, ὁ Θεodωρος θέλ' νὰ δγῆ τὰ πιστόλια καὶ λέγ' στὸ σύντροφό τ', τί θὰ κάνς τὰ βραχιόλια, κορίτσ' εἶσαι ; Πάλε τὸν φαίνονταν πὼς δὲν ἦτανε ἄντρας κ' ἔλεγε.

*Θεodωρος, Θεodώρα μοιάζει,
τὴν καρδιά μου μαραγκιάζει.*

Πέρασαν τρία χρόνια στὸ στρατό, ὅταν θὰ γύριζαν στὸ χωριὸ ὁ σύντροφος κατάλαβε διὸ ὁ Θεodωρος ἦτανε Θεodώρα καὶ τρέχ' νὰ τὴ προφθάσ'· τὴ νύχτα μπαίν' μέσ' στὸ σπύτ' τς κ' ἀποκοιμισμέν' καθὼς ἦτανε τὴ μαγεύ' καὶ τὴν πάγ' σπύτι τ'. Ὅταν ἡ Θεodώρα ἀνοῖξε τὰ μάτια κ'

ἀντι τὸν πατέρα καὶ τίς ἀδελφές τς, βλέπ' πλάγι τς τὸν σύντροφο τοῦ στρατοῦ καὶ νᾶναι σὲ ξένο μέρος κατακοκκίνισε. Αὐτὸς τὴν λέγ' χίλια γλυκά λόγια, πὼς τὴν ἀγαπάγ', πὼς θέλ' νὰ τὴν κἀν' γυναῖκά τ', ἡ Θεοδώρα οὔτε λόγο τὸν ἔκρινε. Περνάγι' ἕνας χρόνος, περνοῦνε δυό, περνοῦνε τρεῖς οὔτε λόγο λέγ'. "Ολοι τὴν εἶχανε γιὰ βουβή, λόγο δὲν ἄνοιγε νὰ πῆ κ' ὁ σύντροφός τς στὸ στρατὸ ἀρρωβωνιάσθηκε μ' ἄλληνα καὶ θὰ γίνονταν ἡ χαρά τ'. Στὴν ἐκκλησιὰ πὸν πήγανε νὰ στεφανωθοῦνε, πήρανε μαζὺ καὶ τὴ βουβή, ἡ βουβὴ ἀνάφτ' ἕνα κερὶ καὶ δὶν' φωτιὰ στὸ μανίκι τς' ἡ νύφ' 1) τὴ βλέπ' καὶ λέγ', ἡ βουβὴ θὰ καεῖ, σβύστε τὴ φωτιὰ.

—Μά, λέγ' ἡ Θεοδώρα, γὼ τρία χρόνια φύλαξα καὶ δὲ μίλσα καὶ σὺ τί γλήγορα πὸν μίλσες ;

Κι' ὁ γαμπρὸς λέγ' φέρετε τὴ Θεοδώρα νὰ στεφανωθῶ πὸν τρία χρόνια ἀπ' τὴ ντροπὴ τς δὲ μίλσε. Κ' ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

81. Σὺ θάσαι ἡγούμενος καὶ γὼ μαθητής σ'.

Τζετῶ

"Ἦτανε ἕνας βασιλὲς καὶ μιὰ βασίλισσα, εἶχανε κ' ἕνα γιό. Τὸ βασιλόπουλο ὄλ' τὴ μέρα κλεισμένο μέσ' στὴ κάμαρα τ', ὄλο διάβαζε, διάβαζε καὶ δὲν ἤθελε οὔτε χρυσᾶ ροῦχα, οὔτ' ἀλόγατα, οὔτε διασκεδάσεις, τὰ χρόνια περνούσανε, ὁ βασιλὲς γερνοῦσε κ' ἤθελε νὰ τὸ παντρέψ' κ' ὕστερα νὰ πεθάν', αὐτὸ δὲν ἤθελε νὰ παντρευθῆ. Φωνάζ' καὶ τὸ βεζύρ' τ' ὁ βασιλὲς νὰ τὸ πείσ' ν' ἀλλάξ' γνώμ', κάμαναν τραπέζια μὲ πολλὰ φαγιὰ καὶ κρέατα, τὸ βασιλόπουλο τρώγ' μόνε γάλα καὶ γιανούρ'. Ὁ βεζύρος προσπαθεῖ νὰ τὸ πείσ' νὰ παντρευθῆ καὶ νὰ φάγ' ἀπ' τὰ δικά τους φαγιὰ. Τὸ βασιλόπουλο δὲν ἤθελε, στὸ δικό τ' τὸ πιάτο ἄνθισε βασιλικὸς καὶ τ' ἄλλα πιάτα γέμισαν ὄλο γαίματα. Τὸ βασιλόπουλο τὴν ἄλλ' μέρα μαζεύγι' τὰ βιβλία τ', παρατάγι' παλάτια, δόξες καὶ πλούτα καὶ πάγ' στ' Ἄγιο Ὄρος γιὰ τὴ ψυχὴ τ'. Παρακαλεῖ τὸν ἡγούμενο νὰ μείν' ἐκεῖ καὶ νὰ κἀν' καμμιά δουλειὰ. Τὸν ἔβαλαν νὰ φυλάγ' κατοίκια. Τὰ κατοίκια ἀδυνατοῦσαν κ' εἶπ' ὁ ἡγούμενος νὰ πάγ' ἕνας ἀπ' τοὺς καλόγερους νὰ δγῆ ποῦ τὰ βόσκ' τὰ κατοίκια κ' εἶν' ἀδύνατα.

Πάγ' ὁ καλόγερος καὶ τί νὰ δγῆ, ὁ νιοφερμένος νὰ διαβάζ' καὶ τὰ κατοίκια νὰ ἔχνε ἀψηλὰ τὰ κεφάλια τς, νὰ μὴ τρῶνε, τὰ γύρω δέντρα νὰ χαμηλῶνε τὰ κλωνιὰ καὶ νὰ προσκυνοῦνε.

Παγαίν' καὶ τὸ λέγ' τὸν ἡγούμενο. Πάγ' ὁ ἡγούμενος, τί νὰ δγῆ, τὰ κατοίκια στὸν οὐρανὸ γυρισμένα τὰ κεφάλια τς καὶ τὰ δέντρα μὲ χαμη-

1) Κεῖνον τὸν καιρὸ οἱ νῦφες δὲν ὀμιλοῦσαν, τὸ εἶχαν ντροπὴ.

λωμένα τὰ κλωνιά νὰ προσκυνοῦνε. Τότε ὁ ἡγούμενος τὸν λέγ': «Σὺ εἶσαι ἅγιος ἄνθρωπος, σὺ θάσαι ἡγούμενος καὶ γὼ μαθητὴς σ'».

82. Ἡ γρηὰ κι' ὁ ἅγιος Πολύκαρπος.

Τζετῶ

Μιά φτωχὴ γρηὰ εἶχε τὸ καλύβ' τς ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ κάθουνταν μαζὺ μὲ τὸ σκυλί τς, εἶχε κ' ἓνα μικρὸ περιβόλ' μὲ μιὰ μεγάλ' ἀπιδιά.

Ἡ γρηὰ δὲ πρόφθαινε νὰ φάγ' ἀπ' τὰ μεγάλα ἀπιδιά, τὰ τρωγαν τὰ παιδιὰ. Μιά μέρα τὸ χειμῶνα ποὺ εἶχε κρύυ πολὺ καὶ φουσοῦσε δυνατὸς ἀέρας ἡ γρηὰ μαζεύτηκε νὰ κοιμηθῆ. Χτυπάγι' ἡ πόρτα, τὸ σκυλί ἀρχίζ' νὰ γαυγίζ', ἡ γρηὰ ἔνοιωσε, ἀνοιξε τὴν πόρτα καὶ μπαίν' μέσα ἓνας γέρος τζατζαλιάρς 1) σὰ ζητιάνος καὶ τὴν λέγ' δὲν ἔχς κανένα μέρος νὰ ξενοχτίσω ἀπόψε ;

—Ἐχω ἓνα τζάτζαλο στρῶμα μὲ τ' ἄχερο κ' ἓνα τζάτζαλο πάπλωμα ποὺ σκεπάζουμαι, κοιμήσ' ἔσὺ ποὺ εἶσαι κουρασμένος.

Ἐβαλε τὸ φτωχὸ νὰ κοιμηθῆ πάνω στὴ βασταγαριὰ 2) στὸ στρῶμα καὶ κείν' ἀκούμπησε τὸ κεφάλ' τς πάνω στὸ σκυλί κ' ἀποκοιμήθηκε. Ἡ γρηὰ σηκώθηκε πρὸ καὶ λέγ' μέσα τς, νὰ πάγω ἔξω στὸ χωριὸ νὰ γυρέψω λίγο ψωμί νὰ φάγ' ὁ μουσαφίρς.

Ἦταν γύρσε, ὁ τζατζαλιάρς τὴ λέγ': ποῦ πῆγες, γρηά ;

—Πῆγα στὸ χωριὸ νὰ βρῶ λίγο ψωμί νὰ σὲ δόσω.

—Σ' εὐχαριστῶ, δὲ θέλω τίποτα, σὺ τί θέλς ἀπὸ μένα ;

—Τί νὰ θέλω. Θέλω νὰ βρῶ κανένα τρόπο νὰ μὴν ἔρχονται τὰ παιδιὰ καὶ τρῶνε τ' ἀπιδιά μ'.

—Μὴ χολομανᾶς, τὴν εἶπ' ὁ γέρος, ποὺ ἦταν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, κ' εὐλόγησε τὸ δέντρο, ὅποιος ἀνεβαίν' ἀπάνω νὰ κολνάγι'.

Ἦλθε τὸ καλοκαίρ' κ' ἡ ἀπιδιά ἦταν φορτωμέν' ἀπιδιά, τὸ πρῶτο παιδιὸ ποὺ ἀνέβκε κόλλσε καὶ κανένα ἄλλο δὲν τόλμησε ν' ἀνέβ' κ' ἡ γρηὰ γλύτωσε τ' ἀπιδιά. Ὁ Χάρος μὲ τὸ δρεπάν' στὸ χέρ' πάγ' στὴ γρηὰ καὶ τὴν λέγ', γρηά, ἦλθ' ἡ ὥρα σ', θὰ σὲ πάρω.

—Ἀνέβα στὸ δέντρο καὶ κόψε τρία ἀπιδιά νὰ τρώγω στὸ δρόμο νὰ δροσίζουμαι καὶ πᾶμε.

Ἀνεβαίν' ὁ Χάρος νὰ τὰ κόψ', κολνάγι' πάνω στὴν ἀπιδιά κ' ἔτο' ἡ γρηὰ ἔζησ' ἀκόμα χρόνια. Μέσα στὸ χωριὸ δὲ βρίσκουνταν ὁ Χάρος γιὰ νὰ πᾶρ' τις ψυχές, ὁ γιατρὸς φαρμάκωνε, οἱ ἄρρωστοὶ κοίτουνταν χρόνια

1) Κουρελιάρης.—2) Σάκκος, στενόμακρος καμωμένος ἀπὸ σπιτικὸ χοντρὸ πανί.

κι' ὁ γιατρὸς ἔτρεχε γὰ τὸν βροῦ. Ἀπὸ τὰ πολλὰ τὸν βροῦκ' κολλημένο πᾶν' στὴν ἀπιδιά.

— Δὼ βροῦσκεσαι καὶ δὲν κατεβαίνεις νὰ πάρῃς τὶς ψυχές;

— Μήπως ἐγὼ δὲ θέλω; δὲν ἤξερα πὼς ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος εὐλόγησε τὴν ἀπιδιά ὅποιος ἀνεβαίν' νὰ μὴ ξεκολνάγῃ.

Ἡ καλὴ γρηὰ γέρασε πολὺ, τὰ χρόνια τὴν βάραιναν κ' ἤθελε νὰ ξεκουρασθῆ, θυμῆθε το Χάρο ἀνεβασμένο στὴν ἀπιδιά κι' ἀκουμπισμέν' στὸ ραβδί τῆς πάγ' καὶ τὸν κατεβάξ' ἀπὸ τὸ δέντρο.

Ὁ Χάρος πῆρε ὄλες τὶς ψυχές πού ἦταν γιὰ τὸν ἄλλο κόσμον πῆρε καὶ τὴν ψυχὴ τῆς γρηᾶς.

83. Τὸ ξέκομμα.

Φανάρι

Ὅποιος ξεκόφτ' ἓνα πού θέλ' ν' ἀρραβωνιασθῆ καὶ κατηγορεῖ ἄδικα τὸ κορίττ' καίγεται στὸν ἄλλο κόσμον μέσα στὴ πίσσα. Ἐνας σκότωσε ἐνενηντα ἐννέα νομάτ' καὶ μετάνιωσε πῆγε καὶ τὸ ξομολογήθηκε στὸ πνευματικὸ καὶ γύρευε σχώρεση. Τὸν εἶπ' ὁ πνευματικὸς: ἂν μετάνιωσες ἀληθινὰ γι' αὐτὸ πού ἔκαμες θὰ σχωρεθοῦνε οἱ ἁμαρτίες σου σὰν αὐτὸ τὸ ξερὸ ξύλον πού θὰ φυτέψῃς πάνω στὸ μπαῖρ¹⁾ θὰ βγάλ' φύλλα.

Πῆγε φύτεψε τὸ ξερὸ ξύλον, κουβαλοῦσε νερὸ κάθε μέρα, τὸ πότιζε, δὲν ἔβγαζε φύλλα. Μιὰ μέρα βλέπ' ἐκεῖ πού ἦτανε στὸ χωράφ' νὰ περνάγῃ ἓνας βιαστικὸς, τὸν ἀρωτιάγῃ, πού πᾶς κατ' αὐτοῦ; Αὐτὸς δὲν ἀπλογιέται, πάλε τὸν ἀρωτιάγῃ πού πᾶς κατ' αὐτοῦ; Πάλε δὲν ἀπλογιέται καὶ λέγ' μέσα τ': θὰ τὸν σκοτώσω, ἀφοῦ τότε κρίνω καὶ δὲ μὲ κρίν' καὶ τὸν σκότωσε. Πάγ' τὴν ἄλλη μέρα νὰ ποτίσ' τὸ ξύλον, τί νὰ δγῆ; ἔβγαλε φύλλα. Παραίν' καὶ λέγ' στὸν πνευματικὸ, τόσες μέρες πότιζα τὸ ξερὸ ξύλον καὶ δὲν ἔβγαζε φύλλα, χθὲς σκότωσα ἀκόμα ἓνα πού τὸν ἔκρινα καὶ δὲ μ' ἔκρινε, πάγω νὰ ποτίσω τὸ ξύλον καὶ τὸ βλέπω μὲ πράσινα φύλλα. Ἄ, τὸν λέγ' ὁ πνευματικὸς: αὐτόνα πού σκότωσες πᾶγαινε νὰ ξεκόψ' μιὰ ἀρραβῶνα πού θὲ νὰ γίν' καὶ γι' αὐτὸ σχωρέθηκαν οἱ ἁμαρτίες σου.

84. Ὁ νεροκράτς.

Σηλυβριά

Ἐνας κακὸς ἄνθρωπος σκότωσε τριάντα ἐννιά ἄνθρωποι, στὰ ὕστερὰ νὰ τ' μετάνιωσε καὶ πῆγε στὸ πνευματικὸ νὰ ξομολογηθῆ καὶ νὰ γυρέψ'

1) Λ. Τ. Ὑψωμα.

σχώρεση. Ὁ πνευματικὸς τὸν εἶπε, νὰ κυττάξῃ νὰ μὴ κάμῃ πιά ἄλλο κακό, νὰ παρακαλῇ τὸ Θεὸ πρῶι καὶ βράδῃ νὰ σχωρεθῆ, νὰ φυτέψῃ ἓνα καμένο ξύλο, νὰ τὸ ποτίξῃ καὶ σὰ βγάλῃ φύλλα τότε θὰ σχωρεθοῦνε οἱ ἁμαρτίες του. Νοίκιασε ἓνα χωράφῃ κοντὰ σὲ μιὰ βρύσῃ, τῶργωσε, τῶκαμε κύλισμα μὲ τρία λισγάρια καὶ τῶσπειρε μποστάνῃ¹⁾, φυτέψε καὶ τὸ καμένο ξύλο πού τὸν εἶπῃ ὁ πνευματικὸς κ' ἔκαμνε προσευχὲς γιὰ νὰ τὸν σχωρέσῃ ὁ Θεός. Τὸ μποστάνῃ ἔγινε καλὸ, τὰ πεπόνια καὶ τὰ καρπούζια πολλὰ καὶ γλυκά, ὅσοι πῆγαιναν κοντὰ στὴ βρύσῃ νὰ πιοῦνε νερὸ καὶ νὰ ξεκουρασθοῦνε τοὺς ἔδινε ἀπόνα καρπούζῃ, γιὰ πεπόνῃ κ' ὅταν ἤθελαν νὰ τὸ πληρώσανε ἔλεγε πὸς τῶδινε γιὰ τὴ ψυχὴ τ', νὰ σχωρεθοῦνε οἱ ἁμαρτίες τ'. Τὸ ξύλο τὸ πότιζε ταχτικὰ μὰ πού νὰ βγάλῃ φύλλα. Μιὰ μέρα βλέπῃ ἓνα βιαστικό, τὸν φωνάζῃ ἔλα, ἔλα νὰ ξεκουρασθῆς καὶ νὰ φᾶς καρπούζῃ, αὐτὸς οὔτε γύρσε νὰ τὸν δγῆ καὶ νὰ τὸν ἀποκριθῆ. Τότε ἀπ' τὸ θυμὸ τ' τὸν πῆρε τὸ κατόπῃ καὶ τὸν σκότωσε. Μετάνοιωσε, ἀρχίνισε νὰ κλαίγῃ νὰ χτυπιέται καὶ νὰ λέγῃ. "Ἀχ, τί κακὸ ἔκανα, καὶ νὰ μὴ βρῖσκη παρηγοριά, πάγῃ νὰ ποτίσῃ τὸ ξύλο πού φυτέψε, τί νὰ δγῆ, τὸ ξύλο ἔβγαλε φύλλα. Τὸ λέγῃ στὸ πνευματικό, ὁ πνευματικὸς ἀπόρσε καὶ τὸν εἶπε γὰ ἔξετάσῃ νὰ μάθῃ τί ἄνθρωπος ἦτανε αὐτόνα πού σκότωσε. Ρώτσε κ' ἔμαθε πὸς ἦτανε νεροκράτῃ. Βιαστικὸς πάγαινε νὰ χαλάσῃ τὸ δρόμο τοῦ νεροῦ, οἱ χωριανοὶ καὶ τὰ ζῶα τῃ νὰ μὴν ἔχνε νερό, νὰ ὑποφέρνε καὶ νὰ τὸν φωνάζνε νὰ τὸν πληρώνε καὶ ν' ἀφίσῃ τὸ νερό. Αὐτὰ πού τὸν εἶπανε πῆγε καὶ τάπε στὸ πνευματικὸ κ' ὁ πνευματικὸς τὸν εἶπε, γι' αὐτὸ πού σκότωσες τὸν νεροκράτῃ ὄχι μόνε δὲν ἁμάρτησες μὰ καὶ σχωρέθηκανε κ' ὄλες οἱ ἁμαρτίες σου πού γλύτωσες τοὺς χωριανούς.

85. Ὁ λεφτουργὸς κ' οἱ σαράντα κλέφτιδοι.

Φανάρι

Ἐνα καιρὸ ἦτανε ἓνας φτωχὸς λεφτουργὸς, δούλευε, ἔπερνε δέκα γρόσια μεροκάματο, τὰ πέντε ἔδινε ἐκεῖ πού δὲν εἶχανε ψωμί. Ἦρτε καιρὸς δὲν ἦτανε δουλειές, μάλωνε μὲ τὴ γυναϊκά τ', ὅπου φτώχεια καὶ γρίνα. Πῆρε δρόμο καὶ πῆγε νᾶβρῃ τὴ τύχη τ' νυχτώθηκε μέσα σ' ἓνα βουνό. Σὲ κείνο τὸ βουνὸ ἦταν μιὰ καλύβα, ὅξω πὸ τὴν πόρτα καθόντανε ἓνας γέρος, τὸν εἶδε, παρηγορήθηκε καὶ πῆγε κοντὰ τ'. Τὸν λέγῃ ὁ γέρος, τί γυρεύς παλληκάρῃ τέτοια ὥρα δῶ μέσα ; θὰ σὲ φᾶνε τ' ἀγρίμια καὶ τὸν πῆρε στὴ καλύβα, ὅξω πὸ τὴν πόρτα καθόντανε ἓνας γέρος, τὸν εἶδε, παρη-

1) Ἀ. Τ. Χωράφι σπαρμένο μὲ πεπόνια καὶ καρπούζια.

γορήθηκε καὶ πῆγε κοντά τ'. Τὸν λέγ' ὁ γέρος, τί γυρεύς παλληκάρ' ἰέτοια ὦρα δῶ μέσα ; θὰ σὲ φᾶνε τ' ἀγρίμια καὶ τὸν πῆρε στὴ καλύβα τ'. Στὴ καλύβα μέσα ἦτανε ἄλλ' τριάντα ἐννιά νοματοί, μὲ τὰ κεῖνο τὸ γέρο σαράντα. Τὸν μουσαφίρ' τὸν ἔβαλαν κ' ἔφαγε καὶ τότε ρωτοῦνε, ποῦ πᾶς σ' αὐτὰ τὰ μέρ' ;

—Θὰ πάγω νὰ βρῶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ποῦ ἔδινα τὸ μεροκάματο.

—'Απὸ πιδὼ χωριὸ εἰσαι ;

Εἶπε τὸ μέρος τ', τὸ σπῖτ' τ' ἦταν πολὺ βεράνκο ¹⁾. Τὸν εἶπανε, μεῖς ἐδῶ εἴμαστε σαράντα κλέφτιδοι, ἅμα εὗρις τὸ Χριστό, νὰ τότε ρωτήσεις καὶ γιὰ μᾶς, τί νὰ κάμνουμε νὰ χωρεθοῦνε οἱ ἁμαρτίες μας. Ὁ μουσαφίρς ἔπεσε κοιμήθηκε, οἱ κλέφτιδοι πήρανε ἓνα τουλούμ' γρόσια καὶ τὸ πήγανε στὸ σπῖτι τ' καὶ τὸ παράχωσαν κάτ' ἀπ' τὴ σκάλα. Τὸ πρωὶ ὁ λεφτουργὸς ἔφυγε, νυχτώθηκε σ' ἄλλο βουνό, ἦτανε μιὰ μάντρα, πῆγε στίς τσομπάνηδοι κοντά, τότε ρωτοῦν οἱ τσομπάνηδοι, ποῦ πᾶς ;

—Θὰ πάγω στὸν Ἰησοῦ Χριστό, νὰ πάρω τὰ δανεικά μ'.

Τὸν εἶπανε, νὰ ρωτήσης καὶ γιὰ μᾶς, τὰ πρόβατά μας χίλια κάθε χρόνο, γιὰτί δὲ περισσεῦνε ; Τὸ πρωὶ πῆγε σ' ἓνα βουνό, ἦταν ἓνα μοναστήρ' ἅμα πάισε στὸ μοναστήρ' πάνω πὸ τὰ οὐράνια ἔπεσαν δυὸ ψωμιά, τὸ ἓνα ἄσπρο τὸ ἄλλο μελαψό, τὸ ἄσπρο ἦταν τοῦ μουσαφίρ', τὸ μελαψὸ τοῦ καλόγερου. Κάθισανε νὰ φᾶνε νερόβραστα χόρτα κ' ἔκοιπαν τὰ ψωμιά κ' εἶπε ὁ καλόγερος, σὺ νὰ φᾶς τὸ μελαψὸ ψωμί καὶ γὼ νὰ φάγω τὸ ἄσπρο ποῦ ἔχω τριάντα ἐννιά χρόνια νὰ φάγω. Ὁ μουσαφίρς τὸ παραδέχθηκε. Ὑστερα τὸν ρώτησε ὁ καλόγερος, ποῦ θὰ πᾶς ;

—Θὰ πάγω στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ νὰ πάρω τὰ δανεικά μ'.

—Πές τον τριάντα ἐννιά χρόνια εἶναι ποῦ κάθουμαι δῶ μέσα καὶ τρώγω νερόβραστα χορτάρια, δὲ πληρώθηκε ἡ ἁμαρτία μ' νὰ ἔβγω πὸ δῶ μέσα ;

Ὁ λεφτουργὸς πῆρε τὸ δρόμο, πῆγε σ' ἓνα μεγάλο μοναστήρ', δάφνες μυρωδιές, πὸ κεῖν' τὴ μοσχοβολητάδα δὲ μοροεῦσε νὰ σταθῆ, σὲ κεῖνο τὸ περιβόλ' ἦτανε ἐξήντα πνευματικοί, μπῆκε μέσα καὶ τὸν ἔδιωχναν οἱ πνευματικοί, δὲν τὸν ἤθελαν μέσα, τότε ρώτησανε, τί θέλεις ;

—Θέλω νὰ δῶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό.

—Τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ δὲ μπορούμε νὰ τότε δοῦμε μεῖς, ἐσὺ θὰ τότε δεῖς ;

Ὁ μεγάλος ὁ πνευματικὸς τὸν λέγ', ἡ κάμαρα εἶν' αὐτὴ ποῦ κάθεται, ἔβαλ' ὁ πνευματικὸς τὸ κλειδί στὴ πόρτα δὲν ἀνοίγ', βάζ' ὁ λεφτουργὸς κ'

1) Λ. Τ. Παληό, ἐτοιμόροπο.

ἀμέσως ἀνοιξ' ἢ πόρτα, μπαίν' μέσα καὶ σφαλιτάγι'. Ἄμα τὸν εἶδ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γέλασε, τὸν εἶπε, πῶς ἤλθες ὡς ἐδῶ ;

— Ἦρθα νὰ μὲ δόσης τὰ δανεικά μ'.

— Πῶς μ' ἔδινες δανεικά ;

— Ὅτι μεροκάματο ἔπερνα τὸ μισὸ τὸ ἔδινα κεῖ πού δὲν εἶχανε ψωμί κ' ἔλεγα, πῶς γιὰ τοῦ Χριστοῦ τ' ὄνομα τὸ δίνω.

— Νὰ πᾶς στὸ σπίτι σ' καὶ νὰ πάρς τὸ σκερπᾶν' μὲ τὸ δεξιὸ σ' τὸ χέρ' νὰ σκάψης κατ' ἄπ' τῆ σκάλα, εἰν' ἓνα τουλούμ' γρόσια, ἐκεῖνα τὰ γρόσια καθὼς ἤξερες πάλε νὰ δίνς. Μὲ τῆ γυναικᾶ σ' νὰ μὴ μαλώνης, ἐκεῖν' εἶναι χαμέν'. Θυμήθηκε τὶς σαράντα κλέφτιδοι, νυχτώθκα, λέγ', σ' ἓνα βουνό, ἦταν μιὰ καλύβα κ' ἦταν ἓνας γέρος, κάθσα κοντά τ', μὲ πῆρε μέσα ἦταν ἄλλοι τριάντα ἐννιὰ νοματοί, μὲ κεῖνο τὸ γέρο σαράντα, μὲ ρώτσανε ποῦ πάγω ; εἶπα τὴν αἰτία καὶ μ' εἶπανε, ρώτσε καὶ γιὰ μᾶς, εἶναι σαράντα χρόνια πού κάμε τῆ κλεψιά, τί νὰ κάμε νὰ σχωρεθοῦνε οἱ ἁμαρτίες μας ;

— Νὰ τοὺς πεῖς, νὰ μαζέψνε τ' ἄρματα νὰ τὰ κάψνε, τὰ γρόσια τς νὰ τὰ μοιράσνε στὶς φτωχοὶ καὶ νὰ πᾶνε στὸ πνευματικὸ κ' ἂν ἔχνε ἄδεια νὰ κοινωνήσνε.

— Τῆ δευτέρῃ μέρᾳ νυχτώθκα σ' ἄλλο βουνό, μ' εἶπανε οἱ τσομπάνηδοι, νὰ ρωτήσης καὶ γιὰ μᾶς, τὰ πρόβατά μας χίλια κάθε χρόνο, γιὰτί δὲ περισσεῦνε ;

— Νὰ πᾶς νὰ τοὺς πῆς, γιὰτί τ' ἀνακατῶνε μὲ τοῦ κόσμου τὰ πρόβατα, μόνε μὲ τῆ σόπα ¹⁾ θὰ μείνε.

— Πῆγα σ' ἄλλο βουνό κ' ὁ καλόγερος μ' εἶπε, πῶς τριάντα ἐννιὰ χρόνια εἶναι πού μένω μέσα σὲ μοναστήρ' καὶ τρώγω νερόβραστα χορτάρια δὲ σχωρέθκαν οἱ ἁμαρτίες μου ;

— Γιὰτί ἔκοψε τῆ τύχη σ', ἔφαγε τ' ἄσπρο τὸ ψωμί, κολάσθηκε πολὺ, ἄλλα τριάντα ἐννιὰ χρόνια θὰ κᾶν', θὰ πεθάν' μέσα στὸ μοναστήρ'. Φίλσε τὸ χέρι τ', τὸν ἄφσε ὑγεία κ' ἔφγε.

Ἄμα πῆγε στὸν καλόγερο, πάλε ἔπεσαν δυὸ ψωμιά ἄπ' τὰ οὐράνια τότε ρώτσε ὁ καλόγερος, ρώτσεσ γιὰ μένα ;

— Ρώτσα.

— Τί σὲ εἶπε ;

— Μὲ εἶπε πῶς πολὺ κολάσθηκες πῶφαγες τὸ ἄσπρο ψωμί, ἄλλα, τριάντα ἐννιὰ χρόνια θὰ μείνς μέσα στὸ μοναστήρ' καὶ δῶ θὰ πεθάνς.

Ἄπο τῆ πίκρα τ' ὁ καλόγερος δὲν ἔφαγε ψωμί. Τὸ πρῶι ὁ λεφτουρ-

1) Χοντρὸ ραβδί.

γὸς πῆγε στὶς τσομπάνηδοι, τότε ρώτσανε κ' εἶπε, ρώτσα τὸ Χριστὸ καὶ μ' εἶπε, ἀνακατώνεται τοῦ κόσμου τὰ πρόβατα μέσα στὰ δικά σας καὶ θὰ ψοφήσανε ὅλα, θὰ μείντε μόνε μὲ τὴ σόπα. Τῇ δευτέρῃ τῇ μέρᾳ πῆγε στὶς κλέφτιδοι, τότε ρώτσαν, τὸν ἡῦρες τὸν Ἰησοῦ Χριστό;

—Τὸν ἡῦρα.

—Τί σὲ εἶπε;

—Νὰ πάγω στὸ σπίτι μ', κάτ' ἀπ' τὴ σκάλα εἶν' ἓνα τουλούμ' γρόσια καὶ νὰ πάρω μὲ τὸ δεξὶ χέρ' τὸ σκερπὸν πὺ πάγαινα στὸ μεροκάματο καὶ νὰ τὸ βγάλω.

—Τώρα σὲ πίστεψαμε ποὺ πῆγες στὸν Ἰησοῦ Χριστό; τὰ γρόσια μεῖς ἄβαλαμε κάτ' ἀπ' τὴ σκάλα. Γιὰ μᾶς δὲ ρώτσεις;

—Ρώτσα. Νὰ μαζέψετε τ' ἄρματά σας νὰ τὰ κάψτε, τὰ γρόσια σας νὰ τὰ μοιράστε στὶς φτωχοὶ καὶ νὰ πᾶτε στὸ πνευματικὸ κι' ἂν ἔχτε ἄδεια νὰ κοινωνήσετε.

Τῇ μεσάλα ¹⁾ ποὺ ἔτρωγαν ψωμί τῇ γέμισαν γρόσια τῇ φόρτωσαν στὸ λεφτουργὸ καὶ τὸν εἶπανε, στὸ δρόμο ὅποιον βρῖσκεῖς μικρὸ, μεγάλο, νὰ τὸν δίνς καὶ τὸν ἔστειλαν στὸ σπίτι τ'. Ἐφγε, κι' ὅποιον ἔβλεπε ἔδινε. Οἱ κλέφτιδοι τ' ἄρματά τς τᾶκαψανε, ὅσα γρόσια εἶχανε τὰ πῆγανε στὸ σπίτι τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ καὶ πῆγανε στὸ πνευματικὸ νὰ ἑομολογηθοῦνε. Ὁ πνευματικὸς, τὶς εἶπε, νὰ πάрте ἓνα χωράφ' καὶ νὰ πάрте χῆρες, ὄρφανά, φτωχοὶ νὰ τὸ δουλέψνε καλὰ καὶ νὰ σπείρτε καρβούνια ²⁾ καὶ καρπούζια. Τὸ μπιστάν' ὅτι θὰ κάν', πεντάρρα δὲ θὰ πάрте, θὰ πάрте καὶ μιὰ κληματαίδα νὰ τῇ κάψτε πὸ τὸ κεφάλ' καὶ νὰ τῇ φυτέψτε στὴ μέσ' τὸ μπιστάν' καὶ σὰν πιάσ' νὰ κοινωνήστε. Τὸ πρωὶ πῆγανε χῆρες, ὄρφανά, φτωχοὶ καὶ δούλεψαν στὸ χωράφ', τοὺς τάψαν καλὰ καὶ τοὺς καλοπλέρωσαν, πῆραν μιὰ κληματαίδα τὴν ἔκαψαν πὸ τὸ κεφάλ' καὶ τὴν ἔσπειραν. Ἦλθε καιρὸς ἔγινε τὸ μπιστάν', πῆγανε κ' οἱ σαράντα καὶ κάθσανε κεῖ κι' ὅποιος περνοῦσε τὸν ἔδιναν. Ὅλο πίσω περνοῦσ' ἓνας ξεμαλλιάρς, ξυπόλυτος, ἢ σέλα τ' γυρισμέν' στὰ ζουνάρια τ', τότε λένε, σιάσ' νὰ σὲ δόσμε ἓνα καρπούζ', σιάσ'. Αὐτὸς δὲ γυροῦσε νὰ τοὺς δῆ καθόλ'. Γιατὶ δὲ σιάθηκε νὰ πάρ' τὸ καρπούζ', τὰ χέρια τς μαθημένα, τινάζνε πέτρα καὶ τὸν σκότωσαν. Εἶπ' ὁ μεγάλος ὁ κλέφτης, τώρα δὲν ἔχμε ἄδεια νὰ πάρμε κοινωνία, ἔμεῖς τότε ξάπλωσαμε. Πᾶνε μέσα στὸ μπιστάν' κεῖ ποὺ φύτεψαν τῇ κληματαίδα κι' ἀπόρσανε ἢ κληματαίδα ἢ καμὲν' ἔκαμε τρία φύλλα καὶ τρία τσαμπιὰ σταφύλια, πῆγανε καὶ εἶπανε στὸ πνευματικὸ, ἢ κληματαίδα ἔβγαλε τρία φύλλα καὶ τρία τσαμπιὰ σταφύλια, τὸ μπιστάν'

1) Τραπεζομάντηλο.—2) Α. Τ. Πεπόνια.

ἔγινε, τὰ καρπούζια καὶ καβούνια μοίρασαμε σ' ὅποιον περνοῦσε, ὄλο πίσω πέρασε ἕνας ξεμαλλιάρας, ξυπόλυτος, ἢ σέλα τ' γυρισμέν' στὰ ζουνάρια τ', τότε λέμε στάσ' νὰ σὲ δόσουμε ἕνα καρπούζ', αὐτὸς δὲ στάθηκε, τὸ χέρ' μας μαθημένο τὸν σκότωσαμε, τώρα δὲ θὰ μᾶς κοινωνήσεις.

—Θὰ κοινωνήσετε, καλὰ κάματε ποὺ τὸν σκότωσατε, αὐτὸς ἦταν κακὸς ἄνθρωπος κ' ἔτρεχε νὰ πάγ' νὰ κόψ' τὸ νερὸ νὰ κάψ' τὰ χωριὰ τώρα ποὺ ὁ ἥλιος ψήν' τὴ γῆς.

Σχωρέθηκαν οἱ ἁμαρτίες τους, πήγανε καὶ κάθσανε κοντὰ στὸ λεφτουργὸ ποὺ ἦταν ὁ πρῶτος τοῦ χωριοῦ κ' ἔκαμναν κι' αὐτοὶ καλοσύνες.

86. Τὸ χατζηλίκ'.

Φανᾶρι

Ἐνα καιρὸ ἦτανε δυὸ συντρόφ', κέρδισαν πολλὲς παραδες κι' ὁ ἕνας εἶπε στὸν ἄλλονα, μὲ τίς παραδες ποὺ κέρδισαμε νὰ πᾶμε στὸ χατζηλίκ'. Ὁ ἕνας πῆγε, ὁ ἄλλος ἔμνε κ' ἔκαμνε μισθὰ ¹⁾ στὸν τόπο τ' ἦτανε ἕνας φτωχὸς καὶ δὲν εἶχε ψωμί, τὸν ἔδινε ἕνα κοιλὸ ἀλεῦρι νὰ ζυμώσ', ἦτανε μιὰ φτωχὴ καὶ δὲν εἶχε σαπούν' νὰ πλυθῆ, τὴν ἔδινε νὰ καθαρισθῆ νὰ κρυσουνίσ' τὸ κορμί τς, ὅπου φτώχεια καὶ δυστυχία ἔκει ἄνοιγε τὴ σακκούλα τ' καὶ βοηθοῦσε. Ὁ ἄλλος ἔφθασε στὸ χατζηλίκ' καὶ πῆγε νὰ βαπτισθῆ στὸ Γιορδάν', βλέπ' ἀρχήτερα πὸ κεῖνον νὰ βαπτίζεται ὁ σύντροφος ποὺ θάμνισκε στὸ χωριὸ καὶ σ' ὄλες τίς χάρες τὸν ἔβλεπε νὰ πηγαίν' ἀρχήτερα. Ὅταν γύρσε τὸν λέγ', γιατί δὲ θέλεις νὰ πᾶμε μαζύ, μόνε πῆγες σὺ ἀρχήτερα πὸ μένα ;

—Γὼ δὲν πῆγα στὸ χατζηλίκ'.

—Πῶς δὲν πῆγες ; σ' ὄλες τίς χάρες σ' ἔβλεπα νὰ πηγαίνεις ἀρχήτερα πὸ μένα καὶ στὸ Γιορδάν' σὲ εἶδα νὰ βαπτίζεσαι.

—Δὲ πῆγα' μὲ τοὺς παραδες ποὺ θὰ ξόδευα γιὰ νὰ πάγω, τοὺς ξόδεψα κ' ἔκαμα μισθὰ στὶ φτωχοί.

Κατάλαβαν κ' οἱ δυὸ πὼς νὰ κάν' κανεὶς καλοσύνες εἶναι σὰν νὰ πάγ' στὸ χατζηλίκ' καὶ καλλίτερο, ἀφοῦ ὁ σύντροφος ποὺ πῆγε στὸ χατζηλίκ' εἶπε : «Πῶς πῆγε μ' ἕνα διάβολο καὶ γύρσε μ' ἑκατό».

87. Ὁ τρελὸς κ' οἱ καλογέρ'.

Καστανιές

Ἦτανε τρεῖς ἀδέρφια κ' εἶχανε μιὰ γρηὰ μητέρα, ἀπ' τ' ἀδέρφια τὸ

1) Καλοσύνες.

ἓνα ἦτανε τρελό· ὅταν πάγαιναν στὴ δουλειὰ ξμνησκε τὸ ἓνα ἀπ' τὰ γνωστικά τ' ἀδέλφια καὶ κύτταζε τὴ μάννα· μιὰ μέρα ἄφκαν τὸν τρελό στὸ σπῖτ' καὶ τὸν παράγγειλαν νὰ λούσ' τὴ μάννα τ' καὶ νὰ τὴν δόσ' νὰ φάγ'. Ὁ τρελὸς ἔβρασε ἓνα καζάν' νερὸ καὶ ζεμάτσε τὴ μάννα, ὕστερα τὴν ἄλλαξε, τὴν ἔβαλε νὰ καθίσ' στὸ μιντέρ', τὴν ἔβρασε ἓνα ἄβγὸ σφικτό, τὸ καθάρσε καὶ τῶβαλε στὸ στόμα τς. Τὸ βράδ' ὅταν γύρσαν τὰ ἄλλα ἀδέλφια ἀπ' τὴ δουλειὰ καὶ βρήκανε τὴ μάννα τς πεθαμμέν', ἀποφάσισαν νὰ πάρνε τὸν βιό τους καὶ νὰ πᾶνε μακρυνά· ὁ μεγαλύτερος πῆρε τὸν γαῖδαρο καὶ τράβηξε ἓνα δρόμο, ὁ δεύτερος πῆρε τὸν πετεινὸ καὶ τράβηξε ἄλλο δρόμο κι' ὁ τρελὸς πῆρε τὴ γάτα σ' ἓνα τρουβά, ἔκλεισε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τράβηξε ἄλλο δρόμο. Πῆγε, πῆγε, πῆγε, βραδυάστηκε σ' ἓνα μέρος, ἐκεῖ κοιμήθηκε νηστικός, τὴν ἄλλ' μέρα ξανακίνησε, ἔφθασε σ' ἓνα μοναστήρ', ἐκεῖ οἱ καλογέρ' τὸν πῆραν μουσαφίρ'. Τὸ βράδ' ὅταν ἐτοιμάζονταν νὰ βάλνε φαγὶ νὰ φᾶνε, ἓνας καλόγερος ἔδοκε πὸ μιὰ σόπα καὶ στὶς ἄλλ' καλογέρ', ἔδοκε καὶ στὸν τρελό, ὅταν ρώτσε ὁ τρελὸς τί θὰ κάνε τὶς σόπες, τὸν εἶπανε γιὰ νὰ διώχν' τὰ ποντίκια. Καὶ στ' ἀληθινὰ μόλις ἔφεραν κ' ἔστρωσαν τὸ τραπέζ' νὰ φᾶνε, βγήκανε χιλιάδες ποντίκια ἀπ' ὅλες τὶς μεριές καὶ δὲν ἄφιναν τὶς καλογέρ' νὰ φάνε. Ὅταν εἶδε αὐτὰ ὁ τρελὸς πῆρε τὸν τρουβά τ' κ' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα τὴν γάτα. Ἡ γάτα ὅπως ἦτανε νηστικὴ ὤρμησε κατὰ δῶ, ὤρμησε κατὰ κεῖ, ἄρπαξε ὅσα μπόρεσε ποντίκια καὶ τ' ἄλλα ὅπου φύγ' φύγ'. Ἔτσ' οἱ καλογέρ' ἔφαγαν μὲ ἡσυχία.

Τὸ ἄλλο τὸ πρωὶ ὅταν ἐτοιμάζονταν νὰ φύγ', οἱ καλογέρ' τὸν παρακάλεσαν νὰ τοὺς πουλήσ' τὸ πραμματάκ' ποὺ τρώγ' τὰ ποντίκια. Ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ τὴν δόσ', ἐκεῖν' ἐπέμεναν καὶ στὸ τέλος στὸν πάτο τὸν ἔδοσαν μιὰ φοῦχτα λίρες καὶ τὴν ἄφσε.

Μόλις ἔφυγε ὁ τρελὸς θυμήθηκαν οἱ καλογέρ' πὼς δὲν τὸν ρώτσαν τί τρώγ' ἡ γάτα ὅταν δὲν ἔχ' νὰ φάγ' ποντίκια κ' ἔστειλαν ἓνα καλόγερο νὰ τρέξ' πὸ πίσω τ' νὰ τὸν προφθάσ' καὶ τὸν ρωτήσ'. Ὁ τρελὸς ὅταν εἶδε τὸν καλόγερο νὰ τρέχ' πὸ πίσω τ', θάρρεψε πὼς πῆγαινε νὰ τὸν γυρέψ' τὶς λίρες κι' ἄρχισε κι' αὐτὸς νὰ τρέχ'. Τρέχε ὁ ἓνας, τρέχε ὁ ἄλλος, τοὺς βγῆκ' ἡ γλῶσσά τς ἀπ' ἔξω, ἴδρωσ' ὁ καλόγερος καὶ στάθηκε κ' ἄρχισε νὰ φωνάζ': αἱ πατριώτ', δὲ μὲ λὲς τί τρώγ' ἡ γάτα σὰν δὲν ἔχ' ποντίκια ;

—Καλογέρ', φώναξε ὁ ἄλλος, χωρὶς νὰ σταθῆ.

Γύρσε ὁ καλόγερος πίσω καὶ τὸ εἶπε. Οἱ καλογέρ' τὰ χρειάσθηκαν καὶ δὲν ἤξεραν τί νὰ κάνε. Ἔστειλαν ἓνα νὰ δγῆ ποὺ βρίσκουνταν ἡ γάτα, γύρσε κατὰ δῶ, γύρσε κατὰ κεῖ καὶ στὸ τέλος τὴν βρήκε νὰ κάθεται πάνω στὰ κεραμίδια καὶ νὰ νίβεται. Αὐτὸς θάρρεψε πὼς ἔκαμνε τὸ σταυρὸ τς καὶ τόσο πολὺ τρώμαξε ποὺ κόπκε τὸ αἷμά τ'. Γύρσε τρεχᾶτος κ' εἶπε στοὺς καλόγερους πὼς τὴν εἶδε νὰ κάμν' τὸ σταυρὸ τς καὶ νὰ δοκί-

ζεται πὸς θὰ τοὺς φάγ' ὄλους. Τότε καὶ κεῖν' πῆραν τὰ παρτάλια τς 1), ἔβαλαν φωτιά στὸ μοναστήρ' καὶ πῆρανε δρόμο. "Ἡμουνα καὶ γὼ μακριὰ καὶ τοὺς ἔβλεπα.

88. Ἡ Μερσίνα.

Φανάρι

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας μεγάλος ἔμπορος κ' εἶχε γυναῖκα πολὺ ἔμορφη καὶ καλὴ καὶ τὴν ἔλεγαν Μερσίνα' ὁ ἔμπορος ἔαγε καὶ πῆγε μακριὰ γιὰ τίς δουλειές τ' καὶ μπιστευθῆκε τῇ γυναϊκᾷ τ' στὸ φίλο τ'. Ὁ φίλος τ' θέλεσε νὰ τὴν πάρ' γυναϊκᾷ τ', ἡ Μερσίνα ἦτανε τίμια κ' ἀρνήθηκε καὶ τὸν ἔδιωξ' ἀπ' τὸ σπίτι τς κ' αὐτὸς πιάν' καὶ γράφ' στὸν φίλο τ', ἡ γυναῖκα σ' καθὼς ἔφαγες ξελογιάσθηκε μὲ τὸν ἓνα καὶ μὲ τὸν ἄλλον καὶ σένα δὲ σὲ θυμᾶται. Χωρὶς νὰ ἔξετάσ' ἔγραψε ἓνα γράμμα στὸν φίλο τ' νὰ τὴν θάψ' ζωντανή.

Γιὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῆ, μόλις πῆρε τὸ γράμμα, ἔκαμε ἓνα σεντούκ' καὶ τὸ πῆγε ἔξω στὸ βουνὸ καὶ μ' ὄλα τὰ κλάματα τῆς Μερσίνας τὴν ἔβαλε μέσα καὶ τὴν ἔθαψε. Τσομπάνηδες πέρασαν ἀπὸ κεῖ εἶδαν τὸ σκαμμένο χῶμα, ἄκσανε καὶ τίς φωνές, τὴν ξεπαράχωσαν, τὴν ἔβγαλαν ἀπ' τὸ σεντούκ' καὶ τὴν πῆρανε μαζὺ τς. Στὸ δρόμο βλέπνε πλῆθος πολὺ νὰ τρέχ' ρωτᾷγ' ἡ Μερσίνα, τί εἶναι; καὶ τὴν εἶπανε ἀποιοὺς χρεωστοῦσε πεντακόσια γρόσια κ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσ' πῆγαιναν νὰ τὸν κρεμάσνε. Λυπήθηκε πού θὰ τὸν κρεμούσανε ἔβγαλε καὶ πλήρωσε τὰ πεντακόσια γρόσια καὶ τὸν γλύτωσε. Εὐχαρίστησε τοὺς τσομπάνηδες πού τὴν ξέθαψαν καὶ πῆρε τὸ μπόγο τς νὰ πάγ' στὸ καράβ'. Αὐτὸς πού τὸν πλήρωσε τὸ χρέος καὶ τὸν γλύτωσε, τὴν ζήτησε τὸν μπόγο, νὰ τὸν πάγ' κεῖνος μέσα στὸ καράβ'. Σὺν τὴν εἶδε πού ἦτανε πολὺ ἔμορφη τὴν πούλσε στὸν καπετάνιο κ' αὐτὸς ἔφαγε. "Ὅταν τὸ καράβ' σήκωσε τὰ πανιά τ' καὶ πῆρε δρόμο, ὁ καπετάνιος ὄλο τὴν τραγουνοῦσε καὶ τὴν ἔλεγε, τώρα εἶσαι δκὴ μ'. Ἡ Μερσίνα δὲν ἤξερε τί νὰ κάν' γιὰ νὰ ξεφύγ' καὶ παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ μ' ὄλη τς τὴν καρδιά νὰ πιάσ' μιὰ τρικυμία. Τὴν ἄκσε ὁ Θεός, τὰ μεσάνυχτα ἔπιασ' μεγάλ' φουρτούνα, τὸ καράβ' ἔγινε κομμάτια, ἡ Μερσίνα δὲν ἔχασε τὸ θάρρος, κάθσε σ' ἓνα σανίδ' καὶ τὸ σανίδ' τὴν ἔβγαλε σ' ἓνα νησί. Στὴν ἀκρογιαλιὰ τοῦ νησιοῦ ἦτανε κόσμος, ἦταν κ' ἓνας Ἀράπς πού ἦτανε δοῦλος σ' ἐνοῦ πλούσιου σπίτι' πού ἤθελαν νταντιὰ γιὰ τὸ παιδί καὶ τὴν πῆγε στὸ σπίτι'. Ὁ Ἀράπς τὴν εἶδ' ἔτσ' ἔμορφη τὴν λυμπίστηκε κ' ἤθελε νὰ τὴν πάρ' γυναϊκᾷ τ', κείν' δὲν τὸν ἤθελε καὶ γιὰ νὰ

1) Τὰ πράγματά τους.

τὴν ἐκδικηθῆ, μιὰ νύχτα ἔπνιξε τὸ παιδί γιὰ νὰ νομίσει τ' ἀφεντικά πὼς τὸ πνίξε ἢ νταντά. Τὴν ἄλλ' ἡμέρα τὴν ἔδιωξαν ὁ Ἀράπς ἔλεγε νὰ τὴν σκοτώσει, τ' ἀφεντικά δὲν ἠθελαν, εἶπαν ἄς τῶβρ' πὸ τὸν Θεό. Καταλυπημέν' πῆρε δρόμο καὶ βρῆκε μιὰ καλόγηρά καλή, ξεμολογήθηκε τὰ παθήματά τς καὶ τὴν εἶπ' ἡ καλόγηρά, νηστεία καὶ προσευχὴ κόρη μ', κ' ὅλοι θάλλθνε στὰ πόδια σ'.

Ἔβαλ' ἡ Μερσίνα καλόγερου ροῦχα καὶ πῆγε σ' ἄλλο χωριό, ξεμολογοῦσε τὸν κόσμο καὶ τὸν ἔσωνε ἀπ' τὶς ἁμαρτίες. Ὁ ἄντρας τς ἔχασε τὸ φῶς του κ' ἄκσε πὼς εἶναι ἓνας καλόγερος πού ξεμολογάγι' καὶ γιατρού' τὶς ἄρρωστοι κ' ἀποφύσισε καὶ πῆγε κ' αὐτός, ἀφηγήθηκε τὴν ἁμαρτία τ' καὶ τὸν εἶπε, τ' ἁμίρτημά σ' εἶναι μεγάλο. Τὸν γνώρισε πού ἦτανε ὁ ἄντρας τς μὰ δὲ φανερώθηκε, γιὰ ν' ἀκούσ' καὶ τοὺς ἄλλους ὅπως τὴν εἶπ' ἡ καλόγηρά, τὸν ἔβαλε σὲ μιὰ κἀμαρα κοντὰ στὸ κελὶ καὶ τὸν εἶπε πὼς πρέε' νὰ νηστ'ῷ καὶ νὰ προσεύχεται γιὰ νὰ σχωρεθῆ ἡ ἁμαρτία τ'. Ὑστερα πὸ λίγες μέρες ἦλθ' ὁ φίλος τ' μὲ χέρια πιασμένα, ξεμολογήθηκε κ' αὐτός κ' εἶπε πὼς ἔθαψε ζωντανὴ τὴ γυναῖκα τοῦ φίλου τ'.

—Νὰ θάψη; ἄνθρωπο ζωντανό, εἶναι μεγάλο τὸ ἁμάρτημά σ', νὰ πέσης; στὸ ἡμαρτον, νὰ πιστεύς στὸ Θεό, νὰ κάμνς μετάνοιες καὶ στὸ χέρ' τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ σὲ κάν' καλά, γὼ δὲ μπορῶ νὰ σὲ κάμω τίποτε, νὰ ἐλπίζη; στὸ Θεὸ κ' ἴσως νὰ σὲ συγχωρέσ'. Μέσ' ἀπὸ τὰ σκεπάσματα πού τὸν εἶχανε σκεπασμένο τὸν εἶδε καὶ χάρκε πού τὸν εἶδε σ' αὐτὴ τὴν κατίσταση. Ὁ ἄντρας τς ἄκουε πὸ μέσα κ' ἔκλαιγε κ' ἔλεγε, ἄχ ἡ Μερσίνα μ', ἦτανε πού τὸ πνίθε, πού νὰ εἶναι ἀρά γε; ζῆ γιὰ πέθανε; Περνοῦν μερικὲς μέρες κ' ἔρχεται σ' ἄσχημα χάλια αὐτός πού τὴν πούλσε στὸν καπετάνιο, ξεμολογήθηκε, πὼς τὸν γλύτωσε μιὰ γυναῖκα ἀπ' τὴν κρεμάλα καὶ κείνος τὴν πούλσε σ' ἓνα καπετάνιο.

—Τὸ ἁμάρτημά σ', εἶναι μεγάλο, νὰ πέσης σὲ μετάνοια κ' ἴσως σὲ συγχωρέσ' ὁ Θεός. Ὁ ἄντρας τς τ' ἀκουγε ὅλα κ' ἔκλαιγε κ' ἔλεγε, Θεέ μ', σχώρα με, αὐτὸ πού ἔκαμα στὴ Μερσίνα μ', ἂν εἶναι γερὴ νὰ μ' ἀξιώσης νὰ τὴ δγιῶ. Περνοῦν μερικὲς μέρες, ἔρχεται κ' ὁ Ἀράπς μὲ τὶς πατερίτσες, εἶπε κ' αὐτός πὼς ἔπνιξε τὸ παιδί τ' ἀφεντικοῦ τ', γιὰτὶ ἡ νταντά τ' δὲν ἠθελε νὰ τὸν πάρ' ἄντρα κ' ἔρριξε τὸ σφάλμα στὴν ἀθώα γυναῖκα.

—Μεγάλο ἁμάρτημα ἔκαμες, νὰ παρακαλῆς τὸ Θεὸ νὰ σὲ συγχωρέσ'. Ὁ ἄντρας τς δὲν ἔτρωγε, ἔκλαιγε μέρα νύχτα, κ' ἔλεγε, πὼς τὸ ἔκαμα γὼ αὐτὸ τὸ ἄδικο στὴ γυναῖκά μ', χωρὶς νὰ ἔξετάσω; ἄς τὴν ἔβλεπα μιὰ φορὰ κ' ἄς πέθνηκα. Αὐτὸ βάσταξε μέρες, ἡ Μερσίνα τὸν λυπήθηκε ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ μπῆκε μέσα νὰ τὸν παρηγορήσ' καὶ τὸν εἶπε. Ὁ Θεὸς σ' ἔστειλε τὴν Μερσίνα σ' κ' ἔβγαλε τὰ καλογερίστικα ροῦχα. Σὰν τὴν εἶδε μπρός τ' νόμισε πὼς ἦτανε ψέματα, δὲν πίστευε στὰ μάτια τ' πού εἶχανε βρεῖ τὸ φῶς τους.

— Ἀσες αὐτὰ ποῦ ἔπαθα ; εἶμαι ἢ Μερσίνα σ', κ' ἔσκυψε καὶ τὸν φίλσε, ἐκεῖνος ὄλο ἔκλαιγε καὶ τὴν ζητοῦσε σχώρησιν ποῦ ἦτανε ἢ αἰτία κ' ἔπαθε τόσα πάθη.

Ἔζησαν κεῖνοι καλὰ καὶ μεις καλλίτερα.

89. Ὁ φτωχὸς κὶ ὁ Χριστὸς.

Οἰκονομίε

Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε ἓνας φτωχὸς κ' εἶχε μεγάλ' φαμίλια κ' ὑπόφερνε πολὺ, πῆρε τὸν μπαλτὰ καὶ πῆγε στὸ βουνὸ νὰ κόψ' ξύλα, κεῖ ποῦ ἔκοβε ἔπεσ' ὁ μπαλτὰς μέσα στὸ ρέμα. Ἄρχισ' ὁ φτωχὸς νὰ κλαίγ' γιατί τὸ ρέμα ἦτανε βιθὺ καὶ δὲ μποροῦσε νὰ τὸν πάρ' κ' ἔλεγε, πῶς θὰ ζήσω τώρα τὰ παιδιὰ μ' ; Παρουσιάσθηκε μπροστά τ' ἓνος ἄνθρωπος ποῦ ἦτανε ὁ Χριστὸς καὶ τὸν εἶπε, μὴ κλαῖς ἐγὼ θὰ σὲ τὸν βγάλω Μπῆκε μέσ' στὸ ρέμα καὶ βγάξ' ἓνα μπαλτὰ ἀσημένιο, τὸν ρωτάγῃ, εἶναι δικός σου ;

— Ὅχι, λέγ' ὁ φτωχὸς.

Μπαίν' ὁ Χριστὸς μέσα στὸ ρέμα βγάξ' ἓνα μαλαματένιο, τὸν ρωτάγῃ, δικός σ' εἶναι ;

— Ὅχι, λέγ' ὁ φτωχὸς.

Μπαίν' ὁ Χριστὸς πάλε μέσ' στὸ ρέμα καὶ βγάξ' ἓνα σκουριασμένο, τὸν ρωτάγῃ, δικός σ' εἶναι ;

— Δικός μου, λέγ', εἶναι, σ' εὐχαριστῶ.

Τότε τὸν εἶπ' ὁ Χριστὸς, πάρε καὶ τὶς τρεῖς.

Εὐχαριστῶ, εἶπ' ὁ φτωχὸς. Πῆγε καὶ τὶς πούλσε κ' ἔγινε πλούσιος. Ἐνας γείτονας τὸν εἶπε, ποῦ τὰ βρῆκες τόσα πλοῦτα, σὺ ποῦ δὲν εἶχες νὰ δόσης τὰ παιδιὰ σ' ψωμί ; Εἶπε στὸ γείτονα ὅλα ὅπως ἔγιναν. Πέρν' κὶ αὐτὸς τὸν μπαλτὰ καὶ πάγ' στὸ βουνὸ νὰ κόψ' ξύλα. Κεῖ ποῦ ἔκοβε τὰ ξύλα ἔρριξε τὸν μπαλτὰ μέσα στὸ ρέμα κ' ἔκλαιγε. Παρουσιάσθηκε πάλε ὁ Χριστὸς καὶ τὸν εἶπε μὴ κλαῖς, ἐγὼ θὰ σὲ τὸν βγάλω. Βουτάγ' ὁ Χριστὸς μέσα στὸ ρέμα, βγάξ' ἓνα ἀσημένιο μπαλτὰ, τὸν ρωτάγῃ, δικός σ' εἶναι ;

— Δικός μ' εἶναι.

Βουτάγῃ ὁ Χριστὸς στὸ ρέμα καὶ βγάξ' ἓνα μπαλτὰ μαλαματένιο, τὸν ρωτάγῃ, δικός σ' εἶναι ;

— Δικός μ' εἶναι.

Βουτάγῃ ὁ Χριστὸς μέσα στὸ ρέμα καὶ βγάξ' ἓνα σκουριασμένο, τὸν ρωτάγῃ, δικός σ' εἶναι ;

— Δὲν εἶν' δικός μ'.

Ὁ Χριστὸς θύμωσε ποῦ τὸν εἶπε ψέματα, τὸν ἔρριξε μέσα στὸ ρέμα καὶ τὸν ἔπνιξε.

90. Τὸ κορίτσο τῆς φτωχῆς.

Καλλικράτεια

Μιά φορά κ' ἓνα καιρὸ ἦταν δυὸ γειτόνσες ἢ μιὰ ἦτανε πλούσια κ' εἶχε ἓνα κορίτσο ἄσχημο, ἢ ἄλλ' ἦτανε φτωχὴ καὶ τὸ κορίτσο τς ἔμορφο. Μιά μέρα τὸ κορίτσο τῆς φτωχῆς πῆγε στὸ πηγάδ' νὰ βγάλ' νερό, παρουσιάστηκαν δέκα τρεῖς νοματοὶ καὶ τὸ γύρεψαν νερὸ νὰ πιοῦν, τοὺς ἔβγαλε κ' ἔδωσε καὶ στοὺς δεκατρεῖς, ἦτανε οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι κ' ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅλ' εὐχαριστήθηκαν καὶ τὸ ἔδωσαν ἀπὸ μιὰ εὐχή. Ὁ Χριστὸς τὸ εἶπε νὰ γίν' πλούσιο κ' ἀθάνατο, ὁ ἄλλος τὸ εἶπε νὰ εἶναι πεντάμορφο, ὁ ἄλλος νὰ γελάγι' καὶ νὰ πέφτουνε ἀπὸ τὸ στόμα τ' τριαντάφυλλα, ὁ ἄλλος νὰ χτενίζεται καὶ νὰ πέφτουν διαμάντια· ὅλοι τὸ εἶπαν ἀπὸ μιὰ χάρ'. Ἡ πλούσια σὰν τὴν εἶδε πού πλούταινε πολὺ, τὴν εἶπε, πῶς ἔγινες πλούσια, σὺ πού δὲν εἶχες στὸν ἥλιο μοῖρα;

Κ' εἶπε τὸ κορίτσο, πῆγα στὸ πηγάδ' νὰ βγάλω νερὸ εἶδα δέκα τρεῖς ἄνθρωποι, μὲ γύρεψαν νερὸ καὶ τοὺς ἔδωσα, καὶ μ' ἔδωσαν τὶς χάρες.

Λέγ' κ' ἡ ἀρχόντισσα στὴ κόρ' τς, νὰ πᾶς καὶ σὺ νὰ βγάλς νερό.

Πῆγ' ἡ κόρ' τς, κεὶ πού ἔβγαζε τὸ νερὸ παρουσιάστηκαν οἱ δέκα τρεῖς νομάτ' καὶ τὴ γύρεψαν νερό, δὲ τοὺς ἔδωσε, κ' αὐτοὶ τὴν κατάρσανε νὰ γίν' φτωχὰ καὶ πιὸ ἄσχημη. Τὸ βασιλόπουλο ἔμαθε πὼς ἦτανε ἓνα κορίτσο πεντάμορφο καὶ μὲ πολλὰς χάρες, πού ὅταν γελοῦσε ἔπεφταν τὰ τριαντάφυλλα ἀπ' τὸ στόμα τ', κ' ὅταν χτενίζονταν διαμάντια, πῆγε καὶ τὸ εἶδε, τ' ἄρесе καὶ τὸ πῆρε γυναικᾶ τ', ἔκαμε μεγάλη χαρὰ κ' ἤμouνα καὶ γὼ ἐκεῖ κ' ἔβλεπα. Μ' ἔδωσαν ἓνα τάσ' φλουριά, στὸ δρόμο πόρχουμουνα περνοῦσα ἀπὸ ρέμα, οἱ βατρακοὶ φώναζαν βράκ, βράκ, γὼ θάρρεψα πῶς ἦτανε κλέφτες κ' ἔλεγαν μπράκ, μπράκ καὶ τ' ἄφσα κ' ἔφγα.

91. Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ τρι' ἀδελφια.

Ἡράκλεια

Ἦτανε τρι' ἀδελφια καὶ πήρανε τρία ἀβγά καὶ λίγο ψωμί καὶ πῆγαν νὰ βροῦνε τὴν τύχ' τους· στὸ δρόμο πού πήγαιναν ἤθρανε μιὰ βρύσ' μὲ δύο κἀνουλες¹⁾ πού ἔτρεχαν νερὸ καὶ κάθσανε νὰ φᾶνε, τὴν ὥρα πού ἔτρωγαν παρουσιάσθηκε ἓνας γεροντάκος, ἦτανε ὁ Χριστὸς καὶ τὰ λέγ', καλὴ μέρα σας, παιδιὰ.

— Καλῶς τον τὸν παπποῦ.

Ἐδωσαν τὸν παπποῦ ἀπὸ μισὸ ἀβγὸ καὶ ψωμί, ἀφοῦ ἔφαγαν, λέγ' τὸ

1) Βρύσες.

μεγάλο τ' ἀδελφ', ὁ Χριστὸς νὰ ἔκαμνε ἀπὸ τὴ μιὰ κάνουλα νὰ τρέχ' λάδ' κι' ἀπ' τὴν ἄλλη κρασί, θὰ μοίραζε στὶς πλούσιοι μὲ παράδες καὶ στὶς φτωχοὶ δωρεὰ "Ὅπως παρακάλεσε ἔτσι κ' ἔγινε. Ἄρχισε νὰ τρέχ' ἀπ' τὴ μιὰ κάνουλα λάδ' κι' ἀπ' τὴν ἄλλη κρασί, ἔμεινε κεῖ, καὶ τὰ δύο ἄλλα μὲ τὸ γέρο ἔφγαν. Πᾶνε, πᾶνε, βλέπνε νὰ πετοῦνε πολλὰ περιστέρια, ἄχ, λέγ' τὸ μεσιό, αὐτὰ τὰ περιστέρια νὰ μὲ τᾶκαμνε ὁ Χριστὸς πρόβατα, στὶς φτωχοὶ θὰ ἔδινε γάλα καὶ τυρὶ δωρεὰ καὶ στὶς πλούσιοι μὲ παράδες. "Ὅπως παρακάλεσε ἔτσι κ' ἔγινε. Τὰ περιστέρια ἔγιναν πρόβατα. Φεύγ' ὁ γέρος μὲ τὸ μικρό, πᾶνε, πᾶνε, βλέπνε ἓνα περιβόλ' καὶ μέσα ἦτανε ἓνας κι' ἀλώνιζε, τὸν λέγ' ὁ γέρος: ἔχω ἓνα παιδί, πάρ' το νὰ σὲ βοηθῆ στὶς δουλειές.

— Μετὰ χαρᾶς τὸ πέρνω, λέγ' ὁ καλὸς ἄνθρωπος. Τοὺς ἔδοκ' ὁ γέρος πολλὲς εὐχὲς κ' ἔφγε. Τὸ παιδί ἔμνε ἐκεῖ, οἱ δουλειές πήγαιναν καλά, πλούτισαν πολὺ κ' ἔκαμναν πολλὲς ἐλεημοσύνες, ὁ καλὸς ἄνθρωπος τὸ πάντρεψε μὲ τὴν κόρ' τ' κ' ὕστερα ἀπὸ χρόνια πέθανε σὴν καλὸς Χριστιανός. Πέρασαν χρόνια κι' ὁ Χριστὸς σὰ γέρος φτωχὸς πῆγε στοῦ μεγάλου τοῦ σπῖτ', οἱ κάνουλες ἔτρεχαν ὄλο λάδ' καὶ κρασί, γύρευε νὰ τὸν δόσ', δὲ τὸν ἔδωσε χωρὶς παράδες. Ξέχασε πῶς θὰ μοίραζε στὶς πλούσιοι μὲ παράδες καὶ στὶς φτωχοὶ δωρεὰ, ἔγινε παραδόπιστος, κ' οἱ κάνουλες ἔτρεξαν πάλ' καὶ οἱ δυὸ νερό. Πάγ' ὕστερα στὸ δεύτερο πού τὰ περιστέρια ἔγιναν πρόβατα, γύρευε λίγο γάλα, κι' αὐτὸς ἔγινε παραδόπιστος καὶ στὶς φτωχοὶ ἔδινε μὲ παράδες. Τὰ πρόβατα ἔγιναν περιστέρια. Πάγ' ὕστερα στὸν ὄλο μικρό. Νύχτα ἦτανε πού χτύπησε τὴν πόρτα, ἀνοιξαν, τὸν πήρανε μέσα, τὸν ἔλουσαν, τὸν ἔδωσαν καθαρὰ ροῦχα καὶ τὸν ἔβαλαν νὰ φάγ' παιδιὰ δὲν ἔκαμαν κ' εἶχανε ἓν ἀρνάκ' καὶ τ' ἀγαπούσανε σὰ παιδί. Σὰν ἔφαγ' ὁ γέρος τοὺς εἶπε πῶς στὸ σῆμά τ' ἔχ' φαγοίρα, καὶ ὅτι τὸν εἶπανε πῶς θὰ περάσ' ὅταν τ' ἀλείψ' ὄλο μὲ στάχτ' ἀπὸ ψημένο ἀρνάκ'.

— Ἀφοῦ εἶν' ἔτσι νὰ βάλμε τ' ἀρνάκ' μας στὸ φοῦρνο καὶ μὲ τὴ στάχτ' τ' νὰ γίνε καλά.

Φίλσανε τ' ἀρνάκ', τὸ χάιδεψαν τὸ βάλανε στὸ φοῦρνο ἀπὸ βραδύ, τὸ πρῶι ὅταν σκώθηκαν, ὁ γέρος ἦτανε φευγάτος καὶ στὸ φοῦρνο κάθουνταν ἓνα παιδάκ'. Εὐχαρίστησαν τὸ Θεὸ πού τοὺς χάρσε τὸ παιδί κ' ἔζησαν χρόνια πολλὰ κ' ἔκαμναν ἐλεημοσύνες.

92. Ὁ καλόγερος κ' οἱ φονιάδες.

Ἡράκλεια

Σ' ἓνα βουνὸ πολὺ ἀψηλὰ μέσα στὴ σπηλιὰ ζοῦσε ἓνας καλόγερος

καὶ κάθε πρωὶ ἄγγελος Κυρίου τὸν πάγαινε μιὰ λειτουργία. Μιὰ μέρα περνούσανε ἓνα κακοῦργο γιὰ νὰ πὰ γὰ τὸν κρεμάσανε, ὁ καλόγερος τὸν εἶδε κ' εἶπε, καλὰ νὰ πάθ'. Ὁ Θεὸς θύμωσε καὶ δὲν τὸν ἔστειλε πιά τῆ λειτουργία. Ἐνα πρωὶ σκώθηκε ὁ καλόγερος κ' εἶδε ἓνα πουλάκ' στὴ σπηλιά ποὶ τραγουδοῦσε, κ' εἶπε, σὺ τί εὐτυχισμένο πού εἶσαι, ἐμένα μὲ σχάθηκε ὁ Θεός. Τότε κατέβκε ἄγγελος Κυρίου καὶ τὸν ἔδωσε ἓνα ξερὸ ξύλο καὶ τὸν εἶπε, ἂν σ' αὐτὸ τὸ ξερὸ ξύλο φυτρώσανε τρία κλωνάρια τότε θὰ σὲ σχωρέσ' ὁ Θεός. Ὁ καλόγερος ἀπελπισμένος γύριζ' ὄλ' τῆ μέρα καὶ νυκτιώθηκε, εἶδε φῶς σ' ἓνα σπίτι καὶ κτύπησε τὴν πόρτα. Βγήκε μιὰ γυναῖκα καὶ τὸν ἄνοιξε κ' ὁ καλόγερος τὰ εἶπε ὅλα, πὼς τὸν σχάθηκε ὁ Θεός, κ' ἡ γυναῖκα εἶπε: πὼς γὰ σὲ πάρω μέσα πού τὰ παιδιά μ' εἶναι φονιάδες; Τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔβαλε κατ' ἄπ' τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ νὰ κοιμηθῆ. Τὰ μεσάνυχτα ἤλθαν οἱ γιοὶ τς καὶ τοὺς εἶπε τὴν ἱστορία τοῦ καλόγερου, κ' ἀφοῦ ἀπὸ ἓνα λόγο ὁ Θεὸς τὸν σχάθηκε, ἐσᾶς τί θὰ σᾶς κάν' ὁ Θεός; Οἱ γιοὶ τς μετάνοισαν κ' ἔγιναν καλοὶ ἄνθρωποι. Τὸ πρωὶ ἤθραν τὸν καλόγερο πεθαμμένο καὶ στὸ ξερὸ ξύλο φύτεψαν τρία χλωρά. Ὁ Θεὸς τὸν σχώρησε.

93. Τ' Ἀραπάκ' κ' ὁ Θεός.

Ἡράκλεια

Μιὰ φορὰ κ' ἓνα καιρὸ ἦτανε μιὰ πλούσια φαμίλια κ' εἶχανε μιὰ θύγατέρα, εἶχανε κ' ἓνα Ἀραπάκ' δοῦλο· ἡ θυγατέρα ἀγάπησε τ' Ἀραπάκ', ὁ πατέρας τς ἤθελε νὰ τὴν δόσ' ἓνα ἄρχοντα, ἡ θυγατέρα δὲν ἤθελε, ἤθελε τ' Ἀραπάκ', τότε τὴν εἶπε κ' ὁ πατέρας τς, γὼ δὲ θέλω, σὰν τὸ θέλ' ὁ Θεὸς ἄς πάγ' νὰ τὸν βρῆ καὶ θὰ γίν'. Τ' Ἀραπάκ' πάγ' νὰ βρῆ τὸ Θεό, δρόμο πέρν', δρόμο ἀφίν'. Στὸ δρόμο ἤρε ἓνα ἄνθρωπο πού ἦταν ὁ μισὸς μέσα στὸ χῶμα κ' ὁ μισὸς ἀπ' ὄξω καὶ τὸ εἶπε: ποῦ παγαίνς, καλὸ παιδί;

—Παγαίνω νᾶβρω τὸ Θεό.

—Ἄμα τὸν βρῆς πέσ' καὶ γιὰ μένα, ἴσαμε πότε θὰ μὲ τυραννάγῃ, νὰ εἶμαι ὁ μισὸς μέσα στὸ χῶμα κ' ὁ μισὸς ἀπ' ὄξω;

Πηγαίν' πὺδ' ἐκεῖ βρῖσκ' ἓνα στραβό, κ' αὐτὸς εἶπε, ποῦ παγαίνς, καλὸ παιδί;

—Παγαίνω νᾶβρω τὸ Θεό.

—Ἄμα τὸν δγῆς νὰ πῆς καὶ γιὰ μένα, ὡς πότε θὰ μ' ἔχει στραβό;

Παγαίν' πὺδ' κατ', βλέπ' ἓνα πού εἶχε ἓνα φκιάρ' καὶ φκιάριζε ὅλο φλουριά καὶ τὸν εἶπε, ποῦ παγαίνς, καλὸ παιδί;

—Παγαίνω νᾶβρω τὸ Θεό.

—“Ἀμα τὸν δγῆς νὰ τὸν πῆς, φτάν’ πιά, δὲ θέλω νὰ μὲ δόκ’ ἄλλα, τί νὰ τὰ κάμω, τὸν φχαριστῶ καὶ τὸ Θεὸ δοξάζω.

Πορπάτσε ἀκόμα πολὺ δρόμο καὶ βλέπ’ ἓνα σκοτάδ’ καὶ κεῖ στὸ θρόνο κάθονταν ὁ Θεός. “Ἀμα τὸ εἶδ’ ὁ Θεὸς ἀπὸ κεῖ ποῦ ἦτανε μαῦρο τὸ ἔκαμε ἄσπρο καὶ τὸ εἶπ’ ὁ Θεός, βλέψ κεῖ ἀντίκρυ τῇ θάλασσα, εἶναι ἓνα χρυσὸ καίκ’, νὰ μπῆς μέσα καὶ νὰ πᾶς στὸ μέρος σου.

—Στὸ δρόμο ποῦ ἐρχόμουνα μὲ παρακάλεσαν νὰ σὲ πῶ : ἦταν ἓνας μέσα στὸ χῶμα ὁ μισός, κ’ ὁ μισός ἀπ’ ὄξω, ὡς πότε θὰ τὸν ἔχς μέσα στὸ χῶμα ; Κί’ ὁ Θεός εἶπε, νὰ τὸν πῆς χειρότερα θὰ πάθ’, γιὰτι καμιά φορὰ δὲ δοξάζ’ τὸ Θεό.

—Μ’ εἶπε κ’ ἓνας στραβός, ὡς πότε θάναί στραβός ;

—Αὐτὸς δοξάζ’ τ’ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γίν’ καλά, εἶναι ἓνα ρέμα, νὰ πλυθῆ καὶ θὰ γίν’ καλά.

—Μ’ εἶπε κ’ ἀκόμα ἓνας ἄλλος ποῦ τὸν ἔδοκες πολλὰ φλουριά, δὲ θέλ’ πιά, τί νὰ τὰ κάμ’ ;

—Αὐτόνα νὰ τὸν πῆς, ὅτι δοξάζ’ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τὸν δόκω ἀκόμα πιὸ πολλὰ.

Τὸ παιδί εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ κ’ ἔφυγε. Πέρασε καὶ τὰ εἶπε ὅλα ὅπως τὸν εἶπ’ ὁ Θεός, μπῆκε στὸ χρυσὸ καίκ’ καὶ πῆγε στὸ μέρος τ’.

“Ἀμα εἶδ’ ὁ ἄρχοντας τὸ χρυσὸ καίκ’, λέγ’ στῆ θυγατέρα τ’, κάποιος μέγας ἀρχοντας ἔρχεται καὶ θὰ τὸν φέρω μουσαφίρ’. Ἡ θυγατέρα στὰ μαῦρα ντυμέν’ καθῶς ἔφυγε τ’ Ἀραπάκ’, βγῆκε νὰ κεράσ’ τὸ μουσαφίρ’ τὴν ὥρα ποῦ κερνοῦσε ἄφσε ὁ μουσαφίρς στὸ δίσκο τὸ δακτυλίδ’ τς, ποῦ ἔδωσε στ’ Ἀραπάκ’ ὅταν ἔφευγε νὰ πάγ’ στὸ Θεό, κ’ εἶπ’ ὁ πατέρας τς ὅταν τὸ εἶδε, σὰ θέλ’ ὁ Θεὸς ὅλα γίνονται. Ἐκαμαν σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες χαρὰ κ’ ἔζησαν καλά καὶ μεῖς καλλίτερα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΣΑΡΑΝΤΗ

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

1. Ἡ κόρ’ τῆς λεμονιάς κ’ ἡ φαρ- γώνα.
2. Ὁ Μοσχοπρασμένος.
3. Ὁ Ὑπνος.
4. Ἡ τρισκαταραμέν’.
5. Ὁ γέρος, ἡ γερά καὶ τὸ γαϊδούρ’.
6. Ἡ βεζυροπούλα κ’ οἱ σαράντα δράκοι.
7. Ὁ Βρυσήβουλος.
8. Ἡ Σαρανταπλεξουδούσα.
9. Ἡ βασιλοπούλα ποῦ πέταξε.
10. Ἡ Σταχτοπέπελη.
11. Τὸ ἀντρωμένο βασιλόπουλο.
12. Τὸ φεσάκ’ μὲ τὴ χρυσοῦ φούντα.
13. Τὸ μαγεμένο ποτήρ’.
14. Ἡ βασιλοπούλα καὶ τὸ τσομπανό- πουλο.
15. Ὁ Γιαννάς κ’ ἡ κερά θάλασσα.
16. Ὁ ὄρκος τοῦ βασιλόπουλο.
17. Ὁ τσεβρὲς τῆς βασιλοπούλας.

18. Τὸ μαγεμένο βασιλόπουλο.
 19. Ὁ σταυραετός.
 20. Ἡ βιαιλοπούλα, ἡ "Ἐμορφη τοῦ κόσμου.
 21. Τὸ βασιλόπουλο καὶ τὸ Καράκις.
 22. Ἡ πῆττα κι' ὁ κολιός.
 23. Ἡ βασιλοπούλα κι' ὁ ἔξω πὸ δῶ.
 24. Τὸ βασιλόπουλο καὶ τ' ἀθάνατο νερό.
 25. Ὁ Χρυσοπράσινος βασιλέας.
 26. Τὰ βασιλόπουλα καὶ τ' ἀθάνατο νερό.
 27. Ὁ Μαρουδῆς κι' ἡ Μαρουδίτσα.
 28. Τῆς βασιλοκόρης τὰ βάσανα.
 29. Ἡ μητριὰ κι' ἡ παραπαῖδα.
 30. Ἡ Πεντάμορφη.
 31. Ἡ μητριὰ βασίλισσα.
 32. Ἡ ὄμορφη πρυγονή.
 33. Ἡ Πούλια κι' ὁ Αὐγερινός.
 34. Ἡ προγονὴ κι' ἡ κόρη τῆς μητριᾶς.
 35. Ἡ νεράϊδα, τὸ παιδί κι' ὁ Ἐβραῖος.
 36. Ὁ Χρυσόμαλλος.
 37. Ἡ βασιλοπούλα καὶ τ' ἄλας.
 38. Ὁ Ἀϊντῆν ὁ μάγος κι' ἡ βασιλοκόρη.
 39. Ἡ κόρη τῆς δάφνης καὶ τὸ βασιλόπουλο.
 40. Τὰ τρία παλληκάρια καὶ τὰ τρία κορίτσια.
 41. Ὁ Νικολάκις κι' ἡ δράκισσα.
 42. Ὁ γέρος κι' ὁ Ἀλῆς.
 43. Τὰ λαοῦτα καὶ τὰ νταβούλια.
 44. Ὁ ἄνθρωπος, τὸ φίδ' κι' ἡ ἄλεπού.
 45. Τ' ἀρνάκι μπιτζινάκι.
 46. Ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνάκι.
 47. Γαβριήλ ὁ μυλωνάς κι' ἡ κερά Μαριώ.
 48. Ἡ κερά Μαρία κι' ὁ κύρ Νικόλας.
 49. Ἡ ἄλεπού κι' ἀφέντης τὸ Τσαγκαραδάκι.
 50. Τὸ ἔλατένιο ἐπί.
 51. Τ' ἀντερίτς.
 52. Ὁ Ταμτσιράκος.
 53. Ὁ Κουκκιπιέρς.
 54. Ὁ Κοντοροβιθούλις.
 55. Ὁ Ροβιθούλις.
 56. Ὁ Κοντοροβιθάκις.
 57. Ὁ Γιάννης ὁ σαλός.
 58. Ὁ σπλός.
 59. Τὸ βασιλόπουλο κι' ἡ μαῖμου.
 60. Οἱ δύο συννυφάδες.
 61. Ὁ γάτος.
 62. Τῆς φιδίνας τὸ δαχτυλίδ'.
 63. Ὁ μέρμυγκας.
 64. Ἡ μπαχτσεβανού.
 65. Πέκ ἐί, πέκ ἀλιά.
 66. Ὁ ἀρχίατρος τοῦ σουλάνου.
 67. Ἡ ὄρνιθα κι' Ὁ βρηός.
 68. Οἱ Μοῖρες καὶ τὸ κορτσόπλο.
 69. Μοῖρες ἐλάτε, νὰ φάτε νὰ χοριάστε.
 70. Ἡ Μοῖρα τῆς ἀκαμάτρας.
 71. Ἡ κερά Τύχη.
 72. Θὰ γίνω βασιλέας.
 73. Τὸ γραμμένο.
 74. Ἡ ταγαροβρεμμέν'.
 75. Τὸ βασιλοκόρτσο κι' οἱ τρεῖς ἀγγέλοι.
 76. Ὁ Θεός κι' ἡ μάννα.
 77. Τὸ βασιλόπουλο κι' ὁ ντερβίσης.
 78. Ἡ βασιλοκόρη κι' οἱ κλέφτιδοι.
 79. Οἱ Μήνιδοι.
 80. Ἡ Θεοδώρα στὸ στρατό.
 81. Σὺ θάσαι ἡγούμενος καὶ γὼ μαθητῆς σ'.
 82. Ἡ γρηά κι' ὁ ἅγιος Πολύκαρπος.
 83. Τὸ ξέκομμα.
 84. Ὁ νεροκράτς.
 85. Ὁ λεφτυργός κι' οἱ σαράντα κλέφτιδοι.
 86. Τὸ χατζηλίκ'.
 87. Ὁ τρελός κι' οἱ καλόγεροι.
 88. Ἡ Μερσίνα.
 89. Ὁ φτωχός κι' ὁ Χριστός.
 90. Τὸ κορίτσι τῆς φτωχῆς.
 91. Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ τρεῖ ἀδέλφια.
 92. Ὁ καλόγερος κι' οἱ φονιάδες.
 93. Τ' Ἀραπάκι κι' ὁ Θεός.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 1—7 ἐδημοσιεύθησαν εἰς Σελ. 337—365 τοῦ ΙΕ'. τόμου.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 8—37

εἰς Σελ. 89—120 τοῦ ΙΣΤ'.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΑΜΑΚΟΥΒΙΟΥ

Παιχνίδια.

Λουμάδες. Σχήμα πλακερής σφαίρας που κατεσκευάζαν στα χυτοσιδηρεία από β' ποιότητα σιδήρου «*χουραδά*». Ήγωνίζοντο εις εὐθυβολίαν, εις απόστασιν πλακωτοί κλπ. παιχνίδια, στο οποίο ἔβριζαν καὶ στοίχημα.

Καρύδια στο κουτί ¹⁾ ἔπαιζαν μικροί, μεγάλοι ἰδίως τις ἡμέρες τῆς πρωτοχρονιάς. Ἀπὸ τὰ καρύδια προῖόν τοῦ τόπου τοῦ εἶχε ὁ καθείς στο σπίτι του ἀπόθεμα 4—5 κοιλὰ (τῶν 20 δακάδων), ἔφερναν ὁμῶς κ' ἀπ

1) Ὁ ρίχνων.

2) Ὁ ἀντίπαλος.

3) Ὁ διαιτητής.

4) Ὁ βοηθός.

ἔξω (Σκεπαστό), διότι ἐγένετο κατανάλωσις μεγάλη. Ὅποιο σπίτι ἢ μαγαζὶ εἶχε ὑπόστεγο ²⁾ ἔπαιζαν ἐκεῖ καρύδια στο κουτί. «*Σκασιά! ἔνα ὄξω!*» φώναζε ὁ ἀντίπαλος παίκτης. «*Ζαγαλίκα*» ³⁾ ἔλεγε ὁ διαιτητής. «*Σκα*

1) Τὸ κουτί γινότανε αἰχμηρὸ με ἔργαλειο τοποθετημένο στὴ γῆ οὕτως ὥστε νὰ παίρνῃ περὶ τὰ 50 καρύδια.—2) Τὸν χειμῶνα μόνον στὰ ὑπόστεγα ἐγένετο τὸ παίξιμο, διότι τὰ χιόνια δὲν ἐπέτρεταν εἰς τὸ ὑπαιθρον.—3) Μπαμπεσιὰ ἢ παράβασις ὠρισμένου νόμου.

σιὰ» ἔλεγε ὁ ρίχνων τὰ καρῦδια στὸ κουτί, δηλ. νὰ σκάσουν νὰ μὴ κουνηθοῦν καὶ νὰ πᾶν μάζεμμένα τότε θὰ ἔπερνε διπλάσια. «Ἐνα ἀπόξω» ἔλεγε ὁ ἀντίπαλος, διότι ἂν τύχαινε νὰ εἶναι μονὰς ἔξω, θὰ κέρδιζε. «Ζαγαλίκα» ἔλεγε ὁ δαιτητής, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε τὴν προᾶξι ἄνομο καὶ τότε τὸ ρίξιμο ἦτο ἄκυρον. Ἐπαιζαν δὲ μὲ τόση προσήλωσι, ὥστε πολλὲς φορές ἔπαιζαν ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Κέρδιζαν ἀρκετὰ τὰ ὁποῖα μοίραζαν στὴ παρέα καὶ μὲ γεμάτες τσέπες, ζουνάρια, φέσια, ἀπὸ καρῦδια, πήγαιναν στὰ καπηλιὰ κι' ἔβαζαν κρασί μὲ πετμέζι στὴ φωτιά γιὰ νὰ ζεσταθῆ καὶ γλεντοῦσαν μ' εὐθυμία.

Παροιμίες.

1. Ἐχ' ὁ κι' ἄνδρας μου τρέκ! ¹⁾
2. Τὸ φεῖδ' π' φῶ τὸ κέφάλ' δὸν βγαίν' μέσ' στὸ δρόμο ²⁾.
3. Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι' ἄλλα τς χουχλουβάας ³⁾.
4. Ὁ βήχας καὶ τὸ χρῆμα δὲν κρύβονται.
5. Ὁ ἀρκαδάσης ⁴⁾ μυιὰν ὥρα, ἀξίζ' μυιὰ χώρα.
6. Κουτσὸς στραβὸς στὸν ἄγ' Πατελέμο ⁵⁾
7. Πουὸς στραβὸς δὲ θέλ' τὰ μάτια τ'.
8. Ἡ κότα πέ τ μὲτ γενῶ.
9. Ὁ κακόιχος καὶ στὸ χαλὶ νὰ πέσ' τσακεῖ τὰ μοῦτρα δ'.
10. Τὸ πρῶμο τὸ πουλὶ ἄλέπ ⁶⁾ δὲ τὸ πιάει.

Ἐπώνυμα τοῦ χωρίου Τρουλιᾶς.

Ἀξάμιτος, Βλατίτιος, Βούζνας, Βρανᾶς, Γιανέρης, Γιούρητης, Γκαγκάνης, Γροῖντος, Διφτῆς, Δοῦβας, Καζακίνας, Καζάκος, Καλλίτσας, Καρτσάτος, Κατραχύλας, Κοτρῆς, Κοτσαλᾶς, Κουπανᾶς, Κουτούβας, Λαγός, Λάντσος, Λολῆς, Μυιτσαῖς, Μαργιωρῆς, Ματσάνης, Μούσκαρος, Μπαντάτσης, Μπεγίνας, Μπελελῆς, Μπίμιτις, Μρινάκης, Μπουρνουρτοσῆς, Μπουρφέλι, Μπαχόρης, Μπριπιῆς, Παπουγερεῆς, Παρλαπνῆς, Παπιδί, Πατσάκις, Πιπιλόξης, Πιυλαδῆς, Ροῦσος, Σογούσης, Σφατλέλη, Τάκνας, Γκαγκάνης, Τοπαρῆς, Τοῦμπος, Τσαγλαγκᾶς, Τσαμούρης, Τσαῦρης, Τριπατσης, Φρουδᾶς, Χλῆς, Ψύλλος.

1) Ἐλέγετο εἰςτὴν καυχωμένην τὰ προσόντα τοῦ ἀνδρός της.—2) Ἐλέγετο εἰς ταραχοποιόν.—3) Κουκουβάγια.—4) Λ. Τ. Συνοδός.—5) Παντελεήμονα.—6) Ἀλώπηξ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἡ ξενιτειά.

Νυφικό

Ἡ ξενιτειά μὲ χαίρεται ⁶⁾
 κι' ὁ τόπος μου μὲ κράζει
 μαχαῖρι κόβει τὴν καρδιά
 στὰ σπλάχνα μου μὲ σφάζει

Ξένος ἐδῶ ξένος ἐκεῖ
 κι' ὅπου νὰ πάγω ξένος
 καὶ πάν' στὴ πέτρα νὰ σταθῶ
 καὶ 'κεῖ ξενειτευμένος . . .

Ἡ ξενιτειά κι' ὁ θάνατος ¹⁾
 σὸ ζύγι εἶναι ζυιασμένα
 ἢ ξενιτειά παραβαρεῖ
 γιὰτ' εἶναι νειδισμένα

Ἡ ξενιτειά παιδάκι μου
 δὲν εἶναι μῆλο νὰ μυρίσης
 νὰ πᾶς καὶ σὺ νὰ μοσκισηῖς
 καὶ πίσω νὰ γυρίσης . . .

Ξένος ἐδῶ ξένος ἐκεῖ
 κι' ὅπου νὰ πάω ξένος
 καὶ πάν' στὴ πέτρα νὰ σταθῶ
 καὶ 'κεῖ ξενειτευμένος . . .

Πηδηχτό.

Ράφτης ἤμονι κι' ἔρραφτα
 ροῦχα Γιαννιτσάρικα
 ροῦχα Γιαννιτσάρικα
 καὶ βλατιὰ σπιτιάνικα.

Ὅλη μέρα ἔρραφτα
 καὶ τὸ βράδυ ξέρραφτα
 ξέρραφτα καὶ κόπιαζα
 καὶ σὸ ράφι τᾶβαζα.

1) Πρβλ. «Θρακικά» Τόμ. 11, Σ. 190, ἀρ. 28.—2) Ὁμοίως Σ. 227 ἀρ. 47.

Νὰ καλέ μ' τὸ χῶμα μου
δῶσε με τὰ ἄνθη σου
τ' ἄνθη σου τὰ πάθη σου
καὶ τὰ πρασινάδιά σου

Καὶ τῆς χήρας τὸν νίγιό
τὸν νιδὸ μοναχογιό
π' ἔχει τὸ κορμὶ λιγρὸ
καὶ τὸ σιῆθος του γυμνό.

Ἄπο τὸ θάνατο τῆς Ἑλένης
Τραγοῦδι τῆς Κρυφοκαλύβης ¹⁾.

Τραπεζικό ²⁾

Μὲ τὰ στέφανα τοῦ γάμου
μὲ τὰ τέλια στὰ μαλλιά . . γιά, γιά
μὲ τὰ τέλια στὰ μαλλιά.

Ἔπεσ' ἢ Ἑλέν' στὸ σιρῶμα
ἀπ' τὸ κόσμο χάνεται . . γιά, γιά
ἀπ' τὸ κόσμο χάνεται.

Τρεῖς γιατροὶ τῆτε λογιάζουν
καὶ οἱ τρεῖς περίλυποι . . γιά, γιά
καὶ οἱ τρεῖς περίλυποι

Ἔνας μὲ τὸν ἄλλον λέγει
πιά δὲν ἔχει γιατριγιά, γιά, γιά
πιά δὲν ἔχει γιατριγιά.

Στοῦ βορειᾶ τὸ κοιμητῆρι
βάλτε με νὰ κοιμηθῶ . . γιά, γιά
βάλτε με νὰ κοιμηθῶ

Τὰ πουλάκια νὰ μὲ ψάλλουν
ἕνα νυφικὸ σκοπό . . γιά, γιά
πλάγι σ' ἀψηλὴ δορυγιά.

Τὰ πουλάκια νὰ μὲ ψάλλουν
ἕνα νυφικὸ σκοπό . . γιά, γιά
ἕνα νυφικὸ σκοπό.

Καὶ τοῦ ἡλιο ἢ ἀκτίνα
νὰ μοῦ φέγκει τὸ πρῶί . . γιά, γιά
νὰ μοῦ φέγκει τὸ πρῶί.

1) Ἑλληνικὸ χωριό, μετονομασθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων Κρυφοκαλύμπα.—2) Συγκλητικὸ τραγοῦδι, τοῦ ὁποίου σῶζεται ἀκόμη ὁ σκοπός. Τὸ «γιά, γιά» τραγουδιέται ὡς νὰ ἐπιβεβαιοῖ, ναί, ναί.

Νά μ' αὐτόν θά σᾶς τὸ στέλνω
τὸ ὑστερινό μ' φιλί. . γιά, γιά
τὸ ὑστερινό μ' φιλί.

Ἄϊδε τόκα ταις λαγίνες ¹⁾
μὲ μεζὲ τὰ σκομπριγιά
καὶ ταις πήττες τὸ κασέρι
καὶ τὸ μπόρτσι ²⁾ ὡς τ' ἄφτιά

Δείγματα Σαμακοβιανῆς ὀμιλίας ³⁾.

Ζηβόλι. Λογιάζω σε! λογιάζω σε! ⁴⁾ μ' δὲν μπορῶ νὰ σὲ ξεκαθαρίσω ⁵⁾ μόν ὁδε σιδύχης ⁶⁾ τότε ἄ σὲ γνωρίσω . . . βρὲ παιδί; πλέγς μέσ' τὸ νοῦ μ' . . . ⁷⁾.

Πρυμπόπλο (Υἱὸς Πρύμπου). Γὼ εἶμαι τοῦ Πρύμπου τὸ παιδί.

Ζ. Βρὲ νιὲ νιὲ θαρρεῖς πὲ τὸ στόμα μ' τὸ πῆρες κι' εἶσαι τὸ Πρυμπόπλο!! σὺ τράνεψες σὰ κούταβος!!! τουλία ⁸⁾ ἔτσι ὀδῶ;

Πρ. Νούνσα ⁹⁾ νὰ περάσω νὰ σὲ φηγηθῶ ¹⁰⁾ ποῦ μὲ νέδιασε ¹¹⁾ ὁ ἀφέδης ¹²⁾ μου προτοῦ παγαίνω νὰ τὰ γράψς σὺ δὰ πού ξέρες καὶ καναδυὸ πὲ τὰ εἰκοσιτέσσερα νὰ θυμνιοῦσαι ¹³⁾ γιὰτι τέτοια σουμάδια δὲ πρέπ' ν' ἀστοχιοῦσαι ¹⁴⁾.

Ζ. Τί νοῦνσες πρὲ παιδί μ', καὶ σὺ ψευτοφλλάδα σὰ τὸν ἀφέδη σου;

Πρ. Ἄ! γούλα γούλα! γὼ daγῆ, δέν 'μαι ψευτοφλλάδα' συτχαινῶ ¹⁵⁾ παστρικά ἀδρίκια παλληκαρίσια κι' αὐτό πὰ σὲ φηγηθῶ δέν 'ναι ψέμμα' κόμ' τ' ἄφτιά μ' σβουτσνίζ πετσιριχτή ¹⁶⁾ κείνν . . . χούχλιο! χούχλιο!;

Ζ. Χμ κατάλαβα! καλὰ τῶνοιωσα γὼ . . .

Πρ. Αὐτό, daγῆ, ἔγνε ὄδες ἤμ φαδάρος στῆ προκάλυψι τῆς Κορφοκολύμπας ¹⁷⁾. Εἴχαμε βρὲ παιδιά! κάτ' σάρπικα ¹⁸⁾ σκυλιὰ πού δὲν ἤφνασκε ¹⁹⁾ μύγια νὰ περάσ' νὰ μὴ βοβ.ξ'. Κεῖνο τὸ βράδ' βρὲ τι ἔπαθασ' . . . ἔβαλασ' τίς νουρές τους στὰ σκέλια δους καὶ λούφαξασ' μ' ἓνα ἰῖἰ πεγομιάζαδαι ²⁰⁾ σὰν νὰ μᾶς λέσουν ὄι' μνιά μπόρα ἄ ξεσκάσ'. Ἦδου μεσάνυχτα κι' ἤμ' κι' ὄλα νοκτᾶ; ²¹⁾ πῶξω. Θάμαξα πού εἶδα τὰ σκυλιὰ νὰ λουφάζν' ἔτσι νὰ τρυπών' φροβερομένα σὰν νὰ τὰ κοβαλαδιζ' ²²⁾ καννὰ ξωτκὸ καὶ κείνη τῆ στιμμὴ κούσκασ' ²³⁾ πὲ μακρυγιὰ πὲ πάν' τ' ἄλλα φυλάκια φωνές, ἄμ' τί φωνές; ποῦ γὰ χάνο' τὸ τσάρβελο ²⁴⁾ σ', φωνές, τρα-

1) Στάμνες περιεῖχαν κρασί κατὰ τὰς διασκεδάσεις ἐν ὑπαίθρῳ.—2) Λ. Τ. χρέος.—3) Ὅρα σελ. 330 τοῦ ΙΕ' τόμου.—4) Σὲ ἀτενίζω προσεκτικά.—5) Νὰ σὲ γνωρίσω.—6) Ὅμιλῆσης.—7) Σὰν νὰ θέλω νὰ σὲ γνωρίσω.—8) Πῶς.—9) Μοῦ ἤλθε στὸ νοῦ.—10) Διηγηθῶ.—11) Ὁρμήνευσε.—12) Ὁ πατέρας μου.—13) Νὰ μείνουν ἐνθύμιον.—14) Λησμονοῦνται.—15) Ὅμιλῶ ἐξιστορῶ.—16) Ἐκκωφαντικὴ φωνή.—17) Χωρίον Κρυφοκαλίβη, περ. Σαμακοβίου.—18) Ὁρμητικά.—19) Ἀφηναν.—20) Γρινιάζαν.—21) Λ. Τ. Φύλαξ, φρουρός.—22) Λ. Τ. Κυνηγᾶ, καταδιώκει.—23) Ἠκούσθησαν.—24) Τὸ νοῦ σου.

γούδια, τσαλγκιά 1) ἤρακε βρε παιδιά σάν νά ἦδασι 2) πεδακόσιοι, χίλιοι νομάτοι μικροὶ μεγάλοι ἕνας γαίγαρᾶς 3), γούλοι τραγουδούσας ἕνα τραγοῦδ' σά νά ναι παιδιά τ' σχολιοῦ, λογιὸν τὸ λογιὸν φωνῆς παιδίτικες κορτσιτικές, ψιλές, χοθρές, μιὰ μονοβοή π' ἔφτασε τὰ δέντρα κάτ'.

Ζ. "Αδε πάλε κάννα γρούστελο 4), ἀμὲ ψάλς καὶ σὺ σὰ τὸν ἀφέδη σου.

Πρ. Στέκα ! στέκα !! μὴ νεγκάζεσαι 5) ἂ τὸ μάθς, μόνε ἄκουγε . . . ν' αὐτὸς εἶναι σταυρὸς (σταυροκοπεῖται), ἔδω νάπομείνω σὰ λέγω ψέματα.

Ζ. Σόν' 6), σόν, πίσταψα, ἔ, λέγε νά διοῦμε.

Πρ. "Αμ ἔπεφτασ', σᾶς λέγω, τὰ δέδρα κάτ' κλαρνέττα, λαγοῦτα, ἴλφμ 7) διολιά, ἕνα παίξιμο, βρε παιδιά, μὲ τὴ γκάϊδα, ἀρμονία, μουζικὴ ἀτνε πῶ ἕνα ἀκατανόητο πρᾶμα ὠγράφσαμε 8). Πῆγα κούνσα τὸ δεκανέα πὲ τὸ φυλάκειο καὶ τὸ ἔγνεψα νᾶρτ' ν' ἀκούσ' κι' αὐτός. Ὁ δεκανέας μας, ἕνα σβέλτο παλλκάρ' ἀτρόμοτο σκώθηκε, κι' ἦρτε π' ὄξω κι' ἄμα γιοῦκε 9) τὸ καλαμπαλίκ', φώναξε γούλα τὰ παιδιά στὰ ὄπλα. Σ' ἕνα λεφτὸ γούλ' οἱ φαντάροι ὠπλισμέν' πῆδξαμε μέσα στὸ ἀβρί, ὁ συφερτὸς ἤκουδο πὲ τὸν ἀνήφορο νά περάσ' πὲ μπροστὰ στὸ κοβοῦσ' μας 10).

Ζ. Τέτοια ὄρα τί γυρεύασ' τὰ τσαλγκιά μέσ' τὸ ἔρμο τὸ βουνί :

Πρ. Ναι θαρρέψαμε ποὺ ἦδασι Βουργάρ' παρέγα π' ἀδίπερα τὰ φυλάκεια, μεθυσμέν' καὶ γι' αὐτὸ ὁ δεκανέας μας εἶπε νά τσὲ ξιπάσμε πετσ' χειροβομβίδες καὶ νά τσὲ κάνμε μαρδαγάλι 11). Τὸ φεγγάρ' ἔφεγκε σὰ μέρα, τὸ τραγοῦδ' αὐτὸ πὲ τὰ χίλια τσαλγκιά κι' ἄλλες τόσες φωνῆς ἤρακε ἕνα κερεμὲ 12) κι' ὄδε 13) κολέψασι, ντίπ κρότος πατιρδί, δὲν κούγαμε μόνε φωνῆς καὶ τσαλγκιά. Ἐγκρίσαμε 14) τὰ σκυλιά, ἀμ' αὐτὰ φοβερσμένα γούργιαζασ' 15) σάν νά μοιρολογοῦ. Τάμ 16) ποὺ περνούσας πὲ προστά μας ὁ δεκανέας μὲ μιὰ παλλκαρίσια φωνὴ χούγιαξε 17). "Αλτ ! καὶ γούλοι γιόμσαμε τὰ τουφέκια ἔτοιμοι γιὰ φωτιά. Αὐτοὶ ὅμως πορπατούσας χωρὶς νά μᾶς δίνου σημασίγια, χωρὶς νά μᾶς λογαριάζουν. "Αλτ !! δύο "Αλτ !! τρία. Πῆρ !! φώναξε ὁ δεκανέας καὶ μιὰ μπαταρίγια τάραξε τὰ βουνὰ καὶ κοῦμε τὰ τραγοῦδια πάλε καὶ τὰ τσαλγκιά βρε παιδιά! ἔπάϊζασ' πιὸ δυνατὰ καὶ μνιὰ φωνὴ κούγετο πὲ κάτ' πιτσιρίκια ποὺ κλουθούσας μας περιγελούσας σὰ νά μᾶς μούτσιωναν. Χουχλιό ! χουχλιό ! χουχλιό !

Τὰ μολύβια ἔπεφτασ' χαλάζ' κι' αὐτοὶ χωρὶς νά ξεμπαβλιστοῦ 18) ἂ

1) Ὀργανα μουσικῆς.—2) Ἡσαν.—3) Θόρυβος.—4) Καλλικάτζαρο.—5) Βιάζεσαι.—6) Φθάνει. 7) Πρὸ παντός.—8) Λ. Τ. Ἀπαντήσαμε.—9) Ἀκουσε.—10) Λ. Τ. Φυλάκειο.—11) Πολτοποήησουμε.—12) Κανονικὴ τάξι, παρέλασι.—13) Ὀταν.—14) Πάρωτρύναμε.—15) Οὐρλιαξαν.—16) Μόλις.—17) Βροντοφώνησε.—18) Ἀνενόχλητοι.

πάραχοι τ' διαβολγοιοί τραβέξασ πεπέρα ποῦναι τὸ κάστρο τῆς Πλάτσας καὶ Κορφοκολύμπας, ἀναμεσοῦ καὶ κεί σῶπασ κείν τν ὄρα γιούκσαμε πὲ τὸ ἀδίπερα Βουργάρκο χωριὸ νὰ λαλοῦν τᾶρνίθια.

Z. Δὲ σὲ τῶλεγα ἴγῶ, πάλι τέτοια καὶ σὺ ἂ μὲ σκαρώσης ;

Πρ. Στέκα ντέ . . . Τὸ πουρνὸ εἴχαμε ν' ἀναφέριμε, γιὰ τὰ φουσέκια π' ἔρξαμε, στὸ λοχαγὸ ποῦ δὲ τάραζε πίτερα ¹⁾. Πῶς θὰ δικαιολογούσαμε τῆ πράξι τὸ ταβατοῦρι ποῦ μῆτε χνάο μῆτε τρίχα δὲν ἔπесе ; . . . Νὰ καὶ γλέπμε τὸ λοχία τ' ἀδικουνοῦ φυλάκειου καὶ δυὸ Γιοβάνδες ἦρτασ καὶ γελοῦσασ σὰ νὰ μᾶς περιπαίξουν πὲ τὸ πόλεμο π' ἔκαμε τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ καλμέρα μᾶς εἶπασ καὶ περαστικά. Τουγοῦνι ²⁾ εἴχατε ψές ; Μεῖς πὲ τ πίκρα ³⁾, δὲ ἔεραμε τί ν' ἀνποκριθοῦμε ποῦ γάνιαζαμε ⁴⁾ τούλια νὰ τὸ πλαστρώσμε ⁵⁾ τὸ πράμμα νὰ μὴ πέσμε μικροὶ καὶ ὁ δεκανέας τοῦ ἔτριξε τὰ δόντια. Ἄ κύρ δεκανέα, μὴ στεναχοιρίεσαι αὐτὸ τὸ ντογοῦν κάτε χρόνο ξεκνᾶ πὲ κάτ' παλιὰ ντουβάρια (Ἐρείπια Παπᾶ Παλιοχώρ) ⁶⁾ καὶ παγαίν' ὡσαμ τὸ Κάστρο Πλάτσας καρσι καὶ κεί μέσα χάνεται. Στόχσαμε ⁷⁾ νὰ σᾶς τὸ προειδοποιήσμε γιὰτ' ἐμεῖς τόχμε γραμμένο στὸ φυλάκειο μας. Γράψτε το καὶ σεῖς τί μερομηνίγια, ξεκνᾶ ὁδες εἶν' ἀστροφεγγιὰ καὶ γαλήν'.

Z. Αὐτὸ τὸ πατιροῖ τὸ τουγούν πὲ τὰ τσαλκιά οὔκσα ποῦ τὸ οὔκσασ' κ' ἄλλ'. Ὁ μακαρίτης ὁ ἀφέδης μου τὸ γοῦκσε στοῦ Ἀρβάνου ⁸⁾ μνιὰ ἰύχτα ὄβενε ψάρευγε. Αὐτὰ ὄμως παιδί μ' εἶναι ἕνας στὴν Ἀθήνα ποῦ μόνε αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὰ ἔακριβῶσ' ⁹⁾.

Πρ. Τί τὰ θέλς τὸ πουρνὸ ἦρτε ὁ λοχαγὸς ἐπὶ τόπου καὶ τοῦ παρᾶσ-
ταμε αὐτὸ καὶ κεῖνο, ἄμ' αὐτὸς ποῦ νὰ πιστέψ'.

Δέκα μέρες αὐστηρὰ μᾶς κόλσε στὴ πλάτ' γιὰ τὰ φουσέκια ποῦ τᾶρ-
ξαμε λέγ' στοῦ . . . καραγκιὸς τὸ γάμο !!!

Ἄχ κύρ λοχαγέ μ', ἤθελε νὰ σ' ἔχω πὲ πούπουτε . . . τσίτα ν' ἀκού-
σης ἄμ δέδε !

Z. Καὶ τώρα γιὰ ποῦ σὰ θέλ' ὁ Θεός καὶ νεγκάζεσαι τόσο ;

Πρ. Νὰ πάγω νὰ ντυθῶ καὶ νὰ περιδράξω πάλε τὸ μάλιγχερ, πού με κάλεσε ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ.

Z. Ἐ ε ε . . . τότε παιδί μ' Πρυνμπόπλο (χειραψία διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ τὸ ἀριστερὸ ἐπὶ τοῦ τραχήλου) νὰ σ' ἐφκιστῶ καὶ γῶ νὰ, πὲ τ' ψυχὴ μ' νὰ σέβσ νὶ ξέβσ Νικητῆς καὶ . . . Πρῦμπαρος !!!

Z.

1) Δὲν χάριζε.—2) Χαρά.—3) Στενοχώρια, πίκρα.—4) Λυσοῦσαμε.—5) Νὰ τὰ σκεπάσμε, νὰ τὰ δικαιολογήσμε.—6) Καὶ αὐτὸ παλαιὰ ἐρείπια ἑλληνικωτάτου χωριοῦ ποῦ ἐδηλώθη στὰς ἐπιδρομὰς Βουλγάρων καὶ Κιρτζσαλίδων.—7) Ξεχάσαμε, μᾶς διέφυγε.—8) Τοποθεσία.—9) Ἐννοεῖ τοὺς ἐξηγητὰς ψυχικῶν φαινομένων.

Παναγύρια στὸ Σαμακόβι.

Τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ (29 Αὐγούστου).

Στις ἄκρες τῶν ἀμπελώνων, περίπου μισῆς ὥρας ἀπόσταση, ἔξω ἀπ' τὴν κωμόπολη βρισκόταν ἓνα ὠραιότατο μοναστήρι καὶ ὠμορφότερη ἐκκλησιά. Ἡ μονὴ εἶχε ἀρκετὰ εἰσοδήματα, ἀμπέλια, κατοικίες, πρόβατα καὶ ἀκόμη καὶ κουρὶ ¹⁾ μὲ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ δένδρα. Τὰ κτήματα αὐτὰ ἓνας μοναχός, θεοσεβής τὰ καλλιεργοῦσε καὶ ἀπ' τὰ εἰσοδήματα συντηροῦσε τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τριγύρω του μερικὸς πτωχοὺς ποὺ βρισκόντουσαν. Ἦταν δὲ πάντοτε ἡ ἐκκλησιὰ ἀνοιχτὴ καὶ κάθε διαβάτης, ποὺ θὰ περνοῦσε, ἔμπαινε μέσα καὶ εὐλαβικὰ ἀναβε κανένα κερί, προσκυνοῦσε καὶ τραβοῦσε τὸ δρόμο του. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρομοῦ, στίς 29 Αὐγούστου, τὴν περίμεναν μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση γιὰ τὴν πανηγύρη ποὺ γινόταν κάθε χρόνο στὴ Μονή. Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς ὁ λαὸς τοῦ Σαμακοβίου, προετοιμαζόνταν γιὰ τὴν ἐπομένη. Ἐτοίμαζε φαγητὰ καὶ πιοτὰ ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη, πάντως ὅμως σαρακοστιανά. Τὸ πρωὶ σηκώνοντουσαν ὅλοι καὶ ετοίμαζαν τ' ἀμάξια καὶ τὰ ἔστρωναν μὲ κιλίμια²⁾ πολλοὶ μετέβαιναν καὶ μὲ βωδάμαξα μὲ τις τσέργιες. Οἱ πανηγυρίζοντες, μιὰ δυὸ μέρες πρὸ τῆς πανηγύρεως, ἐμάζευαν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ βέργες ἀπὸ ἄγριες λεπτοκαρυὲς ποὺ ἀφθονοῦσαν καὶ τις ἔβαζον ἄνωθεν τῶν ἀμαξῶν ἡμικυκλικῶς καὶ ἄνωθεν αὐτῶν χαλιὰ Σαμακοβίτικης παραγωγῆς καὶ ἐκάθηντο οἰκογενειακῶς κάτωθεν αὐτῶν προφυλασσόμενοι ἀπ' τὸν ἥλιο. Τὸ θολωτὸν αὐτὸ σκέπασμα μὲ τὰ χαλιὰ ἐλέγετο τσέργα ἢ τσέργιες (πληθυντικός). "Ὅσοι δὲν εἶχαν μουλάρια νοικιάζανε μὲ χρήματα ἀπ' τοὺς κηρατζῆδες, γιὰ νὰ μὴ μείνουν μακριὰ ἀπ' τὴ γιορτὴ, καὶ τραβοῦσαν γιὰ τὴ Μονή. Οἱ νέοι πέρνανε καὶ τὰ ὄργανα μαζί καὶ τραβοῦσαν μὲ τὰ ὄπλα τους καὶ ἀρχίζανε τὸ τρέξιμο γιὰ τὴ Μονή. . Μὲ καλὸ λοιπὸν φτάνανε στὸ μοναστήρι, παύανε τὰ ὄργανα καὶ ὁ παπᾶς τῆς κωμοπόλεως ποὺ ἀπὸ πολὺ νωρὶς βρισκόταν στὴν ἐκκλησιὰ, ἀρχίζε τὴ λειτουργία. "Ὅλος ὁ λαὸς πήγαινε καὶ στεκόταν μέχρις ὅτου ἀπολύσει ἡ ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ πάρη τελευταῖα καὶ τὸ ἀντίδωρο του. Ὁ παπᾶς ἀρχίζε τὸν ἀγιασμό καὶ στὸ τέλος ἀγίαζε καὶ τὸ λαὸ ποὺ πανηγύριζε. Σκορπιζόταν, ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ὁ λαὸς καὶ τραβοῦσε γιὰ τὸ μέρος ποὺ ὁ καθεὶς εἶχε διαλέξει καὶ ετοίμαζαν τὸ τραπέζι των κάτω ἀπὸ τις πελώριες καρυ-

1) Δάσος. — 2) Χαλιὰ.

διές τῆς Μονῆς. Ἄρχιζαν τὰ ὀρεκτικὰ στὴν ἀρχὴ καὶ τὰ ἀλληλοκεράσμα-
τα μεταξύ τους καὶ κατόπι τὸ ρίχνανε στὸ φαγοπότι καὶ μὲ ὄργανα νὰ
παίζουν καὶ οἱ νηοὶ νὰ πυροβολοῦν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ὅλοι νὰ χο-
ρεύουν καὶ νὰ γλεντοῦν ὡς τρεῖς τέσσαρας ὥρες μετὰ τὸ μεσημέρι. Κατό-
πι φορτώνανε πάλι στὰ μουλάρια τους τὰ πράγματά τους καὶ ὅ,τι ἄλλο
εἶχανε καὶ γυρνοῦσανε στὴν κωμόπολι. Πήγαιναν περὶ μπροστὰ στὴ Μο-
νὴ τοῦ Προφήτου Ἑλίου ποὺ ἀπέιχε $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας, μέσα στὴν καρδιὰ τῶν
ἀμπελιῶν. Αὐτὴ ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Προδρόμο στὸν Προφήτη
Ἑλίαν παρουσιάζει ἕνα θέαμα πολὺ ὠραῖο, σὰν σκορπίζεται ὁ λαὸς μέσ'
στὰ χωράφια καὶ μέσ' στὰ ἀμπέλια, ὅπου ὁ καθεὶς ἔκοβε κι' ἔτρωγε στα-
φύλια. Οἱ νέοι πάντα πρῶτοι μὲ τὰ ὄργανά των καὶ τὰ ὄπλα των καὶ μὲ
τὶς φωνῆς καὶ τὰ τραγούδια των σ' ἔκαναν νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ γελᾶς μό-
νος σου, ξεχνῶντας τῆς ζωῆς τὰ βιάσανα. Σὲ λιγὴ ὥρα μαζεύουνταν ὅλοι
μπροστὰ στὸ ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτου Ἑλίου ὅπου χόρευαν τραγουδοῦσαν
καὶ τρώγανε ἄλλη μιὰ φορὰ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς διασκεδάσεώς των, μα-
ζεύουνταν ὅλοι καὶ τραβοῦσαν γιὰ τὴν κωμόπολη. Μπροστὰ οἱ νέοι καὶ
οἱ νέες μὲ τὰ ὄργανα καὶ τὰ τραγούδια τους. Σὰν φθάνανε στὴν ἀκρὴ τῆς
κωμοπόλεως, στὰ ἀλώνια, στήγανε τὸν συνηθισμένο τους χορὸ ὅλοι μαζί
καὶ τραγουδοῦσαν καὶ διασκέδαζαν καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν πῆγαν στὸν
Προφήτη Ἑλίαν. Αὐτοῦ, στὰ ἀλώνια, οἱ νέοι συνηθίζαν νὰ παλεύουν καὶ ὁ
καθεὶς φιλοτιμούμενος προσπαθοῦσε νὰ βγῆ νικητής. Ἡ γιορτὴ αὐτὴ
τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου λέγεται καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σταφυλιᾶ ἐπειδὴ
βρίσκεται στὴν ἀκμὴ τῶν σταφυλιῶν ποὺ εἶναι πειὰ ὄριμα.

Τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (15 Αὐγούστου).

Μεγάλῃ ἀνυπομονησίᾳ ἔπιανε τὸ λαὸ περιμένοντας νὰ ἔλθῃ ἡ πα-
νήγυρις ποὺ γινότανε στὸ χωριὸ Σαρακίνα, ποὺ ἀπέχει περίπου 4 ὥρες
ἀπ' τὸ Σαμακοβί· εἶχε ἐκκλησιὰ κτισμένη στὸ ὄνομα τῆς Κοιμήσεως ὠραι-
σιότη καὶ κομψοτάτη. Γινόντουσαν μεγάλες προετοιμασίες καὶ ὁ καθεὶς
περίμενε τὸ φίλο του καὶ τοὺς συγγενεῖς του γιὰ νὰ ξεκινήσουν στὴ Σα-
ρακίνα, ὅπου στὸ δρόμο ἀσφαλῶς περνῶντας ἀπ' ἄλλα χωριά θὰ συναν-
τοῦσαν καὶ ἄλλους γνωστούς των. Ἡ πανηγύρις ἔπεφτε σὲ πολὺ καλὸ
καιρὸ, γιατί παύανε κι' οἱ γεωργοὶ τ' ἀλωνίσματα καὶ τρέχανε ὅλοι, μι-
κροὶ καὶ μεγάλοι, νὰ φτάσουνε στὴ Σαρακίνα, στὸ πανηγύρι καὶ νὰ λει-
τουρηθοῦνε στὴν ὠραία τῆς ἐκκλησίας. Πρῶτῃ καὶ πλησιέστερῃ κωμόπο-
λις στὴ Σαρακίνα ἦτανε τὸ Σαμάκοβο· στὴ Σαρακίνα εἶχαν καὶ πολλοὺς
συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ πᾶνε μιὰ φορὰ τὸ χρὸ-

νο νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦνε καὶ μαζί μ' αὐτὸ νὰ ἔρθουνε καὶ στὸ πανηγύρι. Προετοιμασίες ἀπ' τὶς 14 Αὐγούστου νὰ πιάνουν μουλάρια ὅσοι δὲν ἔχουνε δικὰ τους, καὶ λιγώτεροι μὲ τ' ἀμάξια, γιατί δὲν ὑπάρχουνε καλοὶ δρόμοι γιὰ τ' ἀμάξια. Ξεκινοῦσαν ἀπ' τὸ Σαμακόβι ἄλλοι τὰ χαράματα, ἄλλοι τὸ πουρνὸ κι' ἄλλοι κατὰ τὸ μεσημέρι καὶ τραβοῦσαν γιὰ τὴ Σαρακίνα. Μαζεύουνταν κόσμος καὶ λαὸς ἀπὸ 20 καὶ 30 χωριά, γιατί τὰ γύρω χωριά εἶναι γεωργοὶ ποὺ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν ἔχουνε δουλειὰ καὶ ξεχύνονται μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ νὰ ἐπισκεφθοῦνε καὶ τὴ Σαρακίνα καὶ τὴ χάρη τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Φέρνανε καὶ διάφορα φιλικὰ, (πραμάτειες) καὶ διάφορα φροῦτα, σχεδὸν δωρεάν. Χτυποῦσαν ἢ καμπάνες καὶ προσκαλοῦσαν τὸν λαὸν νὰ προσέλθῃ στὴν ἐκκλησία. Γινότανε ἀρχιερατικὴ λειτουργία μὲ τὸν Μητροπολίτη Βιζύης, ποὺ εὐλογοῦσε τὸ λαό. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι ἀρχίζαν τὰ τραγούδια, οἱ χοροί, τὰ φαγοπότια καὶ τὰ γλέντια. Τὸ μεσημέρι φιλοξενοῦνταν σὲ συγγενικὰ σπίτια. Ἀγόραζε κι' ὁ καθένας ὅ,τι ἤθελε κι' ὅ,τι χρειαζόταν, φροῦτα, λαχανικὰ καὶ σταφύλια τὰ καλλίτερα. Τὴν ἐπομένη τελείωνε ἡ πανηγυρίς κι' ἐσκορπιζετο τὸ πλῆθος, κάνοντας προετοιμασίες νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν πατρίδα του καὶ παίρνοντας μερικὰ φαγώσιμα γιὰ τὸ δρόμο καὶ μὲ τὶς φαμίλιες τους στὰ μουλάρια καὶ μὲ τὰ ὄπλα τραβοῦσαν στὴν ἀρχὴ στὸ προσδιωρισμένο μέρος ποὺ λέγεται *Πολισιά*. Ἐκεῖ κατέβαιναν ἀπ' τὰ μουλάρια τους, τὰ ἄφηναν νὰ βοσκήσουν καὶ ν' ἀνάψουν οἱ ἴδιοι φωτιὲς καὶ νὰ ψήσουν κοκορέτσι, νὰ βγάλουν ὅσα φαγητὰ περισσέψανε, ν' ἀπλώσουν τὰ ὠραιότερα κιλίμνια καὶ τραπεζομάντυλα. Ὠνομάσθηκε δὲ τὸ μέρος αὐτὸ Πολισιά γιατί οἱ νέοι δοκίμαζαν τὰ ὄπλα των ρίχνοντας στὸ σημάδι. Καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ βράδυ ἀποφάσιζαν νὰ ξεκινήσουν ὅλοι γιὰ τὰ χωριά τους.

Ἑορταὶ

Ἑψώσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἑψώσεως τοῦ Σταυροῦ γινότανε μὲ πίστι καὶ εὐλάβεια ἐκ μέρους τῶν Σαμακοβιτῶν. Ὁλος ὁ λαὸς πρῶτ' πρῶτ' ξεκινοῦσε γιὰ τὴν ἐκκλησία ὅπου περιμένε ἀκούων μέχρι τέλους ὕλας τὰς ἕμνωδίας. Παίρνανε τὸ ἀντίδωρο τους, προσκυνοῦσαν τὶς εἰκόνες ὅλες καὶ μὲ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ πήγαινε ὁ καθένας γιὰ τὸ σπίτι του. Εἶχε τότε τὴ συνήθεια τὸ Σαμακόβο νὰ στέλνῃ ὁ ἀπάνω μαχαλᾶς τοὺς νηοὺς καὶ τὶς νηὲς στὸν κάτω μαχαλᾶ κι' ὅλοι μαζί κατόπιν τραβοῦσαν γιὰ τ' ἀμπέλια καὶ τρώγαν σταφύλια ἕως ὅτου νύχτωνε. Ὅσο γιὰ τοὺς νέους δὲν ἔκαμναν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ παίρνουν τὰ ὄργανα καὶ τὰ ὄπλα τους καὶ κατεβαίνανε στὰ

ἄλωνα ὅπου γίνονταν χοροί, γλέντι καὶ διασκεδάσεις καὶ στὸ γυρισμὸ ἢ γυναῖκες τοὺς ἀντάμωναν στ' ἄλωνα καὶ σεργιάνιζαν κι' ἐπαιρναν μέρος στὸ χορὸ. Κατὰ τὸ βράδυ οἱ νέοι παλεύανε γιὰ καλὰ καὶ σεργιανοῦσε ὁ λαός.

Νέον Ἔτος. Ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

Ἡ γιορτὴ αὐτὴ, πρὸ πάντων γιὰ τὰ παιδιὰ, ἦτο ἀληθινὴ μέρα τῆς χαρᾶς. Ἡ προετοιμασίαις ἀρχίζανε ἀπὸ τὴν παρμονὴ ὁπότε καθεὶς ἀγόραζε τὰ διάφορα δῶρα ποὺ θὰ ἔστελνε καὶ θὰ χάριζε στὰ παιδιὰ. Ὁ καθεὶς φρόντιζε νὰ βρῆ καὶ νὰ κόψῃ ξύλο κορμὸ γιὰ νὰ τὸ βάλῃ ἀπὸ βραδὺς στὸ τζάκι νὰ καίγεται. Τὸ ξύλο αὐτὸ ἦτανε *τσιραπιᾶ* (ἀγριαχλυδιά). Ἡ σημασία αὐτουνοῦ ἦτανε πῶς ὅσο πειὸ πολὺ ἀργοποροῦσε κι' ἐπιβράδυνε τὴν καύση του, τόσο περισσότερο θὰ ἦτανε ἡ ζωὴ τῶν οἰκογενειῶν ποὺ τὸ ἔβαζαν στὴ φωτιά. Ἡ ἀγιοβασιλόπηττα ἦταν ἕτοιμη γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Τὰ παιδιὰ τρέχανε ἀπὸ τὸ πρῶν, ἀκούραστα, νὰ βροῦν βίτσες ὠραῖες ἀπὸ ἀκρανιές καὶ λουλούδια τῆς ἀκρανιῆς πρὶν ἀνοίξουν καὶ τὰ βάζαν στὸ τραπέζι γιὰ νὰ τὰ ρίξουν τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγ. Βασιλείου στὴ φωτιά. Πρῶτα τὸ καίγανε γιὰ τὸν πατέρα, γιὰ τὴ μητέρα καὶ γιὰ τοὺς ἴδιους. Ὅποιοιοῦ κουκὶ πηδοῦσε στὴ φωτιά τὸ χαίρουνταν γιὰ τὴν υγεία του καὶ ὅποιοιοῦ δὲν πηδοῦσε τὸν συλλυποῦνταν γιὰτὶ δὲν τὸ νόμιζαν καὶ δὲν τὸ θεωροῦσαν γιὰ καλὸ σημάδι.

Μάζευαν οἱ γονεῖς τὰ παιδιὰ τοὺς στὸ τραπέζι τὸ καλόστρωναν καὶ φέρνανε διάφορα φροῦτα. Κρύβανε σ' ἓνα μαντύλι καὶ καρύδια κι' ὅποιος τραβεῦσε καρύδι καὶ σπάνοντάς το τὸ εὔρισκε κούφιο, αὐτὸς δὲν θὰ ἦτανε γερός καὶ τὸ θεωροῦσαν πολὺ κακὸ νὰ βρεθῆ κούφιο καρύδι· ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ εὔρισκε γερὸ ἦτανε γερός. Μετὰ τὴ δοκιμασία αὐτὴ κάθονταν στὸ τραπέζι κι' ἀρχίζαν τὸ φαγοπότι, ἀφοῦ πρῶτα κάνανε τὸ σταυρὸ τοὺς, κι' εὐλογοῦσαν τὸν Ὑψιστο γιὰ τὴν καλὴ χρονιὰ ποὺ τοὺς χάρισε στὸν παλιὸ χρόνον. Τὰ φροῦτα τὰ θυμάζανε πάνω στὸ τραπέζι κι' ἀφοῦ διασκεδάζανε λίγο, πηγαινεν ὁ καθεὶς γιὰ ἀνάπαυση τὴν ἐπόμενη. Τὰ παιδιὰ σηκῶνουνταν πρῶν πρῶν, δυὸ ὠρες προτοῦ φέξῃ, καὶ παίρνανε τὶς ἀκρανίτικες βίτσες, κρεμοῦσαν στὸ λαιμὸ τοὺς ἓνα ντουρβαδάκι κι' ἀρχίζαν μέσα στὰ χιόνια καὶ στὸ κορμὸ νὰ τρέχουν, ἔξω ἀπὸ σπίτι, σὲ σπίτι καὶ χτυπώντας τὶς πόρτες μὲ τὶς ἀκράνες λέγανε τὸν Ἁγ. Βασίλη. Μετὰ τὸ τραγοῦδι τοὺς, ἔβγαινε ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ κι' ἂν ἦταν πολλὰ, τὰ μοίραζε ἓνα ἓνα καρύδια καὶ τραβιοῦνταν μέσα· πολλὰς φορὲς τὰ παιδιὰ χτυποῦσαν μερικὲς πόρτες καὶ δὲν ἀνοίγαν ἀλλὰ τοὺς πετοῦσαν ἀπὸ τὸ παράθυρο τὰ καρύδια ποὺ πολλὰς φορὲς χάνουνταν μέσα στὰ χιόνια. Ὅταν πηγαιναν δὲ

σὲ συγγενικά σπίτια, ἢ περιποίηση στὰ παιδιὰ ἦτανε πολὺ μεγαλυτέρα· μιὰ πεντάρα καὶ δυὸ καρύδια, πολλὲς φορὲς καὶ τρεῖς καρύδια καὶ μιὰ δεκάρα. Σ' ἄλλα σπίτια δὲν ἄνοιγαν καθόλου μ' ὄλο τὸ κτύπημα τῶν βιτσιῶν καὶ τὰ κακόμοιρα τὰ παιδιὰ, τουρτουρίζοντας, ἔφευγαν θυμωμένα γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ νοικοκύρη, ποὺ δὲν ἔνοοῦσε ν' ἀνοίξη τὴν πόρτα του, ποὺ τὴν βροντοῦσαν τὰ πιτσιρικά. Ἄπ' τὶς φωνὲς κι' ἄπ' τὸ πολὺ θόρυβο ξυπνοῦσε σχεδὸν ὄλη ἡ κομόπολις. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολουθοῦσε ὥσπου ἀκουστοῦν τὰ πρῶτα χαρμόσυνα χτυπήματα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ὅλοι γυναῖκες καὶ ἄντρες, ἔχοντας ὄλα ἔτοιμα τραβοῦσαν πρῶι πρῶι στὴν ἐκκλησία νὰ παρακολουθήσουν μ' εὐλάβεια τὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησίας πήγαινε ὁ καθεὶς στὸ σπίτι του, νὰ ετοιμάσῃ τὰ φαγητά του καὶ νὰ ψήσουν τὶς ἀγιοβασιλόπητες, ὅπως τὶς εἶχαν ἔτοιμες μέσ' στὸ ταβὰ μὲ τὸ ἀσημένιο μεταλλικὴ μέσα του. Ὅσο γιὰ τοὺς ἄντρες, αὐτοὶ μόλις τελείωνε ἡ ἐκκλησία τραβοῦσαν στὰ καφενεῖα κι' ἐκεῖ κέρναγαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον κι' εὐχόταν γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο. Ὑστερα τραβοῦσαν γιὰ τὸ σπίτι τους, ὅπου βρῖσκανε τὰ πάντα ἔτοιμα καὶ τὸ τραπέζι στρωμένο· κάθονταν κι' ἀφοῦ ἀλληλοεὐχιοῦνταν νὰ περάσουν καλὰ τὸν καινούργιο χρόνο, τὸ στρώνανε στὸ φαγητό. Μετὰ τὸ φαγητὸ ἔφερναν στὸ τραπέζι τὴ βασιλόπητα. Τότε ὁ μεγαλύτερος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ πατέρας, ἔπαιρνε τὸ μυχαιρι κι' ἔκοβε τὴν πῆτα σὲ τόσα κομμάτια ὅσα μέλη εἶχε ἡ οἰκογένεια, μὰ χωρὶς νὰ λησμονήσουν καὶ νὰ κόψουν καὶ γιὰ τὰ ζῶα των, ποὺ ἄπ' αὐτὰ ἐξαρτῶνταν ἡ ζωὴ τους καὶ γι' αὐτὸ εἶχαν κι' αὐτὰ τὸ μερτικό τους ἄπ' τὴν πῆτα. Σ' ὅποιον ἔπεφτε ἡ ἀσημένια δεκάρα, ἦτανε ὁ τυχερώτερος κι' εὐτυχέστερος γιὰ ὄλο τὸ χρόνο. Σὰν ἔπεφτε ἡ δεκάρα στὸ κομμάτι ποὺ εἶχαν χωρίσει γιὰ τὰ ζῶα, τὸ ἴδιο ἦτανε. Εἶχε κι' αὐτὸ τὴν τύχη του καὶ τὸ μπερεκέτι του.

Νὰ καὶ μερικὰ τραγούδια ποὺ ἔλεγαν τὰ παιδιὰ τοῦ Σαμακοβίου ὅταν ἔβγαιναν τὰ χαράματα ἄπ' τὰ σπίτια τους καὶ γυρνοῦσαν στὰ χιόνια καὶ στὸ κρῦο τοὺς δρόμους καὶ τὰ σπίτια τοῦ Σαμακοβίου. Κάθε τραγούδι ὅμως εἶχε καὶ τὴν κατηγορία του Ἐκείνης πρώτης κατηγορίας, τῆς δευτέρας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

«*Ἄη Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴ Καισαρεία
 βαστᾶ εἰκόνα καὶ χαρτί, χαρτί καὶ καλαμάρι,
 τὸ καλαμάρι ἔγραφε καὶ τὸ χαρτί ἀναγνώνει.
 Τὰ παλληκάρια ἀντίμωσε μέσα στὸ σταυροδρόμι.
 Ὁρα καλὴ ἀφέντη μας πὲς μας κανὰ τραγοῦδι.
 Ἐγὼ γραμματικὸς εἶμαι, τραγούδια δὲν ἤξέρω.
 Ἄν εἶσαι σὺ γραμματικὸς πὲς μας τὴν ἀλφαβῆτα.*

Στὸ δεκανίκ' ἀκούμπησε νὰ πῆ τὴν ἀλφαβήτα.
 Τὸ δεκανίκι ἦταν ξηρὸ κι' ἀπέλυκε βλαστάρι
 ἀπὸ κάτω στὴ ριζίτσα του πηγάδια καὶ λειβάδια
 ἀπὸ πάνω στὴ κορφίτσα του, περιστεροφωλίτσα
 Τὸ περιστέρι ἀνέβαινε εὐλόγα τὸν ἀγᾶ του
 καὶ πάλι μετανέβαινε κι' ἐδρόσα τὴ κυρά του
 κι' ἐκ τρίτου μετανέβαινε δρόσα τὸν κόσμον ὅλον
 κι' ἐμῆς πολυχρονοῦμέν τον, τὸν καλὸ νοικοκύρη
 νὰ τὸ φυλάγη κι' ὁ Θεὸς πάντα νὰ ζῆ καὶ νᾶναι.
 Κι' ἀπὸ χρόνον.

II

Ἢ Βασίλης ἔρχεται μὲ τ' ἄσπρα του τὰ γένια
 σέρνει μοιλάρια δώδεκα
 καμήλια δεκαπέντα
 ἢ μοίλα ἢ κανακαριὰ ποὺ σκώνει τὸν ἀφεντη
 καὶ πάιδونه ¹⁾ καὶ πάιδونه κειπέρα σὺς μαυρομμάτες
 τὶς ἀγγελοφοροῦσες
 πόνε τὸ μάτι σὰν ἐληῆς
 τὸ φρύδι σὰν διαχτάνι ²⁾
 λύσε λύσε ἀφέντη μου τὸ κορφομάντυλό σου ³⁾
 καὶ δώσ' στὰ παληκάρια ὀκτὼ δέκα παράδες
 γιὰ νὰ τοὺς φᾶν γιὰ νὰ τὰ πιοῦν γιὰ νὰ τὰ ξεφαντώσουν
 καὶ μεῖς πολυχρονοῦμέν τον, τὸν ἄξιον τὸ νοικοκύρη
 νὰ τὸν φυλάγη ὁ Θεὸς, πάντα νὰ ζῆ καὶ νᾶναι.
 Κι' ἀπὸ χρόνον.

III

Αὐτὸ τὸ σπίτι τ' ἀψηλὸ πέτρα νὰ μὴ ραγίσῃ
 κι' ὁ σπιτονοικοκύρης του, χρόνια πολλὰ νὰ ζήσῃ
 κι' ἀπὸ τὰ χίλια κι' ἕστερα ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ
 νὰ βγάλῃ τὴ γεσγείτσα ³⁾ του τὴ χρυσοκεντημένη
 νὰ δώσ' τὰ παληκάρια τοὺς πέντε ἕξ ὀκτὼ παράδες
 γιὰ νὰ τοὺς φᾶν γιὰ νὰ τοὺς πιοῦν, γιὰ νὰ τὰ ξεφαντώσουν
 Κι' ἀπὸ χρόνον.

1) Πήγαινε.—2) Κορδόνι στρογγυλόν.—3) Μανδύλια τὰ ὅποια ἐβαζαν εἰς τὸν κόρπον.—4) Σακκουλίτσα.

Γεωργικαὶ ἐργασίαι.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου οἱ γεωργοὶ φροντίζουν νὰ κάμουν ἀρκετὲς κουμπάνιες ¹⁾ γιὰ τὸν ἑαυτό τους (ἀποθήκευσι), σὰν ἀλεῦρι, φασόλια, ἔληδες, ἀλάτι, κρεμύδια καὶ ἄλλες ξεροφαγίες· δὲν λησμονοῦν καὶ τὰ ζῶα, τοὺς καὶ προμηθεύονται γιαρμάδες ²⁾, ἄχυρο κλπ. ἡ προετοιμασία αὐτὴ γίνεται πρὸ πάντων κατὰ τὴν ἐναποθήκευσι τῆς σπορᾶς βλάσκας ³⁾ φασολίων καὶ 5—6 εἰδῶν κολοκυθοσπόρων. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ζεύουν τὰ ἀμάξια τοὺς καὶ κατεβαίνουν φορτώνοντας τὰ ἀπαραίτητα κ' ἀρχίζει ἡ σπορά. Φεύγοντας ἀπὸ τὸ Σαμακοβί γιὰ σπορὰ ἐρωτῶνται οἱ ἀναχωροῦντες «γιὰ ποῦ μὲ τὸ καλὸ σὺ θέλει ὁ Θεός;» καὶ παίρνουν τὴν ἀπάντησι: «γιὰ τὸν λόγγο μας». Στὸ γυρισμὸ γίνεται τὸ ἀντίθετο, μὰ ἡ φωνὴ τοῦ γεωργοῦ εἶναι ἄτονη καὶ χαλαρὰ ἀπ' τὴν κοπιαστικὴν δουλειὰ ποὺ κάνανε στὸ λόγγο. Ἡ σπορὰ τελειώνει σὲ 10—15 μέρες. Ἐπειδὴ ὁ καθεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἔχει καὶ δυὸ τρία ζεύγη, ἐννοοῦν νὰ σπέρνουν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερο μέρος στὸ λόγγο. Γιὰ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν ζευγάρι τοὺς παραχωροῦν ντιμησιάρικα ⁴⁾ βοηθητικά. Ὁ ἕνας θὰ τσαπίση κ' ὁ ἄλλος θὰ κουκουλώσῃ. Κατὰ τὶς 15 Αὐγούστου πάλι πρέπει νὰ πᾶνε καὶ νὰ μαζέψουνε τὰ ξηρὰ φασόλια νὰ τὰ καθαρίσουν καὶ νὰ εἰδοποιήσουν τὸ ζευγολάτη νὰ πάγη μ' τ' ἀμάξι νὰ τὰ φορτώσῃ καὶ νὰ τραβήξῃ γιὰ τὴν πατρίδα, ὅπου τὰ μοιράζονται μεταξὺ τοὺς σὰν καλοὶ πατριῶτες. Ἀλησμόνητες στιγμὲς ἦσαν ἡ θέα τοῦ τσαπίσματος καὶ τοῦ κουκουλώματος· σὰν στέκεται κανεὶς ἀπλοῦς θεατῆς ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ στὰ ὑψώματα τοῦ λόγγου, κοντὰ στὰ τσιφλίκια τοῦ Πολυχρόνογλου καὶ νὰ βλέπῃ γυναῖκες καὶ κορίτσια μὲ τὶς ἄσπρες στολὲς λαμποκοπῶντας στοῦ ἥλιου τὶς ἀχτίνες νὰ τσαπίζουν τὶς βλάσκες καὶ τὰ φασόλια μὲ χαρὰ κ' εὐτυχία ζωγραφισμένη στὰ πρόσωπά τους.

Τὸ βράδου, ὅστερα ἀπ' τὴν δουλειά, μεζεύονται κουρασμένες σωματικὰ μὰ ψυχικὰ ἀνάλαφρες καὶ μπροστὰ στὸ δύφτο (τσουκάλι) ποὺ βράζει ἀπ' τὸ μεσημέρι ἀκατάπαυστα γεμάτος φασόλια μέσ' στὴ θρεμουσπουδιὰ ⁵⁾ καὶ νὰ πῆνεται. Ἡ πῆτα κ' ὁ δύφτος ἀνταμώνονται πλάϊ πλάϊ γιὰ νὰ προσδώσουν εὐτυχία στοὺς κουρασμένους ἀνθρώπους, μὲ τὴν γεῦσι τους καὶ τὴν ὀρεκτικότητά τους, μὲ τὴν μυρωδιὰ καὶ τ' ἄχνα τους νὰ κάνουν στίς γυναῖκες καὶ στὰ κορίτσια νὰ αἰσθανθοῦν μεγάλη χαρὰ. Κι' ὅμως ὁ δύφτος βράζει καὶ τὰ κουρασμένα πρόσωπα στρώνονται γύρω γύρω νὰ τσιμπήσουν τὸ βραδυνὸ τους καὶ νὰ ἡσυχάσουν. Ὅλοι οἱ ἄν-

1) Ἄλλως κουμπάνιες=προμήθειες.—2) Διάφορα δημητριακὰ χονδροσπασμένα.—3) Καλαμβόκι.—4) Λ. Γ. Ἡξ' ἡμισσίας.—5) Στάκτη χωνεμένη.

δρες τραβοῦν στή δική τους δουλειά και στή δική τους συνηθισμένη ἐργασία· νά μαζέψουν, νά καπνίσουν ξύλα και νά τὰ κατεβάζουν στὸν Ἅγ. Παῦλο, Τὴν εὐθύνη τοῦ τσαπίσματος και τοῦ κουκουλώματος τὴν ἐγκαταλείπουν τελείως στή διάθεσι τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ ὅμως ἀρχίζουν οἱ ἴδιοι τὴ δουλειά αὐτή. Κατόπιν μοναχοὶ τους κατεβάζουν τὶς κουμπάνιες μὲ τ' ἀμάξια στὸ λόγγο, στήνουν τὶς καλύβες και τὰ ἄλλα ὅλα ἐρχονται πειὰ μονάχα τους. Τὶς Κυριακὲς τοὺς ἐπισκέπτονται και πηγαίνουν στὴν οἰκογένειά τους. Τὰ βραδάκια ἀποσύρουνταν, σχηματίζοντας κύκλους δὲ φωτιὲς ἢ κάθε παρέα και γειτόνευαν φιλικὰ και τραγουδῶντας, περνοῦσαν τὴν ὥρα τους. Τὴ Κυριακὴ ὅλα τὰ κορίτσια μαζεῦονταν σὲ κατάλληλο χῶρο και χόρευαν και τραγουδοῦσαν κι' αὐτὸ γίνονταν μέχρι τέλους τοῦ κουκουλώματος. Οἱ δὲ ἄνδρες ἀργότερα πέραν τὶς οἰκογένειές τους και πῆγαιναν στὴν πατρίδα. Γιὰ τὸ μάζεμα τοῦ φασολιοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου, γινόταν πάλι τὸ ἴδιο.

Τὸ μάζεμα τῆς βλάσκας μπορεῖ νά χαρακτηρισθῆ ὡς τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τῶν Σαμακοβιτῶν. Ἐπειδὴ ξηραίνεται ἡ βλάσκα, ἀναγκάζεται ὁ καθεὶς νά σύρῃ ἔξω στὸ λόγγο, νά τὶς μαζέψῃ. Τότε βλέπει κανεὶς δεξιά και ἀριστερὰ ὅλο τὸν κόσμον νά εὐρίσκεται στὸ πόδι και νά κουμπανιάρῃ τὰ διάφορα τρόφιμα ποὺ πρόκειται νά μεταφέρῃ στὸ λόγγο, λάδι, σίκαλι, κρεμύδια· ὅσο γιὰ τὸ σπουδαιότερο φηγητὸ μὰ και ἀπλούστερο βρισκόταν στὸ λόγγο. Ὁ δύφτος ἦτανε τὸ μόνον μαγειρικὸ ἐργαλεῖο ποὺ ἀναβοκατέβαινε και τὸ φασοῦλι ἤξερε πολὺ καλὰ τὴ δουλειά του. Μόλις τελείωναν αὐτιὲς ἢ προετοιμασίες ἀρχίζε τὸ ξεκίνημα· ἄλλος μὲ τ' ἀμάξια, ἄλλος μὲ τὰ μουλάρια φορτωμένα κι' ἄλλος πεζὸς ἀρχίζαν νά πιάνουν τοὺς τέσσερις δρόμους ποὺ τραβοῦσαν γιὰ τὸ λόγγο. Πρὸ πάντων ὁ δρόμος τοῦ Σεβριγιοῦ ἦταν πλημμυρισμένος ἀπὸ ἀνθρώπους πεζοῦς, στ' ἀμάξια, στὰ μουλάρια. Ὁ συντομώτερος βέβαια εἶναι ὁ δρόμος ποὺ περνάει ἀπ' τὸ τσιφλίκι *Πολοβίνκα* κι' αὐτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκολουθοῦν οἱ πεζοὶ και μόνον αὐτοὶ και φθάνοντας στίς προετοιμασμένες καλύβες τους και ἄντρες και νέοι, γέροι, μικροί, μεγάλοι, γυναῖκες, παιδιὰ ἐτοιμάζονται, κάνουν τὸ εὐλογητό, δηλ. τὴν θεϊκὴ ἀρχὴ και κατόπι ἀρχίζει τὸ μάζεμα.

ΟΙ ΕΞΩ ΤΟΥ ΣΑΜΑΚΟΒΙΟΥ ΔΡΟΜΟΙ

Ἡ κωμόπολις Σαμακοβίου ἔχει ὀκτώ δρόμους διὰ τὰ περίξ· ὁ δρόμος και τὸ τέρμα του ἔχει παρακλάδια κι' ὀνόματα μὲ τὴ σημασία τους, καθὼς και τὰ ψηλὰ βουνὰ μὲ τ' ἀτέλειωτα δάση τὰ πυκνὰ και δροσερὰ.

Θ' ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸ δρόμον τὸν κυριώτερον ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴν κωμόπολι Σαμακοβίου και κατεβαίνει συναντῶντας τὸ παλαιὸ χωριὸν Σαρακίνα. Βγαίνοντας ἀπ' τὸ Σαμάκοβο περνᾷ ἀπὸ χωράφια, μὰ ὥρα μακρὰ ἀπ'

τὴν κωμόπολη, πού λέγονται *Βάρκα*. Τὰ λένε Βάρκα γιατί τὸ σχῆμα τῶν χωραφιῶν ἔχει ἀκριβῶς τὴν ὁμοιότητα μὲ βάρκα. Τὰ δεξιὰ χωράφια σχηματίζουν πλαγιές καθὼς καὶ τ' ἀριστερὰ κι' στὴ μέση τρέχει ἓνα ρυάκι προσδίδοντας στὴν τοποθεσία αὐτὴ τὸ σχῆμα τῆς βάρκας. Ἀφήνουμε στ' ἀριστερὰ μας τὴ Βάρκα καὶ βγαίνουμε στὸ μεγάλο ἀνήφορο τοῦ *Γκράδου*, καὶ μόλις ξεπεδινώσαμε¹⁾ συναντᾶμε τὴν ὠραία βρύση τοῦ *Γκράδου*, τοῦ Βουργάρου ληστήρχου, πού σκοτώθηκε μπροστὰ ἀπὸ χρόνια σ' αὐτὸ τὸν τόπο. Προχωροῦμε σ' αὐτὸ τὸ δρόμο καὶ συναντᾶμε τοῦ *Σουρβι τὸν ἄτομα*. Λέγεται ἔτσι, γιατί στὸν παλιὸ καιρὸ ζοῦσε κάποιος ἄνθρωπος μὲ τὸ ὄνομα Σουρβι πού ἦτανε λίγο ἐλαφρόμυαλος καὶ εἶχε διαλέξει τὸν τόπο αὐτὸ γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ χωράφια, στὸ μέρος αὐτὸ πού ἦτανε τελείως ἀκατάλληλο. Πειὸ μπροστὰ συναντᾶμε τὸ ἀνοικτὸ μέρος *Πλισιά* στὸν καιρὸ τοῦ ὀλαῶς τοῦ Σαμακοβίου ἔκανε αὐτοῦ πανηγύρι, ὅταν γυρνοῦσαν ἀπ' τὴ γιορτὴ τῆς Σαρακίνας, καὶ ἀναγκάζονταν ἐδῶ νὰ ποτίσουν τὰ ζῶα τους καὶ νὰ δροσιστοῦν. Πειὸ μπροστὰ προχωρώντας συναντᾶμε τὴν ἀπιδιὰ τοῦ *Μησιᾶ*. Ὁ Μησιᾶς στὸν παλιὸ καιρὸ εἶχε πάγει στὴ Σαρακίνα γιὰ τὴ γιορτὴ καὶ στὸ γυρισμὸ εἶχε φάγει πολλὰ ἀπιδιά κι' ἀναγκάσθηκε νὰ κἀνη κατὰ μεσίς τοῦ δρόμου τὴ φυσικὴ του ἀνάγκη κι' ἐπειδὴ φύτρωσε στὸ μέρος αὐτὸ ἡ ἀπιδιά, ἔτσι κι' ἔμεινε τὸ μέρος αὐτὸ μὲ τ' ὄνομά του. Πειὸ μπροστὰ προχωρώντας συναντᾶμε ἓνα ψηλὸ κι' ἄγριο βουνὸ τὴ *Βάβα* μὲ τίς πολλὰς δροσερὲς κι' ὁμορφες βρύσες του. Στὸ ψηλότερο σημεῖο τοῦ Βάβα συναντᾶμε μιὰ μικρὴ πεδιάδα τριγυρισμένη ἀπὸ δένδρα πελώρια ὄξυᾶς μὲ μεγάλες πέτρες 50—80 ὀκάδων πού τίς λέγουν στὸ χωριὸ μας *δοκίμνια*. Κι' ἐδῶ οἱ κираτζίηδες στέκονται ν' ἀναπαυθοῦν καὶ νὰ ἡσυχάσουν ἀπ' τὸ δρόμο καὶ δοκιμάζουν τὴ δύναμί τους προσπαθώντας νὰ σηκώσουν τίς βαρῆς ἐκεῖνες πέτρες καὶ γι' αὐτὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ ὠνομάσανε *δοκίμνια*.

Κατεβαίνοντας μιὰ μέρα ἀρκετοὶ κиратζίηδες μὲ τὰ μουλάρια ἐρχόμενοι ἐδῶ ἀπὸ τὴ Σαρακίνα γιὰ τὸ Σαμακόβι, σταθήκανε ἐδῶ γιὰ ν' ἀναπαυθοῦνε. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς πρότεινε σ' ὄλους κι' εἶπε: Ποιὸς βάζει *μπάτσι* (στοίχημα) μ' ἐμένα· ἐγὼ μπορῶ νὰ σηκώσω τὴ μεγαλύτερη πέτρα· τότε πετιέται ἓνας δεῦτερος φίλος κиратζίης καὶ τοῦ λέγει «σὰν κατορθώσης νὰ σηκώσης αὐτὴ τὴν πέτρα ἐγὼ θὰ βαβίξω²⁾ τρεῖς φορές». Μὲ μεγάλο κόπο κατώρθωσε ὁ πρῶτος κиратζίης νὰ σηκώσῃ τὴν πέτρα. Ὁ δεῦτερος ἀναγκάσθηκε, γιὰ νὰ εἶναι ἀκριβής στὸ λόγο του, νὰ βαβίξῃ τρεῖς φορές κι' ἀπὸ τότε τὸ βουνὸ αὐτὸ ὠνομάσθηκε Βάβα. Ὑστερα ἀπ' τὸ μεγάλο αὐτὸ

1) Μεταβαίνουμε εἰς πεδινά.—2) Γαυγίσω.

Ίψος ἄρχιζε ὁ μικρὸς κατήφορος πὺ κατέβαινε στὶς *Τσερκέζικες καλύβες*. Ἡ *Τσερκέζικες καλύβες* εἶναι χτισμένες ἀπὸ *Τσερκέζους* (*Κιρκασίους*) πὺ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὴ Βουλγαρία οἱ *Ρῶσοι* τὸ (1829) καὶ ζούσανε μὲ τὶς οἰκογένειές τους σ' αὐτὸ τὸ μέρος, ὡσπὺ ἡ *Τουρκία* τοὺς ἔστειλε στὴ *Μ. Ἀσία* κι' ἀπ' τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἔμεινε ἡ ὄνομασία *Τσερκέζικες καλύβες*. Ὑστερα ἀπ' αὐτὲς τὶς καλύβες πιάνομε τὸ μεγάλο τὸν ἀνήφορο πὺ πάγει γιὰ τὶς *Τρεῖς Σοῦδες* πὺ εἶναι κλειστὲς ἐντελῶς δεξιὰ κι' ἀριστερά· εἶναι τόσο στενὲς ὡστε δύσκολα πέρανε δύο ἄμάξια. Ὁ δρόμος εἶνε στενὸς καὶ μακρὸς μὰ καὶ σκεπασμένος ἀπ' τὰ πελώρια δένδρα πὺ εἶναι κατὰ μῆκος. Μόλις βγοῦμε τὶς *Σοῦδες* ἔχουμε μπροστά μας τὶς *Ὁστριγιές*, πὺ εἶναι χαρὰ Θεοῦ μὲ τὰ δένδρα τους καὶ τὴν ἀπλοχωριά τους καὶ ὅπυ τελειώνουν ἐκεῖ οἱ μεγάλοι ἀνήφοροι κι' ἐκεῖ οἱ διαβάται θέλοντες καὶ μὴ θ' ἀναπαυθοῦνε. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα τραβᾶμε κατ' εὐθείαν μὲ τὸν κατήφορο στὴ *Σαρακίνα* καὶ συναντοῦμε τὴν *Γούργα* ἢ τὴν *Τσουτσοῦρκα* μὲ νερὸ ἄφθονο καὶ δροσερό. Κι' ἐδῶ οἱ διαβάται δροσιζονται στὴ πελεκημένη βρύση. Ὑστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα βρισκόμαστε στὴ *Σαρακίνα*.

Ὁ δεῦτερος δρόμος.

Ὁ δεῦτερος δρόμος βγαίνει ἀπ' τὴν κωμόπολι καὶ τραβίει γιὰ τὸ χωριὸ *Σκεπαστό*, πὺ ἀπέχει 5 ὥρες. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα ἀνεβαίνουνε τὸ μεγάλο ἀνήφορο καὶ βγαίνουνε στὰ χωράφια τοῦ *Ἀγ. Ἀθανασίου* καὶ λίγο περὶ ἀπάνω συναντᾶμε τοῦ *Ἀργαστηριοῦ*. Λέγεται ἔτσι, γιὰτὶ εἶναι κατ' ἀλληλο τὸ μέρος αὐτὸ γιὰ τοὺς κираτζήδες καὶ μουλαράδες τοῦ *Σαμακοβίου* πὺ γυροῦσαν ἀπὸ τὶς *Σαράντα Ἐκκλησιές* φορτωμένοι μὲ παντὸς εἶδους ἐμπορεύματα καὶ ξαποστένανε, καὶ μάλιστα φέρνανε ποτὰ πολλὰ καὶ διάφορά, κι' ὁ ἐργατικὸς λαὸς γιὰ νὰ μὴ τοὺς βάλῃ σὲ κόπο πήγαινε καὶ τ' ἀγόραζε ἀπ' ἐκεῖ, ὠνομάσθηκε τοῦ *Ἀργαστηριοῦ* τὸ *Ὁρνάκι*¹⁾. Ὑστερα ἀπ' τὸ μεγάλο ἀνήφορο ἀρχίζουμε τὸν πεδινὸ καὶ μέσα στὶς *Σικαλιές*. Αὐτὸ τὸ μέρος ἔχει ἀρκετὴ ἔκταση ἀπὸ χωράφια μ' ἓνα χῶμα πὺ δὲν βγάξει τίποτε ἄλλο ἔξὸν ἀπὸ σίκαλη, γι' αὐτὸ καὶ τ' ὄνομα *Σικαλιές*. Προχωροῦμε παρὰ κάτω καὶ συναντᾶμε τὸ *Ἀρσενικὸ ὄρνάκι*. Γύρω σ' αὐτὸ ὑπάρχει τόπος γιὰ βοσκὴ καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ κτηνοτρόφους· βοσκοὶ ὑπάρχουν αὐτοῦ μὲ καλὲς καὶ πολλὲς ἀγελάδες. Καὶ ἐπειδὴ τῶν βοσκῶν ἢ γυναικὲς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεννοῦσαν ἀρσενικὰ παιδιὰ, ὠνομάσθηκε καὶ τὸ μέρος αὐτὸ ἀρσενικὸ ὄρνάκι. Αὐτὸ δὲν συνέβαινε μονάχα

1) Ρυάκι.

στὶς γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ στὰ ζῶα, ποὺ γεννοῦσαν κι' αὐτὰ ἀρσενικά καὶ ἀπέδιδαν τὴν αἰτία αὐτὴ στὸ νερὸ τοῦ ὄρνακιου, ἔτσι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρνακιου βγήκε ἀρσενικὸ ὄρνακι· οἱ διαβάτες πίνανε ἀπ' αὐτὸ τὸ νερὸ ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ μήπως γίνει τὸ θαῦμα κ' ἐπιδράσει τὸ νερὸ κι' ἡ γυναῖκες τους κάνουν ἀρσενικὰ παιδιὰ. Πειὸ κάτω συναντοῦμε τὴ μεγάλη γέφυρα ποὺ ὀνομάζεται *Γιοφύρι τοῦ Νικολῆ*. Χτίσθηκε ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν γονέων του. Μόλις ξεπεράσουμε αὐτὴ τὴ γέφυρα δρασκελοῦμε τὸ ὄρνακι ποὺ περνάει ἀπ' τοὺς πρόποδες τοῦ μεγάλου καὶ ἀτέλειωτου ἀνήφορου ποὺ ξεπεδώνει στὸ *Κασὰν Γερεῖ* (Λ. Τ.—στὸ μέρος οὐρητηρίου), γιὰτὶ κάθε διαβάτης ὕστερα ἀπ' τὸν κόπο ποὺ θὰ ἔχη, περνώντας τὸ μεγάλο ἀνήφορο, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θέλῃ νὰ ξαλαφρώσῃ. Ἀρχίζουμε κατόπι τὶς πλαγιὲς ποὺ εἶναι ὄχι κατώτερες, στὸ μάκρος τους καὶ στὸν κίνδυνο, ποὺ ἂν καμμιά φορὰ κυλήσῃ κανένα ἄλογο ἢ μουλάρη δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ γλυτώσῃ. Σὰν περάσουμε τὶς πλαγιὲς αὐτὲς μπαίνουμε σὲ ἀνήφορο, γεμάτο πέτρα πλακερή. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ἀντικρύζουμε τὸ θεόρατο βουνὸ τοῦ *Καραμὰν Μπαήρ*· κατασκότεινο, χειμῶνα καλοκαίρι, μὲ μιὰ μορφὴ πάντοτε κατσουφιασμένη καὶ σκυθρωπή, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ *Καραμὰν Μπαήρ*. Σὰν ἀνεβῆ κανεὶς στὴν κορυφὴ του δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συναντήσῃ ὀμίχλες, πολὺ κατώτερες θερμοκρασίαις, τὸ θέμα δλόκληρης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. *Καραμὰν Μπαῖρι* τουρκιστὶ δὲν θὰ πῆ τίποτε ἄλλο ἀπὸ κατάμαυρος ἀνήφορος, ὕψωμα. Ἡ γύρω φύση κάτω στὰ πόδια σου λαμποκοπᾷ ἀπὸ τὶς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου, ἐνῶ τὸ περιβάλλον σου εἶναι κατασκότεινο καὶ σὲ κάνει νὰ φοβᾷσαι τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ τρομάξῃς. Τελος παίρνοντας τὸν κατήφορο χωρὶς καμμιά διακοπὴ φθάνουμε στὸ *Σκεπαστὸ* ποὺ βρίσκεται στὰ πόδια τοῦ *Μαύρου Βουνοῦ*.

Ὁ τρίτος δρόμος, γιὰ τὶς *Σαράντα Ἐκκλησιεῖς*.

Ὁ δρόμος ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴν κωμόπολι καὶ τραβᾷ γιὰ τὶς *Σαράντα Ἐκκλησιεῖς*; στὴν ἀρχὴ τοῦ *Σαμακοβίου*, ἕως μισὴ ὥρα ἀπόσταση, συναντᾷ τὸ *Σιδηροχώρι* ποὺ λέγεται *Σφέτα Μαρίνα* μὲ ὕψος 2000 μ. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ λέγεται *Μεγάλο Λιοπύρι* γιὰτὶ τὸ βλέπει ἀπ' τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ ὁ ἥλιος, τὸ δὲ ἀριστερὸ *Μεγάλο Στρίμμα* γιὰτὶ δὲν τὸ βλέπει ποτὲ ἥλιος· στὴν κορυφὴ του μάλιστα ἔχει ἓνα βρυσάκι ποὺ λέγεται *Ἀγία Μαρίνα*. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀφήνουμε δεξιὰ καὶ βαδίζουμε ἀνεβαίνοντας τὸν ἀνήφορο τοῦ *Μαυροβουνου*. Ἀκατοίκητο ψηλὸ τραχὺ βουνὸ μὲ κατάμαυρα πυκνότητα καὶ πελώρια γιγαντιαῖα δένδρα ποὺ φαίνονται νὰ πλησιάζουν μὲ τὶς κορυφές τους τὸν οὐρανὸ γι' αὐτὸ λέγεται καὶ *Μαυροβουννο*. Προχωρώντας μπροστὰ συναντᾷμε τὴν ὠραία καὶ κρῦα βρύση *Καρελοῦ*. Στὸν πα-

ληθὸ καιρὸ κάποιος Κανελὸς εἶχε τοποθετήσῃ στὴ βρύση αὐτὴ ξύλινη λεκάνη γιὰ νὰ ποτίζωνται τὰ ζῶα, γιὰ χάρη του τοῦ ἀφιερῶσανε καὶ τ' ὄνομά του στὴ βρύση. Πειὸ μπρὸς προχωρώντας συναντᾶμε τὰ παμπάλαια χωράφια *Κριθαριές*, πού πρὶν χρόνια τὸ σπέρνανε μὲ κριθάρι κ' ἔχει μείνει τ' ὄνομα. Τώρα ἔμεινε ἐντελῶς ἀκαλλιέργητο. Πειὸ μπροστὰ προχωρώντας συναντᾶμε τὴ βρύση τοῦ *Τρεῖ ἢ Καμάρα*. Ἀπ' αὐτὴν δροσιζονται οἱ κिरατζῆδες καὶ ποτίζουν τὰ ζῶα τους. Στὰ παλαιότερα χρόνια ὑπῆρχε κάποιος Κिरατζῆς *Τρεῖς κ'* ἔνοουσε πρῶτος νὰ πίνη ἀπ' τὴ βρύση νερό, τοῦ τὴν ἀφιερῶσανε κοροῖδευτικά, καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινε τ' ὄνομα του. Ἀφήνοντας αὐτὴ προχωροῦμε πειὸ μπροστὰ καὶ κατεβαίνουμε στὴν πειὸ ὠραιότερη βρύση πού λέγεται *Μπέη Μπουναρ*. Αὐτοῦ χτίσθηκε στὰ παλιὰ χρόνια ἓνα τέτοιο χωριὸ μ' αὐτὸ τ' ὄνομα. Αὐτὴ ἡ βρύση πρῶτα ἦτανε σ' ἄγριο τόπο καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητο καὶ τὴν χαιρόντανε οἱ κिरατζῆδες, γιὰτι μονάχα αὐτοὶ περνοῦσαν ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο. Κι' οἱ κυνηγοὶ τῶν *Σαράντα Ἐκκλησιῶν* βγαίνανε σ' αὐτὸ τὸ μέρος γιὰ κυνήγι. Τόσο δὲ πολὺ ἄρесе ἡ βρύση αὐτὴ στοὺς κυνηγοὺς τῶν *Σαράντα Ἐκκλησιῶν* ὥστε τὴν ὠνόμασαν *Μπέη Μπουναρ*. Ἀφοῦ τὰ περάσουμε ὅλα αὐτὰ ἀρχίζουμε νὰ βαδίζουμε στὸν κατήφορο καὶ στὸ *Μεγάλο Καναρά*, ὅπου γινήκανε ληστεῖες ἀρκετὲς ἐναντίον τῶν κिरατζιδῶν καὶ σὲ 1 1/2 ὥρα φθάνουμε στὸ *Σκοπὸ κ'* ἀπὸ κεῖ στὶς *Σαράντα Ἐκκλησιές*.

Τέταρτος δρόμος, πρὸς τὴ Μήδεια.

Τὸ πρῶτο πού θὰ συναντήσουμε εἶναι ὁ *Μηδιάτης* ὁ ἀνήφορος, ὁ μεγάλος καὶ μακρὸς κ' ἀκόμα καὶ τὸ βουνὸ *Μηδιάτης*, πού ἀπ' τὴν ὄψη του καὶ τὴν κορφὴ του φαίνεται ἡ *Μήδεια* καὶ τὸ *Σαμακόβι*. Προχωρώντας ἔμπρὸς συναντοῦμε τὴ ξακουστὴ βρύση *Τσουτσουρίκα*, πού ἀφήνοντάς τιν συναντᾶμε τὸ *Μπεκλεμέ*, πού τὸν ἔχτισε ἡ *Τουρκία* γιὰ προφύλαξη κατὰ τῶν ληστεῶν. Ἀφήνοντας κ' αὐτὸν πίσω μας κατεβαίνουμε στὸν *Παχὸ Ἰσκιό*. Ὄνομα καὶ πρᾶγμα : πελώρια καὶ βαθύσκια δένδρα γηρασμένα σ' ἀνεμοβρόχια κ' ἡλιοπύρια, ἀνεμόδαρτα στὶς καιρικὲς μεταβολές, ὄξειές παμπάλαιες σκεπάζανε τὸν τόπο. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἀρχίζουμε νὰ κατεβαίνουμε τὸ μεγάλο κατήφορο τοῦ *Μπακῆρ Ντερε* καὶ τοῦ βαθειοῦ ὄρνακιοῦ ὅπου πολλὲς φορὲς γινήκανε θρασύτατες ληστεῖες, γεμάτο πέτρες, πού ἔχουνε τὴν ὄψη τοῦ μπακηριοῦ (Λ. Τ. χαλκοῦ) κ' ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία τ' ὄνομα τοῦ *Μπακῆρ Ντερε* (Λ. Τ. χαλκοπόταμος). Μ' αὐτὸν τὸν τέταρτο δρόμο ἐνώνονται καὶ χωρίζονται πολλοὶ δρόμοι πού τραβοῦν στὰ τσιφλίκια τοῦ *Σαμακοβιοῦ*. Ἄλλοι πᾶνε γιὰ τὰ *Βουλγαρικὰ τσιφλίκια*, γιὰ τοῦ *Σεβρί, Πολοβίγκα, Γιούδα, Πολυχρόνογλου*. Ἄλλοι γιὰ τὸν *Μεγάλο Μι-*

ρᾶ καὶ στὰ τσιφλίκια τοῦ *Παπακούτρα*. Πηγαίνοντας σ' ὄλα τὰ τσιφλίκια ἐννοοῦμε νὰ περάσουμε τὸ *βαθυρύακο τοῦ Σλάβου*, πού ἦτανε ἑκαυστὸς ληστής κι' ἐφοδιάζονταν ἀπ' τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸν σκοτώσανε σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Ἐρχόμεθα κατόπι στὸ τσιφλίκι τοῦ *Σιβρί*. Αὐτὸ τὸ τσιφλίκι ὠνομάσθηκε ἔτσι γιὰ ἀφιέρωσι τοῦ Σιβρίτου Σλάβου (Σέρβου) πού κατόπιν οἱ Βούλγαροι τὸ μεγάλωσαν καὶ κάμανε πολλὰ χωράφια καλλιεργήσιμα. Τοῦ *Γιούδα* τὰ τσιφλίκια εἶναι Βουλγαρικά. Κάποιος Βούλγαρος πρόδωσε τὸ Σλάβο καὶ τὸν σκοτώσανε, γιὰ νὰ τὸν θυμοῦνται γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ τὸ ὠνομάσανε *Γιούδα*, κι' ἔτσι καὶ τὸ μέρος αὐτὸ ἔμεινε γιὰ τὸ ὄνομά του πού τοῦ τὸ ἔδωσαν οἱ Βούλγαροι. *Πολοβίγκα*, λέγεται τὸ τσιφλίκι ἀκριβῶς μεταξὺ τοῦ *Σιβρί* καὶ τοῦ *Γιούδα*. Βουλγαρικὴ λέξη πού σημαίνει μεταξὺ (ἐν μέσῳ). Τὸ τσιφλίκι τοῦ *Πολυχρόνογλου* ὠνομάσθηκε ἔτσι διότι ὁ κτήτωρ αὐτουνοῦ ἦτανε κάποιος πλούσιος ἰζορμπατζῆς τοῦ Σαμαβιοῦ, πού εἶχε δικές του ἐκτάσεις χωραφιῶν. Τὰ *Λύκικα* εἶναι σειρά ἀπὸ χωράφια μὲ ὠραῖο *Μιρὰ* (βοσκότοπο). Εἶναι δὲ ἰδιοκτησία πολλῶν ἀδελφῶν, *Λυκοὶ* τὸ ὄνομα· τὸ μέρος πρὶν χρόνια ἦταν ἀκατοίκητο καὶ μόνο λύκοι τριγυροῦσαν οὐρλιάζοντες γι' αὐτὸ ὠνομάσθηκε τὸ μέρος αὐτὸ *λύκικα* ἢ κατ' ἄλλους διότι ἔμεινε ἡ οἰκογένεια τοῦ Παπποῦ Λύκου. Δίπλα σ' αὐτὰ βρίσκονται τὰ τσιφλίκια τοῦ *Παπακούτρα*. Τὸν παλῆον κείρὸ ἦτανε κάποιος παπᾶς πού εἶχε τρία ζεύγη βόδια καὶ τὸ ἓνα ἀπ' ὄλα αὐτὰ ἦτανε ἀγρίμι σωστὸ καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ἡμερέψουν. Κανεὶς ὅμως δὲν τ' ἀγόραζε ἐπειδὴ εἶχε μαθευτεῖ πὼς τὸ βόδι τοῦ παπᾶ κουτρᾶει ἄσχημα καὶ δὲν κάνει καμμιά δουλειὰ παρὰ ζημιές καὶ βγῆκαν καὶ τὰ χωράφια καὶ τὰ τσιφλίκια στὰ *λύκικα* κοντὰ τοῦ *Παπακούτρα*. Κι' αὐτὰ ὄλα τὰ τσιφλίκια βρίσκονταν ἔξω ἀπ' τὴν κωμόπολιν τοῦ Σαμαβιοῦ καὶ ὄχι καὶ τόσην μακρυνὴν ἀπόστασιν, ἀλλὰ μὲ καλὸ χῶμα κι' ἄλλα δυσκολοκαλλιέργητα.

Πέμπτος δρόμος, γιὰ τὴν παραλία τοῦ Ἁγ. Παύλου.

Κατεβαίνοντας γιὰ τὸν Ἁγ. Παῦλο συναντᾶμε πρῶτα τοῦ Ἱωάννη τὸ *Μνημοῦρι*. Ἦταν αὐτὸς ὁ Γιάγκος Σαμακοβίτης καλὸς νοικοκύρης καὶ πραγματευτὴς τὸ ἐπάγγελμα. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα πού εἶχε, ἔκαμνε καὶ ἐμπόριο ξύλων καὶ καρβούνων μὲ τὸν Ἁγ. Παῦλο. Μιὰ μέρα ἀποφάσισε νὰ κατεβῆ στὸν Ἁγ. Παῦλο νὰ ἰδῆ τί ξύλα καὶ κάρβουνα φέρνανε καὶ βγάζανε. Εἶχε γραμματικὸ πού τοῦ ἔκαμνε τοὺς σχετικὸς λογαριασμοὺς γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν καρβούνων· πάντως ἤθελε κι' ὁ ἴδιος νὰ ἰδῆ μὲ τὰ μάτια του τὴν ἐργασία πού γινόταν. Ἐνοίκιασε ἓνα μουλάρι καὶ μὴ καὶ δυὸ πετιέται στὸν Ἁγ. Παῦλο, βλέπει τὴ δουλειὰ του ἐξετά-

ζει όλα κανονικά και γυρνάει για την κωμόπολι. Φθάνει στο χωράφι που μιλήσαμε και τὸ μουλάρι του, ξιπασμένο καθὼς ἦτανε φοβήθηκε κάποιο περπάτημα χελώνας και τινάζεται δλόκληρο. Ἐκείνη τὴ στιγμή πέφτει ὁ Γιάγκος ἀπ' τὸ μουλάρι του και σκαλώνουν τὰ πόδια του στις σκαλωσιές τοῦ μουλαριοῦ· ἐπειδὴ φοβήθηκε περισσότερο, τὸ βάζει στὴν τρεχάλα, παρασέροντας μαζί του και τὸ Γιάγκο και κατακομματιάζεται ὁ δυστυχησμένος και γίνεται λυῶμα. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ Μνημοῖρι εἶναι μιὰ σοῦδα ¹⁾ ἀπ' ὅπου κατὰ τύχη περνοῦσαν μερικοὶ καρβουνιάρειοι που ἀπ' τ' ἀμάξια τους εἶδαν τὸ μουλάρι που ἔτρεχε με ὀρμή και με κόπο πολὺ τὸ σταμάτησαν. Στὸ μουλάρι βρισκόταν μονάχα τὰ πόδια· τὸ ὑπόλοιπο σῶμα ἦτανε κομματιασμένο στὸ μῆκος ὄλου τοῦ δρόμου. Τὰ μαζεῦουν, εἰδοποιῦν τὰς ἀρχάς και τὴν οἰκογένεια τοῦ δυστυχησμένου Γιάγκου και τὸν παπᾶ ἀπ' τὴν κωμόπολι που ἀπέχει μονάχα 1 1/2 ὥρα. Ἐρχονται κι' ἀφοῦ τοῦ διαβάσανε τὶς νεκρώσιμες εὐχές τὸν θάψανε στὸ μέρος ὅπου βρέθηκε τριγυκὰ κομματιασμένος κι' ὅπου ὡς τὰ σήμερα βρίσκεται και θυμίζει στὸ κάθε διαβάτη που περνᾷ τὴν ἱστορία του, τοῦ *Γιάγκου τὸ Μνημοῖρι*. Ὑστερα τραβοῦμε περὶ ἐπάνω και συναντᾶμε τὸ μεγάλο κι' ἀπέραντι χωράφι που λέγεται τὸ *Φραγμένο χωράφι*. Τὸ περικυκλώνουν τὸ χωράφι αὐτὸ, που δὲν συνεχίζεται με κανένα ἄλλο, πελώρια δένδρα γύρω γύρω και καθένας νομίζει, ὅπως και εἶναι, φυσικώτατος φραγμός. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος πηγαινουν πολλοὶ βοσκοὶ και μεταχειρίζοντάς το σὰν μάντρα κλειοῦνε μέσα τὰ ζῶα τους και τὰ γίδια τους. Γι' αὐτὸ πῆρε και τὸ ὄνομα φραγμένο χωράφι. Προχωροῦμε και κατεβαίνουμε τὸ μεγάλο κατήφορο τοῦ *Φουρντισιοῦ τσιφλικιοῦ*, τὸ παμπάλαιο αὐτὸ τσιφλίκι, που πρὶν ἀπὸ χρόνια ἦτανε ἓνα χωριὸ κ' ἔμεινε ἔρημο. Ὁ νοικοκύρης τοῦ τσιφλικιοῦ προνοητικώτατος ἄνθρωπος στὸν καιρὸ και γιὰ εὐκολία τῶν ἐργατῶν του εἶχε χτίσει σιμὶ του κ' ἓνα φοῦρνο ἀπ' ὅπου ψώνιζαν οἱ ἐργάτες τὸ ψωμί τους κι' ἔτσι ἔμεινε τὸ τσιφλίκι στ' ὄνομα τοῦ φοῦρνου. Ὑστερα τραβοῦμε γραμμὴ γιὰ τὸν Ἅγ. Παῦλο που κεῖται στὴν παραλία τῆς Ἄν. Θράκης, στὴ Μαύρη θάλασσα. Τὸ μέρος αὐτὸ πρὶν ἀπὸ χρόνια ἦταν σχεδὸν ἀκατοίκητο με μερικὲς οἰκογένειες και ὅπως μαρτυροῦν και σήμερα ἀκόμη ὁ παμπάλαιος ἀμπελὼν του και ἡ συκιές. Οἱ κάτοικοὶ του καταγίνονται μόνο με τὶς βαρκοῦλες που ξανοίγονται και χαροπαλεύοντας με τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἐξοικονομοῦν τὸν ἐπιούσιό τους, Σωστοὶ ψαράδες. Οἱ κακόμοιροι εἶχαν ἀκούσει κάποτε πὼς ἀπ' αὐτοῦ εἶχε περάσει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος και κατέβηκε κάτω στὴν Ἀθήνα στὸν παλιὸ καιρὸ νὰ διδάξῃ τὴ νέα θρησκεία. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἀνέμενον με ἐλπίδα και ἀναμένουν ἀκόμα νὰ

1) Σιενὸς δρόμος.

προσέλθη και πάλι ὁ Ἀπόστολος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὸν τόπο τοὺς νὰ ἐλευθερώσῃ γιὰ πάντα. Καὶ μ' αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ τὴν ἀληθινὴ μαρτυροῦσαν, ὑπομένοντες μὲ ταπεινότητα τὴ σκληρὴ ζωὴ.

Ἔκτος δρόμος, τῆς Νιάδας.

Μισὴ ὥρα μακρύτερα ἀπὸ τὸ Σαμακόβι συναντᾶμε τὸ *Θολὸ ποταμό*, πὺ εἶναι σκοτεινὸς καὶ στὸ σκοτίος τὸν ὁ πολυτιμότερος σύντροφος κάθε Σαμακοβίτη. Σωστὸς σωτήρας τῆς κωμοπόλεως μὲ τὴ λασπουριά πὺ περικλείει μέσα του τὰ ἀνεκτίμητα μέταλλα, ἀπ' ὅπου ἀρκετὸ καιρὸ ζοῦσε καὶ συντηροῦσε τὸν ἑαυτὸ τῆς ἡ κωμόπολις. Προχωρώντας λίγο πειὸ μπροστὰ συναντᾶμε τὸ μέρος πὺ λέγεται *Πόρτες*, γιὰ τὸ τόπος αὐτὸς καὶ πηγαίνοντας πρὸς τὴ Νιάδα καὶ γυρίζοντας εἶναι ψηλὸς οὕτως ὥστε ἅμα φθάσῃ κανεὶς στὴν κορυφὴ του, πίσω του κ' ἔμπρὸς του ἔχει κατηφόρους καὶ σχηματίζει ἡ ψηλότερη του κορυφὴ ὀλόσωστη μιὰ πόρτα. Προχωρώντας ὀλοένα πειὸ μπροστὰ κ' ἀφήνοντας πίσω μας ὅσα εἶπαμε, συναντᾶμε τὸ περίφημο μέρος *Τζαφιρῆ*. Ὁ Τζαφιρῆς αὐτὸς πλουσιώτατος γαιοκτῆμων στὸν καιρὸ του καὶ στὴν ἐποχὴ πὺ ἐργαζόταν τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Σαμακοβίου Ὀτζάκια· ἤθελε νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ μέσου τῆς Νιαδας. Στὰ δάση ἐπίσης τὴν ἐποχὴ τοῦ Τζαφιρῆ γυρνοῦσαν ληστῆς πὺ εἶχανε γιὰτάκιδες δηλ. καταδότες καὶ συντηρητὰς τῶν πὺ εἰδοποίησαν καταλλήλως στοὺς ληστὰς τὴ φυγὴ τοῦ Τζαφιρῆ Μπέη. Οἱ ληστῆς δὲν χάνουν καιρὸ, κατεβαίνουν καὶ περικυκλώνουν τὸ μέρος πὺ ἀναφέραμε πειὸ ἀπάνω, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Τζαφιρῆ καὶ νὰ τὸν ληστέψουνε τὴ στιγμὴ πὺ θὰ ἐρχότανε ἀπ' τὰ Ὀτζάκια τοῦ Σαμακοβίου. Κατὰ τὰ χαράματα ξεπρόβαλε περήφανος μὲ τὸ ἄτι του ὁ Τζαφιρῆ Μπέης. Σὲ μιὰ στιγμὴ πετιέται ἓνας ληστῆς καὶ δεῦτερος καὶ τρίτος. Ὁ Τζαφιρῆ κατάλαβε πὺς μόνον μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ ἀλόγου του θὰ μπορούσε νὰ σωθῆ ἀπ' τοὺς κινδύνους πὺ ἀπειλοῦσαν αὐτόν. Χωρὶς νὰ δώσῃ καμμὴν προσοχὴ στὰ λόγια τῶν ληστῶν πὺ μὲ καλὸ τρόπο ἤθελαν νὰ τοῦ δώσουν νὰ καταλάβῃ πὺς δὲν τὴν γλυτώνει, κεντάει μ' ὀρμὴ τὸ ἄλογό του καὶ τὸ βάζει νὰ τρέξῃ μ' ὄλη του τὴ δύναμη. Ἀλλὰ μάταιος ὁ κόπος, γιὰ τὴ μιὰ ὀμοβροντία ἀπὸ καλογεμισμένα ὄπλα καὶ ἀπὸ χέρια ἐξησκημένων ληστῶν τὸν ἔρριξε κ' αὐτόν καὶ τ' ἄλογό του χωρὶς πνοὴ στὴ γῆ. Σὲ λίγο τὸν λήστεψαν κ' ἀφοῦ εἰδοποίησαν στὰ Ὀτζάκια μὲ κάτι καρβουνιάρηδες τὸν τραγικὸ χαμὸ του, σηκώθηκαν καὶ παίρνοντας τὰ βουνὰ ἐξαφανίσθηκαν. Ὑστερα κατεβαίνουμε μεγάλο κ' ἀτελείωτο κατήφορο, ἀνεβαίνουμε πάλι ἀνήφορο καὶ τί ἀνήφορο; τῆς *Κριβαργιάκας*, πὺ ὅσο ὕψος ἔχει ἔχει κ' ἄλλο τόσο βάθος. Ἐχει δὲ ὁ ἀγρότοπος αὐτὸς πραγμα-

τικό σχῆμα βάρκας. Ἐληθινή κρύα βάρκα. Πειὸ κάτω ἀπ' τοῦ κινδύνου τὸ πέρασμα συναντᾶμε δυὸ τσιφλίκια, πού τὰ λένε καὶ *Πεδινὰ καὶ Ντιτίνικα*. Ὀνομάζονται δὲ πεδινὰ, ἂν καὶ πολλὰ δένδρα περιτριγυρίζουν τὸν τόπο αὐτὸ λὲς ὅμως πὼς βρίσκεται κανεὶς σὲ μιὰ σωστή πεδιάδα χωρὶς ὑψώματα καὶ πολλὰ ἐμπόδια ἔξοδον τὰ σκιερὰ δένδρα πού κάθε τι ἄλλο παρὰ δυσάρεστα εἶναι. Ντιτίνικα δὲ γιὰ τὰ ὄνόματα τῶν ἰδιοκτητῶν λέγονται Ντιτίνιδες. Ἀφοῦ βαδίσουμε ἀρκετὴ ὥρα στὴν πεδιάδα φθάνουμε στὰ *Κοκκινάδια*, πού βρίσκονται στὴν ἄκρη τῆς μεγάλης λόγγας τῆς Νιάδας. Κόκκινα μέταλλα σκορπισμένα τριγύρω λέγονται καὶ Κοκκινάδια ἀπ' τὸ κοκκινωπὸ χρωματισμὸ πού ἔχουνε δλόγυρα ἀπλωμένα. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα σχίζουμε τὸν ὠραιότατο λόγγο τῆς Νιάδας κ' ἀπ' ἐκεῖ στὴν ὁμορφη Νιάδα.

Ὀνόματα τῶν βουνῶν τοῦ Σαμακοβίου.

Τὸ Σαμακόβι ἔχει πολλὰ βουνὰ ψηλὰ μὰ καὶ χαμηλότερα. Τὸ πρῶτο καὶ κυριώτερο ἀπ' ὅλα εἶν' ἐκεῖνο πού πέφτει ἀντίκρου ἀπ' τὸ Σαμακόβι μὲ 2000 πόδια ὕψος. Τὸ *Ζωηρόν καὶ Ἀντιζωηρόν*, πού ἀπ' τὴν κορυφὴ του θαναμάζεις ὅλη τὴν κωμόπολι σὰν περιβόλι ἢ ἀγρόκτημα σπαρμένο καὶ βαλμένο φυσικώτατα μέσ' στὴν ἀπειρία τῶν ἀμπελώνων σὰν διαμάντι βαλμένο ἐπίτηδες γιὰ στολίδι. Ἀπέναντι τοῦ ὑψώματος αὐτουνοῦ βρίσκεται τὸ *Μεγάλο Στρέμμα*, πού κ' ἄλλοιῶς λέγεται *Κανάρι* μὲ τὸ ἴδιον ὕψος ὅπως καὶ τοῦ Ζωηροῦ. Στρέμμα δὲ λέγεται γιὰ τὸ δὲν τὸ βλέπει καθόλου ὁ ἥλιος καὶ *Κανάρι* γιὰ τὸ ὕψος του καὶ στὴν πλαγιά του βρίσκεται πέτρα μεγάλη πού λέγεται *Καναρί*. Ἀντίκρου σ' αὐτὸ βρίσκεται τὸ ψηλὸ βουνὸ μὲ τ' ἀπέραντα δάση πού λέγεται *Κέρμανος* πού ἔχει κ' ὠραία δμώνυμη βρύση. Στους πρόποδάς του ἔχει ἓνα κεραμυδαριό· οἱ Σαμακοβίτες πῆραν μερικὰ κεραμύδια καὶ τὰ τοποθέτησαν στὴ βρύση κ' ἀπ' αὐτοῦ ἔχει καὶ τ' ὄνομά του, μὰ γιὰ συντομία *Κερμανός*. Πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸ ψηλὸ τὸ βουνὸ βρίσκεται ἀπλωμένη καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση ἡ πεδιάδα τῶν *Καρακατσανέικων Καλυβιῶν* μέσα ἔχει ἐκτεταμένα χωράφια τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου. Μπροστὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια σ' αὐτὸ τὸ μέρος πήγανε Καρακατσαναῖοι μὲ τὶς οἰκογενεῖές τους, μὲ τοὺς χιργκελέδες τους (κοπάδια τους) καὶ μὲ τὰ πρόβατά τους καὶ χτίσανε καλύβια ἢ πρασινάδα καὶ ἡ βλάστησις ὠργιάζε στὸν τόπο αὐτὸ καὶ τὰ γάργαρα νερὰ μὲ τὰ κελαρίσματά τους προσελκύανε τὸν κοσμάκη. Τὸν ἀγόρασαν αὐτὸ τὸν τόπο ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Σαμακοβίου καὶ ζοῦσαν ἀπ' ἀρκετὸ καιρὸ κ' ἦτανε εὐχαριστημένοι. Πουλοῦσαν τὰ μαξούλια τους (προϊόντα τους) στὴν κωμόπολι τοῦ Σαμακοβίου : Τυριά, βούτυρα, γάλατα κ' ἔτσι γιγότανε κάποιες μικρὲς συναλλαγές καὶ συνέχιζαν

τὴν ταπεινὴ ζωὴ τοὺς χαρούμενοι κι' εὐτυχησμένοι. Βαδίζοντες πειρὸ ἀπάνω συναντᾶμε τὴν Ἀνεμίδα, βρύση πού πηγάζει ἀπὸ μιὰ πέτρα κι' ἡ πηγὴ τῆς ξαποστέλλει ἓνα γλυκύτατο ἀέρα ἀπ' τὸ παγωμένο τῆς νερὸ τὸ καλοκαίρι κι' ἀπ' τὸ χλιαρὸ καὶ ζεστούτσικο τὸ χειμῶνα, πού γι' αὐτὸν τὸν ἀέρα τῆς ὠνομάσθηκε καὶ Ἀνεμίδα. Ἀντίκρου σ' αὐτὴ τὴν πηγὴ βρῖσκεται ἡ Μανδρινιά τοῦ Σίρμπου. Στὴ μέση αὐτὴ ἔχει λειβάδια ἀπέραντα καὶ μεγάλο δάσος καὶ πανύψηλα δένδρα καὶ στὴν ἄκρη τρέχει νερὸ καθάριο καὶ δροσερό, λέγεται καὶ ἱαματικό· εἶναι ἓνα στόλισμα στ' ἀριστερὰ τῆς Μανδρινιάς. Τὸ νερὸ λέγεται σιδηροῦχο, εἶναι τελείως ἀχρησιμοποίητο γιὰτὶ μονάχα τ' ἀπολαμβάνουνε οἱ βοσκοὶ καὶ τ' ἄγρια ζῶα. Οἱ βοσκοὶ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ μεταχειρίζονται γιὰ χειμαδιὰ στ' ἀγελάδια τους, ἐπειδὴ σχηματίζει φυσικώτατη κι' ὁμορφη μάνδρα. Ἦτανε μπροστὰ ἀπὸ χρόνια κάποιος βοσκὸς ὀνόματι Σίρμπος πού ζοῦσε μόνος του σ' αὐτὸ τὸν τόπο καὶ χαιρόνταν τὸν καθαρὸ του ἀέρα, τὸν παιχνιδιάρικο ἥλιο στὰ σκιερὰ κλωνιά τῶν δένδρων καὶ τὸ ἀσημένιο κρυστάλλινο νερὸ τῆς Βρύσης· γιὰ ἀνάμνηση ὠνομάστηκε κι' ὁ τόπος αὐτὸς τοῦ Σίρμπου ἡ Μανδρινιά. Ἀπ' ἐδῶ καὶ κάτω φθάνουμε στὰ Τρία Ἀλώνια. Εἶναι τὸ μέρος αὐτὸ δάσος ἀπέραντο καὶ σχήματος λόγγου. Διασχίζοντες τὸ ἀπέραντο αὐτὸ δάσος, στὴν ἄκρη του φθάνουμε σὲ τρία ἄλώνια. Τ' ἄλώνια αὐτὰ δὲν ἦτανε τίποτε παρὰ πλατεῖες σὰν ἓνα εἶδος λειβάδια μὲ τὴ διαφορὰ πὺς γύρω γύρω βρίσκονται πελώρια δένδρα μὲ βουνὰ περιλείοντας τὸν τόπο αὐτὸ σὰν ἓνα κλουβί. Γι' αὐτὸ καὶ τ' ὄνομα πού πήρανε κι' ἔχουνε τὰ τρία ἄλώνια. Προχωρῶντας ἀκόμα πειρὸ μπροστὰ συναντᾶμε τὴ μεγάλη ράχη πού λέγεται ἄλλοιῶς Καρταλοφωληά. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος γίνονται πάντα κυνήγια. Μπροστὰ ἀπὸ χρόνια μερικοὶ κυνηγοὶ βρήκανε φωληὲς ἀετοῦ (καρτάλια) κι' ἔτσι ὠνομάσθηκε ὁ τόπος αὐτὸς ἀκριβῶς. Μόλις τελειώσουμε αὐτὲς τὶς Καρταλοφωληὲς ἀντίκρου μας συναντᾶμε τὶς δυὸ τρομερὲς κορυφὲς τῶν ὑψωμάτων Κουκούλες. Ἐχουνε τὸ σχῆμα τῆς Βλάσκας καὶ τῆς Κουκούλας· κι' οἱ δυὸ δεξιὰ κι' ἀριστερὰ ἔχουνε ὑψωμα ὡς 1500 πόδια καὶ στὴν κορυφὴ τους ἓνα παλαιὸ λειβάδι πού τὸ ἀνεβοκατεβαίνουν τακτικώτατα ἄγρια ζῶα. Οἱ κυνηγοὶ πολλὰ φορὲς τὸ ἀνεβοκατεβαίνουν κι' ὁ κόπος τους πάει πάντα χαμένος γιὰτὶ δὲν καταφέρνουν νὰ κάνουν πάντα τίποτε. Κι' ὄχι μόνο αὐτὸ ἀλλὰ βγαίνουν καὶ ζημιασμένοι καὶ μετανοιωμένοι πικρὰ ἀπὸ τὸ σκληρὸ δρόμο. Μόλις κατεβοῦν οἱ κυνηγοὶ τὰ ὑψώματα αὐτὰ ἀναγκάζονται νὰ ἀνεβοῦνε καὶ πάλι στῆς Δάφνης τὸ Μνημόρι, ἄλλη ράχη ψηλὴ, πού ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς πρόποδες τῶν Κουκούλων καὶ μέχρι 2000 πόδια γιὰ νὰ φθάσουν στῆς Δάφνης τὸ Μνημόρι καὶ στὴν Κρύα Βρύση. Ἐδῶ, στὸ Μνημόρι κοντά, βρισκόταν παλαιὸς δρόμος πού λεγότανε Πατέκα, πού τραβοῦσε γιὰ τὸ Σκεπαστὸ καὶ σ' ἄλλα πολλὰ μέρη. Τὸ μονοπάτι αὐτὸ τὸ μεταχειρίζονταν οἱ κираτζίδες τῆς Κωμο-

πόλεως Σαμακοβίου ταξειδεύοντας στις Σαράντα Ἐκκλησιές. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια κάποιος κριατζίης εἶχε πάγει μὲ τὸ μουλάρι του κάποιον ἄρρωστο κορίτσι στους γαιτροὺς τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Στὸ γυρισμὸ του καὶ μόλις ἔφθασε στὸ ψήλωμα κοντὰ στὴ Βρούση, ἡ κόρη πέθανε ἀκριβῶς στὸ σημεῖο αὐτό. Ἄφησε λοιπὸν τὸ κορίτσι ἐδῶ, κατέβηκε στὸ Σαμακόβι καὶ εἰδοποίησε τοὺς γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ γιὰ τὸ χαμὸ τῆς Δάφνης. Πῆγαν ὅλοι μαζί στὴν κορυφὴ καὶ τὴν εἶθανον κοντὰ στὴ βρούση ποὺ φέρνει τ' ὄνομα τοῦ δυστυχισμένου ἐκείνου κοριτσιοῦ. Στὰ τελευταῖα χρόνια τὸ μονοπάτι αὐτὸ τὸ κάμανε καινούργιο δρόμο, στὸν καιρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἀγγαρεύοντας τὸν πτωχὸ λαό. Ἀπ' ἐδῶ ξεκινᾶμε πρὸς τὰ πίσω κ' ἀφοῦ περικύβουμε τὶς ἀπέραντες ράχες κυρίως καὶ τὸ μεγάλο ποταμὸ, τοῦ *Νικολῆ τοῦ γιοφῦρι*, βγαίνουμε στὸ *Σαρακινιώτικο* τὸ δρόμο, τὸν περικύβουμε κ' αὐτὸν μπροστὰ στοῦ *Μπίστα τῆρ ἀπιδιὰ* καὶ κατεβαίνουμε στὴ *Μονόπετρα*. Εἶναι αὐτὴ ἡ πέτρα ἓνας ὄγκος, σωστὸς μέγας λίθος, *καναράς* ποὺ δὲν ὑπάρχει ὁμοίος του στὰ γύρω τοῦ Σαμακοβίου, ποὺ δόξα τῷ Θεῷ εἶναι γεμάτα ἀπὸ πέτρες, ξύλα καὶ σπουδαιότερο καθάρια νερά. Μὰ γιὰ τὰ τὴν ὀνομάσουν Μονόπετρα αὐτὴν καὶ μόνην, θὰ πῆ πὼς εἶχε κατὶ τὸ ξεχωριστὸ ἀπὸ τὶς ἄλλες γιὰ τὸ μέγεθός της ποὺ τὸ βλέπει κανεὶς ἀπὸ πολὺ μακρῶς, ὥρες ὀλόκληρες. Κατόπι περικύβουμε τὸν ποταμὸ *Πηλοῦ* καὶ βγαίνουμε μέσα στοῦ *Αἰθηνικοῦ τῆ Μανδριά*. Ἐδῶ μαζεύονται ὅλοι οἱ κυνηγοὶ ἀπ' τὶς διάφορες ράχες καὶ κάθονται, τρῶνε, γλεντᾶνε καὶ ξεκουράζονται. Γίνεται καταμέτρηση τῶν εἰδῶν τοῦ κυνηγιοῦ ποὺ ἀπεκόμισαν ἀπὸ τὶς πολύωρες κυνηγετικὲς περιπλανήσεις των. Κατόπι τραβοῦν τὸ μονοπάτι ποὺ περνᾶει ἀπ' τὴ *Ράχη τοῦ Ζωηροῦ* καὶ σχίζοντας τὴ *Μεγάλη Ράχη* καὶ τὸ στρέμμα τοῦ *Βρωμοπηγαδιοῦ*, τραβοῦν κατ' εὐθείαν γιὰ τὸ Σαμάκοβο.

Τοπωνύμια.

Ἄγερασιοῦ (στοῦ) τὸ νερόμυλο, Βάβα ¹⁾, Δύο γκιόζια ²⁾, Ἐξ ἄμμουδιές ³⁾, Ζουμλακιές ⁴⁾, Καλομλιά ⁵⁾, Κορφοκολύμπα ⁶⁾, Κουτοῦκι ⁷⁾, Μονόπετρα ⁸⁾, Μέρτι τοῦ λιμανιοῦ ⁹⁾, Μπέλλη ¹⁰⁾, Πιπερῆ (στοῦ) τὸ

1) Ὄρος.—2) Δύο πηγαὶ ποταμοῦ.—3) Τοποθεσία ἐν Θυνιάδι (Νιάδα).—4) Τοποθεσία παρὰ τὸ ρεματάκι, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀκανθώδους θαμνώδους δένδρου, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζαν ζουμλακιά πληθ. ζουμλακιές (ἴσως ὁ σμίλαξ, ἄλλως σμιλάκι, ζουλόβατος).—5) Τοποθεσία δάσους.—6) Χωρίον Τ., παρὰ τὸ Σαμακόβι.—7) Πηγὴ ἔξω τοῦ Σαμακοβίου.—8) Βράχος.—9) Τὸ μέρος ὅπου ξεχύνονταν τὸ νερὸ τῆς θαλάσσης κ' ἀποτραβιότανε ὁπότε φυσικὰ ἐσχηματίζοντο καὶ ἔλη.—10) Τοποθεσία εἰς λόγγον.

νερόμυλο ¹⁾, Προφήτη 'Ηλία ²⁾, Σμίξη ³⁾).

Ἐπίθετα.

Θυμῖνος ⁴⁾, Κιορῆς ⁵⁾, Κουτσοφτῆς ⁶⁾, Μανίτσας, Μπιρμπιλῆς, Σάββαρος, Τωλήνας, Φτούχος.

Ὁ λύρατζης Παναγιώτης Γκόρες ἢ Πάντης.

Ὁ λύρατζης Παναγιώτης Γκόρες ἦτο Σαμακοβίτης καὶ διηγείτο ὅτι ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀγαποῦσε τὴ μουσικὴν. Στὸ σχολεῖο δὲν ἐπῆγε διόλου. Ὅταν ἦταν μικρὸς ἦτο στὸ περιβόλι τοῦ θεῖου τοῦ Κυριαζῆ Κουτσούμη καὶ τὸ ἐφύλαττε ἀπὸ τοὺς κλέπτας· ἔκαμε λύρα μὲ χλωρὰ ξυλαράκια καὶ ἀντὶ χορδῆς ἔβαζε φλοῦδες δένδρου ἢ καλάμια σιταριοῦ διὰ νὰ βγάξῃ φωνές. Ὅταν ἐμεγάλωσε τὴν ἐτελειοποίησε καὶ τὴν ἔπαιζε καὶ συγχρόνως ἔλεγε καὶ στίχους. Ἦτο εὐφυδέστατος. Ὁ Πάντης ἦτο ὁ πρῶτος μουσικὸς τοῦ χωριοῦ, ποτὲ δὲν ἔλειπε ἀπὸ τοὺς γάμους καὶ σὲ κάθε ἀνδρόγυνο εὐ-

ρισκε τὸν κατάλληλο στίχο νὰ τοῦ τραγουδήσῃ. Ὁ Πάντης ἦτο γνωστότατος καὶ εἰς τὰ περὶχωρα καὶ ὅταν ἐγίνετο πανηγυρὶς τὸν προσεκάλουν νὰ τοὺς τραγουδήσῃ καὶ νὰ τοὺς διασκεδάσῃ μὲ τοὺς στίχους του. Ὅταν ἐπῆγαιναν στὰ πανηγύρια, στὴν πρώτη τσέργα ἔβαζαν τὸν Πάντη καὶ ἔπαιζε τὴ λύρα καὶ πίσω ἐπῆγαιναν ὅλες οἱ τσέργες· ἀντηχοῦσαν τὰ βουνὰ ἀπὸ τὴ μελωδικὴ φωνὴ του. Ἔμεναν ὅλη τὴ μέρα καὶ διασκεδάζαν καὶ τὸ βράδυ ἐπέστρεφαν πάλι μὲ τραγούδια. Τὸ 1922, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀν. Θριάκης, μετέφερε κι' αὐτὸς, πτωχὸς καὶ κουτσός, ὅτι μικροπράγματα εἶχε μ' ἓνα γαϊδουρὸ του. Ἐφῆσε τσακισμένους ἀπ' τὴν κούρμηση στὴν Ἀλεξανδρού-

1) Τοποθεσία.—2) Ἐρημοκλήσι 15' ἔξω τοῦ Σαμακοβίου πρὸς κατεύθυνσιν χωρίου Τρουλιάς ἐν μέσῳ ἀμπελώνων σὲ καλὴ τοποθεσίᾳ, μᾶλλον ἐκκλησια μεγάλη 6X10 μέτρων διαστάσεων, παρὰ ἐκκλησιάκι. Ἐγένετο πανηγυρὶς τὴν 20 Ἰουλίου μετὰ δὲ τὴν τελετὴν συμπόσια καὶ χοροί, ὅπως καὶ στὴν πανηγυρὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου.—3) Μέρους πού ἠνθόνοντο οἱ χεῖμαρροι 3 ποταμῶν. Ἔσμηγαν κοινῶς, ἐξ οὗ καὶ Σμίξη. Νομίζω ὅτι οἱ ἐνοούμενοι 3 ποταμοὶ ἦσαν ὁ Χορμάνικος, ὁ Μουρταϊανὸς καὶ ὁ Θολὸς ποταμὸς (ἐπειδὴ ἦτο θολός).—4) Ὄνομα ὑποχωριστικὸν τοῦ Εὐθύμιος.—5) Ἀπὸ τὴν Τ.Α. Κιόρ-Τυφλός.—6) Κάποιον Σαμακοβίτην τὸν ἔκαμαν τ' ἀφτί του Βούλγαροι κομτατζῆδες καὶ ἐξ αὐτοῦ ὀνομάσθη κουτσός ἀφτί.

πολι και ἔδωσε τὸ γάϊδαρό του κοντὰ στὸ σταθμὸ. Ὁ γάϊδαρος ἐλύθηκε και πῆγε νὰ πιῇ νερό, ὁπότε περνᾷ ἡ ἀμαξοστοιχία και τὸν κομματιάζει. Σὲ λίγο μετέβη ἐπὶ τόπου. Ἐκλαυσε τὸ ζῶο του, ποῦ μετέφερε τὴν περιουσίαν του τὴν ἐλαύριον τὸν ρωτοῦσαν οἱ πατριῶται και συγγενεῖς του Σαμμακοβιστὶ «τ' ἔπαθες, Πάντη; τί ἔπικες;» (ἔκαμες). Κι' ἐκεῖνος διασκεδάζων τὸν πόνο του τοὺς ἔλεγε: «Πέρασε τὸ τραῖνο πὲ πᾶς τὸ γάδαρό μ', ἐπικέ δανε δυὸ κομμάτια ἄμ' δὲν ἔπαθε καδίποτε». Ὁ Πάντης ἀπέθανε πρὸ θείας περιπου εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν εἰς τὸ χωρίον Ντάροβα τῆς Μακεδονίας.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια του:

Ἄχ! μάνα μου ἐγὼ εἶμαι ὁ νταγῆς. [παλληκαρῶς]
ἐγὼ εἶμαι ὁ νιασμένος¹⁾
ἐγὼ εἶμ' ὁ δράκος τοῦ νεριοῦ
κι' ἄλλοι θε' νὰ ντρέξ' νὰ πλιαλιῶ [νὰ φροντίζουν γιὰ μένα].

Οἱ Σαράντα κλέφτιδοι.

Σαράντα κλέφτες εἴμαστε, σαράντα πολεμάρχοι
ἔστησαμε τίς ἄρτες μας [ὄπλα] και ποιδὸς νὰ τίς πηδήξῃ.
Τοῦ Ροῦντη ὁ γιδὸς τίς πηδήξε και εἶναι πρωτοκλέφτης.
Ἐκαμαν και τὸν ὄρκο τους
στὸ δρόμο ὁποῦ πῆγαιναν πουλὶ νὰ μὴ γλυτώσῃ.
Μιὰ Ρωμηοπούλα ἀντάμωσαν
μὲ τὸ παιδί στην ἀγκαλιὰ κι' ὁ ἄνδρας της καταπόδι
και τὸ παιδί, ναί, ἄρπαξαν στη σούβλα τὸ περνᾶνε
και τὸ μπαμπὰ τὸ ἔδοσαν αὐτὸς γιὰ νὰ τὸ ψήσῃ
εἶπανε και στη μάνα του γιὰ νὰ τοὺς τραγουδήσῃ.
— Καὶ τί τραγοῦδι νὰ σᾶς πῶ ν' ἀρέσῃ ἡ ψυχὴ σας,
ποῦ τὸ μωρό μου ψήνεται;
Ἐννῆὰ χρόνια στη μάνα μου, ἐννῆὰ χρόνια δὲν πῆγα
και ἄλλα ἐννῆὰ νὰ μὴν πάγω νὰ εἶχα τὸ μωρό μου.
— Πές μου κόρη μ' τὴ μάνα σου, πές μου και τὸ μπαμπὰ σου.
— Ἡ μάνα μ' εἶναι Βενετιά, μπαμπάς μου ἀπ' τὴ Προῦσα,
ἔχω και πρῶτο ἀδελφὸ και εἶναι πρωτοκλέφτης.
— Γιὰ δὲ μὲ λὲς νιφάδα μου ποῦσ' ἀδελφὴ δική μου;
Τὸ παιδί, ναί, ἄρπαξε και στὸ γιατρὸ τὸ πάγει.
— Γιατρέ μου γιάτρεφες πολλοὺς σφαγμένους και καμένους,

1) Ἐχων πυρετούς. Νιάτσος=πυρετός.

γιὰ γιάτρευσε καὶ τὸ μωρὸ καὶ ὅσα θέλεις πάρε.
— Ἐγὼ καμένους γιάτρευσα, σφαγμένους δὲ γιατρεύω
γιατ' ἔχυσε τὸ αἷμά του καὶ βγήκε ἡ ψυχὴ του.

Ἡ ἀγάπη.

Ἀρχήγισε γλυκύτατὴ μου γλῶσσα
νὰ μᾶς ἐπῆς παράπονα καμπόσα
ἔσὸ νὰ λὲς κι' ὁ κόσμος νὰ θαυμάζῃ
πὲ ποῦ τὸ πῆρε ἡ κόρη τὸ μαράζι
νὰ μὴν τὸ πῆρε μὲ τὴν πολὺ ἀγάπη;
Βασιλικὸ γιατρὸ νὰ πῆτε νᾶρτη
— Βασιλικὸ γιατρὸ μὴν πῆτε νᾶρτη
γιατὶ δὲν γειανίσκει τὸ ἔδικό μου ντέρτι
εἶχα ἀγάπη μπιστεμένη
στὸ φύλλο τῆς καρδιᾶς περιπλεμμένη,
ἐπέρασα ἀπὲ τὸ μαχαλά της,
τὴ λέω, γειά σου, γειά σου,
μὲ λέγει περπάτα στὴ δουλειά σου.

Θ. Π. ΚΙΑΚΙΔΗΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Ἀνέγερσις ἱερᾶς ἐκκλησίας Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου.

Τριακόσια τριάντα περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ Σαμακόβου (1836) ἀπεφασίσθη ἡ ἀνέγερσις ἐκ βάθρων μεγαλοπροεποῦς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου. Ἐμίσθωσαν ἐκλεκτοὺς κτίστας καὶ λεπτουργοὺς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καθὼς καὶ δι' ἐπίστρωσιν ἠγόρασαν ἐκλεκτὰ μάρμαρα ἐκ τῆς νήσου Μαρμαρᾶ. Οἱ κάτοικοι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν εὐκατάστατοι διότι εἰργάζοντο ὅλοι εἰς τὰ κυβερνητικὰ χυτοσιδηρεῖα, καθὼς καὶ οἱ κάτοχοι βιγνῶν εὐημέρουν. Ὅλοι δὲ οἱ κάτοικοι συμφωνοῦντες προθύμως, ἀπεφάσισαν νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ χῶρος ἔνθα ἐτέθησαν τὰ θεμέλια αὐτῆς ἦσαν παμπάλαια ἐρείπια τειχῶν, τὰ ὅποια κατεδαφίσθησαν διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς πέτρες στὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐκκλησίας. Ἐκαστος κάτοικος καὶ ἐκ τῶν περιχώρων προσήρχετο μὲ τὰ ὑποζύγια του προσφέροντες ἐργασίαν ἄνευ πληρωμῆς. Νεάνιδες ἔτι προσεφέροντο εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, μεταφορᾶς ὕδατος καὶ ὑλικῶν εἰς κτίστας. Οὕτω ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῷ 1836.

Ἐκ τῶν συντελεσάντων καὶ ἐπιστατησάντων, ὧν μισθὸς ἄξιος, ἦσαν οἱ πατριῶται Ξενοκράται ἐκ δὲ τῶν προκρίτων, οἵτινες ἔκτισαν δι' ἐξό-

δων των στήλους (κολώνιας) ἦσαν οἱ Κύρκου, Βαλαμαῆς, Δουκάς, Πολυχρόνογλους κ.ά.

Κρυφοκαλύβη

«*Ἡ Καλή τοῦ Τσολῆ (ἢ μπάμπω Καλή· ἔτσι ἐλέγετο)* ¹⁾ ἦτο κάτοικος τῆς ἑλληνικωτάτης κώμης Κρυφοκαλύβης (Κορφοκολύμπας)· σὸζονται ἐν αὐτῇ τὰ εἰρηλία τῆς ἐκκλησίας. Εἰς ὑπέργηρον ἡλικίαν διηγεῖτο οὖν παραμῦθι σὰ ἐγγόνια τῆς :

«*Ἐῖ παιδί μ' ἦμ' ἐφτὰ χρονῶ γώ, τότε στό θανατικό [αὐτῇ τῇ λέξι τῇ μετεχειρίζοντο ὡς χρονολογία, διότι χρονολογία δὲν ἐγνώριζον]* τῆς Ἑλένκως. Θεὸς σχωρέσ' ὄλο τὸ κόσμο, κακότχη ἢ σχωρεμέν' ἢ μάνα μ', γλύτωσε πὲ τὸ θανατικό τῆς Κιζας ἀμ' πὲ τὸ δόλιο θανατικό τῆς Ἑλένκως ἢ μαύρη ἢ πανούκλα ὅποιονε ἠύρισκε τὸν κτυποῦσε, μαύριζε καὶ πέθνησκε, ἔλεγε στανροκοπουμένη κάμνοντας μορφασμὸ μὲ τὸ στόμα τῆς καὶ τραβοῦσε τὸ αὐτὶ τοῦ ἐγγονοῦ τῆς καὶ συνεχίζοντας τὴν ἱστορία τῆς. Οἱ νεκροὶ παιδί μ' ἔμνεισκαν ἄταφ' μέσ' μέσ' στοὺς δρόμους, κτύψε κόσμο πολὺ, κτύψε τῇ μάνα μ', τ' ἀδερφάκι μου Νταντῆ, τῇ νύφ' τὴν ἀρχόντσα Ἑλένκω καὶ μένα μ' ἄρπαξε ὁ ἀφέντης μου [πατέρας μου] πὲ τὸ χέρ' κῆφγαμε σὰ βουνά, καθόμαστε μέσ' στίς καλύβες ὅσπου πέφγε ἢ πανούκλα κοντὰ τῇ παρέπαση (φθινόπωρο). Πέ κάμποσα χρόνια κ' ὕστερα σκώθκαμε καὶ κατοίκαμε στῇ Τρουλιὰ γιὰτ' ἦρτασι παιδί μ' Τοῦρκοι κ' ἔπερνας' τὰ ζευγάρια μας, τὰ χωράφια μας πὲ τὸ στασιό. Οἱ γυναῖκες τους ἦντασι χριστιανὲς καὶ τσὲ Τούρκεψαν». [*Ἡ Μπάμπω Καλή συμβουλευέουσα τὰ ἐγγόνια τῆς ἔλεγε :*] «*ἔχει παιδί μ' ἀνθρώπους φολαρούς. ἔχει καὶ τρεῖς στῇ φόλα ἔχει καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες καὶ φόλα δὲν ἀξίζουσι!*».

Τὸ πρῶτον σχολεῖον τοῦ Σαμακόβου.

Τὸ πρῶτο σχολεῖο ἐν Σαμακοβίῳ ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν προυχόντων Κύρκου, Βαλαμαῆ, Δουκά, Πολυχρόνογλου· ἦτο διαμερισμένο εἰς δύο πατάματα· εἰς τὸ κάτω ἐφοίτουσι οἱ μαθηταὶ τῆς Α', Β' καὶ Γ' τάξεως εἰς δὲ τὸ (ἑλληνικὸν) τῆς Δ' τάξεως. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ διδακτηρίου ὑπῆρχε μὲ γράμματα ξύλινα κεφαλαῖα μεγαλοπρεπῆ ὀλόκληρο τὸ ἀλφάβη-

1) Ἐγγονὸς τῆς Καλῆς εἶναι ὁ 96ετής Γεώργιος Ν. Βουτσόπουλος, ὁ ὅποιος λέγει ὅτι ἡ θεία τοῦ Καλῆ ἦτο 110 ἐτῶν, δηλ. ὑπόθεσις σχεδὸν 2 αἰώνων.

το. Τὰ γράμματα ἦσαν σκαλωμένα καταλλήλως διὰ νὰ τὰ βλέπουν οἱ μαθηταί. Ἐπὶ τῶν θρανίων ὑπῆρχε ἄμμος τοποθετημένος ἔμπροσθεν κάθε μαθητοῦ ἀντὶ ἀβακίου. Ἐπὶ τῆς ἔδρας καθήμενος ὁ διδάσκαλος ἔδιδε τὸ σύνθημα ἐν ὥρᾳ παραδόσεως. «*Τὸ δάκτυλον ἐπὶ τοῦ γραφείου*». Ὅλοι οἱ μαθηταὶ συμμορφοῦντο μὲ τὴν διαταγὴ τοῦ διδασκάλου. «*Γράψατε τὸ στοιχεῖον Α*». Ὁ κάθε μαθητῆς διὰ τοῦ δείκτου ἐζωγράφιζε ἐπὶ τῆς ἄμμου τὸ στοιχεῖον Α. Εἷς ἐκ τῶν ἐπιμελεστέρων μαθητῶν ὠρίζετο εὐταξίας· καθήκοντα τοῦ ὁποίου ἦσαν νὰ ἐπιτηρῇ ἂν ἐγράφετο τὸ στοιχεῖον Α, ὅπως ὠρίζαν οἱ τότε κανόνες. Ὁ εὐταξίας ἔδιδε συνθηματικῶς στὸ διδάσκαλο ὅτι ὅλα ἦσαν γραμμένα καὶ τότε ὁ διδάσκαλος διέταξε «*τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων*». Ὁ εὐταξίας δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου (σανίδος) ἐπέσυρε τὴν ἄμμο ἵνα οὕτω εἶναι ἕτοιμος διὰ τὸ Β καὶ οὕτω καθεξῆς. Στὸ ἄνω διαμέρισμα ἐμάνθανον ψαλτῆρι, ὀκταῆχι (φτωῆχι) καὶ Ἑλληνικά. Οἱ ἀμελεῖς ἐτιμωροῦντο ὅταν ἀπουσίαζον ἢ ἡμέλουν τὰ μαθήματά των, μὲ τὸν πλέον πομπώδη τρόπον χωρὶς νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διαμαρτυρηθοῦν. Ὁ διδάσκαλος τοὺς ἔβαφε τὰ πρόσωπά τους μὲ φοῦμο ἢ μελάνη ὡς αἰθί-οπας, καὶ μ' ἓνα χαρτόνι κωνοειδὲς καταλλήλως διασκευασμένο μὲ ἀνηρημένη σκούπα ἢ πυρεστία ἐπὶ κεφαλῆς, περιεφέροντο ἔμπροσθεν τῶν θρανίων μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ φτυσίματα.

Ἐξέγερσις ἐργατῶν.

Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον περὶ τὸ 1829—1840 οἱ μετέπειτα ἰδιοκτῆται τῶν βιγνῶν, ἄρχοντες Σαμακοβίου, ἐκαρποῦντο τὰ ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ σιδήρου οὐκ εὐκαταφρόνητα κέρδη· ἐπέεζον καὶ ἠδίκουν τοὺς ὡς δίκην εἰλώτων ἐργάτας κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἡμερομισθίου των. Οὗτοι σκληρῶς καὶ βαναύσως καταπιεζόμενοι ἐστασίασαν μὲ ἀπόφασιν ἐκδικήσεως ἵνα οὕτω ἱκανοποιηθοῦν¹⁾. Δικαστήρια δὲν ὑπῆρχον, καὶ ἂν ὑπῆρχον τοιαῦτα ἦσαν εἰς τὴν Ἀγχίαλον. Οἱ ἀπεργήσαντες ἐφωδιάσθησαν μὲ τὰ ἀπαιτούμενα ὄπλα καὶ ἀνέμενον τὴν ἐορτὴν ὅπου πάντες θὰ ἐλειτοργοῦντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὲ τὸν σκοπὸν ἵνα ἀποκλείοντες αὐτοὺς τοὺς συλλάβουν καὶ ἐκδικηθοῦν. Οὕτως ἐφωδιασμένοι ἀνέμενον συγκεντρωμένοι ἔξωθι τοῦ χωρίου κρυπτόμενοι, ἔστειλαν δὲ σύντροφόν των νὰ κατοπτέυσῃ ἂν συνηθροίσθησαν ὅλοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Οὗτος μόλις ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἰδῇ ἐντός, ἀκούσας τὸν ἱερέα νὰ ἀπαγγέλλῃ ὑψηλοφώνως τὸ Εὐαγγέλιο, ἔσπευσε νὰ δόσῃ τὸ σύνθημα Ἔ-

1) Ἐλέγετο ὅτι ὁσάκις ἐξήτουν λ)σμὸ τῆς ἐργασίας των, ἀπεπέμποντο καὶ τοὺς ἔλεγαν νὰ στείλουν τὰς γυναῖκάς των νὰ τὸν πάρουν.

νοπλοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀλλ' οὐδένα εὔρον, (διότι ἦτο ἐνωρίς). Οἱ χωρικοὶ ἀντιληφθέντες τὰ ἐπακόλουθα ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν πρὸς ἐκφοβισμόν. Ἀκούσας τοὺς πυροβολισμοὺς ὁ Ζαπτιὲ (διοικητὴς τοῦ Σαμακοβίου) ἔσπευσε νὰ ἰδῆ τί συμβαίνει, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ ἐπὶ τόπου ἀπὸ μακρὰν ἐδέχθη μίαν σφαιραν κατὰστηθα ὑπὸ τοῦ Ὀργασλῆ Καλογιάννη Γούρναρη, φημιζομένον διὰ τὴν σκοπευτικὴν του δεινότητα. Ὁ Ζαπτιὲς καίτοι θανασίμως βληθεὶς ἐστράφη χωρὶς νὰ δείξῃ σημεῖον τραυματισμοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω ὀπόθεν ἤρχετο.

— *Τέπκες βρέγ;* (ἠρώτησε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος) *πάγ' αὐτός, πάγ' βρέ πού τρέφαγε τὴ κουκουζέλα* (σφαιρα). Ὁ Ζαπτιὲς βαδίσας ἐπὶ μικρὸν ἔπεσεν ὑπίως. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐγένε ἀφορμὴ ἵνα ἡ Κυβέρνησις λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα ὁποῦτε τῷ 1830 ἀπεστέλλετο ὁ Ταχῆρ πασᾶς εἰς Σαμακόβιον.

Τρούλια.

Τρούλια μου τὰ χωράφια σου

Τρούλια μου τὰ νερά σου

Τρούλια μου οἱ κοπέλλες σου

Τρούλια μου τὰ καλά σου.

Ἡ Τρούλια ἀπέχει μιὰ ὥρα ἀπὸ τὸ Σαμακόβι, κατεῖχε δὲ τὰ μέχρι Θυνιάδος ἐκτεταμένα δάση καὶ ἀγρούς. Οἱ κάτοικοι διέτρεφαν πολυπληθεῖς ἀγέλας προβάτων, ἀγελάδων, βουβάλων, ἵππων, χοίρων. Καλλιεργοῦσαν ἰδίως τὸν λίνον καὶ ἐξήγαγον ἀπ' αὐτὸν ἄφθονον λινέλαιον (μπεζίρι) ἀπὸ τὰ ἐπτὰ ἐλαιοτριβεῖα (μπεζιχανέδες) καὶ ἐφωδίαζαν ὅλα τὰ γύρω χωριά. Τὸ λινέλαιο τὸ χρησιμοποιοῦσαν διὰ τὸν φωτισμόν καὶ τὴν μαγειρικὴν. Σώζονται ἀκόμη σήμερα οἱ πελώριοι λίθοι σὲ διάφορα μέρη ἐντὸς τῆς κόμης.

Λέγουν ὅτι ἐκτίσθη 200 ἔτη πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, περὶ τὸ 1150 ἀπὸ κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν. Ὑπέστη πολλὰ δεινὰ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς Βουλγάρων, λεηλατηθεῖσα καὶ ἐπανειλημένως πυρποληθεῖσα. Ὑπάρχει παράδοσις ὅτι κατελήφθη ὑπὸ Γενιτῶν μετ' αὐτοῦ (στρατιωτικὰ ταμπούρα) ἀφιχθέντων μέσων Θυνιάδος καὶ Κρυφοκαλύβης, οἱ ὁποῖοι μετωνόμασαν αὐτὴν Τρούλια κασαμπασῆ. Τὴν εὔρον ἀνθοῦσαν βροῖθουσαν σίτου, οἴνου, λινελαίων, ζώων καὶ μετάλλων. Τοὺς κατοίκους κατ' ἀρχὰς ἐπροστάτευσαν, ὡς παρέχοντας πλουσίαν λείαν πρὸς διατροφὴν τοῦ στρατοῦ. Ἀργότερον ὁμως πολλὰ δεινὰ καὶ μαρτύρια ὑπέστησαν ἰδίως περὶ τὸ 1500. Βραδύτερον ἐστάλη ὑπὸ τοῦ τότε Σουλτάνου διοικητῆς, Ζαπτιὲ καλούμενος, ὁ ὁποῖος κυριαρχοῦσε καὶ ἐξουσίαζε τὰ πάντα καίτοι ἄξεστος καὶ ἀκοινώνητος. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μετέβαινε ὁ ἴδιος τὴν νύκτα εἰς τὸν νάο-

θηα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔθτε νεὰς κεράμους, ἀφαιρῶν τὰς παλαιάς, ἵνα ἐνδείκνυται ὡς νέα ἐπισκευή, καὶ τὴν ἐπομένην ἐκαλοῦντο ἅπαντες οἱ κάτοικοι νὰ δώσουν λόγον διὰ τὸ γεγονὸς αὐτό, ὅτι δῆθεν τὴν ἐνήργησαν ἄνευ σχετικοῦ Σουλτανικοῦ φερμανίου καὶ κατέληγεν ἐν τέλει εἰς βαρύτερον πρόστιμον, τὸ ὁποῖόν ἔπρεπε νὰ καταβληθῆ ἄμέσως ὑπὸ τῶν γκιαβούρ. Ἀπεκόπτοντο οἱ μύστακες τῶν ἀρειμανίως φερόντων, διὰ ψαλίδος. Ὑπέκειντο ἰδίᾳ εἰς συχνὰς ἐπιδρομὰς Κρισεβτάδων (εἶδος περιπόλου), οἱ ὁποῖοι ἔδιδον τὰ πέδιλά των στοὺς κατοίκους νὰ τὰ σέρνουν, σημεῖον περιφρονήσεως, μετὰ δὲ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν, εἰσέπραττον καὶ τὸν σχετικὸν φόρον (ντισπαρισῆ)¹⁾ μασέλλας, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν Κιρτσαλίδων τῷ 1790—1800. Ἡ ἐπάρατος αὐτῆ μαῆστιξ κατήγετο ἀπὸ τὸ χωρίον Κιρτσαλή, περιφερείας Κομοτινῆς, ἡσχολοῦντο δὲ ἅπαντες εἰς ληστείας, ζωοκλοπὰς, φόνους, λεηλασίας! Ἀπὸ τέτοιους σκοποὺς ὀρμώμενοι ἐσκόρπουν φρίκην καὶ τρόμον· βασάνους φρικτὰς ἐπέβαλλον στοὺς κατοίκους ἵνα μαρτυρήσουν τοὺς κρυμμένους θησαυροὺς των. Περισῶζεται τὸ λυπητερὸ τραγοῦδι μὲ ὀλίγους στίχους.

*Ἦστε Μάης καλοκαῖρι, πάτησε ἡ Κριτσαλιὰ
Πατήσανε τὰ χωριά μας, κατέστρεψαν τὴν Τρουλιὰ,
Σφάζαν νηούς, πῆραν νέες, ἀπεκεφάλισαν παιδιὰ*

*Μέσ' τῆς πόλης τὰ σοκάκια
παίζουν ἄτια μὲ σπαθιά
καὶ σιτὴ δόλια τὴν Τρουλιὰ
κλαῖνε μάννες γιὰ παιδιὰ.*

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Μπασιμποζοῦκοι, ρετίφια ²⁾ καλούμενοι, φέροντες μαχαίρια στὸ στόμα πρὸς ἐκφοβισμόν, μὲ σκοπὸν τὴν λεηλασίαν ἠπείλουν τοὺς χωρικούς, πολλάκις θέτοντας φρύγανα εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ καύσουν τοὺς οἰκοῦντας, ἂν δὲν τοὺς ἔδιναν τάχιστα τὰ ζητούμενα. Ὑπὸ ἀπείρων τοιούτων φρικτῶν πιέσεων καὶ βανδαλισμῶν οἱ φιλήσυχοι κάτοικοι ἐντελῶς ἀπογοητευμένοι, ἀπεφάσισαν, ἐκπατριζόμενοι, νὰ μεταναστεύσουν εἰς Γαλάτσι τῆς Ρουμανίας. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μεταναστεύσεως τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, πληροφορηθὲν τὰ καθέκαστα καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν τῶν τόσο ἐυδοκίμως βιούντων Τρουλιανῶν, ἀπέστειλε ἐσπευσμένως τὸν τότε Μητροπο-

1) Α. Τ. Ντίς=δόντια. Ἐλέγετο διὰ τοὺς Τούρκους ὅτι ἀφοῦ φιλοξενούμενοι ἔτρωγον, ἐζήτουν χρήματα διὰ τὸν κόπον εἰς ὃν ὑπεβλήθησαν οἱ ὀδόντες των.

2) Α. Τ. Ἐφεδροί.

λίτην Βιζύης, ἵνα σταματήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ἑκπατρισμὸν μὲ νουθεσίας, συμβουλὰς καὶ ὑποσχέσεις ὅτι θὰ ἔπαιναν πλέον τὰ δεινὰ, ἐνεργεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ ἀπεστέλλετο διοικοῦν προσωπικὸν ἀπὸ ἐγγραμμάτους καὶ εὐγενεῖς Τούρκους. Ὁ μητροπολίτης προφθάσας μὲν τὴν ἔξοδόν των καὶ σταματήσας αὐτοὺς παρώτρυνε νὰ παρατήσουν τὸ ταξιδιὸν των.

— *Ἄγ Δεσπότη! Τοῦρκοι ἄνε αὐτοὶ ποὺ ἄρτουσι;*

— Τοῦρκοι, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀλλὰ καλοὶ ἄνθρωποι, ἐγγράμματοι, ἀπήντησε εὐλογῶν αὐτούς.

— Τράβα!! παιδί μ' Νικόλα, τράβα!!! ἔλεγεν ὁ πατήρ χειρονομῶν στερεοτύπως στὸν υἱὸν του ὅστις προηγείτο τῶν ἤδη ἐξευγμένων πολλῶν ἀμαξῶν πρὸς ἑκπατρισμὸν.

Τῷ 1829 ἀπεκατεστήθησαν εἰς Γαλάτσι τῆς Ρουμανίας, ὅπου σήμερον ὑπάρχει Τρουλιανὴ συνοικία.

Οἱ ἀπομείναντες, προτροπῇ τοῦ μητροπολίτου, παρέμειναν μέχρι τοῦ θλιβεροῦ ξεριζώματος πάσης τῆς δυσμοίρου Ἄν. Θράκης.

Λέγεται ὅτι τὸ ὄνομα Τρουλιὰ ἦτο παραφθορὰ τοῦ Λειτουργία: λειτουργία — Τουρλιά.

Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1828.

(Τοῦ παποῦ Νικόλα Β.)

Ἦμην 13 περίπου ἐτῶν ὑπάλληλος στὸ θεῖό μου Κώστα Θανασαρέλη ἐκ Τρουλιᾶς, ἀλώνζαμε τὰ στάγια τοῦ Σερβῆ (ὑποστατικὸ τοῦ ὁποίου τοὺς ἀγρούς εἶχε τότε ἡ Τρουλιὰ). Ἐκεῖθε ἡ Μαυροθάλασσα ἐφαίνετο ὡς κάθρεφτης· κοντὰ τὸ μεσημέρι ἄσπρισε ὁ γιालὸς ἀπὸ πανιά, γέμσε μεγάλα καράβια· παρατήσαμε τὴ δουλειά μας καὶ μὲ ἀπορία κυτάζαμε σι' ἀνοιχτὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέαμα· γιὰ μιὰ στιγμή ὅλα σταμάτησαν· ἀγκυροβόλησαν ἕνα ἕνα, σὰν νὰ τὰ τοποθετοῦσε καιεὶς μὲ τὸ χέρι. Ἐνα μικρὸ καράβι ἀπεσπάστηκε ἀπὸ τ' ἄλλα καὶ διηυθύνετο πρὸς τὴ στεριά κατὰ τὴν θέσι *Παναγία* (τοποθεσία παράλιος)· προχωρώντας ὀλοταχῶς ἐξεσφενδόνιζε ἄσπρο καπνὸ σὰ μπαμπάκι σκαμάκι· κρότος δὲν ἠκούετο λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ζέστης. Δὲν μπορούσαμε νὰ καταλάβουμε τί γίνεται. Ἀπὸ πίσω μας οἱ πλαγιὲς κοκκινοβόλησαν ἀπὸ φέσι κόκκινο. Ἐσφενγεν ὁ Τουρκικὸς στρατὸς καὶ οἱ στρατιῶται ρωτοῦσαν ἔντρομοι «*Ἀμὰν τσορμπατζῆ, γιὸλ γκιοστὲρ μπιζέ*» (δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δρόμο δεῖξτε μας)· ὡς νὰ καταλάβουμε τί γίνεται, ἕνας κρότος τάραζε τὴ γῆ, κουνήθηκε ὁ τόπος, εἶδαμε δὲ κατὰ τὴ Νιάδα νὰ τινάζωνται κάτι πράγματα στὸν ἀέρα. Ἐξωθι τῆς Θυνιάδος ὑπῆρχε ὀχυρωματικὴ θέσις *Κούμταπια* ὀνομαζομένη·

1) Λ. Τ. Πρόχωμα μὲ ἄμμο.

ἔφρουρεῖτο πάντοτε ὁ λιμὴν Θυνιάδος μὲ ὄχρωματικά πυροβόλα. Ἄφιχθεις ὁ ρωσσικὸς στόλος ἐβομβάρδισε τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον μόλις ἀπήντησε, τοῦ ἔκλεισαν τὸ στόμα (τὴ μπούκα) στὴ δεύτερη βολή. Τοῦτο ἰδόντες οἱ Τοῦρκοι, πανικόβλητοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἀναζητοῦντες δρόμον πρὸς ἀνατολάς. Ἄγημα ναυτῶν Ρώσων ἐξῆλθε εἰς τὴν τουρκικὴν πυριτιδαποθήκην χύνοντας πυρίτιδα καὶ ἀφῆκε ἀναμμένην θρυαλίδα. Ἔως ὅτου ἀπομακρυνθοῦν, ἡ πυρίτις πῆρε φωτιὰ καὶ τότε ἀνετινάχθη στὸν ἀέρα. Ἐσώζοντο ἐντὸς τῆς ἄμμου ἐπὶ ἡμερῶν μας τὰ μεγάλα πυροβόλα.

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ εὐρέθη ὁ προύχων τοῦ Σαμακοβίου, Καντανλῆς Πολυχρόνογλου, ὀνομαζόμενος. Αὐτὸς συνετέλεσεν νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ Σαμάκοβο ἀπὸ τὴν λεηλασίαν. Μόλις ὁ στρατὸς ἐγκατέλειπε τὰς ὄχρας αὐτοῦ θέσεις ἀντελήφθη τὰς διαθέσεις ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἀπέβλεπε νὰ γυμνώσουν, λεηλατοῦντες τὸ Σαμάκοβο. Ἔστειλε μυστικῶ τῷ τρόπῳ εἶδῃσι στοὺς Σαμακοβίτας νὰ φροντίσουν παντὶ μέσῳ ἐντὸς τῆς νυκτὸς νὰ κατασκευάσωσι σκηνάς πέριξ τοῦ χωρίου ἀπὸ ὑφάσματα λινα (τριπεταιῖες) εἶδος ἀνισκίμων. Ὁ στρατὸς ὅστις ἔβαινε ἀκάθεκτος εἰς ἄρπαγὴν, ὅταν ἀντίκρουσε τὴν κατασκήνωσιν ἀπὸ τὰ ἀπέναντι βουνά, δὲν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ καὶ οὕτω ἐσώθη ἀπὸ βεβαία καταστροφὴ τὸ Σαμάκοβο, πού κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1828.

Z.

Διορθώσεις.

Τόμ. ΙΓ'.	Σελ. 391	σειρ. 11	ἀντὶ	Λεζανίκαις	ἀνάγνωθι	Ζελενίκες
»	»	» 392	» 15	» ξερογαπανίς	»	ξερογαπανίς
»	ΙΕ'.	» 326	» 4	» μέγα	»	νέμα
»	»	» 329	» 30	» μπέντα	»	μπιδί
»	»	» 330	» 26	» λεζενίκα	»	ζελενίκα
»	ΙΣΤ'.	» 319	» 13	» μεσίκλη	»	μεσίκλη

ΕΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

Ἁγιοσορτίτσα «Παναγία» ¹⁾).

Ἀναλήψεως Θεοτόκος ἢ ἔπονομαζομένη (Ἀναλήψεως) ἐν Μεσημβρία. Ναὸς ἐν Μεσημβρία ²⁾).

Ἀρσιανή Παναγία, τοῦ χωρίου Ἀρσοῦ παρὰ τὸν Μεγάλον Ἵσεκμετζέν ³⁾).

Ἀρχαγγελιώτισσα Παναγία ἐν Ξάνθῃ ⁴⁾).

Ἁγία Βλαχέρνα. Ἁγίασμα ἐν Σηλυβρία καὶ παρεκκλήσιον εἰς Τσακῆλι «Βλαχέρνας» ⁵⁾ καὶ ἐν Καλλιπόλει ⁶⁾).

Τὰ *Βυζιά* τῆς Παναγίας, Φανάρι, χωρίον Σηλυβρίας ⁷⁾).

Γαλακτροφοῦσα. Παρεκκλήσιον εἰς Κούμπαον ⁸⁾).

Παναγία *Δαδιάς* πλησίον Σουφλίου.

Παναγία *Δέξα*. Εἰκὼν. Εὐρίσκετο ἐν Σηλυβρία μεταφερθεῖσα ἀπὸ Βέρροϊαν, νῦν ἐν Νέα Φιλαδέλφεια παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Ἰ. Σταμούλη. Καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ⁹⁾).

Ἐλεοῦσα Θεοτόκος. Μονὴ ἐν Μεσημβρία 1342 ¹⁰⁾).

Εἰκὼν θαυματουργὸς ἐν Αἴνῳ ¹¹⁾).

Παναγία *Καβάλογλου*, ἐν Καλλιπόλει ¹²⁾).

Καλαμιώτισσα Παναγία τῆς Σαμακόβης εἰς Ξάνθην ¹³⁾).

Καλυβιώτισσα Παναγία. Ἐκκλησία ἐν Καλυβίοις, χωρὶς ἐπαρχίας Μαλγάρων.

1) Εἰκὼν ἐν τῇ μονῇ Σινῶ. Βλ. Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, Ἀθῆναι τόμ. Β' σελ. 281.—Ἐλληνικά» σελ. 334. Ἡ ἐν Σηλυβρία τοποθεσία ἔξω τῆς πόλεως ἐνθ' ἄλλοτε καὶ ἁγίασμα.—2) Μαργ. Κωνσταντινίδου, «Ἀρχεῖον Θρακ.» τόμ. Ζ' σελ. 8.—3) Κλ. Χουρμουζιάδου, «Θρακικά» τόμ. ΙΑ' σελ. 313.—4) «Βυζαντινὰ Χρονικά» Πετροπούλεως τόμ. 20, 1914 σελ. 52 καὶ 142.—Δελτ. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας 1925 σελ. 43.—«Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. Α' σελ. 370.—5) Κλ. Χουρμουζιάδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 323.—6) Ἀθ. Παπαευγενίου, «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία» ἐν Θράκῃ», Θεσσαλονίκη 1926 σελ. 41.—7) Ἑλπ. Σταμούλη Σαραντῇ «Θρακικά» τόμ. Ζ' σελ. 241.—8) Ἀθ. Παπαευγενίου, ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 34 καὶ 35.—9) Ἀδ. Ἀδαμαντίου «Θεσσαλονίκη» 1913 σελ. 122.—10) Μαργ. Κωνσταντινίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 7.—11) Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀ. Θ. Σαμοθράκη.—12) Π. Δ. Βαφείδου, «Θρακικά» τόμ. Ι. σελ. 326.—13) Σπ. Ἀῦλωνίτη «Ἀκρόπολις» Ἀθῆναι 15 Αὐγούστου 1940.

Παναγία *Καμπλιανή* ἁγίασμα εἰς Καρὰ Σινὰν (τσιφλίκιον Σηλυβρίας). Ἐορτάζει τῆς Μπαλουκλιώτισσας ¹⁾).

Θεοτόκος *Κεχαριτωμένη*. Ναὸς εἰς τὴν εἴσοδον, τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης Βοδεωνῶν μετὰ τῆς φερωνύμου εἰκόνας ²⁾).

Παναγία τοῦ *Κονομοῦ*, εἰς Οἰκονομεῖον χωρίου Ἐπαρχίας Σηλυβρίας ³⁾).

Κοσμοσώτειρα Παναγία μετὰξὺ Αἴνου καὶ Βήρας ⁴⁾).

Ναὸς Παναγίας *Κουμαριωτίσσης* Νεοχώριον Κωνσταντινουπόλεως ⁵⁾).

Κοκκώτιο, ναῖσκος εἰς μνήμην Γεννήσεως Θεοτόκου ἐν Περιστάσει ⁶⁾).

Κυριώτισσα Παναγία ἐπὶ Μολυβδοβούλλου Ἐπισκόπου Πανίου, τέλος 11ης ἢ ἀρχαί 12ης ἐκ. ⁷⁾

Μανιάζι Κοίμησις τῆς Θεοτόκου Καλλιπόλεως ⁸⁾).

Μεσηνῆς Παναγία, Μοναστήρι ἐξωκκλησίᾳ μετὰξὺ Γάνου καὶ Μηλιῶν.

Μουρτατιανή Παναγία, τοποθεσία παρὰ τὸ Σαμακόβι ⁹⁾).

Μουχλιώτισσα Παναγία ἐν Ἰρακλείῳ περιφημος ψηφωτή ¹⁰⁾).

Μπαλουκλιώτισσα Παναγία εἰς Ἀσκὸς καὶ Καρὰ Μουράτ, τσιφλίκιον μετὰξὺ Καδήκιοι καὶ Ἰντζιγίζ ¹¹⁾).

Παναγία *Μποσπορφίτ-σα* εἰς Ἰσακῆλι Ἐπαρχίας Μετρῶν ¹²⁾).

Ἡ τῶν Γενεθλίων *Νικαιώτισσα* μετὰξὺ Γάνου καὶ Αὐδημίου ¹³⁾).

Παντοβασίλισσα Ἐκκλησία ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Αἴνου ¹⁴⁾).

1) Ἐλπ. Σταμούλη-Σαραντῆ ἐνθ. ἀνωτέρω σελ. 239.—2) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου «Ἀρχ. Θρ.» Τόμ. Ε' σελ. 56—57.—?) Ἐλπ. Σταμούλη-Σαραντῆ, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 261.—4) Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. Α' σελ. 52.—5) «Ἀπογευματινὴ» Κων|πόλεως 15 Ἰουλίου 1939.—6) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κων|πόλεως 1907 σελ. 376.—7) Παρ. Ἐλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων|πόλεως τόμ. ΙΓ' σελ. 93—94—Κωνσταντοπούλου «Ἀρχεῖον Θρακ.» τόμ. Γ' σελ. 206—7.—8) Βαφείδου ἐνθ' ἀνωτ.—9) Δημ. Ἀ. Πετροπούλου «Ἀρχεῖον Θρακ.» τόμ. Ζ' σελ. 195.—Κατὰ παράδοσιν, γράφει ὁ «Ζ», ἢ Μουρτατιανὴ Παναγία (τοῦ ἐρημωμένου χωρίου Μουρτάτη Ν. Α. τοῦ Σαμακοβίου μίαν ὥραν), ἣς διεσώθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. πολλάκις διὰ θαύματος ἔσωξε τοὺς κατοίκους προειδοποιῶσα τὴν ἔλευσιν ἐπιδημιῶν καὶ κατέφευγον εἰς τὰ πλησίον τοῦ ὄρους κρησφύγετα (Χιλιάνδρια δνομαζόμενα). Ὅσακις παρουσιάζετο κίνδυνος ἢ κανδήλα τῆς εἰκόνης ἤρχιζε πρὸ τῆς ἔλεύσεως τῶν κακοποιῶν νὰ κινήται ὡς ἐκ θαύματος· τοῦτο βλέποντες ἔσπευδον νὰ κρυβοῦν ὅλοι εἰς τὸ πλησίον τοῦ ὄρους κρησφύγετον σπήλαιον. Ἐν ὑπόσημειώσει γράφει: Μωρ' ἢ Τατιανῆ-Μουρτατιανή. 12 Ἰανουαρίου, Τατιανῆς μάρτυρος.—10) Γ. Λαμπουσιᾶδου «Θρακικά» τόμ. Ιε' σελ. 103.—11) Ἐλπινίκη Σταμούλη Σαραντῆ, «Θρακικά», τόμ. Ζ' σελ. 239.—12) Κ. Χουρμουζιάδου «Θρακικά» τόμ. Θ' σελ. 346.—13) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 1907 σελ. 454.—14) «Θρακικά» τόμ. Β' σελ. 49.

Παχνωτίσσα Παναγία 1325 ἐν Ἐξαμιλίῳ Μονῇ ¹⁾. **Παχνωτίσσα** Γενέθλια Θεοτόκου Πλαγιάρι ²⁾. Παρεκκλήσιον **Παχνωτίσσης** καταστραφέν ³⁾ εἰς Καλαμίτσιον Μυριοφύτου.

Παραπόρτι, Ἐκκλησία Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Σηλυβρία. Τοποθεσία.

Πετριτζοντίσσης Θεοτόκου, Μονὴ τοῦ Βατσκόβου.

Πορταΐτισσα Ἐκκλησία ἐν Αἴνῳ. Ἡ Μονὴ Ἰβήρων εἶχεν ἐν Θράκῃ Μετόχια τιμώμενα εἰς μνήμην τῆς Θεοτόκου τῆς Πορταΐτισσης. Ἡρακλείτσα, Νεοχώριον Ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας, Καλύβια, Μαῦραι, Μάλγυρα, Σκοπός, Κορονοφλεά ⁴⁾.

Ρευματοκρατόρισσα ἐν Ραιδεστῷ ἐορτάζουσα 2 Μαΐου. Ἡ εἰκὼν νῦν ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ρευματοκρατοῦσα ἐν Μέτραις ἐορτάζουσα τὴν Δευτέραν τοῦ Θωμᾶ ⁵⁾.

Σαρχανλιώτσα Παναγία ἐορτάζει 8 Σεπτεμβρίου παρὰ τὸ Λουλὲ Βουργάζ ⁶⁾.

Σηλυβριανή Παναγία, Πανήγυρις 8 Σεπτεμβρίου διαρκοῦσα 40 ἡμέρας καὶ παρεκκλήσιον ἐκ Τυτασούλοις ⁷⁾.

Σκαλωτῆς Μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν Αἴνῳ 1140 ⁸⁾.

Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου **Σηλεία** ναΐσκος ἐν Περιστάσει ⁹⁾.

Ταξιδιάρα Παναγία ἐν Αἴνῳ ¹⁰⁾.

Τραϊανουπολίτισσα Μήτηρ Θεοῦ ἐν Μολυβδοβούλλῳ ¹¹⁾. Εἰκὼν ἀνάγλυφος ἐν Αἴνῳ, νῦν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ¹²⁾.

Τριφώτισσα καὶ κοινῶς **Τριφιώτισσα** ¹³⁾.

Παναγία τοῦ **Τσακηλίου**, Ἁγίασμα, Πανήγυρις δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ¹⁴⁾.

Φανερωμένη Παναγία, Ἐκκλησία ἐν Αἴνῳ ¹⁵⁾.

Φανερωμένη καὶ **Πεφανερωμένη** Παναγία, ναὸς ἐν Ραιδεστῷ ¹⁶⁾.

1) Δελτ. Ἱστ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρ. 1930 σελ.66.—2) Βαφείδου ἐνθ' ἄνωτ.—3) Παπαευγενίου ἐνθ' ἄνωτ, σελ. 89.—4) Εὐστορ. Ζήση Ἐθρακικά» τόμ. Γ' σελ. 288.—5) Κ. Χουρμουζιάδου «Ἐθρακικά» τόμ. Θ' σελ. 324.—6) Θανάση Τζημήτρα «Ἐθρακικά Διηγήματα» Θεσσαλονίκη 1929 σελ. 46, 75.—7) Ἡμερολόγιον Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων Κωνσπόλεως 1906 σελ. 192, 193, 198, 200, 203, 204.—8) Μυστακίδου «Βιογραφικά Σπουδάσματα» σελ. 9.—Μ. Ι. Γεδεών «Πατριαρχικοὶ πίνακες» σελ.604.—Ἡμερολόγιον Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων Κωνσπολις 1907, σελ. 58.—9) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 1907 σελ. 375—376.—10) Μυστακίδου «Ἐθρακικά» τόμ. Β' σελ. 49.—11) Ἡμ. Μεγ. Ἑλλάδος 1926 σελ. 473, 491.—12) Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἁ. Θ. Σαμοθράκη.—13) Ὁμ.—14) Κ. Χουρμουζιάδου «Ἐθρακικά» τόμ. Θ' σελ. 323.—15) Μυστακίδου ἐνθ' ἄνωτ.—16) Ἡμ. Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων Κωνσπολις 1905 σελ. 167.

Φανερωμένη Παναγία, ναὸς ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀμπελίνῳ Στενιμάχου ¹⁾).

Παναγία **Φανερωμένη** ²⁾ ἐν Καλλιπόλει.

Χαριτωμένη Παναγία(ἄλλοτε ἐν Σηλυβρία, παρὰ τὴν νῦν Συναγωγὴν. Καὶ ἐν Αἴνῳ Ἐκκλησία ³⁾).

Διορθώσεις καὶ προσθήκαι

Κολυκαραία Παναγία. Ναὸς ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐπανειλημμένως ἀποτεφρωθεὶς. Τελευταίως ἀνωκοδομήθη κατὰ τὸ 1905. Μετὰ τὸν ἐκπατισμὸν τῶν Ἑλλήνων παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Ὁδηγήτρια Ναὸς ἐν Αἴνῳ Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας κοινῶς Ὁδηγήτρας ⁴⁾).

Παχιώτισσα Ἐξωκλήσιον ἐν Αἴνῳ ⁵⁾).

Ταξειδιώτισσα Ἐκκλησία Παναγία ἐν Αἴνῳ. Τὴν ἐπεκαλοῦντο οἱ μέλλοντες νὰ ταξειδέουσιν, ἀναθέτοντες εἰς αὐτὴν διάφορα ἀναθήματα, **ταξίματα** καὶ ἐξ οὗ κοινῶς ἐλέγετο **Ταξεινταριά** ⁶⁾).

Σελ. 223, σειρὰ 3 κάτω, ἀντὶ Μποςπορφίτ-σα, ἀνάγνωθι Μσοσπορίτ-σα.

Ὁ κ. Κ. Κουρτίδης ἀπὸ Σουφλίου μᾶς γράφει τὰ κατωτέρω: «Πολλοὶ εἰκόνες τῆς Παναγίας, μικραὶ, ὑπάρχουν τοποθετημέναι στὰ εἰκονοστάσια οἰκιῶν, ξύλινα ἐλαιογραφημένα ἢ ὕδατογραφημένα, χειροποίητοι ὑπὸ ζωγράφων. Εἶδον τοιαύτας στὴν Ἀδριανουπόλιν. Κάτωθεν τῆς εἰκόνος εἰς τὸ μέσον εὐρίσκεται ἡ λέξις «Γλυκοφιλοῦσα» καὶ κοντὰ στὸ περιθώριον ἢ δέσεις στερεοτύπως «καὶ φύλαττε Κύριε τῶν δούλων σου» (π.χ. Γεωργίου Μαριγῶς καὶ τῶν τέκνων). Θεωρῶ τὰς εἰκόνας αὐτὰς τῆς Παναγίας ὡς προστατρίας τῶν οἰκογενειῶν. Τὸ Θεῖον βρέφος εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀγκάλην καὶ ἡ Παναγία κύπτουσα ὀλίγον, ἀσπάζεται αὐτὸ ἄνωθεν τοῦ μετώπου. Τὰς εἰκόνας αὐτὰς ἐζωγράφησε ὁ δόκιμος ἐξ Ἀδριανουπόλεως ζωγράφος Ἀλέξανδρος, διότι στερεοτύπως εὐρίσκεται στὸ πλάγιον κάτω «χειρὶ Ἀλεξάνδρου» μὲ λευκὰ γράμματα. Ἦκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος καὶ τὸν διεδέχθη ἐπιτυχῶς ὁ ἐκ τοῦ προαστείου Κιρσιχανὲ Ἀδρ. Γιαννάκος». Ἀλλὰ Γλυκοφιλοῦσα Παναγία ὑπάρ-

1) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου «Ὁ Στενίμαχος» σελ. 252—3.—2) Παπαευγενίου. ἐνθ' ἄνωγ. σελ. 41.—3) Μυστακίδου ἐνθ' ἄνωγ.—4) Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Α. Θ. Σαμοθράκη.—5) Ὁμ. Ὅρα καὶ Σελ. 224 Ταξειδιάρα.—6) Ὁμ.

χει καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει¹⁾, ἐν Ἀνδρῶν²⁾ καὶ ἐν γένει ὡς εἰκὼν ἀριστουργήμα ζωγραφικῆς Βυζαντινῆς³⁾.

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Εἰς τὴν ὑπαιθρον

Ἄβρεν γιολοῦ⁴⁾. Ἀγίλια. Ἀγιάσμα Γιολοῦ. Ἅγιος Ἀγαθόνικος (Ἀγιάσμα). Ἁ Δευτέρης (Ἀγιάσμα). Ἁ Σώρης⁵⁾. Αἶβαλῆ⁶⁾ Κιρί⁷⁾. Ἀράπ Τεπέδες. Τὰ Ἀρμένικα Μνήματα. Βοσνάκι⁸⁾. Γκερμέ⁹⁾. Τῆς Γρηῆς τὸ πῆδημα. Τοῦ Διαμαντάκη ὁ Βαχτοές¹⁰⁾. Δόβρουτζα¹¹⁾. Δομουζλοῦ¹²⁾. Δουτλοῦκι¹³⁾. Τοῦ Δρόσου ἡ Βρύση¹⁴⁾. Τὰ Ἑβραϊκά Μνήματα. Ὁ Ζαλαχανάς¹⁵⁾. Τὰ Καβάκια. Καδήκιοῖ γιολοῦ. Ὁ Καλές¹⁶⁾. Καρίπ μεζαρί¹⁷⁾. Κεραμίτ Χανέ Τσαταγῆ. Κεραμιδαριά. Κιοπροῦ¹⁸⁾ Μπασῆ. Κλεφτοφωλαιῖς. Κουλᾶ Δερές¹⁹⁾. Μασλάκι²⁰⁾. Τὸ Μεγάλο τὸ Γιοφύρι. Μητροπολίτ γιολοῦ²¹⁾. Τὸ Μικρὸ τὸ Γιοφύρι. Μπαριμπαντὰρ τεπέ²²⁾. Μπαχτσεβάν²³⁾ γιολοῦ. Μποκλουτζάς²⁴⁾. Μποστανλίκια. Μύλοι²⁵⁾. Ὁρτὰ Μπου-

1) «Ἡμερήσιος Τύπος» 26 Ἰουλίου 1929.—2) Δ. Π. Πασχάλη. Χριστιανικὴ Ἀνδρος 1924 σελ. 25.—3) «Μακεδονία» Θεσσαλονίκης 23 Ἀπριλίου 1931, «Ἑστία» 7 Σεπτεμβρίου 1933.—4) Ἄβρεν, χωρίον παρὰ τὴν Σηλυβρίαν.—5) Ἀραγε πρόκειται περὶ τῆς θέσεως τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος; Ἐν Πελοποννήσῳ Σώρης εἶναι ὁ Σωτήρης. Εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἐκεῖ δεξαμενῆς ἐφαίνοντο λείψανα ἀρχαίου τοίχου. Πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε ἐκεῖ ἀγίασμα Ἀγίου Ἰωάννου. Τουρκιστὶ Καβακλή. Ὑπῆρχε ἐκεῖ πλησίον ὁ μικρὸς ἅγιος Σώρης.—6) Α. Τ. Μὲ κυδώνια 7) Ἀνοικτὸς τόπος.—8) Ἐξοχικὸς κῆπος.—9) Οὕτω ἔλεγον τὰ παρὰ τὴν περσλίαν Σηλυβρίας λείψανα τοῦ Τείχους τοῦ Ἀναστασίου.—10) Ὑποτιθεταὶ ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο τὸ ἀνάκτορον τοῦ Καντακλιζηνοῦ.—11) Τοποθεσία οὕτω καλουμένη διὰ τὸ εὐφορον αὐτῆς.—12) Α. Τ. Τόπος χοίρων. Πλησίον του εἰς ἀπόκρημνον βράχον παρὰ τὴν παραλίαν ἦτο τοῦ Διαμαντάκη ὁ μπαχτσές.—13) Α. Τ. Συκαμινεών.—14) Μὲ ἐπιγραφὴν «Δροσος, Δροσιζει τοὺς Διαβάτας».—15) Α. Τ. Σφαγεῖον.—16) Τὸ τεῖχος τῆς πόλιος.—17) Α. Τ. Νεκροταφεῖον τῶν πτωχῶν Μουσουλμάνων.—18) Α. Τ. Γέφυρα.—19) Ποτάμιον μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Τσαντῶς.—20) Μικρὰ βρύσις πλησίον τοῦ ἁγίου Σώρη.—21) Ὁδὸς ἐκτεινομένη παραπλεύρως τῆς παραλίας καὶ πολὺ πλησίον αὐτῆς, φθάνουσα μέχρις Ἐπιβατῶν, πιθανώτατα καὶ πέραν αὐτῶν.—22) Περιέργως πως ἡ γενέτειρα τοῦ Μαχάτμα Γκάντι φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα.—23) Α. Τ. Κηπουρός.—24) Ρύαξ. Ποτάμιον τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος εἰς Κομοτινήν.—25) Εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὕρισκοντο δύο ἀνεμόμυλοι. Ἐλέγετο ἐκεῖ πού, ὑπὸ αὐτοὺς ἦσαν δῆθεν βασιλικοὶ τάφοι μὲ θησαυροὺς.

ρούν¹⁾. Σαμάν²⁾ Γιολοῦ. Σαράπ³⁾ Γιολοῦ⁴⁾. Σεμίζ Κουμλαρί⁵⁾. Σοῦ Ἄκιντισί⁶⁾. Σουλουκλή⁷⁾. Σουλτάν Μεζαρη⁸⁾. Σοῦσα⁹⁾. Τάπια¹⁰⁾. Ταχτά¹¹⁾ Κιοπροῦ. Τσουτσουρίκα¹²⁾. Φετὲ Τσαταγι. Χαμάμ Λερέ¹³⁾.

Ἐντὸς τῆς πόλεως

Ἡ Ἁγία Βλαχέρνα¹⁴⁾. Ἡ Ἁγία Θεοδοσία¹⁵⁾. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος¹⁶⁾. Ὁ Ἅγιος Σπυριδών. Ὁ Ἅγιος Γιάννης τὸ Τζαμί¹⁷⁾. Ἁλῆ Βεῆ Τζαμεσί Μαχαλεση¹⁸⁾. Ἀραμπατζίδικα. Τὸ Γιάρι. Κάτ' ἀπ' τὰ Γιάρια. Γκελέβρη Μαχαλεση¹⁹⁾. Δανισμέν²⁰⁾. Στὰ Ἐβραϊτικὰ καὶ στὴν Ἐβραακή. Τὸ Ἐβραϊτικὸ τὸ Πηγάδι²¹⁾. Ἐδίρνε Τζαδεση. Καλὲ Καπουσοῦ²²⁾. Τὰ κασιβέλικα. Κιρ Καλὲ Καπουσοῦ. Ὁ Μαγαράς²³⁾. Τὰ Ματζήρικα. Μερδιβέν²⁴⁾ Γιοκουσοῦ. Μπαλήμ Χανέ²⁵⁾. Μπογιατζή Μπαίρ. Στοῦ Πανᾶ²⁶⁾ τ' ἀμπάρια. Τοῦ Πανᾶ ὁ Βαχτσές. Τὸ Παραπόρτι²⁷⁾. Πιρὶ Πασσᾶ Τζαμεση Μαχα-

1) Ὁρτά=Μεσαίον Α. Τ., Μπουρουν=Ἀκρωτήριο Α. Τ.—2) Α. Τ. Ἄχυρον.—3) Α. Τ. Κρασί.—4) Ὁμοία ὁδὸς καὶ ἐν Κεσσάνη παρὰ τὸ χωρίον Σιγλή.—5) Πιθανώτατα, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ πατρός μου Ἀναστ. Κ. Π. Σταμούλη, οἱ Παχεῖς Ἄμμοι τῶν Βυζαντινῶν, ὅπου ἤθλησεν ὁ Ἅγιος Ἀγαθόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Μάρτυρες. Σεμίζ=Παχέα Α. Τ. Κουμλαρί=Ἄμμος Α. Τ.—6) Σοῦ=Νερόν Α. Τ., Ἄκιντισί=Ροή Α. Τ.—7) Α. Τ. Μὲ βδέλλας. Πηγὴ μὲ τὸ καλύτερο νερὸ τῆς Σηλυβρίας, περιεῖχεν ὁμοῦ βδέλλας.—8) Τάφος ἐνὸς τῶν Γκεραϊδῶν τῆς Κριμαίας.—9) Ἀμαξιτὸς δρόμος.—10) Α. Τ. Πρόχωμα. Εἰς τὴν καταφέρειαν ὅπου τῆς Γρηᾶς τὸ Πήδημα.—11) Ξυλίνη Α. Τ.—12) Τὸ νερὸ τοῦ Μουράτ Τσεσμέ πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης.—Πηγὴ καὶ ἐν Στράντζα.—Καὶ παρὰ τὸ Κιουτσούκ Σεϊμένι, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Καλαβρηῆς.—13) Χαμάμ=Λουτρὸς Α. Τ. Λερέ=Ποταμὸς Α. Τ.—14) Ἁγίασμα παρὰ τὸν Τεκέν.—15) Λεῖψανα ἐκκλησίας. 16) Ἐρειπωμένη ἐκκλησία.—17) Ἐκκλησία Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰτα Μεγάλου Δουκὸς Ἀλεξίου Ἀποκαύκου, τοῦ κτίσαντος τὸν Πύργον τῶν Ἐπιβατῶν. Ἐσώζοντο αἱ τοιχογραφίαι του. Ἦτο ἡ ὑψηλότερα οἰκοδομὴ ἐν Σηλυβρίᾳ. Ἀνετινάχθη μετὰ τὸν ἐκπατρισμόν.—18) Τὸ Τζαμί αὐτὸ ἐκαλεῖτο καὶ Κιουτσούκ Ἁγία Σοφία. Ἀπέναντί του ὕψωμα, ὅπου φαίνεται κατεχάθησαν λείψανα ἀρχαίας οἰκοδομῆς, δῆθεν τοῦ Ἁγίου Σωτήρος (κατὰ Κερά Τζόγιαν).—19) Εἰς τὴν συνοικίαν ὅπου κατῴκησαν ἐκεῖ χωρικοὶ τῆς Κολαβρηῆς.—20) Ἀτημέλητος τάφος Δερβίσου εἰς τὴν παραλίαν.—21) Ἀπὸ τὸν πυθμένα του ἤρχιζεν ὑπόγειος διάδρομος, διὰ κρυφίαν ἴσως διαφυγῆν τῶν πολιορκουμένων ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν.—22) Παρὰ τὸ καφενεῖον Τζοάννου.—23) Ὑπόγειος διάδρομος παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ὅπου ἐνεφάλευαν σμήνη νυκτερίδων.—24) Α. Τ. Σκάλα.—25) Ἰχθυαγορὰ Α. Τ. ὅπου ἐγένετο ὁ πλειστηριασμός τῶν ψαριῶν.—26) Ὁ Πανᾶς ἦτο Κεφαλὴν ἐγκατασταθεῖς ἐν Σηλυβρίᾳ μετὰ πολλῶν ἄλλων Κεφαλήνων κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.—27) Ἡ μικροτέρα ἀπὸ τὰς τέσσαρας πύλας τῶν τειχῶν τῆς Σηλυβρίας. Καὶ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.—Ὑπῆρχε καὶ χορὸς, Παραπόρτι Χαβασῆ καὶ συνοικία Παραπόρτι μαχαλεση.

λεσῆ. Ριζιμιά Πέτρα 1). Ἡ Σκάλα. Σταμπόλ Τζαδεσῆ. Ταβανλῆ Βρύσις 2), Ὀδὸς Ταβανλῆ Τσεσμέ. Τοῦ Τεκῆ ὁ Βαχτσές. Τζαμῆ Μαχαλεσῆ. Τοῦ Τζαμιοῦ ὁ Βαχτσές. Ὁ Τουρκομαχαλάς. Τὸ Τσαρσῆ. Τσικουρ Τσεσμέ 3). Τσιφρτέ Χάν 4). Τὸ Σαβούζι. Χατζῆ Ἰσμαήλ 5). Ὀδὸς Χατζῆ Ἰσμαήλ.

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Σηλυβρίας Μακαρίου (1731) ἀντιγεγραμμένον παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρονίου ἐκ πατριαρχικοῦ ἐγγράφου (Παΐσιου ;).

Ἄν καλῶς ἀνεγνώσθησαν συνυπογράφων εἰς τὸ ἔγγραφον·

Λογοθέτης Κριτίας μάρτυς
μέγας

Γεώργιος μάρτυς

» Λογοθέτης Γενικοῦ Νικόλαος »
ῥεφερενδάριος Κάλλιστος μάρτυς Λογοθέτης τῶν οἰκεισῶν

Ἰωάννης »

1) Μαρμάρinos ογκόλιθος, ἀπέναντι τῆς ἐτέρας τῶν βρύσεων Χατζῆ Ἰσμαήλ· ἐπὶ τοῦ ογκολίθου ἐφαίνοντο ἴχνη σχοινίων πλοίων, τὰ ὅποια δῆθεν προσεδέοντο εἰς αὐτὸν ἂν καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀπειχε περὶ τὰ 1000 μ. τῆς ἀκτῆς. Μέχρις ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ἄλλοτε ἐφθάνεν ἡ θάλασσα. Ὑψος 1 μ. περίπου, περιφέρεια 2 μ. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ογκολίθου κοιλότης, εἰς αὐτὴν ἔρριπτον νερὸ καὶ τὸ ἐπιναν διὰ τὸν φόβον.—2) Βρύσις ὅπου λέγεται ὅτι ἦτο ἄλλοτε ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.—3) Λ. Τ. Βρύσις εἰς λάκκον παρὰ τὸν Ἁγιὸν Σπυρίδωνα.—4) Ἐλέγοντο δύο χάνια παραπλεύρως τὸ ἐν τοῦ ἄλλου εἰς τὴν θέσιν ἐνὸς αὐτῶν ἀνηγέρθη ἀργότερον τὸ Δικαστήριον.—5) Δύο Βρύσεις εἰς δύο σημεία τῆς πόλεως, ἐξ ἀγαθοεργίας τοῦ ἀγαθοῦ τούτου Μουσουλμάνου.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΑΥΔΗΜΙΟΥ

1) "Όταν τρώμε και μᾶς πέφτει ἡ βούκα, λένε ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς καθημένους πεινάει ἀκόμη.

2) "Όταν θὰ πᾶμε σὲ κανένα σπίτι καὶ τοὺς βροῦμε νὰ τρῶνε, λέμε ὅτι μᾶς ἀγαποῦσε (ἂν πέθανε), ἢ μᾶς ἀγαπᾷ ἢ πεθερά μας.

3) "Ό τρώγων οὐδέποτε ἔπρεπε νὰ ἀφήσῃ τὴν βούκα του, διότι ἀφῆνε τὴν τύχη του. "Ἐπρεπε νὰ φάγῃ ὄλο τὸ ψωμί ποῦ θὰ εἶχε ἐμπρός του, ἢ νὰ ἀφήσῃ μεγάλο μέρος.

4) "Όταν καθῆσῃ ἀλογόμουγα ἐπάνω σου, λέγουν ὅτι θὰ πάρῃς γράμμα. Τὸ αὐτὸ ἐπιστεύετο ὅταν εἰσῆρχετο εἰς τὸ δωμάτιον ἔντομόν τι, εἶδος πεταλούδας, λεγόμενον ἐκ τούτου «μουζδετζής» ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως «μουζδέ», ποῦ σημαίνει καλὴ εἶδῃσις.

5) "Όταν μία μητέρα ἔχῃ μωρὸ παιδί καὶ ὅταν χτενίζεται πέφτουν τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς, λέγουν ὅτι ἀρχίζει νὰ τὴν γνωρίζει τὸ παιδί τῆς.

6) Τὴ νύχτα δὲν πρέπει νὰ καθρεφτίζεσαι, διότι θὰ χάσῃς τὴν ὁμορφιά σου.

7) Τὴ νύχτα δὲν πρέπει νὰ σφυρίζῃς, διότι μαζεύονται αἱ ἀρρώστειες.

8) Σὲ ξένο σπίτι δὲν πρέπει νὰ κόψῃς τὰ νύχια σου, διότι θὰ συμβῇ δυστυχία εἰς τὸ σπίτι ἐκεῖνο. Ὑπῆρχε καὶ τὸ τετράστιχο:

*"Ὅπ' ἀγαπᾶς κατούρησε,
κι' ὄπου μισεῖς χτενίσου,
κι' ὄπου ποθεῖς καταστροφῇ
κάθου καὶ ξενοχίσου*

9) Τὸ ψαλίδι δὲν ἔπρεπε ποτέ νὰ τ' ἀφήνομεν ἀνοικτό, διότι μᾶς καταλέχουν (μᾶς κατηγοροῦν) οἱ ἐχθροὶ μας.

10) "Όταν πλένει ἡ νοικοκυρὰ καὶ κάμνει καλωσύνη, λέγουν ὅτι τὴν ἀγαπᾷ ὁ ἄνδρας τῆς.

11) "Όταν ἔβγαине κανένα δόντι τῶν παιδιῶν, ἔπρεπε νὰ τὸ ρίξῃ εἰς τὰ κεραμίδια, μὴ τυχὸν καὶ τὸ φάγῃ κανένας σκύλος, ὅποτε θὰ ἔβγαζε σκυλίσιο δόντι. "Όταν θὰ τὸ ἔρριχνε εἰς τὰ κεραμίδια ἔπρεπε νὰ πῆ τρεῖς φορές:

*Κροῦνα, κροῦνα κόκκαλο
καὶ δόντι σιδερένιο,
νὰ τραγανίζω μάρμαρο
νὰ τρώγω παξιμάδι.*

12) Όταν περνούσε λείψανο, έπρεπε νά κλείσουν τίς πόρτες τών σπιτιών, διά νά μη συμβῆ τίποτε κακόν εἰς τὸ σπίτι.

13) Όταν κανένα παιδί θά ἀρκούδιζε μέσα εἰς τὸ δωμάτιον, ἔλεγαν ὅτι θά πήγαιναν ἐπισκέπται.

14) Όταν ἡ γάτα κάθονταν καί ἐλούετο, ἔλεγαν ὅτι θά χαλάση ὁ καιρός.

15) Τὸ σαποῦνι δέν ἔπρεπε νά τὸ δώσης εἰς ἄλλου χέρι, διότι θά διεκόπτονταν αἱ σχέσεις σας. Ἐάν ἦτο ἀνάγκη νά βοηθῆ, τὸ ἄφηναν κάπου καί τὸ ἔπαιρνε.

16) Όταν ἔπερναν ἀπὸ τὸ φοῦρνο πῆτα, ἢ ψωμί, δέν τὸ ἔτρωγαν ἀμέσως, ἀλλὰ τὸ ἄφηναν ὀλίγο. γιά νά πάη «ἡ ψχή τ στοῦ χωράφ».

17) Τίς γαιδραβίτσες (μικρά ἐξογκώματα τών δακτύλων) ποῦ εἶχαν τὰ παιδιά, διά νά γιαιτρευτοῦν ἔπρεπε νά τίς κατουρήσουν τρεῖς φορές ἐμπρὸς εἰς τὸ φεγγάρι.

18) Όταν σὲ τρώγει ὁ λαιμός σου, λέγουν ὅτι ἔχουν τὴν «ἔννοια σου». Δηλ. κάπου γίνεται λόγος δι' ἐσέ.

19) Όταν ἓνα παιδί ἦταν ξαπλωμένο καί τὸ βρασκελοῦσε κάποιος, ἔπρεπε νά τὸ ξαναβρασκελίση ἀντιθέτως, διότι διαφορετικά τὸ παιδί θά ἔμενε τόσο ποῦ ἦτο.

20) Ἐάν μία γυναῖκα ἦτο ἔγκυος, δέν ἔπρεπε νά βρασκελίση τοῦ ἀνδρός της τὸ ζωνάρι, διότι θά ἐτυλίγετο ὁ λουῖρος εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ παιδιοῦ καί θά ἐπνίγετο.

21) Ἐάν καμμία γυναῖκα, ἐκεῖ ποῦ ἔρραβε, ἔχανε τὴν κλωστή της, ἔλεγε:

*«Βρὲ κῶλε τὴ γλωστή
κὶ θά σ κάμω κὶ βρακί».*

22) Αἱ μητέρες ἔδιναν εἰς τὰ μωρά τους κάθε τόσο νερό, διά νά ξεδιαλέξουν λόγια γρήγορα.

23) Τὴν Τετάρτη καί τὴν Παρασκευὴ δέν ἔκοβαν τὰ νύχια των. Τὴν δὲ Κυριακὴ δέν λούζονταν. Ὑπῆρχε καί τὸ τετράστιχον:

*«Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ
τὰ νύχια σου μὴν κόπτης,
Τὴν Κυριακὴ μὴ λούζεσαι
ἂν θέλῃς νά προκόψῃς».*

24) Διά νά κολυμβήσουν ἔπρεπε νά ἴδοῦν καρπούζι εἰς τὴ θάλασσα. Καθιερωμένη ἡμέρα κολυμβήσεως ἦτο ἡ 24ῆ Ἰουνίου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

25) Όταν τὰ νεογέννητα δέν ζοῦσαν, ἔβγαине μία γυναῖκα καί μάζευε ἀπὸ 41 πρωτοστέφανα σπίτια 41 παράδες καί τῆς ἔδιναν εἰς

τὸν κουγιουμτζή (χρυσοχόο) καὶ τοὺς ἔκαμνε σταυρὸ καὶ τὸν φοροῦσαν εἰς τὸ μωρὸ ποῦ γεννιοῦνταν.

26) Ὅταν δὲν ζοῦσαν τὰ παιδιὰ μιᾶς οἰκογενείας, ἐσυνήθιζαν καὶ τὸ ἔρριχνε ἡ μαμὴ εἰς τὸ σταυροδρόμι καὶ ὅποιος περνοῦσε πρῶτος καὶ τὸ ἔβλεπε, τοῦ τὸ ἔδιναν νὰ τὸ βαπτίσῃ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς συνηθισμένο ὄνομα ἦτο : *Στυλιανός*.

27) Ὅταν κανένα παιδί γίνονταν τριῶν ἐτῶν καὶ δὲν ὠμιλοῦσε, τὸ ἔβαζαν εἰς ἓνα τσουβάλι καὶ τὸ ἐγύριζαν ὀλόγυρα εἰς τὸ χωριὸ καὶ ἐμάζευαν ἀπὸ 40 σπίτια σαράντα βοῦκες ψωμί καὶ τὶς ἔδιναν εἰς τὸ παιδί καὶ τὶς ἔτρωγε, διὰ νὰ μιλήσῃ

28) Τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων ἤθελαν ὁ καιρὸς νὰ εἶναι βορηᾶς καὶ νὰ μὴ βρέχῃ. Τότε ἡ χρονιά θὰ ἦτο βερεκετλίδικη (γόνιμη). Γι' αὐτὸ ἔλεγαν καὶ τὸ

*«Χαρὰ σιὰ Φῶτα τὰ στεγνὰ
καὶ τὴ Λαμπρὴ νὰ βρέχῃ».*

29) Μετὰ τὸν ἀγιασμό, κατὰ τὸ μεσημέρι, ὑπῆρχε ἔθιμο νὰ πέφτῃ ἓνας μέσα εἰς τὰ νερά μὲ τὰ καινούργια ροῦχα του. Τὸ εἶχαν γιὰ καλὸ καὶ μερικοὶ φιλοδωροῦσαν ἐκεῖνον ποῦ ἔπεσε μὲ κανένα γαλόνι κρασί, ἢ μὲ μιὰμιση ὀκτὼ κρέας.

30) Οἱ γαῖδραβίτσες ἔλεγαν ὅτι γίνονταν ἀπὸ τὰ κάτουρα τῶν βατράχων. Δι' αὐτὸ ἀπέφευγαν νὰ τοὺς πιάνουν. Ὅταν δέ, τὸ σουρούπωμα, τὰ παιδιὰ τοὺς κυνηγοῦσαν καὶ κανένας ἐγύριζε ἀνάσκελα, ἔσπευδαν ἀμέσως μ' ἓνα ξυλαράκι νὰ τὸν ἀποκαταστήσουν, γιὰ τὶ ἐμούντζωνε τὸν Θεὸ καὶ ἦταν ἀμαρτία νὰ εἶναι ἀνάσκελα.

31) Ὅταν ἔπεφταν ψίχουλα κάτω, ἔσπευδαν ἀμέσως νὰ τὰ μαζέψουν, διότι δὲν ἔκαμνε νὰ τὰ πατήσουν, ἦτο ἀμαρτία.

32) Αἱ πυγολαμπίδες ἐλέγονταν κωλοφωτιές. Τὴ νύκτα δέ τὰ παιδιὰ, ποῦ ἤθελαν νὰ τὶς πιάσουν, τὶς προσκαλοῦσαν φωνάζοντα ὡς ἐξῆς :

*«Κωλοφωτιὰ κατέβα κάτ'
νὰ σὲ δώκω ἓνα βαρὰ
νὰ πᾶ νὰ πᾶς ἀγρίδα,
ἀπὸ τ παπᾶ τὸ μνημα».*

34) Δὲν ἔκοβαν μὲ τὸ μαχαῖρι ψωμί (βοῦκες) εἰς τὸ γάλα, διὰ νὰ μὴ στερέψουν τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΠΕΤΡΟΧΩΡΙΟΥ

Τὰς παροιμίας τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν ΙΣΤ' τόμον τῶν «Θρακικῶν» (σελ. 190—266) ὁ ἀειμνηστος Κ. Χουρμουζιάδης φαίνεται ὅτι δὲν ἐπρόφθασε νὰ θεωρήσῃ ἐκ δευτέρου καὶ ὡς ἐκ τούτου παρεισέφρυσαν μερικαὶ λανθασμέναι ἐρμηνεῖαι. Τινῶν ἔξ αὐτῶν προβαίνομεν εἰς τὴν διόρθωσιν.

22 «*Ἄη Μηνᾶς τὸ μῆνυσε, κί' ὁ Φίλιππος τὸ καρτερεῖ*». Παρέχεται ἡ ἐξήγησις ὅτι πρόκειται διὰ τὸ χιόνι ποῦ πίπτει κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Δεκεμβρίου. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον, διότι τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ εἶναι τὴν 11ην Νοεμβρίου καὶ τοῦ ἁγίου Φιλίππου τὴν 14ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἄρα πρόκειται διὰ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Νοεμβρίου ὁπότε πολλάκις ὁ καιρὸς εἰς τὴν Θράκην ἐστρέφετο πρὸς τὸν χειμῶνα. Σχετικὴ μὲ τὴν ὥς ἄνω παροιμίαν εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς :

*Τοῦ ἄη Φιλίππου,
γιὰ θὰ νῆρω, γιὰ θὰ λείπω.
Ὅμως τ' ἄη Νικολάου,
ὅπου νᾶμαι θὰ προλάβω.*

Δηλ. ὑπῆρχαν πιθανότητες νὰ χιονίσῃ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, τὴν 14ην Νοεμβρίου, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐξάπαντος θὰ ἐχιόνιζε.

33 «*Ἄη Βαρβάρα βαρβαρώνι,
Ἄη Σάββας σαβανώνι,
Ἄη Νικόλας παραχώνι.*

Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἡ παροιμία ἀφεώρα τὸ χιόνι. Διότι πολλάκις συνέβαινε τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, νὰ χαλάσῃ ὁ καιρὸς, νὰ χειροτερεύσῃ τὴν ἐπομένην τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ νὰ ρίξῃ λεπτὸν στρώμα χιόνος, εἶδος σαβάνου καὶ τὴν μεθεπομένην νὰ συνεχισθῇ ἔντονωτέρα ἡ κακοκαιρία καὶ νὰ πέσῃ ἄφθονος χιών, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σκεπάσῃ (παραχώσῃ) τὰς στέγας καὶ τοὺς δρόμους.

38 «*Δὲ γροικᾶει νὰ βγάμῃ τὰ μάτια τ*». Λέγεται διὰ τοὺς ἀνικάνους.

43 «*Πῆγε μ' ἄδεια χέρια*». Ἡ τρίτη ἐξήγησις («ἐπὶ τῶν ἐπιστρεφόντων χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ») δὲν εἶναι ὀρθή, διότι εἰς τὴν περὶ πτωσιν αὐτὴν ἔλεγον : «*Γύρσε μ' ἄδεια χέρια*».

68 «*Μαζὶ κρένμε καὶ χώρι' ἀκοῦμε*». Ἐλέγετο κυρίως ἐπὶ μὴ δυναμένων νὰ συνεννοηθοῦν, εἴτε σκοπίμως (ὑστεροβούλως), εἴτε ἐκ πνευματικῆς ἀνεπαρκείας.

87 «*Ἀκριβὸς θαρρεῖ κερδίζ', μὰ τὰ χάνη καὶ δὲ δὸ νοιώη*». Ἀφορᾷ τοὺς ἐμπορευομένους, οἱ ὅποιοι πωλοῦν ἀκριβὰ καὶ τοιουτοτρόπως ἀναγκάζουν τὴν πελατεῖαν τῶν ν' ἀπομακρυνθῆ καὶ ζημιώνουν περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐκέρδισαν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τιμῆς.

139 «*Ἡ ἁμαρτία σὺ δὲ λαιμό σ'*». Λέγεται εἰς τοὺς παροτρύνοντας, ἀπὸ τοὺς δεχομένους τὰς παροτρύνσεις.

147 «*Ἦ ἀμπέλι θέλλι ἀμπελουργό, τὸ σπίτι νοικοκύρη καὶ τὸ καρὰβ γι' ἀρμένισμα θέλλι καρὰβοκύρη*». Διὰ τοὺς ἀτέχνους, οἱ ὅποιοι ἀναλαμβάνουν ἐργασίας πού δὲν τὰς φέρουν εἰς πέρας.

159 «*Ἀὐτὸς ὁ ἀνήφορος θὰ φέρ καὶ κανὰ γατήφορον*». Ὁρθῶς ἐξηγεῖται, δέον ὅμως νὰ συμπληρωθῆ: καὶ ἐλπίζόντων εἰς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς τῶν.

198 «*Θὰ σὲ δεῖξω πόσ' ἀπίδια βάζ' ὁ σάκκος*». Εἶναι ἀπλῶς ἀπειλή: θὰ σὲ τιμωρήσω σκληρῶς.

201 «*Κάλλιο ἀργά, παρὰ ποτέ*». Εἶναι παρότρυνσις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου μὴ ἐκτελεσθέντος ἐγκαίρως.

251 «*Γιὰ τὸ βασιλικό, πίνη ἢ γλάστρα τὸ νερό*». Λέγεται ἐπὶ τῶν ἀπολαυόντων τιμὰς καὶ ὀφέλη διότι οἱ συγγενεῖς τῶν κατέχουν ὑψηλὰς θέσεις, ἢ διότι ἔχουν κόρην ἢ υἱὸν μετὰ τῶν ὁποίων οἱ κολακεύοντες ἐπιθυμοῦσι νὰ συνάψωσι συνοικέσιον.

252 «*Βασιλικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα*». Ἐλέγετο διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς συμμορφώσεως μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ κράτους, ἔστω καὶ ἐὰν αὐταὶ ἦσαν παράλογοι.

253 «*Νὰ μὴ βασκαθῆ*». Δὲν ἐλέγετο μόνον εἰρωνικῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, περισσότερον δὲ ὅταν ἔβλεπον κάτι τὸ ἀξιοζήλευτον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ βασκαθῆ.

256 «*Τὸ βαφτίζω τὸ μυρῶνω κι' ἄρα ζήσ' καὶ μὴ ζήσ',*». Ἐλέγετο ἐπὶ ἔργων τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον πιθανότητες νὰ εὐδοκιμήσουν, διὰ τὰ ὁποῖα ὅμως ὁ ἐνδιαφερόμενος ἔκαμνε πᾶν ὅ,τι ἀπητεῖτο.

263 «*Βγήκε ἀπ' τὴ μύτη μ'*». Ἐλέγετο περὶ διασκεδάσεως ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψε συμφορὰ ἢ ζημία.

296 «*Μὲ τὰ βότανα τῆς γῆς γιὰ τρεῦνται τὰ πάθη*». Ἐχει εἰδυλιακὴν σημασίαν. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ περικοπὴ τοῦ γνωστοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ:

*Ρῆνα Κατερίνα μὴ φαρμακώνεσαι,
σὲ δίνω τὸ βοτάνι καὶ λευτερώνεσαι,*

τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ γνωστὸν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐσήμαινε ὅχι δίκαι-

ταν χορτοφαγίας... ἀλλὰ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐγκυμοσύνης διὰ τινος βοτάνου.

299 «*Βούκα δὲν ἔβανα στὸ στόμα μ*». Πρόκειται περὶ ἐπείγουσας ἐργασίας, λόγῳ τῆς ὁποίας δὲν εὗρηκε τὸν καιρὸν νὰ γευματίσῃ.

332 «*Στὸν οὐρανὸ τὸ γύρευα καὶ στ γῆς τὸ ἤτρα*». Λέγεται ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων κατὶ ἀπροσδοκῆτως.

333 «*Ἡ βροχὴ π' ἰᾶρε, ἀπ τὰ πέρ ἀθέλια φαίνεται*». Σημαίνει κατὶ τὸ ὁποῖον ἐπέρχεται, καλὸν ἢ κακόν. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο μόνον: «*Γνωρίζεται ἀπ τὰ πέρ ἀθέλια*». Ἐπὶ γεγονότος μὴ ἐπιδεχομένου ἀμφισβήτησιν.

337 «*Καλὸ βζὶ ἤθρ' ἐκεῖνος καὶ βζάνι*». Ἐσήμαινε ἐκεῖνον ποῦ ἐκέροδιζεν ἀκόπως, ἐκ καταχρήσεως ἢ δωροδοκίας ἢ ἐκ συγγενοῦς του.

338 «*Γάδαρος ποῦ δὲ βοδίξ
ἄς τον ἄς πᾶ νὰ γαρίζ*».

Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἀντ' αὐτῆς ὑπῆρχε ἡ ἐξῆς:

«*Σκλι ποῦ δὲ δαγάνι, ἄς πᾶ νὰ βαβίζ*».

Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνων ποῦ μόνον διὰ λόγων ἦσαν ἱκανοὶ νὰ πειράξουν τοὺς ἀντιπάλους των.

348 «*Οἴλ' ἡ ἐβδομάδα τοῦ γαθροῦ καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς νύφης*».

Ἡ παροιμία ἦτο πολὺ γνωστὴ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Θράκης, ἀφορᾷ δὲ οἰκογενειακὰ ζητήματα.

361 «*Ἄλι π δὲν ἔχλ στ γωνιά,*

καὶ καρτερεῖ ἀπ' τ' γειτονιά». Ἦτο μᾶλλον πα-

ραίπνον τῶν στερουμένων, τοὺς ὁποίους ὀλίγον ἐσκέπτοντο οἱ ἔχοντες.

367 «*Μὴ γελᾷς τὴ κατσουλιά,*

καὶ σοῦ πέση στὴ ποδιά». Ἦτο συμβουλὴ διὰ νὰ

μὴ κακολογοῦμεν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μὲν ἀξιογέλαστοι, ἀλλὰ συνέβαινε πολλάκις νὰ συνδεθῶμεν μὲ αὐτοὺς διὰ συνοικεσίου. Τόσον δὲ ἦτο σύνηθες αὐτὸ ὥστε εἰς τὸ Αὐδήμιον ὑπῆρχε ἡ παροιμία:

«*Ἀκατάλεχτος *) γάδαρος δὲ γαβαλκεύεται*». Δηλ. προηγεῖτο ἡ κατηγορία καὶ κατόπιν τὸ συνοικέσιον.

369 «*Γέλα με νὰ σὲ γελῶ, νὰ περνᾶμε τὸν καιρὸ*». Ἐλέγετο καὶ ἐπὶ ἠρραβωνισμένων ἢ ἐρωτευμένων, οἱ ὁποῖοι ἀνέβαλλον ἐπὶ πολὺ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων των.

372 «*Γὰ πολλὰ τὰ γέλια φέρνον κλάματα*». Ἐλέγετο ἐπὶ ἀτακτούντων παιδίων, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ τέλος θὰ ἐδέροντο ὑπὸ τῆς μητρὸς των ἢ τοῦ μεγαλυτέρου των.

378 «*Ὅποιο χορταράκι γελάις, θὰ φντρώσ' μέσ' στὴν ἀλλή σ*». Ἐλέ-

*) Ἀπὸ τὸ καταλέγω, κατηγορῶ.

γετο ἐπὶ τῶν εἰρωνευομένων ἄλλους, μετὰ τῶν ὁποίων, ἀργότερον, συνεδρόντο.

384 «*Ὅποιος γεννηθῆ στή φυλακῆ, τῆ φυλακῆ γυρεύει*». Σημαίνει καὶ ὅτι ἕκαστος ἀγαπᾷ καὶ πονεῖ τὸν τόπον του· εἶναι στίχος δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ἔχει ὡς ἐξῆς:

«*Στὴ φυλακῆ κι' ἂν γεννηθῆ τῆ φυλακῆ θυμάται*».

414 «*Γ' ἐνικ ἀκόμα ἓνα χρονοῦ, ἔμαθα ἓνα καινούργιο*». Ἐλέγετο ὅταν τὸ νέον αὐτὸ ἦτο ἐξαιρετικῆς ἀξίας καὶ ἐπλούτιζε τὰς γνώσεις μας.

426 «*Νὰ δαγάης τῆ γλώσσα σ'*». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν ἐκστομιζόντων ἀπευκταῖα.

432 «*Ἐχὶ μεγάλῃ γλώσσα*». Πρόκειται περὶ ἀπειλούντων καὶ κακολογούντων.

452 «*Ὅντας ἐμοίραζε ὁ Θεὸς τῆ γνώσ καὶ τῆ χάρ,*

δὲ βρέθηκε κι' ἓνας ἀπὸ μᾶς ἀπὸ τὰ δυὸ νὰ πάρ». Ἐχει τὴν σημασίαν ὅτι ἡ γνώσις καὶ ἡ χάρις (ἔμορφιά) σπανίως συντυχαίνουσι.

571 «*Ἡ πολλὴ δλεῖα τρώει τὸ νοικοκύρ*». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν ἐργαζομένων πολὺ. Δηλ. νὰ φροντίζουν καὶ διὰ τὴν ἀνάπαυσίν των.

583 «*Δούλεψε νὰ φᾶς καὶ κλέψε νᾶχης*». Ἐσήμαινε ὅτι ὁ ἐργαζόμενος δὲν δύναται νὰ ἀποταμιεύσῃ. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο:

«*Ἐῦρε νᾶχς καὶ δούλεψε νὰ ζῆς*».

629 «*Χόρευε κυρὰ Κασοῦ,*

κι' ἔχε ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ». Σχετικῶς μὲ τὴν παροιμίαν αὐτὴν βλέπε «*Θρακικὰ*» τόμος 10ος, σελ. 323, ἀρ. 220.

632 «*Τὸ ἔξυπνο τὸ πλί, κι' ἀπ' τὰ δυὸ ποδάρια πιάνεται*». Σημαίνει ὅτι μὲ τὰς πονηρίας, μᾶλλον ἀποτυγχάνει κανεὶς καὶ δὲν κερδίζει.

635 «*— Ποῦ πᾶτε ἔρμα; — Πᾶμε νὰ ρομάξουμε κι' ἄλλοῦ*». Πρόκειται περὶ περιουσίας κακῶς κτηθείσης, ἢ ὁποία θὰ βλάβῃ τοὺς κληρονόμους. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο:

— *Ποῦ πᾶτε ἔρμα;*

— *Πᾶμε νὰ ρομάξουμε κι' ἄλλα.*

641 «*Ἄλλῃ πὸν τόχῃ ἢ κοῦτρα νὰ κατεβάζ ψεῖρες*». Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο:

«*Θέλ' νὰ τόχῃ ἢ κοῦτρα νὰ κατεβάζ ψεῖρες*», καὶ εἶχε καλὴν σημασίαν. Ἦτο μᾶλλον ὄνειδισμὸς διὰ τοὺς μὴ ἐπιτηδείους εἰς ἔργον τι.

654 «*Τὸ μεγάλο θάμα βαστάτ τρεῖς μέρες, τὸ πολὺ σαράδα*». Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο:

«*Μέγα θάμα τρίμερο*»

670 «*Ὁ Θεὸς ἀπλὰ κάθεται καὶ χαμλὰ γλέπ*». Ἐλέγετο ἐπὶ τιμωρίας τῶν ἀδικούντων.

687 «*Τ' δικρὴ τ' ματζάνα πάχνη δὲ ἀνε καίει*». Ἐλέγετο κυρίως διὰ

τοὺς κακοὺς ποὺ ἀπελάμβανον ἐξαιρετικῆς ὑγείας. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο :

«*Ἡ κακὸς ἢ σκύλος ψόφο δὲν ἔχει*».

692 «*Κάκωσε ὁ Σπαδωνῆς κ' ἔβαλε τ γούνα τ ἀνάποδα*» κτλ. Ἐλέγετο διὰ τοὺς ἀδεξίους καὶ χωρὶς λόγον ἐπιζητοῦντας νὰ ἐπιδείξουν τὴν δυσαρέσκειάν των.

696 «*Μπρὸς στὰ κάλλη τ εἶν' ὁ πόνος*». Ἐλέγετο καὶ δι' ἐκείνας ποὺ ἐφόρουν στενὰ παπούτσια, ἢ ἐσφίγγοντο μὲ τὸν κορσὲ καὶ ὀπωσδήποτε ὑπέμενον μίαν σωματικὴν στενοχωρίαν, διὰ νὰ εἶναι κομψότεραι.

699 «*Καλομελέτα κ' ἔρκεται*». Ἐσήμαινε νὰ ἀναφέρῃς συχνὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ.

700 «*Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ το στὸ γιालό*». Ἐδήλωνε νὰ εὐεργετῆς καὶ τοὺς ἀγνώστους σου, καὶ πιθανὸν νὰ τύχη νὰ σὲ τὸ ἀνταποδώσουν.

713 «*Κάλλιο πέδε κάρβουνα πέρα χίλια πρόβατα*». Ἐλέγετο διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν χροιωδῶν ἐν ὄρα ἀνάγκης, ὅποτε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ἄλλο πρᾶγμα μεγαλειτέρας ἀξίας.

721 «*Ὁ κατσίβελος δάε ἔχει πεκμεῖς δέ βορ νὰ κοιμηθῇ*». Ἐλέγετο περὶ πτωχῶν εὐνοηθέντων ὑπὸ τῆς τύχης καὶ χαιρόντων.

731 «*Ἄπιαστος κλέφτις, καθάριος νοικοκύρς*». Ἐλέγετο περὶ κλοπῆς διαπραχθείσης ὑπὸ γνωστοῦ κλέπτου μὴ συλληφθέντος ὅμως οὐδὲ ὑπάρχοντος στοιχείου τινος ἀποδεικτικοῦ, διὰ νὰ ἀσκηθῇ ἀγωγή.

734 «*—Ξέρς νὰ κλέψης ; —Ξέρω.—Ξέρς νὰ κρύψης ; —Δὲ ξέρω*» κτλ. Ἐφεώρα τοὺς προσπαθοῦντας ἀδεξίως νὰ καλύψωσι παρανομίαν των τινα, ἀλλὰ μὴ δυναμένων νὰ τὸ κατορθώσουν ἐκ τῆς ἀδεξιότητός των.

740 «*Σκεῖ κηλιές καὶ κάμνει φανάρια*». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἐργασίαν.

769 «*Ἀπόμκε ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος*». Σημαίνει εὐρίσκεται ἄνευ προστασίας τινός.

803 «*Ὁ λέλεγας μὲ τὸ λάκ λάκ περνάει τὸ γαιρό τ*». Σημαίνει ἐκείνους ποὺ ζοῦν μὲ τὰ ψέμματα, ποὺ κατορθώνουν νὰ ἐξοικονομοῦν τὰ ἐξοδά των χωρὶς νὰ κοπιάζουν πολὺ.

817 «*Κοίταξέ με μ' ἐνὰ μάτ νὰ σὲ κτάξω μὲ δυό*». Ἦτο παρότρυνσις καὶ συμβουλή: βοήθησέ με ὀλίγον, διὰ νὰ σὲ βοηθήσω πολὺ, ὅταν θὰ παρυστῇ ἀνάγκη.

848 «*Πῆγε νὰ βάψ φρύδια, κ' ἔβγανε μάτια*». Ἐλέγετο δι' ἐκείνους ποὺ βλαπτον ἑαυτοὺς ἐκ τῆς ἰδίας των ἀδεξιότητος.

858 «*Ὁ τρελλὸς εἶδε τὸ μεθυσαμένο κ ἔφγε*». Ἐσήμαινε ὅτι ὁ μεθυσαμένος εἶναι πλέον ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν τρελλόν.

860 «*Σὰν ἔκαμνανε γούλες οἱ μέλισσες μέλι*» κτλ. Σημαίνει ὅτι δὲν δύνανται ὅλοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα νὰ ἔχῃσι καὶ τὴν αὐτὴν ἐπίδοσιν.

867 «*Τὰ μεταξωτὰ βρακιὰ θέλνε πιδέξιο κῶλο*». Ἐλέγετο ἐπὶ ἀκαλαισθήτων καὶ ἀκαθάρτων καὶ μεταφορικῶς διὰ τοὺς ἐπιδιώκοντας συνηθείας ἀνωτέρας τῆς ἀνατροφῆς των καὶ μὴ δυναμένους νὰ τὰς ἐκτελέσωσι κανονικῶς.

874 «*Δὲ εἶναι θάλωμα νὰ τὸ ξλόις*». Ἐλέγετο ἐπὶ ἀτυχοῦς συνοικεσίου.

877 «*θεταβὰ ξύδ, μέλι φαίνεται*». Γενικῶς ἐσήμαινεν ὅτι ἡ δωρεὰν παροχὴ πράγματός τινος ἀρέσει εἰς τοὺς λαμβάνοντας.

881 «*Μικρὸ πρᾶμα εἶναι ἡ μνῖγα, ἀμὰ φέρνει ἀναγούλα*». Ἐλέγετο ὅταν μικρὰ τινες παραβάσεις καὶ σφάλματα, ἐπροξένουν μεγάλην ζημίαν.

909 «*Ὅποιος τὴ νύχτα περπατεῖ
καὶ λάσπες καὶ σκατὰ πατεῖ*». Ἐλέγετο δι' ἐκείνους ποὺ ἔκαμναν ἔργον τι τὴν νύκτα, ἢ ἐνήθγουν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑποθέσεως.

925 «*Ξέρο τί ἔχῃ στὸ τουρβά τ*». Σημαίνει ἐκείνον ποὺ γνωρίζει καλῶς τὸ συμφέρον του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐνόμιζαν ὅτι τὸν ἐγέλασαν. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο :

«*Ξέρο ἢ Γιάνης τ' ἔχ' στὸ δουρβά τ*».

947 «*Τὰ παθήματα
μαθήματα*». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν προφυλισσομένων λόγῳ προγενεστέρων ζημιῶν.

952 «*Μικρὰ τὰ παιδιὰ, μικρὸς πίκρες, μεγάλα παιδιὰ, μεγάλες πίκρες*». Ἐσήμαινε ὅτι τὰ μικρὰ παιδιὰ στενοχωροῦν ἀσημάντως τοὺς γονεῖς των, ἐνῶ τὰ μεγάλα περισσότερον.

972 «*Δέ εἶμαι γλιάρος,
εἶμαι παραπονιάρης*». Δὲν ἐλέγετο ἐπὶ τῶν παραπονομένων διὰ τὴν κατάστασίν των, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἀδικουμένων καταφώρως. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἐλέγετο :

«*Δὲν εἶμαι ζλιάρος,
εἶμαι παραπονιάρης*».

976 «*Καπῶς μοιάζνε τὰ κ'κιά, νὲ φέτο νὲ τοῦ χρόν Πασκαλιά*». Ἐλέγετο διὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀνεμόνοντο, ἀλλὰ ἔβαινον μᾶλλον πρὸς ματαίωσιν.

987 «Τὸ γαλομαθμένο μὴ δονε λὲς περήφανο». Σημαίνει νὰ μὴ κατηγοροῦμεν τοὺς ἐκπεσόντας ἀριστοκράτας ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ καλὰ φαγητὰ καὶ τὰ καλὰ ἐνδύματα.

995 «Ὅποια πέτρα νὰ σκώζεις, ἀπ' ἀτ' θὰ τὸν εὔρως». Πρόκειται περὶ τῶν γνωριζόντων πολλὰ καὶ ἔχόντων εὐρείας ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις.

1000 «Θὰ πέσω μέσ' στὴ θάλασσα θὰ πλέξω σὰ σκεπάρνι». Ἐλέγετο διὰ τοὺς λέγοντας ἀσυναρτησίας. Εἶναι μέρος τοῦ περιφήμου δῆθεν στιχουργήματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἤθελαν νὰ γελοιοποιήσουν τοὺς δυσνοήτους στιχουργούς. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἦτο γνωστὸν ὡς ἐξῆς :

«Ἀπὸ τὴν Πόλη ἔρχομαι
καὶ στὴν κορφή κανέλλα,
καὶ πέφτω μέσ' στὴ θάλασσα
καὶ πλέω σὰν μπαλτάς».

1061 «Τοῦ κόσμου λόγια μὴν ἀκοῦς, μόν τὴν καρδιά σου ρώτα». Σημαίνει νὰ ἀποφεύγουμεν τὰς διαβολὰς καὶ τὰς ὑπόπτους παρεμβάσεις τῶν ἄλλων.

1110 «Σὰ δὲ ξέρος νὰ κρίνεις, μάθε νὰ σωπαίεις» Πρβλ. «ἢ σιγᾶν χρὴ ἢ σιγῆς κρείττω λέγειν».

1142 «Σὰ δὲ σὲ τρέχει τ' ἄλογο, τί τρέχεις καβαλλάρη ;» Ἐλέγετο ὑπὸ τῶν μὴ εὐνοουμένων ὑπὸ τῆς τύχης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των.

1153 «Ἐφαγε τ' βαπάρρα». Ἐλέγετο καὶ ὅταν θὰ ὑβρίζετο ἢ προσεβάλλετο, ἢ θὰ ἐβρέχετο, ἢ θὰ εἰργάζετο κοπιωδῶς.

1172 «Στσοὶ τυφλοὶ ὁ μονόφθαλμος βασιλέβ». Μεταξὺ τῶν ἀπαιδεύτων διακρίνεται ὁ ἔχων μικρὰν μόρφωσιν.

1192 «Ὁ φόβος φλάι τ' ἀβέλια». Ἐσήμαινε ὅτι εἰς τὴν ἐρημίαν ἕκαστος καταλυμβάνεται ἀπὸ δέος, εἰς τὸ Αὐδήμιον ἔλεγετο :

«Ὁ φόβος φλάι τὰ ἔρμα».

1199 «Τὰ φόρτωσε στὸ βεινό». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν πτωχευόντων ἐμπόρων.

1204 «Ἡ φτήγεια τρώει τὸ βαρᾶ». Ἐσήμαινε ὅτι γίνεται μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησις ὅταν εἶναι «φτήγεια», καρὰ ὅταν εἶναι «ἀκρίβεια».

1213 «Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, μάλιστα πληθαίνει». Ἐλέγετο καὶ ἐπὶ κληρονομικῶν κακιῶν. Εἰς τὸ Αὐδήμιον ἔλεγετο :

«Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, ἢ βούλα δὲ πατιέται».

1221 «Ἐχασε τ' ἀγὰ καὶ τὰ καλάθια». Ἐλέγετο καὶ ἐπὶ ζημιωθέντων πολῶν.

«1230 «Ὅλα μας ἀνάποδα, κ' ἢ χαρὰ Τετράδ». Ἐλέγετο ἐπὶ ἀπερισκέπτων καὶ μωρῶν ποὺ ἐνεργοῦν ἀκαίρως καὶ ἀντιθέτως μὲ τὰ κοινὰ παραδεδεγμένα.

1243 «*Τὸνα χέρ τρίζει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο*». Σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἀλληλοβοηθούμεθα.

1251 «*Μονάχος χόρευε, κί' ὅσο θέλεις πήδαγε*». Ἐλέγετο περὶ συντροφίας γενικῶς, ἥτις δέον νὰ ἀποφεύγηται. Εἰς τὸ Αὐδήμιον πλὴν τῆς ἀνωτέρω ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐξῆς:

«*Ἄμα ἦδ' ἀνα ἡ σνδροφιὰ καλὸ πρῶμα, θά παιρναν καὶ δυὸ ἄδιο (ἄνδρες) μιὰ γυναῖκα*».

1272 «*Κακὰ τὰ ψέματα*». Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ παρουσιάσουν διαφορετικὴν μίαν κατάστασιν ἀπ' ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα.

1280 «*Γιὰ τὸ ψύλλο καίει τὸ πάπλωμα*». Περὶ τῶν θυσιαζόντων μεγάλα ποσὰ διὰ τὰ τιμωρήσωσι τοὺς ζημιώσαντας αὐτοὺς ἐλαχίστως.

ΕΥΣΤΡ. ΖΗΣΗΣ

Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Α. Θ. Σαμοθράκη.

*Η πεδιάς και ή πόλις της Φιλιππουπόλεως περί τό 1536.

*Από τό βιβλίον του Ch. Schefer Voyage de Mr D'Aranson Paris 1887.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ
(PROVINCIA ROMANA) ΘΡΑΚΗ
ΚΑΙ Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΥΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΙΣ

§ 1 Ἡδη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας αἱ νότιαι τῆς Θράκης ἀκταί, δι' ὧν ἦγεν ἡ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὁδός, καὶ αὐτὴ ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ὑπῆχθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν¹⁾. Ἐκτοτε οἱ Ρωμαῖοι μακροὺς καὶ ἀδιαλείπτους πολέμους διεξάγοντες πρὸς τὰ ἀρηίφιλα τῶν Θρακῶν φύλα, ἰδίως τοὺς Βησσοὺς, τὸ ἰσχυρότερον τότε μετὰ τὸ τῶν Ὀδρουσῶν φύλον, ἠγάγκασαν ταῦτα μὲν ἰσχυροτέρως μετ' αὐτῶν, τοὺς δὲ τῶν Ὀδρουσῶν βασιλεῖς νὰ γείνωσιν ὑποχέριοι καὶ ὄργανα τῆς Ρώμης. «Οἱ Ρωμαῖοι πολλάκις ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Θρακῶν, γράφει ὁ Ροῦφος Φέστος²⁾. Ὁ Μ. Didius περιώρισε τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν. Ὁ Μ. Drusus συνεκράτησεν αὐτοὺς ἐντὸς τῶν ὄριων τῆς χώρας των. Ὁ Μ. Minucius ἐδήλωσε τὴν χώραν των μέγχοι τοῦ παγετώδους Ἐβρου. Ὁ ἀνθύπατος Appius Claudius ἐνίκησε τοὺς ἐπὶ τῆς Ροδόπης οἰκοῦντας³⁾. Ὁ Μ. Lucullus ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βησσῶν⁴⁾, κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Τρατίαν (;), ὑπέταξε τοὺς Αἰμμοντίους, τὴν Εὐμολπιάδα, τὴν Οὐσκουδάμαν, τὴν Καλύβην, ὧσαύτως τὰς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πόλεις Ἀπολλωνίαν, Κάλλατιν, Ἴστρον, Τόμους καὶ προελάσας μέχρι τοῦ Ἴστρου ἐπέβαλε τὸν σεβασμὸν τῶν Ρωμαϊκῶν ὄπλων ἐπὶ τοὺς Σκύθας».

Κατὰ τὴν νικηφόρον ταύτην τοῦ Μ. Λουκούλλου ἐκστρατείαν εἰς τὴν Θράκην ὁ τῶν Ὀδρουσῶν βασιλεὺς Σαδάλας I ἀνεγνώρισε τῷ 73 π.Χ. τὴν Ρωμαϊκὴν ἐπὶ τῆς Θράκης ἐπικυριαρχίαν⁵⁾, οἱ Βησσοὶ ὁμοῦς καίπερ ἠττηθέντες παρέμειναν ἀνεξάρτητοι⁶⁾, ὑπετάγησαν δὲ ὀρθοσικῶς τῷ 60 π.Χ. ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Αὐγούστου Ὀκταβίου, εἰς ὃν ἐπικρατῆσαν τὸ ἐπὶ τῆς Ροδόπης τοῦ Διονύσου περιώνυμον ἱερὸν καὶ θυσιάσαντα οἱ ἱερεῖς προ-

1) Cicero nis, in Pisonem XXXV, 86.—2) Rufi Festi, breviarium IX.—3) Πρὸβλ. T. Livii, XCI, Orosii, V, 23.—4) Πρὸβλ. T. Livii, XCVII. Eutropii, VI, 8.—5) Ἀπόδοθι, VI, 10. —6) Marcellinii, XXVII, 4, 11.

εἶπον τὸ μέλλον τοῦ υἱοῦ του¹⁾. Ὁ τοῦ Σαδάλα I υἱὸς καὶ διάδοχος Κότυς III συνεμάχησε μετὰ τοῦ Πομπηίου κατὰ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ μετέσχε τῆς ἐν Φαρσάλους μάχης τῷ 48 π. Χ.²⁾, ἣς μετέσχον καὶ οἱ Βησσοὶ ὡς ἐφελονταὶ ἢ μισθοφόροι συστρατευσάμενοι³⁾, ἀλλ' ἀπεπέμφθησαν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Βρούτου δι' ἀπειθαρχίαν καὶ λεηλασίας⁴⁾.

Ὁ τοῦ Κότυος III υἱὸς καὶ διάδοχος Σαδάλας II ἀποθνήσκων ἐκληροδότησεν εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν λαὸν ὅλον τὸ κράτος του τῷ 42 π. Χ., ὅπερ παρέλαβεν ὁ Βρούτος, οἱ δὲ Βησσοὶ ἐπαναστατήσαντες αὐτῆς⁵⁾ κατὰ τῆς Ρώμης τῷ 25 π.Χ. ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Μ. Λικινίου Κράσσου, ὅστις πρὸς τιμωρίαν των παρεχώρησε τὸ τοῦ Διονύσου ἱερὸν των εἰς τοὺς ἀντιπάλους των Ὀδρῦσας, συμμάχους τῶν Ρωμαίων⁶⁾. Τοῦτο ἐπήνεγκε νέαν κατὰ τῆς Ρώμης τῶν Βησσοῶν ἐπανάστασιν καὶ μακρὸν αὐτῶν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν καὶ σύμμαχον τῶν Ρωμαίων Κότυν IV, υἱὸν τοῦ παρὰ Σαπαίοις παραδυναστεύοντος Ρασκοπόρεως καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ροιμιτάλκην I, ὡς ἐπίτροπον τῶν τριῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ ἀποθανόντος Κότυος. Ὁ Μ. Λόλλιος ἐνίκησεν αὐτούς, πάντως πρὸ τοῦ 16 π. Χ.⁷⁾, ἀλλὰ δὲν κατέβαλεν ὄλοσχερῶς, διότι μετ' ὀλίγον ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱερέως των Οὐολογαίου καθήρεσαν τῆς βασιλείας τὸν Ροιμιτάλκην I καὶ προήλασαν νικηταὶ μέχρι τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ἐν τέλει ἠττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Λευκίου Πίσωνος, τῷ 11 π. Χ., ὅστις καὶ ἀποκατέστησε τὸν Ροιμιτάλκην I εἰς τὸν θρόνον του⁸⁾, ἐπεκταθείσης τότε τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ ὅλην τὴν Θράκην.

Ἀποθανόντος τοῦ Ροιμιτάλκου I διενεμήθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τὸ κράτος τῶν Ὀδρυσῶν μεταξὺ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κότυος V, ὅστις ἐνομιζέτο ἄριστος καὶ ὁ μόνος ἐστεμμένος ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος⁹⁾, καὶ τοῦ πρὸς πατρὸς θείου αὐτοῦ Ρασκοπόρεως¹⁰⁾. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Αὐγούστου ὁ Ρασκόπορις δολοφονήσας τὸν ἀνεψιὸν του Κότυν V ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου, ἡ δὲ Θράκη διενεμήθη μεταξὺ τοῦ Ροιμιτάλκου II, υἱοῦ τοῦ ἐκθρονισθέντος, καὶ τῶν ἀνηλίκων τριῶν τοῦ Κότυος V παιδῶν τῷ 19 μ.Χ.¹¹⁾, ὧν ὡς ἐπίτροπος (procurator) ἀπεστάλη ἐκ Ρώμης ὁ legatus

1) Suetonii Augustus, 3.—2) Ciceronis in Pisonem XXXIV, 84.—
3) Gaesaris de bel. civ. III, 4, 6.—4) Δ. Κασσίου, XLVII, 25, 1.—5) Εἰκάζεται ὅτι καὶ τῷ 57—56 π. Χ. ἐπανεστάτησαν ἔνεκα τῶν βιοπραγιῶν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Λ. Καλπουρνίου Πίσωνος, φονεύσαντος καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ραβόκεντον. Ciceronis, in Pisonem, XXXIV, 84.—6) Δ. Κασσίου, LI, 25, 5.—7) Αὐτόθι, LIV, 20, 3.—8) Senecae epist. XII, 1, 4. Flori, IV, 12, 17. Velleji II, 98.—9) Ovidii, ex Ponto, II, 9.—10) Taciti, ann. II, 64.—
11) Αὐτόθι, II, 67.

pr(o) pr(etore), ἦτοι ὁ πρεσβευτῆς ἀντιστρατήγος T. Trebellenus, L. f. Cla. Rufus ¹⁾.

Μετ' ὀλίγον οἱ Ὀδρῦσαι ἠνωμένοι μετὰ τῶν Κοιλαλητῶν καὶ τῶν Δίων ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ ἰδίου των βασιλέως Ροιμιτάλκου II, ὡς πειθηνίου ὄργανου αὐτῶν, ὃν καὶ ἐπολιόρκησαν ἐν Φιλιππουπόλει. Ὁ τῆς Μοισίας ὅμως προπραιτώρ P. Vellejus διὰ συντόνου ἐνεργείας κατέπειξε τὴν ἐπανάστασιν τῷ 21 μ. X. καὶ ἔσωσε τὸν βασιλέα ²⁾. Ἀλλὰ τῷ 26 μ. X. ἐξηγέρθησαν αὐτίς κατὰ τῶν Ρωμαίων ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας των καὶ μετὰ ἥρωικούς καὶ ἀπέλπιδας ἀγῶνας κινοῦντας τὸν θαυμασμόν, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀγωνιζομένων προετίμησαν ν' ἀποθάνωσι μᾶλλον αὐτοκτονοῦντες, δίδοντας τὸ παράδειγμα πρώτου τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Γαρσᾶ, ἢ νὰ πέσωσιν αἰχμάλωτοι, κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ποππαίου Σαβίνου ³⁾ καὶ οὕτω ἐδουλώθησαν πάντες οἱ Θράκες ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Καλλιγούλας παρεχώρησε τῷ 38 μ. X. ὁλόκληρον τὴν Θράκην εἰς τὸν Ροιμιτάλκην II διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ρωμαίους πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, εἰς δὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Κότυος V, ὧν εἰς φέρει τὸ ὄνομα Κότυς VI, τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν ⁴⁾. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὅμως Κλαυδίου τῷ 46 μ. X. κατελύθη καὶ τὸ ὑπόδουλον βασιλεῖον τῶν Ὀδρυσῶν καὶ ἡ Θράκη μετεβλήθη εἰς Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (Romana provincia). «Thracia hujusque regnata in provinciam redigitur» ⁵⁾ καὶ «Θράκη ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου ἐπαρχία ἐχρημάτισε βασιλεύουσα πρὶν» ⁶⁾.

Ἡ γνώμη ὅτι τοῦτο ἐγένετο βραδύτερον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐεσπασιανοῦ ἐλέγχεται πεπλανημένη, διότι στηρίζεται τὸ μὲν ἐπὶ ἐφθαρμένου τοῦ Σουητωνίου χωρίου ⁷⁾, ἀναγνωσθέντος «Thraciam Ciliciam» ἀντὶ τοῦ ὄρθου «tracheam Ciliciam», ὡς ἤδη ὁ Scaliger καὶ ὁ Turnebus ἀνέγνωσαν ⁸⁾, τὸ δὲ ἐπὶ παρερμηνευομένης τινὸς τοῦ Εὐσταθίου εἰδήσεως,

1) Ἴδε καὶ T h. M o m m s e n, Röm. Geschichte, II, σελ. 256, σημ.—2) T a c i t i, ann. III. 38 καὶ 39. Ἴδε καὶ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφήν πορὰ Dumont-Homolle, ἀρ. 62ε' καὶ C a g n a t, I, σελ. 255, ἀρ. 777 «Θεῶ ἀγίῳ ὑρίστῳ ὑπὲρ τῆς Ροιμιτάλκου καὶ Πυθοδορίδος ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Κοιλαλητικὸν πόλεμον κινδύνου σωτηρίας εὐξάμενος καὶ ἐπιτυχῶν Γάιος Ἰούλιος Πρόκλος χαριστήριον» καὶ T h. Mommsen. Bph. epigr. II. σελ. 256.—3) T a c i t i ann. IV, 46—51.—4) E u t r o p i i, VII, 19. Οἱ ἄλλοι ὀνομάζοντο Ροιμιτάλκης καὶ Πολέμων κατὰ ψήφισμα τῆς πόλεως Κυζίκου, D i t t e n b e r g e r, Syllog. inscriptionum Graec, ἔτ. 1883, ἀρ. 37, σελ. 73.—5) E u s e b i i, chron. σελ. 153. 6) Σ υ γ κ έ λ λ ο υ, σελ. 630, 3. Ἀνατολικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως 30 χιλιόμετρα παρὰ τὴν κόμη Γερέν, τ.ἐ.ἐν τῇ τῶν Ὀδρυσῶν χώρα εὑρέθη τῷ 1926 μαρμαρινὸν βάθρον ἀνδριάντος τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐπιγραφῆς DIO DIVINO CLAUDIO, Βουλγ. ἐφημ Iztok (Ἀνατολή) ἀρ. 52, Ἰανουαρ. 12—1927.—7) S u e t o n i i, Vespasianus 8.—8) Ἴδε: Marquardt, Röm. Staatsverwaltung, τόμ. I, ἔκδ. 2α, ἔτ. 1881, σελ. 313, σημ. 8.

ὅτι δῆθεν ἡ Θράκη ὑπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Εὐρώπης καὶ συνεδέθη μετὰ τῆς Ἀσίας: «κἀκείνο δὲ γνωστὸν ὅτι *Εὐρώπη* μὲν πάντα τὰ κατὰ τὴν δύσιν ἀρξαμένοις ἀπὸ Ἑλλησπόντου» οἱ δὲ παλαιοὶ φασιν ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐχώρισε τὴν Θράκην ἀπ' αὐτῆς»¹⁾. Προφανῶς πρόκειται ἐνταῦθα οὐχὶ περὶ τῆς ἡπείρου Εὐρώπης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς Θράκης *Εὐρώπης* κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ τῆς διοικήσεως Θράκης διαίρεσιν²⁾, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Μαλάλα³⁾: «καὶ τὴν *Εὐρώπην* ἀπὸ *Θράκης* ἐμέρισε κτίσας Ἡράκλειαν πόλιν, τὴν πρῶην λεγομένην Πέριθον, ἣν τινα ἐποίησε μητρόπολιν δούς αὐτῇ ἄρχοντα»⁴⁾.

§ 2. Ἀφ' οὗ χρόνου ἡ Θράκη ἐγένετο provincia Romana (46 μ. Χ.) μέχρι τοῦ Δομιτιανοῦ ἐκυβερνάτο ὑπὸ διοικητοῦ καλουμένου procurator Augusti provinciae Thraciae, ἥτοι *ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ τῆς ἐπαρχίας Θράκης* μετὰ τοῦ ἐπιθέτου *κράτιστος* ἢ ἀπλῶς *ἐπίτροπος* ἢ *ἐπιτροπεύων τῆς Θράκης* κατ' ἐπιγραφάς. Οὗτος ἐξηρατο ἀπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγου τῆς Μοισίας (legatus pro pretore Augusti Moesiae), ὡς εἰκάζεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἔπεμπον κατ' ἔτος πρεσβείαν πρὸς χαιρετισμὸν αὐτοῦ⁵⁾. Ὀνομαστί procuratores imperatoris τῆς Θράκης μνημονεύονται ὁ T. Justus ἢ Ustus ἐπὶ Νέρωνος (61 μ. Χ.⁶⁾ καὶ ὁ Q. Vetidius Bassus ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81 μ. Χ.⁷⁾. Μετ' ὀλίγον ἡ διοίκησις τῆς Θράκης μετεβλήθη καὶ διοικητῆς τῆς ἐπαρχίας, praeses, ὠρίσθη praetor Caesaris legatus ἢ legatus pro pretore Augusti, οὗ ἀκριβῆς ἑλληνικὴ μετάφρασις εἶναι, ὡς ἀπαντᾷ ἐν πλείσταις ἐπιγραφαῖς⁸⁾, *πρεσβευτῆς τοῦ Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγος* μετὰ τοῦ ἐπιθέτου ὁ

1) Εὐσταθίου εἰς Διονυσίου περιήγ. σελ. 270.—2) Marcellini, XXVII, 4. Sexti Rufi, breviar. IX. Polemii Silvii, σελ. 254 καὶ Tabula Veronensis, σελ. 507. Ἡ Διοίκησις διηρέθη εἰς ἕξ ἐπαρχίας, Εὐρώπην, Ροδόπην, ἰδίᾳ Θράκην (Thracia speciali nomine), Αἰμίμοντον (Haemi montis), Σκυθίαν (Scythia minor) καὶ κάτω Μοισίαν (Moesia secunda ἢ inferior). Ἐνδέχεται ὁμως αὕτη ἡ διαίρεσις νὰ εἶναι παλαιότερα πῶς υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ, διότι τινὲς τῶν ἐπαρχιῶν μνημονεύονται καὶ ἐν προτερίοις χρόνοις· οὕτω λ. χ. ἐν ἐπιστολῇ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τοῦ Γοτθικοῦ πρὸς τὸν Αἰρηλιανόν, λέγεται (Vopiscii, Aurel. 17): «Gothi a Thraciis amovendi; eorum enim plerique Haemi montium, Europamque vexant». Ἴδε, Kühn, Verfassung des Röm. Reiches, τόμ. II, σελ. 205 καὶ Margardt, ἐνθ' ἄνωτ.—3) Μαλάλα, Χ, σελ. 262.—4) Margardt, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 314, σημ. 1.

5) Tacit. hist., I, 11.—Pini, epist. X, 43.—6) Dumont-Homme, Mélanges κτλ. ἐπιγρ. 13 β'.—7) Αὐτόθι, ἐπιγρ. 72α'.—8) Ἴδε, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VI, ἀρ. 20, 33, 53, 58, 62, 63, 64. Τραϊανῆς-Αὐγούστης, αὐτόθι τόμ. VIII, ἀρ. 3, 10, 34, 35, 36, 58 κτλ.

λαμπρότατος ἢ διασημότατος ὕπατος ἢ ὕπατικός, ἀν προδιετέλεσεν ὕπατος. Ὡσαύτως καλεῖται ἐν ἐπιγραφαῖς *ἡγούμενος τοῦ ἔθνους, ἡγεμονεύων, ἡγεμὼν καὶ ὕπατεύων τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας* ¹⁾. Ὑπὸ τοῦτον δὲ διετέλει ἕκτοτε ὡς βοηθὸς ὁ τέως praeses procurator ἔχων οἰκονομικὰ καθήκοντα ²⁾. Τοιοῦτος μνημονεύεται ὀνομαστί ἐν ἔτει 120 μ. Χ. ὁ P. Prifernius P. f. Qui. Paetus Memmius Apollinaris proc. prov. Thraciae ³⁾. Ἀκαθορίστου δὲ χρονολογίας καὶ καθηκόντων εἶναι οἱ μνημονούμενοι Statilius Critonianus ⁴⁾, Flavius Eugenitor ⁵⁾ καὶ Vitellianus ⁶⁾. Ἀγνώστου ὡσαύτως καὶ ἀβεβαίου ὀνόματος καὶ χρονολογίας εἶναι οἱ ἐν τινι ἐπιγραφῇ λεγόμενοι: ἐπίτροποι Μοισίας, *Θράκης* καὶ *Δαλματίας* ⁷⁾. Ἀγνώστου δὲ ὑποσηγήματος ὁ procurator Augusti regionis Chersonesi G. Manlius, f. . . Felix ⁸⁾, καὶ ὁ procurator provinciae Hellesponti C. Minicius C. f. Italus ⁹⁾.

§ 3. Διοικηταὶ τῆς ἐπαρχίας Θράκης *προσβενταὶ τοῦ Σεβαστοῦ ἀντιστράτηγοι* εἶναι ἤμῃν γνωστοὶ μέχρι σήμερον ἐξ ἐπιγραφῶν, νομισμάτων καὶ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων οἷδε: ¹⁰⁾

α.) ἐπὶ *Δομιτιανοῦ* (81—96): T. Avidius Quietus ἐν ἔτει 89 ¹¹⁾.

β.) ἐπὶ *Τραϊανοῦ* (98—117): P. Juventius Celsus Titus Aufidius, Hoenius Severianus, juris consultus ¹²⁾, πραιτώρ ἐν ἔτει 106—107 ¹³⁾ καὶ ὕπατος δις, τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 129 ¹⁴⁾, διοικήσας τὴν Θράκην πρὶν ἢ ὁ Τραϊανὸς κληθῆ Παρθικός ¹⁵⁾.

1) Αὐτ., τόμ. VI, ἀρ. 16, 20, 21, 22, 33, 63, 64, 65, τόμ. VIII, ἀρ. 9, 11, 34, 35, 36, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58 κτλ.—2) Ἴδε M a r q u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 312.—3) CIL, τόμ. IX, ἀρ. 4753.—Περὶ τῶν procuratores ἴδε L i e b e n a m, Beitrage zur Verwaltungsgeschichte, τόμ. I, die Laufbahn der Procuratoren et Tabellen, σελ. 28, 35, 40.—Ὡσαύτως M a r q u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 313.—4) D u m o n t - H o m o l l e, ἐνθα ἄνωτ. ἀρ. 72β.—5) Αὐτόθι, ἀρ. 64, 64'.—6) K. M u r t. Ἀποστολίδου, «Θρακικά» τόμ. Ζ', σελ. 178 ἀρ. 122.—7) D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι ἐν παραπομπῇ εἰς CIG, ἀρ. 3756.—8) CIL, τόμ. III, ἀρ. 726.—9) CIL, τόμ. V, ἀρ. 875.

10) Ὡς βάσις τοῦ πίνακος τῶν ὀνομάτων τῶν διοικητῶν Θράκης ἐλήφθη ὁ παρὰ D u m o n t - H o m o l l e ἐνθα ἄνωτέρω σελ. 522 καὶ ἐξῆς γενομένων προσθηκῶν καὶ μεταβολῶν κατ' ἀνακαλυφθείσας κατόπιν ἐπιγραφὰς καὶ νομίσματα. Ὅσαίσι οὐδέμια παραπομπὴ γίνεται, τὰ ὀνόματα τῶν διοικητῶν λαμβάνονται ἐκ νομισμάτων πόλεων τῆς Θράκης, ἅτινα εὐρίσκει ἐν ταῖς συλλογαῖς M i o n n e t, suppl. II καὶ ἀλλαχοῦ, J. B l u m e r, Monnaies Grecques, Amsterdam, ἔτ. 1883, M o u c h m o w τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου (βουλγαριστί), Sophia, ἔτ. 1911.—11) CIL, τόμ. VI, ἀρ. 3828. L i e b e n a m, die Legaten, σελ. 389, ἀρ. 2 καὶ σελ. 92—93.—12) Historia Aug. Hadriani, 18.—13) P l i n i i epist. VI, 5, 4.—14) CIL τόμ. VI, ἀρ. 527.—15) B l u m e r, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 44.—Liebenam, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 390, ἀρ. 3.

γ') ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138). Q. Tinejus Rufus, legatus Ἰουδαίας τῷ 132¹⁾.

Gn. Platonius A. f. Nepos, Aronius, Italicus, Mamilianus.

C. Licinius Pollio, cons. suffectus ἐν ἔτει 119, legatus Thraciae, Germaniae inferioris et Britanniae²⁾.

Γ. Ἰούλιος Κόμ(μ)οδος³⁾.

Μαΐκιος Νέπως, πρεσβευτῆς ἀντιστράτηγος⁴⁾.

Publius⁵⁾.

Μαινέτιος, πρεσβευτῆς ἀντιστράτηγος.

Εἷτειος Ροῦφος, πρεσβευτῆς ἀντιστράτηγος.

Τιμω. πρεσβευτῆς ἀντιστράτηγος⁶⁾.

δ') ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς (138—161). Fabius Agrippinus⁷⁾.

G. Antonius Zeno, legatus Moesiae inferioris⁸⁾ καὶ Θράκης κατὰ νομίματα τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν οἷς φέρεται Ζήνων καὶ κατ' ἐπιγραφὴν πιθανῶς⁹⁾.

M. Pompejus Vopiscus.—Πομ. Οὐπεῖσκος¹⁰⁾.

C. Julius Commodus Orfitianus¹¹⁾, legatus Pannoniae superioris, Thraciae et Syriae¹²⁾.

M. A. . . .¹³⁾.

Porcius Marcellus¹⁴⁾.

M Pontius Sabinus¹⁵⁾.

Γάλλος Φρόντων¹⁶⁾.

Λ. Γαργίλιος Ἀντίκος¹⁷⁾.

1) L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 244 καὶ 185, ἀριθ. 5.—M o m m s e n κατὰ Borghesi, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. IV, σελ. 168.—2) CIL, τόμ. V, ἀρ. 877, τόμ. VII, ἀρ. 660, τόμ. III, ἀρ. 875.—L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 96 καὶ 198 καὶ 390, ἀρ. 4.—3) C a g n a t, inscriptions Graecae ad res Romanas pertinentes, τόμ. I, ἀρ. 683. Πάντως ἐσφαλμένως τίθεται ἐνταῦθα, διότι φέρεται κατωτέρω ἐπὶ Ἀντωνίου.—4) Κατὰ νομίματα τῆς πόλεως Περίνθου.—5) D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 69 καὶ κατὰ νομίματα.—6) Κατὰ νομίματα τῆς Βιζύης.—7) L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 390, ἀρ. 6.—8) Αὐτόθι, σελ. 391, ἀρ. 7 καὶ σελ. 281, ἀρ. 15.—9) K a l i n k a Denkmäler aus Bulgarien, ἀρ. 26.—10) L i e b e n a m, αὐτόθι σελ. 391, ἀρ. 8.—11) K l e i n, Rhein. Mus. ἔτ. 1886, σελ. 317.—L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 342, 382, 391, ἀρ. 9.—12) K a l i n k a, αὐτόθι, ἀρ. 27 καὶ Bull. de l'inst. archéol. Bulgare, Sophia, τόμ. II, ἔτ. 1923—24, σελ. 225 καὶ τόμ. IV, ἔτ. 1926—27, σελ. 107 κατὰ K a z a r o w.—13) C a g n a t, αὐτόθι, I, ἀρ. 683.—14) L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 391, ἀρ. 10. Ἐφημ. ἀρχαιολ. Ἀθηνῶν, ἔτ. 1889, σελ. 104.—15) Κατὰ νομίματα Φιλιππουπόλεως.—16) M o u c h m o w, ἐνθ' ἄν. σελ. 281.—17) R u z i c k a I. Κατὰ νομίματα Πανταλίας ἐν τῷ Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VII, ἔτ. 1932—33, σελ. 1—216.

ε'.) ἐπὶ *Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Δευκίου Οὐήρου* (161—169). L. Pullaenus Gargilius Antiquus ¹⁾.

Λ. Μάξιμος ἀποδ(εδειγμένος ὕπατος) ²⁾.

L. Julius Latinus κατὰ τινα νομίσματα ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀντωνίνου ³⁾.

M. Appius Claudius Martialis ⁴⁾.

στ.) ἐπὶ *Μάρκου Αὐρηλίου* (169—180). M. Tullius Maximus ⁵⁾. Pantulejus Graptiacus ⁶⁾.—Παντούλειος Γραπτιακός.

Κ. Σικίνιος Κλάρος ⁷⁾.

⁸⁾ Ἀσέλλιος Αἰμιλιανός ⁸⁾.

ζ') ἐπὶ *Κομμόδου* (180—192) M. Caecilius Servilianus, legatus Thraciae et Moesiae inferioris ⁹⁾.

Ἕλλην. Καικίλιος Σερουηλιανός κατ' ἐπιγραφὰς Φιλιππουπόλεως.

Caecilius Maternus ¹⁰⁾—Και(κίλιος) Ματέρνος κατὰ νομίσματα Φιλιππουπόλεως.

Sulpricius Marcianus ¹¹⁾.—Σουλ(πίκιος) Μαρκιανός κατὰ νομίσματα Φιλιππουπόλεως.

Julius Castus ¹²⁾.

Claudius Attalus, proconsul Gyprī ἐν ἔτει 217 (;) ¹³⁾.

η'.) ἐπὶ *Σεπτιμίου Σεβήρου* (193—211), Tatianus ¹⁴⁾.

Sicinejus ἢ Sicinivius Clarus· ἕλλ. Σικίνιος Κλάρος ¹⁵⁾.

Τ. Αἴλιος Honoratius, ἕλλ. Τ. Αἴλιος Ὀνεράτιος ἢ Τ. Αἴλιος Νεράτιος ¹⁶⁾.

Statilius Barbarus, legatus Thraciae et Germaniae superioris ¹⁷⁾.—Στατίλιος Βάρβαρος κατὰ νομίσματα Φιλιππουπόλεως.

1) Εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ προμνημονευθέντι φέρων λατινιστὶ πλήρες τὸ ὄνομα του. Dumont-Homolle, αὐτόθι 73ε'. Liebenam, αὐτόθι, σελ. 392, ἀρ. 12.—2) Κατὰ νομίσματα Φιλιππουπόλεως.—3) Mionnet, Suppl. II. σελ. 366.—4) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 392, ἀρ. 12.—5) Αὐτόθι, σελ. 392, ἀρ. 13.—6) Dumont-Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 52. CIL, τόμ. XIV, ἀρ. 246, τόμ. I, ἀρ. 20. 21.—Liebenam, αὐτόθι, σελ. 392, ἀρ. 14.—7) Cagnat, αὐτόθι, I, ἀρ. 685.—8) Ruzicka, κατὰ νόμισμα τῆς Παυταλίας. Ὁ αὐτὸς φέρεται καὶ ἐπὶ Κομμόδου.—9) Cagnat, αὐτόθι, I, ἀρ. 73. Liebenam, αὐτόθι, σελ. 392, ἀρ. 15.—10) Dumont-Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 61ε'. Liebenam, αὐτόθι, σελ. 393, ἀρ. 16.—11) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 393, ἀρ. 17.—12) Αὐτόθι, σελ. 393, ἀρ. 18.—13) Αὐτόθι, σελ. 393, ἀρ. 19.—Δίωνος Κασσίου LXXIX, β.—14) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 393, ἀρ. 20.—15) Αὐτόθι, σελ. 394, ἀρ. 21.—Dumont-Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 110 α').—16) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 394, ἀρ. 24 καὶ ὁ Ruzicka ἀναγινώσκει Νεράτιος.—17) Dumont-Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 72c.—CIL, τόμ. VI, ἀρ. 1522. Liebenam, αὐτόθι, σελ. 394, ἀρ. 23 καὶ σελ. 220.

Aquilius¹⁾.

Caecina Largus²⁾ Κακίνιας Λάργος.

Q. Atrius Clonius, legatus Thraciae, Cappadociae, Syriae majoris et Hispaniae citerioris³⁾.

β'.) ἐπὶ **Καρακάλλα** (211—217). Κ. Ἄτριος Κλόνιος, ὁ αὐτὸς τῷ προμνημονευθέντι⁴⁾.

Σεουηριανὸς (Severianus)⁵⁾.

C. Caerellius, Rufidius Annii Ravus G. I. Ouf. Pollitianus (:) legatus Thraciae, Moesiae superioris, Raetiae, Germaniae superioris et Britanniae⁶⁾.

γ'.) ἐπὶ **Ἡλιογαβάλου** (218—222). Ρουτελῖος Ποῦδενς Κρισπεῖνος⁷⁾. Lucius Prosius Rufinus⁸⁾. — Δ. Π(ρ)ωσίας Ρουφῖνος⁹⁾.

Annius Marcus¹⁰⁾.

D. Caelius Calvinus Ballbinus¹¹⁾, praefectus Asiae, Africae, Bithyniae Galatiae et Ponti, Thraciae et Gallorum; legatus Galatiae 205—208¹²⁾.

ιδ'.) ἐπὶ **Ἀλεξάνδρου Σεβήρου** (222—235). Τ. Κλόδιος Σατορνεῖνος¹³⁾.

Ρουτίλλιος Ποῦδενς Κρισπεῖνος¹⁴⁾.

εβ'.) ἐπὶ **Μαξιμίνου** (235—238). Pomponius Julianus καὶ legatus Συρίας¹⁵⁾.

Σιμώνιος Ἰουλιανός¹⁶⁾.

1) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 394, ἀρ. 23.—2) Αὐτόθι, σελ. 395, ἀρ. 26. Ἐν νομισματι τῆς Πανταλίας κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Ruzicka καὶ ἐπὶ Κομμόδου.—3) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 394, ἀρ. 25.—CIL, τόμ. II, ἀρ. 411.—44) Cagnat, αὐτόθι, ἀρ. 717.—45) Μυρτ. Ἀποστολίδου. «Θρακικά» τόμ. 5', σελ. 147, κατ' ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως ἀρ. 21.—6) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 396, ἀρ. 32.—7) ΟΚαλίνκα τάσσει τὸν ἐπὶ Μάρκου Αἰθρηλίου Μ. Tullius Maximus ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Καρακάλλα, ὡς λεγομένου καὶ τοῦτου Μ. Αἰθρηλίου Ἀντωνίνου· οὐχὶ ὀρθῶς ὁμοίως· διότι ὁ Καρακάλλας λέγεται ἀείποτε ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς Μ. Αἰθρηλίου Σεπτίμ. Ἀντωνίνος· τὸ δὲ Σεπτίμ. λείπει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἐφ' ἧς ἐρείδεται.—8) Dobrusky, Sbornik. Sophia, ἔτ. 1900, σελ. 101.—9) Αὐτόθι, σελ. 103.—Liebenam, αὐτόθι, σελ. 395, ἀρ. 27.—10) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 314.—11) Liebenam, αὐτόθι, σελ. 395, ἀρ. 29.—12) Αὐτόθι, σελ. 395, ἀρ. 28.—13) Histor. Aug. Maximini et Balbini.—14) Cagnat, αὐτόθι, ἀρ. 559.—15) Αὐτόθι, ἀρ. 619 καὶ 688.—Καλίνκα, αὐτόθι, ἀρ. 52.—16) Dobrusky τάσσει αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἡλιογαβάλου. Ὁ δὲ Καλίνκα τὸν ὑπὸ τοῦ Dobrusky καὶ Liebenam τάσσοντος ἐπὶ Ἡλιογαβάλου Δ. Πρωσίας Ρουφῖνον τάσσει ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξ. Σεβήρου.—17) CIL, ἀρ. 4585.—18) Cagnat, αὐτόθι, ἀρ. 692.

ιγ'.) ἐπὶ *Βαλβίνου* (238). L. Vettius Juvenis ¹⁾.—Λ. Ουδέτιος Ἰουβένως.

ιδ'.) ἐπὶ *Γορδιανοῦ* (238 — 244) A(t)tius Celer ²⁾.—Κ. Ἄττιος Κέλερ ³⁾.

Pontius Majanus ⁴⁾.

Πομπώνιος Ἀντεστιανός ⁵⁾

ιε'.) ἐπὶ *Φιλίππου τοῦ Ἀραβος* (244 — 249) Οὐίνιος Φαβιανός ⁶⁾.

Σέξτος Φούρνιος Πουβλιανός ⁷⁾.

ιστ'.) ἐπὶ *Δεκίου* (249 — 251) Τ. Ἰούλος Πρεῖσκος ⁸⁾.

ιζ'.) ἐπὶ *Ουαλεριανοῦ* (251 — 257). Felix-praepositus ⁹⁾.

ιη'.) ἐπὶ *Αὐρηλιανοῦ* (270 — 276). Galonius Avitus ¹⁰⁾.

ιθ'.) ἐπὶ *Διοκλητιανοῦ* (285 — 305) Domitius Dominus ¹¹⁾.

Bassus ἐν ἔτει 303 ¹²⁾.

Justinus ἐν ἔτει 304 ¹³⁾.

κ'.) ἐπὶ *Κωνσταντίνου* (306 — 337). Φλ. Παλλάδιος ¹⁴⁾.

κα'.) Ἀκαθοριστοὺν χρονολογίας φέρονται οἱ: L. Vettius ἢ Vitenius Jubenius. ¹⁵⁾ M. Ulpius Senecio Saturninus ¹⁶⁾. Flavius Ulpius A. ¹⁷⁾ καὶ Κορέσιος Μάρκελλος ¹⁸⁾.— Ἀμφίβουλοι δὲ ὑπολαμβάνονται ὁ M. Fronto, ὅστις ὡς M. Aurelius Fronto ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Βυζαντίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σεβήρου: Ὁ Suillius Marcellus, ὅστις κατ' εἰκασίαν τοῦ Dumont ἐκ νομισμάτων τῆς Φιλιππουπόλεως διόκησεν ἐπὶ Κορμόδου καὶ ὁ Claudius Bellicus ὡσαύτως ἐπὶ Κορμόδου κατὰ τὸν αὐτόν.

1) Αὐτόθι, ἀρ. 722.—D o b r u s k y, αὐτόθι, ἔτ. 1900, σελ. 106.—2) D u m o n t-H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 3, 61ε. L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 395, ἀρ. 30.—D o b r u s k y, αὐτόθι, ΧVIII, σελ. 775, ἀρ. 84.—3) Bull. de la société archéol. Bulg. Sophia, τόμ. VII, ἔτ. 1919—20, σελ. 147.—4) D o b r u s k y, αὐτόθι, τόμ. ΧVIII, σελ. 776. Ὁ D i m i t r o w ἀναγινώσκει Π ο μ π ῶ ν ι ο ς ἀντὶ Πόντιος, Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VII, ἔτ. 1932—33 σελ. 300.—5) C a g n a t, αὐτόθι, ἀρ. 672.—6) Αὐτόθι, ἀρ. 757.—7) K a l i n k a, αὐτόθι, ἀρ. 64—66.—8) V e l k o w, Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. VI, ἔτ. 1930—31, σελ. 302.—9) Ζωσίμου, I, 36. Ὁ L i e b e n a m σελ. 396, ἀρ. 1 ἐνθ' ἀνωτ. ἀπορρίπτει αὐτόν.—10) L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 396, ἀρ. 31.—11) D u m o n t-H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 74ο καὶ 74ε.—12) Acta mart. S. Philippi παρὰ Ruinart κατὰ Dumont.—13) Αὐτόθι.—14) K a l i n k a, αὐτόθι, σελ. 70, ἀρ. 74.—Οἱ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Κωνσταντίνου μνημονεύμενοι εἶναι διοικηταὶ τῆς ἰδίᾳ Θράκης κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἐπὶ Ουαλεριανοῦ καὶ Αὐρηλιανοῦ.—15) D u m o n t-H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 60, 62.—16) Αὐτόθι, ἀρ. 64, 64'. L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 396, ἀρ. 34.—17) D u m o n t-H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 61f.—L i e b e n a m, αὐτόθι, σελ. 396, ἀρ. 34.—18) Annuaire du Musée nat. de Sophia, ἔτ. 1922—25, σελ. 133.

§ 4. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θρακῆς εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν (46 μ. Χ.) αἱ μὲν πόλεις αὐτῆς, πᾶσαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, διετήρησαν τὰ προνόμια τῆς ἐλευθερίας των, τ. ἔ. ἐκυβερνῶντο ὡς καὶ πρότερον *διὰ βουλῆς καὶ ἐκκλησίας τοῦ δήμου*, καταβάλλουσαι κατ' ἔτος τακτὸν φόρον, ἅτινα προνόμια ἔλαβον καὶ αἱ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἰδρυθεῖσαι βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀποικίαι καὶ πόλεις, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν τῆς Νικοπόλεως πρὸς Ἴστρω, τῆς Σέρδων πόλεως, τῆς Τραϊανῆς Αὐγούστης καὶ ἄλλων ¹⁾. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας οἰκούμενον κατὰ κώμας πυκνῶς καὶ στερούμενον πόλεων, ὥσπερ ἡ Καππαδοκία καὶ ἡ μεγάλη Ἀρμενία, διηρέθη πρὸς ἀσφάλειαν εἰς στρατηγίας (praefecturae).

Αὗται ἦσαν κατὰ μὲν τὸν Πλίνιον ²⁾ 50: «Thracia sequitur, inter validissimas Europae gentes, in strategias quinquaginta divisa», κατὰ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ³⁾, ὅστις διεφύλαξεν ἡμῖν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ληφθέντα ἐκ τῶν ἐνοικούντων ἐν αὐταῖς κυριωτάτων φύλων, 14 ὑπὸ πολιτικὸν διοικητὴν ἐκάστη τὸν *στρατηγὸν* (praefectus): «στρατηγία δὲ εἰσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πρὸς μὲν ταῖς Μοισίαις καὶ περὶ τὸν Αἶμον ὄρος ἀρχομένοις ἀπὸ δυσμῶν *Δανθηλατικῆς, Σαρδικῆς, Οὐδοδικησικῆς, Σελληνικῆς* πρὸς δὲ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ὁμοίως στρατηγίαι *Μαιδικῆς, Δροσικῆς, Κοιλητικῆς, Σαπαϊκῆς, Κορπιλικῆς, Καινικῆς* καὶ ὑπὲρ μὲν τὴν Μαιδικὴν *Βεσσικῆς*, ὑφ' ἣν *Βεννικῆς*, εἶτα *Σαμαϊκῆς* παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ Περίνθου πόλεως μέχρι Ἀπολλωνίας παράλιον ἡ *Ἀστικῆς* στρατηγία» ⁴⁾. Ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθεῖσθαι οὐ μακρὰν τῆς Σοφίας (Σερδικῆς) ⁵⁾ μνημονεύονται τούτων τρεῖς, ἡ Ἀστικῆ, ἡ Σελληνικῆ καὶ ἡ Δανθηλατικῆ. Ἐν ταύταις ταῖς στρατηγίαις ἦσαν κατανεμημένοι δισχίλιοι Ρωμαῖοι στρατιῶται πρὸς συγκράτησιν τῶν Θρακῶν ἀπὸ πάσης στάσεως κατὰ τὸν Ἰώσηπον: «Θρακῆς, οἱ πέντε μὲν εὖρος, ἑπτὰ δὲ μῆκος ἡμερῶν χώραν διελιφότες, τραχυτέραν δὲ καὶ πολλῶ τῆς ὑμετέρας ὄχυρωτέραν καὶ βαθεῖ

—1) Ἴδε: C a g n a t, ἐνθ' ἄνωτ. Τῆς Περίνθου ἀρ. 786, 787, 785, 783. Τῆς Ἀγχιάλου 911. Τῆς Διονυσοπόλεως 668. Τῆς Καλλάτιδος 655. Τῆς Τομιτῶν πόλεως 600, 602, 606, 608, 612, 613, 617, 630, 631, 633, 640. Τῆς Φιλιππουπόλεως 718. Τῆς Τραϊανῆς Αὐγούστης (πρόφην Βερροίας) 746, 749, 752, 756, 759, 760. Τῆς Νικοπόλεως 508, 569, 575, 576, 580, 581, 582, 574, 579, 142 καὶ ἄλλων.—2) P l i n i i, hist. nat. IV. 40.—3) Π τ ο λ ε μ α ῖ ο υ, III, 11, 6.—4) Ἴδε καὶ Β λ. Σ κ ο ρ δ ἔ λ η, Θρακικαὶ μελέται, Λειψία 1877, σελ. 44.—5) Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε: «Ἡρα Σονκητηνη. Τ. Κλαύδι(ος) Κυρεῖνα Θεόπομπος Θεοπόμ(που) στρατηγός Ἀστικῆς τῆς περὶ Περίνθον, Σηλητικῆς ὄρεινης, Δανθε[λ]ητικῆς πε[δ]ι[α]σί[α]ς χαριστήριον». C a g n a t, ἐνθ' ἄνωτ. I ἀρ. 677. D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 367q.

κρουμῶ τοὺς ἐπιστρατεύοντας ἀνακόπτουσιν, οὐχὶ δισχιλίους Ρωμαίων ὑπακούουσι φρουροῖς ; » 1).

*Η μεταξὺ Πλινίου καὶ Πτολεμαίου ἀσυμφωνία εἰς τὸν τῶν στρατηγιῶν ἀριθμὸν ἠρμηνεύθη ποικιλοτρόπως. Ὁ Kierpert, ὅστις ὑπολαμβάνει ταύτας ὡς στρατιωτικὰς περιοχὰς (Militärbezirke), παραδέχεται τὴν τοῦ Πλινίου εἰδήσιν ὡς ὀρθήν, ὑποθέτων ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει μόνον 14, διότι αὐταὶ ὠνομάζοντο ἐκ τῶν οἰκούντων ἐν αὐταῖς Θρακικῶν φύλων 2), εἰς δὲ συμφωνοῦσιν ὁ τε Th. Mommsen 3) καὶ ὁ Jirecek 4). Ὁ Marquardt 5), ὅπως συμβιβάσῃ τὰς δύο γνώμας, ὑποθέτει ὅτι ἐπὶ τῶν τοῦ Πτολεμαίου χρόνων οἱ Ρωμαῖοι τὰς πλείστας τῶν στρατηγιῶν ὑπήγαγον εἰς τὰς περιοχὰς τῶν πόλεων (Städtbezirke), ὡς ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ. Ὁ Liebenam νομίζει ὅτι 14 ἦσαν αἱ στρατηγίαι, ἀκριβῶς αἱ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μνημονευόμεναι, ἀλλ' αὐταὶ ὑποδιηροῦντο εἰς τμήματα, ἅπερ ὁ Πλίνιος ὑπέλαβεν ὡς στρατηγίας 6). Ὁ Καλαποθάκης φρονεῖ ὅτι ὁ Πλίνιος ἠρύσθη τὴν εἶδησιν παρ' ἀρχαιότερου συγγραφέως, περιλαμβάνοντος εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Μοισίαν, ἧς τὰ τμήματα (regiones) συνηρίθμησε μετὰ τῶν στρατηγιῶν 7). Ὁ Schuler κλίνει μᾶλλον πρὸς τὴν γνώμην 8) ὅτι ἢ εἰς 50 στρατηγίας διαίρεσις εἶναι προρωμαϊκὴ, πιθανῶς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λυσιμάχου, οἱ δὲ Ρωμαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ εἰσαγάγωσιν ἀμέσως εἰς τὴν δουλωθεῖσαν Θράκην τὸ διοικητικὸν τῶν σύστημα παρεδέξαντο τὴν εἰς στρατηγίας ὑφισταμένην τῆς χώρας διαίρεσιν, ὧν οἱ στρατηγοὶ—πολιτικοὶ διοικηταὶ ἐδίκαζον, εἰσέπραττον τοὺς φόρους καὶ συνέλεγον στρατιώτας διὰ τοὺς Ρωμαίους λεγεῶνας. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ αἱ στρατηγίαι περιορισθῆσαν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μνημονευόμενας 14 (τῷ 150 μ. Χ.) τῶν ἄλλων περιελθουσῶν εἰς ἀστικὰς περιοχὰς (regiones—Städtbezirke) 9). Αὕτη ἡ γνώμη φαίνεται ἡμῖν πιθανώτερα, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὡς ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν διαπιστοῦται, ἡ εὐρεία ἑδαφικὴ περιοχὴ τῆς Φιλιππουπόλεως 10).

§ 5. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας *Θράκης*, ἐν ἣ διέτριβε καὶ ὁ Ρωμαῖος διοικητής, ἦτο ἡ *Φιλίππου* ἢ *Φιλιππόπολις* (Philippopolis), καλουμένη

1) Φ λ. Ἰ ω σ ἦ π ο υ, ἀρχαιολ. Ἰουδ. I, 6, 1.—2) K i e r p e r t, Lesebuch der alten Geographie, Berlin, ἔτ. 1878, σελ. 322.—3) M o m m s e n Th. Römische Geschichte, τόμ. V, σελ. 281, σημ. 2.—4) J i r e c e k, Die Heerstrasse und die Balkanpässe σελ. 5, Praga, ἔτ. 1877.—5) M a r q u a r d t, ἔνθα ἀνωτ. I, 315.—6) L i e b e n a m, Städtverwaltung im Röm. Kaiserreich, σελ. 445, σημ. 5.—7) K a l a p o t h a k e s, de Thracia provincia Romana, σελ. 13, Lipsiae ἔτ. 1893.—8) S c h u l t e r, Rhein. Museum, ἔτ. 1895, σελ. 533.—9) Ἴδε καὶ K a z a r o w, Συμβολὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Σορίας ἱστορίαν, βουλγαριστί, ἔτ. 1910, σελ. 15—17, Sophia (Prinos kym starata istoria na Sophia).—10) Ἴδε κατωτέρω § 10.

ἀπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου (193 μ. Χ.) κατὰ μὲν τὰ νομίματα *μητρόπολις*, κατὰ δὲ τὰς ἐπιγραφὰς ἀείποτε ἢ *λαμπροτάτη μητρόπολις*¹⁾, ἢ *λαμπροτάτη Θρακῶν μητρόπολις*²⁾, ἢ *λαμπρατάτη τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας μητρόπολις*³⁾. Δικαίως δὲ ἠξιοῦτο τοῦ ἐπιθέτου *λαμπροτάτη*, ὅπερ διετήρησε⁴⁾ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γότθων (251 μ. Χ.) ἐπὶ Δεκίον ἄλωσιν καὶ δῆυσίν τῆς. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἡ πόλις τυχοῦσα εὐνομίας καὶ ἡσυχίας καὶ τῆς ἐξαιρετοῦ εὐνοίας ἐλίων αὐτοκρατόρων ἐξίκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀκμῆς τῆς. Οὐ μόνον ἠξήθη μεγάλως εἰς πληθυσμὸν καὶ ἔκτασιν κατελθούσα εἰς τὴν «*εὐδιάδα ἀπὸ τῶν τριῶν λόφων, τῆς ἀρχικῆς τοῦ Φιλίππου πόλεως, ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν αὐτὴν Τριμοντία καὶ Τριμοντίουμ*»⁵⁾ ἀλλὰ καὶ ὠχυρώθη ὅλη καὶ κατεκοσμήθη διὰ πολυτελῶν καὶ καλλιπρεπῶν οἰκοδομιῶν, δημοσιῶν τε καὶ ἰδίων.

Οὕτω ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Φλαβίων φαίνεται ὅτι ἔτυχε προνομίων τινῶν, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν προσωνομίαν *Φλαβία Φιλιππόπολις*⁶⁾. Ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ, ὅστις πλείστον χρόνον διέτριψεν ἐν Θράκῃ πολεμῶν κατὰ τῶν Δακῶν καὶ πλείστα ὠχυρωματικὰ ἔργα καὶ στρατιωτικὰς ὁδοὺς κατασκεύασεν ἐν αὐτῇ καὶ τῇ Μοισίᾳ καὶ πόλεις ἀνίδρυσεν⁷⁾, εἰκάζεται ὅτι οὐ μόνον ἐπεσκευάσθησαν τὰ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τῆς ἀκροπόλεως τείχη, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποκειμένη περὶ αὐτὴν μεγάλη ἤδη πόλις περιτειχίσθη κατὰ τὸ πλείστον διὰ περιβόλου ἀπτομένου τοῦ Ἐβρου πρὸς βορρᾶν καὶ περιλαμβάνοντος καὶ τὸν ἕτερον πρὸς δυσμὰς λόφον τοῦ Ὀρολογίου, καταλειπομένων, ὡς εἰκός, πολλῶν συνοικισμῶν ἐκτὸς αὐτοῦ. Τότε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκτίσθη καὶ τὸ μέγα Ρωμαϊκὸν ὕδραγωγεῖον, οὗ λείψανα ἀπεκαλύφθησαν ἐσχάτως, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν ὕδραγωγείων τῆς Νικοπόλεως καὶ τῶν Νοβῶν ἐν Μοισίᾳ⁸⁾. Ἐκ τούτου πρὸς εὐγνωμοσύνην ἡ πόλις ἐπωνομάσθη καὶ *Οὐλπία Τριμοντία* ἢ *Οὐλπία Ἰσχυρὰ Φιλιππόπολις* (*Ulpia potens Philippopolis*)⁹⁾.

1) Συλλογὴ ἐπιγραφῶν Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά» τόμ. VI. ἀρ. 59, 60, 61, 62.—2) Αὐτόθι, ἀρ. 16. 64. 66.—3) Αὐτόθι, ἀρ. 21. 22. 24. 51. 58. 59. 60. 61. 63.—4) Αὐτόθι, ἀρ. 66.—5) P l i n i i, hist. nat. IV, 41.—Π τ ο λ ε μ α ί ο υ, III, 11.—D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 58a.—C I L τόμ. VI, ἀρ. 2566.—Ephemeris epigraphica, τόμ. IV, ἀρ. 891 καὶ ἄλλαχού.—6) K a l a p o t h a k e s, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 4.—7) M a r q u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 312.—8) T s o n t c h e v D. Ἐν τῶν Ρωμαϊκῶν ἐν Φιλιππουπόλει ὕδραγωγεῖα, βουλγαριστί, 77—93, ἐν τοῖς Contributions à l'histoire antique de Philippopolis, Sophia, 1938 καὶ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου. Ἐπεὶ τὸ λῆξικόν Περὶ Κουκλένης κτλ. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακ. Λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ, τόμ. Β', σελ. 6 § 3.—9) Z o n t s c h e w D. Zwei neuentdeckte Römische militärdiplome, Jahresheften des Oesterr. archäol. inst. τόμ. XXXI, ἔτ. 1939, σελ. 141. Ἐν τῷ πρώτῳ φέρεται «M. Aurelio M(arcii) filio Ulpia potenti Philippopolis».

Τῆς περὶ καλλωπισμοῦ ὅμως τῆς πόλεως μερίμνης ἐπελάβετο ὁ φιλόκαλος αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, ὅθεν οἱ Φιλιππουπολιταὶ εὐγνωμονοῦντες ἐδημιούργησαν νέαν φυλὴν, τὴν τῶν Ἀδριανέων ἢ Ἀδριανίδα¹⁾, ὁ δὲ Μᾶρκος Αὐρηλίος ἔνεκα τοῦ πρὸς Μαρκομάννους πολέμου συνεπλήρωσε τὸν περιβόλον τῶν τειχῶν τῆς ὑποκειμένης πόλεως ἰδίᾳ δαπάνῃ²⁾. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐξηκολούθησεν ὁ καλλωπισμὸς τῆς πόλεως ἐπὶ Καρακάλλα, ὅστις ἀπέφικεν εἰς αὐτὴν παλαιμάχου στρατιώτας³⁾ καὶ ἔδρυσεν τοὺς ἀγῶνας Ἀλεξάνδρεια, ἐπὶ Ἡλιογαβάλου ἰδρυθέντος τοῦ Σεβουστείου καὶ πρὸ παντὸς ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος, ὅστις οὐ μόνον ἀπέφικεν ἄλλους παλαιμάχους εἰς αὐτὴν μεταβαλὼν εἰς Ρωμαϊκὴν ἀποικίαν (Romanam coloniā) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου⁴⁾, ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη αὐτῆς ἐπιδιόρθωσε καὶ συνεπλήρωσεν, ὥστε μετ' ὀλίγον ν' ἀντιστῆ ἡ πόλις τελεσφόρως κατὰ τῶν Γότθων, καὶ ἄλλα πολλὰ δημόσια κτίρια ἤγειρεν, ἐξ οὗ ὑπὸ τοῦ Jordanes⁵⁾ καὶ τῆς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ἐνομίσθη κτιτῶν τῆς πόλεως. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ εἰκάζεται ὅτι ἀνεμαρμαρώθη καὶ τὸ παλαιὸν ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τῆς πόλεως στάδιον, νοτιοδυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως (δηλ. τῆς παλαιᾶς πόλεως), οὗ ἔχνη καὶ λείψανα μαρμάρια (σειραὶ ἑδωλίων, κίονες μετ' ἀναγλύφων συμβόλων τῶν θεῶν τοῦ ἀθλητισμοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐναγωνίου Ἐρμού Ρωμαϊκῆς τέχνης) ἀπεκαλύφθησαν ἐσχάτως⁶⁾ καὶ μεταβληθὲν βραδύτερον εἰς ἱππόδρομον ἐπὶ τῶν Βυζαντικῶν χρόνων ἐνομίσθη ὑπὸ τῆς Ἄννης ἔργον αὐτοῦ· «ὁ μέγιστος ἐκεῖνος Φίλιππος εἰς μέγεθος τὴν πόλιν ἐξέσας καὶ περικυκλώσας ταύτην τείχεσι περιβοήτον τῶν ἐν Θράκῃ πεποίηκε πόλεων ἱππικὰ τε κατασκευασάμενος

1) Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά» τόμ. VI, ἀρ. 30. «[Κυρί]φ Ἡρακλει Σ[ωτήρι] | [ὑπέ]ρ [τῆς] ὑγείας τῶν γενῶν | τῆς φυλῆς Ἀδριανέων | [εὐρέ]ως ὄν[τι]ος | Μ[εγαλέ]ν[θ]ους (;) | [χαρ]μο[τήριον].— 2) Ἀυτόθι, τόμ. VI, σελ. 144, ἀρ. 16, καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν μετὰ διαφόρους τοῦ Τσοικαλᾶ, Dumont-Homolle, Kalinka, Cagnat καὶ Filow: «Imp(erator) Caesar M(arcus) Aurelius Antoninus A[ug](ustus) Germ(anicus) | | Imp(erator) U[tr]bis Co(n)s(ul) III, P(ater) p(atr)iae murum civitati Philippopolit[ana] s[tr]uxit | | P(antulejus) Gra[pt]iacus leg(at)us Aug(usti) pr(ot)retore) faciundum curavit. Ἡ τῆς Θράκης Φιλιππόπολις [ἐκ] δοθέντων | αὐτῆς χρο[ν]ιάτων ὑπὸ τοῦ θεο[φ]ιλῆτος Μ(άρκου) Αὐρ[ηλίου] Ἀντωνεῖνου Σεβ(αστοῦ) Γερμανικοῦ [ἡ]γου | | μένου τοῦ ἔθνους Παντουλείου Γραπ[τ]ιακοῦ τὸ τείχος ἔκτισε |».— 3) Αυτόθι, VI, σελ. 175, ἀρ. 17. «Imp(eratori) M(arco) Aur(elio) Severo Antonino et Juliae Domne (sic), matri castrorum et Aug(usti) vet(erani) eor(um)».— 4) M a r c u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 315.— 5) J o r d a n e s, Romana, ἐκδ. Mommsen, σελ. 37. «Philippus urbemque nominis sui in Thracia, quae dicebatur Pulprudeva, Philippopolim reconstruens nominavit».— 6) K. M u r t. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ἡ ἀρχαία Φιλιππόπολις, βουλγ. (antitschniat Plovdiv) ἔτ. 1928, σελ. 8—12 καὶ Αὐθις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως (Pak za antitschniat Plovdiv), ἔτ. 1928, σελ. 8—16.

ἐν αὐτῇ μέγιστα καὶ ἄλλα ἄττα κατασκευάσματα θαύματος ἄξια, ὧν ἴχνη κατέλαβον καὶ αὐτῆ»¹⁾).

Μαρμαρίνοι λοιπὸν καὶ καλλιπρεπεῖς ναοί, στοαί, κρήναι, στάδιον, θέατρον, βυλανεῖα ἐν τῇ ὑποκειμένη πόλει καὶ ἄλλα ἀναμφιβόλως κτίρια ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, οἷον τὸ πραιτώριον καὶ τὸ Σεβαστεῖον, ἐκόσμουσαν τὴν πόλιν, ἐφ' ὧν ἐπήνθει ἡ χάρις τῆς ἀναγεννηθείσης ἐπὶ τῶν Ἀντωνινῶν Ἑλληνικῆς τέχνης, ἥτις ἐπεξετάθη τότε ἐν ἀπάσῃ τῇ εὐδαιμονησάσῃ ἕνεκα τῆς μακρᾶς εἰρήνης καὶ εὐνομίας Θράκης καὶ ὧν ἴχνη μετὰ αἰῶνας καὶ καταστροφᾶς ἐπαλλήλους εὔρε καὶ ἡ Ἄννα ἢ Κομνηνῆ. Οὕτω τὸ κάλλος τῆς μεγαλοπόλεως ἀπέλαμπε πόρρωθεν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγχρόνου Λουκιανοῦ (120—190), ὅστις, ὡς φαίνεται, ἐπεσκέψατο τὴν πόλιν²⁾.

«Ἐρμῆς:—Οὐκοῦν εὐθὺ τῆς Θράκης ἀπιτέον.—Ἡρακλῆς: Εὐ λέγεις· οὐκοῦν ἠγήσομαί σοι τῆς ὁδοῦ· οἶδα γὰρ τὰ Θρακῶν ἅπαντα συχνάκις ἐπελθὼν. Καί μοι τήνδε ἤδη τραπώμεθα.—Ἐρμῆς: Ὅποιαν λέγεις;—Ἡρακλῆς: Ὅρατε, ὦ Ἐρμῆ καὶ Φιλοσοφία, δύο μὲν ὄρη μέγιστα καὶ κάλλιστα ὄρων ἀπάντων; Αἶμός ἐστι τὸ μεῖζον, ἡ δ' ἀντικρυ Ροδόπη πεδῖον δ' ἀναπεπταμένον πυροφόρον ἀπὸ τῶν προπόδων ἑκατέρων εὐθὺς ἀρξάμενον καὶ *τινας λόφους τρεῖς πάνυ καλοὺς ἀνεστηκότας οὐκ ἀμόρφους τὴν τραχύτητα, οἷον ἀκροπόλεις πολλὰς τῆς ὑποκειμένης πόλεως*³⁾. *Καὶ ἡ πόλις γὰρ ἤδη φαίνεται.*—Ἐρμῆς: Νῆ Δί', ὦ Ἡράκλειε, *μεγίστη καὶ καλλίστη ἀπασῶν. Πόρρωθεν οὖν ἀπολαμβάνει τὸ κάλλος* καὶ τις ποταμὸς μέγιστος παραμειβεται, πάνυ ἐν χερῶ ψαύων αὐτῆς.—Ἡρακλῆς: Ἐβρός μὲν οὗτος, ἡ δὲ πόλις *ἔργον Φιλίππου ἐκείνου*».

§ 6. Τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς μεγαλοπόλεως μαρτυροῦσι καὶ τὰ νῦν ἐν ταῖς λιθυστρώτοις ὁδοῖς τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐνιαχοῦ τῆς ὑποκειμένης πόλεως καὶ τὰ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν οἰκιῶν ἐστρωμένα τῆδε κακεῖσε μάρμαρα, ὡς καὶ τὰ ἐν λειψάνοις Βυζαντιακῶν τειχῶν, ἅπερ

1) Ἀ ν ν η ς Κο μ ν η ν ῆ ς. Ἄλεξ. ΧΙΥ, 8.—2) Λ ο υ κ ι α ν ο ῦ, Δραπέται, 25.—3) Ἐνεκα τῶν τριῶν ἰσοψῶν σχεδὸν κορυφῶν τῶν τριῶν περικτειχισμένων λόφων, ἐφ' ὧν ἰδρυθῆ ἀρχιθῆεν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἡ πόλις, καὶ οὔτινες ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἐλεκτανεῖσης τῆς πόλεως ἐν τῇ πεδιάδι ὑπ' αὐτοὺς ἀπετέλεσαν τὴν, μεγάλην τῆς ἀκρόπολιν σχήματος τριγωνοειδοῦς ὁ ἐρχόμενος εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς τότε στρατιωτικῆς Ρωμαϊκῆς ὁδοῦ εἴτε ἐξ ἀνατολῶν (Ἀδριανουπόλεως) εἴτε ἐκ δυσμῶν (Σερδικῆς) καὶ βλέπων ἐξελισσομένην πρὸ αὐτοῦ τὴν ὑποκειμένην πόλιν ἐνόμιζεν ὅτι ἕκαστος τῶν τριῶν λόφων ἀπετέλει ἰδιαν ἀκρόπολιν, ὅθεν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν αὐτὴν Τ ρ ῖ λ ο φ ο ν π ό λ ι ν. Καὶ σήμερον ἀκόμη μεθ' ὅλην τὴν ἰκανὴν λατόμησιν τῶν κορυφῶν τῶν λόφων ὁ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἴτε ἐκ Κων/πόλεως εἴτε ἐκ Σοφίας προσεγγίζων ὁμοιοτρόπω, βλέπει τὴν πόλιν ἐξελισσομένην πρὸ τῶν ὀμμάτων του ὡς ἐν πανοράματι.

ἐλήφθησαν ἐξ ἠρειπωμένων κτιρίων καὶ τὰ πολλαχοῦ τῆς ὑποκειμένης πόλεως ἀνασκαπτομένου τοῦ ἔδαφους εἰς βάθος μέχρι τεσσάρων καὶ πλέον μέτρων ἀνευρισκόμενα συντρίμματα μαρμαρίνων κιονοκράνων Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ τὸ πλείστον, ἐπιστυλίων, σπονδύλων, κιόνων ραβδωτῶν καὶ μῆ, βωμῶν, φατνωμάτων, γείσων, θριγκῶν κτλ., ἅτινα τεμαχίζονται ὡς οἰκοδομήσιμος ὕλη. Ἀκέραια καὶ ἀνέπαφα ἀνευρέθησαν μόνον ὀκτώ μαρμάρινα ἡμικιονόκρανα Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, κατακεχωσμένα ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβοταῶν¹⁾, ἅτε, ὡς εἰκάζεται, μὴ γενομένης πανιελῶς χρήσεως αὐτῶν. Ταῦτα καὶ τινὰ ἄλλα διασωθέντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον ἀκέραια ἀρχιτεκτονικὰ εὐρήματα, οἷον κιονόκρανα, ζυφόροι, ἐπιστύλια μετὰ κυματίων, ὡς τὰ ἐν τῷ Ἐρεχθεῖφ, γείσα, σίμαι, φατνία ἐναπόκεινται ἐν τῷ μουσεῖφ τῆς πόλεως.

Τὴν ὑπαρξιν δὲ πλείστων ναῶν καὶ ἀγαλμάτων τῶν θεῶν ἐν τῇ πόλει μαρτυροῦσι καὶ αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων παραστάσεις ναῶν μετὰ ἢ ἀνευ ἀγαλμάτων θεῶν καὶ ἀγαλμάτων τῶν λατρευομένων κατ' ἐξοχὴν ἐν γένει θεῶν ἐν τῇ πόλει. Τῶν ἀγαλμάτων τούτων τινὰ ἦσαν ἀντίτυπα τῶν καλλίστων ἔργων μεγάλων καλλιτεχνῶν, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος λ. χ. Σαυροκτόνου καὶ Λυκείου τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Λυσίππου. Ἐκ τοῦ ἐπὶ μεταλλίων εἰκονιζομένου ὀκταστύλου ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσφ αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἐρμού ἢ ἐξαστύλου ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσφ αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἡρακλέους μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξίς Ἐρμείου καὶ Ἡρακλείου ἐν τῇ πόλει. Ὡσαύτως ὁ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡλιογαβάλου χαρασσόμενος τιμητικῶς τῆς πόλεως τίτλος, ὡς προεργήθη, *νεωκόρος* δηλοῖ τὴν ὑπαρξιν ναοῦ ἰδρυθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος θεοῦ, τοῦ Σεβαστείου²⁾, ἀναμφιβόλως ἐν τῷ περιοπιτότερω τῆς ἀκροπόλεως μέρει.

Περὶ τῆς θέσεως τῶν ναῶν οὐδὲν θετικῶς γινώσκομεν πλὴν τῆς τοῦ Ἀσκληπείου, κειμένου ἐν τῷ ἀνατολικῷ τῆς πόλεως τμήματι, διαπιστωθέντος τούτου ἐσχάτως ἐξ εὐρέσεως κατ' ἀνασκαφὰς μεγάλου εἰς τοὺς θεοὺς τῆς ὑγείας ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου³⁾. Ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων ὄμως θεμελιῶν καὶ μαρμάρων, ὁσάκις γίνεται βαθεῖα ἐκσκαφὴ πρὸς θεμελίωσιν νεοδμήτου κτιρίου, εἰκάζεται ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ναῶν ἔκειντο ἐν τῷ ἀνατολικῷ καὶ νοτιῷ τῆς ὑποκειμένης πόλεως μέρει παρ' αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει. Ὡσαύτως ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως κωνοειδοῦς λόφου *Νυμφαίου* (Τζινδὲν-τεπέ) γενομένων ἀνασκαφῶν διεπι-

1) Diacovitch B. La frise des divinités salutaires de la Thaaee. Annuaire de la bibl. nat. à Plovdiv, ἐτ. 1921, σελ. 160.—2) Ἴδε κατωτέρω § 9.—3) Ἴδε Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Ἱερὸν τοῦ Ζυμυδρηνοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Θράκη, «Θρακικά», τόμ. ΙΓ'. σελ. 269. σημ. 1.

στώθη ἐπ' αὐτῆς ἢ ὑπαρξίς ναΐσκου ¹⁾ ἀναμφιβόλως τοῦ Κενδρισέως ἢ Κενδρισηνοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλεως, καὶ χαμηλότερον ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς κλιτύος ἐτέρου κατὰ νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Κορμμοδου ²⁾. Ἐξ ἄλλου δὲ νομίσματος τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα παριστάντος ἐπὶ λόφου οὐχὶ ὑψηλοῦ ναὸν τετράστυλον μετ' αἰτώματος καὶ παρ' αὐτῷ ταπεινότερον κτίριον ἄνευ αἰτώματος ³⁾ δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν πρὸ ἑκατονταετίας μεγάλων μαρμαρίνων πλακῶν ἐπεστρωμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους Ἡράκλειον καὶ παρ' αὐτῷ τὸ πραιτώριον, οὐ μακρὰν δὲ ὑψηλότερον βορείως ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν, ὅπου ἀνευρέθησαν κατακεχωσμένα τὰ προειρημένα ἡμικιονόκρانا, τὸ Σεβαστεῖον, τ. ἔ. ὁ τοῦ αὐτοκράτορος θεοῦ ναός, ὅστις κατὰ τὸ προμνημονευθὲν νόμισμα ἦτο ὀκτάστυλος ⁴⁾. Καὶ αὐτῇ ἄλλως τε ἢ προσωνυμία τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος Σαράϊ τελεῖ κατὰ τὸν Ἐβλιᾶ δηλοῖ τὴν ὑπαρξίν ἐπὶ τοῦ λόφου λειψάνων μεγαλοπρεπῶν κτιρίων (ἀνακτόρων=σαράϊ).

Ἐν γένει δὲ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων τυχαίως δι' οἰκοδομητικὰς ἀνάγκας ἐκσκαφῶν εὐρέθησαν πολλαχοῦ λείψανα οἰκοδομιῶν, ἀλλ' ἀδύνατος εἶναι ὁ καθορισμὸς αὐτῶν ἔνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου κατὰ διαφόρους χρόνους μετ' ἐπιγενομένας καταστροφὰς ἀνοικοδομήσεως διαφόρων κτιρίων. Οὕτω ἐν ᾧ χώρῳ ἀπαντῶσι λ. χ. τὰ θεμέλια καὶ ἴχνη ἀρχαίων ναῶν καὶ μαρμαρίνων κτιρίων, ἐν τῷ αὐτῷ ἀπαντῶσιν ἐπ' αὐτῶν ἢ παρ' αὐτοῖς καὶ κλινοθήκιστοι τοῖχοι τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ τῶν Βυζαντιακῶν καὶ αὐτῶν τῶν Τουρκικῶν χρόνων. Τὰ καθορισθέντα ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων δημοσιῶν κτιρίων ἢ μᾶλλον αἱ θέσεις αὐτῶν ἀκριβῶς, διότι τὰ λείψανα κατεχώσθησαν πάλιν ἀνευρεθέντων ἐπ' αὐτῶν οἰκοδομιῶν, εἶναι: Τὸ στάδιον ⁵⁾, τὸ θέατρον ⁶⁾, ναὸς πρὸςτυλος ⁷⁾, ὑδραυλικὸν

1) T s o u k a l ā Γ. Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1851, σελ. 11 § 14.—D o b r u s k y, Sborník, τόμ. XVIII, ἔτ. 1901, σελ. 806.—2) G e r a s s i m o w T h. Νομίσματα καὶ μετάλλια τῆς Φιλιππουπόλεως, βουλγαριστι. Annaire du Musée nat. à Sophia, ἔτ. 1951—34, σελ. 125.—3) Αὐτόθι.—4) Ἴδε κατωτέρω § 9.—5) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἢ ἀρχαία Φιλιππούπολις, ἔτ. 1928, σελ. 8—12 καὶ Αὐθις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως, σελ. 8—16, βουλγαριστι. καὶ Ἡ ἀνάθησις τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, βουλγαριστι ἐν τῇ ἐπισήμῳ τοῦ δήμου τῆς Πλόβδοφ ἐφημερίδι, ἔτ. 1932, ἀρ. 108. 6) Κ. Ο ἰ κ ο ν ὀ μ ο υ, Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1819, σελ. 25 § 1β'.—Γ. T s o u k a l ā, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 28, § 37.—J i g e s e k - A r g h y r o w, Ὀδοποικόν, σελ. 131.—7) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Annaire de la bibliot. nat. à Plovdiv, ἔτ. 1929, σελ. 188. ΠΙ.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, *Θρακικά*, τόμ. VI, ἀρ. 66 καὶ τόμ. II, σελ. 21, V.

καὶ ἡλιακὸν πολυγωνικὸν ὠρολόγιον¹⁾, ἰδιόρρυθμον δίθολον καὶ πλινθό-
κτιστον κτίριον²⁾, τὸ Ἀσκληπιεῖον³⁾, βαλανεῖον. Ὡσαύτως ἐκ τῶν λειψά-
νων τῶν τειχῶν τῆς τε ἀκροπόλεως, Ἑλληνικῶν, Ἑλληνιστικῶν, Ρωμαϊκῶν
καὶ Βυζαντιακῶν καὶ τῆς ὑποκειμένης πόλεως Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντιακῶν
καθορίζεται ὁ περίβολος τῆς μὲν ἀκροπόλεως (τῆς ἀρχικῆς πόλεως) ἀκρι-
βῶς, οὐδαμῶς μετακινήθεις ἀνά τοὺς αἰῶνας μετὰ πολλὰς ἀνακτίσεις, τῆς
δὲ ὑποκειμένης πόλεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐλλεῖπει ἐπαρχῶν ἰχνῶν⁴⁾.

Ἀγάλματα τῶν λατρευομένων θεῶν, τῶν κοσμοῦντων, ὡς εἰκός,
τοὺς ναοὺς ἢ ἀνδριάντες αὐτοκρατόρων ἢ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν, εἰ

1) Τοῦ αὐτοῦ, τὰ ἀρχαῖα δημόσια ὠρολόγια ἐν Φιλιππουπόλει, βουλγαρι-
στὶ ἐν τῇ ἐφημ. τοῦ δήμου τῆς Πλόβδη, ἔτ. 1932 ἀρ. 112—114.—2) A. B a s c h -
m a k o w, Echos Roumeliotes, Louvain, ἔτ. 1888, σελ. 14.—3) D i a c o w i t c h
B., La frise des divinités sanitaires de la Thrace et la culte d'Esculape à Philirpo-
polis. Annuaire de la bibloth. nat. à Plovdiv, ἔτ. 1921, σελ. 172—176.

4) Ἀνάγλυφος τοπογραφικὸς χάρτης τοῦ περιβάλλοντος τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπό-
λεως καὶ τοῦ τῆς ὑποκειμένης πόλεως ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ὑπὸ κλίμακα ἐπιφανείας
1 : 2000 καὶ ὕψους 1 : 1000 ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τοῦ φιλοπόνοιο διευθυντοῦ τῆς παι-
δαγωγικῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἀκαδημίας Μαρίνου Πετρώφ καὶ ἐξετέθη ἐν τῇ βιο-
μηχανικῇ τῆς πόλεως ἐκθέσει τοῦ 1936. (Κ. Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ : ἡ Φι-
λιππούπολις πάλαι καὶ νῦν, Ἐφημ. Μ π ο ρ μ π ᾶ Φιλ)πόλεως, 30 Ἀπριλίου
1936). Ὁ περίβολος τῆς ὑποκειμένης πόλεως ἐχαράχθη κατὰ τὰς ἐνδείξεις καὶ
ὑποθέσεις ἡμῶν. Τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ἀκολουθεῖ ἐν τῷ χάρτι του (τὸ φρούριον
τῆς Φιλιππουπόλεως κτλ. Contributions κλπ. ὡς ἀνωτέρω), καὶ ὁ Δ. Τσόντζεφ
εἰς τὴν βορειάν, ἀνατολικὴν καὶ νοτιάν μέχρι τοῦ λόφου τοῦ ὠρολογίου πλευράν.
Ἡ δυτικὴ πλευρὰ, ἣν χαράσσει οὗτος κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ προειρημένου
λόφου μέχρι τῶν ὑπωρείων τοῦ Μουσαίου κατ' ὑπόθεσιν ἐπὶ οὐδεμιᾶς ἐνδείξεως
στηρίζεται. Ἐπὶ τῆς κατευθυνσεῶς τῆς κατὰ τὰς γενομένας ἐσκαφὰς πρὸς ἀνε-
γερσιν κτιρίων πανταχοῦ οὐδὲ ἴχνος θεμελίων τείχους ἢ συνουκισμοῦ ἀπεκαλίφθη,
τοῦ ἐδόφους ὄντος μέχρι βάθους 4 μέτρων παρθένου. Πολλῶ ὅμως ἐσωτέρω ἀπε-
καλύφθη μέρος τοῦ Ρωμαϊκοῦ τείχους τῆς πλευρῆς ταύτης μέχρι βάθους 4 μέτρων
ἀπὸ τῆς νῦν ἐπιφανείας, κατ' ὅλον τὸ μήκος τῆς νοτιανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ
καταρριφθέντος Κουρσοῦμ-χάν ὀλίγῳ ἐσωτέρω αὐτῆς ἐνὸς τοῦ χανίου. Τὸ
τείχος τοῦτο κατὰ τὴν ἐκβάθυσιν τοῦ χώρου τοῦ χανίου ἐπὶ μῆνας καὶ μετὰ πολ-
λοῦ μόχθου ἔνεκα τῆς στερεότητός του κατηδαφίζετο παρακολουθούντων τῶν πέ-
ριξ ἀγοραίων καὶ τῶν ἐκεῖθεν διαβατῶν. Ἀπορίας ἀξίον, πῶς διέλαθε τοῦτο τὸν
φιλόπονον καὶ ἀκριβολόγον διευθυντὴν τῆς βιβλιοθήκης. Ὅθεν δέον ἡ δυτικὴ πλευ-
ρὰ τοῦ περιβάλλοντος ἐν τῷ χάρτι του νὰ διορθωθῇ χαρασσομένη ἐσωτέρω καὶ πολλῶ
ἐγγυτέρω τοῦ δυτικοῦ τῆς ἀκροπόλεως περιβάλλοντος παραλλήλως σχεδὸν αὐτῷ καὶ
μηνιοειδῶς καταλείπουσα ἔξω τὸ Κουρσοῦμ-χάν (νῦν κρεαταγοράν), περιλαμβάνουσα
ὅμως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ κατερριμμένον ἤδη Βεζεστίνιον. (Ἴδε καὶ Κ.
Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, βιβλιογραφία τῆς προειρημένης τοῦ Τσόντζεφ συγ-
γραφῆς, «Θρακικά», τόμ. ΙΒ'. (1939), σελ. 394-395). Τὸν χάρτην τοῦ Τσόντζεφ τῶν
δύο περιβάλλοντος τῆς πόλεως, τ. ἔ. τοῦ τῆς ἀκροπόλεως (ἀρχικῆς πόλεως) καὶ τοῦ
τῆς ὑποκειμένης πόλεως ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Χρ. Δάναφ ἐν τῇ Paulys Real-Encykl.
ἐν τῇ λ. Philirropolis.

καὶ ἱκανὰ ἀνδρομήκη βάρη αὐτῶν περιεσώθησαν, μέχρι τοῦδε δὲν ἀνευρέθησαν, πλὴν ἑνὸς Ρωμαίας εὐγενοῦς γυναικὸς ἐν ἱματίῳ φυσικοῦ μεγέθους, ἀλλ' ἀτέχνου, δύο κορμῶν τοῦ μὲν ἀνδρὸς τοῦ δὲ γυναικός, εὐρισκομένων νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς πόλεως, μιᾶς κεφαλῆς καλῆς τέχνης ἱκανῶς, κατακειμένης ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σοφίας, ὡσαύτως ἑτέρας, πιθανῶς τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμιου Σεβήρου, κεκομμένης ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἀδριάντος. Μνημονευτέα ὡσαύτως δύο μαρμάρινα ἀγαλμάτια ἀπὸ τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος κατακεείμενα νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σοφίας, ὧν τὸ μὲν ὕψους 0,985 τοῦ μ ἀκέφαλον δυστυχῶς ἀπεικονίζει κατὰ τὸν Filow¹⁾ Μοῦσαν, πιθανῶς τὴν Ἑρατὸ ἐν χιτῶνι καὶ ἱματίῳ, τὸ δὲ μήκους 0,35 καὶ ὕψους 0,205 ἀπεικονίζει ταῦρον, ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν καλὴν τοῦ τέχνην καὶ τὴν ἐντελῆ τοῦ μαρμάρου λείανσιν²⁾. Οὐδαμῶς δ' ἀπίθανον τὸ πρῶτον νὰ προέρχηται καὶ ἐκ προγενεστέρων χρόνων ἐκ συμπλέγματος τινος τῶν Μουσῶν, ἐφ' οὗ ἀποκοπείσης τεχνηέντως τῆς κεφαλῆς προσηρμόσθη ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος ἢ κεφαλὴ αὐτοκρατειρας τινός, ἣτις καὶ ἀπώλετο.

Πλεῖστα ὅμως μικρὰ ἀνάγλυφα τοῦ Θρακὸς ἱπέως—τοῦ Κυρίου Ἡρωος καὶ ἄλλων θεῶν, ὡς καὶ νεκροδείπνων, μικρὰν ἢ μηδεμίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν ἔχοντα ἀνευρέθησαν ἐν τῇ πόλει καὶ πρὸ παντὸς περὶ αὐτὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς,—προφανῆ βαναυσουργήματα ταῦτα—, ἀπερ ἦσαν ἀναθήματα προσφερόμενα τοῖς θεοῖς εἰς τοὺς ναοὺς κατ' εὐχὴν ἢ εὐχαριστήρια ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ ἢ τινὰ τούτων ἐκόσμουσαν τὰς ἐστίας τῶν οἰκῶν, ὡς τῶν ἐφεστιῶν οἰκογενειακῶν θεῶν, ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον ἀκριβῶς εἰκόνες ἀγίων κοσμοῦσι τὰ εἰκονοστάσια ἐκάστης οἰκογενείας.

§ 7. Εἰς τὴν Φιλιππόπολιν ὡς τῆς ἐπαρχίας μητρόπολιν συνήρχοντο κατ' ἔτος ἀπεσταλμένοι τῶν ἄλλων ἐπαρχιακῶν πόλεων εἰς σύνοδον, εἶδος Ἀμφικτιονίας, ἣτις κατὰ τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καρακάλλα (211) καλεῖται *Κοινὸν Θρακῶν*. Ἡ προσωνομία αὕτη τῆς συνόδου ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ: «...εὐεργέτην τοῦ Θρακῶν Κοινοῦ», καὶ «τὸ Κοινὸν τῶν πόλεων τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας»³⁾. Τοῦτο προφανῶς ἦτο λείψανον τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν Θρακῶν τῶν φύλων συνδέσμου⁴⁾. Ὁ σκοπὸς τῆς συνόδου δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωστός, πάντως ὅμως ἀφεώρα εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ λήψιν ἀποφάσεων περὶ τελέσεως ἑορτῶν ὑπὲρ τοῦ ἐκάστοτε οὐτοκράτορος θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου

1) Filow B. *l'art antique en Bulgarie, Sophia*, ἔτ. 1925, σελ. 53, εἰκὼν 41.

—2) Γ ο ὕ α ὀ τ ο ὕ, *Sculptures antiques de Philippopolis, ἐν τῷ annuaire jubilaire Diacovitch*, ἔτ. 1925, σελ. 111 καὶ ἐξῆς.

3) K a l i n k a, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 102, ἀρ. 106.—Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ἰ δ ο υ, *Συλλογὴ κτλ. «Θρακικά»*, τόμ. VI, ἀρ. 22.—4) Σ. Σ α κ κ ε λ α ρ ἰ ἄ δ ο υ, *Πόλεις καὶ θέσμιμα Θράκης*, σελ. 197.

αὐτοῦ, εἰς τὴν τέλεσιν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, ὧν μετεῖχον πάντες οἱ Θραῖκες καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων τακτικὴν ἐπικοινωνίαν αὐτῶν.

Τὸ *Κοινὸν Θρακῶν* πιθανῶς συνεζήτει καὶ περὶ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ διαγωγῆς τῶν κατὰ τόπους διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐξέφραζε διὰ τοῦ προέδρου του εἰς τὸν ἐκάστοτε τῆς ἐπαρχίας διοικητὴν τὰς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ χρηστικῇ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίας διοικήσει ἢ διευτύπου πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ τὸν αὐτοκράτορα παράπονα ἐπὶ ὀλιγωρίᾳ τοῦ καθήκοντος ἢ καταπίεσει τοῦ λαοῦ ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, ἀπεφάσιζε δ' ἅμα καὶ περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντων εἰς τὸ αὐτοκράτορα καὶ εἰς ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα καὶ εἰς τοὺς θεοὺς, περὶ στήσεως ἀναθηματικῶν στηλῶν, περὶ ἰδρύσεως ναῶν καὶ βωμῶν καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἥττονος σπουδαιότητος ζητημάτων ¹⁾. Ἐπιγραφὴ τις, ἐν ἣ τὸ μνημονευόμενον *Κοινὸν τῶν ἐπὶ Θράκης Ἑλλήνων* εἶναι ἀνάλογον τῷ *Κοινὸν Θρακῶν* διαπιστοῖ τοῦτο ²⁾.

Τὸ *Κοινὸν Θρακῶν* συνήρχετο πιθανῶς εἰς τὸν καθιερωμένον τῷ αὐτοκράτορι ναόν, τὸ *Σεβαστεῖον templum Augusti*, ὃν ἰδρυσεν ἡ πόλις ἀναμφιβόλως ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως μεγαλοπρεπῆ, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν τιμητικὴν προσωνυμίαν *νεωκόρος*. Ἐξέλεγε δὲ καὶ τὸν τοῦ ναοῦ ἀρχιερέα, ὅστις ὡς πρόεδρος διηύθυνε τὰς ἐργασίας τῆς συνόδου καὶ τοὺς τελουμένους ἀγῶνας καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀπαντῶντων ἐν ἐπιγραφαῖς *Ἀσιάρχης, Γαλατάρχης, Κιλικιάρχης*, ἅπερ εἶναι προσωνυμίαι ἀρχιερέων ³⁾, ὠνομάζετο *Θρακάρχης* ⁴⁾, ἀπολαύων μεγίστης τιμῆς παρὰ τοῖς Θραξίν.

1) M a r q u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 503 καὶ ἐξῆς.—2) Ἐπιμελητευόντος Μαξίμου Σουσιῶνος, γραμματεύοντος Ἀῆλου Λουκίου Φροντίου τὸ Κοινὸν τῶν ἐπὶ Θράκης Ἑλλήνων κατεσκευάσθη. Συναγόμενοι δὲ εἰσὶν οἵδε: Ἡρακλιανός, Φλαβιανός, Εὐτύχης, Ἀπελλικῶν, Ἀπολλόδωρος. Φιλάρετος, Φιλίσκος, Πολίων, Πρόκλος. D u m o n t - H o m o l l e, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 334, ἀρ. 37—Πρβλ. καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 22 ἐπιγρ. ἐν τῇ Συλλογῇ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VI, καθ' ἣν τὸ Κοινὸν τῶν πόλεων τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας ἐγείρει στήλην εἰς αὐτοκράτορα.—3) M a r q u a r d t, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. I, σελ. 515—4) Ἀ(σούκιος) Αὐ(ρήλιος) Ρούφος Ρούφου τοῦ Θ ρ α κ ἄ ρ χ ο υ τὸν Π ύ θ ι ο ν τῇ μητροπόλει. Εὐτυχῶς Ἐπιγραφὴ ἐκ Φιλιππουπόλεως—C a g n a t ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. 707. Ὡσαύτως καὶ δύο ἄλλαι μετὰ τοῦ Θ ρ α κ ἄ ρ χ η ς ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως κεκομμένα, K. M u r t. Ἀπ ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Συλλογὴ κτλ. «Θρακικά», τόμ. VI ἀρ. 21 καὶ 22. Ὡσαύτως «Αἰλ(ιος) Κόττος τοῦ Θρακάρχου» ἐκ Σερδικῆς, D o b r u s k y, Sbornik, τόμ. II, ἀρ. 7 καὶ K a l i n k a, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 75, ἀρ. 83 καὶ Ζήθος πραγματευτῆς Εὐσοχίου Κέλερος Θρακάρχου κτλ.» ἐκ Τραϊανῆς Ἀγούστης, D a n o w, Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. XI. (1937), σελ. 196, ἀρ. 2.

Ἐὰν ὁμοῦς γένῃ ἀσπαστὴ ἢ γνώμη τοῦ Perrot¹⁾ ὅτι οἱ Ἀσιάρχαι, Γαλατάρχαι, Κιλικιάρχαι δὲν ἦσαν ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ἀπλῶς ἄρχοντες ἐφορεύοντες τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἀγῶνων, τελουμένων συγχρόνως μετὰ τῆς συνόδου τοῦ *Κοινοῦ τῶν πόλεων* τῆς ἐπαρχίας καὶ χορηγοῦντες ἐξ ἰδίων ἄπασαν ἢ μέρος τῆς διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ ἑορτὰς δαπάνης, ὡς οἱ *ἀγορονόμοι* (aediles) ἐν Ρώμῃ καὶ οἱ *χορηγοὶ* ἐν Ἀθήναις, ἐπομένως ἔνεκα τούτου ἔδει νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν εὐπορωτάτων τῆς πόλεως ἢ τῆς ἐπαρχίας, τότε δέον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέως τοῦ Σεβαστείου δὲν συνέλιπεν ἀεῖποτε μετὰ τοῦ τοῦ *Θρακάρχου*, ἂν ὁ ἀρχιερεὺς δὲν ἦτο εὐπορος. Οὕτως ἄλλος ἦτο ὁ ἐκλεγόμενος ἀρχιερεὺς, ὁ τοῦ *Κοινοῦ Θρακῶν* προεδρεύων καὶ ἄλλος ὁ *Θρακάρχης*, ὁ τῶν ἑορτῶν καὶ ἀγῶνων ἐφορεύων καὶ χορηγῶν ἅμα²⁾).

§ 8. Κατὰ τὰς μέχρι σήμερον εἰδήσεις ἀγῶνες τελούμενοι ἐν Φιλιππούπολει ἦσαν τὰ *Ἀλεξάνδρεια* πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἰδρυθέντες ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα³⁾, τοῦ φερομένου ἐπὶ τῶν μεταλλίων τῆς πόλεως ΑΥΤ(οκράτωρ) Κ(αῖσαρ) Μ(ᾶρκος) ΑΥΡ(ήλιος) ΣΕΥ(ήρου) ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, ὡς καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς. Τὰ *Πύθια* πρὸς τιμὴν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος «... Πύθια ἐν Φιλιππούλει ...» κατὰ νομίσματα καὶ ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Ἡρακλείᾳ⁴⁾, οἵτινες ἐτελοῦντο ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καρακάλλα συγχρόνως μετὰ τῶν Ἀλεξανδρείων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ὠραίων ὀρειχαλκίων μεταλλίων, ὧν ἡ μὲν ἐμπροσθία ὕψις φέρει τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ πλήρους τοῦ ὀνόματος περίξ, ἡ δὲ ὀπισθία πάλιν τὸν αὐτοκράτορα ὡς ὀπλίτην ὀρθὸν κρατοῦντα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς σφαιραν, ἐφ' ἧς ἴσεται ἀντιμέτωπος πρὸς αὐτὸν ἡ πτεροφόρος Νίκη μετὰ στεφάνου εἰς τὴν χεῖρα, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς δόρυ καὶ περίξ τὴν ἐπιγραφὴν «Κοινὸν Θρακῶν Ἀλεξάνδρεια ἐν Φιλιππούλει»⁵⁾ καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ ὀπίτου ἐν τῷ μέσῳ «Πύθια»⁶⁾. Τὰ *Κενδρίσια* πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου Κενδρισεῶς ἢ Κενδρισηνοῦ Ἀπόλλωνος, οἵτινες ἀναμφιβόλως ἦσαν οἱ παλαιότατοι, διότι ὠνομάσθησαν ἐκ τοῦ τοπωνυμίου τοῦ πρώτου τῶν Θρακῶν συνοικισμοῦ, ὀνομαζομένου *Κενδρισεῶς*⁷⁾, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη βραδύτερον ἡ φερώνυμος τοῦ Φιλίπ-

1) D a r e m b e r g e t S a g l i o, dictionnaire des antiquités ἐν ταῖς λ. Ἀσιάρχης-Γαλατάρχης.—2) Πρβλ. καὶ Κ ο ι ν ὸ ν καὶ Κ ο ι ν ἂ Ἀσίας παρὰ V. C h a p o t : La provence Romaine proconsulaire d'Asie, σελ. 454 καὶ ἐξῆς.

3) Ἡ ρ ω δ ι α ν ο ῦ, IV, 8.—4) D u m o n t - H o m o l l e, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 392 ἀρ. 74s.—C I A, τόμ. III, ἀρ. 129. 5) Διὰ τὴν ἀκριβείαν τὸ —ι π ο π ὄ λ ι εἶναι μικροτέροις γράμμασι κεχαραγμένον ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ ὀπίτου.—6) B e c k h e l, doctrina num. veterum, τόμ. II, 48.—7) Ἴδε, Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο -

που πόλις, (πρβλ. τὰ Δήλια, Νέμεα, Ἴσθμια, Ὀλύμπια). Οὗτοι ἐπὶ Ἡλιογαβίλου, φερομένου ἐπὶ τῶν μεταλλίων τῆς πόλεως ΑΥΤ(οκράτωρ) Κ(αῖσαρ) Μ(ᾶρκος) ΑΥΡ(ήλιος) ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, συνηνώθησαν μετὰ τῶν Πυθίων καὶ μεταβλήθησαν προφανῶς ἀπὸ τοπικῶν εἰς πανθρακικοὺς κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν τῇ πόλει, δυστυχῶς κεκομμένην: «τὸν ἀγωνοθέτην τῶν πρώτων Πυθίων Κενδρεισίων... Σελάστην...» ἢ κατὰ τὸν Χρ. Δάνωφ «[εἰ]σελαστικῶν ἀγώνων»¹⁾. Πάντες οὗτοι οἱ ἀγῶνες ἦσαν γυμνικοί, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἐπὶ νομισμάτων ἀθλητικῶν καὶ ἀγωνιστικῶν παραστάσεων, καὶ ἐτελοῦντο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πόλεως κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Ἑλλάδι τοπικῶν ἢ πανελληνίων.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες ἠκολουθοῦντο, ὡς ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὑπὸ μουσικῶν, πιθανῶς δὲ καὶ θεατρικῶν παραστάσεων τραγωδιῶν τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἐλατρεῦτο ὁ Ἀπόλλων καὶ ὡς κιθαρωδὸς καὶ μουσηγέτης κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως εἰκόνας αὐτοῦ καὶ ἡ πόλις εἶχε καταστῆ πνευματικὸν τῶν Θρακῶν κέντρον, εἰς ὃ πρὸς χρηματισμὸν κατέφρουγον κατὰ τὸν εἴρωνα καὶ θυμόσοφον Λουκιανὸν πάντες οἱ ψευδοφιλόσοφοι²⁾. Τὴν ὑπαρξιν δὲ διασήμων ἐν τῇ πόλει ἀοιδῶν μαρτυρεῖ καὶ περισωθὲν ἀπὸ τῶν αὐτῶν χρόνων ἐπιτύμβιον ἐλεγείον εἰς ἀοιδὸν καὶ ποιήτριαν, ἐπικληθεῖσαν ἐπὶ τῇ τέχνῃ τῆς **Μοῦσα** ἢ **Πιερίς**, ἧς καὶ ὁ ἀνὴρ Μάξιμος ἦτο θιασώτης τῶν Μουσῶν, ποιητῆς καὶ μελοποιός³⁾. Τὸ ἐπίγραμμα δυστυχῶς κεκομμένον ἔχει καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν ὧδε :

«Τὴν καὶ Μούσαισιν γ' [εἶσον] χέλους Παρνασο[ῖο] ἠδεῖς⁴⁾
 φθόγγους εἰ[σαν καὶ] χειρὸς [ἐ]κ [μελψαμένην]
 καὶ κληθεῖσαν Πειριδῶν αὐτοῖσιν ἐπ' ἔργοις,
 — καὶ γὰρ ἐκεῖθεν μοι μουσικὸν ἦν ὄνομα, —
 θάψεν ἀνὴρ, ἴδρις Μουσῶν μέλεσιν τε ρυθμοῖς τε,

λίδου περὶ τοῦ παλαιοτάτου ὀνόματος τῆς Φιλιππουπόλεως Κενδρεισός καὶ τοῦ μετ' αὐτὸ Εὐμολιπιάς ἐν τοῖς «Θρακικοῖς», τόμ. I (1928), σελ. 336—349 καὶ ἐν τῷ Annaire de la bibl. nat. à Plovdin, ἔτ. 1926, σελ. 87-95.

1) Τοῦ αὐτοῦ, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VII, ἀρ. 155.—2) Λουκιανὸς, Δραπέται.—3) Τὴν ὑπὸ τῶν Φιλιππουπολιτῶν θεραπείαν τῶν Μουσῶν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ προμνημονευθέντος ἀγάλματος Μούσης, πιθανῶς ἐκ συμπλέγματος τῶν ἐννέα Μουσῶν (ἴδε ἀνωτέρω § 6) καὶ τὰ ἐπιτύμβια ἔμμετρα ἐπιγράμματα.—4) Ὁ πρῶτος στίχος συμπληρούμενος κατὰ τὰ τετριμμένα γράμματα γίνεται ἐπτάμετρος· τοιοῦτοί ὅμως ἀπαντῶσι καὶ ἐν ἄλλοις ἐπιγράμμασι.

Μιάξιμος, — ἔζευξαν Πειερίδες γάμον (ῶ), —
 ῶ και παῖδας ἔλειπον ἐνίμ μεγάροισι, θύγι[τρ]ας
 Μαντώ, [κλεινόν] προσκτ[ησαμέ]νην ὄνομα
 [μάντιος, — οἶα τ' ἦν γε τὸ μέλλον (;)] γινῶναι [ἄπασιν] . . . »¹⁾

§ 9. Ἡ Φιλιππούπολις τὸ πρῶτον καλεῖται *νεωκόρος*²⁾ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Ἡλιογαβύλου (218—222), διότι, ὡς φαίνεται, ἐπ' αὐτοῦ ἐτιμήθη διὰ τῆς νεωκορίας³⁾. Αὕτη ἡ τιμητικὴ προσωνυμία παρειχετο εἰς πόλεις, ἰδίως ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, αἵτινες μετὰ παραχωρηθεῖσαν ἄδειαν ἀνήγειρον τῷ αὐτοκράτορι ναὸν καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ διοργανοῦσαι ἅμα καὶ ἀγῶνας⁴⁾. Πόλεις τινὲς φέρουσι τὴν προσωνυμίαν *δισ νεωκόρος*, ὡς ἡ Πέρινθος, ὅπερ σημαίνει ὅτι δισ ἔτυχον ταύτης ἀνεγείρσαι δύο Σεβαστεῖα εἰς δύο αὐτοκράτορας. Ἀξιοσημειώτον εἶναι καλλιτεχνικὸν τῆς πόλεως ὀρεχάλκινον μέταλλον, ὅπερ ἔμπροσθεν μὲν φέρει τὴν προτομὴν τοῦ Ἡλιογαβύλου μετὰ πλήρους τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πέριξ «ΑΥΤ(οκράτωρ) Κ(αῖου)ρ Μ(ἄρκος) ΑΥΡΗΛ(ιος) ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, ΣΕΒ(αστός)», ὀπισθεν δὲ ναὸν ὀκτάστυλον ὑποβασταζόμενον ἀνωθι τραπέζης, ἐφ' ἧς κάλπη μετὰ σφαιρῶν, ἀριστερόθεν ὑπ' ἀνδρὸς φέροντος ποδῆρες ἱμάτιον, δεξιόθεν δὲ ὑπ' ἀνδρὸς ὀλογύμνου, κρατοῦντος ἐν τῇ ἀριστερᾷ τόξον καὶ χλαμύδα καὶ πέριξ τὴν ἐπιγραφὴν «ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΙΟΠΟΛΕΩΣ» καὶ κάτωθι «ΝΕΩΚΟΡΟΥ». Πιθανῶς ἡ παράστασις ἀπεικονίζει τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ναοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως (Θρακάρχου) καὶ τοῦ Δήμου τῶν Φιλιπποπολιτῶν.

Ὁ νομισματολόγος Γερασίμωφ φρονεῖ ὅτι οἱ ἀπεικονιζόμενοι ἄνδρες εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς καὶ ὁ πολιοῦχος τῆς πόλεως Ἀπόλλων, κρατοῦντες ἑκατέρωθεν τὸν ναόν, ὡς ἀνήκοντα ἀμφοτέροις, ἐξ οὗ εἰκάζει ὅτι ἔλλειψαι πόρων πρὸς ἀνέγερσιν ἰδίου εἰς τὸν θεὸν αὐτοκράτορα ναοῦ καθιερώθη εἰς αὐτὸν ὁ τοῦ πολιοῦχου θεοῦ ναός, ὡς συνάβαινε καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι⁵⁾. Τοῦτο δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν, διότι τότε ἡ πόλις ἠὲ δαιμόνει καὶ ἐπλούτει, ἄλλως τε δὲν θὰ ἦτο καὶ τιμητικὸν εἰς τὴν λαμ-

1) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τομ. VI, ἀρ. 36.

2) Νεωκόρος ἐκ τοῦ νεὼς (=ναός) + κορέω ἐσήμαινεν: ὁ τὸν ναὸν εὐτρέφει καὶ φιλοκαλῶν, ἐπιστάτης τοῦ ναοῦ. Πρβλ. Πλάτωνος, Νόμ. VI, 759. Ξενοφώντος, Κ. Ἀν. V, β. 1.—3) Mionnet, Description des médailles antiques, I, 417. Suppl. V, 68 καὶ ἐξῆς.—4) Marguardt, ἐνθ' ἄνωτ. I, σελ. 504.—5) Gerassimow Th. Νομίσματα καὶ μέταλλα Φιλιππουπόλεως Annuaire de musée nat. à Sophia, ἔτ. 1932—34, σελ. 128.

προτάτην τῆς ἐπαρχίας μητρόπολιν πρὸ τοῦ Κοινοῦ τῶν πόλεων νὰ φραγῆ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγείρη ναὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, παρ' οὗ ἐξελιπάρησε τὴν ἄδειαν τῆς νεωκορίας. Ἐνδέχεται ὅμως ὁ ἐκλαμβανόμενος ὡς ἀνὴρ ἱματιοφόρος νὰ εἶναι γυνὴ ἡ *Βουλῆ*, ὁ δὲ τοξοφόρος νὰ εἶναι ὁ *Δῆμος*, διότι προσομοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον, προσωποποιουμένους ἐπὶ νομίσματος τῆς πόλεως τοῦ αὐτοκράτορος Γέτα, ἐφ' οὗ ἡ Βουλὴ ὡς γυνὴ ἐν ἱματίῳ κρατοῦσα σκῆπτρον διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ ὁ Δῆμος ὡς τοξοφόρος προσφέρουσιν ἀλλήλοις τὴν δεξιὰν εἰς ἔνδειξιν συμπνοίας καὶ συνεργασίας. Ἡ προσωνομία νεωκόρος ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀναθηματικαῖς τῆς πόλεως εἰς τὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα ἐπιγραφαῖς, ὡς καὶ εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μάρκον Αὐρήλιον Σεουήρον Ἀλέξανδρον (222—235) ἐπὶ κυλινδροειδῶν ὀδομετρικῶν στηλῶν, εὐρεθεισῶν ἐν τῇ ἐδαφικῇ περιοχῇ Φιλιππουπόλεως καὶ στηθεισῶν ὑπ' αὐτῆς ¹⁾).

§ 10. Περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῆς Φιλιππουπόλεως διοικήσεως ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις καὶ ταύτας ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν. Ἡ πόλις καὶ ἐπὶ τῆς ρωμαιοκρατίας, τ. ἔ. μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Βυζαντίου αὐτοκρατορίαν ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διοικητικῆς τῆς Ρωμιακῆς αὐτοκρατορίας μεταβολῆς διετήρησε τὴν αὐτονομίαν της ὡς *civitas Philippopolis*, διοικουμένη ὑπὸ *βουλῆς* καὶ τοῦ *δήμου*, ὥσπερ πᾶσαι αἱ ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνίδες πόλεις καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἰδρυθεῖσαι ἐν αὐτῇ νέαι πόλεις καὶ ἀποικίαι ²⁾). Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν χρό-

1) Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Συλλογὴ ἐπιγραφῶν Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VI, ἀρ. 58—61.

2) Ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β'. ἀνιδρύσεως, ὀχυρώσεως καὶ ἀποικισμοῦ τῆς πόλεως (343—342 π.χ.) ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισὺν αἰῶνα οὐδεμία ἱστορικὴ καὶ ἐπιγραφικὴ μνεία γίνεται περὶ αὐτῆς. Εἰκάζεται μόνον ὅτι μετὰ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους γενομένων αὐθις ἀνεξαρτήτων τῶν Ὀδρουσῶν καὶ τῶν Βησσηνῶν περιέπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν μὲν ἢ τῶν δέ. Ἐν ἔτει 183 π.χ. ἐπανήλθε πάλιν ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μακεδόνων καταλαβόντος αὐτὴν ἐρήμην κατοικῶν καταφυγόντων ἐπὶ τὰ παρακείμενα ὄρη Φιλίππου τοῦ Ε'. Οἱ Ὀδρουσῶν ὅμως παρασπονδήσαντες ἀνακατέλθον αὐτὴν ἐκδιώξαντες τὴν βασιλικὴν φρουράν. (Πολυβίου, XXIV, 6, 5. Τ. Livii, XXXIX, 13). Ἐκτοτε αὐθις οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς πόλεως μέχρι τῆς προσσητήσεως τῆς Θράκης πλὴν τοῦ ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μ. Αουκούλλου τῷ 73 π.χ. καὶ ἐπολιορκήθη ἐν αὐτῇ ὁ Ροιμητάκης II τῷ 21 μ. Χ. ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν Ρωμαίων Ὀδρουσῶν (ἴδε ἀνωτέρω § 1). Εἰκάζεται ὅμως ὅτι ἡ πόλις ἤκμαζε καὶ ἦνθει φόρου ὑποτελής οἷσα τοῖς Ὀδρουσαῖς καὶ διατηροῦσα τὴν αὐτονομίαν της διοικουμένη κατὰ τὸν τύπον τῶν λοιπῶν ἐπὶ τῶν παρῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἢν αὐτονομίαν ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Τὴν ἐμπορικὴν δὲ τῆς πόλεως ἀκμὴν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν τε Μακεδόνων καὶ τῶν Ὀδρουσῶν μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατὰ καιροῦς ἐν αὐτῇ ἀνεύρεσις πρὸς τοῖς

ων τοῦ Καρακάλλα, ἐν ἣ φέρεται «βουλῆς καὶ δήμου Φιλιππουπολιτῶν»¹⁾ καὶ ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος νομίσματος εἰκονίζοντος ἄνδρα καὶ γυναῖκα προσφέροντας ἀλλήλοις τὰς χεῖρας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «δῆμος-βουλή» καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου πρὸς τῆς ὑπὸ τῶν Γότθων πολιορκίας τῆς πόλεως, ἀποτεινομένου διὰ τοῦ στρατηγοῦ Πρίσκου πρὸς τοὺς Φιλιππουπολίτας (τὸν δῆμον) καὶ συμβουλευόντος μᾶλλον ἢ διάτασσοντος αὐτοὺς ὡς αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους²⁾).

Ἡ βουλή τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἐξελέγετο ἀναμφιβόλως καθ' ὃν τρόπον αἱ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων πόλεων, τ. ἔ. κατ' ἔτος ἐκάστη φυλὴ τῶν Φιλιππουπολιτῶν, δηλ. οἱ φυλέται συνερχόμενοι ἐξέλεγον διὰ ψήφου τοὺς ἀντιπροσώπους των, οἵτινες προεβουλευόντο ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῆς πόλεως ἐν τακταῖς τοῦ μηνὸς συνεδριάσεσι καὶ ὑπέβαλλον τὰ προβουλευόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καλουμένου τακτικῶς ἢ ἐκτάκτως, ὅστις ἐκύρου ἢ ἀπέρριπτεν αὐτὰ διὰ βοῆς ἢ διὰ ψήφου. Διηρημένοι δὲ οἱ Φιλιππουπολίται εἰς φυλάς, ὧν ἐκάστη ἀπετελεῖτο ἐκ γενῶν³⁾, κατόκουν οὐ μόνον ἐν τῇ περιτειχισμένῃ πόλει (ἄστει) καὶ τοῖς προαστείσι αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν περὶ αὐτὴν χώραν, ὡσπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν, ἐκτεινομένης τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς αὐτονόμου πόλεως των ἀπὸ τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ Μέσου ὄρους (Ἀνθαίου) καὶ ἀπὸ τῶν στενῶν τῶν Succii βορειοδυτικῶς ἐπὶ τοῦ Αἴμου μέχρι 30—40 χιλιομέτρων πρὸς ἄνατολάν ἐν τῇ πεδιάδι⁴⁾), ἐν κώμαις καὶ ἐν ἀγροικίαις, ἐν προαστείσι καὶ ἐνδαιιτήμασι τέρψεως κατὰ τὸν Δέξιππον. Μόνον δὲ ἐν ἀνάγκῃ κατέφευγον εἰς τὸ ἄστυ, ὡς ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς

τῶν Ἀθηναίων, Θάσου καὶ Μαρωνείας καὶ διαφόρων Μακεδονικῶν καὶ τῶν Ὀδρυσῶν νομισμάτων, καὶ δὴ καὶ δύο χιλιάδων ἀργυρῶν ἐντὸς δοχείου, ἐν οἷς τετράδραγμα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ Λυσιμάχου καὶ δραχμαὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Σκοστόχου II (281 π.Χ.). M o u c h m o w N. Les monnaies antiques des rois Thraces. Sbornik Diacovitch, σελ. 231.

1) D o b r u s k y, Sbornik, τόμ. XVI—XVII, ἔτ. 1900, σελ. 104. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε: «Υπὲρ αὐτοκράτορος Μ. Αὔρηλιου Ἀντωνεῖνου καὶ Ἰουλίας Δόμνης Σεβ. καὶ τοῦ σύμπαντος οἴκου αὐτῶν καὶ δήμου Ρωμαίων καὶ β ο υ λ ῆ ς καὶ δ ῆ μ ο υ Φ ι λ ι π π ο π ο λ ε ι τ ῶ ν ὑπατεύοντος Ρουτειλίου Πούδεντος, ἐκδικούντος...». Ἴδε καὶ Συλλογὴν ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά» τόμ. VI, ἀρ. 26.—2) Δ ε ξ ἰ π π ο υ, fr. 19, σελ. 677, τόμ. III, Fragmenta histor. Graec. ἐκδ. Didot. Paris.—Ἴδε καὶ Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ἰ δ ο υ, La siége et la prise de Philippopole par les Gothes, Recueil de mémoires B. Diacovitch, σελ. 187—194, Sophia, 1927.—3) Ἴδε ἀνωτ. § 5, σημ. 10.—4) Τὰ ὄρια τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς αὐτονόμου πόλεως (Städtbezirk regio) ὀρίζονται κατὰ προσέγγισιν ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ὀδομετρικῶν καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν. . . Πρβλ. καὶ D i m i t r o w, Περὶ τῶν στρατηγιῶν καὶ τιῶν ἀστικῶν ἐδαφικῶν περιοχῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Θράκης, βουλγαριστί, ἐν τῷ Annuaire du musée nat. à Sophia, τόμ. VI, ἔτ. 1936, σελ. 136.

τῶν Γότθων (251 μ. Χ), πρὸς ἀσφάλειαν καὶ προάσπισιν αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῷ σφαγέντων κατὰ τὴν ἄλωσιν, «Post clades acceptas inlatasque multas et saevas excisa est Phillippopolis *centum hominum milibus, nisi fiugunt annales, intra moenia jugulatis...*»¹⁾.

Ἐο ἀριθμὸς τῶν φυλῶν τοῦ τῶν Φιλιππουπολιτῶν δήμου εἶναι ἡμῖν ἄγνωστος· ἐξ εὐρεθεισῶν μέχρι τοῦδε ἐπιγραφῶν ἐν τε τῇ πόλει καὶ τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς γνωστὰ ἡμῖν εἶναι ὀκτώ, αἱ δε: α') *φυλὴ Εὐμόλπειοι* ἢ *Εὐμόλπειοι*²⁾, *Εὐμόλπειας*³⁾ β') *φυλὴ Κενδρσιεῖς* ἢ *Κενδρσιέων*⁴⁾, *Κενδρσιεῖς*⁵⁾ γ') *φυλὴ Ἐβρηίς*⁶⁾ δ') *φυλὴ Ροδοπηίς*⁷⁾ ε') *φυλὴ Ἀρτεμ(ε)ισιάς*⁸⁾ ζ') *φυλὴ Ἡρακλήϊς*⁹⁾ ζ') *φυλὴ Ἀσκληπιᾶς*⁸⁾ καὶ η') *φυλὴ Ἀδριανέων*¹⁰⁾, *Ἀδριανίς*. Εἰκάζεται ὅτι ὑπὸ τῶν φυλετῶν ἐξελέγετο ἐπὶ τακτὸν χρόνον ὁ *ἀρχων τῆς φυλῆς*—*φύλαρχος*, ὅστις ἀναμφιβόλως θὰ εἶχε θρησκευτικὰ τινὰ καὶ ἄλλα καθήκοντα καὶ θὰ ἐκύρου ληξιαρχικὰς πράξεις τῆς φυλῆς του, εἰς ὃν ληγούσης τῆς ἀρχῆς του ἀνηγείρετο πρὸς εὐχαριστίαν καὶ ἀναμνηστικὴν στήλην ὑπὸ τῶν φυλετῶν, ὡς «ἄρξαντι ἐν ἡμῖν ἀγνώως καὶ ἐπιεικῶς κατὰ τοὺς νόμους» ἢ «φυλαρχήσαντι κατὰ τοὺς νόμους ἀγνώως καὶ δικαίως»¹⁰⁾. Ἐκ τοῦ ἐν ᾧ τόπῳ ἀπεκαλύφθησαν αἱ τὰς φυλὰς μνημονεύουσαι ἐπιγραφαὶ δυνατὸν νὰ καθορισθῶσιν αἱ ἀστικά καὶ ἀγροτικά αὐτῶν. Καὶ ἀστικά μὲν ἦσαν αἱ παλαιόταται αὐτῶν ἡ Κενδρσιεῖς, ἡ Εὐμόλπειας καὶ ἡ Ἀρτεμισιάς (ἐν τῇ ἀρχικῇ πόλει—τῇ ἀκροπόλει ἀπὸ τῆς ρωμαϊοκρατίας), ἡ νεωτάτη Ἀδριανίς, ἡ Ἀσκληπιᾶς καὶ ἡ Ἡρακλήϊς (ἐν τῇ ὑποκειμένῃ πόλει τῇ ἀπὸ τῆς ρωμαϊοκρατίας καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐν μέρει), ἀγροτικά δὲ ἡ Ἐβρηίς καὶ ἡ Ροδοπηίς καὶ ἄλλαι τινες ἄγνωστοι ἡμῖν.

§ 11. Ἔτεροι τῆς Φιλιππουπόλεως ἀρχαὶ εἶναι ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν

1) Marcellini, XXXI, 5, 15.—2) Σ κ ο ρ δ ἔ λ η Β. Θρακικαὶ μελέται σελ. 46. Sbornik, τόμ. XVI, ἔτ. 1900, σελ. 118.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, «Θρακικά», τόμ. VI, ἀρ. 75, «φυλῆς Εὐμόλπειοι».—3) Dumont-Homolle, ἔνθα ἄνωτ. σελ. 340, ἀρ. 57 β'. «φυλὴ Κενδρσιεῖς».—Kalinka, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 99, ἀρ. 101, «φυλὴ Κενδρσιέων».—4) Kalinka, αὐτόθι, ἀρ. 55 καὶ Dumont-Homolle, αὐτόθι σελ. 331, ἀρ. 26.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπολιτῶν ἔνθ' ἄνωτ. ἀρ. 55 «φυλῆς Ἐβρηίδος».—5) Archäol.-epigraphische Mittheilungen, Wien, τόμ. XVIII, ἔτ. 1895, σελ. 114.—Cagnat, ἔνθ' ἄνωτ. I, ἀρ. 709 «ὄροι Κορτοκοπίων φυλῆς Ροδοπηίδος», ἔνθα κατὰ γλωσσικὴν παραφθορὰν Κορτοκοπίων ἀντὶ Χορτοτοπίων (=λειμώνων) πιθανῶς.—6) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 336, ἀρ. 44, σελ. 340, ἀρ. 57 «φυλῆς Ἀρτεμισιάδος».—7) Kalinka, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 115, ἀρ. 120, «ὄροι φυλῆς Ἡρακλήϊδος».—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, ἔνθ' ἄνωτ. ἀρ. 123.—8) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 332, ἀρ. 30 «κραισίση φυλὴ Ἀσκληπιᾶς».—9) Ἴδε ἄνωτῶρ § 5 σημ. 10.—10) Cagnat, αὐτόθι, I, ἀρ. 721 καὶ 728.

γνωσταί νῦν: Ἡ *συναρχία* ¹⁾ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ ὑποῦργημα τῶν *συναρχόντων* εἶναι ἡμῖν ἄγνωστος· ἂν ὅμως ὁ *πρῶτος ἄρχων* ²⁾ ἢ *πρωτάρχων* ³⁾ ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ ἐν ἄλλαις αὐτονόμοις πόλεσι καλούμενος *πολιτάρχης* ⁴⁾, ἀνάλογος τῷ νῦν δημάρχῳ τῶν πόλεων, τότε πρέπει εἰς τοὺς *συναρχοντας*, αἰρετοὺς ἀείποτε ν' ἀποδώσωμεν καθήκοντα δημάρχου καὶ δημοτικῶν συμβούλων, οἵτινες οὐ μόνον ἐφρόντιζον περὶ τῶν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐμέσαζον εἰς τὰς πρὸς τὸν Ρωμαῖον τῆς ἐπαρχίας διοικητὴν σχέσεις τῶν πολιτῶν.

Ἡ *γερουσία* αὕτη προσονομάζεται *λερά* ⁵⁾, ἀπαντᾷ δὲ κατ' ἐπιγραφὰς καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Θράκης πόλεσιν, οἷον ἐν τῇ Τραϊανῇ Αὐγούστη, τῇ Σερδικῇ, τῇ Μεσημβρίᾳ καὶ τῇ Αἴνῳ. Ὡς φαίνεται, εἰσῆχθη εἰς τὴν Θράκην ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἀπὸ τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν αὐτῆς, τῶν *γερουσιαστῶν* ⁶⁾, εἶναι ἄγνωστος. Περὶ δὲ τῶν καθηκόντων αὐτῆς διάφοροι γνῶμαι ὑπάρχουσιν. Ὁ Dumont νομίζει ὅτι ἡ γερουσία ἦτο ἐταιρεία τις πρεσβυτέρων πολιτῶν ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς ἄλλην νεαζόντων, τὴν *ἐφηβείαν* (*γέροντες*=πρεσβύτεροι, *ἐφηβοί*=νεοί) ⁷⁾, ἐπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν *γερουσιαστῶν* ἦτο ἀκαθόριστος. Τὴν αὐτὴν γνῶμην ἔχει καὶ ὁ Mommsen ⁸⁾ περὶ τῆς ἐν πλείσταις τῆς μικρᾶς Ἀσίας πόλεσιν ἀπαντώσης γερουσίας κατ' ἐπιγραφὰς πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἤδη χρόνων. Κατ' ἄλλους ἡ γερουσία ἦτο ἀρχὴ τις ἔχουσα θρησκευτικὰ καθήκοντα, ὅθεν καὶ ἡ προσωνυμία αὐτῆς *λερά*. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς προσωνυμίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ τις ἀσφαλῶς, διότι αὕτη, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Levy ⁹⁾, εἶναι κοσμητικὴ καὶ ἀπέβαλε τὴν κυριολεξίαν της, ὅθεν δίδεται καὶ εἰς ἄλλας ἀρχάς· οὕτω λ.χ. καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος προσονομάζεται *λερά* ¹⁰⁾. Ὁ Kazarow νο-

1) «Αὐτοκράτορα [Καίσαρα Μ. Αὐρ. Κ]όμ[μοδον] Σεβ. τὸν τῆς οἰκουμένης δε|στ|ότην ἡγεμονο|εύοντος| τῆς Θρακῶν ἐπαρχείας [Καικιλί]ου Σερουειλιανοῦ πρεσβ. [ἀντι]στρατήγου, ἐπὶ σ υ ν α ρ χ | ί α ς Ἀλεξάνδρου Βεΐθου:, α' ἀρχοντος]. Dobrusky, Sbornik, τόμ. XVI—XVII, ἔτ. 1900, σελ. 104.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλίπ. ἐνθα ἀνωτ. ἀρ. 20.—2) «Ἄγαθῇ Τύχῃ. Σωτήρι Ἀσκληπιῷ καὶ Ὑγιᾷ καὶ Τελεσφόρῳ, θεοῖς ἐπικόοις, Εὐστόχιος Κέλερ Ἀσκληπιάδης, π ρ ῶ τ ο ς ἄ ρ χ ω ν, εὐχαριστήριον» Archäol. épigr. Mittheil. Wien, τόμ. XV, σελ. 115.—Sbornik, τόμ. XII, ἔτ. 1895, σελ. 332, ἀρ. 19.—3) J. Velkow, Annuaire du musée nat. à Sophia, ἔτ. 1922—25 σελ. 132.—4) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 335, ἀρ. 41 καὶ 42.—Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ ἐν κεκομμένη τῆς Φιλιππουπόλεως ἐπιγραφῇ: «[πολιτ]άρχην..» Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλίπ. ἐνθα ἀνωτ. ἀρ. 47.—5) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 340, ἀρ. 55.—6) Αὐτόθι, ἀρ. 57c.—7) Αὐτόθι, σελ. 298.—8) Mommsen Th. Röm. Geschichte, τόμ. V, σελ. 328.—Ἴδε καὶ V. Charot, La province Romaine proconsulaire d'Asie, σελ. 217 καὶ ἐξῆς.—9) Revue des études Grecques, τόμ. VIII, ἔτ. 1895, σελ. 232.—10) Dumont-Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 72.

μίξει ὅτι ἡ γερουσία ἦτο δημοτικὴ τις ἀρχὴ ἔχουσα πρὸς ἄλλοις καὶ τὸ καθῆκον τοῦ εἰσπράττειν πρόστιμα ἐπὶ παραβάσεων ἀστικῶν τινων διατάξεων¹⁾. Εἰς ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἄγεται ἐξ ἐπιγραφῆς προφορομένης ἐξ Αἴνου²⁾, ἐν ἣ ἀναγράφεται πρόστιμον πληρωτέον «τῆ κρατίστη βουλῆ καὶ τῆ ἱερᾶ γερουσίᾳ» ὑπὸ τοῦ λυμαινομένου τὸν τάφον τινός. Ἄλλ' ἡ εἰσπραξις τοῦ προστίμου δέον νὰ μὴ ὑπολαμβάνηται ὡς ἴδιόν τι καθῆκον τῆς γερουσίας, ἄτε ἐξασκουμένη καὶ ὑπ' ἄλλων ἀρχῶν, οἷον ὑπὸ τῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ συμνημονευομένης βουλῆς καὶ ὑπὸ τοῦ ταμίου, τοῦ φίσκου (ταμείου), τοῦ δημοσίου, τῆς κώμης, τῆς πόλεως, τῶν κληρονόμων κτλ. κατ' ἄλλας ἐπιγραφὰς ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τῶν τάφων κεχαραγμένης θελήσεως τοῦ κτήτορος αὐτῶν³⁾.

Πιθανῶς ἡ γερουσία ἦτο ἀρχὴ τις αἰρετῆ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν ἀπολαυόντων τιμῆς καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς πολίταις ἕνεκα τῆς ἐν τῷ πολιτικῷ των σταδίῳ ἀμέμπτου πολιτείας, ἐπιμελουμένη τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τάξεως καὶ ἐξασκοῦσα ὑπεριάτην τινὰ ἐπὶ τῶν συζητήσεων ἐπιτήρησιν, ὥσπερ ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου¹⁾ μνημονευομένη ἀκαθορίστος γερουσία τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἔχουσα πρὸς τούτῳ καὶ τινὰ ἄλλα καθήκοντα, πιθανῶς ἐπὶ τῶν ἡθῶν, ὠρισμένα αὐτῇ ὑπὸ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας. Ὅτι δὲ τὸ ὑπόρρημα τοῦ γερουσιαστοῦ ἦτο λίαν τιμητικὸν καὶ σεβαστὸν ἐκφαίνεται οὐ μόνον ἐκ τῆς προσωνυμίας ἱερᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς χαράξεως ἐπὶ τῶν τάφων τοῦ ὀνόματος γερουσιαστής, ὡς τίτλου⁵⁾.

Οἱ σύνδικοι ἢ συνδικουῦντες. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ἄγνωστος· ἐν τινι ἐπιγραφῇ ἀπαντῶσι τρεῖς⁶⁾ ἐν ἄλλῃ δὲ εἷς⁷⁾. Ὁ Rostovtsew ὑπο-

1) K a z a r o w G. Σημειώσεις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως, βουλγαριστί, Sbornik, τόμ. XVIII, ἔτ. 1901, σελ. 657 § 3.—2) D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 104.—3) Ἴδε K. M u r t. Ἀποστολίδου, περὶ τῶν ἐν Θράκῃ χωμάτων καὶ τάφων, σελ. 325 § 4 ἐν τῷ Ἐπιτυμβίῳ Χρ. Τσοῦντα, Ἀρχεῖον τῆς Θρακ. Λαογρ. καὶ γλωσ. θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ'. ἐπίμετρον, ἔτ. 1940.—4) Π ο λ υ β ί ο υ, II, 46.—5) Ἐπὶ λάρνακος ἐξ ἀπλοῦ λίθου εὐρεθείσης ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως ἦτο κεχαραγμένον: «Ἐρέννιος Ἡρακλιανὸς γερουσιαστῆς Φιλιπποπολείτης ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτῷ καὶ τῇ συμβίῳ ἑαυτοῦ Κλεοπάτρῃ Ἀθινοδώρου κατεσκεύασε τὴν σορὸν σὺν τῷ γράδῳ ἀνεξοδίαστον. Ὅς ἂν δὲ πωλήσ(η), δώσ(ε)μ τῷ φίσκῳ δηνάρια...». D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι σελ. 341. ἀρ. 57c.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως ἐνθα ἄνωτ. ἀρ. 67. Ἡ λάρναξ μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας ἡμῶν κατετεμαχίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου τῷ 1935 διὰ τὸ δαπανηρὸν τῆς μεταφορᾶς τῆς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μουσείου, καταρριφθέντος τοῦ Κουρσοῦμ-χάν, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀπῆλης οὐτινος εὐρίσκετο χρησιμεύουσα ὡς δεξομένη ἕδατος ἀπὸ τουρκοκρατίας. Ἴδε T s o u k a l ā Γ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 29.—6) D u m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, σελ. 327, ἀρ. 14.—7) Ο ἰ κ ο ν ὀ μ ο υ K. ἐνθα ἄνωτ. σελ. 24.

θέτει ὅτι ἦσαν δημοτικοὶ ἄρχοντες πρὶν ἢ ὁ δῆμος τύχη πλήρους ἰσοπολιτείας (municipium) ¹⁾ Ἀλλ' ἡ Φιλιππούπολις ἀπὸ πολλοῦ εἰ μὴ ἀνέκαθεν ἐτύγχανεν αὐτονομίας. Ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα *σύνδικοι* ἐκαλοῦντο ἴδια ἀρχαὶ τοῦ δήμου, αἰρεθεῖσαι ἐπὶ τῶν δημευομένων πραγμάτων ²⁾. Ἴσως καὶ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης, ὡς ἐν Πανταλίᾳ ³⁾, οὗτοι ἦσαν δημοτικοὶ ἄρχοντες οἰκονομικὴν τινα ἀποστολὴν ἔχοντες. Πιθανῶς δὲ καὶ οἱ *ἐκδικοὶ* ἢ *ἐκδικοῦντες* εἶναι αὐτῶν οἱ *σύνδικοι* ἢ *συνδικοῦντες* ⁴⁾:

Οἱ ἐπιμεληταὶ ἢ *ἐπιμελητεύσαντες*. Ἀρχοντες ἕκτακτοὶ ἐπιστατοῦντες κατὰ τὴν κατασκευὴν δημοσίου τινὸς ἔργου (ναοῖ, τείχους, ἀνδριάντος κλπ.) ἢ ἐπὶ πομπῆς ἢ ἐπὶ ἀγώνων ἢ θυσιῶν. Πιθανῶς δὲ ἐκάστη φυλὴ ἐξέλεγεν ἢ ἐκλήρου ἓνα ἢ πλείονας τοιούτους πρὸς ἐπιστάσιαν ἐπὶ ὠρισμένου ἔργου ἢ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἔτει τελουμένων ἔργων. Τοῦτο δ' εἰκάζεται ἐκ δύο ἐπιγραφῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μ. Αὐρηλίου, ἐν αἷς φέρεται ὁ αὐτὸς *ἐπιμελητεύων* Φλάβιος Εὐδαίμων Φλαουιανὸς ἐπὶ τῆς κατασκευῆς βωμοῦ καὶ πλυντηρίων χάριν τῆς φυλῆς Ἀρτεμισιάδος, τοῦ μὲν δαπάνη Φιλίσκου Κλαυδίου Ἐρμωδῶρου ⁵⁾, τῶν δὲ δαπάνη Ἀκτίου Μαξίμου ⁶⁾. Οἱ τοιοῦτοι ἄρχοντες τακτικοὶ ἢ ἕκτακτοὶ ἀπαντῶσι κατ' ἐπιγραφὰς καὶ ἐν ἄλλαις αὐτονόμοις πόλεσιν, ὡς ἐν Πανταλίᾳ ⁷⁾ λόγου χάριν. Ἐν Ἀθήναις οἱ *ἐπιμεληταὶ* ἦσαν τακτικοὶ ἄρχοντες κληρωτοὶ ἢ χειροτονητοὶ καὶ μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ τῶν ἱερῶν, τῶν Διονυσίων, τῆς πομπῆς τῷ Διονύσῳ, τῶν μυστηρίων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν κρηνῶν ⁸⁾.

Οἱ ἀστυνόμοι, μνημονεύομενοι ἐν ἐπιγραφῇ ⁹⁾, ἦσαν ἄρχοντες αἰρετοὶ ἢ κληρωτοὶ, ἐπιμελούμενοι τῆς καθαριότητος καὶ τάξεως ἐν τοῖς ὁδοῖς, τοῖς δημοσίοις κτιρίοις, τοῖς ὑδραγωγείοις, ταῖς κρήναις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐν γένει ¹⁰⁾. Ὡσαύτως ἀπαντῶσιν ἐν ἐπιγραφαῖς ἡ *Ἐφηβεία* ¹¹⁾, ἀρχή τις πιθανῶς ἐπὶ ἐφήβων, τὸ *ταμεῖον* ¹²⁾ ἢ *φίσκος* ¹³⁾ ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, προσονομαζόμενον καὶ *ιερώτατον* ¹⁴⁾ καὶ ὁ *ταμίης* ¹⁵⁾.

1) Bull. de l'Institut archéol. Bulg. τόμ. I, σελ. 220.—2) Λ υ σ ί ο υ, XVI, 7.—3) Bull. de la société archéol. Bulg. τόμ. VII, σελ. 84, ἀρ. 6.—4) Αὐτόθι, τόμ. VII, σελ. 81, καὶ Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. 14.—5) Οἱ κ ο ν ὀ μ ο υ Κ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 24.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλ. αὐτόθι, ἀρ. 14.—6) Οἱ κ ο ν ὀ μ ο υ Κ. αὐτόθι, σελ. 25.—Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλ. αὐτόθι, ἀρ. 25.—7) Bull. de la société archéol. Bulg. τόμ. VII, σελ. 81.—8) Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ ο υ ς, Ἀθηναίων πολιτεία, ἔκδ. Blass, 52, 4. 88, 17. 90, 14. 90, 9. 80, 10. 69, 2.—9) D o b r u s k y, Sbornik, τόμ. XVI—XVII, ἔτ. 1900, σελ. 118.—10) Ἴδε, B u s o l t, Griech. Staatsaltertum, ἔκδ. 2, σελ. 49. καὶ L i e b e n a m, Städtverwaltung, σελ. 405 καὶ ἐξῆς.—11) D n m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 43.—12) Αὐτόθι, ἀρ. 57.—13) Ἴδε ἄνωτέρω σημ. 15 ἐν τῷ ἐπὶ τῆς λάρνακος ἐπιτυμβίῳ.—14) Archäol-épigraphe-Mittheilungen, τόμ. XIX, σελ. 236.—15) D n m o n t - H o m o l l e, αὐτόθι, ἀρ. 55. Ἴδε καὶ τὴν προμνημονευθεῖσαν μελέτην τοῦ G. K a z a r o w.

§ 12. Τὰ νομίσματα τῆς Φιλιππουπόλεως ὡς αὐτονόμου πόλεως, κοπιόμενα ἐν τῷ νομισματοκοπέῳ αὐτῆς, εἶναι πάντα τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὰ περιωθέντα, πάντα ὀρειχάλκινα, ἄρχονται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ (841 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἤτοι 88 μ.Χ.) καὶ καταλήγουσιν εἰς τοὺς τοῦ Γαλιηνοῦ. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ τινὰ μετάλλια ἔνσημα, κεκομμένα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐπισκέψεως τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν τὴν προτομὴν φέρουσι. Ταῦτα ἐκόπτοντο καὶ διενέμοντο εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ πάντας τοὺς ἐπισήμους ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο πόλιν τινά. Ἐκ τῶν περιωθέντων μεταλλίων τεκμαίρεται ὅτι τὴν Φιλιπούπολιν ἐπεσκέψαντο εἴτε πορευόμενοι εἰς πολέμους εἴτε ἐπανερχόμενοι ἀπὸ τοιούτων εἴτε καὶ πρὸς ἀπλὴν ἐπιθεώρησιν οἱ αὐτοκράτορες Ἀιτωκίης ὁ εὐσιβῆς, Μάρκος Αἰρηλίος, Λούκιος Οὐῆρος, Κόμμοδος, Σεπτίμιος Σεβῆρος, Καρακάλλας, Γέτας καὶ Ἡλιογάβαλος¹⁾, ἔννοεῖται ὅτι δὲν εἶναι οὗτοι μόνον οἱ τὴν πόλιν ἐπισκεψάμενοι αὐτοκράτορες, διότι καὶ πρὸ καὶ μετὰ τούτους καὶ ἄλλοι διήλθον τῆς πόλεως, ἀλλ' ἢ δὲν ἔκοσαν μετάλλια ἢ τοιαῦτα κοπέντα δὲν περιήλθον εἰς ἡμᾶς μέχρι νῦν. Ὡσαύτως περιεσώθησαν καὶ τινὰ μετάλλια κεκομμένα πρὸς ἀνάμνησιν τῶν τελεσθέντων ἐν τῇ πόλει μεγάλων ἀγώνων μεθ' ἑορτῶν.

Μέχρι σήμερον οὐδὲν χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν τῆς Φιλιππουπόλεως νόμισμα ἀνευρέθη· ἐξ οὗ διαπιστοῦται ὅτι ἡ πόλις μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας δὲν ἔκοπτεν ἴδια νομίσματα, ἔχουσα ἐν χρήσει τὰ τῶν Μακεδόνων βασιλέων Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου, Λυσιμάχου, οἷα ἀφθονα ἀνευρίσκονται, τὰ τῶν βυσιλέων τῶν Ὀδρουσῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπὶ τῆς Θράκης ἀποικιῶν καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ Ἑλληνικῶν πόλεων, πρὸς ἃς συνηλλάσσετο. Ὁ Mionnet²⁾ παρέχει ἡμῖν 235 τύπους νομισμάτων τῆς Φιλιππουπόλεως ἀλλὰ νῦν οὗτοι εἶναι πολλῶ πλείονες προσαυξηθέντες διὰ τῆς κατόπιν ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων νομισμάτων. Ἐκ τούτων διαφωτίζεται ἐν πολλοῖς ἢ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἱστορία τῆς πόλεως.

Οὕτω ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς ἐν τισὶ τῶν νομισμάτων μνημονεύεται καὶ ὁ Ρωμαῖος τῆς Θράκης διοικητῆς: ΗΓΕ(μονεύοντος) ἢ ΕΠΙ(μελιμένου) ΠΡ(εσβευτοῦ) ΣΕΒ(αστοῦ) ΑΝΤ(ιστρατήγου) τοῦ *δεῖνα*, ὅπερ δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῇ ὅτι ἐπὶ τῶν προτέρων αὐτοκρατόρων ἡ πόλις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κόπητῃ νομίσματα, ὅσάκις ἐβούλετο, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀντωνίνου τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ. Ἀπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου

1) M o u c h m o w N. Les monnaies antiques de Philippopolis, Annuaire de la biblioth. nat. à Plovdiv, ἔτ. 1924, σελ. 210 καὶ ἐξῆς.—2) M i o n n e t, description des médailles antiques Grecques et Romaines, I—III, Paris, 1806-1822 et Supplement.

προσωνομάζεται «μητροπόλις» τῆς ἐπαρχίας¹⁾ ἀπὸ τοῦ Καρακάλλα ἦτο ὁ τόπος τῆς ἐτησίας συνόδου τῶν Θρακῶν «*Κοινὸν Θρακῶν ἐν Φιλιππουπόλει*»²⁾ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἡλιογαβάλου τιμᾶται διὰ τῆς νεωκορίας³⁾, ἐπονομαζομένη «νεωκόρος, μητροπόλεως Φιλιπποπόλεως νεωκόρου, Φιλιπποπολειτῶν νεωκόρων».

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα τῆς Φιλιππουπόλεως νομίσματα, ὧν τοὺς πλείστους τῶν τύπων κέκτηνται τὰ μουσεῖα τῆς Σοφίας καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως, πλὴν δύο μικρῶν ἀκαθορίστου χρόνου, πάντως ὅμως κεκομμένων ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κηδεμονίας, πρὸ τῆς προσαρτήσεως δηλ. τῆς Θράκης ὡς ἐπαρχίας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, εἶναι τάδε: α') Δομιτιανοῦ (81—96), β') Τραϊανοῦ (98—117), γ') Ἀδριανοῦ (117—138) δ') Αἰλίου Καίσαρος (θετοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀδριανοῦ), ε') Ἀντωνίνου Πίου ἢ Εὐσεβοῦς (138—161), στ') Μάρκου Αὐρηλίου (161—180), ζ') Φαυστίνης (γυναικὸς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου), η') Λευκίου Οὐήρου (161—169), θ') Κομμόδου (176—192), ι') Κρισπίνης (γυναικὸς τοῦ Κομμόδου), ια') Σεπτιμίου Σεβήρου (193—211), ιβ') Ἰουλίας Δόμνης (γυναικὸς τοῦ Σεπτ. Σεβήρου), ιγ') Καρακάλλα (Μ. Αὐρ. Σεπτ. Ἀντωνεῖνου (192—217), ιδ') Σεπτ. Γέτα (209—212), ιε') Ἡλιογαβάλου (Μ. Αὐρ. Ἀντωνεῖνου, 218—222), ις') Ἰουλ(ίας) Κορν(ηλίας) Παύλας (γυναικὸς τοῦ Ἡλιογαβάλου), ιζ') Διαδουμενιανοῦ (υἱοῦ τοῦ Μακρίνου—218) καὶ ιη') Σαλωνίνης (γυναικὸς τοῦ Γαλιηνοῦ, 257—268).

Ἐπὶ τῆς ὄψεως πάντων τούτων, πλὴν ἑνὸς τύπου φέροντος τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς πολιούχου θεοῦ καὶ ὀπισθεν τὸ σύμβολον αὐτοῦ τὸν τρίποδα⁴⁾, εἶναι τετυπωμένη ἡ κεφαλὴ ἢ ἡ προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τῆς αὐτοκρατείας, ἐπὶ τῶν χρόνων ὧν ἐκόπη τὸ νόμισμα καὶ περὶ αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τῆς αὐτοκρατείας μετὰ τινων τίτλων ἐν ἐπιτομῇ ἑλληνιστὶ κεχαραγμένον, πλὴν ἐν τισὶ νομίσμασι τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τοῦ Τραϊανοῦ, ἐν οἷς φέρεται λατινιστὶ, ἐν δὲ τῇ ὀπισθίᾳ πλευρᾷ ἢ εἰκῶν θεοῦ τινος ἢ ἥρωος, συμβόλου κτλ. καὶ περὶ αὐτὴν ἢ ἐπιγραφὴ κεφαλαίοις γράμμασι: *Φιλιπποπολειτῶν, Φιλιπποπόλι, μητροπόλεως Φιλιπποπόλεως, Κοινὸν Θρακῶν, Ἀλεξάνδρια ἐν Φιλιπποπόλει, Πύθια ἐν Φιλιπποπόλει, Κοινὸν Θρακῶν Πύθια Ἀλεξάνδρια ἐν Φιλιπποπόλει, μητροπόλεως Φιλιπποπόλεως νεωκόρου, Κενδρεῖσεια-Πύθια ἐν Φιλιπποπόλει νεωκόρω, Φιλιπποπολειτῶν νεωκόρων, μητροπόλεως νεωκόρου.*

1) Ἴδε ἀνωτέρω § 5.—2) Αὐτόθι, § 7.—3) Αὐτόθι, § 9.—4) Gerassimow T. h. Νομίσματά τινα καὶ μετάλλια τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν τῷ *Annuaire du musée à Sophia*, ἔτ. 1931—32, σελ. 117.

§ 13. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνων καὶ παραστάσεων ἀναγράφονται ἐνταῦθα αἱ κυριώταται :

α') Ὁ ποταμὸς *Ἐβρος* ὡς θεός. Ἀνὴρ πωγωνοφόρος ἡμικλινῆς καὶ ἐστηριγμένος διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ βράχου (τῆς Ῥοδόπης), ἐξ οὗ ἔκρει ὕδωρ χυνόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐνίοτε κρατεῖ στάχεις ἢ κλώνον ἢ ἄνθος, ἐνίοτε δὲ παρῖκεται αὐτῷ πρῶρα πλοιαρίου

β') Τὸ ὄρος *Ῥοδόπη*, ὡς νύμφη καθήμενη ἐπὶ βράχου καὶ κρατοῦσα ἄνθος.

γ') Ἡ *Πόλις* ὡς θεά, φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν ἴσταται, στέμμα τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ κρατοῦσα φιάλην, ἐνίοτε δὲ στάχυν ἢ σκῆπτρον, ὅταν δὲ κάθηται ἐπὶ θρόνου κρατοῦσα ναὸν καὶ σκῆπτρον.

δ') Ἡ *τριλόφος* τῆς πόλεως *Ἀκρόπολις* μετ' οἰκοδομιῶν ἐπ' αὐτῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν δύο κατακείμενοι ἄνδρες, προφανῶς ποτάμιοι θεοί.

ε') Ὁ *ἦρως* *Ὀρφεύς*, καθήμενος ἐπὶ βράχου, (τῆς Ῥοδόπης ἢ λόφου-τινὸς τῆς πόλεως) καὶ κιθαρίζων· περὶ αὐτὸν διάφορα ζῶα καὶ πτηνά·

ς') *Ἀθλητικαὶ καὶ ἀγωνιστικαὶ παραστάσεις διάφοροι*· οἶον ἀθλητῆς ἀλειφόμενος ἐλαίῳ, ἕτερος γυμνὸς ἕτοιμος πρὸς ἀγῶνα, ἕτερος δαφνηφόρος ἢ στεφανηφόρος ὡς νικητῆς, ἕτερος δισκοβόλος, ἕτερος ἀκοντιστῆς κτλ.

ζ') Ἡ θεὰ *Ἄρτεμις* ὡς τοξότις μετὰ βραχέος ἢ μακροῦ χιτῶνος· κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τόξον καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς κλώνον, πρὸς ὃν ἔχει ἔστραμμένην τὴν κεφαλὴν ἔλαφος. Ἐνίοτε παρίσταται μετὰ φιάλης ἢ δαδὸς κρατοῦσα παῖδα (τὸν Διόνυσον) καὶ ἔχουσα παρ' ἑαυτῆ ἔλαφον ἢ αἶγαγον.

η') Ἡ θεὰ *Δήμητρα*, ὀρθή μετὰ σταχύων πρὸ βωμοῦ καὶ μετὰ δαδὸς ἢ φέρουσα κάλαθον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατοῦσα φιάλην καὶ μακρὰν ἀνημμένην δᾶδα, περὶ ἣν εἶναι εἰλιγμένος ὄφις.

θ') Ὁ θεὸς *Ἀπόλλων*, ὡς κιθαρωδὸς γυμνὸς μετὰ λύρας ἐν τῇ χειρὶ, ὡς Λύκειος κρατῶν φ. ἄλην ἄνωθι καιομένου βωμοῦ καὶ τόξον ἢ κλώνον, ὡς σαυροκτόνος, ὡς τοξότης ἀλεξίκακος· ἢ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς λύραν ἐρειδομένην ἐπὶ κλώνου δάφνης καὶ ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἄετόν.

ι') (1) θεὸς *Διόνυσος*, γυμνὸς κρατῶν κἀνθάρον καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ θύρσου· ἢ βραχυχίτων μετὰ φιάλης καὶ θύρσου, πρὸ βωμοῦ ὀρθός, ἢ μετὰ βότρου καὶ θύρσου· ἢ ἐπὶ ἄρματος ἐλαυνομένου ὑπὸ ζεύγους πανθήρων κρατῶν θύρσου· ἢ γυμνὸς κρηπιδοφόρος μετὰ θύρσου ἔχων παρ' ἑαυτῷ Σάτυρον καὶ πάνθηρα ἢ ἀπτόμενος διὰ τῆς δεξιᾶς πάνθηρος παρισταμένου· ἢ καθήμενος ἐπὶ πάνθηρος καὶ ἄλλως ποικιλοτρόπως.

ια') Ὁ ἦρως θεὸς *Ἡρακλῆς*, ἀγωνιζόμενος πρὸς λέοντα ἢ πρὸς τὴν Ὕδραν· ἢ μετὰ ροπάλου καὶ τόξου· ἢ γυμνὸς ὀρθὸς κρατῶν διὰ μὲν τῆς

δεξιᾶς τὸ ρόπαλον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὸν Διόνυσον παρὰ τῷ στήθει του ὡς νήπιον ἢ γυμνὸς ὀρθὸς μετὰ τοῦ ροπαλοῦ καὶ τῆς λεοντῆς ἐπὶ βράχου ἢ καθήμενος ἐπὶ λέοντος καὶ κρατῶν τὸ ρόπαλον ἢ μῆλον.

ιβ') Ὁ θεὸς Ἄρης ἔνοπλος μετὰ κράνους, ἀσπίδος καὶ δόρατος ἢ μετὰ φιάλης καὶ ἀνεστραμμένου δόρατος ἢ γυμνὸς μετὰ τῆς ἀσπίδος ἐπ' ὤμον καὶ δόρατος.

ιγ') Ὁ μέγας θεὸς Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνου μετὰ φιάλης καὶ σκήπτρου ἐν ταῖς χερσίν ἢ μετὰ τῆς Νίκης καὶ σκήπτρου ἢ ὀρθὸς μετὰ κεραινοῦ καὶ σκήπτρου.

ιδ') Ὁ θεὸς Ἀσκληπιός, ὀρθὸς ἡμίγυμνος ἐρειδόμενος ἐπὶ βακτηρίας, περὶ ἣν ὄφις περιελιγμένος ἐνίοτε ἔχει συμπαραστάτιδα τὴν θυγατέρα του Ὑγίειαν ἢ κάθεται ἐπὶ θρόνου ἐρειδόμενος ἐπὶ βακτηρίας καὶ τρέφει ὄφιν.

ιε') Ἡ θεὰ Ὑγίεια, ἢ μόνη τρέφουσα ὄφιν ἢ μετὰ τοῦ πατρὸς Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ Τελεσφόρου.

ισ') Ὁ Τελεσφόρος, ἢ μόνος μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ἀμφιεσμοῦ καὶ καυσίας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ μετὰ τῆς Ὑγείας καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ

ιζ') Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ μετὰ κράνους κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ δόρυ ἢ φιάλην, ἢ φιάλην καὶ παρ' ἑαυτῇ ἔχουσα τὴν ἀσπίδα, ἢ τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα ἢ καθήμενη ἐπὶ θρόνου καὶ προτείνουσα φιάλην μετὰ τροφῆς πρὸς ὄφιν περιελιγμένον εἰς δένδρον, ἔχουσα παρὰ τῷ θρόνῳ τὴν ἀσπίδα, ἐφ' ἧς ἡ γλαυῆς ἢ ἰσταμένη πρὸ βωμοῦ καιομένου καὶ ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ δόρατος, παρ' ᾧ ἡ ἀσπίς.

ιη') Ὁ θεὸς Ἑρμῆς μετὰ τῶν συμβόλων του ὡς διάκτορος μετὰ τοῦ κηρυκείου,

ιθ') Ἡ θεὰ Ἥρα, μετὰ φιάλης καὶ σκήπτρου ἢ οὔτω πρὸ βωμοῦ καιομένου ἢ μετὰ καλάθου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

ικ') Ἡ θεὰ Νίκη, ἐπὶ ἄρματος κρατοῦσα κλῶνον δάφνης πρὸ τοῦ ἄρματος παρισταμένου μυός, ἢ ὀρθὴ μετὰ στεφάνου καὶ δάφνης.

κα') Αἱ τρεῖς Χάριτες, περιβεβλημέναι διπλοῖδας καὶ συμπεπλεγμέναι, ὧν αἱ ἐν τῷ ἄκρῳ κρατοῦσι διὰ τῆς ἐλευθέρως χειρὸς κύπελλον.

κβ') Ἡ θεὰ Νέμεσις ὀρθὴ μετὰ μάλιστα.

κγ') Ἡ θεὰ Ὁμόνοια (Concordia) ὀρθὴ κρατοῦσα φιάλην καὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

κδ') Ἡ θεὰ Τύχη (Fortuna) ὀρθὴ κρατοῦσα τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

κε') Ἡ θεὰ Ἰσότης (Aequitas) ὀρθὴ μετὰ πλάστιγγος καὶ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας.

κς') Ἡ θεὰ Θέμις (Justitia) ὀρθὴ μετὰ πλάστιγγος.

Πλὴν τούτων τῶν μᾶλλον συχῶν ἀπαντᾶσι σπανιότεροι καὶ οἱ θεοὶ

Ἔρως, Πλούτων, Θάνατος, Ἥλιος, Ἀφροδίτη, Κυβέλη, οἱ Διόσκουροι καὶ ὁ Σέραπις, Ἀρποκράτης, Ἴσις, καὶ ὁ ἦφις Εὐμόλπος.

Πρὸς δὲ ἀπαντῶσι καὶ σύμβολα τῶν θεῶν ἀπλᾶ, οἷον ὁ αἰετὸς τοῦ Διός, ἡ βότρυς τοῦ Διονύσου, ὁ ὄφις τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁ ἀλέκτωρ τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ γλαυξ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ τρίπους τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ.

Προσέτι λέων, τρούπαιον, μῆνις μετ' ἄστρον, ἀγγεῖον, ἵππος, ταῦρος, δᾶ, ἄρμα, γούψ, πλοῖον μετ' ἀνδρός, κάλλιπ, κάλοθος μετὰ καρπῶν, τραπεζα μετὰ κάλλιπς πλήρους σφαιρῶν ἢ μετὰ κλώνων.

Προσέτι ὁ αὐτοκράτωρ ὀρθὸς ἢ ἐριππος, λύκαινα θηλάζουσα τὸν Ρωμύλον καὶ τὸν Ρῶμον, ὁ κύριος Ἴηρος, ἀνὴρ καὶ γυνὴ προσφέροντες ἀλλήλοις τὰς χεῖρας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΔΗΜΟΣ—ΒΟΥΛΗ.

Ὡσαύτως ναὸς τετράστυλος μετ' ἀγάλματος ἢ ἐξάστυλος ἢ ὀκτάστυλος μετὰ ἢ ἀνευ ἀγάλματος, ἢ ναὸς πολυστύλος.

§ 14) Ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων προειρημένων εἰκόνων καὶ παραστάσεων τεκμαίρεται ὅτι οἱ Φιλιπποπολιταὶ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκοκρατίας εἶχον τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων θρησκείαν καὶ λατρείαν καὶ τοὺς αὐτοὺς θεοὺς (σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν πάνθειον). Ὅτι εἶχον τὰς αὐτὰς μυθολογικὰς παραδόσεις περὶ τῶν ἡρώων (ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, παραστάσεις τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Εὐμόλπου ἰδρυτοῦ τῶν Ἐλευσινίων, τῶν Διόσκουρων). Ὅτι τὰς εἰκόνας τῶν θεῶν πάντων καὶ τῶν συμβόλων τῶν ἐποίουον κατὰ πρωτοτυπα Ἑλληνικὰ ἀνευ οὐδεμιᾶς παρεκκλίσεως. Ὅτι χαρίζοντες τὰς εἰκόνας τῶν ἀνδριάντων θεῶν (Ἀπόλλωνος, Ἡρακλέους, Ἑρμοῦ) ἐποίουν τοῦτο πρὸς διαφήμισιν τῆς πόλεως τῶν σεμνινομένης ἐπὶ τῇ κτίσει πλαστικῶν ἔργων μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Ὅτι ἦσαν φιλόθρησκοι καὶ φιλόκαλοι ἐγείραντες ἐν τῇ πόλει τῶν πολλοὺς περικαλλεῖς ναοὺς εἰς τοὺς κατ' ἐξοχὴν ὑπ' αὐτῶν λατρευομένους θεοὺς (τετράστυλος, ἐξάστυλος, ὀκτάστυλος, πολυστύλος). Ὅτι ἦσαν εὐγνώμοιες πρὸς τινας τῶν αὐτοκρατόρων δι' ἣν ἔτυχον ὑπ' αὐτῶν προστασίαν (ἀνδριάντες—Σεβαστεῖον—νεοκορία). Ὅτι διωκοῦντο αὐτονόμως ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου (προσωποποιήσις Δήμου—Βουλῆς). Ὅτι ἐθεράπευον τὸν ἀθλητισμὸν καὶ τὰς Μούσας τελοῦντες τοπικοὺς καὶ πανθρακικοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ μουσικοὺς, ὄντες φιλέοργοι (ἀθλητικαὶ καὶ ἀγωνιστικαὶ παραστάσεις, ἀγῶνες Ἀλεξάνδρεια, Πύθια, Κενδρίσεια, κιθαροδὸς Ἀπόλλων). Ὅτι εἶχον τὴν πόλιν τῶν καλῶς ὠχυρωμένην, ἣν ὑπερ πάν ἄλλο ἡγάπων (προσωποποιήσις τῆς πόλεως ὡς θεᾶς). Ὅτι εὐήμερον πολιτευόμενοι καὶ ζῶντες ἐν ἰσονομίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ (Θέμις—Ἰσότης—Νέμεσις). Ὅτι εἶχον ἐν χρήσει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν δημοσίᾳ τε καὶ εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ὄντες Ἕλληνες καὶ ἐξηλληνισμένοι Θρακῆς τε καὶ ἀλλόφυλοι (Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί).

Ἐκ δὲ τῶν πολλαπλῶν εἰκόνων καὶ παραστάσεων τῶν κατ' ἐξοχὴν

ὑπ' αὐτῶν λατρευομένων θεῶν τεκμαίρονται καὶ τὰ ἔργα, περὶ ἃ ἡσυχολοῦντο κυρίως οἱ Φιλιππουπολίται, ὧν ἔργων προστάται ἦσαν οἱ εἰκονιζόμενοι θεοί. Οὗτοι εἶναι ὁ Ἀπόλλων (θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς) ἢ Ἄρτεμις (θεὰ τῆς θήρας) ἢ Διμήτηρα (θεὰ τῆς γεωργίας) ὁ Διόνυσος (θεὸς τῆς ἀμπελοουργίας) ὁ Ἑρμῆς (θεὸς τῆς ἐμπορίας) ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα (θεοὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου) ὁ Ἡρακλῆς (θεὸς τοῦ ἀθλητισμοῦ) ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγίεια (θεοὶ τῆς υγιείας). Ἐπομένως οἱ Φιλιππουπολίται ἡσυχολοῦντο περὶ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ἀμπελοουργίαν, θήραν καὶ τὴν ἐμπορίαν, ἠγάπων τὸν ὑπαίθριον βίον καὶ τὸ φῶς, ἐξετίμων προσηκόντως τὸν οἰκογενειακὸν βίον, ἐθεράπευον τὴν υγιείαν των καὶ τὴν εὐζωίαν ἐπιδίδοντες εἰς τὸν ἀθλητισμὸν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ ἐν γένει ἠδαιμόνουν ἐν τῇ λαμπρᾷ των πόλει καὶ τῇ γονιμοτάτῃ περὶ αὐτὴν χώρα (κέρας Ἀμαλθείας—γονιμότητος—ἀφθονίας), διαρροεμένη ὑπὸ τοῦ πολυχεύμονος Ἐβρου (κάλη, ἐξ ἧς ἐκρέει ὕδωρ παρὰ τῷ θεῷ Ποταμῷ), ὅστις ἦτο μέχρι τῆς πόλεως ναυσίπλους (πλοῖον, πρῶρα πλοίου) καὶ περιοριζομένη ὑπὸ τῆς καταφύτου καὶ ἀνθηρᾶς Ροδόπης (Ροδόπη μετ' ἀνθους).

Δικαιότατα λοιπὸν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ λαμπροτάτη τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας μητρόπολις Φιλιππόπολις ἐπὶ τῆς Ρωμαιοκρατίας ἐξίκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐδαιμονίας της.

§ 15). Προσημειωτέον ἐν τέλει ὅτι ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἦσαν διοργανωμένοι εἰς σωματεῖα καὶ ἐπαγγελματικά τινες τάξεις ἐν Φιλιππουπόλει, ὡς ἐπὶ Βυζαντινοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ὕστερον. Οὕτω ἔκ τινων περισωθεισῶν ἐπιγραφῶν διαπιστοῦται ἡ διοργάνωσις τῶν κυνηγῶν εἰς κοινὸν (σύνδεσμον) ἔνεκα τῆς ἀφθονούσης ἐν τῇ Θράκῃ θήρας: [Πολιτ]-ἀρχην Κλέαρ[χον] τῆς λαμπροτάτης μητροπόλεως Φιλιππο[πόλεως], ἀδελφὸν [τοῦ διασημοτάτου συγκλητικ[οῦ] . . .] τὸ [τῶν] κυνηγῶν Κοινὸν καὶ ἡ λαμπροτάτη φυλὴ Ἡ[ρακλήϊς] ἐτείμησεν ἐπιμελουμένου Ἀσκληπι[α]δου τοῦ] Μενέφρονος . . . »¹⁾, καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν θήραν ἐπαγ-

1) T σ ο υ κ α λ ᾱ Γ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 32—33, ἀρ. 45.—D u m o n t - H o m o l l e, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 335—336.—Σ α κ ε λ λ α ρ ῖ δ ο υ Σ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 294, ἀρ. 96. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ Κ. Μ υ ρ τ. Συλλογὴ ἀρχ. ἐπιγρ. Φιλιππουπόλεως, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. VII, ἀρ. 144.—Περὶφανῶς ὁ τιμηθεὶς πολιάρχης ἢ εὐηγητής τοῦ τῶν κυνηγῶν Κοινὸν ἢ ἦτο δεξιώτατος κυνηγός, ὡς καὶ ἕτερος, ρήτωρ περιώνυμος, εἰς ὃν ἴδρυσαν ἀνδριάντα ἐξ εὐγνωμοσύνης οἱ ὑπ' αὐτοῦ σωθέντες ἐν δίκαις τε καὶ ἄγρῳ, ὡς διαπιστοῦται ἀξ ἐνεπιγράφου ἀνδρομήκους μαρμαρίνου βάρθρου, σύρεθέντος ἐν τῇ πόλει: «Οὗτος ἔστ' ἐκείνος, ὃς βροτεὺς [ἐ]σωσεν ἐν δίκαις τε καὶ ἄγρῳ». Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Annuaire de la biblioth. nat. à

γελμάτων (βιοτεχνιῶν) εἰς *τέχνας* (συστήματα—ρουφέτια—ἔσνάφια): «Ἀγαθῆ Τύχη. Ὑπερ ὑγείας καὶ νείκης Μ(άρκου) Λύρ(ηλίου) Ἀνω-
νείνου κατὰ κέλευσιν τοῦ λαμπροτάτου ὑπατικοῦ Κ(οίντου) Ἀτρίου Κλο-
νίου τέχνης βυ[ρ]σ[έωνδῶρον¹⁾] καὶ: «ἸΑγαθῆ Τύχη. Τὸν θειότατον καὶ
μέ]γιστον αὐτοκράτορα [ἡγεμονεύοντος τῆς Θρακῶν ἐπαρχείας... β....]
προσβ(ευτοῦ) Σεβ(αστοῦ) ἀντιστρατή[γ]ου, *τέχνη συροποιῶν* [ἐκ] τῶν
ιδίων ἀνέστησεν»²⁾.

Ἀθήνησι ἐν μηνί Ἰουνίῳ 1941

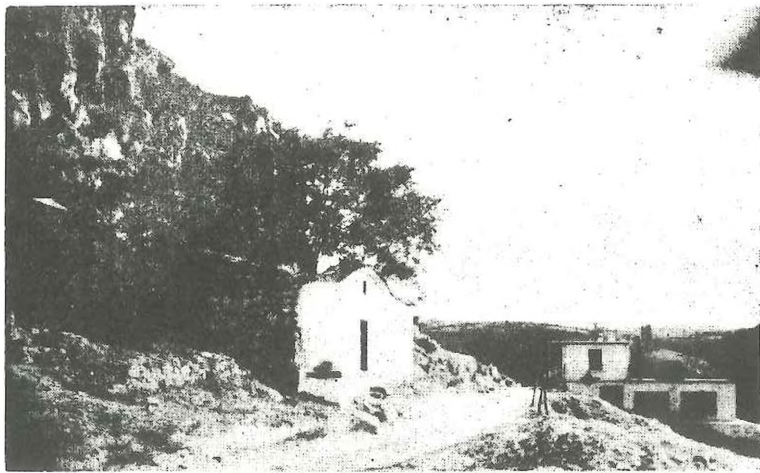
Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

Ploudiv, ἐτ. 1930, σελ. 243. καὶ Συλλογὴ ἐπιγρ. Φιλίπ. ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. VI ἀρ. 27.

1) Dobrusky, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. XVII, ἐτ. 1901, σελ. 77, ἀριθ. 771. Cagnat, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 239, ἀρ. 717.—Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. VI, σελ. 158, ἀρ. 50.—2) Kalinka, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 72, ἀρ. 79. Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 158, ἀρ. 51.—Συροποιοὶ καθ' ἀπλοποίησιν ἀντί σισυροποιοὶ = χλαινοποιοί.

ΤΟ «ΣΚΟΥΛΟΔΟΝΤΙ» ΚΑΙ Η «ΠΑΠΑ ΠΕΤΡΑ» ΤΟΥ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

1) Τὸ «Σκουλοδόντι». Εἰς τὸν 15ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» (σελ. 178—180) εἶχομεν δημοσιεύσει μικρὸν ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Τὸ Πεντάζωνον καὶ τὰ Πηγαδίτσια Διδυμοτείχου». Ἐν αὐτῷ, περιγράφοντες τὰς γενομένας καταστροφὰς ἐπὶ τοῦ Ν. Δ. ἀπορρώγος βράχου τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως, εἶχομεν γράψει καὶ τὰ ἑξῆς : « . . . κατεθραύσθη καὶ παρεμορφώθη καὶ ἡ παράδοξος ἐκείνη μεγάλη ὀπὴ τοῦ βράχου εἰς ὕψος

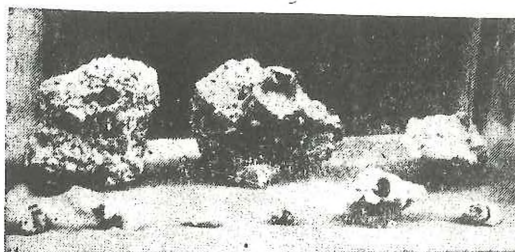
Εἰκ. 1. Εἰς τὸ μέσον ἡ πρόσοψις τοῦ παρεκκλησίου Ἁγίας Μαρίας.
Κάτω ἀριστερὰ ἡ ἐγκατάστασις τῆς ὑδρεύσεως.

ἀρκετῶν μέτρων, ἢ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς καλουμένη παρὰ τοῦ λαοῦ «Σκυλοδόντι».

Ὁ ἀπόρητος βράχος ἀπὸ πολλοῦ ἐκαλεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἤδη ὑπὸ τινῶν καλεῖται «Τζιρόμυλο». Τὸ ὄνομα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὑδρομύλου καὶ κατόπιν ὑδρατμομύλου, ὅστις κατεστράφη κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἀπομεινάριά του, ἦτοι σιδηροὶ τροχοὶ καὶ ἄλλα ἐξαρτήματα, κεῖνται ἀκό-

μη κεωσμένα ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ξηροῦ πλέον ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ Ἐρουθροποτάμου καὶ ἔμπροσθεν σχεδὸν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Μαρίας, ὡς τις σκελετὸς προϊστορικοῦ μεγαθηρίου. Ὁ μῦλος ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο «τζιρόμυλο», ἤδη δὲ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε καὶ τὰς ὀνομασίας: ὁ μῦλος ἢ ὑδρομυλος ἢ ὑδρατιμόμυλος τοῦ (γερμανοῦ) Ἄκς.

Πιθανώτατα ὀλόκληρος ὁ λόφος τῆς ἀκροπόλεως προῆλθεν εἰς παλαιοτάτους προϊστορικοὺς χρόνους ἐξ ὑποχωρήσεως τῆς μεγάλης θαλάσσης ἣτις ἐκάλυπτεν ἄλλοτε καὶ τὴν Θράκην, γενικῶς ἢ ἐν μέρει τοῦτο ὑποτίθεται ἐκ ποικίλων μικρῶν κογχυλίων καὶ ἄλλων θαλασσοβίων εἰδῶν, ἀνευρισκομένων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐσωτερικῶς τοῦ φρουρίου πρὸ

Εἰκ. 2. Ἀπολιθώματα θαλασσίων ἐμβίων κατατιθέμενα ἐν τῷ Γυμνασίῳ

πάντων ὅμως ἐκ μικρῶν ἢ ὀγκωδῶν τεμαχίων πετρωμάτων, ἀποτελουμένων ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ παντοίων μικρῶν εἰδῶν θαλασσίων ζωαρίων, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἐνὸς μέτρου διαστάσεων πέτρωμα, ὅπερ ἀπεκαλύφθη, ὅτε πρὸ τινων ἐτῶν κατηδαφίσθη, διὰ τὰ ἀνοικοδομητῆ ἐκ βάθρων, ἢ παρὰ τὴν ἱερὰν μητρόπολιν κειμένη πατρικὴ οἰκία τοῦ διδασκάλου Γ. Βαφειάδου (Βογιατζόγλου) 4-5 μικρὰ τεμάχια τοῦ πετρώματος ἐκεῖνου εἶχον ἀποθέσει τότε ἐν τῷ παρακειμένῳ Γυμνασίῳ Διδυμοτείχου.

Ὁ βράχος λοιπὸν τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως εἶναι, τρόπον τινά, θαλασσογενής, ἀλλὴ καὶ διάτρητος πανταχόθεν φυσικῶς καὶ τεχνητῶς, ἴσως δὲ ἐχρησίμευσεν ἀπὸ παναρχαίων χρόνων ὡς κατοικία σπηλαιοδιαίτων ἀνθρώπων· ἐξηκολούθησαν δὲ οἱ ἐκάστοτε κάτοικοι, σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων, νὰ ἐκμεταλλεύονται τὰς διαφόρους ὁπὰς καὶ τὰ κοιλώματα, τὰς ὑπογείους διόδους καὶ τὰ διαμερίσματα ὡς καταφύγια καὶ ἀποθήκας, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῶν.

Μᾶς εἶναι ἄγνωστον, ἐὰν καὶ παρὰ τινων ἐξετάσθη τὸ «Σκυλολόδοντι», ἢ «Σκυλοδόοντι», εἰς παλαιότερους χρόνους καὶ μέχρι ποίου σημείου

ἀγει τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως, ἔξω τῆς πόλεως, ἐγγύς ἢ μακρὰν.

Ἐπίσης διάφοροι παραδόσεις περὶ τῆς ὁπῆς ταύτης. Ἡ μία λέγει, ὅτι ὁ δι' αὐτῆς εἰσερχόμενος φθάνει ὑπογείως εἰς τὸν χιλιόμετρον ἀπέχοντα ἕτερον τῶν διδύμων λόφων (φρουρίων, τειχῶν), τὴν δευτέραν καὶ μικρὰν ἀκρόπολιν, τὴν ἀποκαλουμένην ἀπὸ ἱκανῶν ἑτῶν Ἀγίαν Πέτραν, (ιδεῖ ἡμετέραν πραγματείαν: Ἡ ἐν Διδυμοτείχῳ ἀνευρεθεῖσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή τῶν Πλωτινοπολιτῶν, εἰς «Θρακικά», τόμ. Η', σελ. 196—210) Ἄλλη παράδοσις λέγει, ὅτι ἐξέρχεται ἐκ τῆς μεγάλης ἐπὶ ἀποτόμου βράχου ὁπῆς «Βούβα» ἢ «Γούβα», τουρκιστὶ «Ἴν-τεπέ (=λόφος ἀνθρώπων, ἀντὶ ἴσως «Δξίν-τεπέ»=λόφος πνευμάτων, φαντασμάτων), ἤτοι ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ Διδυμοτείχου καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ χωρίον Κουφόβουνον (ἄλλοτε τουρκιστὶ Ἰνδζέ-κιοῖ). Ἡ Βούβα εἶναι μέγα ἀνοιγμα βράχου, τὸ ὅποσον εἰσχωρεῖ, κατερχόμενον μετ' ὀλίγον διὰ δύο διακλαδώσεων. Εἰς τὴν Βούβαν ἐνδαιτῶνται μυριάδες νυκτερίδων καὶ διαφόρων πτηνῶν. Συνήθως ἐκεῖ ὀδηγοῦν οἱ ποιμένες τὰ ποίμνιά των, πρόβατα καὶ αἰγας. Μία τρίτη τέλος παράδοσις, παραδοξότερα, ἀλλὰ καὶ ἐπικρατεστέρα, λέγει ὅτι τὸ φρούριον Διδυμοτείχου διὰ τῆς ὁπῆς Σκουλοδόντι ἐπικοινωνοῖ ὑπογείως μετὰ τοῦ φρουρίου τῆς ἤδη ἐν Βουλγαρίᾳ πόλεως Ὀρτάκιοῖ, ἐκεῖθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἄλλὰ, πρὶν συμπληρώσωμεν τὰ τῆς παραδόσεως ταύτης, καλὸν θεωροῦμεν νὰ ἀναγράψωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ τῆς ὁπῆς Σκουλοδόντι, ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Λέγουν, ὅτι κατὰ τὸ 1850—1860 εἰσῆλθον καὶ ἔφθασαν ἀνερχόμενοι ὑπογείως, τῇ βοήθειᾳ φανῶν καὶ σχοινίων, μέχρι τοῦ μέρους, ὑπερθεν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ θέσις Σανδιρβάν (ἀναβρυτήριον), πρὸς τὰ ἄνω ἀκριβῶς τοῦ «Κιουτζισιοῦκ τζαμί» (ιδεῖ πραγματείαν ἡμῶν: «Τὰ ἱερὰ προσκυνήματα τῶν μωαμεθανῶν Διδυμοτείχου», εἰς «Θρακικά», ΙΒ', 1939, σελ. 222).

Κατὰ Δελόγκαν καὶ ἄλλους, ἐπὶ μητροπολίτου Μεθοδίου (1878—1893) καὶ συγκεκριμένως τὸ 1890, ὁ ρῶσσος πρόξενος Ἀδριανουπόλεως εἰσῆλθον ἀπὸ τὸ Σκουλοδόντι μαζῇ μετὰ τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀρρεναγωγείου Τερώνην, ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Σανδιρβάν καὶ εἶδε, κατὰ τὴν διαδρομὴν του, πολλοὺς διαδρόμους καὶ κοιλώματα. Πρόκειται, πιθανόν, περὶ τῆς προεκτεθείσης πληροφορίας, διαφερούσης κατὰ τὴν χρονολογίαν. Νεώτεροι τέλος μᾶς εἶπον, παρετήρησαν ἀνόδους φυσικὰς καὶ κλίμακας σκαλιστάς, καὶ προχωρήσαντες εἶδον διάφορα φυσικὰ κοιλώματα ἢ διερωθυμίσμενα δωμάτια.

Ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀνδρῖκου Ζουλαρά ὑπῆρχε κοιλώμα, ὅπερ συνεκοινῶνει διὰ διαδρόμων μετὰ κοιλώματος τῆς οἰκίας τοῦ Ἀ. Δελόγκα. Ὁ Δελόγκας εἶχεν ἀποκλείσει τὸ ὑπὸ τὴν ἰδικὴν του οἰ-

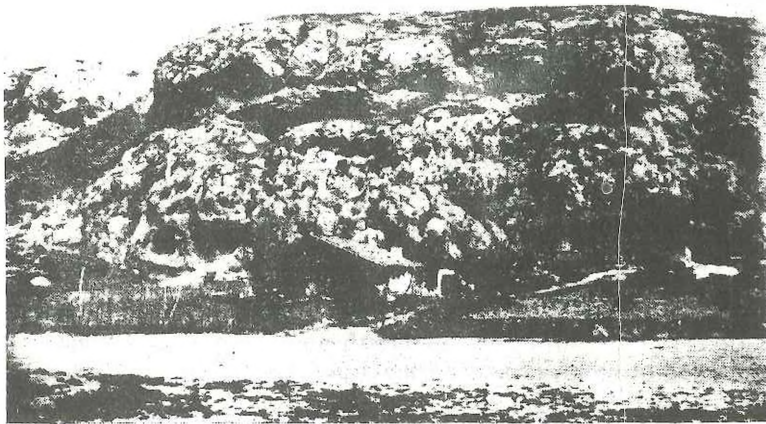
κίαν κοίλωμα, ὅτε ἀνέκτισεν αὐτήν, διότι τοῦ ἔκλεβαν ἀπ' ἀντίκρου τὰ κρασιά του. Πρὸ τινων λοιπὸν ἐτῶν μεταξὺ τῶν δύο οἰκιῶν καὶ κάτωθεν τοῦ δρόμου ἐθραύοντο οἱ βράχοι διὰ πυρίτιδος, ὅπως καὶ ἄλλα τμήματα τοῦ φρουρίου, πρὸς διάνοιξιν αὐλακος καὶ τοποθέτησιν ὑδροσωλήνων διὰ τὴν ὑδρευσιν τῆς πόλεως· εὐρέθησαν τότε ἐκεῖ καὶ ἄλλοι διάδρομοι καὶ κοιλώματα, μικρὰ δὲ παιδία καὶ μαθηταὶ εἰσῆλθον μὲ ἀνημμένα κηρία καὶ διέκριναν ἐπὶ τῶν ὀροφῶν τῶν κοιλωμάτων διάφορα σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐξέλαβον ὡς γράμματα μεγάλα καὶ παχέα, ἄσπρα καὶ μαῦρα, γραφέντα ἢ χαραχθέντα ἴσως πρὸ ἐτῶν παρὰ τῶν ἐνοίκων τῶν περὶ οἰκιῶν. Ὁ Δελόγκας πολὺ ὀρθῶς μᾶς ἔλεγεν, ὅτι τὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα καὶ κοιλώματα προχωροῦν, ἐκτὸς ἄλλων διευθύνσεων, καὶ πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Σαντριβάν, ἐπικοινωνοῦν ἐπομένως καὶ μὲ τὸ Σκυλοδόντι. Δὲν ἀποφεύγωμεν ἐν τέλει νὰ ἀναγράψωμεν καὶ παραδόξους τινὰς φήμας, καθ' ἃς εἰς διαφόρους διαδρόμους καὶ διαμερίσματα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ὀπῆς Σκυλοδόντι διέκριναν τινες καὶ σκαλιστὰ καθίσματα καὶ ἀγάλματα κ.τ.π.

Καὶ ἤδη ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν περὶ τῆς ὑπογείου ἐπικοινωνίας τοῦ Διδυμοτείχου καὶ τοῦ Ὁρτάκιοι παράδοσιν. Παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Ν. Ροδοσίνου: «Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος μου Ὁρτάκιοι (Ἀδριανουπόλεως). Τὰ Δημήτρια (ὁ Μπέης), (Θρακικά, ἸΓ', σελ. 318, ὑποσημειώσεις 1 καὶ α') τὰ ἐξῆς: «... Ἀρχαιότερον τὰ Δημήτρια... διεξήγοντο ἐπάνω στὴ Δρακόπετρα... λόφον ὑψηλόν, ὑπερκεκείμενον τοῦ Ὁρτάκιοι... Ἐλέγετο Δρακόπετρα, διότι ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου τοῦ λόφου ὑπῆρχε σπήλαιον καὶ παρὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ λίθος στρογγυλός, ὕψους ἑνὸς καὶ πλέον μέτρον, μὲ ἀποτύπωμα χειρὸς (παλάμης) ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του. Περὶ τοῦ λίθου τούτου ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις, ὅτι ἔξεσφενδονίσθη ὑπὸ τοῦ μυθολογικοῦ Δράκου ἐκ τοῦ ἀέναντι λόφου τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄνομασία Δρακόπετρα, περὶ δὲ τοῦ σπηλαίου, ὅτι συνεκοινῶνει ὑπογείως μετὰ τοῦ Διδυμοτείχου» ἔλεγεν ἡ παράδοσις: «Στοῦμ παληὸν κηρό, μνιάφρα, γιὰ νὰ δοκιμάσῃ ἀναψαν δυνὸ κηριά, τὰ κόλσαν'ς κατσίκας τὰ κέρατα κι' ἀπόλκαν μέσα, κι' αὐτὴ πού κάτ' πού τ' γῆς βγῆκε στοὺν Καλὲ τοῦ Διμότχου, τὰ κηριά κόμα ἔκχαν».

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω παραδόσεως, συνδυαζομένης πρὸς τὴν τοῦ Διδυμοτείχου, ἐξάγεται, ὅτι τὸ Διδυμοτεῖχον καὶ τὸ Ὁρτάκιοι, ὡς φρούρια ὑψηλὰ καὶ μεγάλα κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους, συνενοοῦντο αὐτοστιγμει εἰς πολεμικὰς ἢ ἄλλας σοβαρὰς περιστάσεις, τὴν μὲν ἡμέραν διὰ καπνοῦ τὴν δὲ νύκτα διὰ φλογῶν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπ' αὐτῶν ὄροπέδιων ἢ πύργων αὐτῶν, καὶ οἱ ὁ καπνὸς καὶ αἱ φλόγες παρεστάθησαν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ὡς δράκος καὶ «κατσίκας» μὲ λαμπάδας.

Ταῦτα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὀπῆς Σκυλοδόντι τοῦ Διδυμοτείχου.

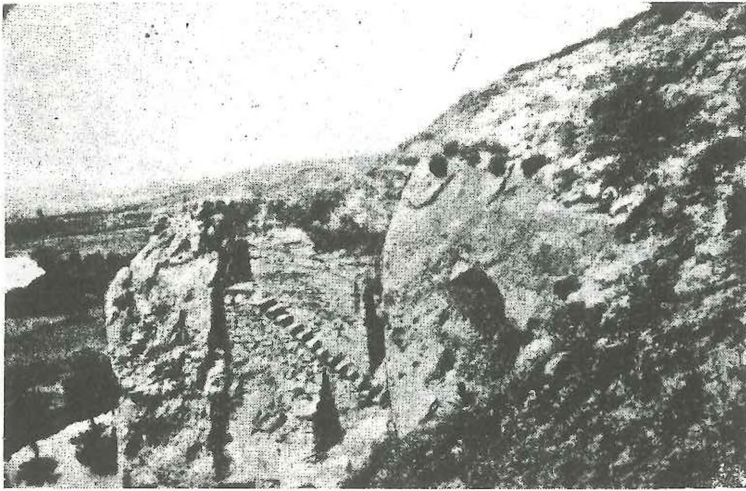
2) Ἡ «*Παπᾶ Πέτρα*». Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου τῆς ὑδραυλικῆς ἐγκαταστάσεως Διδυμοτείχου ὑπάρχει μέγα τεμάχιον βράχου, μία ὀγκώδης πέτρα, κεχωσμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τῆς ξηρᾶς συνήθως κοίτης τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ Ἐρυθροποτάμου. Εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ ὑπερθεῖν τοῦ ἐκεῖθεν διερχομένου δρόμου ἀπορροῶγος βράχου τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως καὶ εἶχε κυλισθῆ, ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ὦρα νυκτερινῆ, συνελεῖα ραγδαισιότητος βροχῆς, κατὰ τὸ 1892 ἢ τὸ 1897 κατ' ἄλλους. Ἡ πέτρα, κατέπεσεν ἐπὶ τῆς μικρᾶς οἰκίας τοῦ Στογιάννου Μαντακιόζογλου, τῆς ἐκτισμένης ἐντὸς τῶν κοιλωμάτων τοῦ βράχου, καὶ

Εἰκ. II. Τμῆμα τοῦ βράχου Ἁγία Πέτρα, κάτωθεν τὸ νῦν βυρσοδεφεῖον.

τὴν συνέτριψε κατὰ τὸ ἥμισυ. Μεθ' οὗ ἐκυλίσθη μέχρι τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ. Ἐφρονεῖθησαν ὁ οἰκογενειάρχης, μία θυγάτηρ του, μερικά πρόβατα καὶ εἷς ὄνος· διεσώθησαν δὲ ἡ σύζυγός του, ἡ νύμφη του καὶ τρία ἐγγόνια. Οὗτοι ὠφείλον τὴν σωτηρίαν των εἰς τὸ ὅτι ἐκοιμῶντο εἰς τὸ πρὸς τὴν πρόσοψιν τῆς οἰκίας δωμάτιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐθίγη. Ἀναφέρουν μάλιστα, ὅτι ἡ σύζυγός του, δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ δυστυχήματος, εἶχεν ἶδει εἰς τὸ ὄνειρόν της μίαν γυναῖκα, ἴσως τὴν Ἁγίαν Μαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ παρεκλήσιον κεῖται ἐκεῖ πλησίον. καὶ ἡ ὁποία εἶπε πρὸς αὐτήν: «νά βγῆτε ἀπὸ τὸ σπίτι, γιατί ὕστερα ἀπὸ δύο, τρεῖς, μέρες θὰ γείνη μεγάλο κακό». Ἄλλ' ὁ Στογιάννος δὲν ἔδωσε καμμίαν προσοχὴν εἰς τὸ ὄνειρον τῆς γυναικός του. Τὸ ἀπόρητον μέρος τοῦ βράχου, ἐξ οὗ ἀπεσπάσθη ἡ πέτρα, λέγεται συνήθως παρὰ τοῦ λαοῦ: «Παπα πέτρα». Πρὸς ἐξήγησιν τῆς ὀνομασίας ταύτης ἀναφέρουν ἄλλοι ἄλλα συγκεχυμένα πράγματα, 1) ὅτι ἐφρονεῖθη δῆθεν ὑπὸ κυλισθείσης πέτρας μία γραῖα· ἐπειδὴ δὲ κατὰ

τὸ ἐπιτόπιον γλωσσικὸν ἰδίωμα ἢ γραῖα λέγεται «μπάμπω» διὰ τοῦτο ἢ κυλισθεῖσα πέτρα, κατόπιν δὲ καὶ ὁ βράχος, ἐξ οὗ ἀπεσπάσθη, ἀπέκλήθη «μπάμπως πέτρα»! 2) Ἡ ὄνομασία «μπόμπως πέτρα» παρηλλάγη εἰς «Παπᾶ πέτρα» καὶ ἐνομίσθη ὅτι ἐφονεύθη εἰς παπᾶς, ἦτοι ἱερεὺς. 3) οἱ πρῶτοι ἰδόντες τὴν κυλισθεῖσαν πέτραν ἐθαύμασαν διότι ἦτο μεγάλη, καὶ ἀνεφώνησαν: «Πᾶ! πᾶ! πέτρα!», δηλαδή: τί μεγάλη πέτρα! Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν: πῶς πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ βράχου ὠνομάζετο ἢ τοποθεσία. Ἀπειτάθημεν πρὸς τὸν γηραιὸν Γεώργιον Διόλιου

Εἰκ. 4. Ὁ λεγόμενος «Ταραπχανᾶς» Νομισματοκοπεῖον.

γλου, ἀποθανόντα τὸ 1932 εἰς ἡλικίαν 113 ἐτῶν. Οὗτος μᾶς εἶπε τοῦτο μόνον, ὅτι τὸ «Παπᾶ πέτρα» ἦτο ἄλλοτε «μουμχανᾶς» (λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα κηροποιεῖον) καὶ ἐλέγετο «πέτρα τοῦ παπποῦ Παρούση».

Πλαγίως καὶ ἀριστερὰ τοῦ μνημονευθέντος ἀπορρωῶγος βράχου, πλησίον τοῦ πρώτου ἐσωτερικοῦ τείχους, τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως, ὑπάρχουν ἐρείπια παλαιοῦ, βυζαντινοῦ ἴσως, οἰκοδομήματος. Διασώζονται οἱ τοῖχοι δύο τριῶν δωματίων, τοῦ ἐνὸς κάτωθεν τοῦ ἄλλου, καὶ μία ἐλικοειδῆς μαρμαρίνη κλίμαξ. Μήπως πρόκειται περὶ τοῦ κηροποιείου «μουμχανᾶ»; περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς ὁμίλησεν ὁ Διόλιουγλου; Τὸ λίθινον τοῦτο οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν βάσεων τοῦ τείχους, ὑπερέβαινε τὸ ὕψος αὐτοῦ, λέγεται παρὰ τινων «Ταραπχανᾶς». Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ καὶ σημαίνει νομισματοκοπεῖον. Θέλουν νὰ εἶπουν, ὅτι ἐκόπτοντο ἐκεῖ νομίσματα. Ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας δὲν ὑπάρχει ἄχρι σήμερον πληροφορία τις περὶ κοπῆς νομισμάτων ἐν Διδυμοτείχῳ. Νομίσματα, κοπέντα

ἐν Διδυμοτείχῳ, δὲν ἀνευρέθησαν ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Μήπως τὸ κτίριον τοῦτο ἐχρησίμευεν ἐπὶ τῆς πρώτης τουρκικῆς ἐποχῆς ὡς νομισματοκοπεῖον, ἢ τοῦλάχιστον ὡς θησαυροφυλάκιον; Θησαυροφυλάκιον μόνον, ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, ἐν Διδυμοτείχῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δὲν εὐρίσκειτο ὁμῶς εἰς τὴν θέσιν «Παπᾶ πέτρα» καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κτίριον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως, ἔνθα τὰ βυζαντινὰ ἀνάκτορα, τὰ κατόπιν εἰς σουλτανικά μεταβληθέντα καὶ ἀνακαινισθέντα. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν εἰς μικρὸς πύργος, ἀνύπαρκτος ἤδη, τοῦ ὁποίου μερικοὶ γέροντες ἐνθυμοῦνται εἰσέτι

Εἰκ. 4. Τὸ εἰς τὸ μέσον λευκάζον κτίριον ἢ ἐγκατάστασις τῆς ὕδρευσεως.
"Ὑπερθεν καὶ πλαγίως δυσδιόρατα ἢ θέσις «Παπᾶ Πέτρα»
καὶ ὁ λεγόμενος «Ταραπχανᾶς».

τμήματα τοίχων, εἰς ὕψος 4—5 μέτρων καὶ τοῦ ὁποίου σήμερον μόλις διακρίνονται ἴχνη βάσεως ἐπὶ τοῦ βράχου. Ὁ πύργος ἐκεῖνος ἦτο ὁ λεγόμενος «Κήζ-κουλέ» ἢ «Κήζ-κουλεσί», ἦτοι πύργος κόρης βασιλοπούλας, γυναικωνίτης. Τὸν πύργον τοῦτον ἀναφέρουν, κατὰ παράδοσιν γέροντές τινες Διδυμοτείχου, τοῦρκοι καὶ ἡμέτεροι, ἀναγράφει δὲ καὶ ὁ περιώνυμος τοῦρκος περιηγητῆς καὶ συγγραφεὺς τοῦ 17ου αἰῶνος Ἐβλιγιᾶ Τζελεμπῆ εἰς τὸ ἐκτενὲς καὶ πολύτομον σύγγραμμά του «Σεγιαχατναμέ», ἦτοι βιβλίον περιηγήσεων (ἰδὲ «Θρακικά» τόμον 4ον, σ. 116—124 καθὼς καὶ τὰς ἡμετέρας πραγματείας: εἰς «Θρακικά» τόμους 10ον σ. 36 κ. ε. καὶ 12ον σ. 219 κ. ε.). Ὁ πύργος λοιπὸν οὗτος θὰ ἐχρησίμευεν ὡς θησαυροφυλάκιον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὄσων γράφει ὁ Bertrundon de la Broquière¹⁾. Ἐκεῖ λέγονται τὰ ἑξῆς: « . . . ἐπῆγα εἰς τὸ Dimoticque (Διδυ-

1) Α. Α. Σ. «Θρακικά» τόμ. 1ος, Σ. 116—123.

μότειχον), ἀρκετὰ καλὴ πολιτεία, ὅπου βρῖσκεται μεγάλο καὶ ὠραιότατο κάστρο πάνω στὸ βουνό, στρογγυλὸ πάνω-κάτω. Τὸ κάστρο περιτριγυρίζεται ἀπὸ παντοῦ μὲ τείχη διπλᾶ. Ἀπὸ τὴν μία πλευρὰ περνᾷ τὸ ποτάμι. Τὸ κάστρο αὐτὸ μπορεῖ νὰ πάρῃ μέσα τέσσερα σπίτια (ἐννοεῖ, φαίνεται, τὸ κύριον τμῆμα τῶν ἀνακτόρων, ἔνθα καὶ ὁ πύργος, καὶ ὄχι ὅλον τὸ φρούριον, τὸ βουνό). Τὸ μικρὸ πύργο, καθὼς μοῦ εἶπαν, μεταχειρίζονται οἱ Τοῦρκοι γιὰ θησαυροφυλάκιον . . . Ἀπὸ κεῖ ἐγύρισα πίσω στὸ Διδυμοτεῖχο, μέρος ὠραῖο, ὅπως εἶπα παρὰ πάνω. Ἡ πολιτεία αὐτὴ μοῦ φάνηκε τώρα ὠραιότερη ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ καὶ μοῦ φαίνεται, πῶς, ἂν ὁ Σουλτᾶνος κρατᾷ ἐκεῖ τοὺς θησαυροὺς του, τοὺς ἔχει καλὰ ἀσφαλισμένους».

Ὅστε τὸ παρὰ τὴν θέσιν «Παπᾶ πέτρα» παλαιὸν καὶ ἠρειπωμένον λίθινον οἰκοδόμημα δὲν ἦτο καὶ δὲν ὠνομάζετο «ταραπχανᾶς» (νομισματοκοπεῖον) Ἀλλὰ καί, ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐχρησίμευσεν ὡς ταμεῖον ἀπλῶς πρὸς εὐκόλον καὶ ταχυτέραν ἐνέργειαν διαφόρων κυβερνητικῶν πληρωμῶν, πάλιν δὲν δικαιολογεῖται ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «ταραπχανᾶς» πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ θέσις δὲν φαίνεται κατάλληλος διὰ νομισματοκοπεῖον καὶ θησαυροφυλάκιον. ἀλλ' οὔτε καὶ δι' ἀπλοῦν ταμεῖον πληρωμῶν. Σκεπτόμεθα δέ: μήπως τὸ κτίριον ἦτο «σαλακχανᾶς», δηλαδὴ σφαγεῖον ζῶων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ ἀποξήρανσις καὶ ἡ κατὰ τὸ παλαιὸν ἐν γένει σύστημα κατεργασία τῶν δερμάτων τῶν σφαζομένων ζῶων, ἔπρεπε νὰ γίνεται πρὸς τὰ κάτω, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἐρυθροποτάμου. Πράγματι δὲ ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὴν ὄχθην, ἔνθα ἀκριβῶς εὐρίσκονται ἤδη τὰ ἐρείπια ἐνὸς ὠραίου βυζαντινοῦ λουτροῦ, κατεσκευασμένου κατὰ τὸν γνωστὸν συνδυασμὸν λίθων καὶ κεράμων, τὸ μέρος καλεῖται παρὰ τινων εἰσέτι «ταπακχανᾶς», δηλαδὴ βυρσοδεψεῖον. Ταπακχανάδες δὲ ἦσαν καὶ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν πρὸς τὸ νέον Φάληρον γραμμὴν τῆς ὄχθης καὶ πλέον. Ἦδη βυρσοδεψεῖον (ταπακχανᾶς) εὐρίσκεται πολὺ πρὸς τὰ κάτω τῆς ἰδίας ὄχθης καὶ κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς Ἁγίας Πέτρας, ἦτοι τῆς δευτέρας ἀκροπόλεως τοῦ Διδυμοτείχου, καθ' ὅσον ἐκεῖ πλησίον καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐρυθροποτάμου εὐρίσκεται τὸ δημοτικὸν σφαγεῖον.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἐξάγομεν τὰ ἑξῆς: ὅτι ἐκ τῶν τουρκικῶν ὀνομασιῶν: «μουμχανᾶς—ταραπχανᾶς—σαλακχανᾶς—καὶ ταπακχανᾶς» (κηροποιεῖον, νομισματοκοπεῖον, σφαγεῖον, βυρσοδεψεῖον), πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος παλαιὸν λίθινον οἰκοδόμημα ἢ τὸ ὄνομα «μουμχανᾶς» ἢ τὸ ὄνομα «σαλακχανᾶς», ἀποκλείοντες τὰ ἄλλα δύο καὶ ἰδίως τὸ «ταραπχανᾶς».

Ξυλόκαστρον Ἀπρίλιος 1941.

Ἀρχιμανδρίτης ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ, Καθηγητῆς

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

Εἰς τὸν 10ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» (ἔτος 1938, σελίδες 29—34) ὁ φίλος ἱατροφιλόσοφος κ. Κ. Κουρτίδης ἐδημοσίευσε μικράν, ἀλλ' ἐνδιαφέρουσαν, μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Μονὴ Δαδιάς». Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέκειτο παλαιότερον τὸ

Μονὴ Δαδιάς

χωρίον Δαδιά καὶ ἡ μονὴ αὐτοῦ, εὑρομεν τρεῖς μικροὺς κώδικας τῆς ἐν λόγῳ μονῆς. Περιέχουν καταγραφὰς τῆς περιουσίας, ἰσολογισμοὺς διαχειρίσεως κατὰ διαφόρους περιστάσεις καὶ διορισμοὺς ἢ παραιτήσεις καὶ ἀπολύσεις ἐπιστατῶν, διευθυντῶν, ἡγουμενευόντων καὶ ἡγουμένων τῆς μονῆς. Ἐκράτησαμεν διαφόρους περικοπὰς καὶ σημειώσεις ἐκ τῶν μικρῶν κωδίκων. Αἱ πληροφορίες αὗται εἶναι ἄλλαι μὲν ἄγνωστοι, ἄλλαι δὲ συμπληρωματικαὶ καὶ ἐπανορθωτικαὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ κ. Κουρτίδου ὡς πρὸς τὴν σειρὰν, τὰ ὀνόματα καὶ τὰς χρονολογίας τῶν ἡγουμένων καὶ λοιπῶν προϊσταμένων τῆς μονῆς.

Κώδιξ Α'.

Ἐπὶ τοῦ ἐξαφύλλου τοῦ Α' Κώδικος ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Κώδιξ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Δαδιάς τῆς τιμημένης ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἀπὸ 1826 Σεπτεμβρίου 26».

Αἱ σελίδες δὲν εἶναι ἡριθμημέναι εἰς τὴν πρώτην δὲ αὐτῶν ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα.

«Ἀπὸ 1824 Δεκεμ. 15 μέχρι 1826 Σεπτ. 15.

Ἴδου τῆ τοῦ πανιερωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Δεσπότη Καλλινίκου ἀποφάσει καταγράφεται τὸ ὅσον χρέος ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπλήρωσεν ὁ κὺρ Ἀγάπιος εἰς διάστημα εἴκοσι ἐνός μηνός, μετὰ τὴν ἀναδοχὴν τῆς ἡγουμενίας του ὡς κάτωθι ὀνομαστί φαίνονται».

Ἀκολουθοῦν διάφορα ἔξοδα ἀνερχόμενα εἰς γρόσια 1872, μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ «3 γρόσια τοῦ Ἀθανασούδη Χαφούζη» καὶ «27 γρόσια τοῦ Χαφούζη Ἀθανασίου». Περὶ τοῦ Χαφούζη Ἀθανασίου ἢ Ἀθανασούδη Χαφούζη τούτου κάμνομεν ἐκτενῆ λόγον εἰς ἄλλην μελέτην ἡμῶν : (ιδεὲ «Ἱστορικὴ πραγματεία : τὸ ἐν Διδυμοτείῳ Μοναστήριον, τὸ φερόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐν Διδυμοτείῳ 1933» σελίδες 20, 23, 25, 34—38 καὶ 44—45).

Ἐν συνεχείᾳ τριάκοντα φύλλα περιέχουν κυρίως ἰσολογισμοὺς τῆς μονῆς καὶ ἐπικυρώσεις τῆς ἱ. Μητροπόλεως. Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι τὸν Ἀγάπιον, ὅστις περαιτέρω φέρεται ὡς διάκονος καὶ ἐπιστάτης τῆς μονῆς, διεδέχθη 24 Ἰουνίου 1828 ἐπὶ Μητροπολίτου Καλλινίκου «ὁ παπᾶ κὺρ Βενεδικτος», ἱερομόναχος ἐκ Σουφλίου «ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς Δαδιάς ὑποσχεθεὶς, ὅτι τὸ παρὰ τοῦ Ἀγαπίου ἐναπομείναν χρέος τῆς μονῆς» γρόσια «1330 θὰ ἐξαλείψῃ ἐντὸς 5 ἐτῶν καὶ θὰ ἀναδείξῃ τὴν μονὴν ἀνευ χρέους».

Μεταξὺ τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀγγείων τῆς μονῆς, «ἅτινα παρέλαβεν ὁ νέος ἡγούμενος Βενεδικτος, πρὸς ὑπεύθυνον χρῆσιν, καὶ ὧν κατεστρώθη λεπτομερῆς πίνυξ», ἀναγράφονται καὶ «4, ἦτοι τέσσαρα, κουτία ἁγίων λειψάνων μὲ ὀλίγον ἄσύμι».

Εἰς τὴν ἐπομένῃ σελίδι ὁ μητροπολίτης Καλλνίκος γράφει τὰ ἑξῆς : «Ἐνταῦθα δὲ καταγράφονται καὶ τὰ εὑρεθέντα πράγματα τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τούτου τῆς Δαδιάς, δηλ. μπακιρικά, ρουχικά, βουτζία, ἀρα(μ)-πάδες καὶ . . . ἄλλων παρομοίων τούτων ὁποῦ εὑρέθησαν μετὰ τὸν ἐξοστρακισμόν τοῦ διακόνου καὶ ἀσυνειδήτου ἐπιστάτου ἀχραιοαγαπίου, ὅς καὶ εἰς οὐδὲν ὠφελήσας¹⁾ καθ' ὅτι καὶ αὐτὰ ὁποῦ ὑπογράφοντας πάντα δηλ. τὰ ἄμφρα τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα καὶ ὀπισθεν κατεγράφησαν καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα καὶ ζῶα, ὁποῦ ἐδυνήθημεν νὰ ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ εἰρημένου τούτου ἀσυνειδήτου, τὰ ἐνεχειρήσαμεν τῷ Παπᾷ ἡγουμένῳ κὺρ Βενεδίκτῳ, ἅπερ καὶ καταστρώνονται κάτωθεν ὀνομασί, ἐν ἔτει ,αωκῆ' Ἰουνίου κδ'».

Περαιτέρω, ἐξελεγχθέντος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Βενεδίκτου, ὅστις ἀναφέρεται ἤδη ὡς ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς Δαδιάς, συνάγεται, ὅτι ἡ μονὴ ἔκαμε δι' αὐτοῦ «συνάξεις ἀπὸ κουτιᾶ πανηγύρεις καὶ λοιπά, ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1828 μέχρις 11 Ὀκτωβρίου 1835, συνεχέντησε δὲ «59,563 γρόσια καὶ 37 παράδες, εἰς ἃ ἀντιστοιχοῦν ἔξοδα 49,897 γρόσια καὶ 04 παράδες

Κατόπιν, 11 Ὀκτωβρίου 1835, ἀναγράφεται λεπτομερῶς καὶ ἡ βοή-

1) Διειρηθήθῃ ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

θεια, ἡ συναχθεῖσα καὶ δοθεῖσα τῷ Βενεδίκτῳ ἐκ περιφερείας Διδυμοτείχου. Οὐζοῦν Κιοπροῦ (Μακρᾶς Γέφυρας) καὶ Ἀδριανουπόλεως διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς μονῆς συνολικῶς, γρ. 74,314 καὶ παρ. 10. Ἐξωδεύθησαν, ὡς ἀναγράφεται λεπτομερῶς καὶ συνολικῶς, γρόσια 34,825 καὶ παράδες 10.

Τὰ «4 κουτιά ἁγίων κειμηλίων» (λειψάνων) ἔξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1836.

Ἐτὸ 1838, Σεπτ. 24. Καταγράφομεν ἐνταῦθα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς Δαδιᾶς κατ' ἐπιταγὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς κάτωθι φαίνονται, κατ' ἔμπροσθεν τῶν παρευρεθέντων ἐπιτρόπων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀπὸ καζᾶ Φερρῶν.

Ἐτὸ 1843 εἰς ἔγγραφα πωλητήρια τῆς μονῆς πρὸς πώλησιν χωραφίων ἔνεκα μεγάλου χρέους αὐτῆς ἀναφέρεται ὡς καθηγούμενος ὁ Παντελεήμων. Ἐγγραφον δὲ τοῦ μητροπολίτου Βησσαρίωνος, 1 Φεβρ. 1843, γράφει διὰ τὴν μονὴν, ὅτι «εἶχε μείνει ἄνευ ἡγουμένου, ὡς παραιτηθέντος οἰκειοθελῶς τοῦ ἡγουμενεύοντος Χ" Ἀγαπίου . . εὐρέθη κατάλληλον πρόσωπον, ὁ μοναχὸς Παντελεήμων, ὅστις καὶ διωρίσθη μὲ συμφωνίαν νὰ παρέχη κατ' ἔτος 500 μὲν γρόσια εἰς τὴν ἑλλην. σχολὴν Διδυμοτείχου καὶ 800 γρ. ὡς σύνηθες ἐτίσιον». Διωρίσθησαν πρὸς τούτους καὶ 6 ἐπίτροποι τῆς μονῆς: «2 ἐκ Διδυμοτείχου, 2 ἐκ καζᾶ Φερρῶν, 1 ἐκ χωρίου Κιουπλῆ καὶ 1 ἐκ Κορνοφωλιᾶς».

Ἐτὸ 1843 ἐπίσης ἡγούμενος τῆς μονῆς ἀναφέρεται ἀπλῶς ὁ Δαμασκηνός.

Ἐνταῦθα λήγει ὁ Α'. κώδηξ.

Β'. κώδηξ

Ὁ κώδηξ οὗτος εἰς τὴν πρώτην τῶν μὴ ἡριθμημένων σελίδων του ἔχει ὠραίαν ἔγχρωμον εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Κώδιξ, τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεωτόκου τῆς δαδιᾶς περιέχο τοῦ Μοναστηρίου πράγματα κινητά, καὶ ἀκίνητα δηλ. ἐκκλησία καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας σκέβη Ἁγία λύψανα βιβλία δυσκοπότηρα Κανδίλια ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὄνττάδες ἀχιρτόνες, χοράφια, ἀμπέλωνες μπαξέδες, μαγαζία, χαλκόματα βαρέλια, πιθάρια, ἀγελάδες πρόβατα, ἀλόγατα. διὰ καταδιαδοχὴ καὶ παράδοση, τὸν μεταγενεστέρον, Καθηγούμενον, καὶ συναδελφὸν τῶν ἐνασκοῦντων εἰς τὴν Μονὴν ταῦτη, ἔγινε ἰσαροῦσα καταγραφή αὕτη ἐπὶ ἀιδήμου Ἀρχιεπισκόπου Μητροπολίτου Ἁγίου Δειδειμοτύχου Κυρίου Μελεῆίου ὁμοῦ μὲ τὸν παρευρεθέντον προκρίττον καὶ τζορμπατζήδον, τῆς χάρας καὶ ἐπαρχίας ταῦτης.

κατὰ 1847. Μαΐου 10».

«Παράδοσις εις τὸν Καθηγούμενον Κύριον Προκόπιον ἐκ Κορνοφωλέας . . . 10 ὄνταδες καὶ 1 ἀχούριον διὰ τὰ ζῶα μὲ τὸν ἀχυρῶνα τὰ ἄλλα . . . κατεστραμμένα καὶ ἡρειπωμένα ὅλα.»

«1863 Μάϊος κδ'. Καταγραφή κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας Δαδιάς τῆς παραδιδομένης ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ δεκαεξαετίαν περιπού ἡγουμενεύσαντος Ἱερομονάχου Προκοπίου ἐκ Κορνοφωλέας».

ἹΑκολουθεῖ πίναξ καταγεγραφομένων μεταξὺ τῶν ὁποίων παραμένουν 2 κουτία ἱερῶν λειψάνων, ὧν τὸ ἐν ἀργυροῦν τὸ δὲ ξύλινον.

Τὸ 1863 ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ ἰδίου Προκοπίου ἐγένοντο προσοδηκαὶ καὶ ἐπισκευαὶ τοῦ οἰκοδομήματος τῆς μονῆς καὶ τοῦ ναοῦ αὐτῆς.

Γ'. Κώδηξ.

Ἐτερος κῶδιξ εἶναι ἀπαραλλακτος κατὰ πάντα πλὴν τοῦ ὅτι (συνεχίζει τὴν περαιτέρω ἱστορίαν τῆς μονῆς καὶ) φέρει μόνας τὰς ἐπογραφὰς τοῦ εἰρημένου Προκοπίου, τοῦ ἀπὸ Σουφλίου ἐξάρχου Π' Δημητρίου καὶ τῶν Καλυμνίων Ζαχαρίου Ἱερομονάχου καὶ Μισαῖλ Ἱεροδιακόνου μετὰ ἐπιβεβαιώσεως (τοῦ Μητροπολίτου).

Ἐνωτέρω μνημονευθεὶς ἱερόναχος Ζαχαρίας ἦτο διάδοχος τοῦ Προκοπίου, μεταβάς κατόπιν εἰς Ἁγιον ὄρος, ἀφ' οὗ ἐπαύθη, ὡς ἀναγράφει ὁ κώδηξ: «Μετὰ 17 μῆνας ἐπαύθη ὁ Ζαχαρίας ἔνεκα ἀνικανότητος καὶ δολίου διαχειρίσεως τῶν μοναστηριακῶν πόρων· διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ πρωτοσύγκελλος κ. Ἰάκωβος Καβάσιλας ὁ ἐκ Καλύμνου, ὅστις καὶ παρέλαβε τὴν μοναστηριακὴν περιουσίαν». Οὗτος ἦτο ἐξάδελφος τοῦ μητροπολίτου Διδυμοτείου Μελετίου Καβάσιλα καὶ ἐχρημάτισεν ἡγούμενος ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1869, ὡς ἐξάγεται ἐκ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς 22ας Ἰουλίου 1869.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν τὰ 2 κουτία τῶν ἱερῶν λειψάνων.

«11 Μαΐου 1869 παρέλαβεν ὅλα καταγεγραμμένα κινητὰ καὶ ἀκίνητα τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἐπιστάτης ὁ οἰκονόμος Παπᾶ Παναγιώτης».

22 Σεπτ. 1869 ἐπαύθη οὗτος, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ ἐκ Δαδιάς παπᾶ Ἀθανασίου, ὡς ἐπιστάτου.

«1 Ἰουλίου 1871 κατεγράφη ἡ περιουσία, ἐπιστατοῦντις τοῦ παπᾶ Ἀθανασίου εἰς διάστημα 1 ἔτους καὶ 9 μῆνας καὶ ὃν διεδέχθη ὁ Παπᾶ Χρῆστος ὡς ἐπιστάτης, παραμείνας μέχρι τοῦ 1872 καὶ πλέον». Ἐν τούτοις ὅμως ὁ παπᾶ Ἀθανάσιος καὶ ὁ παπᾶ Χρῆστος, ὄντες ἀμόρφτοι ἐκ Διδυμοτείου καὶ χηρεύοντες, συνεργάζονται, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κώδηκος, ἐν τῇ μονῇ. «ὡς ἀδελφὸς δὲ τῆς μονῆς καθιερώθη

καὶ ὁ ἐκ Διδυμοτείχου σερμπιάζης (μῆπως εἶναι σεφδάρης;) Ἀθανάσιος ὡς κηπουρὸς καὶ ὑποκείμενος τοῖς ἐπιστάταις».

«25 Αὐγούστου 1874. Ἐξελεγχθείσης τῆς διαχειρίσεως τοῦ Παπᾶ Ἀθανασίου, αὐθημερὸν συνεφωνήθη ἡ ἐνοικίασις τῆς Μονῆς εἰς τὸν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου ἡγουμένου Γερασίμου διὰ 10 ἔτη μὲ ἐνοίκιον δεκαετίας 400 λιρῶν, ἀφ' οὗ ἐξασφαλισθῆ ἡ Μονὴ Λαδιᾶς δι' ἀξιοχρέου ἐγγυήσεως· μέχρι δὲ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκτελέσεως τῆς ὑποθέσεως θὰ εἶχε τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπιστασίαν πάλιν ὁ Παπᾶ Ἀθανάσιος μὲ συνεργίτας καὶ ἐφόρους τοὺς . . .».

«30 Νοεμ. 1877. Ἡ Δημογεροντία Διδυμοτείχου ἐξέλεξε 2 πρόσωπα ὡς πληρεξουσίου Διδυμοτείχου νὰ ὑπάγουν μὲ τὸν κ. Γ. Ν. Εὐέλπιν εἰς τὴν μονὴν Λαδιᾶς, ἵνα ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων Σουφλίου, Κιουπλί, Καραμπουνάρου καὶ Λαδιᾶς θεωρήσουν τοὺς λογαριασμοὺς τῆς μονῆς ἐπὶ ἡγουμενείας τοῦ ἀρχιμανδρίτου Φιλίππου Τζολάτη, ὥστε κατόπιν νὰ ἀποφασισθῆ γενικῶς τὸ γενησόμενον ἐν τῇ Μητροπόλει. . . Ἐκλεγέντες δὲ ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ὁ Χ' Νικόλαος Πογιατζόγλου καὶ Δημήτριος Μπουρούκωγλου ἀπεστάλησαν εἰς Λαδιάν».

«2 Σεπτ. 1879. Κατεγράφη ἡ περιουσία κινητῆ καὶ ἀκίνητος τῆς μονῆς Λαδιᾶς, ἣν παρέλαβεν ἀπὸ τὸν τέως ἡγούμενον Φιλίππον ὁ νῦν ἡγούμενος Πολύκαρπος τὴν 25 Αὐγούστου 1878». Μεταξὺ τῶν καταγραφέντων εἶναι «1 κουτὶ ἀργυροῦν μετὰ σταυροῦ ἀργυροῦ καὶ 1 κουτὶ τενεκεδένιο μὲ πλάκα ἀσμέν. α». Ἐπικολουθεῖ «ἰσολογισμὸς Λαδιᾶς ἡγουμένου Πολύκαρπου 25 Αὐγούστου 1878—25 Αὐγ. 1879».

«8 Ἰουνίου 1879 ὁ (τέως) ἡγούμενος Λαδιᾶς ἀρχιμ. Φίλιππος, ὅστις ἐδικαίετο διὰ τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ Πατριαρχείου διὰ καταχρήσεις του ἐν τῇ μονῇ, ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο μόνον, ὅτι 2 ἴπποι τῆς μονῆς μετὰ τινος κιβωτίου περιέχοντος λείψανα ἁγίου, ἐληστεύθησαν».

«9 Μαρτίου 1882 διωρίσθη ἐπὶ (μητροπολίτου Μεσοδίου) ἔνεκα κακῆς καταστάσεως τῆς μονῆς ἡγούμενος ὁ ἐκ Σουφλίου Πρωτόπαπας Πασχάλης διὰ 6 ἔτη ἐκ Καραμπουνάρου. Τοῦ 11' Πασχάλη ἀποθανόντος διωρίσθη ὁ ἐκ Σουφλίου Πρωτόπαπας Πασχάλης δι' ἑξ ἔτη».

«26 Φεβρ. 1890. Ἡ περιουσία τῆς μονῆς, παραληφθεῖσα ἀπὸ τὸν Παπᾶ Γιάννην ἐκ Κιουπλίου, παρεδόθη τῷ νέῳ ἡγουμένῳ Ἱερομονάχῳ Ἀθανασίῳ».

«1 Σεπτ. 1891. Συνεφωνήθη ὡς ἡγούμενος ὁ Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης διὰ 10 ἔτη. Νὰ δώσῃ 30 λ. τουρκίας εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Δημογεροντίας Διδυμοτείχου διὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη, 40 διὰ τὰ 7 κατόπιν». Εἰς γενομένην δὲ καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ἀναγράφονται καὶ «1 κουτὶ ἀργυροῦν μὲ 2 ἀργυροῦς σταυροὺς, 1 κουτὶ ἁγίων λειψάνων».

Τὴν 1 Σεπτ. 1904 διωρίσθη νέος ἡγούμενος, ὁ Παπαθεόδωρος ἐκ

Καβατζίκι· εἰς γενομένην δὲ καταγραφὴν μνημονεύονται πάλιν «1 κουτί με δύο ἀργυροῦς σταυροῦς 1 κουτί με ἅγια λείψανα».

«10 Ὀκτωβρ. 1904 παρητήθη ὁ Παπαθεόδωρος, ἀνετέθη δὲ ἡ ἡγουμενεΐα εἰς τὸν ἐκ Σαλιτζίου (νῦν Λαβάρων) Παπᾶ Παναγιώτην διὰ 10 ἔτη». Καὶ τούτου παραιτηθέντος «ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις εἰς τὸν Πρωτόπαπαν Πασχάλην διὰ 3 ἔτη μέχρι 31 Αὐγ. 1907». Τὴν 10 Φεβρ. 1906 ἀναγράφεται ἰσολογισμὸς διαχειρίσεως τῆς «ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἐπισκευῆς» με εἰσπράξεις 20.314 γρ. καὶ δαπάνας γρόσια 18.661,10, περίσσευμα δὲ 1.652,30.

«1 Σεπτ. 1907 διορίσθη ὁ ἐκ Κορνοφωλέας παπᾶ Ἰωάννης. ἀπέθανεν ὁ παπᾶ Γιάννης καὶ 8 Σεπτ. 1907 ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις εἰς τὸν ἐκ Κορνοφωλέας Παπᾶ Σωτήριον». «τούτου παραιτηθέντος, ἀνετέθη 25 Σεπτ. 1908 εἰς τοὺς ἡγουμένους Σπυρίδωνα ἐκ Καλλιπόλεως καὶ Σπυρίδωνα ἐκ Σουφλίου». 18 Ὀκτωβρ. 1908 ἀναγράφονται ἔξοδα μερικῆς ἐπισκευῆς τῆς μονῆς γρόσια 5.597,5.

Καὶ τέλος «5 Νοεμβ. 1910, παραιτηθέντος τοῦ ἡγουμένου Σπυρίδωνος ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς τὸν ἐκ Κορνοφωλέας Ἰωάννην Μαργαζίδην».

Πίναξ ἡγουμένων τῆς Μονῆς Δαδιδᾶς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω κατεστρώσαμεν τὸν ἀκόλουθον πίνακα τῶν ἐπιστατῶν, διευθυντῶν, ἡγουμενεύοντων καὶ ἡγουμένων τῆς μονῆς Δαδιδᾶς :

1) Διάκονος Ἀθανάσιος, ἐπιστάτης, ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1824 μέχρι 24 Ἰουνίου 1828.

2) Ἱερομόναχος Βενέδικτος, ἡγούμενος, ἀπὸ 24 Ἰουνίου 1828 μέχρι . . . Μαΐου 1836 καὶ ἕως καὶ πλείον. Οὗτος παρὰ τῷ κ. Κουρτίδῃ φέρεται ὡς Χατζῆ Βενέδικτος Ζούμας.

3) Χατζῆ Ἀγάπιος, ἡγουμενεύων, μεταξὺ 1836—1843.

4) Μοναχὸς Παντελεήμων, καθηγούμενος ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου 1843..

5) Κ. Δαμασκηνός, ἡγούμενος, 1843.....

6) Προκόπιος, ἡγούμενος, ἀπὸ 10 Μαΐου 1847 μέχρι 24 Μαΐου 1863.

7) Ἱερομόναχος Ζαχαρίας, ἀπὸ 24 Μαΐου 1863 μέχρι Ὀκτωβρίου 1864.

8) Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου Ἰάκωβος Καβάσιλας, ἡγούμενος, ἀπὸ 1864 μέχρι 11 Μαΐου 1869.

9) Οἰκονόμος Παπᾶ Παναγιώτης, ἐπιστάτης, ἀπὸ 11 Μαΐου 1869 μέχρι 22 Σεπτεμβρίου 1869. Παρὰ τῷ κ. Κουρτίδῃ φέρεται ὡς Παπαπανα-

γιώτης Τυρῆς, καὶ ἡγούμενος τὸ 1862, ἐκτὸς ἔαν πρόκειται περὶ ἄλλου τινός.

10) Παπᾶ Ἀθανάσιος, ἐπιστάτης, ἀπὸ 22 Σεπ εμβρίου 1869 μέχρι 1 Ἰουλίου 1871 ἢ μᾶλλον μέχρι 25 Αὐγούστου 1874, ἔχων ἐν τῷ μεταξύ ὡς συνεπιστάτην τὸν ἐξῆς:

11) Παπᾶ Χρῆστος, ἐπιστάτης ἢ μᾶλλον συνεπιστάτης τοῦ προηγουμένου, ἀπὸ 1 Ἰουλίου 1871 μέχρι 1 Ἰουλίου 1872 καὶ πλέον.

12) Παπᾶ Ἀθανάσιος, ἐπιστάτης, πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10 Παπᾶ Ἀθανασίου, ὅστις ἐπεστάτησεν, ὡς εἴπομεν, ἀνανεώσας, ὡς φαίνεται, τὴν συμφωνίαν τοῦ διορισμοῦ του, καὶ πέραν τῆς 25 Αὐγούστου 1874.

13) Ἀρχιμανδρίτης Φίλιππος Τζολάτης, ἡγούμενος, ἀπὸ μέχρι 25 Αὐγούστου 1878.

14) Πολύκαρπος, ἡγούμενος, ἀπὸ 25 Αὐγούστου 1878 μέχρι 25 Αὐγούστου 1889, καὶ ἴσως καὶ πλέον.

15) Πρωτόπαπας Πασχάλης (ἐκ Καραμπουνάρου, φαίνεται, καταγόμενος καὶ ἐν Σουφλίῳ ὡς πρωτόπαπας ὑπηρετῶν καὶ συγγεόμενος μὲ τὸν ἐπόμενον), ἡγούμενος, ἀπὸ 9 Μαρτίου 1882 μέχρι

16) Πρωτόπαπας Πασχάλης ἐκ Σουφλίου, συγγεόμενος, ὅπως εἴπομεν, ἢ καὶ ἴσως ταυτιζόμενος, πρὸς τὸν προηγούμενον. Παρὰ τῷ κ. Κουρτίδῃ φέρεται ὡς Παπαπασχάλης Συλέκας.

17) Παπᾶ Γιάννης, ἀπὸ μέχρι 26 Φεβρουαρίου 1890.

18) Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, ἡγούμενος, ἀπὸ 1 Σεπτ. 1891 μέχρι 1 Σεπτεμβρίου 1904, ὅστις παρὰ τῷ κ. Κουρτίδῃ φέρεται ὡς Παπαθανάσιος Ἰβηρίτης.

19) Παπαθεόδωρος, ἡγούμενος, ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1904 μέχρι 10 Ὀκτωβρίου 1904.

20) Παπᾶ Παναγιώτης, ἡγούμενος, ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου 1904 μέχρι Ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου.

21) Πρωτόπαπας Πασχάλης, διευθυντής, ἀπὸ 1904 μέχρι 31 Αὐγούστου 1907.

22) Παπᾶ Ἰωάννης, ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1907 μέχρι 8 Σεπτεμβρίου 1907.

23) Παπᾶ Σωτήριος, διευθυντής, ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου 1907 μέχρι 25 Σεπτεμβρίου 1908.

24) Σπυρίδων ἐκ Καλλιπόλεως, ἡγούμενος, ἀπὸ 25 Σεπτεμβρίου 1908 μέχρι 5 Νοεμβρίου 1910, ἔχων συνηγούμενον τὸν ἐπόμενον καὶ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου ὡς Παπᾶ Σπυρίδων ἐκ Περιστάσεως.

25) Σπυρίδων ἐκ Σουφλίου, συνηγούμενος τοῦ προηγουμένου. Ἀναγράφεται παρὰ τῷ κ. Κουρτίδῃ ὡς Παπᾶ Κλεώπας.

26) Ἰωάννης Μαργαζίδης (ιερέυς), διευθυντῆς, ἀπὸ 5 Νοεμβρίου 1910 μέχρι . . . Ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου ἀναφέρεται ὡς ἡγούμενος μέχρι 1912 κατὰ πρῶτον, κατόπιν δὲ πάλιν ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1926.

† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Παρὰ τοῦ κ. Κ. Κουρτίδου ἐλάβομεν πρὸ καιροῦ τὸ κατωτέρω σημείωμα, τὸ ὁποῖον μόλις σήμερον δυνάμεθα νὰ καταχωρήσωμεν ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ κ. Νικ. Βαφείδου.

Εἰς τὸν Γ'. τόμον (σελ. 32) τῶν «Θρακικῶν» εἰς τὸ τέλος τῆς μικρᾶς πραγματείας μου «Μονὴ Δαδιάς» ἔχω ἐπισυνάψει κατάλογον τῶν ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1832 ἡγουμένων. Ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι ἀτελής. Ἦδη ἀπὸ διαφόρων σημειώσεις εἰς ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τῆς Μονῆς, δισπασμένα ἐ'ώ κι' ἐκεῖ, δίδω τὸν ἐξῆς ὁπωσοῦν συμπληρωμένον κατάλογον:

1) *Χατζηβενέδικτος*, τὸ 1832, 2) *Ἀβέρκιος*, 3) *Παπαπαναγιώτης Τυρῆς*, ἀορίστου χρόνου, καθύσον ἐφημέριος διατελῶν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Σουφλίου, ἤτο ἡγουμενεύων τῆς Μονῆς. 4) *Παπαπασχάλης Συλέκας*, ἐκ Σουφλίου, τὸ 1885. 5) *Παπαπασχάλης*, ἐκ Κορνοφωλεᾶς, τὸ 1887. 6) *Φίλιππος*, ἱερομόναχος τὸ 1888. 7) *Παπαθανάσιος*, ἱερομόναχος Ἰβηρίτης τὸ 1891. 8) *Παπαϊωάννης Παπαδόπουλος*, ἐκ Κορνοφωλεᾶς, τὸ 1900. 9) *Παπαπαναγιώτης*, ἐκ Λοσβάρων Διδυμοτείου. 10) *Κλεώπας*, καὶ *Σπυρίδων*, Ἰβηρίται. 11) *Παπαϊωάννης Μαργαζίδης*, ἐκ Κορνοφωλεᾶς τὸ 1910—1913 καὶ τὸ 1920—1928.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΟΛΙΑ ΠΕΡΙ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ *

Ἡ Ἀδριανούπολις εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ῥωμαίου Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ἀνακαινίσαντος αὐτήν. Ἡ προτέρα τῆς πόλεως ὀνομασία ἦτο Ὀρεσιτιάς ἐκ τοῦ Ὀρέστου, υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅστις διήλθεν ἐκ Θρακίης ὅταν μετέβαιεν εἰς Κριμαίαν πρὸς συνάντησιν τῆς ἀδελφῆς του Ἡλέκτρας. Λέγεται ὅτι εἰς ἀνάμνησιν τῆς διελεύσεώς του ἐκ Θρακίης ἔκτισε μικρὰν πολίχνην ἐπὶ λόφου, ἐφ' οὗ καὶ σήμερον ὑπάρχει συνοικία τις τῆς Ἀδριανουπόλεως ὀνομαζομένη τουρκιστὶ Μποτσιουκ-Τεπέ. Ἐκεῖ πρὸ 70 περίπου ἐτῶν τυχαίως εὐρέθησαν τρεῖς τάφοι ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἐποχῆς. Παρὰ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν δὲν ἐπετράπη νὰ γίνωσιν ἄλλαι ἐρευναι καὶ ἀνασκαφαί. Μόνον ὁ τότε πρόξενος τῆς Ῥωσσίας παρέλαβεν ἀρχαῖά τινα εὐρήματα. Ἐπῆλθε κατόπιν ὁ Ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ οὐδεμία ἔκτοτε ἐγένετο ἐργασία δι' ἀρχαιολογικὰς μελέτας.

Παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες κατέκτησαν αὐτήν κατὰ τὸ 1361 ὠνομάσθη «Edirne», οἱ δὲ Βούλγαροι κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν τοῦ νὰ δίδωσιν εἰς τὰς ξένας πόλεις ὀνομασίας σλαυοφώνους ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν «Odrin». Ἀλλ' ἡ ἐπικρατήσασα ὀνομασία τῆς πόλεως παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς εἶνε «Andrinople».

Φαίνεται ἡ ὀρθότερα Ἑλληνικὴ γραφὴ εἶνε Ἀδριανόπολις καὶ ὄχι ὡς σήμερον λέγεται Ἀδριανούπολις, διότι καὶ εἰς ἀρχαῖα χειρόγραφα γράφεται Ἀδριανόπολις καὶ εἰς εὐρεθέντα νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χάλκινος, Ἑλληνικῆς ἐποχῆς εὐρίσκομεν τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀδριανοπολιτῶν». Ὁ λαὸς ἐκ τινος πεπλανημένης παραδόσεως ὀνομάζει τὴν πόλιν ταύτην Ἀνδριανούπολιν, διότι ὑπάρχει μία διάδοσις, ὅτι διήθεν διήλθεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῇ ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ γραφὴ Ἀνδριανούπολις, ἣν καὶ πολλοὶ λόγιοι ἐπιπολαίως καὶ ἀβασανίστως μιμοῦνται.

*) Βλ. Γ. Λαμπονσιάδου. Τρεῖς μελέται περὶ Ἀδριανουπόλεως «Θρακικά» Τομ. Α'. Σ. 282—311.—Ἰγνατίου Σαράφογλου Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως Αὐτ. Τομ. Β'. Σ. 66—82. Κυρίλου ΣΤ'. Αὐτ. Σ. 83—86. Ἑβλιγιὰ Τσελεμπῆ. Αὐτ. Τομ. 1Β'. Σ. 5—54.

Ὡς πολιοῦχος ἅγιος τῆς Ἀδριανουπόλεως φέρεται ὁ Ἅγιος Εὐστάθιος, ὅστις πρότερον ὠνομάζετο κατὰ τὸν συναξαριστὴν Πλακίδας καὶ οὐτινος σώζεται ὁ τάφος, εὐρισκόμενος εἰς ὑπόγειόν τινα κρύπτην μουσουλμανικοῦ τεμένους. Ὁ ἱμάτης τούτου κατ' ἔτος κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου (20 Σεπτεμβρίου) ἐπέτρεπε τοῖς Χριστιανοῖς νὰ ἐπισκέπτωνται τὸν τάφον καὶ ν' ἀνάπτωσι κηρία, τῶν ὁποίων τὸ προϊὸν τῆς πωλήσεως ἐκαρποῦτο ὁ πιστὸς τοῦ Μωάμεθ ἱερεὺς, ἐκμεταλλευόμενος οὕτω τὴν εὐλάβειαν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν γυναικῶν αἵτινες σωρηδὸν προσήρχοντο εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου διὰ νὰ προσκυνήσωσιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ πολιοῦχου τούτου Ἁγίου εἶχεν ἡ Ἀδριανούπολις καὶ νεώτερον ἅγιον ἢ μάρτυρα Μαυρουδῆν, οὐτινος τὰ ὁστὰ ἐφυλάσσοντο εἰς τὸν ἱερὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ κατ' ἔτος τὴν 30ὴν Αὐγούστου ἐτελεῖτο ἰδιαιτέρα ἱεροουργία ἐπὶ τῇ βύσει ὑμολογίου συντεθέντος παρὰ τοῦ λογίου Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Δωροθέου τοῦ Πρωτοῦ. (Τοῦτο κατὰ τὴν παράδοσιν πολλῶν λογίων Ἀδριανουπολιτῶν).

Ὁ τάφος τοῦ μάρτυρος Μαυρουδῆ μέχρι τῆς ἐκτοπίσεως ἡμῶν ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐσώζετο καὶ ἦτο τὸ σύνηθες προσκύνημα τῶν εὐλαβῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ.

Ἡ πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πεδινῆς τοποθεσίας καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς καὶ Βυζαντινοὺς χρόνους περὶορίζετο ἐντὸς τειχῶν. Μέχρι πρὸ 70 περίπου ἔτιων ἐσώζοντο τὰ ἀρχαῖα τείχη τοῦ Ἄστεως, σχήματος ρομβοειδοῦς, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν μακρὰ πλευρὰ εἶχον μῆκος δύο περίπου χιλιομέτρων αἱ δὲ βραχεῖαι ἐνὸς καὶ ἡμίσεος χιλιομέτρου ὡς ἔγγιστα. Ἐπὶ τῆς μεγάλῃς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑπῆρχον τρεῖς πύλαι ἐπὶ τῆς Δυτικῆς καὶ Μεσημβρινῆς ἀνὰ δύο καὶ ἐπὶ τῆς Βορείας μία, ἧτοι ἐν ὅλῳ ὀκτὼ πύλαι, ὧν αἱ τουρκικαὶ ὀνομασίαι διεσώθησαν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἔχουσαι οὕτω : Κουλᾶ-Καποῦ, Ὀρτά-καποῦ, Ταοῦκ-καποῦ, Μανιὰκ-καποῦ, Γκιρμὲ-καποῦ, Κετσετζελέρ-καποῦ, Καφὲς-καποῦ καὶ Τὸπ-καποῦ.

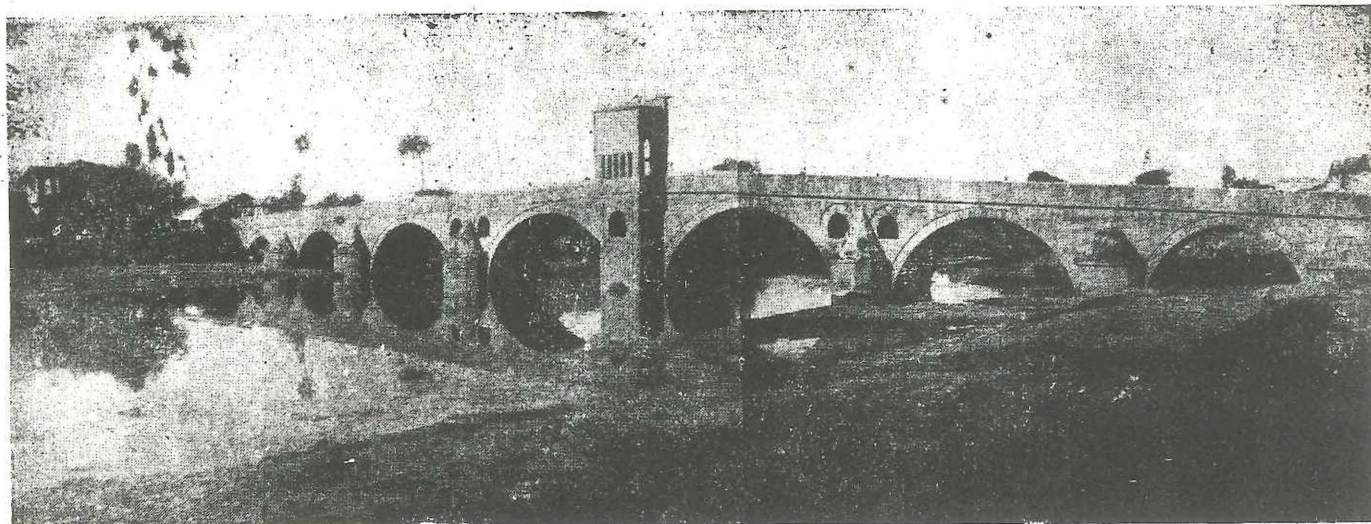
Λέγεται ὅτι οἱ πολιορκηταὶ Τοῦρκοι εἰσέβαλον κατὰ τὸ ἔτος 1364 εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς μικρᾶς πύλης Γκιρμὲ-καποῦ, ἧτις ἔκειτο εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς πόλεως. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὁ τελευταῖος Βυζαντινὸς ἄρχων αὐτῆς Θωμᾶς εἶχεν ἐξέλθει ἐκ τῆς ἱστορικῆς πύλης καὶ διὰ πλοιαρίου εἰς τὸν παραπόταμον Γόνσον ἢ Γουντζιαν διεπεραιώθη εἰς Αἶνον καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης ἔφυγεν εἰς Πελοπόννησον. Σημειωτέον ὅτι ὁ παραπόταμος Γόνσος ρεεὶ πλησίον τοῦ μεσημβρινοῦ τείχους τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἐβρον (Μαρίτσα) ποταμοῦ, ὅστις εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς συμβολῆς ταύτης παραλαμβάνει καὶ τὸν ἔτερον παραπόταμον Ἄρδον καὶ προχωρεῖ διὰ μέσου εὐφορωτάτης πεδιάδος ἐκβάλλων εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ἡ ἔνωσις τῶν τριῶν τούτων ποταμῶν ἀποτελεῖ εὐχάριστον φαινόμενον καὶ

μία συνοικία ἢ προάστειον τῆς πόλεως ταύτης φέρει τὴν ὀνομασίαν Τριπόταμος (τουρκιστὶ Κιρισχανέ).

- Εἰς τὰς δύο γωνίας τοῦ Ἄστεως, ἦτοι εἰς τὴν βορειοανατολικὴν καὶ βορειοδυτικὴν ὑπῆρχον ἀνὰ εἰς πύργος. Μέχρι σήμερον σώζεται ὁ τῆς Β. Α. γωνίας ὁ λεγόμενος Πύργος τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ. Ὁ ἕτερος, ὁ τῆς Β. Δ. γωνίας, ὁ λεγόμενος, Ἰλί-μπουργοῦ, πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν κατεδαφίσθη τελείως. Ἐπὶ τοῦ σωζωμένου πύργου τοῦ Ἰ. Τσιμισκῆ διετηρήθη ἡ Βυζαντινὴ ἐπιγραφή «Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ Βασιλεῖ ἡμῶν Ἰωάννῃ. Ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διετηρήθη ἡ ἐπιγραφή αὕτη. Οὐδεὶς τοῦρκος δυνάστης διανοήθη ποτὲ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ Ἑλληνικὰ ἐκεῖνα γράμματα, ἅτινα διὰ καταλλήλων πλίνθων, ἐντειχισμένων μεταξύ τῶν λίθων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πύργου ὡς ἀψευδεῖς μάρτυρες διελάουν τὴν ἑλληνικότητα τῆς πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ. Λέγεται ὅτι τὴν ἀνωτέραν διαταγὴν ἡ ἐπιγραφή ἐκεῖνη ἐπεχρῆσθη καὶ δὲν φαίνονται τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω περὶ προαστείου τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τοιαῦτα ἦσαν ἐν ὄλῳ πέντε ἦτοι τὸ Γιλδιρίμ ἢ Ἰλδιρίμι, τοῦ Κοῦμ-μαχαλέ, τὸ Ἄτ-Παζάρ, τὸ Κιγίκι καὶ ὁ Κιρισχανᾶς. Πέριξ καὶ ἐγγὺς τοῦ Ἄστεως ὑπάρχουν ἐκτεταμέναι συνοικίαι καὶ ἡ κεντρικὴ ἀγορὰ τῆς Πόλεως. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάρκτησιν τῆς πόλεως οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κυριάρχου Ἐθνους κατέλαβον τὰς ἐντὸς τοῦ Ἄστεως κατοικίας, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς ἀσφαλεστέρας καὶ ἀριστοκρατικότερας ὑποχρεώσαντες τοὺς ἡττηθέντας νὰ κατοικῶσιν εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ Ἄστεως συνοικίας καὶ προάστεια. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Τούρκοι ἀρέσκονται εἰς εὐρυχώρους καὶ μεμονωμένας κατοικίας καὶ ἡ στενότης τοῦ Ἄστεως ἐστενοχῶρει αὐτοὺς, ἐγκατέλειψαν μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὸ κέντρον τοῦτο καὶ κατέφυγον εἰς τὰς ἔξωθι συνοικίας καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὸ τεργνὸν καὶ ἐπὶ λόφου ἐκτισμένον προάστειον Κιγίκι, οὗτινος τὸ κλίμα, λόγῳ τῆς τοποθεσίας του, εἶναι θερπνότερον καὶ ἡ θέσις μαγευτικὴ. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τούτου ἐκτίσθη κατοπιν ἐπὶ Σελήμ τοῦ Β'. καὶ τὸ περιώνυμον τέμενος Σουλτάν Σελήμ περὶ οὗ ἐκτίθενται τὰ κατωτέρω ὡς ἴαν περιεργα καὶ διατηρούμενα ἐν τῇ λαϊκῇ παραδόσει.

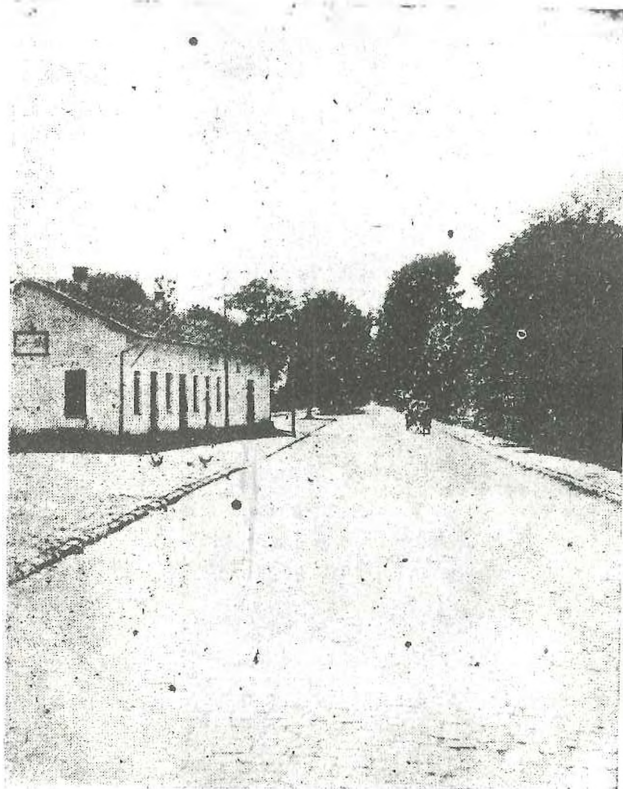
Ἀρχιτέκτων τοῦ περικαλλοῦς τούτου τέμενος ὑπῆρξεν ὁ Σινὰν πιασᾶς, ὅστις κατὰ τινὰς λέγεται ὅτι ἦτο Ἕλλην ἐξωμότης, κατ' ἄλλους δὲ Ἀρμένιος. Ὁ Σουλτᾶνος Σελήμ ὁ Β'. εἶχε πρὸς αὐτὸν μεγάλην ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπόληψιν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τρίτον οἱ αὐλικοὶ καὶ πάντες οἱ τούρκοι ἀξιωματικοὶ ἐφθόγγον αὐτὸν καὶ ἐζήτουν τὴν παραιμωκρὰν ἀφορμὴν ἵνα διαβάλωσιν αὐτὸν εἰς τὸν Παδισάχ, ἀλλὰ ὁ εὐφρῆς ἀρχιτέκτων κατώρθωνεν ἐκάστοτε ν' ἀπολογῆται καταλλήλως καὶ νὰ θριαμβεύῃ πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τοῦ εὐερεθίστου μὲν, ἀλλὰ καλοκράτου

Ἡ μεγάλη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα γέφυρα Γενῆ-Κιοπροῦ (Νέα Γέφυρα), μετονομασθεῖσα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς Γέφυρα Δ ι α μ α ν τ ῆ (ἀπὸ τὸ ὄνομα Ἕλληνας ἀξιωματικοῦ φονευθέντος κατὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ). Κατέρρευσε, κατὰ τὸν κ. Κουρτίδην, τὴν 9 Μαρτίου 1848, ἡμέραν πνευγυρισμοῦ τῶν 40 μαρτύρων, μὲ πολλὰ θύματα καὶ ἐκτίσθη ἐκ νέου κατὰ τὸ Ἀραβ. ἔτος 1268, ἤτοι τὸ 1852.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Ἀ. Σαμοθράκη).

Σουλτάνου. Δηγοῦνται ὅτι πρὶν νὰ κἀμῃ ἕναρξιν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν τοῦ σχεδιασθέντος τέμενους διέταξε τοὺς κτίστας καὶ τέκτονας νὰ κατασκευάσωσιν οὐχὶ μικρὸν ἀριθμὸν ἀποχωρητηρίων. Οἱ αὐλικοὶ ἀνέφερον τὸ γεγονός εἰς τὸν Σουλτάνον, εἰπόντες εἰς αὐτὸν ὅτι ἐξ ἀνευλαβείας πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ ὁ ἄπιστος Κάλφας (ἀρχιτέκτων) διέταξε

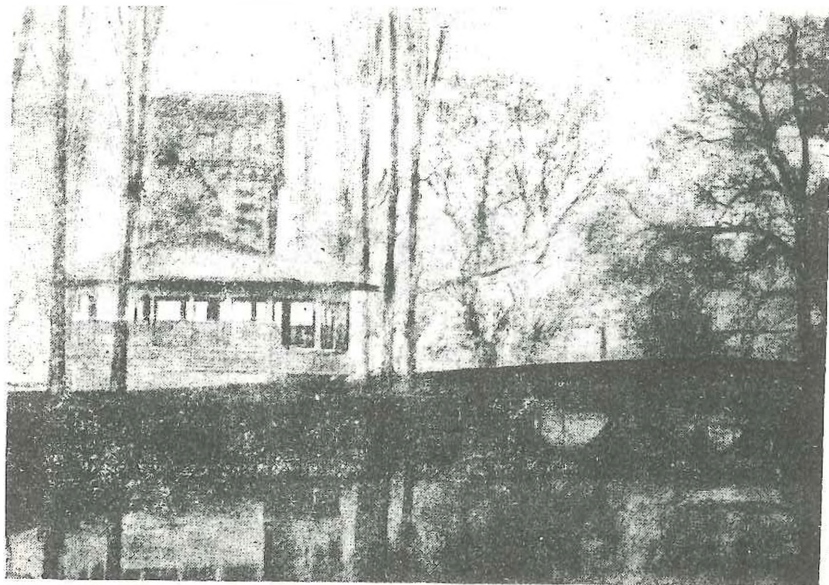

Ὁδὸς ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὴν πόλιν.
(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Ἀ. Σαμοθράκη).

νὰ κατασκευασθῶσι πρῶτον τὰ ἀποχωρητήρια καὶ εἶτα τὸ ἱερὸν τέμενος. Ὁ Σουλτάνος ἐξωργίσθη διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην τοῦ Κάλφα καὶ μετ' ἀνστηρότητος διέταξε νὰ φέρωσι τὸν πταίστην ἐνώπιόν του ἵν' ἀπολογηθῇ. Ὁ ἄρχιτέκτων καὶ ἀτάραχος ὁ κατηγορούμενος εἶπε τὰ ἑξῆς: Μεγαλειότατε, ὁ χώρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ κτισθῇ τὸ ἱερὸν τέμενος εἰς δόξαν τοῦ Ἀλλάχ καὶ τοῦ μόνου αὐτοῦ προφήτου Μωάμεθ πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος. Λιὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἱεροῦ Ἰζαμίλου θὰ ἐργασθῶν χιλιάδες ἐργατῶν, ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν τὰς φυσικὰς τῶν ἀνάγκας καὶ ἂν δὲν

ὑπάρχον ἄποχωρητήρια θὰ μολύνωσι τὸν ἱερὸν χώρον. Ὁθεν ἐκ προνοίας διέταξα τὴν κατασκευὴν τῶν ἀποχωρητηρίων πρὶν ν' ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἱεροῦ. Ἄν ἐσφαλῶ διὰ τοῦτο διατάξατε νὰ μὲ κρεμάσουν».

Ὁ Σουλτάνος ἀνεγνώρισε τὴν προνοητικότητα τοῦ Κάλφα καὶ ἀντιτιμωρίας ἐπήνεσεν αὐτὸν καὶ διέταξε τοὺς αὐλικούς του νὰ τῷ ἀποδίδωσι τιμὰς εὐνοουμένου αὐλικοῦ.

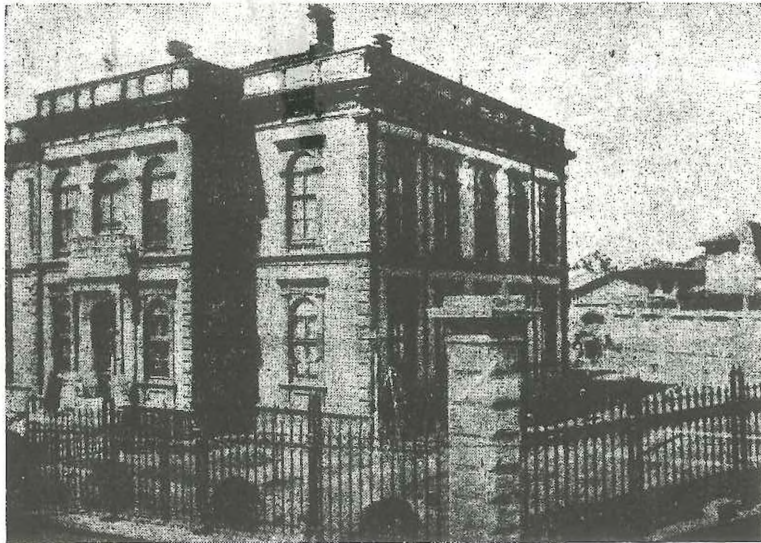

Μία ἀποψὶς τοῦ Σεραΐ, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου φαίνεται ὁ πρῶτος Βυζαντινὸς πύργος.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Ἀ. Θ. Σαμοθράκη).

Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν τὸ περικαλλὲς τέμενος ἦτο εἰς τὴν ἐντέλειαν αὐτοῦ. Πάλιν ὅμως ἡ ἐμπάθεια τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κάλφα εὔρε πρόφασιν καὶ ἀνέφερον εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι ὁ ἐξωμότης καὶ ἀσεβὴς Σινὰν πασαῶς ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ περιφρόνησίν του κατασκευάσας εἰς τὸ τέμενος παράθυρα χίλια πλὴν ἑνὸς διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ ἔλλειπὲς καὶ μὴ ἄριστον τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας. Αἱ συκοφαντικαὶ αὐταὶ ὑποβολαὶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου, ὅστις καὶ πάλιν ἐξωργισμένος ἐκάλεσε τὸν Κάλφαν εἰς ἀπολογία καὶ πάλιν οὗτος εὐφυῶς διέφυγε τὸν κίνδυνον δικαιολογήσας τὴν πράξιν του ὅτι κατεσκεύασε παράθυρα ἑνεακόσια ἑνενήκοντα ἑννέα καὶ οὐχὶ χίλια διὰ νὰ προξενῆται ἡ ἐντύπωσις τῶν θεατῶν καὶ θαυμαστῶν τοῦ τεμένουσ ὅταν εἰς τὰς μεταξὺ

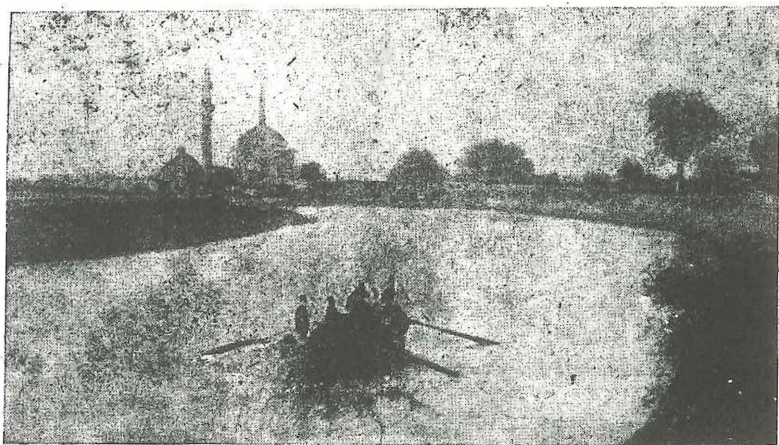
των συνομιλίας λέγουν, ὅτι τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος τοῦ Σουλτάν Σελήμ ἔχει ἑνεακόσια ἑνενήκοντα ἑννέα παράθυρα, ἐνῶ ἄλλως ἂν λέγουν τὸ τέμενος ἔχει χίλια παράθυρα, ἢ μικρὰ καὶ μονοσύλλαβος τουρκικὴ λέξις «μπλιν» χίλια θὰ παρέρχηται ἀπαρατήρητος καὶ δὲν θὰ προξενῇ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μεγαλειώδους ἀριθμοῦ ἑνεακόσια ἑνενήκοντα ἑννέα. Ἐπεὶ σθῆ πάλιν ὁ Σουλτάνος ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ Κάλφα καὶ μὲ ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους ὄχι μόνον ἀπήλλαξεν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ποινῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφλοδώρησε πλουσιοπαρόχως καὶ ἡγεμονικῶς εἰς πείσμα τῶν φθονούντων συκοφαντῶν του. Πολλὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια ἀναφέρονται περὶ τοῦ εὐφροεστάτου τούτου ἀρχιτέκτονος καὶ ἡ λαϊκὴ φαντασία φθάνει μέ-

Τὸ Δημαρχεῖον, κτισθὲν ἐπὶ δημαρχίας Δηλαβέρ-μπεη.
(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Ἀ. Θ. Σαμαθράκη).

χει τοῦ μυθώδους, θεωροῦσα τὸν Κάλφαν ὡς ἥρωα ὑπερφυσικόν, ὅστις ἐπὶ τέλος λέγεται ὅτι κατεσκεύασε ξύλινα πτερὰ καὶ ὡς ἄλλος Ἴκαρος ἐδοκίμασε νὰ πετάξῃ ἀπὸ ἑνα ἐκ τῶν τεσσάρων μιναρέδων τοῦ τεμένους. Ἄλλ' ἢ πτῆσις τοῦ Κάλφα δὲν ἦτο μακρᾶς διαρκείας· μόλις κατῶρθωσε νὰ διανύσῃ διάστημά τι τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων καὶ ἔνεκα καμάτου κατέπεσεν ἐπὶ τινος λόφου, Χηδηρλῆκ ὀνομαζομένου, ὅστις εὐρίσκεται πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐφρονεύθη. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ Κάλφας κατὰ τὴν πτῆσιν τοῦ ἦτο ἐξωσμένος μὲ τὴν τεκτονικὴν ποδιάν του ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκρέματο ἐν τρυπάνιον, τὸ ὁποῖον ἔπε-

σεν ἐπὶ τοῦ Βορειοδυτικοῦ πύργου τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅστις ἔκτοτε ὠνομάσθη Ἴλι μπουργου ἤτοι Πύργος τοῦ τρυπανίου. Οἱ καλῶς λαξευμένοι λίθοι τῆς ὅλης οἰκοδομῆς, ἡ συναρμολόγησις αὐτῶν, ἡ συμμετρία, ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν καὶ τῶν χρωματισμῶν, αἱ μεθοδικῶς ἐπικεκολλημένοι στιλπναὶ πλάκες ἐν Βενετίᾳ τεχνουργηθεῖσαι, καὶ διὰ τῆς συναρμογῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων σχηματίζουσαι διάφορα ἀραβουργήματα ἢ συμπλέγματα ρητῶν τοῦ Κοραίου ἀποτελοῦσιν εὐχάριστον ἐντύπωσιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοίομορφοι καὶ ἰσοῦψεῖς μιναρέδες, οἱ

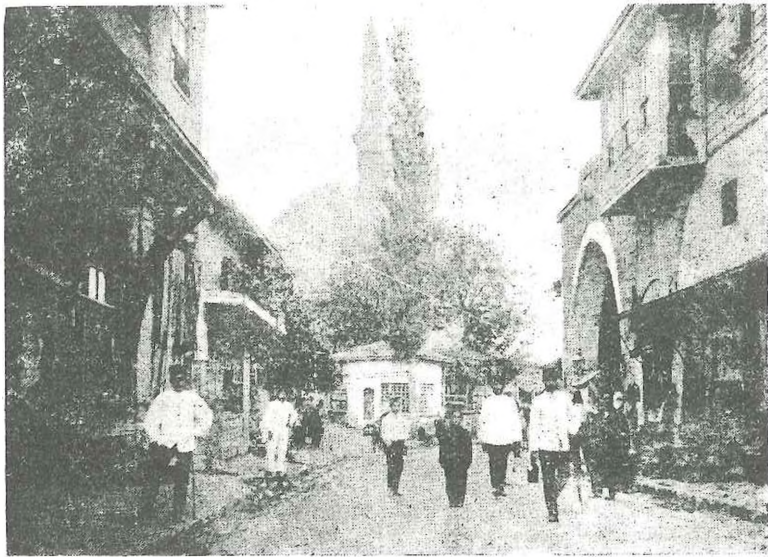

Τὸ Σουλτάν Βαγιαζίτ Δζαμισί.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Α. Θ. Σαμοθράκη).

ἐκτισμένοι εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κτιρίου προξενοῦσιν εἰς τὸν θεατὴν εὐάρεστον ἐντύπωσιν. Ἐκαστος τῶν μιναρέδων ἔχει ἀνά τρεῖς κυκλικοὺς ὀρόφους (τουρκικτὶ σεριφε) ὅπου καθ' ὠρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας οἱ μουεζῖναι (ψάλται) καλοῦσι τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν προσευχὴν, Ὁ μαρμάρινος καὶ χρυσοποίκιλος ἄμβων καὶ οἱ πολυέλαιοι καὶ τὰ πολυκάνδηλα καὶ ἡ ὅλη ἐσωτερικὴ διασκευὴ τοῦ ναοῦ καὶ ὁ ὑπερκείμενος ἡμισφαιροειδῆς τροῦλλος ἀποτελοῦσιν εὐχάριστον ἐντύπωσιν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ὠραία κρήνη ἐξ ἧς ἀναβλύζει ἀδιακόπως διαυγὲς ὕδωρ. Ἐπὶ τῆς κρήνης ταύτης ὑπάρχει εἶδος ἀνδῆρου, ὅπερ ὑποβαστάζεται ὑπὸ κίωνων. Εἰς ἓνα ἐκ τῶν μαρμαρίνων τούτων κίωνων παρίσταται ἐν ἀναγλύφῳ ἐν ἄνθος λείριον ἐστραμμένον πρὸς τὸ ἔδαφος. Οἱ νεωκόροι ὁδηγοὶ δεικνύουσι τὸ ἄνθος τοῦτο εἰς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν ὅτι, ὅστις ξένος ἔλθῃ εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ δὲν ἴδῃ τὸ τέμενος τοῦ Σουλτάν Σελῆμ

δὲν εἶδε τίποτε καὶ ὅστις ἐπισκεφθῆ τὸ τέμενος καὶ δὲν παρατηρήσῃ τὸ τέρας λαλῆ (ἀνάστροφον ἄνθος) δὲν εἶδε τίποτε. Εἰς τὸν εὐρύχωρον πρόναον ἢ νάρθηκα ὑπάρχουν μεγαλοπρεπεῖς κίονες, πάντες ἐξ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ναῶν μετακομισθέντες. Πλησίον τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ἀρσουργήματος ὑπάρχει ἐπιμήκης καὶ θολοσκέπαστος ἀγορὰ Ἄραστὰς ἐπικαλουμένη. Ἡ ἀγορὰ αὕτη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἔμεινε παρημελημένη, διότι οἱ ἐν τοῖς καταστάμασιν αὐτῆς ἐπαγγελματίαι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἀνίλιον καὶ ὑγρὸν παζάρι καὶ νὰ κατέλθωσι εἰς τὴν ἐλευθέαν ἀγορὰν τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς κεντρικῆς λεωφόρου τῆς

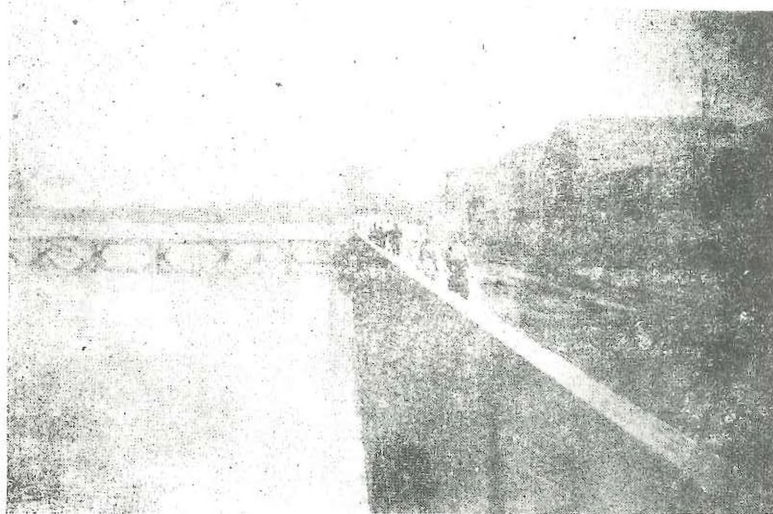

Ἄϊσέ χάν.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Α. Θ. Σαμοθράκη).

πόλεως. Κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου ταύτης ὑπάρχει ἄλλη θολοσκέπαστος ἐπιμήκης ἀγορὰ ὀνομαζομένη Ἄλῆ πασᾶς ἐκ τοῦ ὀνόματος βαθυπλούτου διοικητοῦ τῆς πόλεως, ὅστις πρὸ 280 ἐτῶν ᾤκοδόμησε τὴν ἀγορὰν ταύτην στηρίζας αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἀρχαίου τείχους τοῦ Ἄστεως. Πυρομοία θολοσκέπαστος ἀγορὰ ἄλλ' οὐχὶ ἐπιμήκης, ἀλλὰ μᾶλλον τετραγώνος εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον Μπεζεστένι ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι συσσωρευμένα ὅλα τὰ πρᾶτήρια τῶν παλαιοπωλῶν, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἄλῆ-πασᾶ εὐρίσκονται τὰ καταστήματα τῶν ὑφασματοπωλῶν καὶ κοσμηματοπωλῶν. Παρεκτός ὅμως τῶν τριῶν τούτων θολοσκεπᾶστων ἀγορῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἄξια λόγου εἶναι καὶ τὰ πολυάριθμα τζα-

μιὰ καὶ μανσωλεῖα καὶ μουσουλμανικὰ νεκροταφεῖα, κείμενα ἐντὸς τῆς πόλεως. Τὰ ἀξιολογώτε, α τζαμιά ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος Σουλτάν Σελήμ εἶνε τὸ τέμενος Ἑσκῆ Τζιαμί, τὸ Οὐῆς Σεριφιλί, τὸ Σουλτάν Βαγιαζίτ καὶ ἄλλα πολλὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ συγκαταριθμήσωμεν καὶ τοὺς δύο τεκέδες τῶν μεβλεβιδῶν καὶ μπεκτασίδων, ἔνθα οὗτοι καθ' ὠρισμένας ἡμέρας τῆς εβδομάδος τελοῦσι τὰς χορευτικὰς ἢ μᾶλλον περιστροφικὰς τελετουργίας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς λέγεται, συμβολίζουν τὴν περὶ τὸν ἥλιον καὶ περὶ τὸν ἄξονα τῆς γῆς στροφὴν τοῦ πλανήτου μας.

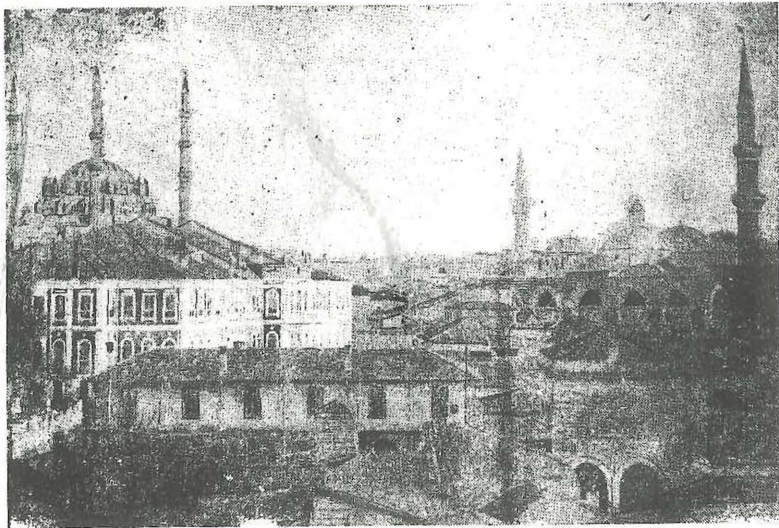

Λεμόν Ισκελεσί (Λεμονόσκαλα ἢ ἀπλῶς Σ κ ἄ λ α).
(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Ἀ. Σαμοθράκη).

Οἱ ὑψηλοὶ μινωρέδες τῶν διαφόρων τζαμιῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐμποιοῦσιν ἐντύπωσιν εἰς τὸν μακρόθεν παρατηροῦντα τὴν πόλιν, ἀλλ' εἶναι λίαν περίεργον ὅτι οἱ τέσσαρες ἰσοΨ-ῖς μινωρέδες τοῦ Σουλτάν Σελήμ μικρόθεν καὶ ἐξ ἀποστάσεως ἱκανῶν χιλιομέτρων φαίνονται ὅτε μὲν τέσσαρες ὅτι δὲ δύο καὶ ἐνίοτε τρεῖς, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ παρατηρητοῦ.

Πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως ρέει ὁ ποταμὸς Ἐβρος (Μαρίτσα) καὶ οἱ δύο παραπόταμοι Τόνσος (Τούντζιας) καὶ Ἄρδος ἢ Ἄρδα. Τοῦ τελευταίου τούτου τὸ νερὸ εἶναι εὐγενεστάτον καὶ ἔχει τὴν σπανίαν ιδιότητα, φυλισσόμενον εἰς κατάλληλα δοχεῖα ἐπὶ πολλοὺς μῆνας νὰ καθίσταται διαυγέστατον καὶ εὐχάριστον εἰς τὴν πόσιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μετακόμισις τοῦ ποταμίου ὕδατος εἶναι δύσκολος διὰ τῶν ἀρχηγόνων μέσων, ἀμαξῶν

κτλ. και δὲν ἐγένοντο μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ὑδρεύσεως, ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον, ὅπερ λέγεται ὅτι ὑφίσταται ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ ὅτι εἶναι ἔργον τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἔρχεται ὕδωρ πόσιμον ἐξ ἀποστάσεως 20 περίπου χιλιομέτρων ἐκ τοποθεσίας κειμένης πρὸς τὸ Β. Α. μέρος τῆς πόλεως, ἐνθα ὑπάρχει χωρίον λεγόμενον Πραβαδί. Ἐκ τοῦ ὑδραγωγείου τὸ ὕδωρ κατανέμεται διὰ σωλήνων εἰς διαφόρους κρήνας τῆς πόλεως εἰς τοὺς λουτρῶνας καὶ τεμένη καὶ ἄλλα δημόσια ἰδρύματα. Ἡ συνήθεια τῶν Τούρκων ἦτο νὰ παρέχωσιν ἀφειδῶς ὕδωρ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ δύνα-

Ἡ ἔδρα τῆς στρατιᾶς Θράκης καὶ τὸ Σουλτάν Σελίμ.
(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ' Ἀ. Θ. Σαμοθράκη).

ταί τις νὰ εἶπη ὅτι τὸ προτέρημα τοῦτο εἶναι συμφυῆς εἰς τὴν τουρκικὴν ἀντίληψιν, διότι θεωροῦσι τὴν παροχὴν ὕδατος ὡς ἀγαθοεργίαν καὶ ἐκ τούτου βλέπομεν καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον βρύσεις καὶ φρέατα μὲ ἐπιγραφὰς τῶν κτιτόρων δι' ὧν οὗτοι δι' εὐτραπέλων ἐνίοτε ἐκφράσεων ἐξωτερικεύουν τὴν χαρὰν τῶν ὅτι χαρίζουν δροσισμόν εἰς τοὺς ὁδοιπόρους. Μ' ὄλην ὄλως τὴν καλωσύνην τῶν τούρκων παρατηρεῖται καὶ ἐδῶ ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ μεροληψία. Τὸ μόλις ἐπαρκὲς νερὸ τοῦ ὑδραγωγείου τῆς πόλεως κατενέμετο ἀνίσως ὑπὸ τῶν ὑδρονομέων (σουγιολτζιδων) οἵτινες ἀπετέλουν προνομιακῶς καὶ ἐκ κληρονομίας τουρκικὴν συντεχνίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ αἱ τουρκικαὶ συνοικίαι τῆς πόλεως καὶ τὰ ἐκτεταμένα περιβόλια τῶν βέηδων κατεκλύζοντο δι' ἀφθόνου ὕδατος, αἱ χριστιανικαὶ καὶ ἰσραηλιτικαὶ συνοι-

καὶ ὑπέφερον ἐκ λειψυδρίας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης οἱ κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦσαν ἠναγκασμένοι τὸ μὲν νερὸ τῶν βρύσεων νὰ φυλάττωσι μόνον πρὸς πόσιν διὰ δὲ τὰς ἄλλας ἀνάγκας τῶν εἶχον τὰ φρέατα εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον προσηρμοσμένας ξυλίνας ἀντλίας κατὰ ἰδιάζουσαν τεχνοτροπίαν, ἐξ ἧς ἀπέζη πολυάριθμος εἰδικὴ συντεχνία ἑλλήνων τεχνιτῶν. Ἦκουσα παρὰ τινῶν ἐξ αὐτῶν νὰ περιγρῶφωσι παράδοξά τινα περί τινος ὑπογείου ποταμοῦ συγκοινωνοῦντος μὲ πολλὰ

Κεντρικὴ ὁδὸς ἀγούσα πρὸς τὸ διοικητήριον (κατὰ τὸ 1895).
Εἰς τὸ βάθος τὸ δζαμίον Οὐτς Σερεφλή καὶ τὸ Μπουρμαλή δζαμί.
(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν κ. Α. Θ. Σαμοθράκη).

φρέατα εὐρισκόμενα ἐπὶ γραμμῆς ἀγούσης ἀπὸ τοῦ Ν.Α. γηλόφου τῆς πόλεως καὶ φερομένης πρὸς τὸ Β.Α. μέρος αὐτῆς. Περὶ τοῦ διοχετευτικοῦ δικτύου τοῦ ὑδραγωγείου λέγεται ὅτι τοῦτο ἦτο τελειότατον καὶ οἱ ὕδρονομοὶ δι' εὐφυοῦς χειρισμοῦ τῶν διαφόρων σταθμῶν ἢ διαμέσων ὑδραγωγείων κατηύθυνον τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος, ἀποστέλλοντες τοῦτο κατὰ βούλησιν εἰς τὰς διαφόρους κρήνας. Ἐπίσης περὶ τοῦ δικτύου τῶν ὑπονόμεων τῆς πόλεως ἐλέγετο ὅτι ἦτο ἀρχαιότατον (ἴσης ρωμαϊκῆς ἢ βυζαντινῆς τέχνης) καὶ ἄρτιον καθ' ὅλα. Ἀναφέρω ταῦτα μετ' ἐπιφαιλάξεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ὑδραυλικῶν σημειῶ ἔνταῦθα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ Τόνσου ὑδρομύ-

λους, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περιχώρων.

Περίξ τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπῆρχον λαχανόκηποι, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ὡς τι ἡμικύκλιον περὶ τὴν πόλιν καὶ ἰδίᾳ πλησίον τῶν ὄχθων τῶν τριῶν ποταμῶν. Ὑπελογίσθη ὅτι ἦσαν ἐσχάτως ἑκατὸν λαχανόκηποι, παράγοντες ἄφθονα λαχανικά, τῶν ὁποίων ἡ κατανάλωσις ἐγένετο εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ περιχώρα. Οἱ λαχανόκηποι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔχουν τὸ ἰδιάζον ὅτι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν εἶχον καὶ καταλλήλους οἰκοδομὰς, χρησιμευούσας ὡς μεταξοσκωληκοτροφεῖα, καθόσον μεταξὺ τῶν ἐκτάσεων ὅπου εἶναι αἱ πρασιαὶ ὑπῆρχον καὶ πλουτοφόρα μωρεόδενδρα, ἀλλ' ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα, παράγοντα εὐχύμους καρπούς. Φαίνεται ὅτι οἱ λαχανόκηποι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔχουν ἡλικίαν δύο καὶ τριῶν ἢ καὶ περισσοτέρων ἑκατονταετηρίδων καὶ τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ γεγηρακότων ἀκάρπων δένδρων, συνήθως πλατάνων ἢ αἰγείρων, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρίσκονται περίξ τῶν μεγίστων φρεατῶν, ἐξ ὧν ἀντλεῖται τὸ πρὸς ποτισμὸν τῶν λαχανικῶν καὶ δένδρων ὕδωρ. Γίνεται ἡ ἀντλησις τοῦ ὕδατος διὰ ξηλίνων μηχανημάτων, κινουμένων ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἢ ἀλόγων (μαγκανοπήγαδα). Περὶ τῶν λαχανοκήπων τῆς Ἀδριανουπόλεως κάμνει μνεῖαν καὶ ὁ ἱστορικός Χάμερ, ὅστις θαυμάζει τὴν ὠραίαν ταύτην πόλιν καὶ σημειοῖ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς καλλονῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἀποδίδων τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὴν εὐμάρειαν τῆς ζωῆς αὐτῶν. Πράγματι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔζων ἐν σχετικῇ εὐμαρείᾳ, καθόσον ἦτο παροιμιώδης ἡ ἀφθονία καὶ εὐθηνία τῶν διαφόρων τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης. Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν περιχώρων, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς τυροκομία, ἡ ἀμπελοργία τῶν ἐν ἀκμῇ ἀμπελώνων εἰσεκόμεζον ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν καὶ πάντες ἦσαν αὐτάρκεις, ἐπιδιδόμενοι οἱ περισσότεροι εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματά των, τὰ ὅποια ἦσαν συγκεκριημένα εἰς συντεχνίας. Ἐσώζετο εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱερῶς Μητροπόλεως παλαιὸς κώδιξ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναφέρεται ἡ πρὸ μᾶς ἑκατονταετηρίδος ὑπαρξίς τριάκοντα καὶ πλέον συντεχνιῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλέγοντο ρουφέτια ἢ ἐσνάφια. Ἡ ὀργάνωσις τῶν συντεχνιῶν εἶχεν ὁμοίωμορφον τρόπον αὐτοδιοικήσεως, ἀναγνωριζομένης ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν. Τὰ ἐπαγγέλματα, ἅτινα ἐξήσκουν οἱ χριστιανοὶ (Ἕλληνες) ἦσαν ὀρισμένα καὶ ὅλων τούτων τὰ διοικητικὰ συμβούλια ἀπετέλουν ἐσωτερικὸν σύνδεσμον, τοῦ ὁποίου ἡ Ἐθνικὴ κατεύθυνσις ἐδίδοτο ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἢ Δημογεροντίας, ἧς Πρόεδρος ἦτο ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης, ὅστις εἰτιλοφορεῖτο «Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης τῆς Ἁγιοτάτης Μητροπολεως Ἀδριανουπόλεως καὶ παντὸς Αἰμιμόντου» καθόσον ἡ ἔκτασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν

χρόνων καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο μεγάλη φθάνουσα πρὸς βορρᾶν σχεδὸν μέχρι τοῦ Αἴμου (Βαλκάνια) πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν περιλαμβάνουσα μέγα μέρος τῆς εὐρείας ὁμωνύμου πεδιάδος ἔχουσα γειτονικὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας τὴν τοῦ Διδυμοτείχου καὶ Ἡρακλείας.

Τὰ τουρκικὰ ἀνάκτορα τῶν Σουλτάνων τὰ ὅποια ἦσαν ἐκτισμένα ἐν ἐξοχικῇ τοποθεσίᾳ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τόνσου ποταμοῦ, ὅστις πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀνακτόρων διὰ δύο βραχιόνων του σχηματίζει νησίδα ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει τερπνὸν ἄλσος, τὸ Σαράϊ ἐπιλεγόμενον. Τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα ἦσαν μεγαλοπρεπῆ καὶ χρυσοποίκιλτα, χρησιμεύσαντα ὡς ἐνδιαίτημα τῶν Σουλτάνων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1364 μέχρι τοῦ 1453 ἦτοι μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ προαναφερθὲν ἄλσος «Σαράϊ» ἐχρησίμευεν ὡς τόπος θερινοῦ περιπάτου εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἀλλὰ προνομιακῶς οἱ Χριστιανοὶ Ἀδριανουπολίται κατ' ἔτος κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ συνέρρον σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις πανηγυρίζοντες ἐν μεγάλῃ χαρᾷ καὶ εὐθυμίᾳ, ἀποτελειώνοντες τὸν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου ἑορτασμὸν τῆς μεγάλης Χριστιανικῆς ἑορτῆς, ἔχοντες ὠρισμένας ἡμέρας συροφῆς καὶ πανηγυρισμοῦ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν καὶ ὁλόκληρον τὸ Ἄστυ ἢ Κάστρον, τὴν Δευτέραν τὸ προάστειον Καραγάτς, τὴν Τρίτην τὸ προάστειον Κιρισχανᾶ, τὴν Τετάρτην τὸ προάστειον Κιγίκι, τὴν Πέμπτην τὸ προάστειον Ἄτ-Παζάρ, τὴν Παρασκευὴν τὸ προάστειον Ἰλδιρίμι, τὸ Σάββατον τὸ προάστειον Μούμ-Μαχαλὲ καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ὡς ἐλέχθη, τὸ «Σαράϊ». Λέγεται, πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, Σουλτάνος τις ἐνυμφεύθη βυζαντινὴν πριγκίπισσαν καὶ ἡ πανηγυρικὴ τελετὴ τῶν γάμων τοῦ ἐγένετο εἰς τὸ Σαράϊ, ἔνθα ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα διεσκέδαζον, σιτιζόμενοι ἀπὸ τὰ ἀνακτορικὰ μαγειρεῖα.

Ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν διαφόρων δημοσιῶν καὶ ἱστορικῶν οἰκοδομῶν πρέπει νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν τοῦρκου βέη, ἣτις εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Διοικητηρίου καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1829 ἀντιπρόσωποι τῶν προσωρινῶς καταλαβόντων τὴν Ἀδριανούπολιν Ρώσσων καὶ Τοῦρκων ἀντιπρόσωποι τοῦ Σουλτάνου ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ χρονολογία τῆς 5ης Ἰανουαρίου 1878 καθ' ἣν τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τῆς ἐν αὐτοῖς πυριτιδα-

ποθήκης. Τρεῖς ἡμέρας κατόπιν παρεδίδοτο ἡ πόλις εἰς τὸν Ρωσικὸν στρατόν.

Τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶχεν ἐπισκεφθῆ ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, ὅστις διὰ μολυβδοκοκονδύλου εἰς τινα τοῖχον αὐτῶν ἔγραψε τὸ ἑξῆς δίστιχον.

*«Μέγαρον τῆς τυραννίας, σὲ ἠφάνισεν ὁ χρόνος
Εἶθε μετὰ σοῦ νὰ πέσῃ καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ θρόνος».*

Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ Μάρτιον τοῦ 1879 ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἐπίαναγκες νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πόλιν στρατιωτικῶς, ἐγκαταστήσασα εἰς τοὺς νεοδημητίους καὶ ἀπεράντους στρατιῶνας τὸ Β'. Σῶμα Στρατοῦ καὶ κατασκευάσασα τὰ περὶ τὴν πόλιν διάφορα ὀχυρώματα, ἅτινα κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Βουλγαροσερβικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸ 1912—13 ἀντέστησαν ἐπὶ πέντε μῆνας, ἀλλ' ἐπὶ τέλος τὴν 13ην Μαρτίου 1913 εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν ὁ Βουλγαρικὸς στρατός, ὅστις παρέμεινεν ἐπὶ τετράμηνον μόνον μεθ' ὃ πάντες οἱ Τούρκοι ἀνακατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν.

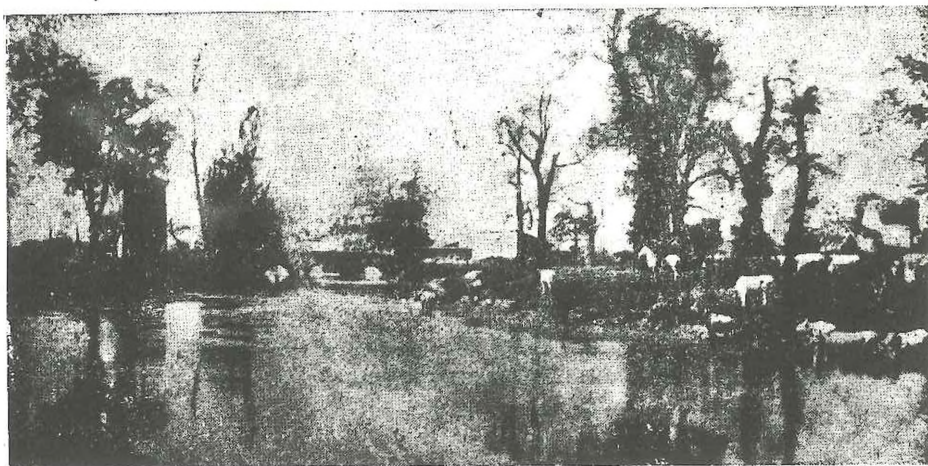
Εἶναι γνωστὰ καὶ αἱ χρονολογίαι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1920 ὡς ἐπίσης θὰ μείνῃ ἀλησιμόνητος καὶ ἡ ἀποφράς ἐποχὴ (Ὀκτώβριος τοῦ 1922) καθ' ἣν ὑπεχρεώθησαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῆς νὰ ἐκκενώσωσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ἐστίας αὐτῶν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων των.

Βούλγαροι ἐπιδρομεῖς κατὰ τὸ 813¹⁾ κατέλαβον τὴν πόλιν καὶ ὡς λησται ἀπήγαγον εἰς τὰ ὄρη τὸν Μητροπολίτην καὶ τινας προκρίτους τῆς πόλεως ἀξιώσαντες νὰ δώσωσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δμήρους ἀφοῦ λάβωσιν ὑπέρογκα λύτρα καὶ ὀρίσαντες ὀλιγοχρόνιον προθεσμίαν. Πρὸ τῆς λήξεως δὲ τῆς ταχθείσης προθεσμίας παρεσπόνθησαν καὶ κατέσφαξαν τοὺς δμήρους. Τὴν ἀδικον ταύτην πρᾶξιν τῶν Βουλγάρων οἱ Ἀδριανουπολίται, ἔκριναν πρέπον νὰ διατηρήσωσιν ἀλησιμόνητον καὶ καθιέρωσαν ἐπὶ τούτῳ εἰδικὸν μνημόσυνον, ὃπερ ὠρίσθη νὰ τελεῖται κατ' ἔτος τὸ πρὸ τῆς ἐφορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Σάββατον. Τὸ μνημόσυνον τοῦτο μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐτελεῖτο εὐλαβῶς καὶ ὄλαι αἱ οἰκοδέσποιναί τῆς Ἀδριανουπόλεως, πλούσιαι καὶ πτωχαί, ἐθεώρουν ἱερὰν ὑποχρέωσίν των νὰ παρασκευάζωσι

1) Ὁρα «Θρακικά», Τόμ. ΙΔ'. Σ. 149.

τὰ εἰθισμένα κόλυβα κλπ. συνήθη εἶδη προσκομιζόμενα εἰς τὰ νεκροταφεία ἐπὶ τῶν οἰκογενειακῶν τάφων των, ἵνα ἀναγνωσθῇ παρὰ τῶν ἱερέων τὸ νενομισμένον τρισάγιον. Ἐλέγετο δὲ τὸ μνημόσυνον τοῦτο Βουλγάρικο πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο μνημοσύνων, αἵτινα τελοῦνται κατ' ἕτος παρ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἐνῶ τὸ ὡς ἄνω Βουλγάρικο εἶναι τοπικὸν μόνον ἐν Ἀδριανουπόλει τελούμενον διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐκτεθεῖσαν αἰτίαν.

Γ· ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἄλλη ἄποψις τοῦ Σεράϊ.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν Ἀ. Θ. Σαμοθράκη)

Η ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΣΚΑΛΩΤΗΣ

Δύο ὥρας περίπου πρὸς ἀνατολὰς τῆς Αἴνου καὶ ἡμίσειαν πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Ἀμυγδαλιά, ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ δεσπόζοντος τῶν πέριξ, κεῖται ἡ μεγαλοπρεπῆς βυζαντινὴ μονὴ τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπιλεγομένης Σκαλωτῆς. Ἡ ἀπ' αὐτῆς θέα εἶναι πανοραμιακὴ: φαίνεται ὄχι μόνον ὁ φάρος τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (Δεδεαγάτς), ἡ νῆσος Σιμοθράκη, Ἰμβρος καὶ Θάσος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ φάρος τοῦ Γεσίλ-Μπάχρ πέραν τῶν Δαρδανελίων. Καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ τις τοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ: ¹⁾

*Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀχαροῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο
κι' ἔβλεπες δύο οὐρανοῦς:
ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς,
γλανκὸς ὁ ἄλλος κάτω.
Αἰ διαλείπουσαι πνοαὶ
τοῦ ἔαρος ἐφύσων
ἀμφίβολοι καὶ ἀραιαί,
μακρὰν δ' ἐφαίροντ' ὡς σκιαί
αἰ κορυφαὶ τῶν νήσων.*

Ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1140, καθὼς ἐξάγεται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς πλάκας τῆς ὄλης οἰκοδομῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει χαραγμένη ἡ ἐπιγραφὴ αραμ (=1140), ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προσθήκης, ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, οἱ ὁποῖοι μνημονεύονται ὡς κίττορες τῆς Μονῆς εἰς τὰς ἱεροτελεστίας. Ἐκ τῆς χρονολογίας ταύτης συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ Μονὴ ἐκτίσθη ἐπὶ Ἰωάννου Β' τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ ἐπονομασθέντος Καλογιάννη (1118—1143) διὰ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ ἀρετάς, πρᾶγμα ὁμολογούμενον ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Λατίνων, οἱ ὁποῖοι γενικῶς ὁμιλοῦν

1) Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ, Διονύσου πλοῦς.

μετ' εὐλαβείας περὶ αὐτοῦ¹). Ἦτο δὲ υἱὸς καὶ διιδιοχὸς Ἀλεξίου τοῦ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1117) τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Ὁθεν πλανᾶται ὁ Γεώργιος Λαμπράκης²) λέγων ὅτι ἡ Μονὴ ἐκτισθῆ ἐπὶ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ ἢ Ἀλεξίου τοῦ Β' (1180—1183).

*
* *

Κατὰ τινὰ παρὰδοσιν ἐπιχωριάζουσιν, ἡ ἐκλογή τῆς τοποθεσίας τῆς Μονῆς ἐγένετο καθ' ὑπόδειξιν αὐτῆς τῆς Θεοτόκου.

Ὅταν ὁ Ἰωάννης Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἔδωκε τὴν ἐντολὴν τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Μονῆς, οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ μηχανικοὶ τῆς Ἀθῆνῆς, ἐξέλεξαν ἄλλην τινὰ τοποθεσίαν κατὰ 10—15 περίπου λεπτά τῆς ὥρας νοτιώτερον καὶ ἐπὶ βραχώδους τινὸς λόφου, χαμηλοτέρου τῆς τοποθεσίας, ὅπου εὕρισκεται σήμερον ἡ Μονή, καὶ ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι. Ἀλλὰ πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν ὄλων, ὅ,τι ἐγένετο κατὰ τὴν ἡμέραν, κατεστρέφετο κατὰ τὴν νύκτα, καὶ ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῶν ἐργατῶν καὶ τὰ ὑλικά μετεφέροντο ἐκεῖ, ὅπου εὕρισκεται ἡ Μονή. Ἀποδώσαντες τοῦτο εἰς θαῦμα τῆς Παναγίας, ἐγκατέλειψαν ὅλην, τὴν γενομένην ἐργασίαν (θεμέλια, ἰσοπέδωσιν, βαθμῖδας κτλ.) καὶ ἤρχισαν τὴν ἀνοικοδόμησιν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Παναγίας ὑποδειχθὲν μέρος.

Πράγματι δὲ ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ ἀρχικῶς ἐκλεγέν μέρος, εὕρισκε θεμέλια διανοιχθέντα ἐντὸς τοῦ βράχου καθὼς καὶ ἀρκετὰς βαθμῖδας λαξευθείσης πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀναβιβάσεως τῶν οἰκοδομικῶν ὑλῶν, λάκκους πρὸς σβέσιν ἀσβέστου κτλ.

Ἀσφαλῶς θὰ ἐπρόκειτο περὶ μεγάλων καὶ ἀνυπερβλήτων δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας συνήντησαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ἔνεκα τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ διὰ τὰ δικαιολογηθῶν ἀπέναντι τοῦ Κυρίου τῶν, ἐπενόησαν τὸ θαῦμα τῆς Παναγίας.

Ἐπωνομάσθη δὲ Μονὴ τῆς Σκαλωτῆς διὰ τὰ πολλὰ αὐτῆς βάρη καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς θέσεως.

*
* *

Ἐξωτερικῶς ἡ Μονὴ παρουσιάζει ὑπέροχον θέαμα. Εἶναι ἐκτισμένη

1) Ὁ Νικήτας Χωνιάτης π. χ. λέγει περὶ αὐτοῦ : « . . . ἐπαινετός ἐς δεῦρο λελόγισται καὶ πᾶσι καὶ κορυφαίς, ὡς εἰπεῖν, τῶν ὅσοι Ρωμαίων ἐκ τοῦ Κομνηνῶν γένους ὑπερεκάθισαν ». (Περὶ Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰθνηνους, Ἔκδ. Ε', Ἐλευθερουδάκη, τόμ. ΔΒ σελ. 113).

2) Γ. Λαμπράκη, Περιηγήσεις, ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, 1909, τεύχ. 8ον σελ. 33.

διὰ μεγάλων ἰσοδομικῶν πορίνων λίθων, οὕτως ὥστε παρουσιάζει ὄψιν μᾶλλον φρουρίου παρά Μονῆς. Μολονότι δὲ τόσοι αἰῶνες παρήλθον, ἡ τοιχοποιία διατηρεῖται εἰς ἀρίστην κατάστασιν, πλὴν ἐλαχίστων βλαβῶν αἱ ὁποῖαι ἐπεσκευάσθησαν πρὸ 100 περίπου ἔτων. Τὸ ἐσωτερικὸν ὁμως παρουσιάζει ἀθλίαν κατάστασιν. Πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου, ἐκ τῶν πολλῶν δωματίων (κελλιῶν) μόλις 2—3 ἦσαν κατοικήσιμα, τὰ δὲ λοιπὰ κατηρειπωμένα. Ἡ ἄλλοτε πλουσία καὶ ἀκμάζουσα Σταυροπηγιακὴ Μονή, μόλις ἓνα ἡγούμενον ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Σήμερον, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (1923) εἶναι τελείως ἔρημος καὶ κατεστραμμένη.

Ἡ Μονὴ ἔχει μίαν μόνην εἴσοδον κειμένην ἐπὶ τῆς Β.Δ. πλευρᾶς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυρίως πρόσοψιν αὐτῆς. Προστατεύεται δὲ ὑπὸ διπλῆς ξυλίνης θύρας, στερεωτάτης, ὕψους δύο περίπου μέτρων καὶ στρογγύλης πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ κατὰ τὴν πύλην ταύτην τείχος ἔχει πάχος τοῦλάχιστον δύο μέτρων. Ἐνωθεν τῆς εἰσόδου, εἰς ἀρκετὸν ὕψος ὑπάρχει μικρὸν ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ τείχους, εἶδος πολεμίστρας ἢ τουφεκίστρας, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας Μονάς, χρησιμεῦον ὡς παρατηρητήριον. Εἰς παλαιότερους χρόνους δὲν ἠνοίγετο ἡ θύρα, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν νύκτα, ἐὰν ἐκ τοῦ παρατηρητηρίου τούτου δὲν ἐβεβαιούντο οἱ ἐν τῇ Μονῇ μοναχοί, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ κακοποιῶν στοιχείων. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀπὸ τοῦ παρατηρητηρίου ἔρριπτον λίθους, ζέον ὕδωρ ἢ καὶ ζέον ἔλαιον ἀκόμη, κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων νὰ παραβιάσουν τὴν θύραν.

Ἡ Μονὴ ἔχει αὐτάρκειαν ποσίμου ὕδατος παρεχομένου ὑπὸ βαθυτάτου φρέατος ἐντὸς αὐτῆς. Γειτονικαὶ Μοναί, ὅπως τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐπιλεγομένου Τσαντήρι πολλάκις παρεβιάσθησαν, οὐδέποτε ὁμως ἢ τῆς Σκαλωτῆς, οὔτε ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν οὔτε κατὰ τὰ ἔτη τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας.

* *

Ἡ Μονὴ τῆς Σκαλωτῆς ἔχει προσέτι τρία παρεκκλήσια: τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ ὁποίου τὰ εἰσοδήματα κατὰ τὸ σιγίλλιον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου «ὄρισται συνδικῶς νέμεσθαι τὰ δύο μοναστήρια».

Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο, κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγωγῆς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (Τσαντήρι), τριώρον περίπου ἀπεχούσης ἀπὸ τῆς Σκαλωτῆς.

Τὸ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, εἶδος τρώγλης κατερειπωμένον σήμερον, κεῖται πολὺ ὑψηλότερα τῆς Σκαλωτῆς, παρά τὸ χωρίον Ἀσαρλῆ, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μετωνομάσθη Σκα-

λωτὴ Ὑδρεύετο δὲ ἀπὸ μεγάλου φρέατος εὕρισκομένου παρ' αὐτό.

Τὸ τῶν Ταξιαρχῶν τέλος ἔκειτο κατὰ τὸν μισρὰν τοῦ χωρίου Ντουκένιον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μονῆς.

Τοιαῦται τρωγλαὶ μετὰ φρεάτων ὑπάρχουν ἀρκεταί, ἐπὶ τῶν ὁποίων καταφαίνονται περίτρανα σημεῖα, μαρτυροῦντα, ὅτι αὐταὶ εἰς παλαιότερους χρόνους ἦσαν παρεκκλήσια ἢ ἐξωκκλήσια μικρῶν χωρίων ἢ συνοικισμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ βουνὸν τῆς περιφερείας ταύτης ὑπὸ πολλῶν ὀνομάζεται «Θεοῦ βουνόν».

*
**

Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Σκαλωτῆς, οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν.

Κατὰ τι προνόμιον, ἦτο ἀπηλλαγμένη πάσης δεκάτης. Μόνον κατ' ἀρχαιότερον φερμάνιον τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς δὲν ἐσώθη, ἡ Μονὴ κατέβαλλεν εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει Σουλτὰν Μουράτ τζαμισὶ 1) 65.180 ἄσπρα, ἦτοι 21729 1/2 παράδες, ὡς καὶ χαράττι, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ διαβιούντων μοναχῶν. Ὄταν ὁμως ἐγένετο τὸ «τανζιμάτ» 2), ὁ Σουλτὰν Μετζήτ, μὴ θέλων νὰ προσβάλλῃ τὰ παλαιὰ φερμάνια, διὰ τῶν ὁποίων κατωχυροῦντο καὶ ἀνεγνωρίζοντο τὰ δίκαια τῶν Μονῶν, ἔστειλεν εἰς τὰς Μητροπόλεις τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἀνάλογα «βεράτια» ἐπικυροῦντα καὶ ἀναγνωρίζοντα τὰ παλαιὰ αὐτῶν προνόμια, ὅπως λ. χ. τὰ περὶ ἀσυδοσίας, καταβολῆς δεκάτης κτλ.

Κατὰ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ XIX αἰῶνος, σιγίλλιδες γράμμα, ἐκδοθὲν ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ Α' 3) κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1832, ἐπεκύρωσε τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου (1796) προσή-

1) Τὸ τζαμί τοῦ Σουλτὰν Μουράτ τοῦ Β', εἶναι ἐν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων τζαμιῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, θεωρεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς ἔχον τοὺς ὑψηλοτέρους μινερέδες ὅλου τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου.

2) Ἡ λέξις «τανζιμάτ» σημαίνει τὴν προσπάθειαν ἢ ὅποια ἐγένετο ἐν Τουρκίᾳ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν νέων θεσμῶν βσιζομένων μέχρι τότε ἐπὶ μόνου τοῦ Κοραίου. Ἐνεφανίσθη δὲ ἡ προσπάθεια αὕτη τὴν 3 Νοεμβρίου τοῦ 1839 διὰ τοῦ περιφήμου «Χάττι χουμαγιούν» τοῦ Σουλτὰν Μετζήτ, ἐξηκολούθησε δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου 1856 φερμανίου, ἐπεκταθεῖσα εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ δημοσίου Ὀθωμανικοῦ δικαίου.

Οἱ νόμοι τοῦ «τανζιμάτ», ἐπεκλήθησαν τὸ σύνταγμα τῆς ἰσότητος, διότι διεκίρυνε τὴν πλήρη ἰσότητα ὅλων τῶν ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου, ἄνευ διακρίσεως γένους καὶ θρησκείας, ἐχορήγει δὲ εἰς τοὺς ξένους ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους τὸ δικαίωμα τῆς ἀκινήτου περιουσίας ἐν Τουρκίᾳ.

3) Ὁ Κωνσταντῖος Α' ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1834.

λωσιν τῆς Μονῆς Σκαλωτῆς μεθ' ὄλων τῶν κτημάτων της εἰς τὰς Σχολὰς Αἴνου, διότι «αὐταί, ὡς λέγει, οὐκ εἶχον πορίζεσθαι τὰς διδασκαλικὰς συντάξεις ἐκ τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν», καὶ ἐπὶ πλεον διότι «κακῶς διώρουν καὶ φρονόμουν τὰ κατ' αὐτὴν (δηλαδὴ τὰ τῆς Μονῆς) οἱ ἀσκούμενοι πατέρες καὶ ἡγούμενοι».

Κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦτο ὄφειλεν ἡ Μονὴ «ἀποσιτέλλειν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου ὠρισμένον καὶ τεταγμένον εἰρησίων πρὸς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας «γρόσια ἐξήκοντα, ἔτι δὲ καὶ τὰ συνήθως στελλόμενα κατ' ἔτος τῷ Πατριάρχῳ προΐοντα τοῦ τόπου κατὰ τὸ ἔκπαιλα»¹⁾.

Πρὸς δὲ τὸν Μητροπολίτην Αἴνου Κύριλλον (1831—1847) ἔγραψεν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντίας ἰδιαιτέρον γράμμα εἰς τὸ ὁποῖον μεταξὺ καὶ ἄλλων ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «... Πρὸς τοῦτοις νὰ μὴ ἦτελεν ἀπέρχονται εἰς τὸ Μοναστήριον (τῆς Σκαλωτῆς) φαμέλια καὶ γυναῖκες καὶ παιδία ἐπὶ λόγῳ συμποσίων ἢ κατοικίας, καὶ ἐνοχλῶνται ἐκ τούτου οἱ πατέρες, μήτε νὰ γίνωνται πρὸς τὴν ὁσιότητά των ἰδιόρρυθμοὶ ἐπιταγαὶ διοικήσεως καὶ οἰκονομίας των, νὰ εἶναι καθ' ὄλην τὴν ἔκτασιν ἀνεπηρέαστοι καὶ ἐλεύθεροι »²⁾.

Ἡ προσήλωσις αὕτη τοῦ Μοναστηρίου εἰς τὰς Σχολὰς τῆς Αἴνου, δὲν διήρκεσε παρὰ μόλις 15 ἔτη, διότι ἐπὶ Πατριάρχον Ἀνθίμου (πρώτη πατριαρχεῖα αὐτοῦ 1845—18 Ὀκτωβρίου 1848) ἐξεδόθη σιγίλλιδες γράμμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ Μονὴ τῆς Σκαλωτῆς μεθ' ὄλων τῶν κτημάτων της ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὰς Σχολὰς τῆς Αἴνου καὶ προσηρτήθη πάλιν εἰς τὴν Μονήν. Ἐκτοτε ἡ Μονὴ ἀνέκτησε τὴν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ἐπικρατήσασαν τάξιν³⁾, καὶ διετήρησε μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (1923) τὴν σταυροπηγιακὴν αὐτῆς ἄξιαν. Ὡς δικαιολογητικὸν δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου προβάλλει, ὅτι ἡ Μονὴ «τοιαύτην ὑπέστη ὑποδούλωσιν, ἣτις οὐ τοσοῦτον ἐπιλήψιμος ἔδοξεν, ἀλλὰ καὶ διήρκεσεν ἄν, ἂν μὴ ἐναντία τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐλπίδων ἐξενηρόχει τὰ ἐπακόλουθα· οὐ μόνον γὰρ οὐδεμία ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης προσεγένετο τῇ Σχολῇ ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ τὸ ἱερὸν μοναστήριον εἰς ἐρήμωσιν περιέστη μονοῦ, ἅτε δὴ τῶν ἐνασκουμένων πατέρων πρὸς καινοτομίαν καὶ κατάργησιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἔξεων δυσαρεστηθέντων καὶ γε δικαίως, κἀντεῦθεν διασκορπισθέντων ἄλλοθι ἄλ-

1) Β. Μυστακίδου, Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἐλλάδος, 1885, τόμ. Β', σελ. 91—92.

2) Β. Μυστακίδου, αὐτόθι.

3) Β. Μυστακίδου, αὐτόθι, τόμ. Β', σελ. 102—103.

λου (δεινὸν γὰρ καὶ σχέτλιον ἠγήσαιο αὐτοὺς τε δουλεῦν καὶ ὑποκεῖσθαι προσώποις λαϊκοῖς, καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν ἐπὶ τὸ δοκοῦν ἐκείνοις διεξάγεσθαι ὡς κοσμικὸν καταγώγιον) τῶν δὲ κτημάτων καὶ τῶν προσόδων τῶν μοναστηριακῶν, δι' ἔλλειψιν γνησίας προστασίας καὶ ἐπιμελείας ἐκλιπόντων, ἢ εἰς μερικότερας ἰδιοφελείας ἀναλισκομένων. Τελευταῖον δὲ ἐν συναίσθησει γενόμενοι τοῦ δεινοῦ οἱ διαλειφθέντες χριστιανοί, καὶ ἔνθεν μὲν τὴν φθορὰν καὶ ἐρήμωσιν τῆς Μονῆς ὀρῶντες προβαίνουσιν, ἔνθεν δὲ ἀντὶ χριστιανικῆς τινος ἐπαυξήσεως πρὸς ὠφέλειαν τῆς Σχολῆς μὴ δύναμενοι ἀντέχειν ταῖς προκυπτούσαις δαπάναις καὶ ἐξόδοις χαίρειν εἰπόντες τῇ μοναστηριακῇ ἐπιστάσει καὶ διοικήσει προσκαλεσάμενοι τοὺς ὁσιωτάτους πατέρας καὶ λαβόντες παρ' αὐτῶν ὅσα εἶχον λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου γρόσια ἑπτὰ χιλιάδας, καὶ ἐξοφλήσαντες τέλεον πρὸς αὐτό τε καὶ τὴν αὐτοῦ ὁσιότητα, παρέδωκαν αὐτοῖς τὸ σιγγιλιῶδες ἐκεῖνο γράμμα καὶ πᾶσαν τὴν διαχείρησιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας παραιτησάμενοι αὐτοὶ οἰκιοθελῶς οἴασον ἐπιμίξιν πρὸς τὸ ἱερὸν μοναστήριον, ὅπερ ἔκτοτε διαμένον ἀνεπηρέαστως ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν τῶν μοναστηριακῶν πατέρων, μόλις ἀπήλλακται τῆς κακώσεως, καὶ τὴν προτέραν ἀναλαβὸν εὐκοσμίαν καὶ εὐταξίαν . . . » ¹⁾).

Εἰς νεώτερον δὲ συγγίλιόν του, ἀπὸ Μαΐου 1847, ὁ Πατριάρχης Ἀνθιμος ἀνέθηκεν τὴν ἐποπτείαν τῆς Μονῆς Σκαλωτῆς οὐχὶ εἰς τὸν μητροπολίτην Αἰνίου ἀλλ' εἰς τὸν κατὰ καιροῦ μητροπολίτην Ἡρακλείας: «Ἐπειδὴ δὲ ἀνέκαθεν, ἔγραφεν, ἐπεκράτησεν ἔχειν τὴν ἐφορείαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου τῆς Σκαλωτῆς τὸν κατὰ καιροῦς σεβάσμιον γέροντα Ἅγιον Ἡρακλείας, ἐπικυροῦντες καὶ ἡμεῖς τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἵνα ὃ τε ἤδη σεβάσμιος γέρον Ἅγιος Ἡρακλείας κὺρ Διονύσιος ²⁾ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα διάδοχοι τῆς αὐτῆς Ἱεροτήτος, ἐφορεύειν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, προστιτεύοντες τὰ κατ' αὐτό . . . » ³⁾).

* * *

Πλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὑπάρχει καὶ ἄλλος κατὰ πολὺ μικρότερος, τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ λεγόμενος «κρυφός». Κεῖται δὲ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου ἐκτὸς τῆς: συνήθους ἐκκλησίας, ἐντὸς μικροῦ θόλου. Ἀπλοῦν καὶ ἀπερίττον ἐρμάριον (ντουλάπι) ἀποτελεῖ τὴν μυστικὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ, ἀδύνατον δέ, εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα, νὰ ὑποθέσῃ

2) Οὗτος ἐχημάτισε μητροπολίτης Ἡρακλείας ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1848.

3) Β. Μυστακίδου, ἀντίθ. σελ. 186.

ὅτι ὀπισθεν αὐτοῦ κρύπτεται ναός. Ἀνοίγει δὲ τὸ ἐρμάριον τοῦτο ὅχι ἐν εἴδει θύρας, ἀλλὰ δι' ὠθήσεως αὐτοῦ εἰς τὰ πλάγια τοῦ τοίχου καταλλήλως ὑποδεχομένου αὐτό.

Εἶναι βυζαντινὸς ναῖσκος, σώζονται δὲ ἴχνη ἀρκετὰ τοιχογραφιῶν καὶ ἐν ἀναλόγιον χρονολογούμενον ἀπὸ 300 καὶ πλέον ἔτων, κατεστραμμένον ἐκ τοῦ χρόνου.

Ἐν τῷ ναῖσκῳ, σώζεται ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκὼν τῆς Παναγίας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΜΗΡ ΘΟΥ ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ, ἄνευ χρονολογίας. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει, ὡς λέγεται, τὴν θαυματουργὸν δύναμιν, νὰ ἔλκη τὰ ἐπ' αὐτῆς ἐπικολλόμενα μεταλλικὰ κέρματα. Ἐὰν κολλήσῃ (ὅπως λέγει ὁ λαὸς) τὸ ἀφιερούμενον κέρμα, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιθυμία ἢ ἡ σκέψις τοῦ ἀφιερῶσαντος αὐτὸ θὰ ἐκπληρωθῇ, ἂν ὄχι, τὸ ἐναντίον. Εἰς τοῦτο προβαίνουν χάριν περιεργίας ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Μονήν, ἰδίως ὅμως τὰ κορίτσια τῶν γειτονικῶν χωριῶν, διὰ νὰ ἴδουν ἐὰν τὸ παλληκᾶρι ποῦ ἔχουν κατὰ νοῦν, θὰ γίνῃ ὁ μέλλον σύζυγός των ἢ ὄχι.

**

Ἐπὶ τῆς κυρίας προσόψεως τῆς Μονῆς, ὀλίγον ὑψηλότερον καὶ δεξιὰ τῆς εἰσόδου, ἀναγινώσκαται :

ΕΤΟΥΣ ΖΡΜ

ἦτοι ζρμ=7140 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, =1632 μ. Χ. ¹⁾

Κατωτέρω τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὑπάρχει ἄλλη πλάξ, φέρουσα καὶ αὕτη τὸ αὐτὸ ἔτος.

²⁾ Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου καὶ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός²⁾.

1) Πρβλ. Λαμπάκη, Αὐτόθι σελ. 33.

2) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πανομοιότυπον, ἀντιγραφείσαν παρ' ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, ὁ Λαμπάκης μετὰ τὸ ΜΑΡΤΙΟΣ προσθέτει 27 ἀριθμὸν ἀνύπαρκτον

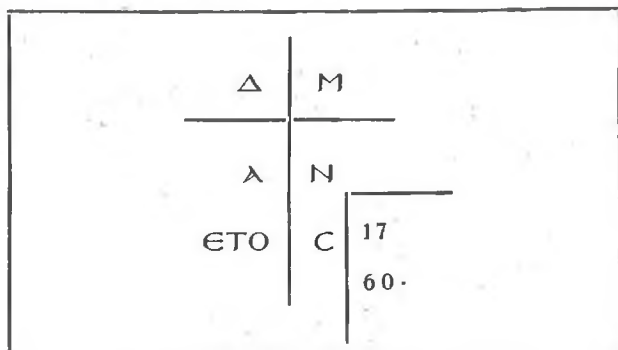
ὀλίγον δ' ἀνωτέρω αὐτῆς :

ἄνευ χρονολογίας,

Μαρίας Θεοτόκου
ἦτοι :
Δούκας Κομνηνός.

Ἐπὶ ἄλλης πλευρῆς καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς :

ἦτοι : Δαμιανὸς 1760.

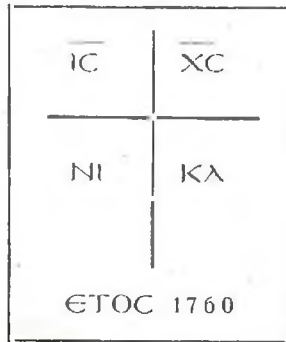
Ἐπίσης ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς ἀπλοῦς σταυρὸς μετὰ τῆς χρονολογίας ΑΘΚC=1826.

Ἐπὶ τῆς βορείου γωνίας εὐρίσκονται δύο κατὰ σειρὰν σταυροὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονολογίας.

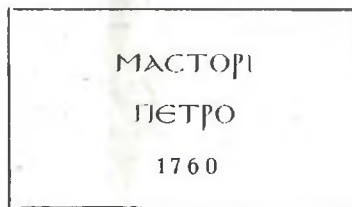
δι' ἡμᾶς. Ἐπίσης τὸ ΜΑΘ συμπληροῖ εἰς ΕΟΥ, ἐνφ̄ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἡμῶν παρατηρεῖται ἓνα Β κεφαλαῖον καὶ ἓνα σ μικρόν, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἀναφέρει.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενον κάλφον Χαρίτον, οὗτος ἀσφαλῶς θὰ ἦτο ὁ ἐπιστατὴν κατὰ τινὰ γενομένην ἐπισκευήν.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς :

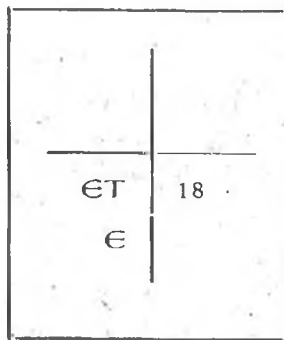

Ὑψηλότερον ταύτης :

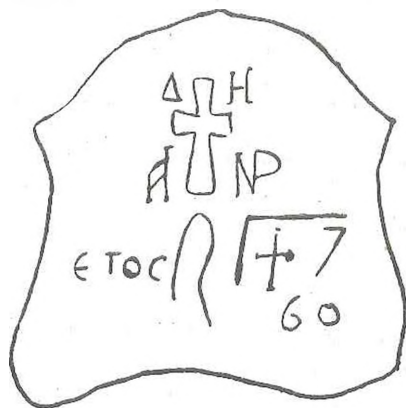

Ὡς βλέπομεν αἱ τρεῖς τελευταῖαι, ἐπιγραφαί, φέρουν τὴν αὐτὴν χρονολογίαν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἀναφέρονται εἰς γενικὴν τινα ἐπισκευὴν τῆς Μονῆς, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ : μᾶστορι Πέτρου.

Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ κατωτέρω ἀκατανόητος δι' ἡμᾶς ἐπιγραφή.

Τέλος δημοσιεύομεν τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν παρῆλθεν ἢ παρέλειψεν ὁ Λαμπάκης :

*
**

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, σώζεται εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἔργον αὐστηρᾶς Βυζαντινῆς τέχνης, ἐπιδωρθωμένον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Ἐπίσης καὶ τῆς Θεοτόκου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

ΜΗΡ. ΘΟῩ Η ΠΑΝΤΩΝ ΧΑΡΑ

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἔργον συνήθους τέχνης ἀναγινώσκονται :

† Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ εὐλογημένου ἱεροφειδίου τῶν ψωμάδων, ἀψωγ' (=1783).

Ἐπὶ τινος δὲ εὐαγγελίου ἀργυροπενδύτου :

† Διὰ δαπάνης Χατζῆ τοῦ Νεικυφόρου διὰ χηρᾶς τοῦ ἀμαθοῦς Χρηστοφᾶ, 1748.

Τέλος ἐπὶ τοῦ ἑξέρου τῶν ἀναλογίων, καὶ ἐντὸς παραλληλογράμμων ἕξ ὁστοῦ, ἀναγινώσκονται :

† ΕΤΕΛΙΟΘΗ
Ο
Τ ΑΝΑΛΥΓΤΟ

ΥΠΟΧΙΡΩC ΣΑ
ΘΟΙΠΟΥΛΟΥ

		PI	
ΕΝ	ΜΗΝΙ	ΑΠ	ΛΙΟ
	ΟΥC		
ΙΑ	CT	ΑΠΙΟ	ΧΟΥ

	ΟΥC	Ο	
ΕΤ	ΑΠΟ	ΧΟΥ	
ΑΧΙΘ		ΖΡΛΗ	

Ἦτοι : Ἐτελειώθη τὸ ἀναλόγιον αὐτὸ διὰ χειρὸς Ξανθοπούλου ἐν μηνί Ἀπριλίῳ ἰα' ἔτους ἀπὸ Χριστοῦ ,αχωθ' (=1689) καὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ζρπη (=7188).

Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογία 1689, δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7188, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7188, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἔτος ζρη (=7197), ἦτοι παρουσιάζει διαφορὰν ἐπὶ ἑλαττον ἕνδεκα ἐτῶν.

*
* *

Ἐν τῇ Μονῇ ὑπῆρχε σταυρὸς ὀρειχάλκινος, τὸν ὁποῖον εἶδε καὶ περιέγραψεν ὁ Βασίλειος Μυστακίδης ¹⁾, πρὸ 60 περίπου ἐτῶν. «Τὸ μῆκος του, λέγει, ἦτο μόλις τρία ὄγδοα τοῦ πῆχεως», ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποῖου «ἦσαν ἐγγεγλυμμένα τάδε : »

CΤΑΥΡΟΠΗΓΙΟΙ ΓΕΝΟΜΕΙΟΝ ΠΑΡΑ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ CΤΑΥΡΟΠΟΛΕΩC
ΚΑΡΥΑC ΚΥΡΟΥ ΛΕΟΝΤΟC ΠΡΟ . . . ΑΥΤΟΥ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙC Π(ΑΤ)Ρ(Ο)C ΗΜΩΝ
ΝΙΚΟΛΛΟΥ ΕΠΙ ΒΑCΙΛΕΙΑC ΜΑΝΟΥΗΛ
ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΗΗΤΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC
ΚΟΜΝΗΝΙΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ
Π(ΑΤ)ΡΙΑΡΧΟΥ, ΜΑΙΟΥ Η ΝΕCΤΧΠ ΕΤ.

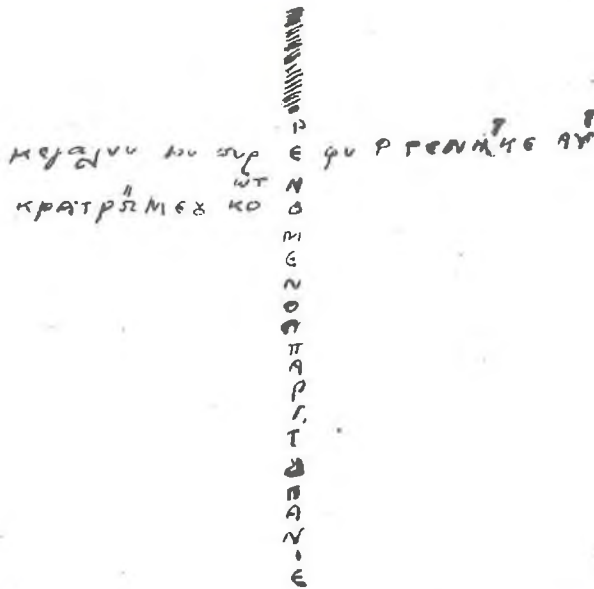
Ἦτοι : Σταυροπήγιον γενόμενον παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Σταυροπόλεως Καρυᾶς κυροῦ Λεόντιος προ . . . αὐτοῦ τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, ἐπὶ βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ αὐτοκράτορος Κομνηνοῦ καὶ Μιχαὴλ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου, Μαΐου 5, ἰνδικτιῶνος 5 τοῦ ἔτους 6680 ἀπὸ κτίσεως κόσμου (=1172 μ. Χ.).

Ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐπιγραφῇ τὸ ΚΑΡΥΑΣ, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ΚΑ-

1) Ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, 1883, ἀριθμ. 3.934.

ΡΙΑΣ, καθ' ὅσον μητρόπολις Σταυρουπόλεως μόνον ἐν Καρίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀναφέρεται, τὸ δὲ ΠΡΟ . . . ΑΥΤΟΥ : ΠΡΟΣΤΑΞΕΙ ἢ ΠΡΟΤΡΟΠΗ, 1) κτλ.

Ἐπί δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἡ ἐπιγραφή.

Ἦτοι καθέτως μὲν . . . γενόμενον παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ὀριζοντίως δέ : μεγάλου τοῦ πορφυρογεν(ν)ήτι(ου) καὶ [γράφε καὶ] αὐτ(ο)κράτο-

1) Συμπλήρωμα τῆς Δυμοντείου Συλλογῆς τῶν Θρακικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐπιγραφῶν, ἐν τῇ Θρακικῇ ἐπειρηίδι τῆς ἐν Ἀθήναις Θρακικῆς Ἀδελφότητος, 1897, σελ. 9.

Τὸ ἔργον τοῦ Albert Dumont : *Inscriptions et monuments figurés de Thraee*, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις, 1877, περιελάμβανε ὅ,τι ἦτο γνωστὸν περὶ τῶν σωζομένων γλυπτῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ λιθίνων ἐπιγραφῶν τῆς Θράκης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκδίδων δὲ Dumont τὸ ἔργον τοῦτο, ἐξέαρξε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἐκδοθῆ ἓνα Corpus τῶν Θρακικῶν ἐπιγραφῶν κτλ. εἰς τὸ ὅποιον γὰ συμπεριληφθῆ πᾶν ὅ,τι ἦτο γνωστὸν περὶ Θράκης. Ἡ ἐπιθυμία του αὕτη ἐξεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Th. Homolle, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, μετὰ πλείστων προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων τὸ 1892, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : *Melanges d'Archéologie et d'Épigraphie* κλ., σελ. 186—287 καὶ 307—581.

Ἐκτοτε παρήλθον περὶ τὰ 50 ἔτη, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἦλθον εἰς φῶς ὑπὸ πολλῶν ἀρχαιολόγων ἡμετέρων καὶ ξένων πλῆθος ἐπιγραφῶν ἀγνώστων μέχρι τότε, ὅστε γὰ παρίσταται ἀνάγκη καὶ τρίτης ἐκδόσεως Δυμοντείου Συλλογῆς.

ρος Ῥωμέων (γράφει Ῥωμαίων] τοῦ Κο[μνηνοῦ).

Κατὰ τὸν Ἀ. Παπαδόπουλον Κεραμέα, συμπληροῦντα καὶ διορθώ-
νοντα τὸν Μυστακίδην, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ, καθέτως μὲν: [Σταυρο-
πήγιον] γενόμενον παρὰ τοῦ πανιε[ρωτάτου], ὀριζοντίως δὲ ἀντὶ τοῦ: με-
γάλου, νὰ ἀναγνωσθῆ: Μανουήλ τοῦ Πορφυρο(ο)γεν(ν)ήτ(ου) κτλ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κεραμέως ἀνάγνωσις φαίνεται ὀρθότερα καὶ ὡς συμφω-
νοῦσα πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα. Δυστυχῶς τοῦ ἐν λόγῳ σταυροῦ δὲν ὑ-
πάρχει φωτοτυπία, καὶ οὔτε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, διότι τοῦ ἱστορικῆς ση-
μασίας κειμηλίου ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀγνοεῖται ἡ τύχη³⁾.

Ἄλλὰ ποῖος ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος πατὴρ Νικόλαος; Ἀ-
γνοοῦμεν¹⁾.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν μνημονευόμενον Μιχαήλ οὗτος εἶναι κατὰ πᾶ-
σαν πιθανότητα Μιχαήλ ὁ Γ' τοῦ Ἀγχιάλου, πατριάρχης Κωνσταντινου-
πόλεως (1169—1177)²⁾, ὅστις γενναϊότατα ἀπέρριψε τὰς περὶ «ἐκκλητίου
προτείου καὶ μνημοσύνου τοῦ πάπα» προτάσεις.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Μανουήλ ὁ πορφυρογέννητος εἶναι Μανουήλ Β'
ὁ Κομνηνός, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν Ἰωάννου Β' τοῦ Κομνηνοῦ βασιλεύσας
ἀπὸ τοῦ 1180—1183⁴⁾.

*
**

Ὁ Λαμπάκης εἰς τὰς «περιηγήσεις» του, γράφει⁵⁾ ὅτι εἰς τὸ Σκευο-
φυλάκιον τῆς Μονῆς ἐσώζοντο τέσσαρα πατριαρχικὰ σιγίλλια.

1) Ὁ Γ. Λαμπάκης, ὅστις ἐπισκέφθη τὴν Μονὴν τὸ 1902, οὐδὲν ἀναφέρει
περὶ τοῦ σταυροῦ τούτου. Ἡ πιωπὴ του αὐτῆ μὴς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ
ἀπώλεια αὐτοῦ ἐγένετο ἀπὸ πολλῶν εἰῶν (Αὐτόθι). Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς δὲν εἶδομεν
αὐτόν, μόνον δὲ ἠκούωμεν περὶ αὐτοῦ, ὡς τοῦ μόνου κειμηλίου τῆς Μονῆς, ἀπὸ
πολλοῦ ἀπωλεσθέντος.

2) Ὁ Μυστακίδης ὑποθέτει ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Μεθώνης Νικο-
λάου, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ XII αἰῶνος. ἐπιχειρήσας ν' ἀναρῆσθαι τὸν νεο-
πλατωνικὸν Φιλόσοφον Πρόκλον διὰ τοῦ ἐμβριθεῆς συγγράμματός του: «Τῆς Θεο-
λογικῆς στοιχειώσεως Πρόκλου τοῦ Πλετωνικοῦ ἢ ἀνάπτυξι.» Ἄλλὰ καὶ οὗτος
δὲν ἐπιμένει περυσότερον, εἰς ἄλλους ἀφίνουν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου.

3) Μ. Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοί Πίνακες.

4) Ἐκ τῶν 4 υἱῶν τοῦ Ἰωάννου, δύο εἶχον προαποθάνει, ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλ-
λων, μόνον ὁ νεώτατος πορφυρογέννητος παρηκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὴν
κατὰ τῆς Συρίας ἐκστρατείαν τὸ 1143 ἐκ τραύματός τινος τὸ ὁποῖον ὑπέστη κατὰ
τι κινήσῃ παρὰ τὸ ὄρος Ταῦρον. (Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ
Ῥθθνος, Ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη, τόμ. Δβ σελ. 120.

5) Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 38.

α.—Τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου. Ἐπὶ τοῦ μολυβδοβούλου αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ χρονολογία ζρι' ἀπὸ κτίσεως κόσμου (=1602).

β.—Τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ ὁποίου ἡ χρονολογία οὔτε ἐν τῷ σιγιλλίῳ οὔτε ἐπὶ τοῦ μολυβδοβούλου ἀναγινώσκεται.

γ.—Τοῦ Γαβριήλ. Ἐπὶ μὲν τοῦ Σιγιλλίου ἀναγινώσκεται ἡ χρονολογία αψζ' (=1707), ἐπὶ δὲ τοῦ μολυβδοβούλου αψβ' (=1702).

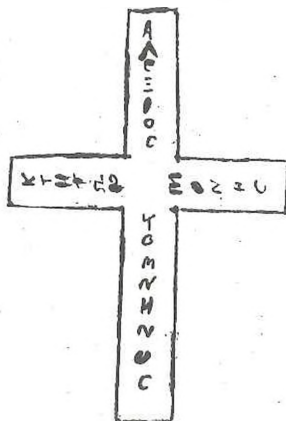
δ.—Τοῦ Ἀνθίμου, μὲ χρονολογίαν ἐπὶ μὲν τοῦ σιγιλλίου 1867, ἐπὶ δὲ τοῦ μολυβδοβούλου 1845.

Ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι ἐφυλλίσσοντο ἐν αὐτῷ δύο κάραι ἁγίων :

α.—Ἀωνύμου τινὸς ἁγίου.

β.—Σωφρονίου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, τοῦ συγγραφέως τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ.

Ὡς δὲ ἐ πληροφορήσαν αὐτόν, ὑπῆρχεν ἐν τῇ Μονῇ ὁ κτητορικὸς σταυρὸς τῆς Μονῆς ἀπωλεσθεὶς κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Φιρμιλιανοῦ τὸ 1902, τοῦ ὁποίου παρέχει καὶ εἰκόνα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς¹⁾.

¹⁾ Ἦτοι Ἀλέξιος Κομνηνός, κτήτωρ μονῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην φαίνεται ὅτι ὁ Λαμπάκης ἐπλαγήθη, κατὰ τὴν γνώμην δὲ τοῦ κ. Μανουὴλ Γεδεών, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεδείξαμεν αὐτήν, ἡ ἀνάγνωσις τοιαύτης ἐπιγραφῆς ἐπὶ σταυροῦ φαίνεται καινοφανής.

*
**

Κατὰ τὸν Μυστακίδην, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Αἴνῳ διαμονὴν του (1880

1) Αὐτόθι, σελ. 39.

—1882) κατ' ἐπανάληψιν ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν τῆς Σκαλωτῆς τρία μόνον σιγίλια ἐσώζοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῖν, ἕκ τῶν ὁποίων μόνον ἓνα, τὸ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, ἠδυνήθη ν' ἀντιγράψῃ καὶ τοῦτο μετὰ μεγάλης δυσκολίας, διότι, ὅπως λέγει «τῶν ἄλλων βραχέντων ἄλλοτε, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος καὶ ὁ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, οἱ χαρὰ τῆρος δύνανται διὰ διόπτρων μόνις νὰ διευκρινισθῶσιν. Ὡς ἐκ τούτου δὲ μόνον περιεκτικὴν περιλήψιν ἔλαβον καὶ τὰς χρονολογίαν αὐτῶν, ἅν καὶ αὐτα εἶναι τετριμμένα, ἵνα μὴ εἶπω ἐσχισμέναι περὶ ὧν δὲ ἐβεβαιώθην ἕκ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις σωζομένων κωδίκων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης».

Τὸ ἀρχαιότερον σιγίλλιον ἐξεδόθη κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, φέρει δὲ χρονολογίαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου Ἰηρὶς, ἥτοι ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 1609. Ἐκ τούτου πληροφορούμεθα ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ἀρχαιότερα πατριαρχικά σιγίλια, ἀφορῶντα τὴν Μονὴν τῆς Σκαλωτῆς, ἐκδοθέντα ἐπὶ τῶν Πατριαρχῶν Διονυσίου καὶ Ἱερεμίου, ἀλλὰ μὴ σωζόμενα οὔτε εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς κώδικας. Τῶν πατριαρχικῶν τούτων σιγιλλίων γίνεται μνεῖα εἰς τὸ κατωτέρω καταχωρούμενον σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ τοῦ Γ' (1702—1707), χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1706, ὅπου ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ταῦτα ἐξεδόθησαν πρὸ 155 ἐτῶν, ἥτοι κατὰ τὸ 1551.

Κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦτο, ἡ Μονὴ τῆς Σκαλωτῆς, ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν «*ἐτήσιον χαράτζιον φλορίον ἕν, καὶ μνημονεύειν τὸ τοῦ κατὰ καιρὸν Πατριάρχου ὄνομα*», οἱ δὲ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι πατέρες νὰ ζοῦν κοινοβιακῶς κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει κοινοβίων.

Τὸ σιγίλλιον -οὔτο, ἅν καὶ πολὺ «ἐφθαρμένον καὶ τετριμμένον», κατάρθωσεν ὁ ἀοιδίμος Μυστακίδης νὰ ἀναγνώσῃ, ἔχει δὲ κατ' αὐτὸν ὡς ἔπειτα :

† Νεόφυτος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης¹⁾.

«Ὅσον ἡ τῶν θείων καὶ ἱερῶν Μονῶν συντήρησις λυσιτελῆς καὶ ἄμφο τὴν ὠφέλειαν χορηγοῦσα σώματι μὲν τὰ ἀναγκαῖα, ψυχῇ δὲ τὴν διὰ πρᾶξεως καὶ θεωρίας οἰκείωσιν τοῦ Θεοῦ, τόσον ἐπαινετὸν καὶ θαυμάσιον τὸ ὀλοψύχως ἐπικυροῦν τὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν

1) Ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος Β' ἐπατριαρχεῦσε δις τὸ 1600—1601 ἕως 15 μηνῶν καὶ τὸ 1607—1614.

» γράμματα καὶ ταῦτα εἰ ἕως συστάσεως τῶν θείων Μονῶν καὶ Μονα-
 » στηρίων εἰσὶ δόξομεν γὰρ τό τε συμφέρον ἀγαπᾶν τῶν ἱερῶν Μονῶν καὶ
 » διαδόχους εἶναι τῶν μακαρίων τούτων ἀνδρῶν, τῶν σαφηνισάντων τὰ
 » δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν σεβασμίων καὶ θείων Μονῶν. Ἐπεὶ
 » τοίνυν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν σιγιλλιώδη γράμματα ἐθεάσατο τῶν ἀοι-
 » δίμων πατριαρχῶν τοῦ κυροῦ Διονυσίου καὶ Ἱερεμίου, καὶ ἄλλα, ἀπο-
 » φαινόμεθα εἶναι τὴν σεβασμίαν καὶ ἱερὰν Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτό-
 » κου τὴν ἐπικαλουμένην τῆς Σκαλωτῆς, τὴν κειμένην ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς
 » ἀγιωτάτης μητροπόλεως Αἴνου ὡς πατριαρχικὴν αὐτὴν τε καὶ τὰ μετό-
 » χια αὐτῆς, ἡ Χαριτωμένη καὶ τοῦ Ταξιάρχου, ὡς πατριαρχικὰ καὶ ἐλευ-
 » θερα ἀδούλωτα καὶ ἀκαταπάτητα καὶ ἀνενόητα παρὰ παντὸς προ-
 » σώπου, ὡς ἔθος τοῖς πατριαρχικοῖς σταυροπηγίοις· νῦν δὲ ἐδεήθησαν οἱ
 » ἕνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Σκα-
 » λωτῆς καὶ ἡμετέρου σιγιλλιώδους γράμματος· διὸ δὴ τὴν αἴτησιν αὐτῶν
 » ἀποδεξαμένη ἡ μετριότης ἡμῶν ὡς εὐλογον οὔσαν καὶ φίλην Θεῷ, τὸ
 » παρὸν εὐεργετῆ καὶ ἐπιχορηγεῖ σιγιλλιῶδες γράμμα δι' οὐπερ ἐπικυροῦσα
 » καὶ ἐπιβεβαιοῦσα τὰ τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν τοῦτε κυροῦ Διονυσίου
 » καὶ τοῦ κυροῦ Ἱερεμίου σιγιλλιώδη γράμματα, ἐν ἀγίῳ παρακελεύεται
 » Πνεύματι εἶναι καὶ εὐρίσκεσθαι τὴν εἰρημένην σεβασμίαν καὶ πατριαρ-
 » χικὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Σκαλωτῆς καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ
 » ἔξῃς σὺν τοῖς μετοχίοις αὐτῆς, τῆς Χαριτωμένης καὶ τοῦ Ταξιάρχου, καὶ
 » τοῖς πράγμασι καὶ κτήμασιν αὐτῆς τοῖς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς κινητοῖς καὶ
 » ἀκινήτοις, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον, καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστον, καὶ
 » ἀνενόητον ἐκ παντὸς προσώπου διοικουμένης παρὰ τε τοῦ κατὰ και-
 » ροὺς ἡγουμένου καὶ τῶν ἕνασκουμένων αὐτῇ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν
 » τῶν τε νῦν ὄντων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἐλευσομένων διαδόχων αὐτῶν,
 » τηρεῖσθαι δὲ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἀμετασάλευ-
 » τον, μηδενὸς προσώπου οὔτε ἱερωμένου οὔτε λαϊκοῦ τολμήσοντος ὀψέ-
 » ποτε ἐπηρεάσαι ἢ ἐνοχλῆσαι ταύτην τὴν μονήν, ἢ τὰ μετόχια αὐτῆς, ἐν
 » ἀργίᾳ ἀσυγγνώτῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ καὶ αἰωνίῳ τῷ ἀπὸ Θεοῦ Παν-
 » τοκράτορος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ κατὰ καιρὸν Μητροπολίτης Αἴνου ἢ ἄλλο τι ἀρ-
 » χιερατικὸν πρόσωπον κατ' οὐδένα τρόπον ἢ εἰς τὸ[ν] ἴδιον ἔλκειν αὐ-
 » τοὺς δικαστήριον, ἀλλὰ μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ ὑποκείσθωσαν τῆς ἡμῶν
 » μετριότητος, ὃ τι παρὰ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῆς συνάξεως μὴ δυνηθῶσιν
 » οἰκονομηθῆναι τὸ κατ' αὐτοὺς, ἡμετέρας δεόμενοι θεωρίας καὶ σκέψεως·
 » μηδενὶ μηδὲν ὠφείλουσαν (sic) ἀποδιδόναι εἰ μὴ τὸ αἰτήσιον (sic) τῆς
 » Μεγάλης Ἐκκλησίας χαράτζιον φλορίον ἕν, καὶ τοῦ κατὰ καιροὺς Πα-
 » τριάρχου μνημονεύειν ὄνομα· ὑπάρχειν τε κοινοβιακῶς διάγειν καθὼς
 » καὶ τὰ κοινοβιακὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους πολιτεύονται καὶ ἑνθμίζονται μο-
 » μαστήρια· πάντα τε κοινὰ εἶναι βρώματα καὶ πόματα, σκεπάσματα καὶ

» ὑποδήματα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα τῇ ἀνθρωπίνῃ συνίστησι ζωὴν
 » ὅταν δὲ χρεῖαν ἔχωσιν ἠγοούμενον ἑαυτοῖς προστήσασθαι οἱ ἐν τῇ Μο-
 » νῇ αὐτῇ ἑνασκώμενοι, ἐξουσίαν ἐχέτωσαν ἐκ μέσου αὐτῶν ἐκλέγειν
 » καὶ καθιστᾶν ὃν ἂν βούλονται ἠγοούμενον, ἄλλω δὲ τινι προσώπῳ μὴ
 » ἐξέστω· ἀλλ' ὃν ἂν αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ καὶ ἐκλογῇ προχειρίσειεν, τοῦτον
 » ἐπιβεβαιοῖ ἢ μετριότης ἡμῶν καὶ ἀποδέχεται. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τού-
 » των πάντων μόνιμον καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἰ-
 » ρὸν σιγίλλιῶδες γράμμα τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ ἀπεδόθη αὐτῇ τῇ
 » σεβασμῖα καὶ ἱερά καὶ πατριαρχικῇ μονῇ τῆς Παναγίας μου τῆς Σκα-
 » λωτῆς, κατὰ τὸ Ἱερὸ μὴν Φεβρουαρίῳ ἰνδ. ζ. (ἦτοι ἀπὸ Χριστοῦ
 1609) 1).

† *Νεόφυτος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινου-
 πόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης*

Τὸ δευτέρον σιγίλλιον ἐξεδόθη ἐπὶ Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Δ'.
 Εἰς τὸ σιγίλλιον τοῦτο συνυπογράφει καὶ ὁ Ἅγιος Κουζέλλων, ὅχι ὀλιγό-
 τερον ἐνδιαφέρον διότι πληροφοροῦμεθα ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ σημερινὴ μικρὰ
 τουρκικὴ κωμόπολις Ὑψαλα 2), ἦτο ποτὲ ἔδρα μητροπολίτου.

Τὸ τρίτον σιγίλλιον ἐξεδόθη ἐπὶ Πατριάρχου Γαβριὴλ τοῦ Γ'. φέρει
 δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ σιγίλλιου ἡμερομηνίαν 5 Μαρτίου 1706 (ἁψτ') ἐπὶ δὲ τῆς
 μολυβδίνης σφραγίδος 1702 (ἁψβ').

Κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦτο, ὀφείλει ἡ Μονὴ τῆς Σκαλωτῆς νὰ κατα-
 βάλλῃ κατ' ἔτος εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην «*ὑποταγῆς χάριν μιᾶς
 δκάς ὠτοάριχον* (αὐγοτάραχο) καὶ πλέον οὐ». Ἐχει δὲ κατ' ἀντιγραφὴν
 τοῦ Β. Μυστακίδου 3) ὡς ἔπεται :

1) Ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ Β. Μυστακίδου εἰς τὸ «Δελτίον τῆς
 Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος», τὸ 1885, τόμ. Β'. σελ. 653-625.

2) Τὰ Ὑψαλα ταῦτα εἶναι τὰ ἀρχαῖα Κύψελλα, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποτα-
 μῶν Ἐβρου καὶ Ἐργίνου, κτισθέντα, κατὰ τινὰ παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Κυψέλλου
 υἱοῦ τοῦ Ἰξίου. Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἦτο ἔδρα ἐπισκόπου. ὑπὸ τὸν
 μητροπολίτην Τραϊανουπόλεως, ἔπειτα δὲ μητροπολίτου. Καταστραφείσα ἡ πόλις
 ἔνεκα τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἀνεκτίσθη ἐκ νέου, ἐπὶ δὲ τῶν Βυ-
 ζαντινῶν χρόνων ἀπετέλεσε μέρος τῆς Ἐπαρχίας Θράκης ὑπὸ τὸ ὄνομα: Κύψα-
 λα (τά).

3) Β. Μυστακίδου, Ἀνταπόκρισις ἐκ Θράκης, εἰς «Νεολόγον» Κωνσταντινου-
 πόλεως 1882, ἀριθμ. 3. 931.

ΣΙΓΙΛΛΙΩΔΕΣ ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΚΑΛΩΤΗΣ

Ἐπὶ τῆς μολυβδίνου σφραγίδος, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀναγινώσκειται : «Γαβριήλ¹⁾ ἑλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νεας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἀψστ» (=1706), ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης ὑπάρχει ἡ εἰς ὧν τῆς Θεοτόκου.

«Ἡ ἱερὰ τῆς Ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίᾳς σπουδὴ καὶ περισπουδάστος μέριμνα, ἡ ταῖς κανονικαῖς διατάξεις πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀφορῶσα σκοπὸν, τοῦ διευθετεῖν ἀπὸ τὰ πασιὰ (;) τῶν ὁσῶς ποτὲ σπουδασθέντα καὶ πονηθέντα ἀπλέτω ζήλω ἔσωθεν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν οἰωνῶν (;) θεαρέσιων κατορθωμάτων καὶ προΐξεων τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς αὐτῶν εὐσταθείας καὶ ἐπιδόσεως περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι λόγον τὸν ὀφειλόμενον. Ὅθεν καὶ τὰ πύλαι πεπραγμένα καὶ εὐθέως κατασταθέντα πανταχόθεν ποσεινεγκόμενα τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν φιλοθέων ἀνδρῶν, ἀσμένως ἀποδεχόμεθα καὶ περὶ αὐτῶν ἀπάντων καὶ τῆς ἐπιρρώσεως φροντίζομεν ἐνδυναμοῦντος αὐτὰ τῇ πανσθενεῖᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ὑπεραγίας χάριτος ἀπάντων . . . ἀναγκαιῶς τῆς τοῦ κρείττονος ἀντιληπτικῆς δυνάμεως συμβαλλούσης συμφώνως . . . πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκάστου εὐστάθειαν, δι' ἧς μελετώμενα καὶ ὀχυροῦμενα ῥαδίως καταλαμβάνουσι τοῦ ἐπὶ πολὺν ἀμείωτα μένειν χρόνου. Ἐπειδὴ τοίνυν προσεκομίσθησαν ἡμῖν παμπάλαια πατριαρχικά καὶ σιγγιλλιώδη γράμματα τῶν αἰοιδίμων πατριαρχῶν πρὸ ἑκατὸν πενήκοντα πέντε (ἑτῶν) διενθύνοντος τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον κὲρ Διονυσίου καὶ τοῦ κὲρ Ἱερεμίου καὶ τοῦ μεθυστέρου κὲρ Νεοφύτου ἑτερον καὶ τοῦ ἀπὸ Προύσης ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πατριαρχεύσαντος κὲρ Παρθενίου²⁾, ἀποφαινόμεθα καὶ σαφῶς παριστῶντι τὸ σφβᾶσμιον καὶ ἱερὸν μυστήριον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τὸ ἐπικεκλημένον τῆς Σκαλωτῆς τὸ κείμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Αἰνου ὑπάρχειν ἀνέκαθεν πατριαρχικὸν σταυροπήγιον³⁾ καὶ πλουτῆσαι

1) Οὗτος εἶναι Γαβριήλ Γ', πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ 1702—1707.

2) Οἱ πατριάρχαι οὗτοι ἦσαν : Διονύσιος Β' πατριαρχεύσας δις : τὸ 1537 καὶ τὸ 1545—1555.

Ἱερεμίας ὁ Β' ὁ Τρανός.

Παρθένιος ὁ Δ', ὁ ἀπὸ Προύσης, πατριαρχεύσας πεντάκις 1641—1685.

Νεόφυτος ὁ Β' ἀπὸ τοῦ 1607—1614. (Μ. Ι. Γεδεῶν Πατριαρχικοὶ Πίνακες).

3) Ἐπειδὴ πολλάκις θὰ ἀναφέρωμεν : Σταυροπήγιον ἢ Σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον, ἀνάγκη γὰ εἶπωμεν τινὰ περὶ αὐτῶν :

Σταυροπήγια ἢ σταυροπηγιακὰ μοναστήρια κολοῦνται τὰ ἐξαρτώμενα οὐχὶ

» κατὰ καιροὺς τῆς παντελοῦς ἐλευθερίας διὰ τῶν αὐτῶν ἐπικυρωτικῶν
 » συστατικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν γραμμάτων καὶ διεξάγεσθαι εἰς ἅ-
 » παντα τὸν χρόνον ἀδούλωτον καὶ ἀκαταζήτητον καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ
 » παντὸς προσώπου, ὡς ἔθος ἀρχαῖον τοῖς πατριαρχικοῖς σταυροπηγίσις
 » φιλοτίμως ἐπιβραβεύεσθαι, ὅπερ ὡς ἱερὸν μοναστήριον τοσοῦτους χρό-
 » νους εὐαρέστως διεπόμενον καὶ μετὰ εὐρυχώρου ἀνέσεως κυβερνώμενον
 » ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων πατέρων διήρκεσε μέχρι τῆς σήμερον τῆν
 » ἑαυτοῦ . . . περιποιούμενον σύστασιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ τοῦ χρόνου ὑπο-
 » κείμενα, τὸν δὲ τὸν ἄστατον καὶ ἀκαμάτως διαρρέοντα, ἐργῶδες πάντη
 » καὶ ἀμύχανον σώζειν . . . εἰ μὴ τῆς τοῦ κρείττονος μετάσχουσιν ἀντι-
 » λήψεως, προσπεσόντων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου δόσιων πατέ-
 » ρων καὶ ἀξιοσιάντων ἡμᾶς παρακλήσεως ὑπὲρ τοῦ ἀνακαινίσαι καὶ
 » ἐπικυρῶσαι καὶ παρ' ἡμῶν τὰ ἐν χερσίν τούτων πατριαρχικά γράμματα
 » πρὸς μείξονα ἐπίρρῳσιν καὶ διαμονὴν ἀξιοπρεπεσιτέραν τοῦ σφῶν αὐτῶν

ἀπὸ τῶν ἐπιχωρίων μητροπολιτῶν ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ὀ-
 νομάζονται δὲ οὕτω, διότι κατα τὴν θεμελίωσιν αὐτῶν ἐπιγνύετο εἰς τὰ
 θεμέλια σταυρὸς ἀποστελλόμενος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Εἰς τὰ μοναστήρια
 ταῦτα κατὰ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε Πα-
 τριάρχου. Ἡ ἐποπτεία τῆς διοικήσεως καὶ ἡ ἄσκησις τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας
 καθὼς καὶ ἡ ἐπιβολὴ ποιῶν ἀνήκουν εἰς τὸν Πατριάρχην. Δύναται ὁμοίως οὗτος
 ν' ἀναθέσῃ τὴν ἄσκησιν τῶν δικαιωμάτων τούτων εἰς ἑξαρχον ἢ κατὰ τινα πα-
 τριαρχικά σιγίλλια εἰς τοὺς ἐπιτετραμμένους τὰ τῆς μοναστηριακῆς σφραγίδος τμή-
 ματα, ἢ κατ' ἄλλα εἰς τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς καὶ τὴν κοινότητα τῶν πατέ-
 ρων. Αἱ χειροτονίαι πρεσβυτέρων καὶ διακόνων γίνεται, κατὰ τινα μὲν σιγίλλια
 ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως, τὸν ὅποιον ἤθελεν ὑποδείξει ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς, κατ' ἄλ-
 λα δὲ, ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως, τὸν ὅποιον θὰ προσεκάλουν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὁμοίως νὰ
 προσκομίσῃ πρὸς τοῦτο ἔγγραφο πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἄδειαν. Ἄν ἡ χειρο-
 τονία ἀνεβάλλετο ὑπ' αὐτοῦ, εἴτε ἐκ δυστροπίας, εἴτε δι' ἄλλους λόγους, τότε ἡ
 χειροτονία ἐγένετο παρ' ἄλλου Ἀρχιερέως τὸν ὅποιον ἤθελεν ἐκλέξει οἱ χειροτονού-
 μενοι. Οἱ ἡγούμενοι τῶν Μονῶν τούτων ἀλληλογραφοῦν ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ Πα-
 τριάρχου ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται, κατὰ τὴν παλαιόθεν καθιερωμένον τύπον. Οἱ
 δὲ προϊστάμενοι ὀφείλουν ν' ἀποστέλλουν κατ' ἔτος εἰς τὸν Πατριάρχην παροχὴν
 τινα συνισταμένην εἰς ποσότητέ τινα χρημάτων ἢ ἄλλων πραγμάτων, ὡς λχ. ἐλοίου
 ἢ κηροῦ ἢ τυροῦ καὶ ἄλλων. Ἐνίοτε ἡ παροχὴ αὕτη καταβάλλεται εἰς τὸν πα-
 τριαρχικὸν ἑξαρχον ἢ τὸν ἐπιχώριον Ἀρχιερέα, νὰ βεβαιουῖται ὁμοίως αὕτη διὰ πα-
 τριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀποδείξεως ἀποστελλομένης εἰς τὸ καταβάλλον μοναστή-
 ριον. Ἐνίοτε οὐδεμίαν παροχὴν ἐπιβάλλεται εἰς τὰς σταυροπηγιακὰς Μονὰς ὑπὲρ τοῦ
 Πατριάρχου. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐπιχώριος Ἀρχιερεὺς, κατὰ ἰητήν ἐνίοτε διαταγὴν, οὐ-
 δεμίαν δύναται νὰ ζητήσῃ παροχὴν. Εἰς τινὰς τῶν σταυροπηγιακῶν Μονῶν πα-
 ρεχωρήθη εἰς τοὺς ἡγουμένους, κατὰ τινα πατριαρχικά γράμματα τὸ δικαίωμα νὰ
 ἐνδύωνται κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέραν μανδύαν καὶ νὰ κρατοῦν πατερῖτον, κατ'
 ἄλλα δὲ νὰ φέρουν κατὰ πάσας τὰς ἱεράς τελετὰς ἐπιγονάτιον. Ὅλαι αἱ λεπτο-
 μέρειαι αὗται διαλαμβάνονται εἰς τὰ δημοσιευόμενα πατριαρχικά σιγίλλια.

» μοναστηρίου, ἡ μετριότης ἡμῶν, ἅτε ἀπαρεγκλίτως τοῖς τῶν πρὸ αὐτῆς
 » ἀοιδίμων πατριαρχῶν ἐπομένη ἔχνεσι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκ-
 » κλησίας συνήθειαν ὡς ἐπεκράτησε, τοὺς μεταγενεστέρους τὰ τῶν πρὸ
 » αὐτῶν ἐπιβεβαιοῦν καὶ συνιστᾶν γράμματα, ὡς οὖσαν δικαίαν καὶ εὐ-
 » λογον αἴτησιν αὐτῶν, εὐμενῶς ἀποδεξαμένη γραφῇ καὶ ἀποφάσει συ-
 » νοδικῇ μετὰ τῶν περὶ αὐτῇ ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων
 » τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν καὶ συλλειτουργῶν αὐτῆς ἀδελφῶν
 » ἐν Ἁγίῳ παρακφεύεται πνεύματος, ἵνα τὸ διαληφθὲν ἱερὸν καὶ σταυ-
 » ροπηγιακὸν μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τὸ ἐπιλεγόμενον τῆς
 » Σκαλωτῆς μετὰ πάντων τῶν κτημάτων, παραρτημάτων καὶ ἄφιερωμά-
 » των καὶ πραγμάτων αὐτοῦ τῶν τε ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς κινήτων τε ἀκι-
 » νήτων καὶ τῶν αὐτοκινήτων ὑπάρχη καὶ διαμένη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς
 » τὸ ἕξῃς, ὡς πρότερον, ἀδούλωτον καὶ ἀνεπίβητον καὶ ὅλως ἀνεπηρέα-
 » στον παρὰ παντὸς προσώπου, διοικούμενον καὶ διεξαγόμενον μόνον
 » παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἡγουμένου καὶ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν πατέρων
 » καὶ σώζεσθαι καὶ τηρεῖσθαι τὴν περιουσίαν ταύτην αὐτῶ εἰς τὸ διηνε-
 » κὲς ἀπαρίτρεπτον καὶ ἀσάλευτον, ἐὰν ποτε προσώπου τολμήσαντος
 » ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ ἐνοχλῆσαι καὶ ἐπηρεάσαι σταυροπηγιακὸν μονα-
 » στηριον, κατ' οὐδεμίαν αἰτίαν καὶ πρόφασιν, ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώτῳ καὶ
 » ἀφορισμῷ ἀλύτῳ παρὰ τοῦ Παντοκράτορος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ κατὰ καιροῦς
 » μητροπολίτης Αἴνου ἢ ἄλλος τις ἐκ τῶν ἀρχιερέων ἔχει ἐξουσίαν τὸ σύ-
 » νολον ἐνοχλῆσαι τῷ ἔπ' αὐτῶ ἡγουμενεύοντι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν πατρά-
 » σιν ἢ εἰσάγη εἰς αὐτοὺς δικαστήριον, ἅτε μόνῳ ὑποκειμένους τῷ ἡμε-
 » τέρῳ πατριαρχικῷ κριτηρίῳ. Καὶ γὰρ ὅτι τὰ κατ' αὐτοὺς μὴ δυναθῶσιν
 » οἰκοδομηθῆναι παρὰ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῆς αὐτῶν συνάξεως, τότε ἡμῖν
 » μόνῳ τῷ περὶ τῶν τοιούτων θεωρεῖν δεῖ καὶ σκέπτεσθαι. Οὐδενὶ τοίνυν
 » ἄλλῳ ὀφείλουσιν οἱ πατέρες διδόναι πολὺ ἢ ὀλίγον, εἰ μὴ μόνον πρὸς
 » τὴν παρ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν ὑποταγῆς χάριν παρέ-
 » χεῖν κατ' ἔτος μιᾶς ὀκτῆς ὠσάριχον, καὶ πλέον οὐ μνημονεύουσιν δὲ
 » κατὰ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν συνέλευσιν τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ ἀκο-
 » λουθιῶν κανονικῶς τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ συντηρεῖν αὐ-
 » τοὺς ὡς συναγωνιστὰς καὶ συμβίωσιν ἀδιαίρετον κοινοβιακῶς διάγον-
 » τας κατὰ τὴν παλαιὰν τῶν μοναστηρίων συνήθη πολιτείαν, εἶναι δ' αὐ-
 » τοῖς τὰ πάντα κοινὰ καὶ βρώματα καὶ πόματα καὶ σκεπάσματα καὶ
 » ὑποδήματα καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα, ὅσα συνίστησι τὴν ἀνθρωπίνην καὶ
 » μοναχικὴν ζωὴν. Πρὸς τούτοις καὶ ταύτην αὐτοῖς ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν
 » διδόμεν τοῦ, ἐν καιρῷ στερήσεως ἡγουμένου καὶ συνιστᾶν ἐν τῷ μονα-
 » στηρίῳ αὐτῶν ἡγούμενον ὃν ἂν αὐτοῖς κοινῇ γνώμῃ πάντων ἐκλέξωσι
 » καὶ ἀρμόδιον κρίνωσιν· ὅτε δὲ αὐτὸν χρειάζεται χειροτονεῖν, τότε ἐκ
 » τοῦ παρακειμένου κατὰ τόπον ἀρχιερέως τὴν ἱερὰν χειροτονίαν

» (λαμβάνειν). Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτων πάντων μόνιμον καὶ διηγε-
 » κῆ ἀσφάλειαν δίδωμι τὸ παρὸν ἡμέτερον βεβαιωτιδὸν (πατριαρχι-
 » κὸν σιγλιλιῶδες γράμμα καὶ ἐδόθη τοῖς ἐν τῷ αὐτῷ σταυροπηγιακῷ μο-
 » ναστηρίῳ ἀσκουμένοις πατράσιν».

αιψοί, μαΐου ε΄.

† Γαβριὴλ ἑλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
 Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἔπονται καὶ τρεῖς ὑπογραφαὶ συνοδικῶν ἀρχιερέων.

*
 **

Εἰς τὴν Μονὴν τῆς Σκαλωτῆς ἐχειροτονήθη ἱεροκρυφίως κατ' ἀπαί-
 τησιν τῆς Σερβικῆς Κιβερνήσεως μητροπολίτης Σκουπιων ὁ Σέρβος τὴν
 κιταγωγὴν Φιρμιλιανός, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14]27—15]28 Ἰουνίου τοῦ
 1902. Συνοδευόμενος ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Προξένων τῆς Ῥωσσίας
 καὶ τῆς Σερβίας μετὰ τῶν διερμηθέντων αὐτῶν, ἔφθασαν εἰς Δεδαγαῖς
 (Ἀλεξανδρούπολιν), ὅπου ἀνέμενον αὐτοὺς ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει πρόξενος
 τῆς Ῥωσσίας. Ἐκεῖθεν, ἄνευ χρονοτριβῆς, παραλαβόντες καὶ τὸν πρόξενον
 τῆς Ἑλλάδος Νικόλαον Μπάρακην, ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Αἴνον, καὶ
 ἐκεῖθεν δι' ἁμαξῶν εἰς τὴν Μονήν, ὅπου ἔφθασαν περὶ τὸ ἑσπέρας. Ἐκεῖ
 ἀνέμενον αὐτοὺς ἀπὸ τὴν 13]26 Ἰουνίου (ἡμέραν Πέμπτην) προσερχόμενοι
 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως οἱ Συνοδικοὶ: ὁ Χίου Κωνσταντῖνος, ὁ Βοδενῶν
 Νικόδημος καὶ ὁ Αἰτίτης Νικηφόρος μετὰ δύο ἱερέων, δύο ἱεροδιακόνων
 καὶ δύο κλητῶν τοῦ Πατριαρχείου. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφί-
 ξεως τοῦ Φιρμιλιανοῦ εἰς Αἴνον (14]27 Ἰουνίου), κατέφθασαν διὰ
 ξηρᾶς καὶ 10 ἵππεῖς Τοῦρκοι, ἵνα χρησιμεύουν ὡς τιμητικὴ συνοδεία αὐ-
 τοῦ. Μόλις ἔφθασαν εἰς τὴν Μονὴν τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸ τὸ
 Σάββατον, μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλαν, ἤρχισεν ἡ θεία λειτουργία συντομο-
 τάτη, λήξασα μετὰ τῆς χειροτονίας περὶ τὰ χαράγματα. Κατὰ τὴν χειρο-
 τονίαν παρευρίσκοντο ὁ μητροπολίτης Αἴνου Γερμανός, καὶ ὁ ἡγούμε-
 νος τῆς Μονῆς Διονύσιος συμπάλλοντες, ἔλλειπει ἰδιαιτέρων ψαλτῶν.
 Τὴν ἐπομένην Σάββατον εὐθὺς μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν οἱ χειρο-
 τονήσαντες Συνοδικὰ ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια, φιλοδωρήσαντες τὸν ἡγού-
 μνον διὰ δέκα εἰκοσοφράγων. Ὅλιγας ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐ-
 τῶν ἀνεχώρησε καὶ ὁ νεοχειροτονηθεὶς Φιρμιλιανός¹⁾.

1) Περὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Φιρμιλιανοῦ βλέπε: Ἐπίσκοπος εἰς τὴν Μονὴν
 Σκαλωτῆς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Φιρμιλιανοῦ. Ἐκθεσις τοῦ δευτερευόντος Παρθε-
 νίου Βαρδάκη, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» 1902, σελ. 324.

Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν περὶ τῆς χειροτονίας ταύτης, ὁπότε τοῦ ἐνεχειρίσθη τὸ κατωτέρω Πατριαρχικὸν γράμμα :

Τῷ Ὁσιωτάτῳ ἡγουμένῳ τῆς ἐν Αἴνῳ ἱερᾶς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Σκαλωτῆς, τέκνῳ ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ.

† Ἰωακείμ ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ὁσιώτατε ἡγούμενε τῆς ἐν Αἴνῳ ἱερᾶς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Σκαλωτῆς, τέκνον ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητόν, χάρις εἴη τῇ ὁσιότητί σου καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Ἐγκριθέντος συνοδικῶς, ἵνα ἡ χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Σκοπίων κυρίου Φιριλιανοῦ τελεσθῇ ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ἡγουμενίαν σου Ἱερᾷ ταύτῃ Μονῇ, μεταβιάνουσιν ἤδη αὐτόσε οἱ ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντες Ἱερῶτατοι Μητροπολίται, Χίου κ. Κωνσταντῖνος, Βοδενῶν κ. Νικόδημος καὶ Λιτίσης κ. Νικηφόρος, μέλη τῆς περὶ ἡμῶν Συνόδου τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀναγγέλλεται τῇ ὁσιότητί σου διὰ τῆς παρουσίας ἡμετέρας Πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, μετὰ τῆς συστάσεως καὶ ἐντολῆς, ἵνα ἀποδεξάμενος μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς καὶ εὐλαβείας τοῦ ἐξονομασθέντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀπεσταλμένου, συμμορφωθῆς ἀπροφασίστως πρὸς πᾶσαν αὐτῶν διαταγὴν σχετικὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μεταβάσεως αὐτῶν, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς σῆς ὁσιότητος.

απβ' Ἰουνίου ια'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΑΙΝΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως Αἴνου ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρίσκονται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ἐντὸς εὐρυτάτου περιβόλου, ὅστις ἔκπαλαι ἦτο Μετόχιον μετ' ἐκκλησίας τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔξαρτώμενον ἐκ τῆς σταυροπηγιακῆς καὶ πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀπεχούσης μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν περίπου ἀπὸ τῆς Αἴνου.

Πρώτη μνεῖα σχολῆς ἐν Αἴνῳ γίνεται κατὰ τὸ 1652, ἰδρυθείσης, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπὸ Βυζαντινῶν τινων οἰκογενειῶν αἱ ὁποῖαι διέμενον ἐν αὐτῇ. Ὡς πρῶτος δὲ διδάσκαλος αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ ἐκ Δρυϊνουπόλεως ἱερομόναχος Νικηφόρος, ὅστις καὶ εἰς Μητροπολίτην Αἴνου προήχθη τὸ 1652¹⁾. Ἄλλὰ ποῖοι ἄλλοι ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ καὶ ἂν ἐξηκολούθει λειτουργοῦσα ἢ σχολὴ αὕτη ἀγνοοῦμεν.

Βεβαιωτέρας εἰδήσεις ἔχομεν ἀπὸ τοῦ 1796 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐπειδὴ ἔνεκα τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀμελείας τῶν διοικούντων τὸ Μετόχιον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος κατήντησεν ἐρείπιον, ὁ δὲ ἐν αὐτῷ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐκινδύνευσεν νὰ καταστραφῇ, οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως Αἴνου ἀπετάθησαν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, παρακαλοῦντες αὐτό, ὅπως τὸ Μετόχιον τοῦτο μετὰ τοῦ ναοῦ δωρηθοῦν εἰς τὴν σχολὴν τῆς πόλεως. Ἀπέναντι τῆς δωρεᾶς ταύτης ὑπέσχοντο οὗτοι ὄχι μόνον νὰ ἀνακαινίσουν «τὰ ἱερὰ ταῦτα καταγώγια», ἀλλὰ καὶ σχολὴν νὰ κτίσουν ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῶν, ἀναλαμβάνοντες ἐπὶ πλέον τὴν ἰδίαις δαπάναις καταβολὴν τοῦ μισθοῦ τοῦ μέλλοντος νὰ προσληφθῇ διδασκάλου.

Πατριάρχης τότε ἦτο ὁ Γεράσιμος Γ' (1794—1797), ἀνὴρ ἐνάρετος, διακρινόμενος διὰ τὴν ἑλληνομάθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ βίου του.

Ἡ εὐγενὴς αὕτη χειρονομία τῶν Αἰνιτῶν προκρίτων, συνεκίνησε τὸν Πατριάρχη καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Ἱερὰν Σύνοδον. Ἡ παράκλησις των εἰς-

1) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Γ' σελ. 586. Ὁ Νικηφόρος οὗτος ἐρχομάτισε Μητροπολίτης Αἴνου ἀπὸ τοῦ 1652—1654. (Μ. Σταμούλι, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικά» τόμ. 14, 1940, σελ. 81).

2) Μ. Ι. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, σελ. 155 καὶ 175.

ηκούσθη καὶ οὕτως ἐδωρήθησαν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Αἴνου ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μετὰ πάσης τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας. Καὶ ὄχι μόνον ἐδωρήθησαν «ἀναφαιρέτως καὶ ἀναλοσπασίως ἐπὶ αἰῶνα τὸν ἅπαντα», ἀλλὰ καὶ κατοχυρώθησαν κατὰ πάσης παραβιάσεως αὐτῶν ἐκ μέρους λαϊκοῦ ἢ ἱερομένου προσώπου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω σιγγιλιώδους Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ γραμματος ἐκδοθέντος κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1796 1).

† Γεράσιμος; ἔλεφ Θεοῦ κτλ. Πατριάρχης

«Πολλοῖς μὲν πολλάκις διατεθρόλληται ὅσα καὶ οἷα τὰ τῆς παιδείας
 » ἀγαθὰ, αὕτη καὶ γὰρ ἡμῖν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φαύλου διάκρισιν περιποιεῖ
 » τὰ μὲν ἐλέσθαι, τὰ δὲ φυγεῖν, παραινοῦσα, ὑπ' αὐτῆς τὰ ἥθη κοσμοῦ-
 » μεθα, ἐπαινετοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς παρεχόμενοι, αὕτη πῶς οἰκονομητέον,
 » πῶς πολιτικοῖς χρηστέον πράγμασι καὶ μυρία ἄλλα συμφέροντα τῷ ἀν-
 » θρωπίνῳ βίῳ ἐκδιδάσκει τοὺς μετεληφότας, καὶ τῇ ψυχῇ οἶον κάλλιστον
 » παρατίθησι κόσμον τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας αὐτῇ περιποιοῦσα, καὶ τὸν
 » ἄνθρωπον, ἢ δυνατὸν ὅμοιον Θεῷ ἀποφαινοῦσα. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ καθ'
 » ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ὅταν κατίδη πόθον φιλοθεῶν
 » τινῶν εἰς τὴν σύστασιν κοινῆς σχολῆς πρὸς διδασκαλίαν τοῦ τοιοῦτου
 » θείου τῷ ὄντι χρημάτο· δεομένων τῆς παρ' αὐτῆς ἀντιλήψεως πρὸς εὐ-
 » στάθειαν καὶ διαμονὴν προθύμως πάνυ καὶ ἀφθόνως ἐπιδαφιλεύεται
 » αὐτοῖς τὴν ἀντίληψιν. *Περὶ τοιαύτης γοῦν κοινῆς σχολῆς τῶν ἑλληνικῶν*
 » *μαθημάτων φροντίζοντες καὶ οἱ τιμιώτατοι προεστώτες τῆς ἐπαρχίας*
 » *Αἴνου, καὶ βουλόμενοι συστήσαι ἐν τῇ πολιτείᾳ Αἴνω τῇ πατρίδι αὐτῶν*
 » *παρέστησαν ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱερᾶς συ-*
 » *νόδου, καὶ ἔχοντας τὰς γνώμας καὶ τῶν λοιπῶν πίντων πατριωτῶν αὐ-*
 » *τῶν ἀνήγγειλαν ὁμοφώνως ὅτι κατὰ τὴν πατρίδα αὐτῶν διατελεῖ πρὸ*
 » *χρόνων ἀμνημονεύτων ἱερὸν καὶ σεβάσιμον πατριαρχικὸν σταυροπηγια-*
 » *κὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἔχει δὲ ὑφ' ἐαυτῷ καὶ μετό-*
 » *χιον μίαν ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐνδόξου προφήτου Προ-*
 » *δρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου κειμένην εἰς τὸ μέσον τῆς πολιτείας*
 » *Αἴνου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῶν καιρῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀμελείας τῶν*
 » *ἐν αὐτῷ ἡγεμονευσάντων ἐρείπιον ἐγένετο, καὶ κατηδαφίσθη, ἀποβαλὸν*

1) Τὸ σιγγίλλιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν «Νεολόγον» τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1881, ἀριθμ. 3772, ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Μυστακίδου, διατελέσαντος σχολάρχου ἐν Αἴνω ἐπι τριετίαν, καὶ εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, ἔτος Β' (1885) σελ. 84 καὶ ἐξῆς.

» τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ καλλονὴν καὶ λιμπρότητα μηδενὸς δυναμένου τοῦ
 » λοιποῦ μονάσαι ἐν αὐτῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὑπ' αὐτῷ μετόχιον, ἢ ὄη-
 » θεῖσα ἐκκλησία διαμένουσα ἀπροστίτευτος κινδυνεύει παθεῖν καὶ ἐξι-
 » τηλος γενέσθαι, διὰ τοῦτο οἱ αὐτοὶ προσεστώτες βολύβομοι ἀνακτίσασθαι
 » μετὰ καιρὸν τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα καταγῶγια, ἄγνωστα κοινῶς καὶ δημοφώνως
 » συστήσασθαι ἐν τῇ παροχῇ τῆς ὀηθείσης ἐκκλησίας τοῦ τιμίου Προδρό-
 » μου, καὶ ἀνεγεῖραι κοινὴν σχολὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἀπὸ κοι-
 » νοῦ καὶ ἰδίων αὐτῶν ἀναλωμάτων διορίσασθαι τε διδάσκαλον ἐπὶ μισθῷ
 » ἐπιμελούμενοι εἰς αὐξήσιν αὐτῆς καὶ ἐπίδοσιν τῶν ἐλευθέρως φοιτῶντων
 » μαθητῶν ἀποκαθιστῶνται οἱ τὰ πρῶτα ἐπεὶ φέροντες καὶ ἐπίσημοι καὶ
 » ἀποδεδειγμένως κοινωφελεῖς ἐπίτροποι ὄν ἂν αὐτοὶ ἐξελέξωνται ὅπως
 » δι' ἐκείνου οἰκονομῶνται αἱ ἀνάγκαι τῆς σχολῆς. Ἐζήτησαν δὲ προση-
 » λωθῆναι τὴν ὀηθεῖσαν ἐκκλησίαν καὶ τὸ εἰρημένον ἱερὸν πατριαρχικὸν
 » καὶ σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τὴν
 » ὀηθεῖσαν σχολὴν μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιε-
 » ρωμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ὥστε εἶναι κτήματα αὐτῆς
 » ἀναφαιρέτα καὶ ἀναπόσπαστα διεξαγόμενα καὶ διακυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ
 » κατὰ καιρὸν διωρισμένου παρὰ τῶν προκρίτων καὶ ἐπισήμων τῆς πολι-
 » τείας τῆς Αἴνου ἐπιτρόπου, ὀφείλοντος κατ' ἔτος διδόναι αὐτοῖς καθα-
 » ρὸν καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν περὶ πάντων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς
 » σχολῆς ταύτης ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ κατὰ καιρὸν ἱερωτάτου μητροπο-
 » λίτου Αἴνου. Κατὰ γοῦν τὰς θεομᾶς ἡμῶν παρακλήσεις καὶ κοινὰς δεή-
 » σεις ὡς πρὸς θεοφιλεῖ σκοπὸν ἀφορῶσας καὶ εἰς κοινὴν ὀφέλειαν τῆς
 » πατρίδος αὐτῶν, ἔγνωμεν προσαρμόσαι τὴν ὀηθεῖσαν ἐκκλησίαν καὶ τὸ
 » εἰρημένον ἱερὸν πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον μετὰ
 » πάντων τῶν κτημάτων αὐτοῦ καὶ πραγμάτων τῇ συγκροτηθείσῃ ταύτῃ
 » σχολῇ καὶ ἐνώσαι ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάσιως εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα
 » καὶ εὐλογήσαντες αὐτοὺς ἐπηγάσαμεν τὸν πρόθυμον καὶ τὸν περὶ τὰ
 » τοιαῦτα κοινωφελῆ θεάρεστον αὐτῶν ζῆλον. Τούτου χάριν καὶ γράφον-
 » τες γνώμη κοινῇ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτά-
 » των ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν
 » ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα ἡ συγκροτηθεῖσα αὐτῇ σχολὴ τῶν ἑλλη-
 » νικῶν γραμμάτων εἴη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται κοινῇ
 » εἰς ἐπίδοσιν τῶν φοιτῶντων εἰς αὐτὴν μαθητῶν, ἔχουσα ὑφ' ἑαυτῆ ὡς
 » προῖκα τὴν ὀηθεῖσαν ἐκκλησίαν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρό-
 » μου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ εἰρημένον ἱερὸν πατριαρχικὸν καὶ
 » σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μετὰ πάντων
 » τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε
 » καὶ ἀκινήτων, τῶν ἤδη τε ὄντων καὶ εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν
 » ὥστε εἶναι κτήματα αὐτῆς ἀναφαιρέτα καὶ ἀναπόσπαστα διεξαγόμενα

» καὶ διακυβερνώμενα ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς προκρίτων καὶ ἐπισήμων
 » καὶ ἀποδεδειγμένως κοινωφελῶν τῆς πολιτείας Αἴνου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν
 » διωρισμένου ἐτησίως ἐπιτρόπου, ὅστις ὀφείλει ἐπιστατεῖν προθύμως εἰς
 » τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν τῆς σχολῆς καὶ οἰκονομικῶν συμφερόν-
 » των τὰς προσόδους καὶ τὰς δαπάνας αὐτῆς καὶ φροντίζειν τῆς ἀνέσεως
 » τοῦ κατὰ καιρὸν διδασκάλου καὶ τῆς μαθήσεως τῶν φοιτῶντων ἐν αὐτῇ
 » μαθητῶν καὶ ἐτησίως διδόναι καθαρὸν καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν τῶν τε
 » ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐνώπιον καὶ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Αἴνου
 » πρὸς τοὺς προκρίτους καὶ ἐπισήμους τῆς πολιτείας ταύτης ὅφ' ὧν ἔχει
 » διεξάγεσθαι καὶ οἰκονομεῖσθαι ἡ ὀφθεῖσα κοινὴ σχολὴ καὶ τὰ συνημ-
 » μένα καὶ ὑποκείμενα αὐτῇ ἢ τε ἐκκλησία τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ τὸ
 » σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μετὰ τῶν
 » πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἀφιερωμάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων ὡς ἀνα-
 » φαιρέτως καὶ ἀναποκαταστάτως, προσηλωθέντα αὐτῇ, *μνημογενομένου*
 » *δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς τούτοις καταγωγίσι τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνό-*
 » *ματος καὶ πάσας τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ ἀκολουθείας ὡς νερόμισται μη-*
 » *δενὸς τολμῶντός ποτε ἀποξενῶσαι καὶ ἀποσπᾶσαι αὐτὰ τῆς ὀφθείσης*
 » *σχολῆς μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἱερωτάτου μητροπολίτου Αἴνου μίτε ἄλ-*
 » *λου τινὸς ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ προσώπου δυναμένου ἐνόχλησιν τινα ἢ*
 » *ἐπήρειαν προξενῆσαι τῇ ὀφθείσῃ σχολῇ ἢ τοῖς συνημμένοις ἤδη αὐτῇ*
 » *κτήμασι καὶ ἀφιερώμασι, ἀλλ' ὑπὸ μόνης τῆς διοικήσεως καὶ ἐπιστασίας*
 » *τῶν προκρίτων τῆς πολιτείας Αἴνου καὶ ἐπισήμων καὶ τὰ πρῶτα φερόν-*
 » *των ἔχῃ διεξάγεσθαι καὶ διεθετεῖσθαι. Ταῦτα γοῦν ἀπεφάνθη καὶ κεκύ-*
 » *ρωται συνοδικῶς. Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν ἱερωμένος ἢ λαί-*
 » *κὸς ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ νέος ἢ γέρον τολμῆση ποτὲ κακοβού-*
 » *λως δισεῖσαι τὴν εὐστάθειαν καὶ διανομὴν τῆς συγκροτηθείσης ταύ-*
 » *της σχολῆς καὶ ἐμμέσως τε ἢ ἀμέσως παρενοχλῆσαι καὶ ζημιῶσαι αὐτὴν*
 » *ἢ ἐπιχειρήσῃ ἀποξενῶσαι καὶ ἀποσπᾶσαι αὐτῆς τὴν ὀφθείσαν ἐκκλη-*
 » *σίαν τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ τὸ εἰρημένον ἱερὸν σταυροπηγιακὸν μο-*
 » *ναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἢ τὰ προσηλωθέντα αὐτῇ καὶ ἀφιε-*
 » *ρωθέντα κινητὰ καὶ ἀκίνητα πράγματα καὶ καθ' οἷον δὴποτε τρόπον*
 » *προξενῆσαι τῷ κοινωφελεῖ καὶ θεαρόστῳ τούτῳ ἔργῳ βλάβην τινα ἢ κά-*
 » *κωσιν καὶ ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθέντα, οἱ*
 » *τοιούτοι ὅποιοι καὶ ἂν ὦσιν ὡς ἀλαζόνες καὶ κατότροποι καὶ κοινοβλα-*
 » *βεῖς ἀφορισμένοι ὑπάρχωσι παρὰ τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος*
 » *τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ*
 » *μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ*
 » *συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθινοι καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης, καὶ τῷ*
 » *αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδιχοι. Εἰς δὲ τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἀπελύθη τὸ*
 » *παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιωδὲς ἐν μεμβράναις*

» γράμμα καταστρωθὲν κἄν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ
 » ἐκκλησίας ἐδόθη εἰς τὴν ἐν Αἴνῳ συγκροτηθεῖσαν κοινὴν σχολὴν τῶν
 » ἑλληνικῶν μαθημάτων.

» Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοσιτῷ ἑπτακοσιοσιτῷ ἐν(ν)ενηκοσιτῷ ἔκτω (1796)
 κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἐπινεμήσεως δεκάτης τετάρτης . . . ».

† Γεράσιμος ἑλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

† Νικομηδείας Ἀθαγόσιος

† Καισαρίας Γρηγόριος

† Ἐφέσου Μελέτιος

† Ἡρακλείας Μελέτιος

† Νικαίας Καλλίνικος

† Δέρκων Μακάριος

† Θεσσαλονίκης Γεράσιμος

† Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος

† Ἰκονίου Μακάριος

† Βεργοίας Φιλόθεος

Τὸ σιγιλλιῶδες πατριαρχικὸν τοῦτο γράμμα ἔχει διπλὴν σημασίαν δι' ἡμᾶς : Πρῶτον, διότι ἐν τῇ λεπτομερείᾳ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὑπὸ ποίων ἀγαθῶν προθέσεων πρὸς τὴν παιδείαν ἐνεπνέοντο οἱ τὰ τῆς ἐκκλησίας τότε διέποντες, μάλιστα δὲ εἰς ποίας θυσίας ὑπεβάλλοντο χάριν τῆς πνευματικῆς διαπλάσεως τῆς νεολαίας, καὶ δεύτερον, διότι θέλει χρησιμεύσει εἰς ἡμᾶς ὡς σταθμὸς ἀφετηρίας τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατριδίᾳ ἡμῶν Αἴνῳ.

*
 **

Κατὰ τι σημείωμα ἐν βιβλίῳ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς σχολῆς, « ἡ ἔναρξις τῆς οἰκοδομῆς ἤρξατο τῇ 1ῃ Αὐγούστου 1799 καὶ ἔλαβε πέρας περὶ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1) ».

Ἡ σχολὴ διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη, τὸ μόνον κακὸν εἶχεν ὅτι ἐκίσθη μονόροφος, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνεαι καὶ τοῦτο ἦτο ἀρκετόν.

Ποῖος ὁ πρῶτος διδάσκαλος αὐτῆς καὶ ποιοὶ διεδέχθησαν αὐτὸν ἀγνοοῦμεν ἐλπίσει πληροφοριῶν. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἐπὶ μητροπολίτου

1) «Θρακικά» τόμ. Β', σελ. 282.

Αἴνου Ματθαίου¹⁾, αἰνίτου (1807—1821) προσεκλήθη νὰ διδάξῃ εἰς τὴν σχολὴν αὐτῆς ὁ Κωστής ὁ Ἁγιοταφίτης²⁾, μαθητῆς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λειτουργούσης σχολῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὑπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτην καὶ μουσικοδιδάσκαλον Χρῦσανθον.

Ὁ Μητροπολίτης Αἴνου Ματθαῖος, προερχόμενος ἀπὸ διδασκαλικὸς τάξεις ἐπεμελήθη περισσότερον παντὸς ἄλλου περὶ τῆς σχολῆς τῆς πατρίδος του. Ἐφρόντισεν ὄχι μόνον περὶ καλῆς καὶ καρποφόρου λειτουργίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν πόρων πρὸς συντήρησίν της. Πρὸς τοῦτο κατέπεισε τὸν μοναχὸν Λασκαράκη Χατζῆ Μανωλάκη νὰ ἀναρρέσῃ τὴν πρὸς τὴν Μονὴν τῆς Σκαλωτῆς³⁾ δωρεὰν του ἕκ τινος μαγαζείου καὶ νὰ δωρήσῃ αὐτὸ εἰς τὴν σχολὴν τῆς Αἴνου⁴⁾

Τὴν αὐτὴν μέριμναν κατέβαλλε καὶ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ματθαῖον Γρηγόριος ἐκ Τήνου καταγόμενος, (1821—1831)⁵⁾, πρῶην ἐφημέριος τῆς ἐν Μελίτῃ (Μάλτα) Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ἄλλοι διδάσκαλοι αὐτῆς ἀναφέρονται :

Ὁ Ἀαστάσιος Μουσιπινιώτης⁶⁾ ἐξ Ἰωαννίνων, μαθητῆς τοῦ Μπαλάνου, διδάξας ἐπὶ τρία ἔτη περὶ τὰ τέλη τοῦ XVIII αἰῶνος.

Ὁ Μελέτιος Μυτιληναῖος καὶ ὁ Μοσχούδης τὸ 1804⁷⁾.

1) Ὁ Ματθαῖος ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ περὶ νὰ μέσα τοῦ XVIII αἰῶνος, ἐσπούδασε δὲ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ ὑπὸ τὸν Σέργιον Μακραιὸν. Χειροτονηθεὶς διάκονος καὶ κατόπιν ἱερεὺς ἐχημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν Ἐπιβάταις σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1796 μέχρι τοῦ 1798. Βραδύτερον προσελήφθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος παρὰ ταῖς οἰκογενεαῖς τῶν Καλλιμαχῶν καὶ Μαυρογενῶν, τῇ προστασίᾳ τῶν ὁποίων προεχειρίσθη τὸ 1807 μητροπολίτης Αἴνου, ὅπου καθὼς γράφει ὁ πολὺς Σαμουὴλ ὁ Κύριος «εἰ καὶ μὴ ἐδίδασκεν ἤνσιωπῶσα διδασκαλία τῆς ἀρετῆς». Κατὰ τὸ ἔτος 1821 φονευθέντος τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης μετετέθη εἰς αὐτὴν, ὁπόθεν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1824 εἰς Κύζικον, ὅπου ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1831. (Μ. Ι. Γεδεών, Ματθαῖος ὁ Κυζικίου, ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ: Εἰς τὴν μνήμην Σπ. Λάμπρου, τόμου 1935)

2) «Λόγιος Ἐρμῆς» τῆς Βιέννης 1817, σελ. 226.

3) Ὁ Β. Μυσακίδης, ἐδημοσίευσεν ὀλόκληρον τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου (1823—1824) πρὸς τὸν Μητροπολίτην Αἴνου Γρηγόριον, σχετικὴν μὲ τὸ ζήτημα τῆς δωρεᾶς ταύτης. («Θρακικά», τόμ. Β'. σελ. 315—322).

4) Ἀπέθανε μοιᾶσας ἐν τῇ Μονῇ Σκαλωτῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Λεόντιος τῇ 29 Δεκεμβρίου 1824. (Αὐτόθι).

5) Μ. Στσιμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, 1941, σελ. 82.—Β. Μυσακίδου, αὐτόθι, σελ. 309.

6) Γ. Ζαβεῖρα, Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἐκδ. Γ. Κρέμου, Ἀθήναι 1872, σελ. 199—201—Κ. Σάθα, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, σελ. 565.

7) Παράρτημα «Θρακικῶν» ἐπὶ τῇ Ἐκατονταετηρίδι τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, 1921, σελ. 67.

Ἄλεξανδρος ὁ Γανοχωρίτης ¹⁾).

Ὁ ἱεροδιάκονος Ματθαῖος Μυτιληναῖος τὸ 1825 ²⁾).

Εἰς τὴν ἰσόγειον ταύτην σχολὴν ἐδίδαξε προσκληθεὶς ἐξ Ἀρτάκης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1831 ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἰωάννης Φιλαλήθης, διδάξας μέχρι τοῦ 1840 ³⁾).

Οἱ ἐκ Μυτιλήνης ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι Παναγιώτης καὶ Γεώργιος, συστήσαντες βραδύτερον ὁμώνυμον Λύκειον ἐν Σμύρῃ.

Ὁ ἱεροδιάκονος Μεθόδιος Στεφανίδης, Αἰνίτης, μαθητὴς καὶ τελειόφοιτος τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου Σχολῆς.

Ὁ Ἀναστάσιος Χρηστίδης, Ἠπειρώτης.

Ὁ Νικόλαος Χατζόπουλος ⁴⁾ ἐκ Καλωτῆς τῆς Ἠπείρου, νυμφευθεὶς

1) Ἐκ σημειώματός τινος Μηναίου τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, εἰς τὸ ὁποῖον σημειοῦνται τὰ ἑξῆς :

«Μαῖου 1η ἐκαλλωπίσθη ὁ νάρθηξ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἠνοίχθη καὶ τὸ παράθυρον τῆς στοᾶς πρὸς τὸν νάρθηκα, ἐπιτροπεύοντος τοῦ εὐγενεστάτου καὶ φιλομούσου Λασκάρεως Χ(αριλάου) καὶ σχολαρχοῦντος τοῦ διδασκάλου Ἀλεξάνδρου Γανοχωρίτου. Καὶ ἔστω εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀνάμνησιν πάντων».

Πολὺ πιθανὸν ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος ὁ Γανοχωρίτης νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰ. Γεδεών ἀναφερόμενον «ὡς διδάσκαλον» κατὰ τὸ 1803 διαμένοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ καταγόμενον ἐκ Μυριοφύτου. (Μ. Ἰ. Γεδεών, Μνεῖα Γάνου, 1913).

Ὡς γνωστὸν αἱ κομποπόλεις : Γάνος, Χώρα καὶ Μυριοφύτον καλοῦνται Γανόχωρα, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν Γανοχωρίται.

2) Ἐκ τινος ἐξοφλητικοῦ γράμματος τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου, πωλήσαντος τὰ βιβλία του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν τῆς Αἴνου ἀντὶ 500 γροσίων, (Παράρτημα «Θρακικῶν» 1931, σελ. 68).

3) Ὁ Φιλαλήθης ἐγεννήθη ἐν Ἀπαμείᾳ τοῦ Μυρλεϊανοῦ κάλπου (Μουντανιά) τὸ ἐπώνυμόν του ἦτο Ὀρφανός, ἐδιδάχθη δὲ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ μέχρι τοῦ 1825 ὑπὸ Σαμουήλ τὸν Κύπριον καὶ Νικόλαον Λογάδην, ὅσους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐπώνυμον Φιλαλήθης.

Ἐδίδαξεν ἐν Αἴνῳ ἐπὶ δύο ἔτη, τὸ δὲ 1834 δαπάναις τῆς Κοινότητος Αἴνου ἐστάλη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ 2 ἔτη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. ἐπιστρεψας εἰς Αἴνον ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1840 ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ 40 ἔτη περιπυ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Τὸ 1848 ἰδρυθεῖσης ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς σχολῆς, ὁ Φιλαλήθης ἐκλήθη νὰ διευθύνῃ αὐτήν. Παρατηθεὶς ὁμως μετὰ ἕν ἔτος, ἀνελαβε καὶ πάλιν τὴν προτέραν θέσιν, τὴν ὁποῖαν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1888).

Οὐδὲν κατέλιπε σύγγραμμα, ἀποδοκιμάζων παραδόξως, ὡς γράφει ὁ Μ. Ἰ. Γεδεών τούς συγγράφοντας καὶ ἐκδιδοντας. (Μ. Ἰ. Γεδεών, Ἀποσημειώματα χρονογράφου, Ἀθῆναι 1832, σελ. 89).

4) Θυγάτηρ αὐτοῦ καὶ δισεγγεῆ τοῦ ἐθνομάρτυρος Στεφάνου εἶναι ἡ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει διαμένουσα Κλεοπάτρα Χατζοπούλου, υἱομένη ὑπὸ τῆς παροικίας Αἴνου.

τὴν ἔγγονὴν τοῦ ἔθνομάρτυρος Αἴνου Στεφάνου Ἀθηναῶν Γιαννακάκη, ἀπαγχομισθέντος μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐν Ἀδριανουπόλει (17 Ἀπριλίου 1821).

Ὁ Βασίλειος Μυστακίδης, χρηματίσας σχολάρχης ἐπὶ τριετίαν ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει ¹⁾ (1880—1882).

* *

Τὸ 1847 ἡ παλαιὰ μονόροφος σχολή, κριθεῖσα ἀνεπαρκὴς διὰ τὰς σχολικὰς ἀνάγκας, ἀνωκοδομήθη ἐκ θεμελιῶν διὰ συνδρομῆς τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν παρεπιδημούντων ξένων, οἱ ὅποιοι ἐπεσκέπτοντο τὴν πόλιν χάριν ἐμπορίας ²⁾.

Τὸ κτίριον ἦτο στερεὸν δυόροφον καὶ εὐρύτατον μὲ 7 ἐν ὄλφ αἰθούσας παραδύσεων καὶ 2 ἄλλας προωρισμένας διὰ Βιβλιοθήκην καὶ Γραφεῖον Ἐδαπανήθησαν δὲ διὰ τὴν ἀνωκοδόμησιν τῆς σχολῆς ταύτης, τὴν ὁποίαν προσφένεστατα ὠνόμασαν «Ἀθηναῶν» ὑπὲρ τὰς 40.000 γρόσια (400 λίραι τουρκίας χρυσαί). Εἰς τὴν πρόσοψιν τῆς σχολῆς σῶζεται ἀκόμη ἡ ἐπιγραφή: ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΕΙΟΝ.

Ἐκτοτε οὐδεμία ἄλλη ἐγένετο ἐπισκευή.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔφοροι τῆς σχολῆς ἦσαν :

Χ(αρίλαος) Χαριλάου,

Ἐλευθέριος Μήρτζου,

Χατζῆ Λασκαράκης,

Χατζῆ Ἀνδρέας,

Χατζῆ Μανώλης,

Χατζῆ Ἀντώνης,

Ἄγγελος Συρόπουλος (ταμίας)

Αἰωνία ἡ μνήμη των

1) Β. Μυστακίδου, Αἴνια, εἰς «Θρακικά» τόμ. Β', σελ. 48 ἐν ὑποσημείωσει.

2) Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Αἴνος ἠρίθμει περὶ τὰ 300 ἱστιοφόρα μικρῶς καὶ μεγάλης χωρητικότητος. Πράγματι δὲ χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν κατοίκων καὶ τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν αὐτῶν ἀπέβη ὁ ἐξαγωγικὸς λιμὴν ὀλοκλήρου τῆς Θράκης, μέχρι τῆς Φιλίππουπόλεως, ἣτις συνεκοινῶνει μετὰ τῆς Αἴνου διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Ἀφ' οὗτου ὁμοῦ ὡς τέρμα τῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὴν παραλίαν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς προεκρίθη τὸ Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδροπόλις), ἡ πόλις ἤρχισε παρακμάζουσα καὶ φθίνουσα, διετήρησε δὲ μόνον μικρὸν ἐμπόριον δημητριακῶν, ἀλιπάστων ἰχθύων, τῶν ὁποίων γνωστότατοι εἶναι οἱ περιφήμοι λυκουρίνοι (καπνιστὰ τῆς Αἴνου) καὶ αὐγοταράχο. Ἀξιόλογος εἶναι ἡ ἀγγειοπλαστικὴ βιομηχανία αὐτῆς διὰ τοῦς μεγίστους καὶ στερεωτάτους πίθους περιζητήτους ἀνὰ τὰ ἐλαιοπαραγωγὰ κέντρα τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἡ ἄλλοτε ἀκμάζουσα καὶ ἀνθούσα πόλις τῆς Αἴνου ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 8000 κατοίκους κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας εἶχε περὶ τοὺς 2—2500. (Βλέπε Ἀ. Θ. Σαμοθράκη Λεξικὸν ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν τῆς Θράκης, ἐν λέξει Αἴνος).

Μόνον κατὰ τὸ 1881 ἐγένετο μικρά τις ἐπισκευὴ καὶ διαρρῦθμισις πρὸς στέγασιν τοῦ διὰ πρώτην φορὰν συστηθέντος νηπιαγωγείου εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτων περὶ τὰ 140—150 παιδιά ἡλικίας 5—9 ἐτῶν.

Χάριν τῆς ἱστορίας τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς Αἴνου, σημειοῦμεν ὅτι ἡ πρώτη νηπιαγωγὸς ὠνομάζετο Π. Μαρουσοπούλου, προσληφθεῖσα τῇ συστάσει τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διὰδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐπίσης ἔτος προσεκλήθη ἐξ Ἀθηνῶν τῇ συστάσει τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου ὁ δημοδιδάσκαλος Κ. Χριστοδούλου, ὅπως διδάξῃ εἰς τὴν Δημοτικὴν Σχολὴν κατὰ τὴν νέαν μέθοδον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή, τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ἐπὶ 3 ἔτη ὁ Β. Μυστακίδης εἶχε καὶ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, ἀριθμοῦσαν ὑπὲρ τοὺς 2,000 τόμους, συγγράμματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θεολογικά καὶ φιλολογικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εὐαγγέλιον ἐπὶ περγαμηνῆς ἀρίστης τέχνης, ἔργον τοῦ XII αἰῶνος, κατὰ τὸν γνωστὸν Ῥώσσον ἀρχαιολόγον Οὐσπένσκη, διευθυντὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικοῦ Ἰνστιτούτου, ὅστις εὐχαρίστως προσέφερεν, ὡς ἤκουσα, 200 λίρας Τουρκικὰς χρυσᾶς διὰ τὸ ἀγοράσῃ.

Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἐπλουτίσθη κατὰ καιροὺς, εἴτε δι' ἀγορᾶς, εἴτε ἐκ διαφόρων δωρεῶν, ὅπως τὸ 1832 ἐξ 100 τόμων, ἐκ δωρεᾶς τῶν κληρονόμων τοῦ ἀοιδίμου Κυζίκου Ματθαίου Αἰνίτου, καὶ τὸ 1879 διὰ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κ. Κουτσορέλη, μεγάλων εὐεργετῶν αὐτῆς, καὶ ἄλλων

*
* *

Ἡ Αἴνος ἔτυχε δύο σημαντικῶν κληροδοτημάτων ὑπὲρ τῶν σχολείων αὐτῆς.

Τὸ ἐν εἶναι τοῦ Ἀρχιδιακόγου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων Ἰώβ περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἀναχωρήσας κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν καὶ μακρὰν τῆς πατρίδος του ἀνατραφεὶς καὶ σπουδάσας, οὐδέποτε ἔπλευσεν ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν γενέτειράν του, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων ἐπιστολῶν του:

Κατὰ τὸ 1830 εὐρίσκομεν αὐτὸν Ἀρχιδιάκονον τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ὁπότε ἀπεστάλη εἰς Αὐστρίαν, Ῥουμανίαν, Ῥωσσίαν καὶ ἄλλαχοῦ, πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, βαρύντατα τότε χρεωμένου.

Ἀπὸ τοῦ 1831, μέχρι τοῦ 1837, ἦτοι, εἰς διάστημα 7 ἐτῶν, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας του, συνελέγησαν ἑνδεκα ἑκατομμύρια καὶ τετρακόσιαι ὀγ-

δοήκοντα ἑννέα χιλιάδες δώδεκα γρόσια καὶ 86 παράδες¹⁾ (ἀριθμ. 11.489.012 γρ. καὶ 36 παρ.), πλὴν τῆς προσφορᾶς τοῦ Σουλτὰν Μαχμουτ (1808—1839) τοῦ ἐπικληθέντος Γαζῆ, ἐκ 500.000 γροσίων.

Εὐρισκόμενος ὁ Ἰωβ ἐν Βουκουρεστίῳ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του διέθεσεν ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς πατρίδος του εἰς δύο δόσεις ἐν ὧν ἑνδεκα χιλιάδας ὀκτακόσια ρουβλια ἀργυρᾶ (11.800) περὶ τὰς 1,300 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς, καταθέσας αὐτὰ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Ἐμπορικὴν Τράπεζαν τῆς Ὁδησοῦ πρὸς 4⁰/₁₀₀.

*
* *

Τὸ ἄλλο κληροδότημα εἶναι τοῦ Κ. Κουτσορέλη, Αἰνίτου καὶ τούτου, Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰόππῃ. Οὗτος ἀποθανὼν τὸ 1879, ἐκληροδότησεν ὑπὲρ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων τῆς πατρίδος του τὸ στρογγυλὸν ποσὸν τῶν 1.000 ὀθωμανικῶν λιρῶν (χρυσῶν), τῶν ὁποίων νὰ καρποῦνται τοὺς τόκους, καθὼς καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

Τὸ ποσὸν τοῦτο κατετέθη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος μὲ τόκον 4 περίπου τοῖς ἑκατόν.

Πλὴν τοῦ ποσοῦ τούτου κατέλιπε καὶ ἄλλα μικρότερα ποσὰ εἰς διάφορὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Κουτσορέλης ἦτο ἄγνωστος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐκ τῆς διαθήκης του, τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν κατωτέρω, πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἀπέθανεν ἄγαμος καί, ὅτι εἶχε δύο ἀδελφούς τὸν Ἰωάννην καὶ Γρηγόριον, εἰς τοὺς ὁκοίους συνίστα, ἔαν ἔμενον ἄγαμοι, νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμά του. Ἐκ τῆς συστάσεως ταύτης συμπεραίνομεν ὅτι καὶ οὗτοι θὰ ἦσαν εὐκατάστατοι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ οὐδεμία περὶ αὐτῶν ὑπάρχει πληροφορία.

1) Κατὰ τὰ «πιλάντζα», ἦτοι τοὺς λογαριασμούς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑπ' ὄψει του ὁ Χατζῆ Κωνσταντινίδης, τὰ ποσὰ ταῦτα ἐχορήγησαν:

Οἱ Ὁρόδοξοι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας	2.748.356.38
Οἱ ἐν Ρωσσίᾳ ὁρθόδοξοι	1.765.708.32
Οἱ ἐν Αὐστρίᾳ Ὁρθόδοξοι	75.545.10
Ἐκ τῶν εισοδημάτων τῶν ἐν Ἰασίῳ μοναστηρίων	2.872.997.19
Ἐκ τῶν εισοδημάτων τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων	1.317.059. 8
Ἐκ τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ κτημάτων	748.078.20
Ἐκ τῶν κατὰ τόπους Μετοχιῶν	166.477.10
Ἐκ κεφαλαίου μετοχῶν δωρηθέντος	218.320.—
Δωρεὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλόσ Ὁβρένοβιτς	500.000.—
Ἐκ νομισματικῆς διαφορᾶς	1.075.459.09

(Μ. Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικῆς Ἱστορίας μνημεῖα, Ἀθήναι 1922, σελ. 59—60).

Τῶν ἀοιδίμων τούτων εὐεργετῶν τῆς Αἴνου, ἐγένετο τακτικῶς ἐτήσιον μνημόσυνον τῇ 30 Ἰανουαρίου, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, οἱ δὲ μαθηταὶ περὶ τὰ 1900 ἔψαλλον ποίημα τοῦ ὁποίου μόνον τοὺς δύο πρώτους στίχους ἐνθυμοῦμαι.

Ἀγάλλεται σεμνύνεται ἡμῶν ἡ πόλις Αἶνος
τοῦ Κουτσουρέλη καὶ Ἰώβ, γεραίρουσα τὴν μνήμην.

*
* *

Οἱ τόκοι τῶν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Ἐμπορικὴν Τράπεζαν κατατεθέντων χρημάτων τοῦ Ἰώβ, ὑπὲρ τῶν σχολείων, ἀνερχόμενοι ἐτησίως εἰς 472 ροῦβλια ἀργυρᾶ (50 λίραι χρυσαῖ Τουρκίας) ἀπεστέλλοντο τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς πρὸς τὴν Κοινότητα Αἴνου μέχρι τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου (1914). Ἐκτοτε, ἐπικρατήσοντας τοῦ Μπολσεβικισμοῦ ἐν Ῥωσίᾳ, ὄχι μόνον ἔπαυσεν ἡ ἀποστολὴ των, ἀλλὰ καὶ δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγιναν ταῦτα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος κατατεθὲν κεφάλαιον τοῦ Κουτουρέλη ἀποφέρειν ἐτησίως 916 δραχμὰς χρυσαῖς, τοῦτο ὑπάρχει παρ' αὐτῇ, ἀλλ' οἱ τόκοι παραμένουν, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θοράκης (1923) δὲν ὑπάρχει Κοινότης Αἴνου ὅπως διεκδικήσῃ αὐτούς. Καὶ ἐγένετο μὲν κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει καταφυγόντων Αἰνιτῶν σχετικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τόσων ἐτῶν καθυστερουμένων τόκων, ἀλλ' ἡ Τράπεζα ἐκάφευσε προβάλλουσα διαφόρους δικαιολογίας.

Κατωτέρω παραθέτομεν πρῶτον τὰς πρὸς τὴν Κοινότητα Αἴνου δύο ἐπιστολάς τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἰώβ, ἔπειτα δὲ τὴν διαθήκην τοῦ Κουτσουρέλη ¹⁾.

Ἐπιστολὴ Α'.

Φίλιτατοι Συμπολίται, Ἐντιμότατοι Προεστώτες καὶ Σεβαστοὶ Δημογέροντες τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος Αἴνου καὶ ἀξιότιμοι Ἐφοροὶ τῶν ἐν αὐτῇ Σχολείων καὶ Νοσοκομείου.

Γλυκερὰ πάντοτε ἤχησεν εἰς τὴν καρδίαν μου ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος,

1) Τὰ πολὺτιμα ταῦτα ἔγγραφα, ἀγνωστα εἰς ἐμέ, μὲ παρέδωκεν ὁ συμπατριώτης μου καὶ φίλος κ. Μιχαὴλ Κανέτσος, τέως βουλευτὴς τοῦ Νομοῦ Ἐβρου, τὸν ὁποῖον καὶ δημοσίᾳ εὐχαριστῶ.

γλυκυτέρα δὲ ἐν τοῖς πρὸ ὀλίγων μηνῶν ποθητοῖς μοι γραμμασι τῆς ἐντιμότητός σας, διότι ὅσα ἐμελέτων ἐν τῇ διανοίᾳ μου ὑπὲρ ἐμψυχώσεως τῶν κοινωφελῶν ἀγώνων, δι' ὧν τῇ θείᾳ χάριτι κατωρθώσατε ἐν καιροῖς τοσοῦτον δυσκόλοις, νὰ ἀναδείξῃται τὴν πατρίδα ἐστολισμένην, καὶ διὰ Σχολείων ῥυθμιζόντων τὰ ἥθη τῶν νέων, καὶ διὰ Νοσοκομείου ὑποδεχομένου καὶ περιθάλλοντος τοὺς νοσηλευομένους ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς ταῦτα καὶ μὲ ἐκάλει διὰ τῶν γραμμάτων σας ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας τὴν ἠθικὴν πρόοδον λογίζομαι τὸ κάλλιστον καύχημα.

Ἔσπευσα λοιπόν, ἀγαπητοὶ Συμπολίται, νὰ ἐκκληρώσω τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν μου, ἐφ' ὅσον περιεῖμι ἐν τῷ βίῳ, καὶ νὰ συνεισάξω ὡς χίρα τὰ δύο λεπτά, τὴν κατὰ δύναμιν συνδρομὴν, πεποιθὼς ὅτι ὁ ἔμφυτος ὑμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ζῆλος θέλει ἀναζωπυρηθῆ ἐπὶ μᾶλλον, καὶ θέλει μεταβῆ πολλαπλασιαζόμενος εἰς τοὺς ἀπογόνους σας, οὐ μόνον ἀντιφιλοτιμουμένους πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦντας πρὸς τὴν πατρίδα, ἣτις ἐφρόντισε περὶ τῆς καλλίστης αὐτῶν ἀγωγῆς.

Καὶ πρῶτον μὲν πληροφοροῦμενος ἀπὸ τῶν γραμμάτων σας, ὅτι ἡ ἐπισκευὴ¹⁾ τῶν Κοινῶν Καταστημάτων ἠλάττωσεν ἐπαισθητῶς τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον τῆς προικὸς αὐτῶν, ἀφ' ἧς πορίζονται τὴν ἐτησίαν οικονομίαν, ἐξαπέστειλα τὸ ποσὸν τῶν τριάκοντα χιλιάδων γροσίων ἅτινα παρελάβετε κατὰ τὸν παρελθόντα Νοέμβριον (1850)—ὡς ἐν τῇ διαβιβασθῆσῃ πρὸς ἐμὲ ἀποδείξει ὑμῶν φαίνεται—καὶ ἅτινα θέλουσιν οικονομῶνται παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιτρόπων τῶν Σχολείων καὶ Νοσοκομείου²⁾, ἐκτοκίζόμενα διὰ τῆς φρονίμου αὐτῶν ἐπιστασίας ἐπὶ τὸ συμφέρον.

Προβλέπων δὲ τὰς τοῦ κόσμου περιπετείας, καὶ ἐπιθυμῶν τὴν αἰωνίαν συντήρησιν τῶν τῆς πατρίδος κοινωφελῶν Καταστημάτων δυνάμει πόρου πινὸς μονίμου καὶ ἀσφαλοῦς, καταθέμην εἰς τὴν ἐν Ὀδησῶ Ἀυτοκρατορικῇ Ἐμπορικῇ Τράπεζαν ἀργυρᾷ ροῦβλια πέντε χιλιάδας καὶ ἑπτακόσια, καὶ προσέτι εἰς τὸ Ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἀργυρᾷ ροῦβλια τριακόσια, καὶ ταῦτα τὰ κεφάλαια συμποσοῦμενα εἰς ροῦβλια ἀργυρᾷ ἐξ χιλιάδας, καὶ τοιζόμενα ἐτησίως ἀνὰ τέσσαρα τοῖς ἑκατὸν ἀφιέρωσα ἅπαξ διὰ παντὸς πρὸς τὰ Σχολεῖα καὶ τὸ Νοσοκομεῖον τῆς πατρίδος Αἴνου, ἐσόμενα αἰωνίως ἀναπόσπαστα ἀπὸ τε τῆς Ἀυτοκρατορικῆς Τραπέζης καὶ ἀπὸ τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ μόνον τὸν ἐτήσιον τόκον εἰς ἀργυρᾷ ροῦβλια διακόσια τεσσαράκοντα ἀποφέροντα πρὸς τὰ Καταστήματα τῆς πατρίδος, ἐπὶ αἰωνία συντηρήσει αὐτῶν. Τούτων δὲ τῶν χρημάτων κατατεθέντων κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀμετάβλητον διάταξιν

1) Ἐννοεῖ τὴν κατὰ τὸ 1847 γενομένην.

2) Περὶ αὐτοῦ βλέπε κατωτέρω.

ἐπέστησα Κηδεμόνα ἐπ' αὐτοῖς τὸν Μακαριώτατον καὶ Θεϊότατον Πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων ¹⁾, Σεβαστὸν Κυριάρχην μου καὶ πατέρα, καὶ ἐναποθέμην τὸ γραμματίον τῆς Αὐτοκρατορικῆς Τραπέζης εἰς χεῖρας τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος, ὅπως ἐτησίως συναγομένων τῶν τόκων παραδίδονται τοῖς ἐντιμοτάτοις κατὰ καιρὸν Ἐφόροις τῶν *Σχολείων καὶ Νοσοκομείου* τῆς Αἴνου ὑπὸ ἀπόδειξιν αὐτῶν. Καὶ ταύτην μου τὴν διάταξιν εὐμενῶς ἐπευλόγησασα ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Μακαριότης, καθηγίασε καὶ ἐπεκύρωσε διὰ τοῦ ἐκδοθέντος Πατριαρχικοῦ Γράμματος, ὅπερ λήψασθε ἡ Ἐντιμότης σας μετὰ τῆς παρουσίας μου ἐπιστολῆς παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτρόπου μου Εὐγενεστάτου Χατζῆ Γεωργίου Κωνσταντινίδου. Καὶ οὗτος ἔξει ἡ πατρὶς αἰωνίαν τὴν ἀπολαβὴν τῶν 240 ἀργυρῶν δοβλίων κατ' ἔτος, ἅπερ εὐχόμαι εἰς τὸν Θεὸν ὅπως καὶ καρπὸν ἀποφέρωσι νῦν τε, καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ ἀναδειχθῆ ἡ τῆς πατρίδος ἡμῶν Ὁρθόδοξος Κοινότης διαπρέπουσα, καὶ παιδεία καὶ θεοσεβεία, καὶ φιλάνθρωπία, καὶ πάσαις χριστιανικαῖς ἀρεταῖς.

Καὶ ταῦτα μὲν, εἰ καὶ μικρά, ἀπὸ προαιρέσεως φιλοπάτριδος καὶ φιλαδέλφου προσήνεγκα τῇ πατρίδι χρέος ἐκπληρῶν, καὶ μὴ εὐεργέτημα ἐπιδεικνύμενος. Ἐπειδὴ δὲ πάντα ὀφείλομεν ἀναφέρειν πρὸς τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἔξαιτεῖσθαι τὸ ἄπειρον ἔλεος ὅπως εὐρωμεν χάριν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, διὰ τοῦτο διατίθημι καὶ ἀπαιτῶ παρὰ τῶν ἀγαπητῶν μου πατριωτῶν, τῶν τε νῦν ζώντων καὶ τῶν εἰσέπειτα, ὅπως ἐκτελῆται κατ' ἔτος ἐν τῇ κατὰ τὴν ἐνορίαν Ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, δαπάνη τῶν Καταστημάτων, μία ἀρχιερατικὴ λειτουργία καὶ μνημόσυνον κατὰ τὴν 6 Μαΐου, καὶ μνημονεύηται τὸ ἑμὸν ὄνομα, καὶ τῶν γεννητόρων μου πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν πολλῶν μου πλημμελημάτων καὶ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, καὶ ταύτην τὴν διάταξιν ὀφείλουσι τηρεῖν ἀπαρασάλευτον, καὶ ἀμετάθετον οἱ κατὰ καιρὸν τιμώτατοι ἐπίτροποι καὶ Ἐφοροὶ τῶν *Σχολείων καὶ Νοσοκομείου*.

Εὐχόμαι δ' ἐπὶ τέλους ὑμῖν, ὦ ἀγαθοὶ συμπολίται, ὅπως οἱ περὶ τὰ καλὰ καὶ θεάρεστα κοινὸς ὑμῶν ζῆλος καὶ εὐμενὴς ἀμίλλα διαμένωσιν ἀναλλοίωτα, καὶ ἐν ὁμοιοῖα καὶ συμπνοῖα προεπούση Χριστιανοῖς, τρέχητε τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς φιλογενείας, καὶ κάλλιστον παράδειγμα μιμήσεως γένησθε πρὸς τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, ἐπὶ ἐκκλησίᾳ καὶ δόξᾳ τῆς πατρίδος, Ἄμην.

Κατασπάζομαι ἐκ καρδίας ἀδελφικῶς πάντας, καὶ εὐχαριστῶν ἐπὶ

1) Πατριάρχης Ἱεροσολύμων τότε ἦτο ὁ Ἀθανάσιος.

τοῖς σταλεῖσι μοι ἰχθύοις ¹⁾ ὡς προϊόντι τῆς πατρίδος, διατελῶ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ 1851 τῇ 24 Μαρτίου, τῆς περιποθῆτου μοι ἐντιμότητός Σας.

Ὅπως προθυμότατος

Ἰὼβ Ἀρχιδιάκονος

Ἐπιστολὴ Β'

Φίλτατοι Συμπολίται, τιμώτατοι Προεστῶτες καὶ Δημογέροντες τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος Αἴνου, καὶ ἔφοροι τῶν ἐν αὐτῇ ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων.

Ὅτε ὑπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ ζήλου προαχθεὶς ἐκινήθην εἰς τὴν προσφορὰν τῶν πρὸς τὰ κοινὰ τῆς πατρίδος ἀγαθοεργὰ Καταστήματα ἔκουσίων μου ἐκείνων δωρεῶν, ἔτρεφον ἐν ἑμαυτῷ τὴν καλλίστην πεποίθησιν, ὅτι ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος ζῆλος ὑμῶν ἀπάντων τῶν ἀγαθῇ τύχῃ διαχειριζομένων τὴν σήμερον τὰ τῆς πατρίδος ἔμελλεν ἵνα ἔτι μᾶλλον ὑπεκκαυθῆ ἔκ τοῦ ἑμοῦ παραδείγματος καὶ προάγῃ εἰς τὴν κοινῶς ἐπιποθουμένην εὐστάθειαν τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ τῆς πατρίδος ἰδρύματα. Ἀληθῶς, χάρις τῇ Παναγᾷ τῇ Προνοίᾳ τῇ συνεργούσῃ ἀείποτε εἰς πᾶν κοινωφελὲς τῶν εἰς αὐτὴν πεποιθότων ἐγχείρημα, αἱ ἐλπίδες μου οὐ διεψεύσθησαν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὑπερέβησαν αὐταὶ αἱ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐνδείξεις. Βλέπω καὶ μακρόθεν διὰ τῶς νοερῶν ὀφθαλμῶν τὴν καλὴν τῶν Δημοσίων τῆς πατρίδος Καταστημάτων οἰκονομίαν, καὶ ἐπαινῶ ὑμᾶς καὶ πάντας τοὺς συντρέχοντας συμπολίτας, οἵτινες ἐν μιᾷ καρδίᾳ σπουδάζετε ἀναδείξει τὴν ταπεινὴν ἡμῶν πατρίδα ἐφάμιλλον τῶν μεγάλων πόλεων, τὴν εὐσεβῆ νεολαίαν βηματίζουσαν εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πρόοδον τοῦ ἀληθοῦς φωτισμοῦ, καὶ τὴν φιλαδέλφειαν, τὴν τὸν ἀληθῆ Χριστιανὸν διακρίνουσαν, ἐνεργουμένην ἀπαύστως διὰ τῆς περιθάλψεως τῶν νοούντων καὶ πτωχευόντων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ταῦτα τὰ χαρμόσυνα καὶ ἡδύτατα ἀκούσματα, φίλτατοι συμπολίται πολλάκις συνενίκησαν τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐνέπλησαν αὐτὴν ἀνεκλαλήτου ἡδονῆς καὶ χαρᾶς. Ταῦτα καὶ ἐξῆψαν ἐν τῷ πνεύματί μου τὸν πόθον τῆς ἐνισχύσεως τῶν θεοφιλῶν καὶ ἀξιεπαίων ἀγώνων, ἐν οἷς ὁμοψύχως ἀμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους. Διὸ καὶ ἀπεφάσισα σὺν Θεῷ ἀντιλήπτορι, ὅπως, ἐν ὅσῳ ἔχω τὸ ζῆν, ἐκπληρώσω πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ τε-

1) Οἱ ἰχθεῖς οὗτοι εἶναι οἱ περίφημοι καὶ περιζήτητοι λυκουρῖνοι (κοινῶς Αἰνίτικα).

λευταίον τῆς προαιρέσεως χρέος, ὅπερ ἐνδιαθῆκως¹⁾ εἶχον πρὶν ἀφοσιωμένον τοῖς Κοινοφελέσεσι Καταστήμασι τῆς πατρίδος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐμὸς σκοπὸς καὶ ἡ πρόθεσις καὶ ὁ πόθος εἰς ἓν κυρίως ἀφορᾷ: τὴν διαιώνισιν τῶν ἀγαθοεργῶν τούτων ἰδρυμάτων, δι' ἐξασφαλίσεως πόρων διηνεκῶν καὶ ἀμετατρέπτων, κατεθέμην καὶ νῦν ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Τραπέζῃ τῆς Ὀδησοῦ ἀναποσπάστως τοκίζόμενα πρὸς 4 τοῖς ἑκατὸν ἀργυρᾷ θυβλία πέντε χιλιάδας καὶ ὀκτακόσια (ἀριθμ. 5 800) καὶ τὸ γραμμίτιον αὐτῶν ὑπ' ἀριθμ. 6266 καὶ ἀπὸ 1853 ἔτους Νοεμβρίου 16 χρονολογούμενον, ἔξαποστέλλω μετὰ τῆς παρούσης διὰ τοῦ κοινοῦ φίλου καὶ ἐπιτρόπου τῶν ὑποθέσεών μου κ. Χ. Γ. Κωνσταντινίδου, πρὸς τὴν ἡμετέραν τιμότητα, ὅπως φιλάττηται ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ἐντίμου Ἐφορείας τῶν Κοινοφελῶν Καταστημάτων τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἧτοι: τῶν *Σχολείων καὶ τοῦ Νοσοκομείου*, καὶ κατ' ἔτος: δι' ἀποδείξεων τῆς ἐντίμου Ἐφορείας λαμβάνηται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Τραπέζης ὁ ἐτήσιος τόκος εἰς ἀργυρᾷ θυβλία διακόσια τριάκοντα δύο (ἀριθμ. 232) καὶ χρησιμεύῃ πρὸς τὰς ἐτησίας δαπάνας τῆς συντηρήσεως τῶν εἰρημένων Καταστημάτων. Ταύτην μου τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν πατρίδα προσφορὰν τὴν ἐν ἀγαθῇ καρδίᾳ ἐνηρογηθεῖσαν παρκαλῶ τοὺς συναπολίτας πάντας, ὅπως ἀποδέξωνται μὲν φιλαδέλφως, ἔχωσι δὲ εἰς παράδειγμα μιμήσεως, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος ἀκολουθῇ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀμίλλης: διότι τότε αἱ πόλεις ὀφελουσι τοὺς ἰδιώτας, ὅταν συμπαραὶ εὐτυχῶσι, καθὼς καὶ δυστυχουσιν οἰκτρῶς, ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου μόνον συμφέροντος φροντίζοντες οἱ πολῖται, ἀμερίμνως ἔχωσι καὶ ὀλιγῶρος ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐπραγίας τῆς πόλεως.

Ἐνεκα δὲ τῆς νέας ταύτης καὶ τελευταίας μου προσφορᾶς, οὐδὲν ἄλλο ἀνταπαντῶ παρὰ τῶν πατριωτῶν μου. εἰ μὴ τὰς πρὸς Κύριον δεήσεις αὐτῶν καὶ τὴν διὰ παντός ἐκτέλεσιν τοῦ μνημοσύνου, ὅπερ καθωρισμένην ἐν ταῖς πρώταις ἀφιερῶσεσι, καὶ τὸ νὰ μὴ καταχωρισθῇ ποτε ἐν ἡμεμερίσιν ἢ πράξις αὐτῆ, διότι μὴ γνώτω ἡ ἀριστερί, τῆς δεξιᾶς τὸ ἔργον, Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις ἀπεφήνατο.

Λείπεται μοι δὲ ἡ ἀπόλαυσις τῶν κοινῶν ἡμετέρων ἀπαντήσεων περὶ τε τῆς παραλαβῆς καὶ ἐναποθέσεως ἐνθα δεῖ, τοῦ μελλομένου γραμμιτίου

1) Ὡς ἐπιηροφόρησεν ἡμᾶς ὁ Μέγας χαρτομάλαξ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας κ. Γεδεών. ἡ διαθήκη αὐτῆ τοῦ Ἰωβ εἶχε περιέλθει εἰς χεῖράς του καὶ ἐσώζετο παρ' αὐτῷ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὅτε λόγου γενομένου περὶ αὐτῆς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Αἰνου Ἰωακείμ (1907—1923), τὴν παρέδωκεν εἰς αὐτόν, ἵνα, ὡς ἔλεγε, διεκδικήσῃ ὑπὲρ τῆς Κοινοφελούς Αἰνου τὰ ἐν τῇ Ρωσικῇ Τραπέζῃ κατατεθέντα ποσά. ἂν ποτε ἐπανήρχετο τὸ τσαρικὸν καθεστὸς. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἰωακείμ ἀπέθανε, καὶ οὕτω δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινεν ἡ διαθήκη.

καὶ τῆς κατατροπόσεως αὐτοῦ ἐν τῷ Κώδικι τῆς Ἐντίμου Ἐφορείας, καὶ ταῦτα ἀπεκδεχόμενος κατασπάζομαι πάντας ὑμᾶς νοερῶς ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλούμενος τὴν θείαν χάριν ἀρωγὸν ἐν πᾶσι τοῖς κοινωφελέσιν ὑμῶν σπουδάζουσασι, διατελῶ, τῆς περιποθῆτου μοι ὑμῶν ἐντιμότητος.

1854 Φεβρουαρίου 5
Βουκουρεσίον

Ἰκέτης πρὸς Θεὸν
Ἰωβ Ἀρχιδιάκονος

Κατωτέρω παραθέτομεν τὸ εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν ἀναφερόμενον ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίλλου, ἐπιβεβαιουῦντος τὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἰωβ.

Ἀριθμ. Πρωτ. 89

Κυρίλλος ἐλέω Θεοῦ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀποφαίνεται.

Ἢ Μειριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ αὐτῆς ἀποδεικτικοῦ γράμματος δηλοποιεῖ, ὅτι ὁ ὀσιολογιώτατος ἀρχιδιάκονος τοῦ Πατριαρχικοῦ ἡμῶν θρόνου καὶ Καθηγούμενος τοῦ Ἱεροῦ ἡμετέρου Μοναστηρίου Βουκουρεστίου κυρ. Ἰωβ, φιλογενεῖ καὶ φιλοκάλῳ κινούμενος διαθέσει ἀφιερῶσατο πρὸς τὰ Σχολεῖα καὶ τὸ Νοσοκομεῖον τῆς πατρίδος αὐτοῦ Αἴνου τῆς ἐν Θράκῃ, κεφάλαιον ἀργυρῶν ρουβλίων ἕξ χιλιάδων (ἀριθμ. 6.000), ἕξ ὧν τὰ μὲν ρουβλία πέντε χιλιάδας καὶ ἑπτακόσια κατέθεσθετο ἀναποσπᾶστως τομιζόμενα ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ῥωσικῇ Τραπεζῇ τῆς πόλεως Ὀδησοῦ διὰ γραμματίου ἐκδοθέντος τῇ κ' Φεβρουαρίου τοῦ τρέχοντος ἡμῶν σωτηρίου ἔτους ὑπ' ἀριθμ. 987, τὰ δὲ λοιπὰ τριακόσια ρουβλία κατέθετο ἀναποσπᾶστως τομιζόμενα ὡς ἐκεῖνα, πρὸς τέσσαρα τοῖς ἑκατὸν ἑτησίως εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου, ὅπως οἱ ἀποφερόμενοι ἑτήσιοι τόκοι τοῦ κεφαλαίου τούτου συμποσούμενοι εἰς ἀργυρᾶ ρουβλία διακόσια τεσσαράκοντα (ἀριθμ. 240) ἀποδίδονται ἑτησίως τοῖς κατὰ καιρὸν Τιμιωτάτοις Ἐπιτρόποις τῶν Σχολείων καὶ τοῦ Νοσοκομείου τῆς πόλεως Αἴνου δι' ἐνυπογράφου καὶ ἐνσφραγίστων αὐτῶν ἀποδείξεως, καὶ χρησιμεύουσι πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν κοινωφελῶν ἐκείνων Καταστημάτων, τοῦ δὲ ἀφιερῶματος τούτου τὴν ἐπιστάσιν καὶ κηδεμονίαν ἀνέθετο ὁ ἀφιερῶτης τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ Ἱεροσολύμων, παρακαταθέμενος εἰς τὸ Ἱερὸν ἡμῶν Κοινὸν καὶ τὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Τραπεζῆς γραμματίον ἦν τινα κηδεμονίαν προθύμως ἀναδεξάμενοι ἡμᾶς καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς διαδόχοις ἐπιβάλλοντες, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ ἡμῶν γράμματος ἀποφαινόμεθα, ὅτι τῶν ὡς εἴρηται κατατεθέντων κεφαλαίων ἕξ χιλιάδων ἀργυρῶν ρουβλίων οἱ ἑτήσιοι τόκοι συμποσούμενοι εἰς ρουβλία ἀργυρᾶ διακόσια τεσσαράκον-

τα, ἔχουσι συνάγεσθαι τῇ φρονίδι ἡμῶν, καὶ ἀποδίδοσθαι κατ' ἔτος τοῖς τιμιωτάτοις Ἐπιτρόποις τῶν Σχολείων καὶ Νοσοκομείου τῆς πόλεως Αἴνου δι' ἀποδείξεως αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω διείληπται, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα διαμένοντος τοῦ κεφαλαίου ἀναποσπάστου ἀπὸ τε τῆς Αὐτοκρατορικῆς, Τραπέζης, καὶ ἀπὸ τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, κατὰ τὴν τοῦ ἀφιερωτοῦ διάταξιν. Οἱ δὲ Τιμιώτατοι Ἐπίτροποι τῶν Σχολείων καὶ Νοσοκομείου Αἴνου, ὀφείλουσιν ἐπιτελεῖν ἐτησίως μνημόσυνον ἀρχιερατικὸν τῇ σ' Μαΐου, διὰ δαπάνης τῶν Καταστημάτων ὑπὲρ αἰωνίας μνήμης τοῦ ἀφιερωτοῦ καὶ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ. Εἰς τοίνυν ἀπαράτρεπτον τήρησιν καὶ ἐνέργειαν τῶν εἰρημένων, ἐξεδόθη τὸ παρὸν πατριαρχικὸν ἡμῶν ἀποδεικτικὸν γράμμα καὶ ἐνεχειρίσθη τοῖς Τιμιωτάτοις Ἐπιτρόποις τῶν Σχολείων καὶ Νοσοκομείου τῆς πόλεως Αἴνου.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει αῶνα' Ἀπριλίου 6

Ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος ἀποφαίνεται.

Ἀριθμ. 8.

Διαθήκη Κ. Κουτσουρέλη
Δημοσία διαθήκη

Ἐν Ἰόππῃ σήμερον τὴν εἰκοστὴν τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Παρασκευῆν καὶ ὥραν τρίτην μετὰ μεσημβρίαν, ἐνώπιον ἐμοῦ Νικολάου Μελετίου διευθύνοντος τὸ ἐνταῦθα Ὑποπροξενεῖον τῆς Ἑλλάδος, ἐκτελοῦντος καὶ χρῆθ συμβολαιογράφου, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ὑποπροξένου, ἐνεφανίσθη αὐτοπροσώπως ὁ κύριος Δημήτριος Μαυρογορδάτος ἔμπορος κάτοικος Ἰόππης γνωστός μοι καὶ ἄσχετος μετ' ἐμοῦ συγγενείας καὶ μετ' ἐμοῦ προσεκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Κουτσουρέλη ἵνα μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν τούτου καὶ συντάξω τὴν δημοσίαν διαθήκην του. Μεταβὰς λοιπὸν αὐθωρεὶ εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἰς θέσιν «Τάμπια» ἐνορίαν τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Κουτσουρέλη, ὑπηκόου Ἑλλήνος, δημότου Σύρου πρῶην προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰόππῃ, διαμένοντος ἐνταῦθα, γνωστοῦ μοι καὶ ἄσχετου πάσης μετ' ἐμοῦ καὶ τῶν προσυπογραφομένων μαρτύρων συγγενείας καὶ εὐρῶν αὐτῶν ἐκεῖ τὸν ἠρώτησα ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ κληθέντων ἕξ κατὰ νόμον ἐνηλίκων μαρτύρων, ὄντος τοῦ διαθέτου τυφλοῦ, κυρίων Μιχαὴλ Ἀβανία ἔμπορου, δημότου Ἀθηνῶν, Πέτρον Πετροχόγλου, δημότου Κυθηραίων ἔμπορομεσίτου, Χατζῆ Κωνσταντῆ Χαραλάμπου οἰνοπώλου, δημότου Σύρου, Ἀντωνίου Βλαντῆ, οἰνοπώλου, δημότου Κυθηραίων, Γεωργίου Κατσῆ, καφεπώλου, δημότου Σύρου καὶ Κωνσταντίνου Ἀργύρη Παντοπώλου, δημότου Σύρου, διαμενόντων ἐνταῦ-

θα πολιτῶν Ἑλλήνων, γνωστῶν μοι ἀσχέτων συγγενείας μετ' ἐμοῦ καὶ τοῦ διαθέτου καὶ μὴ ὑπαγομένων εἰς οὐδεμίαν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένην ἐξαίρεσιν, διατὶ μὲ προσεκάλεσεν, οὗτος δὲ ἀπήνησεν ὅτι θέλει νὰ συντάξῃ τὴν δημοσίαν διαθήκην του, ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιώθην ὅτι ὁ διαθέτης ἔχει σώας τὰς φρένας καὶ ἐν καλῇ τοῦ σώματος καταστάσει διατελεῖ, ἀπομακρύνας πάντα ἄλλον ἐκ τοῦ δωματίου ἐνθα εὐρίσκειτο ὁ διαθέτης, ἐκτὸς τῶν μαρτύρων, ὥρμισα ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοὺς εἰρημένους ἔξ μαρτυρας, ὅτι θὰ φυλάξωσι μυστικὸν μέχρι τῆς ἀποβιώσεως τοῦ διαθέτου, ὅ,τι ἀκούσωσι παρ' αὐτοῦ.

Τότε ὁ διαθέτης ἐξέθεσεν ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τῶν μαρτύρων τὴν τελευταίαν του θέλησιν καταχωρήσας ἀκριβῶς τὰς λέξεις αὐτοῦ ὡς ἔπεται :

«Ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος Κωνσταντῖνος Κουτσουρέλης σώας καὶ ὑγίης ἔχων τὰς φρένας καὶ ἐν καλῇ καταστάσει τοῦ σώματος διατελών, προσεκάλεσα εἰς τὴν οἰκίαν μου, διὰ τοῦ γνωστοῦ μου κυρίου Δημητρίου Μαυρογορδάτου τὸν ἐνταῦθα διευθύνοντα τὸ ἐν Ἰόππῃ Ὑποπροξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Ὑποπροξένου, Κύριον Νικόλαον Μελέτιον καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ συντάξῃ τὴν δημοσίαν διαθήκην μου ἐνώπιον ἔξ μαρτύρων, ἐπειδὴ εἶμαι τυφλός, ὅθεν ἀφοῦ πρῶτον αἰτήσω παρὰ θεοῦ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ τὴν συγχώρησιν παρὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου καὶ φίλων, συγχωρήσω δὲ καγὼ ἔξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας πάντας, ἐντέλλομαι περὶ τῆς χρηματικῆς μου περιουσίας ὡς ἔπεται :

Πρῶτον.—Ἐκ τῆς χρηματικῆς μου περιουσίας τῆς εὐρεθησομένης μετὰ τὸν θάνατόν μου εἴτε εἰς μετρητὰ εἴτε ὡς συναλλάγματα, ἀφίνω λίρας ὀθωμανικὰς χιλίας (ἀριθμ. 1,000) πρὸς ἴδρυσιν ἑνὸς Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἀρρένων ἢ θηλέων, κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ τόπου, εἰς Αἴνον τῆς Θράκης ὅπου ἐγεννήθην καὶ κατὰ πρῶτον εἶδον τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο θέλουν ἐκπαιδεύεσθαι τὴν ἑλληνικὴν γνῶσσαν δωρεὰν πάντες οἱ πτωχοὶ καὶ ἄποροι νέοι ἢ νέαι τῆς πατρίδος μου Αἴνου, μὴ ἀποκλειομένων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἢ Ἑλληνίδων ἄλλων μερῶν, καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις καὶ οἱ πόροι τοῦ Σχολείου θέλουσι τὸ ἐπιτρέπει. Ὁ ἐκτελεστής τῆς παρουσίας διαθήκης μου θέλει φροντίσει μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰ συνεννοηθῇ ἀπ' εὐθείας μετὰ προυχόντων τιμίων, εὐπολότητων, εὐσυνειδήτων καὶ εὐκαταστάτων συμπολιτῶν μου Αἰνιτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων, εἰς τὴν σύστασιν, ἴδρυσιν καὶ καλὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ τούτου Καταστήματος.

Δεύτερον.—Ἀφίνω παραγγελίαν εἰς τοὺς δύο μου ἀδελφοὺς Γρηγόριον καὶ Ἰωάννην ἂν καὶ οὗτοι διανύσωσι τὸν βίον των ἄγαμοι ὡς ἐγώ, ν' ἀφίσωσι καὶ οὗτοι εἰς τὸ μνησθέν σχολεῖον ἐν Αἴνῳ τὴν χρηματικὴν περιουσίαν, τὴν ὁποῖαν ἐγκαταλείπω εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐπαύξησιν τῶν προσόδων τοῦ ρηθέντος κοινωφελοῦς Καταστήματος.

Τρίτον.—Παρακαλῶ τοὺς κατὰ καιροὺς ἐφόρους ἢ διευθυντὰς τῆς ἀνιδροθησομένης Σχολῆς νὰ ἐκτελῶσι κατ' ἔτος ἐπίσημον μνημόσυνον κατὰ τὴν εἰκοστὴν πρώτην Μαΐου, ἔτος Ἑλληνικόν, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς μου.

Τέταρτον.—Μετὰ τὸν θάνατόν μου ἐντέλλομαι νὰ πληρωθῶσι ἐκ τῆς περιουσίας μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου Μαρίαν Μπέτεβη Μπερεκεὲ οἱ μισθοὶ τῆς ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1869 ἡμέραν καθ' ἣν ἔλαβον αὐτὴν ἐν Βηρυτῶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου μου πρὸς λίρας ὀθωμανικὰς δώδεκα (ἀριθμ. 12) κατ' ἔτος, διότι ὀβολὸν δὲν ἐπλήρωσα εἰς αὐτὴν ἐκ τῶν μισθῶν τῆς καὶ πρὸς ἣν κατ' ἔτος χορηγῶ ὁμολογὸν τῶν πρὸς αὐτὴν χρεωστουμένων μισθῶν τῆς. Ἐπομένως δὲ ἂν αὕτη μένη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τοῦ θανάτου μου καὶ μὲ ὑπερετεῖ πιστῶς, διατάττω νὰ πληρωθῶσιν εἰς αὐτὴν ἐκτὸς τῶν μισθῶν τῆς καὶ λίραι ὀθωμανικαὶ διακόσμιαι πεντήκοντα (ἀριθμ. 250) δι' ὅσας κατέβαλε πρὸς ἐμὲ προσπαθείας καὶ καλὰς περιποιήσεις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑπηρεσίας τῆς, ὅσα δὲ φορέματα ἢ τιμαλφῆ καὶ πολύτιμα πράγματα τὴν ἔχω καμωμένα, ταῦτα εἶναι πάντα τελεία ἰδιοκτησία τῆς καὶ θέλει τὰ λάβῃ-μαζὶ τῆς, εἰς οὐδένα τῶν κληρονόμων μου, οὔτε εἰς τὸν ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης ἐπιτρέπω νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ παραμικρὸν παρ' αὐτῆς.

Πέμπτον.—Μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰ μετρηθῶσιν ἐκ τῆς χρηματικῆς περιουσίας μου εἰς τὸν ἕλληνα Σκευοφύλακα τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς Ἱεροσόλυμα, λίραι ὀθωμανικὰς πέντηκοντα (ἀριθμ. 50) πρὸς παντοτεινὸν μνημόσυνον τῆς ψυχῆς μου γινόμενον ἐν τῷ Θείῳ Ναῷ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου.

Ἑκτον.—Ἐκ τῆς χρηματικῆς περιουσίας μου νὰ κατασκευασθῇ μία μεγάλη ἀργυρᾶ πολυκάνδυλος ἀξίας πενήκοντα ὀθωμανικῶν λιρῶν (ἀριθμ. 50) ἵνα χαραχθῇ ἐπ' αὐτῆς τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμόν μου καὶ προσαρτισθῇ ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Ὁρθοδόξου Ναοῦ, τοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως Ἰόππης κειμένου, καὶ παρὰ τῷ Κοιμητηρίῳ τῶν Ὁρθοδόξων, πρὸς παντοτεινὸν μνημόσυνον τῆς ψυχῆς μου καθ' ὅλας τὰς θρησκευτικὰς ἱεροπραξίας τὰς ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ τελουμένας.

Ἑβδομον.—Νὰ διανεμηθῶσιν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν μου ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς περιουσίας μου χρήματα πενήκοντα λίραι ὀθωμανικαὶ (ἀρ. 50) εἰς τοὺς ἐν Ἰόππῃ πτωχοὺς.

Ὀγδοον.—Τὴν συλλογὴν ὄλων τῶν βιβλίων μου ἀφιερώνω εἰς τὴν ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν μου ἰδρυθησομένην Ἑλληνικὴν Σχολήν.

Ἐνατον.—Ἀφοῦ πληρωθῶσιν ὅλα τὰ ἄνω χρηματικὰ ποσά, ὡς ἐν-

τέλλομαι εἰς τὴν παροῦσαν διαθήκην μου, καὶ ἀφοῦ πληρωθῶσιν τὰ ἔξοδα ἰατρῶν, φαρμάκων, κηδείας, μνημοσύνων μου καὶ ἀνεγέρσεως καὶ οἰκοδομῆς τάφου μου, καὶ λοιπὰ ὅσα ἢ ἀνάγκη ὀπαιτήση, τὸ μένον καθαρὸν ποσὸν ἐκ τῆς χρηματικῆς μου περιουσίας θέλει γίνεαι εἰς τρία ἴσα μερίδια. Καὶ τὰ μὲν δύο μερίδια θέλει λάβει ὁ ἐν Βηρυττῶ διαμένων ἀδελφός μου Ἰωάννης. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν μου, οὐδένα ἕτερον συγγενῆ ἢ νόμιμον κληρονόμον μου ἔχω.

Δέκατον.—Τὰ φορέματά μου καὶ τὰ ἐπιπλα τῆς οἰκίας μου ἀφίνω εἰς τὸν ἀδελφόν μου Γρηγόριον.

Ἐνδέκατον.—Ἐκτὸς τῆς ὑπηρετίας μου Μαρίας, εἰς οὐδένα ἄλλον ἐνταῦθα οὔτε ἀλλαχού ὀφείλω ὀβολόν.

Δωδέκατον.—Διὰ τῆς παρουσίας διαθήκης μου ἀκυρῶ ὄλας τὰς προλαβούσας διαθήκας μου, ἂν τυχὸν εὐρεθῶσι τοιαῦται μεταξὺ τῶν ἐγγράφων μου.

Δέκατον τρίτον.—Διορίζω ἐκτελεστὴν τῆς παρουσίας διαθήκης μου τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱατρὸν κ. Χαράλαμπον Μαζαράκη, τὸν ὁποῖον παρακαλῶ ἐν βάρει συνειδότος νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα τὴν παροῦσαν διαθήκην μου, χωρὶς νὰ χαρισθῆ εἰς τὸν μὲν ἢ εἰς τὸν δέ».

Μετὰ ταῦτα ὑπενθύμησα εἰς τὸν διαθέτην ἐὰν ἀφίνη ἐλεημοσύνας εἰς κοινωφελῆ καὶ φιλανθρωπικά καταστήματα καὶ ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς :

Ἀφίνω προσέτι μετὰ τὸν θάνατόν μου ἐκ τῆς χρηματικῆς μου περιουσίας εἰς μὲν τὸ Πτωχοκομεῖον Ἀθηνῶν δραχμὰς χιλίας (ἀριθ. 1000). Εἰς τὸν «περὶ διαδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογον τῶν Ἀθηνῶν» δραχμὰς χιλίας (ἀριθμ. 1.000). Εἰς τὸ Ὄρφανοτροφεῖον Ἀθηνῶν δραχμὰς χιλίας (ἀριθμ. 1.000) καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἑτέρας δραχμὰς χιλίας (ἀριθμ. 1.000)».

Ἐπειτα ἠρώτησα τὸν διαθέτην ἐὰν ἔχη νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὰς ἀνωτέρω διατάξεις καὶ ἀπήντησεν :

— «Οὐδὲν ἄλλο ἔχω νὰ προσθέσω».

Πρὸς πίστωσιν ὅθεν συνετάχθη ἡ παροῦσα διαθήκη, ἥτις ἀναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως καὶ εὐκρινῶς ἐνώπιον τοῦ διαθέτου καὶ τῶν μαρτύρων καὶ παρ' ἐνὸς ἐκάστου ἰδίᾳ ἀναγνωσθεῖσα καὶ παρατηρηθεῖσα καὶ ἀφοῦ ὡμολόγησεν ὁ διαθέτης ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τῶν μαρτύρων ὅτι ἐγγράφη ἢ θέλῃσις του ἀπαραλλάκτως ὡς τὴν ἐξέθεσεν, ὑπεγράφη παρὰ πάντων τοῦ τε διαθέτου καὶ τῶν μαρτύρων καὶ ἐμοῦ τοῦ διευθύνοντος τὸ Ὑποπροξενεῖον.

Ὁ διαθέτης

(ὑπογρ) Κ. Κουτσουρέλης

Οἱ μάρτυρες

(ὑπογρ.) *Μιχαήλ Ἀβανίας*» *Πέτρος Ν. Πετροχόγλου*» *Χατζῆ Κωνσταντῆς Χαραλάμπους*» *Ἀντώνιος Βλαντῆς*» *Γεώργιος Δ. Κατσῆς*» *Κ. Ἀργύρης*

Ὁ διευθύνων τὸ Ὑποπροξενεῖον

(ὑπογρ.) *Ν. Μελετίου*

Ἐν Ἰόππῃ τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1879

Ἐλήφθη τὸ νόμιμον τέλος

ἀριθμ. διπλοτύπου 167

*
**

Παραλλήλως πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως Αἴνου, ἐβάδιζε καὶ ἡ φιλανθρωπία. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΧΙΧ αἰῶνος ἴσως καὶ ἐνωρίτερον, ἡ Κοινότης Αἴνου συνετήρει νοσοκομεῖον ἐκ 14 δωματίων, κείμενον ἔξω τῆς πόλεως, εἰς γραφικὴν θέσιν ἐπὶ ὑψώματός τινος παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, μεθ' ὅλων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, ἦτοι: ἐκκλησίας, κήπου κτλ. Ἐκ τῶν 14 τούτων δωματίων, πρὸ ἐξηκονταετίας περίπου μόνις τὰ ἡμίση διετηροῦντο ἐν καλῇ καταστάσει, εἰς αὐτὰ δὲ ἐνοσηλεύοντο διάφοροι ἀσθενεῖς, περιεθάλποντο πολλοὶ γέροντες ἀνέστιοι κτλ.

Τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο κατάστημα ἔκειτο εἰς τὸ μέσον τριῶν εὐρυτάτων κυκλικῶν περιβόλων καθὼς καὶ ὁ ναὸς αὐτοῦ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Οὐδεμίαν ἔχομεν πληροφορίαν περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Καταστήματος τούτου, καθὼς καὶ ποῖοι ἰατροὶ εἰργάσθησαν εἰς αὐτό.

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ, εἶναι ὅτι ἡ ἐφορεία τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως, ἣτις εἶχε καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Νοσοκομείου καὶ τοῦ ναοῦ, ἐπέτρεψε νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τοῦ 1868 ὁ περιβόλος αὐτοῦ ὡς νεκροταφεῖον τῶν εἰς τὸ ἄνω τμήμα τῆς πόλεως κειμένων συνοικιῶν. Τὰς ἐκ τοῦ Νεκροταφείου δὲ μικρὰς προσόδους καθὼς καὶ τὰς ἐκ τῆς κατ' ἔτος τελουμένης πανηγύρεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διέθετε πρὸς ὄφελος τῶν Σχολείων ¹⁾.

1) Β. Μυστακίδου, Ἡ Αἴνος ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἐβδομάς», 1885, ἀριθμ. 52 σελ. 86 καὶ ἐξῆς, καὶ 1886, ἀριθμ. 112, σελ. 186.

*
**

Ἡ ὡς ἄνω περὶ τῶν Σχολῶν τῆς Αἴνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας πραγματεία εὐρίσκετο περὶ τὸ τέλος τῆς ἐκτύπώσεώς της, ὅτε ἐπληροφορήθημεν παρὰ τοῦ Ἀξιοτίμου φίλου κ. Μιλτιάδου Σταμούλη, ὅτι εἰς τὸ περιοδικὸν «Νέα Σιών» 1) τῶν Ἱεροσολύμων ἐδημοσιεύθη ἔκτενης πραγματεία τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χ. Μαυρίδου 2) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικαὶ σημειώσεις. Ἰδρυσις τῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν καὶ οἱ διευθύναντες ταύτας», καὶ ὅτι ἀρκεταὶ σελίδες αὐτῆς πραγματεύονται περὶ τῆς ἐθνικῆς δράσεως τοῦ Κωνσταντίνου Κουτσορέλλη, ὡς Ὑποπροξένου καὶ ἔπειτα Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰόππῃ.

Ἐννοεῖται ὅθεν ἡ χαρὰ μας διὰ τὴν πολύτιμον ταύτην πληροφορίαν περὶ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῶν Σχολείων τῆς πατρίδος μου Αἴνου περὶ τοῦ ὁποίου, ὡς λέγομεν ἀνωτέρω οὐδὲν ἐγνωρίζομεν μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1879 γενομένης δωρεᾶς του εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς Αἴνου.

Ἐκ τῆς πραγματείας λοιπὸν ταύτης, παραλαμβάνομεν τὸ κατωτέρω «Περὶ Κουτσορέλλη» κεφάλαιον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΕΛΛΗΣ

«Διάδοχος τοῦ Δημητρίου Μαργαρίτη»), ὑπῆρξεν ὁ πολὺς Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος καὶ κατόπιν Προξένος ἐν Ἰόππῃ *Κωνσταντίνος Κουτσορέλλης*. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης τὸ 1809, ἀγνωστον δὲ ποῦ ἐσπούδασε. Πάντως τὰ πρῶτα του γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, τὰ δὲ γυμνασιακὰ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦ θανάτου του ἐπεσκέπετο ὁσάκις τοῦ παρείχτο εὐκαιρία ταξειδίου ἢ ἄδεια ἀπουσίας.

»Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰσῆλθεν ἑνωρὶς, κατὰ τὸ ἔτος 1835, ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῆς ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν τοῦ Ἀριστείου τοῦ Ἀγῶνος, ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι θὰ προσέφερε πάντως τὴν συμβολὴν του εἰς τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα τῆς Μητρὸς Πατρίδος.

»Ὁ Κ. Κουτσορέλλης ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου 1848 ἔκθεσιν τοῦ ἐν Ἰόππῃ Ὑποπροξένου Γ. Καραγιαννοπούλου⁴⁾, ὡς ἐργαζόμενος

1) Ἔτος XXXII, 1940.

2) Διευθύνοντας τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις Γεν. Προξενεῖον, ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι τοῦ 1940 κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα.

3) Οὗτος διετέλεσε Ὑποπρόξενος ἐν Ἰόππῃ ἀπὸ τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1850 μέχρι 25 Ἀπριλίου 1854.

4) Ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1848 μέχρι 15 Ἀπριλίου 1849.

ἐν τῷ Γενικῷ Προξενεῖῳ τῆς Βηρυττοῦ. Τοῦ Δ. Μαργαρίτου μετατεθέντος ὡς Ὑποπροξένου ἐν Τριπόλει τῆς Συρίας, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Κουτσοερέλλης τὴν 25 Ἀπριλίου 1854 μὲ βαθμὸν Ὑποπροξένου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη λάβει ἐν Βηρυτῶ κατόπιν εὐδοκίμου ὑπηρεσίας ἐν τῷ ἐκεῖσε Προξενεῖῳ καὶ ὡς Γραμματεὺς, Διερμηνεὺς καὶ ὡς ἀναπληρωτῆς τοῦ Γεν. Προξένου διὰ Β. Διατάγματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1850.

»Ὁ Κουτσοερέλλης, σκεπάζει, διὰ τῆς μακρᾶς του ὑπηρεσίας ἐν Βηρυτῶ, Ἰόππῃ καὶ Ἱεροσολύμοις, μίαν ὀλόκληρον περίοδον τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καὶ δράσεως, ὡς Κράτους ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ. Ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1872 καὶ ἔτι πέραν, μέχρι τοῦ 1879, συνεχῶς δρᾷ ὡς Πρόξενος ἐν Παλαιστίνῃ γράφων, διαφωτίζων τὴν Κυβέρνησίν του, προστατεύων τοὺς ὑπηκόους, ἐπεκτείνων τὴν προστατευτικὴν του δρᾶσιν καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν καταδιωκωμένων χριστιανῶν, μὴ ὑπηκόων Ἑλλήνων καὶ Ἀραβοφώνων Ὁρθοδόξων Παλαιστίνης καὶ Συρίας, ὀδηγεῖ τοὺς ὁμίλους τῶν εἰς Ἰόππην ἀποβιβαζομένων Ἑλλήνων προσκυνητῶν ¹⁾ ἀπὸ Ἰόππης εἰς Ἱεροσόλυμα (80 χλμ.) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰορδάνην (35 χλμ.) ἐφιππος ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτῶν, διὰ μέσου τῆς επικινδύνου χώρας, ἐπιβάλλων τὴν θέλησιν, τῆς Κυβερνήσεώς του εἰς τὰς ἐπιτοπίους Ἀρχὰς παρὰ τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ θανάτου ἀπήλαυεν ἀμερίστον ἐκτιμίσεως καὶ σεβασμοῦ.

»Ὁ Κουτσοερέλλης παρουσιάζει μίαν εἰκόνα λεπτομερειακῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων τῆς περιφερείας εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθη, ὀφειλομένης εἰς τὰς πολλὰς φιλίας, τὰς ὁποίας διὰ τοῦ μακροῦ χρόνον ἐδημιούργησε μεταξὺ τῆς διευθυνούσης τάξεως τοῦ τόπου. Οὗτος διαφωτίζει ἡμᾶς ἐπὶ πολλῶν σημείων τοῦ τότε ἀγνώστου ἡμῖν ἄλλοθεν βίου μέχρι τοῦ 1879.

»Εἰς τὰς περιωθεύσας σημειώσεις του εὐρίσκομεν ἀναγεγραμμένα τὰ σύγχρονα γεγονότα, καὶ τὰ κατὰ τὴν πατριαρχικὴν κρίσιν τοῦ 1872. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι πλὴν τῆς λεπτομερειακῆς γνώσεως, διηύθυνε μετ' ἀξιεπαίνου δικαιοσύνης καὶ ἀυστηρότητος τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ὑποπροξενείου του καὶ τὰ τοῦ Προξενείου Ἱεροσαλήμ. Διεφώτιζε μάλιστα τὴν Κυβέρνησίν του καλλίτερον τοῦ ἐν Ἱεροσαλύμοις Γεν. Προξένου. Εὐρίσκομεν αὐτὸν ἀεικίνητον ἄλλοτε μὲν συνοδεύοντα «τοὺς εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου παραγενομένους ὑπηκόους τῆς Α. Μεγαλειότητος κατὰ

1) Ὁ Κουτσοερέλλης παρέχει ἡμῖν τοὺς κατωτέρω ἀριθμοὺς τῶν κατ' ἔτος ἐπισκεπτομένων τοὺς Ἁγίους Τόπους προσκυνητῶν. Οὕτω, κατὰ τὸ 1858 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερέβη τὰς 16.000 (7.000 ὀρθόδοξοι, 450 ἰωῶσοι, 100 ἔλληνες ὑπηκόοι, 6.000 ἀρμένιοι, 1500 δυτικαὶ καὶ λοιποὶ κόπται καὶ ἄλλοι). Τὸ δὲ 1860 ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν ἀνῆλθεν εἰς 10.000, ἐκ τῶν ὁποίων: 6.000 ὀρθόδοξοι. (Ἀπόθι, σελ. 253).

τε τὸν Ἰορδάνην καὶ τὰ λοιπὰ Ἱερὰ Καταγώγια, ὅπως προφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ φόβου, ληστείας καὶ λοιπὰς προσβολὰς τῶν καταμαινομένων Ἀράβων...» «Καταδαπανώμενος ἐξ ἰδίων πρὸς εὐπρόσωπον παράστασιν καὶ ἐπιβαρυνόμενος διὰ χρεῶν», ἄλλοτε δὲ «ὑποβαλλόμενος εἰς τὰς κακουχίας μακρῶν ταξειδίων χάριν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν» ὅπως ἡ τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Ρώτ, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἀσθενήσας ἠναγκάσθη χάριν τῆς παθούσης ὑγείας του νὰ ταξειδεύσῃ μέχρις Ἑλλάδος, ὁπόθεν καὶ πάλιν μὴ λησμονῶν τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ὑποπροξενείου του σπεύδει πρὶν ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν θέσιν του ἐν Ἰόππῃ, νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔνθα ἡ διευθύνουσα αὐτὸν Β. Πρεσβεία καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἤδρουν, ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν ὁποίων ἐξηρτῶντο πολλὰ ζητήματα τοῦ Ὑποπροξενείου του.

»Πλούσιος εἰς πᾶσαν ἔκφανσιν τῆς ὑπηρεσίας του καὶ ἀκούρατος ἐποικίλλε παμμερῶς αὐτήν. Πολιτικαὶ εἰδήσεις, ἐμπορικαὶ ἐκθέσεις, στατιστικαί, διαχειρίσις ὑποθέσεων ὑψηλῶν προσεκτικῆ καὶ δικαία, ἐνέργειαι ἐπιτυχεῖς παρὰ τῇ ἐπιτοπιῇ Κυβερνήσει, γράφονται ὑπὸ τοῦ Κουτσογγέλλη, καὶ διεξάγονται με φαινομενικὴν ἀπλότητα, ἔχουσαι ὁμως τὴν σφραγίδα μιᾶς βαθυτάτης γνώσεως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν πραγμάτων τοῦ τύπου καὶ ἀκριβοῦς ἐνημερότητος τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὅποιον ἔζη.

»Ὁ Κουτσογγέλλης ὑπῆρξε διαφωτιστικώτερος τοῦ προΐσταμένου του Θ. Ζένου ¹⁾, Προξένου ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ εὐτυχέστερος ἱστορικὸς ὡς πρὸς τὸν ἐπελθόντα σάλον ἐν τῇ Ἀγιοταφικῇ Ἀδελφότητι. Εἶναι ἐνημερώτερος καὶ διαφωτίζει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ ξενικὰς φιλίας τὴν Κυβέρνησίν του, ἡ ὁποία συνεπεία ἐνεργειῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κατόπιν αἰτήσεως τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ²⁾, ἀνακαλεῖ τὸν Γεν. Πρόξενον Θ. Ζένον, καὶ διορίζει ἀντ' αὐτοῦ τὸν Νικ. Ἀϊβατζίδην, διευθυντὴν τοῦ Ἐμπιστευτικοῦ Ἀρχείου τῆς Πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως, ὡς Πρόξενον ἐν Ἱεροσολύμοις (ἀπὸ Ἰανουαρίου 1873 μέχρι 4 Ὀκτωβρίου 1878).

»Χαρακτηριστικαὶ τῆς προθυμίας μάλιστα δὲ τῆς αὐτοθυσίας πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεώς του καὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ Κουτσογγέλλη εἶναι καὶ αἱ δύο περιοδεΐαι του εἰς τὰ περὶ χωρὰ τοῦ Χεβρῶνος κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας, μάλιστα δὲ εἰς τὰ περὶ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου χώρας, ἐν ἐποχῇ ἐπιμυθνωδεστάτη διὰ τὴν ζωὴν τῶν ξένων εἰς τὰ μέρη ἑκεῖνα, μετὰ τοῦ Βαυαροῦ καθηγητοῦ τοῦ

1) 19 Φεβρουαρίου 1872 μέχρι 3 Ἰανουαρίου 1873.

2) Ἐπιστολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀριθμ. 2.325 τῆς 9 Φεβρουαρίου 1873.

Πανεπιστημίου τοῦ Μονίχου δόκτωρος Ἰωάννου Ρουδόλφου Ρώτ κατὰ τὸ ἔτος 1858. Ὁ καθηγητὴς Ρώτ, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Βαυαρικῆς Κυβερνήσεως μετέβη εἰς Παλαιστίνην καὶ Συρίαν πρὸς ἐπιτοπίους ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς «ἀλουργικῆς βαφῆς». Παρακλήσει τῆς Βαυαρικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὸν Κουτσοεῤῥέλλη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7661 τῆς 2 Νοεμβρίου 1856 διαταγῆς τῆς. ὅπως παράσχη εἰς τὸν Βαυαρὸν Καθηγητὴν πᾶσαν τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν.

»Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι γνωστὴ ἦτο τοῦ Κουτσοεῤῥέλλη ἡ παμμερὴς γνῶσις, ἡ πεῖρα καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ τόπου τῆς χώρας καὶ τῶν προσώπων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας, μαλιστα δὲ ἐπὶ τῶν κυβερνῶντων τὴν χώραν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, καίτοι ὑφίστατο ἤδη ἐν Ἱεροσολύμοις Πρωσικὴ Προξενικὴ Ἀρχή, ἡ ὁποία ἰδύνατο νὰ παράσχη τὴν συνδρομὴν τῆς εἰς τὸν Ρώτ. Ἄνευ τοῦ Κουτσοεῤῥέλλη, δυσχερὴς, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ πρόβλεψιν θὰ ἀπέβαινε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ Καθηγητοῦ.

»Ἐπειδὴ ἔλαβον χώραν ἐσχάτως ἐπαναστατικαὶ ταραχαὶ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐξ ὧν ὑπέστησαν ἀρκετὰς κακώσεις οἱ χριστιανοὶ καὶ πολλοὶ ξένοι καὶ περιηγηταί, ἐξητήσαντο παρὰ τοῦ κ. Κουτσοεῤῥέλλη πρὸς ἀτομικὴν ἀσφάλειαν νὰ συνοδεύσῃ αὐτοπροσώπως τὸν καθηγητὴν Ρώτ». Πράγματι δὲ ὁ Κουτσοεῤῥέλλης συνώδευσε αὐτὸν καὶ εἰς τὰς δύο περιοδείας, ἐνεργήσας ἵνα συνοδευθῶσι ὑπὸ ὀπλισμένων κυβερνητικῶν ἰππέων, τὴν μὲν εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Βηθλεὲμ-Χεβρώνας, τὴν δὲ εἰς τὴν Συρίαν.

»Κατὰ τὴν εἰς Συρίαν περιοδείαν ὁ Κουτσοεῤῥέλλης προσεβλήθη ὑπὸ πυρετοῦ, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ Ρώτ ἐξ ἡλιάσεως μεθ' ὑψηλοῦ πυρετοῦ, συνειρία τοῦ ὁποίου ὑπέστη διατάραξιν τῶν φρενῶν. Μετὰ νοσηλείαν ὀλίγων ἡμερῶν ὁ δυστυχὴς καθηγητὴς ἀπέθανε¹⁾ καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν νεκροταφεῖον τῆς Χασκείας.

»Ἡ Βαυαρικὴ Κυβέρνησις διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ παράσημον τῶν Ἴπποτῶν Α' ταξέως τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ.

»Ἄλλ' ἡ ὑγεία τοῦ Κουτσοεῤῥέλλη ἐκ τῶν κακουχιῶν τῶν δύο τούτων περιοδειῶν ἐκλονίσθη σοβαρῶς καὶ ἴσως τότε διὰ πρώτην φορὰν ἐβλάβησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του.

»Ὁ Κουτσοεῤῥέλλης ἀπέθανε τὴν 6]18 Ὀκτωβρίου 1879 τυφλὸς ἐν τῇ ἐν Ἰόππῃ οἰκίᾳ του, ἡ ὁποία μέχρι πρὸ ἐτῶν ἐφέρετο εἰς τὸ στόμα τῶν

1) Διὰ διαθήκης του συντεταγμένης γερμανιστὶ ἐν τῷ Πρωσικῷ Προξενεῖῳ Ἱεροσολύμων, ὁ φιλέλληνας οὗτος καθηγητὴς, ἐκληροδότησε ἅπασαν τὴν ἐπιστημονικὴν του βιβλιοθήκην, ἀξίας τότε ἄνω τῶν 6000 φιοριγιῶν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον.

ὁμογενῶν τῆς Ἰόππης «τὸ σπῆτι τοῦ Κουτσουρέλλη», ἡ δὲ κηδεῖα του ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ τότε Προξένου τῆς Ἰόππης Γεωρασίμου Πανῶ καὶ ἐτάφη ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ δὲ ζῶντες τότε δύο ἀδελφοί του, Γρηγόριος καὶ Ἰωάννης ἀνίγειραν καλλιμάρμαρον μνημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀναγράφεται ὅτι: «Ἐγενήθη ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης τὸ 1809 καὶ ὅτι ἦτο ἀνὴρ ἄγαν ἀγαθὸς καὶ παρὰ πάντων τιμώμενος».

»Μέχρι διετίας, ὁ τάφος του ἐσώζετο, καθὼς γράφει ὁ κ. Μαυρίδης διευθύνων τὸ Προξενεῖον Ἱεροσολύμων, ἐν καλῇ σχετικῶς καταστάσει, ὑπάρχει ὅμως κίνδυνος νὰ καταστραφῇ καὶ νὰ κλαποῦν τὰ μάρμαρά του, ἐὰν δὲν ληφθῇ ἐγκαίρως φροντίς. Εὐτυχῶς λαβὼν γνῶσιν τοῦ πράγματος τούτου ὁ Γεν. Προξένος κ. Δημήτριος Ἰ. Παππᾶς, ἐφρόντισε περὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ καὶ μελετᾷ τὸ ζήτημα τῆς μετακομιδῆς τῶν λειψάνων του καὶ τοῦ τάφου του εἰς ἀσφαλέστερον μέρος.

»Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κουτσουρέλλη εὐρέθη εἰς τὰ κατάλοιπα αὐτοῦ ἡ Δημοσία Διαθήκη του, χαρακτηριστικῆ τῆς εὐσεβείας τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν διαθέσεών του καὶ αἰσθημάτων ἀπέναντι τῆς Πατρίδος του καὶ τῆς ἀγαθοεργίας των ὠφέλησε καὶ ὑπηρετήσε καὶ τοὺς πλησίον καὶ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἀνεδείχθη «Εὐεργέτης τοῦ Ἔθνους». ¹⁾

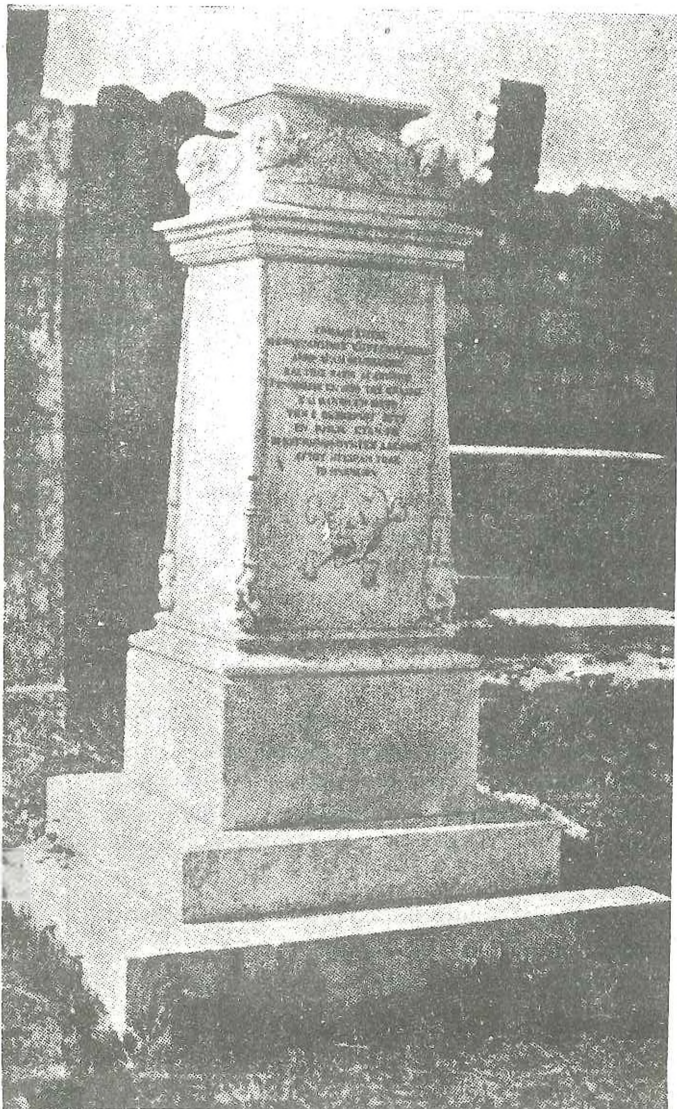
*
**

Καὶ ὁ κ. Κωνστ. Χ. Μαυρίδης εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀνατύπου τῆς μελέτης του καὶ εἰς σελ. 59—60 τελειώνει μὲ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ Κ. Κουτσουρέλλης κατεῖχεν ἕξωθεν τῆς Πύλης τοῦ Δαυὶδ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπέραντον γήπεδον τὸ ὁποῖον ἐπώλησεν ἀντι 24 λιρῶν ὀθωμανικῶν τὴν 20 Ἰουλίου 1859 εἰς τὸν Σαλεῦ Ἰλσάμι, ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νικηφόρου. Τὸ γήπεδον τοῦτο εἶναι τὸ Τρίγωνον, ὅπου ἤδρευεν ἡ Δημαρχία καὶ ὅπου ἐκτίσθησαν κατοπιν αἱ οἰκίαι τοῦ Ἁγίου Σεβαστείας Κυρίλλου καὶ ἄλλων».

»Ἡ σημερινὴ ἀξία γηπέδου καὶ οἰκιῶν ἀνέρχεται ὡς ἕγγιστα εἰς ἓν ἑκατομύριον Λιρῶν.

1) Ὁ κ. Μαυρίδης εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πραγματείας του, λέγει: «... μετὰ τοὺς πῖνακας, δίδομεν σημειώσεις τινὰς περὶ τῶν πρώτων ὑποπροξένων τῆς Ἰόππης μετὰ τῆς ἀτελοῦς εἰσέτι καὶ προχείρου σκιαγραφίας τοῦ πολλοῦ Ὑποπροξένου Κ. Κουτσουρέλλη, οὗ τὸ π λ ἦ ρ ε ς ἔ ρ γ ο ν ἐ π ι φ υ λ λ α σ σ ὀ μ ε θ α ἐ ν κ α ι ρ ῶ ν ἀ φ ἔ ρ ω μ ε ν εἰς φ ῶ ς». Τὸ εὐχόμεθα καὶ τὸ ἐλπίζομεν, ἡμεῖς δὲ οἱ Αἰνῖται ἰδιαιτέρως, θὰ εὐγνωμονοῦμεν αὐτόν, διότι θὰ παρουσιάσῃ ὡς ἐν ἀναγλύφῳ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δράσιν ἐνὸς πατριώτου μας, ὁ ὅποιος ἦτο ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἰόππῃ Τάφος
τοῦ Προξένου Κωνσταντίνου Κουτσουρέλλη.
(Ἐκ τῶν «Ἱστορικῶν Σημειώσεων» τοῦ Κ. Χ. Μαυρίδου)

*
* *

»Τελευτώντες ἀναφέρομεν ὅτι ὁ Κουτσορέλλης ἡσχολήθη λεπτομερῶς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πατριαρχικῶν ζητημάτων, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς μετὰ τὸ Βουλγαρικὸν Σχῆσμα ἐγεροθείσης ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχικῆς κρίσεως. Ὡς αὐτόπτης δὲ μάρτυς τῶν γεγονότων εἶναι ἄξιος προσοχῆς. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Πρόξενον Θ. Ξένον ὁ Κουτσορέλλης ἀνέγραψεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκρήξεως τῆς κρίσεως μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου συνεχῶς καὶ διηγηματικῶς πᾶσας τὰς λεπτομερείας καὶ φάσεις τῶν ἐπισυμβάντων ἐν Παλαιστίνῃ σχετικῶν γεγονότων.

*
* *

»Ἐκ τῶν ὡς ἄνω παρατεθέντων ὀλίγων ἐκ τῶν πολλῶν καὶ κυριωτέρων γεγονότων καὶ θεμάτων, εἰς ἃ ἡσχολήθημεν, ὡς ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν Παλαιστίνην καὶ ταῦτα μικρᾶς μόνον χρονικῆς περιόδου τῆς μέχρι τοῦ 1872 θητείας τοῦ Προξένου Κωνσταντίνου Κουτσορέλλη, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἰδέαν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, τοῦ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1879!) ὀγκώδους καὶ υπερόχου ἔργου τοῦ ἀνδρός, τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ, τοῦ ἀκαταπονήτου αὐτοῦ, τῆς πρὸς τὸ καθήκον τυφλῆς προσηλώσεως αὐτοῦ καὶ ἐν γένει τῆς πολυσχιδοῦς καὶ πολυποικίλου ἐθνικῆς δράσεως αὐτοῦ ἐν Παλαιστίνῃ, δράσεως παμμερῶς καὶ πολυποικίλως ἐκδηλουμένης πάντοτε μετὰ ζωνρὰ χρώματα, ἢ ὅλη καὶ ἢ ἐπὶ μέρους ἀναγραφῆ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἔργον ἐπίπονον.

»Παραλείπομεν τὸ ἔργον του εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις τῆς προστασίας τῶν ὑπνηκῶν καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀρκούμενοι ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰνωτέρω μόνον, δεικνύοντα τὴν μεγάλην φυσιογνωμίαν αὐτοῦ, ἐκ τῶν πρώτων Προξενικῶν Ἐκπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐν Παλαιστίνῃ, Κωνσταντίνου Κουτσορέλλη, ὅστις οὐ μόνον εἰς τινα σημεῖα τῆς δράσεως αὐτοῦ καὶ σταδιοδρομίας δυσκόλως εὐρίσκει τὸν ἐφάμιλλον αὐτοῦ μεταξὺ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναμφιβόλως θὰ παραμείνῃ ὁ μοναδικὸς καὶ τολμηρὸς Πρόξενος—Καβαλλάρης τῶν βουνῶν τῆς Ἰουδαίας, τῆς Χεβρῶνος, τῆς Γαλιλαίας, τῶν ὀρέων τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου, τῆς αἱματοβαφοῦς κοιλάδος τοῦ Μπάμπούλ-Οὐάδ, τῶν πεδιάδων τοῦ Σάρωνος καὶ Ἰορδάνου, εἰς τὸ πέρασμα τοῦ ὁποίου ληστὰι καὶ μὴ, φελλάχοι καὶ βεδουῖνοι, ἰθαγενεῖς καὶ ξένοι ἔκλυπτον, προσκυνοῦντες μετὰ θαυμασμοῦ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ αὐτὸν καὶ τὴν Κρανόλευκον τῆς Πατρίδος Σημαίαν, τὴν ὁποίαν ἐκράτει ὑψηλά, ὑπερηφάνως καὶ μετ' ἐπιβολῆς».

ΑΧ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Διὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους συλλέγων ὕλην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ μακ. Ἀμασειᾶς *Ἀνθίμου Ἀλεξούδη*, ἰδίως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν, ὡς *ἀσφαλῆ γνώμονα τῆς ὁρογραφίας τῶν ἐπαρχιῶν*. Ἄλλ' ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτεῖται καὶ τελεία γνώσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἥς ἄνευ ὃ γράφων στερεῖται τοῦ ἀριαδνείου μίτου εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ μεσαίωτος βαδίζων.

Τούτου ἕνεκα ἐφορκίῳ δίκην τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκόπων τῆς πάλαι ποτέ διαλαμφάσης Ἡρακλείας ἐπελαβόμεν ἔργου κοπιώδους, τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ὡς συμβολῆς εἰς τὴν ἐκκλῆσ. ἱστορίαν τῆς Θράκης¹.

Ἡ Ἡράκλεια ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Θράκης πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ *μητρόπολις τῆς Εὐρώπης*, ὡς ὀνομάζετο ἡ διοίκησις αὐτῆ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως δὲν στερεῖται σπουδαιότητος ἡ πολιτικῆ ἅμα τε καὶ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορία αὐτῆς. *Ἡ Ἡράκλεια εἶναι ὁ πρωτόθρονος τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος*--ἔχει ἀπαστολικὴν τὴν σύστασιν--Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς εὐρω-

1) Αἱ πρῶται μὲν πηγαί εἰσιν ὁ «Συνέκδημος» τοῦ *Ἰεροκλέους*, οὗ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Parthey* (1866) ἔχομεν κριτικὴν πολλῶ βελτίω τὴν τοῦ *Birkhard* (Λειψία 1903) καὶ ἐν τῷ *Corpus historiae byzantinae, Le Synecdemos d'Hiéroclès* κτλ. Texte, introduction, commentaire et cartes par *Érn. Honigmann*, Bruxelles 1929 καὶ τοῦ *Γεωργίου Κυπρίου* ἡ «*Descriptio orbis Romani*» (ἔκδοσις *Gelzer* 1890), εἶτα τὰ διάφορα «*Τακτικά*», βοηθήματα δὲ αἱ «*Notitiae episcopatum*» τοῦ *Gerland, Gelzer, De Bosph. Petri* κ.ά. αἵτινες συμπληροῦσι τὸ γιγαντιαῖον ἔργον «*Oriens christianus*» τοῦ *L. Quidé*. Πρόσθετα καὶ *N. Bess. Beiträge zur kirchliche Geographie Griechenlands im Mittelalter und neueren Zeit ἐν Oriens Christianus* 1914, σ. 238-278, συστηματικὰ ἔργα γνωρίζω εὖς τοῦ *Wiltsh* κ.ά. *Handbuch der kirchlichen Geographie und Statistik* (Berlin 1846) καὶ τοῦ *S. Petri* αἱ «*Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclesiastique*» (Paris 1912).—2) Δυστυχῶς εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην μοι ἔλειπε καὶ ἡ βιβλιοθήκη μου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ ὅσῃ βιβλιοθήκας, πενιχρὰς ἄλλως εἰς τοιαῦτα βοηθήματα οὐσας, δὲν ἤθνηθην εὐχερῶς, ὅτε διασμένων εἰς πρόσκειον, νὰ χρησιμοποιήσω ἕνεκα τῆς ἀπιστεῦτως ελαττωματικῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας.

παΐκης ἀκτῆς, συνεστάθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἔστιά ἀφ' ἧς ἔμελλε διὰ τοῦ Βυζαντίου—τὸ Βυζάντιον ἦν τότε ἐπισκοπὴ τῆς Ἑρακλείας—να μεταλαμπαδευθῇ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον. Ἐπομένως κατὰ τὴν περιπετειώδη καὶ αἵματηρὰν περίοδον τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἐνταῦθα συνεκεντροῦτο πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ κίνησις, ἐνταῦθα συνετελεῖτο ἡ μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἐνεβολιάζετο ἡ ἀγριέλαιος εἰς καλλιέλαιον. Στίφη μαρτύρων τῆς νέας θρησκείας ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Θράκης μετεφέροντο δέσμοιοι ἐνταῦθα, ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὅπου ἀπηνεῖς διώκται τοῦ χριστιανισμοῦ, *Διοκλητιανοί, Μαξιμιανοὶ καὶ Δικίνιοι*, εἶχον στήσει τὸν θρόνον καὶ συνωμοτήσει νὰ πνίξωσιν εἰς τὸ αἶμα τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας¹⁾.

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑρακλείας ὑπῆρξαν οἱ πρώτοι ἀλείπται τῶν μαρτύρων, μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀτρομήτους ἥρωας καὶ σθεναροὶ ἰστάμενοι παραστάται πρὸ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. Ἦσαν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ βαρὺ καθήκον. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑρακλείας ἀπέδειξαν τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης, τοῦ κυρίου γνωρίσματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ μετὰ πάσης αὐταπαρνήσεως ἐξετέλουν τὴν εὐαγγελικὴν ἐπιταγὴν «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω ι', 11). Ὑπὸ τοιαύτης ἐξαιρετικῆς συνθήκας στερεμνίως ἐθεμελιώθη ἐν Ἑρακλείᾳ ἐπὶ τοῦ αἵματος τῶν καλλινίκων μαρτύρων *ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ*.

Εἰς τὸ ἔκπαυλον τοῦτο τῆς δημιουργίας μεγαλεῖον, ὅπου τὸ πᾶν διαγελάει καὶ τέρπει, εἰς τὰς ἐξαιρέτους τῆς φύσεως ταύτας καλλονάς, ὅπου ἡ ὕλομανοῦσα βλάστησις, ἡ ποικιλία τῶν ἀνθέων ἀρωματίζει τὸν αἰθέρα καὶ ἡ ἑλλησποντιαὸς αὖρα ζωογονεῖ τὸ πᾶν, ὅπου τέλος αἱ προποντιάδες περιχορεύουσι Νύμφαι, ἐνταῦθα διενοήθη τὸ πρῶτον νὰ στήσῃ τὸ λάβαρον τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἰδρῦσῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου ὁ πρῶτος ἐστεμμένος τοῦ Χριστοῦ προσήλυτος, ἀλλ' αἱ ὠραταὶ Βοσποριάδες ἐκέρδισαν αὐτὸν ἄρασαι τὸ κλοιὸν τῶν

1) Ἄγιω πῶδ στηριζόμενος ὁ κ. Γ. Κορνιδάρης γράφει ὅτι ἡ Ἀδριανούπολις ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἦν πρωτεύουσα τῆς Θράκης (Θρησκευτ. καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α', σ. 306). Ἐν τῇ Χώρα εὐρέθη τιμητικὴ ἐπιγραφή ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Βλ. Corpus Inscript. graec. Boeck II. σ. 60, καὶ ἐν Περιστάσει «ἐπὶ τῶν δεσποτῶν ἡμῶν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ Σεβαστῶν» κτλ. Δρακόπου «Θρακικά» σ. 87.

συμπληγάδων πετρῶν. Οἱ οἰωνοὶ ἀπεδείχθησαν αἴσιοι, καὶ αὐτὴ ἡ θεία πρόνοια ἀπέστειλεν κατὰ τὴν παράδοσιν ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα σχεδιάσῃ τὰ ὄρια τῆς περιπύστου Ἑπταλόφου, τῆς ἐπικληθείσης Θεουπόλεως, διότι ὄντως ἐνταῦθα ἔμελλε νὰ συντελεσθῇ τὸ θαῦμα τῆς *θρησκευτικῆς ἀναδημιουργίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου.*

Πόσον βαθείας εἶχεν ἀπλώσει τὰς ρίζας ἐν Ἡρακλείᾳ τὸ καλλιπρεμνον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εὐσκιόφυλλον δένδρον μαρτυροῦσιν οἱ μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ τὰ μνημεῖα τῆς πρωτοχριστιανικῆς τέχνης, αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ἀγαλματώδεις εἰκόνες¹, καὶ δὴ τὰ πολυπληθῆ ἁγιάσματα², περὶ ἃ οἱ πρῶτοι ἀνηγέρθησαν χριστιανικοὶ κατακομβώδεις ναοί. Οὐδεμία ἄλλη ἐπαρχία τοσαύτην παρουσιάζει πληθὺν ἁγιασμάτων! Ἐντεῦθεν ἀνέβλυζε τὸ ὕδωρ τῶν ζῶν, τὸ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον, τὸ ὕδωρ τὸ καθαῖρον τὰς ἀμαρτάδας τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποσμηχόν τὸν ρύπον τῆς εἰδωλολατρείας, τὸ ὕδωρ τὸ ἰώμενον *πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν* τοῖς μετὰ πίστεως ἀδιακρίτου προσιούσιν. Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, μικροὶ τε μεγάλοι, συνέρρεον εἰς τὸ ἁγίασμα τῆς ἁγίας *Γλυκερίας* τῆς θαυματουργοῦ πολιούχου τῆς Ἡρακλείας, ὅπου ἤκουον:

«πιστῶς προσέρχον πᾶς τις ἀγνῆ καρδίᾳ
καὶ ἠἄτιον εὖροις τοῦ ποθουμένου λύσει»
ὡς γάρ κρήνη τις βλύζουσα ζωῆς ρεῖθρα,
οὕτω πρόκειται πᾶσιν αὐτῆς ἡ χάρις».

Αἱ κολυμβήθραι αὗται τοῦ *Σιλωὰμ* ἦσαν πυκναὶ ἐνταῦθα, διότι ἦσαν προωρισμέναι νὰ εἰσδέξωνται τὰς ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας ἀκολουθούσας τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν τῆς ἀρχαιότητος λεωφόρον, ἔχουσαν σπουδαῖον ἐν Ἡρακλείᾳ σταθμόν, ἣτις μέχρι τοῦδε διασώζει ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν κλησιν *Ἐγνατία ὁδός. Ἀνεξηρεῦνητοι ὄντως τοῦ θεοῦ αἱ βουλαὶ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!* Οἱ στρατιῶται οὗτοι, αἱ φοβεραὶ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας δυνάμεις, ἐξώρμουν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν πρὸς ἐξόντωνσιν τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ παραδόξως συνέβαινε τὸναντίον. μόλις τὸ καταυγάζον τὰς διανοίας ἠτένιζον φῶς ἔπιπτον πρηνεῖς, ὡς ὁ ἐκατόνταρχος *Λογγίνος*, καὶ προσεκύνουν τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν ἐδίδων. *εἰς χριστιανὸς ἐμαρτύρει καὶ χιλιάδες ἐπίστευον!* Ἡ ἁγία *Γλυκερία*, τὸ ἀκροθίνιον

1) Βλέπ. τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἢ Θρακὸς ἱππέως, τὴν Παναγίαν Μυριοφύτου κ.ἄ. — 2) Ἴδιὰ τὰ ἀρχαῖα ἁγιάσματα Πανίδου, Κομβάου καὶ Σαφρᾶ ἢ Ζεφυρίου.

τῶν μαρτύρων τῆς Ἡρακλείας, ζῶσα ἐξεδάρη τὴν κεφαλὴν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, «*ἐνθα ἐπιστασία, κατὰ τὸν βίον, ἀγγέλου λυθεῖσα τῶν δεσμῶν καὶ ἔγισθη εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν τε δεσμοφύλακα Λαοδίκιον ἐξέπληξεν, ὅς ὁμολογῆσας τὸν Χριστὸν ἐτμήθη τὴν κεφαλὴν . . .*».

Ὁ παλαιὸς κόσμος ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὸν νέον.

Ἡ πολυθεΐα εἶχε καταργήσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς θεότητος, καὶ οὐ μόνον *ἐθεοποίησαν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα*, ἀλλ' ἐσχάτως ἐθεοποίησαν καὶ πάντας τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ὡσεὶ ἡ ἰσχύς ἦν τὸ μόνον προσὸν τῆς θεότητος, ἐπομένως τὰ πάντα ἐξεφυλλίσθησαν. Τὰ διαυγῆ τῆς Κασταλίας ὕδατα δὲν εἶχον πλέον τὴν καθαρτικὴν δύναμιν, ὁ *Φοῖβος* δὲν εἶχε πλέον «*παγὰ*» λαλέουσαν». Νέον ὕδωρ ἀνεδίδου ἢ γῆ ἐκ τῶν ἑαυτῆς λαγόνων, τὸ ὕδωρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴν ἐκόσμουσαν αἱ νεοπαγεῖς χριστιανικαὶ κοινότητες. Δὲν ἔσωσε τὸν *Διόνυσον* οὔτε ὁ πομπώδης τίτλος «*ἑθμιστος θεός*», ὃν ἀπέδωκαν αὐτῷ εὐγνωμόνως οἱ Ἑρᾶκες, οὔτε ἡ πρὸς τὸν *Ἥλιον* συνταύτισις αὐτοῦ. ἐπέστη ὁ χρόνος, ἵνα ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς τῆς χριστιανωσύνης. Ἡ κατ' ἐξοχὴν «*ἀμπελόφυτος*» τοῦ *Ὀμήρου*¹ Ἑράκη ὠνόμασε καὶ «*Ἐλευθέριον*» τὸν πατέρα τῆς ἀμπέλου, ὡς ἐλευθεροῦντα τὸν οἴνοπότην ἐκ τῶν θλίψεων τοῦ βίου. ἀλλ' ὁ παντοδύναμος θεὸς οὗτος τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς χαρᾶς, οὐ χάριν καὶ ἐνιαύσιοι ἀγῶνες, «*τὰ Διονύσια*», ἐν Ἀβδήροις², δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ καταστήσῃ διαρκῆ τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν, ἀλλὰ προσέφερε ἄλλο πολῦτιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δῶρον. Τὸ ἐν ταῖς ἀρχαίαις θυσίαις ἀφθόνως ῥέον αἶμα, ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀνάμακτον τῆς θείας εὐχαριστίας θυσίαν διὰ τοῦ οἴνου, ὅστις εἶναι τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἐκχυθὲν αἶμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς στιγμιαίας εὐτυχίας τῆς μέθης, διὰ τῆς μεταλήψεως αὐτοῦ αἰσθανόμεθα ἀληθῆ παρηγορίαν καὶ οὐράνιον εὐτυχίαν.

Ὁ «*Κύριος ἤρωος*», ὁ περιώνυμος Ἑρᾶξ ἱππεύς, ὁ θεοποιηθεὶς ἐν Ἑράκῃ, ἀνέμενε τὸν ἐν Ἡρακλείᾳ ἐνθρονισθέντα *τροπαιοφόρον*, ἵνα παραδώσῃ τὰ ὄπλα. Ὁ ἅγιος *Γεώργιος*, ὁ ἀσπροκαβαλλάρης Ἡρακλειανός, γίνεται πλέον ὁ ἐφέστιος θεὸς τῶν Ἑρᾶκων. Οὐδαμοῦ συναντῶμεν τόσους ναοὺς, τόσας πανηγύρεις, τόσας παραδόσεις περὶ αὐτοῦ, ὅσας ἐν Ἑράκῃ καὶ δὴ τῇ ἀνατολικῇ Ὁ «*Κύριος*» *Ζεὺς*, ὁ «*Κύριος*» *Ἀπόλλων*, ὁ «*Κύριος*» *Διόνυσος* δὲν ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἀκονε-

1) Ὁδύσσ. ι, 195 ἐ. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ Ἑράκη ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Νύμφης Ἑράκης. Αὕτη ἐκ τοῦ Διός (ἀρ-δι ἀλβανιστῆ, ἢ ἀμπελος) ἐγέννησε τὸν Βίθυον (bi-tin Σουμεριστικὰ κατὰ τὸν φίλον Ἰ. Θωμόπουλον ὁ οἶνος).—2) Σακελλ. σ. 178.

μηθείσης αὐτοῖς ἐν Θράκῃ τοιαύτης ἐπωνυμίας, οὔτε διὰ τοῦ ἵππου, οὔτε διὰ τοῦ ἀνεβίβασεν αὐτοῦς ἡ θρακικὴ εὐσέβεια (ἴσως μόνον διὰ τὴν προλάβωσι τὴν φύγωσιν). ὁ λαὸς δὲν ἠσθάνετο πλέον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. ἡ γῆ ἐξηράνθη ἐκ τῆς ἀνομβρίας «ἀπέσβετο καὶ καλὸν ἔδωκε». Ἐπλησίαζε πλέον ὁ **Κύριος βασιλεὺς τῶν δυνάμεων**, «ὡς πρόκειται διὰ τὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν». εἰς αὐτὸν ἔπρεπε νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα τῆς θεότητος καὶ τῆς κυριότητος. Ὁ «**Κύριος**» **Ἥλιος-Ἀπόλλων** «οὐκ εἶχε καλύβαν, οὐδὲ μάντιδα δάφνην», ἐθαμβώθη πρὸ τοῦ ἀνατέλλοντος **ἡλίου τῆς δικαιοσύνης** καὶ ἐξηφανίσθη «**χαμαὶ πέσε δαίδαλος ἀνδρῶν**» παραχωρήσας τοὺς λόφους καὶ τὰς σκοπιὰς εἰς τὸν ἀρματοδόρομον προφήτην τῆς Παλαιᾶς διαθήκης Ὁμοίως ἡ «**Κυρία**» **Ἥρα**, ἡ «**Κυρία**» **Ἄρτεμις** ὑποδέχονται τὴν Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ἄχραντον παρθένον, ἣτις ἐπιστοποίησε τὴν κυριολεξίαν τῶν ἐπιθέτων τούτων, ὧν τόσον ἀνίερος ἐγένετο παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις χρήσις. Αἱ «**Κυρία**» **Νύμφαι** ἐγκαταλείπουσι τὰ Νυμφαῖα, ὅτε ἐνεφανίσθη ἡ **ἀνύμφευτος νύμφη**¹, τὰ

«ἀγλαὰ δῶρα Καβείρων,

χορημοὺς τ' ἀροήτους νεκτὸς περὶ Βάκχου ἀνακτος,

Ἀἴμων ἢν τε ζαθέην, ἢ δ' εἰναλίην Σαμοθράκην»²,

καὶ τὰ σκοτεινὰ ἄντρα, ὅπου ἡ **Κυβέλη**, ἡ **μεγάλῃ μήτηρ**, ἡ **μήτηρ τῶν θεῶν**, ἀπεκάλυπτεν ἀπόρητα τοῖς ἀνθρώποις μυστήρια, ἐξαφανίζονται πρὸ τῆς φωτεινῆς βηθλεεμίτιδος φάτνης, καὶ ἡ ὄντως μήτηρ τοῦ θεοῦ ἀντικαθίστησι τὴν φρυγίαν θεάν.

Ἴδου ἐν ὀλίγοις πῶς προἰδεάζομεν τὴν ἐν Θράκῃ ἐπενεχθεῖσαν μεταβολὴν καὶ μεταμόρφωσιν διὰ συγκρητισμοῦ τῆς ἀρχαίας θρησκείας πρὸς τὴν νέαν, εἰς ἣν ἡ Θράκη ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα³. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ὄντως ἀξιοσημεῖωτον, ὡς προφοιβάζον καὶ προεικονίζον τὴν ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα νέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ σταδιοδρομίαν. Ὁ χριστιανισμὸς ὅμως, ὅσα δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλλῃ καὶ μετουσιώσῃ, ἀπέβαλεν ἐκ μέσου. Τοῦ **Ἐρφέως** ἡ μυστικοπαθῆς ποίησις καὶ ἡ συναρπάζουσα μουσική,

1) Περί Νυμφῶν λατρευομένων ἐν Θράκῃ. βλ. Μ. Ἀποστολίδην ἐν «Θρακικοῖς», τόμ. Ε', σ. 52.—2) Ἀργοναυτ. Ὀρφικά 27—29.—3) Ὁ γραμματικὸς Θεόγυωστος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ λέξις θρησκός δέον νὰ ὑπογράφηται «θρησκός». διὰ τοῦ ἡ γραφόμενον. ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ ἀνεκφώνητον γέγονε δὲ παρὰ Θράξι—θραϊσκός καὶ τροπὴ τοῦ α εἰς ἡ θρησκός καὶ μετὰ συναίρεσιν θρησκός» C r a m m e r Anecd. τόμ. Β', σ. 14, 31, ὅπερ ὁ Ζηκίδης ἐν τῷ Ὀρθογρ. λεξ. θεωρεῖ πλημμελές. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν β. Ἀλεξάνδρου 2 «Πολλὰ ταῖς Ἡδωνίσι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρησσοῖσι ὅμοια δρῶσιν (οἱ Μακεδόνες), ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεύειν ὄνομα τοῖς κατακόροις γενέσθαι καὶ περιέργοις ἱερουργίαις».

»ὅς θῆρας καὶ δένδρα καὶ ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ
φωρῇ χειρῶν κοίμησεν ἄρμονίῃ»,

κατ' ἐπίγραμμα εὔρεθὲν ἐν Βερόῃ, προώριστο νὰ συνεχισθῇ διὰ τῶν μουσολήπτων καὶ θεοεικέλων Ρωμανῶν τῶν μελωδῶν, ὡς καὶ διὰ τῶν Ριιδεστῆνων ψαλτῶν.

«Σίγησον, Ὁρφεῦ, ὄψον, Ἑρμῆ, τὴν λύραν».

Τὰ διονυσιακὰ ὄργια καὶ τοὺς ἀνηθικούς τῶν Μαινάδων ὄργια-
σμούς διαδέχονται αἱ σεμναὶ μυστηριακαὶ τελετουργίαι καὶ ἀγια-
στικαὶ ἱεροπραξίαι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν¹.

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως, ἤτοι θείας
προελεύσεως, αὐτογενής, αὐτούσιος καὶ αὐτάρκης πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀφο-
ρᾷ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζει τὸ τελειότερον σύστη-
μα μὴ ἐπιδεόμενον ἄλλου πρὸς τὸν προκείμενον σκοπόν. Ὁ Χριστὸς
τὸν μὲν μωσαϊκὸν νόμον συνεπλήρωσεν ἀποκηρύξας ἐκεῖνας τῶν τυ-
πικῶν διατάξεων, ὅσαι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν
πνεῦμα «τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας» κατὰ **Παῦλον**
(Ἐφεσ. 2,15), τὰ δὲ νόμιμα τῶν ἐθνικῶν ἠγγνόησε τελείως. Τάσιν τις
συμβιβαστικὴ ἀνεφάνη κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ κορυφαίῳ **Πέτρῳ**, ἀλλ'
εὗρεν ὀρθοῦμενον αὐτὸν τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν: «εἰ σύ, Ἰουδαῖος
ὑπάρχω, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαῖ-
ζειν»; (Γαλ 2,14). Ἀποδοκιμάζομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ μακ. **N. Πο-
λίτου** τοὺς λόγιους Ἑλληνας, οἵτινες «κατ' ἀρχὰς ἀνέτως ὑπεχώρησαν
εἰς τὸν ταυτισμὸν παντὸς ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τοὺς χριστιανικούς καὶ ἀνε-
κάλυπτον πλείστας ὁμοιότητάς τῶν σεβομένων ἀγίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους
θεοὺς ἢ ἡρώας»²). Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐγνώριζε τοιοῦτους συμβιβα-
σμούς προδιδόντας ἀδυναμίαν, ἐνῶ διὰ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν τὸ
ὀθνεῖον ἐπιστοποῖε περιφανέστερον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νέου θρησκευ-
ματος καὶ τὸ πρὸς ἀντίστασιν ἀνίσχυρον τῶν ψευδωνύμων θεῶν. Ὁ
ἀπολογητὴς **Τατιανὸς** δριμῦν ἔγραψε «Πρὸς Ἑλληνας λόγον», ἵνα ἀπο-

1) Βλ. C a c a u h o n u s, De rebus sacris et ecclesiasticis exercitationes XVI 1164, ὅστις συσχετίζει τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια πρὸς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀπο-
δεικνύει ὄρους, ἰδέας καὶ τελετὰς προερχομένας ἐξ ἐκείνων καὶ A. L o i s y, Les
mystères payens et le mystère chrétien, Paris 1930. G. A n r i c h, Das antike
Mysterienwesen in seinem Einfluss auf das Christentum, Göttingen 1894. Ἄλλα βλ.
παρὰ Π ο λ ί τ η ἐν τῇ κατωτ. πραγματείᾳ.—2) Περὶ τῆς τοπογραφικῆς σημα-
σίας τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀναγνώρισιν ἀρχαίων ἱερῶν, ἀνακοίνωσις
γενομένη εἰς τὸ . . . εἰς Ρώμην συνελθόν τρίτον διεθνὲς ἀρχαιολ. συνέδριον
1913) ἐν τόμ. Δ' Λαογρ., σ. 14.

δείξῃ αὐτοῖς ἐπὶ σοφίᾳ ἐναβρυνομένοις, ὅτι οὐδὲν κέκτηνται ἴδιον, ἀλλὰ τὰ πάντα παρὰ τῶν βαρβάρων παρέλαβον· «*ποῖον γὰρ ἐπιτήδευμα παρ' ἡμῖν τὴν σύστασιν οὐκ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐκτήσατο;*» διειπνεῖτο λέγων¹⁾. Τὸ αὐτὸ ὁμῶς ἠδύνατο ν' ἀντιστρέψῃ καὶ Κέλσος τις πρὸς χριστιανούς, ἔάν οὔτοι ἀνεπιφυλάκτως υἰοθετῶσι τὰ ξένα καὶ παρουσιάζωσιν αὐτὰ ὡς ἴδια.

Παρ' ὅλα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ τὸ δικαίωμα, ὅπερ κέκτηται ὁ θρησκευολόγος πρὸς καθορισμὸν τῶν στοιχείων ἐκάστης θρησκείας. Οὗτος δὲ ἀνακαλύπτει πολλὰ λείψανα ἐκ τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἅπερ λεληθότως παραμένουσιν εἰσέτι παρὰ τῷ λαῷ (καὶ ἔστω ὡς παράδειγμα ἡ συμπαθητικὴ μαγεία), ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἄπλετον τὸ φῶς τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ἄλλα διατηρηθέντα ὡς οὐκ ἀφάδοντα πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τοῦτο μάλιστα συμβαίνει διὰ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς γράφει ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς *Ἰουστίνος* «*Χριστιανὸς εὐρεθῆναι καὶ εὐχόμενος καὶ παμμάχως ἀγωνιζόμενος ὁμολογῶ, οὐχ ὅτι ἀλλότρια ἐστί τὰ Πλάτωνος δόγματα τοῦ Χριστοῦ*». πάντες παραλείπουσι τὰ κατωτέρω) «*ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι πάντῃ ὅμοια, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων, Στωϊκῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου λόγον τὸ συγγενὲς καλῶς ὁρῶν ἐφθέγγετο*»²⁾. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ *Πολίτης* δὲν ἀρνεῖται τελείως τὴν ὑπαρξιν ἑλλην. στοιχείων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ «*Ἡ δὲ καὶ μετὰ τέλειον ἐκχριστιανισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διατήρησις δοξασιῶν καὶ νομίμων τῆς ἀρχαίας θρησκείας δὲν προέρχεται βεβαίως ἐκ σκοπίμου συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας:.. ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τῆς βαθείας ἀποτυπώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ θρησκευτ. παραστάσεων, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἐνεκα τούτου ἔχομεν ἑποκαταστάσεις ἀγίων εἰς ἀρχαίας θεότητας...*»³⁾.

Οἱ ἀρχαῖοι Θραῖκες διακρίνονται οὐ μόνον διὰ τὴν ἔμμοнын εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐξελαττεύουν αὐτὰς δι' ὀργιαστικῶν θιάσων, οἵτινες διὰ διαφόρων τελετῶν παρίστων τὰ πάθη τοῦ *Διονύσου* καὶ ἄλλα παρόμοια. Λείψανον τούτων εἶναι τὰ *Ἀναστενάγια* τῆς σήμερον καὶ οἱ κλήδωνες, περὶ ὧν πολλὰ

1) Oratio ad Graecos, edidit J. C. Th. Otto, Jenae 1851, ἐν ἀρχῇ.—2) Ἄπολογία β' ὑπὲρ χριστιανῶν σ. 101 B, ἐκδ. Βενετίας. Ταῦτα περίπου φρονεῖ καὶ ὁ Ὡριγένης: «Ταῦτα λέλεκταί μοι οὐ προσφιλονεικοῦντι μὲν τοῖς καλῶς καὶ παρ' Ἕλλησι νενοημένοις, οὐδὲ κἀτηγοροῦντι τῶν ὕγιων δογμάτων, βουλομένῳ δὲ παραστήσαι, ὅτι καὶ τούτων ἔτι μείζονα καὶ θεϊότερα λέλεκται μὲν παρὰ τοῖς θεοῖς πατράσι, προφῆταις τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστόλοις τοῦ Ἰησοῦ». Κατὰ Κέλσου VII, Migne IA', 1492 B.—3) Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 21.

λὰ ἔχουσι γραφή¹. Αἱ ὀργιαστικαὶ αὐταὶ τελεταὶ ἔχουσι πάτρωνας ἀγίους τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι μεγάλη ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα συμβιβαστικὴ καὶ διαπλαστικὴ ἰκανότης τοῦ θρακικοῦ λαοῦ. ἵνα συμβιβάσῃ π. χ. τὰς περὶ τοῦ *Θρακὸς ἰσπέως* παραδόσεις πρὸς τὸν ἅγιον *Γεώργιον* ἐπενόησε τὸν θρῦλον τῆς δρακοντοκτονίας, μεταφέρων καὶ ὄλην τὴν ἀνεκδοτολογίαν πρὸς τὸν νέον ἥρωα. *Οὐδαμοῦ γῆς ἑλληνικῆς ἀνεμίχθη τοσοῦτον ὁ χριστιανισμὸς ἐν ταῖς συνηθείαις καὶ τῇ λαογραφίᾳ ὅσον ἐν Θράκῃ*², διὸ καὶ ἐγράψαμεν ἴδιον περὶ τῶν θρησκευτικῶν λαϊκῶν παραδόσεων κεφάλαιον.

*Ἡ θρησκεία κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι θεωρία πλέον, εἶναι πράξις, κτήμα τοῦ λαοῦ, ὅστις ζῆ καὶ κινεῖται ἐν αὐτῇ καὶ συνωδὰ ταύτῃ ἐνθιμίξει πᾶσαν βιωτικὴν ἐνέργειαν*³. Δὲν εἶναι μόνον ὠρισμένοι τάξεις ἐν Θράκῃ, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως εἴτε ἐξ ἀνατροφῆς παρουσιάζονται θρησκευόμεται, ὡς γενικῶς συμβαίνει, ὥστε ἡ θρησκεία νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλον ὠρισμένων ἀτόμων, οἱ δὲ λοιποὶ ἐνθυμοῦνται αὐτὴν, ὅταν πηγαίνωσι (καὶ ἂν πηγαίνωσι) εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι τὸ σύνολον. Αὐτὸ εἶναι τὸ πολῦτιμον συμπέρασμα, οὐ ἔνεκα οὐκ ὀλίγα ἐγ-

1) Περὶ τῆς περιέργου ταύτης ὀργιαστικῆς λατρείας ἀπὸ τοῦ Χ ο υ ρ μ ο υ ζ ι ἄ δ ο υ ἠσχολήθησαν πολλοὶ ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι μεταβάντες ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωρίον Κωστή τῆς Ἀγαθοπόλεως, ὅπου εἶναι τὸ κέντρον. Τελευταῖοι ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Ἀρχεῖφ τοῦ θρακικοῦ... θησαυροῦ, τόμ. Ε', 1938-1939, Ἀθῆναι, ὁ Κ ο υ ρ τ ῖ δ η ς, Τ' ἀναστενάρια.. ἡ διουσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην καὶ οἱ Β. Δ ε λ η γ ι ἄ ν η ς καὶ Δ. Π ε τ ρ ὀ π ο υ λ ο ς (σ. 90—5, 129—141). Πλήρη βιβλιογραφίαν περὶ τῶν ἀναστεναρίων εὑρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς ἡμετέρας Ἱστορικῆς βιβλιογραφίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1911 (βλ. Εὐρετήριον κυρίων ὀνομάτων καὶ εἰς τὸν Γ' τόμον ἦτοι τὴν Κ λ ε ῖ δ α τ ῆ ς Ἱ σ τ ο ρ. β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί α ς, ἐν λέξει ἀστενάρια). Πάντες διατείνονται, ὅτι πρῶτος ἔγραψε περὶ αὐτῶν ὁ Χ ο υ ρ μ ο υ ζ ι ἄ δ η ς. ἡμεῖς ὅμως ἀπεδείξαμεν (αὐτ. σ. 406) ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ἀγιορείτης Νικὸδῆμος περιγράφει διὰ βραχείων τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην τελετὴν, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ ὡσὺν παράφοροι μεθυσμένοι καὶ δαιμονισμένοι κτυπῶντες πότε εἰς ἕνα μέρος καὶ πότε εἰς ἄλλο καὶ προμαντεύοντες κᾶποιὰ τιὰ ἢ φανερόνους πράγματα κεκρυμμένα· διατὶ αὐτὴ ἦτον μία πλάνη παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐσήκωναν παρομοίως τὰ εἰδωλά των (ὅπως αἱ ἀναστενάριας τὰς εἰκόνας) εἰς τοὺς ὤμους των... Χρηστοθήεια τῶν χριστιανῶν. Ἐρμούπολις 1838, σ. 197 ἔ. τάσσει δὲ τὸ ἔθος τοῦτο μεταξὺ τῶν διαφόρων μαγειῶν τοῦ ἑλλήν. λαοῦ.—2) Π.χ. ἐν Θράκῃ τὸ λαϊκὸν ἑορτολόγιον ἢ μνηολόγιον δὲν ἀναγράφει ἀπλῶς τοὺς ἀγίους τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα, γεωπονικά, ναυτικά, βιοτεχνικά κτλ. ἅπερ ἀρμόζει νὰ ἐκτελῶνται καθ' ἑκάστην. Εἶναι ὅπως τὰ Γεωργικὰ ἡμερολόγια, ἀλλὰ γενικώτερα καὶ συνδεόμενα πρὸς τοὺς

κεφαλικά κατηναλώσαμεν κύτταρα, άνερευνησαντες ποικίλα λαογραφικά κείμενα καί συγκρίναντες τὰ ἀρχαῖα πρὸς τὰ νέα καί σχετίσαντες ταῦτα πρὸς τὰς παραδόσεις ἄλλων χωρῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς γενέσεως καί προελεύσεως αὐτῶν. Οὕτω ἐνομίσαμεν, ὅτι ἀνταποκρινόμεθα, ἐκκλησιαστικὴν τοπικὴν σχεδιάζοντες ἱστορίαν, πρὸς τὰς μεγάλας ἀξιώσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης. Κατὰ ταῦτα δὲν ἀρκεῖ ν' ἀναγράψῃ τις ἀπλῶς τὰ γεγονότα καί περιπετείας μόνον, ἀλλὰ καί τὰ γενεσιουργικά αἷτια καί τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν καί διαμόρφωσιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, παριστῶν τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ θρησκευομένου λαοῦ. Κατὰ πόσον ἐπετύχομεν, ἄλλοις ἀπόκειται νὰ κρίνωσιν.

Ἄλλη ἀπόδειξις τῆς θρησκευτικότητος καί τῆς ἐξαιρέτου πνευματικῆς κινήσεως τῶν Θρακῶν εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα ἐπεπόλασαν πολλοὶ αἰρέσεις, αἵτινες ἐσώζοντο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς βυζ. αὐτοκρατορίας. Ἐν Θράκῃ οἱ Ἀρειανοὶ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶχον τὴν ἰσχυροτέραν μερίδα, διό καί βλέπομεν μητροπολίτας Ἡρακλείας ὡς ἀρχηγούς τῆς αἰρέσεως. Οὕτως ἔδραν εἶχον ἐνταῦθα οἱ **Παυλικιανοί**, παραφυὰς τῶν Μχνιχαίων, ἀπὸ **Παύλου τοῦ Σαμοσατέως** ἔχουσα τὴν ἀρχήν. Οἱ **Μασσαλιανοὶ** ἢ Ἐνθουσιασταὶ εἶχον κέντρον τὸ Παπίκιον ὄρος ἦτοι τὴν Ρίλαν, ὅπου ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχον σεμνεῖα καί φροντιστήρια μοναχῶν διακρινομένων ἐπὶ αὐστηρότητι βίου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ βίῳ **Μαξίμου τοῦ Κανσοκαλυβίτου**¹⁾. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Θράκης, ὡς σκληρῷ τόπῳ ἐξορίας, ἀπεστάλη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας **Θεοδόσιος**, ὡς μονοφυσίτης μετὰ τῆς συνοδίας καί

ἀγίου. καὶ οἱ μῆνες αὐτοὶ ἔχουσι θρησκευτικὰ ὀνόματα ἦτοι Σταυρὸς ἐν Πετροχωρίῳ (Τζαχῆλι) λέγεται ὁ Σεπτέμβριος (Θρακικὰ Θ', σ. 311). Ἀἰ Δημήτρις ὁ Ὀκτώβριος, Ἀἰ Ἀνδρέας ὁ Νοέμβριος (αὐτ. 343), Κυριακὴ τὸ λουλούδι ἢ Σταυροπροσκύνησις (σ. 35) κτλ. Μεταξὺ Λούπιδας καί Περιστασέως κατὰ Δράκον (Θρακικὰ σ. 91) ὑπάρχει μεταλλικὸν ἱαματικὸν ὕδωρ ὅπου ὁ λαὸς ἀφιέρωσε εἰς τὴν Ἐλεημοσύνην, νεοδαμῶδη θεᾶν. Μετὰ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους οἱ Θρακικοὶ χριστιανοὶ ἐμφανίζονται λίαν φιλέοργοι, ὅσον καί δραστήριοι καί φιλόπονοι γεωπῶνοι. ἑκάστη κοινότης ἐτέλει κατ' ἔτος τὴν πάνδημον καί δημοτελεῖθ θρησκευτικὴν ἐν τισι δὲ καί ἐμπορικὴν πανήγυριν, ὧν αἰ σπουδαιότεραι τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐν Ἡρακλείᾳ, τῆς Παναγίας (8 Σεπτεμβρίου) ἐν Σηλυμβρία, τῆς ἀγίας Παρασκευῆς (παλαιότερον) ἐν Ἐπιβάταις, εἰς ἃς εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ πανταχόθεν καί ἐξ αὐτῆς τῆς Βασιλευούσης συνέρπον.

1) Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου. Ἱστορία τοῦ ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1929, σ. 103-4, 111. Acta patriarcali. M i k l o s i c h - M i l l e r. τόμ. 1. σ. 296 ἑ. Περὶ Παυλικιανῶν βλ. Σαμοθρ. 272. καὶ Μολ. 619 κείνται 12 χωρία περὶ τῆς Ἐκκλ. ἥδη παπισταί.

τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ (ἐπίσκοποι πολλοὶ) 300 ἐν ὄλῳ, «εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἡμέρας εἰς κάστρα καλούμενα Δέρκος»¹⁾.

Ἐν Θράκῃ ἀναφαίνεται κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα ἡ αἵρεσις τῶν *Κολληριδιανῶν*, ἀποδιδόντων τῇ Θεοτόκῳ θείαν λατρείαν²⁾ οἵτινες ὑπὸ διάφορον ὄνομα διεδίδουν τὰς πλάνας τῶν *Μανιχαίων*³⁾. Ἐνῶ ἐν τῇ Ἄνατ. Θράκῃ ἐπλεόναζον οἱ Ἄρειανοὶ πρὸς βορρᾶν ἦσαν Ὀρθόδοξοι. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον (342) ὁ *Μ. Ἀθανάσιος* ὑπεδέχθη μετ' εὐλαβείας ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐξαίρει τὴν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων ἀναδειξάντων καὶ δέκα μάρτυρας ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς Νικαίας⁴⁾ Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀνεφύη αἵρεσις ἐνταῦθα περὶ παραδείσου τῆς ψυχῆς. τὸν δὲ ΙΗ' μετέδωκεν ὁ ἀσκητὴς *Παντελεήμων* τὰς περὶ συνεχοῦς μεταλήψεως καὶ μνημοσύνων ἔριδας τοῦ Ἄθωνος, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν (μόνον ἐδῶ) καὶ *θεοσοφισταὶ* ἢ *θεοφώτιστοι*, ὡς βλέπομεν εἰς τὴν συνοδικὴν καταδίκην αὐτοῦ ἐπὶ Γ α β ρ ι ή λ, τῷ 1807, οἵτινες ἐξηκολούθουν διδάσκοντες καὶ τῷ 1844, ὅτε ἠναγκάσθη τὸ πατριαρχεῖον νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμόν. Οὗτοι ἐν Ἄθῳ ὠνομάζοντο *Κολλυβάδες* (διὰ τὰ κόλλυβα=μνημόσυνα, οὗ ὄρου ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν ὁ κ. *Κονιδάρης* (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 311). Οὕτως ἡ Ἀδριανούπολις, ἥτις «τὰ μὲν δευτερεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει, τὰ πρωτεῖα δὲ πασῶν τῶν κατὰ τὴν Δύσιν πόλεων ἀρμοζόντως ἀύχει»⁵⁾, συνέχισεν ἐπὶ πολὺ τὰς βυζ. παραδόσεις καὶ παρουσίασεν μεγάλην πνευματικὴν κίνησιν καὶ ὑπῆρξεν ὁ θεματοφύλαξ τῶν περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους παραδόσεων, ὡς διεξοδικῶς ἀνεπτύξαμεν ἐν εἰδικῇ μονογραφίᾳ⁶⁾.

Ἡ τῶν μητροπολιτῶν Ἑρακλείας ἱστορία ἐν μέρει εἶναι ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, δι' ἣν κατεῖχον οὗτοι τὴν ἐξέχουσαν τοῦ *πρωτοθρόνου* θέσιν ἐν τῷ Συναγματικῷ «*ὑπέριμος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἔξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας*». Εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον ὁ Ἑρακλείας, εἰς τῶν πρωτοθρόνων τριῶν γερόντων, διετήρησε σεβαστὰ καὶ ἀμειώτα τὰ *παλαιγενῆ προνόμια* ἐπὶ τοῦ οἴκου-

1) Διήγησις Ἰωάννου Ἐφέσου, Ὀρακικά, τόμ. Ε', σ. 218.—2) Ἐπιφ. περὶ αἰρ. οἷ', 257 ἐ.—3) Βλ. Κοντογ. Ἑκκλησ. ἱστορ. Α', σ. 623.—4) Περί τῆς συνόδου 25 Ἀπολογία πρὸς Κωνσταντῖνον ἢ βλ. Κονιδάρη, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 307.—5) Μανουήλ Κορίνθιος, βλ. Ἐυλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀδριανουπόλει, Ὀρακικά τόμ. ΣΤ', σ. 250. σημ. 2.—6) Θεόκλητος Ὁπολυεῖδης (ὁ λεγόμενος Ἀγαθάγγελος καὶ τὸ Λεύκωμα (1731—33) αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ (ἐξ ἀνεκδότου κώδικος). Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν, Ἀθῆναι 1935, σ. ια', 306 (ἀνάτυπον ἐκ τῶν Ὀρακικῶν τόμων Γ'—Ζ' 1932—1935).

μενικοῦ πατριάρχου χειροτονῶν (εἰμὴ ἦν ἐπίσκοπος) καὶ ἐγκαθιδρύων αὐτόν, ἐνδυόμενος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὁσάκις συνελιτούργει αὐτῷ καὶ ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου. Καὶ ὁμῶς ἐπισήμως ἀνεκοινώθη εἰς τὴν ἀθίδα ἀκαδήμειαν καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς περὶ «ἀσυστάτων προνομίων τοῦ Ἡρακλείας»! «Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου».

Ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ ὡς πλησιόχωρος ὁ Ἡρακλείας ἦν συνήθως ἐνδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παρήδρευεν ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ· διὸ καὶ συχνότατα συναντῶμεν αὐτόν ὑπογεγραμμένον εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις. Καὶ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς δὲ συνόδοις σπουδαίαν συμμετοχὴν ἐλάμβανε καὶ προήδρευεν ἐν ἀπουσίᾳ πατριάρχου, ὡς ὁ *Παῦλος* ἐν τῇ Α' μετὰ τὴν ἀποχώρησιν *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν νόμος ἐν τῇ συνόδῳ καὶ μεγάλως ἴσχυε παρά τε τοῖς αὐτοκράτορσι καὶ τοῖς Σουλτάνοις ἔπειτα. Πολλοὶ ἀνήλθον εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἦν πλέον κάτοικος Φαναρίου ὁ Ἡρακλείας, ἔχων καὶ ἴδιον κατάλυμα, ὅτε διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐπαρχίας προσέλαβε βοηθὸν ἐπίσκοπον. Τότε οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων πρωτοθρόνων, τοῦ Καισαρείας καὶ Ἐφέσου, προσλαβόντες καὶ τὸν Νικαίας καὶ Κυζίκου ἀπετέλεσαν τὴν πεντάδα τῶν *ἐφόρων* διὰ τὰ λίαν ἀύξηθέντα τοῦ πατριαρχείου αὐλικά χρέη καὶ εἶχον διανείμει εἰς ἑαυτοὺς ὅλους τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς εἰς *ἐφορευομένους*. Ἄλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Ἡρακλείας ὑπῆρξεν εὐεργετικώτατος. αὐτὴ ἐφημίζετο ἐπὶ πλούτῳ καὶ εὐνομίᾳ ἔχουσα ἐξαιρετὸν πολιτισμὸν καὶ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ὀφειλόμενα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διαπαιδαγωγίαν. Ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας εἶχεν ἀνθούσας καὶ τελείως ὀργανωμένας κοινότητας, αἵτινες διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ διὰ τῶν ἀγαθοεργῶν καὶ φιλοπτῶχων ἀδελφοτήτων ἀπέδειξαν ζῶσαν τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν. Λέσχαι, φιλεκπαιδευτικοὶ σύλλογοι ἐκδιδόντες τὰς Ἐπετηρίδας αὐτῶν, μουσεῖα καὶ ἐν ἐκάστη σχεδὸν κοινότητι βιβλιοθήκαι ἐμαρτύρουν τὴν πνευματικὴν αὐτῶν κίνησιν καὶ τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν, οὗ ἐτάχθη θεματοφύλαξ ἡ γεραρὰ ἐπαρχία τῆς Ἡρακλείας.

Συγκεκριμένην ἰδέαν περὶ προόδου ἐν ταῖς τουρκοκρατουμέναις χώραις ἠδύνατό τις νὰ λάβῃ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων, ἅτινα διανοίγουσι τὰς λεωφόρους τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκπαίδευσις τότε διετέλει ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς ἐκκλησίας δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι *ἡ θεραπεία τῶν Μουσῶν εἶναι ἀγλαῶς*

*καρπὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας*¹⁾. Παρὰ τὸν ναὸν ἀνηγείρετο καὶ τὸ σχολεῖον. Ναὸς λοιπὸν καὶ σχολεῖον οἱ δύο ὀφθαλμοί, δι' ὧν βλέπει τις τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ δίτροχον καὶ εὐδρομον ἄρμα, δι' οὗ διεισδύει τις εἰς τὰς πνευματικὰς σφαίρας. Πείθεται τις, ὅτι τὸ δένδρον τῆς παιδείας ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Θράκῃ διερχόμενος τοὺς τόμους τοῦ Ἑλλην. φιλολ. Συλλόγου, καὶ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Θρακ. φιλεκπαιδευτ. Συλλόγου²⁾. Τοιοῦτος Σύλλογος ἐλειτούργει καὶ ἐν Ραιδεστῷ³⁾ Δέν ἦτο λοιπὸν μόνον ὠραία καὶ εὐφορωτάτη ἡ χώρα αὕτη ἢ ἀπηθανάτισεν ἡ λύρα τοῦ *Ὁρφέως* καὶ *Μουσαίου* ἀλλὰ καὶ ἐστία λογίων καὶ ἐπιστημόνων καὶ διασήμων ἀνδρῶν⁴⁾. Ἡ Ἑρακλεία ἐγέννησε τὸν οἰκ. πατριάρχην *Διονύσιον Δ'*, (1671—1673) Μουσελίμην καταγόμενον ἐκ Κομνηνῶν, τελευταῖος († 1712) τῆς ἐστεμμένης ταύτης βυζαντινῆς οἰκογενείας φέρεται, τὸν *μεμνησμένον καὶ πολὺγλωσσον* Δρύστρα *Ἱερόθεον* τὸν γνωστὸν ἐκ τῆς εὐρείας αὐτοῦ ἀλληλογραφίας πρὸς τὸν *Χρυσανθὸν* Ἱεροσολύμων. Οὗτος *Ἰωάννης Κομνηνός* πρὶν χειροτονηθῆ εἶναι συγγραφεὺς τοῦ «Προσκυνηταρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους» καὶ ἄλλων συγγραφῶν Ἐλέγετο *Μόλυβδος*, πρὶν ἢ ἀνακτῆσθαι τὴν νέαν ἐπωνυμίαν, ὅτε ἔγραψε σπουδάζων ἔτι εἰς τὴν περιώνυμον Σχολὴν τοῦ Βουκουρεστίου «*Ἐγκώμιον πρὸς τὸν υἱὸν Δοῦκα τοῦ ἀθέντου*» ἐκ μέρους καὶ τῶν ἄλλων φοιτητῶν προσφωνήσας αὐτῷ. Ὁ λόγος εἶναι διηνηθισμένος πάσαις χάρισι καὶ τῷ ρητορικῷ ὕψει προφοιβάζει τὸν διαπρεπεῖ ἑλληνιστὴν, διὸ καὶ ἐκ κώδικος τῆς Μεγίστης Λαύρας δημοσιεύομεν

1) Τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἐξομώσαντες Ἕλληνες καὶ Ἄλβανοὶ εὐρίσκονται εἰς μειονεκτικὴν κατάστασιν, καίτοι ζῶσιν ὑπὸ καλλιτέρας ἢ οἱ Χριστιανοὶ συνθήκας.— 2) Ἔτος Α' 1872-3, Κ)πολις 1873. Διὰ τὴν ἀνατολ. Θράκην ἐπιθι τὰ Θρακικὰ τοῦ Εὐστρ. Δράκου.— 3) Οὗτος ἐξιδίδου τὴν Ἐπετηρίδα. βλ. τὸν λαμπρὸν πανηγυρικὸν τοῦ σχολάρχου Κ. Τσαοῦση Βάγια 1874—4) Ἰφικράτης Κόκκιδης, καθηγητὴς ἀστρονομίας Ἐθν. Πανεπ. ἐκ Γάνου καὶ ὀγμν. I. Παντοῦρης. Ἱερόθεος πατρ. Ἀντιοχείας καὶ ὁ Κ)πόλεως Κάλλινικός Α' ἐκ Χώρας, Ἀναστ. Χουμουζιάδης καθηγ. Μεγ. τοῦ γένους Σχολῆς ἐκ Μετρῶν, Ἰω. Δεοντόπουλος διδάσκαλος τοῦ Γένους ἐκ Πλατάνου, ὁ Ἄρ. Κουρτίδης ἐκ Μυριοφύτου, Δημ. Ροῦσος καθ. Βουκουρεστίου ἐκ Περιστάσεως, Χρυσανθὸς ὁ Προύσης, Μάξιμος ὁ Καλλιπολίτης, Διονύσιος ὁ ῥήτωρ, Ἰω. Καρυοφύλλης ἐκ Καλλιπόλεως ὁ μουσικοδιδάσκαλος, ὁ Ἀμασειᾶς Ἀνθιμὸς, ὁ Χρυσόστομος Ἀθηνῶν ἐκ Μαδύτου, ὁ Ἐλευθεροπόλεως Σωφρόνιος Σταμούλης καὶ ὁ Γερμανὸς Στρινόπουλος ὁ Θυατείρων ἐν Εὐρώπῃ πατριάρχ. ἔξαρχος, ἐκ Σηλυμβρίας κτλ.

κατωτέρω. Καί ἡ Ραιδεστός ἔχει νὰ ἐπιδείξη "Α ν θ ι μ ο ν τὸν Ε' πατριάρχην Κιπρόλεως καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰ θ α ν ἄ σ ι ο ν Ε' καὶ τὸν κράτιστον τοῦ Ἑλληνος λόγου ἀντιπρόσωπον, τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν (1785—7) Ἰ θ α ν ἄ σ ι ο ν Μ ι χ α ῆ λ. Οὗτος διαμένων εἰς τὸ κλεινὸν τῆς Παλλάδος ἄστου καὶ ὡς ὑμήτιος μέλισσα ἀνθολογήσας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λειμῶνος συνέθετο θαυμασιῶς εἰς Περικλείον ὕφος τὸ «*Πατρίδος ἐγκώμιον*», δι' ἐπικλήσεως ὁμηρικῆς προκύπτων :

*Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι Ὀλύμπια δῶματ' ἔχουσαι
ὅμεις γὰρ θεοὶ ἔστε, πάρεστε τε ἴστε τε πάντα
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν,
ὄσαι θ' ἔστιαί τοῦ νῦν Ραιδεστοῦ τελέθουσι.
πληθὺν δ' οὐκ ἐγὼ μυνθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω,
οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
φωνῆ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δὲ μοι ἦτορ ἐνείη!*

Οὐδεὶς πώποτε ἐκπρεπέστερον τῆς ἑαυτοῦ πάτρης ἔπαινον ἔγραψεν. Ἐκ τούτου δὲ *διδασκόμεθα περὶ τῆς ἀπιστεύτου ἀκμῆς τῆς μητροπόλεως τοῦ ἁγίου Ἡρακλείας*, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν «*Τίς γὰρ ἐτέρα, λέγει, οἶων ἀθῆ καλλίστων τε καὶ μεγίστων βαλανείων ἔτυχεν; ὧν δὴ . . . τὰ ἐκτὸς οὗτος ἐκκαίειν, ὥστε μήτε τῶν πάντων λεπτῶν ἱματίων τοῦνδουμα μήτ' ἄλλο τι, ἢ γυμνὸν τὸν προσιόντα ἀνέχεσθαι; ἢ τίς ἐτέρα τῶν πρὸς ξενίαν μεγίστων καταγωγίων αὐτῆς ἢ πηγῶν πολυχευμόνων καὶ ὑδάτων τοσοῦτων τε καὶ τοσοῦτων ἡδέων καὶ προσηνῶν; οὐδεμία δὴπου παρὰ ταύτην»¹⁾.*

Τὸν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διακαῆ ζῆλον μαρτυροῦσι τὰ καλλιμάριμα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἐκάστη κοινότης ἀνθημιλλᾶτο νὰ ὑπερβάλλῃ τὴν ἄλλην ὅποια εὐγενῆς φιλοδοξία ἢ ἐκάστη ἐνεκαυχᾶτο ἐπὶ τοῖς μεγάλοις εὐεργέταις. αἱ Ἐπιβάται εἶχον τοὺς *Σαράντην, Ἀρχιγένην καὶ Κυριαζῆν Ζωγράφον καὶ τὸν Ἀγγ. Βαλφῆν, Καμινάρεν*, ἢ Μάδυτος τὸν *Χατζῆ Στεφανῆν Γαῖτανάκην* καὶ *Χ. Ἀνδρέαν Κάλφαν* καὶ τὸν Ἀμασειῶς *Ἀνθιμον Ἀλεξούδην*, αἱ Μέτραι τὸν *Φώτιον Ἀναστασιάδην* κτλ. καὶ πᾶσαι κοινὸν τῶν γραμμάτων προστάτην καὶ χορηγὸν τὸν φιλόμουσον ἡγεμόνα τῆς Μολδαυίας *Ἀλέξανδρον Καλλιμάχην*. Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐθαυμάζετο ἢ ἐπαρχία αὕτη διὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ περικόσμους βυζαντινοὺς ναοὺς, ἔκδηλον τεκμήριον τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων. Τὸ ὄργανωμένον ἱερατεῖον ἦν τὸ κόσμη

1) Φιλ. Συλλ. Τόμ. Γ', σ. 72—78.

μα τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας, καὶ ὑπεράνω τούτων πάντων προεξέχουσιν οἱ γεραροὶ ἀρχιποίμενες, οἵτινες ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου ἔθεντο τὴν προαγωγὴν τῶν κοινῶν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων, ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι προστάται τῶν Μουσῶν καὶ δὴ οἱ Λέριοι τῆς Ἡρακλείας κλεινοὶ μητροπολίται εἰς οὓς δικαίως ἀποδίδεται ἡ πνευματικὴ τῆς ἐπαρχίας ἀναγέννησις. Ὁ **Μελέτιος** μόνος τελευταῖος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐδωρήσατο εἰς τὰ σχολεῖα 75000 χρυσᾶ φράγκα ¹⁾ ἄλλοι ἐγένοντο ἐκδόται χρησίμων βιβλίων (ὁ **Γεράσιμος** ἐξέδοτο τὴν παράφρασιν τοῦ Ἑξαβίβλου τοῦ **Ἀρμενοπούλου** καὶ ὁ **Ἰγνάτιος** τὴν Γραμματικὴν τοῦ διακεκριμένου τῆς ἐπαρχίας διδασκάλου **Ἰωάννου Λεοντοπούλου**).

Οὗτοι μετὰ τοῦ **Γενναδίου** καὶ **Μεθοδίου** ἀπετέλεσαν καὶ σχολὴν οὕτως εἰπεῖν ἀναδείξασαν καὶ μορφώσασαν, χωρὶς διδασκαλίας ποιμαντικῆς θεολογίας, διευθυντὰς τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς ἀξίους μνείας ²⁾). Ὁ πρῶτος ἀγλαὸς καρπὸς τῶν μόχθων τούτων καὶ τῆς ἀνευδότου προσπαθείας ἦν τὸ νὰ ἀναδείξωσι τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς τὸ σπουδαιότερον φυτῶριον ἀρχιερέων, τῶν ἀριστέων τῆς στρατευομένης ἐκκλησίας. Οὕτω ὁ πρωτόθρονος τῆς Ἡρακλείας συνέστησε τὸ λευϊτικὸν γένος εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην ἐπαρχίαν, ὅθεν ἡ ἐκκλησία ἐστρατολόγει τοὺς ἀξιωματικούς. ἡ Σηλυμβρία, ἡ Γάνος, ἡ Μάδυτος, ἡ Περίστασις ἦσαν προνομιοῦχοι γενέτειραι ἀρχιερέων, ὅπως ἡ Ραιδεστός καλλιφώνων καὶ ἡδυμόλων ἱεροψαλτῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλεκτὴ παράταξις τῶν πατριωτῶν διδασκάλων, τῶν ἱατρῶν, τῶν νομικῶν καὶ πάσης κλάσεως ἐπιστημόνων, οὓς ἐν ἐκάστη πόλει καὶ κωμοπόλει συνήντα τις, ἐπιθέτει τὴν κορωνίδα εἰς τὴν ἀλματικὴν πρῶδον τῆς παρελλησποντίου καὶ προποντιάδος περιφερείας. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον τοῦ ἀκμάζοντος ἑλληνισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, ἥτις δὲν ὑπέστειλέ ποτε τὴν σημαίαν. Ἐὰν τὸ κλίμα εἶναι σπουδαιότατος παράγων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, ἐνταῦθα συμπληροῖ τὸ ἔργον καὶ ἡ θελκτικὴ καὶ γόησσα φύσις, εἰς ἣν ἔχει ἐπιδαφιλεύσει ἡ θεία πρόνοια ὅλην τὴν εὐλογίαν. Ἐνταῦθα εἶχον ἰδρύσει οἱ Βυζαντινοὶ μεγιστᾶνες τὰ *κέντρα εὐωρίας* καὶ *μεταστάσια*. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ὀνομασίαι **Καλλίπολις**, **Μυριόφυτον**, **Γάνος** (ἐκ τοῦ γάνυμαι) εἶναι ἐκφρασίς θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἐξόχους καλλονάς. Οἱ Κομνηνοὶ ἐν Ἡρακλείᾳ, οἱ Ἀτταλειᾶται ἐν Ραιδεστῷ καὶ οἱ Ἀπόκαυκοὶ ἐν Σηλυμβρίᾳ καὶ ἐν Ἐπιβάταις οἱ Ταρχανιώται, εἶχον τὰς πυργοειδεῖς ἐπαύλεις,

1) Μ α ν. Γ ε δ ε ὦ ν, Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (ἐκ τῶν Θρακ.) σ. 31.—2) Γ ε δ ε ὦ ν ἐνθ' ἄνωτ. σ. 3.

ἄς μετεποίησεν, ἡ εὐλάβεια αὐτῶν εἰς μοναστήρια καὶ ἔπειτα ὄρφανοτροφεῖα. Αὐτὴν τὴν μαγικὴν δύναμιν εἶχεν ὁ βυζαντινισμός, ὃν χλευάζουσι πολλοί. Αὐτὸς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κερδώου Ἑρμοῦ παραδίδωσι μεθ' ὄλων τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν λόγιον καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ἡ φιλομουσία καὶ φιλογένεια τοῦ ἀβραμιαίου οἴκου τῶν ἐν Σηλυμβρία *Σταμουλαίων* εἶναι τὸ ἐπισφράγισμα τῶν λεγομένων μοι ἐνταῦθα καὶ ἡ ὠραιότερα ἀνάμνησις¹⁾.

Δικαίως λοιπὸν ἡ ἐπαρχία Ἑρακλείας ἐθεωρεῖτο ἡ *σημαντικωτέρα τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος*.

Παρητηρήθη ἤδη ὑπὸ τινῶν, ἡ ἐν Θράκῃ ἔλλειψις ἀρχαίων βυζαντινῶν ναῶν καὶ μνημείων.—οὐδεμία ὁμως μέχρι τοῦδε ἐγένετο σπουδαία ἔτι ἀνασκαφή.—Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξηγητόν, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ Θράκη καὶ δὴ ἡ ἐπαρχία Ἑρακλείας ἐγένετο τὸ θέατρον ὄλων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιδρομῶν, ὧν τέρομα καὶ σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐκπόρθησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις διεσώθησαν οὐκ εὐάριθμα μνημεῖα ἀρχαίας καὶ χριστιανικῆς τέχνης, ἀνάγλυφα, ἐπιτύμβια, ἐπιγραφαί, σταυροὶ καὶ διάφορα μαρμάρινα ἀντικείμενα, κιονόκρανα, θωράκια, κοσμήματα κτλ. καὶ πρὸς τούτοις ἀγιάσματα ὑπόγεια καὶ ἄλλα ἠνωμένα μετὰ λουτροῦ (Πάνιδον). Πολλὰ τῶν μνημείων τούτων εἶναι ἐντετειχισμένα εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ναοὺς, ἄλλα ἐφυλάσσοντο ἐν τοῖς σκευοφυλακείοις καὶ τοῖς νάρθηξιν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον Μουσεῖα, καὶ τὰ πλεῖστα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ *Mendel*.

Ὁ ἐν Κ)πόλει Ἑλληνας φιλόλογος εἰργάσθη μετὰ παραδειγματικοῦ ζήλου πρὸς περισυλλογὴν καὶ διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Θράκῃ ἐπιφορτίσας τὸν ἀείμνηστον Ἄθ. *Παπαδόπουλον Κεραμέα*, ὅστις καὶ ἐδημοσίευσεν πολῦτιμον ἔκθεσιν τῆς ἀρχαιολογ. αὐτοῦ ἐκδρομῆς ἀνά τὴν ἀνατολικὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Ἄλλὰ καὶ ἕτερα ἐπίλεκτα μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ *Mordtmann* (πατὴρ καὶ υἱοί), ὁ *M. Γεδεών*, ὁ *Στ. Ἀριστάρχης*, ὁ *A. Ζωηρός*, ὁ *Μυστακίδης*, ὁ *Ξ. Σιδερί-*

1) Λέγομεν ἀνάμνησις, διότι μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν τῆς Θράκης ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ τὸν ἐκπατρισμὸν πανοικεῖ ὄλου τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ ἐπαναληφθέντα μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μ. Ἀσίας τῷ 1922 ἡ οἰκία Σ τ α μ ο ὄ λ η διετηρήθη ὡς ἀρχαιολογικὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων Μουσεῖον. Ἐνταῦθα αἱ μαρμάρινα ἐπιγραφαὶ τῶν συλλογῶν παρέμενον ἐπὶ τόπου κατὰ τὸν κ. Μ ι λ τ. Σ τ α μ ο ὄ λ η ν, ὅστις κατάρθωσε τότε νὰ μεταβῆ εἰς Σηλυμβρίαν μέχρι τοῦ 1938. περὶ ἄλλων ἀρχαιολ. δωρεῶν, βλ. βιογραφίαν τοῦ μακ. Ἄ ν ρ σ τ. Σ τ α μ ο ὄ λ η ἐν Θρακ. ΣΤ', σ. 416—422.

δης, ὁ Μ. Παρανίκας, ὁ Λαμπουσιάδης καὶ ἐκ τῶν ξένων ὁ Α. Dumont καὶ ὁ G. Seure ἐργάσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ οἷς ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη, ὡς καὶ εἰς τοὺς φιλομούσους Ραιδεστηνοὺς, οἵτινες οὐ μόνον τὸ πρῶτον συνέπηξαν ἐγχώριον Μουσεῖον, ἀλλὰ καὶ κατάλογον τῆς σπουδαίας αὐτοῦ συλλογῆς ἐξέδοντο. Δόξα καὶ τιμὴ τῷ ἀειμνήστῳ εὐπατρίδῃ Ἀναστασίῳ Σταμούλῃ, ὅστις ἀφειδῶς προσδαπανήσας ἀπετέλεσε τὴν μνημονευθεῖσαν πλουσίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων διασώσας οὕτω πολύτιμον προγονικῆς εὐκλείας θησαυρόν, οὗ χάριν καὶ ἀνασκαφὰς διενήργησεν. Τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν αὐτοῦ ἐξέδοτο τῷ 1912 ὁ τῆς ἐν Ἀθῆναις τῆς γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐταῖρος Georges Seure ὑπὸ τὸν τίτλον Collection Stamouli. Εὐτυχῶς γνωρίζομεν ἤδη τὸν θαυμάσιον βυζαντ. ναόν (τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος) τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τὴν μητρόπολιν τῆς Ἑρακλείας. Οὗτος ἐνωρὶς προσείλκυσε τὴν προσοχὴν δύο διακεκρμένων ἀρχαιολόγων τοῦ Ἑρνέστου Kalinka καὶ τοῦ πρυτάνεως τῶν καθ' ἡμᾶς βυζαντιολόγων Ἰωσήφ Strzygowski, οἵτινες κατῶρθωσαν ἐπιτοπίως νὰ ἐξετάσωσιν ἐπισταμένως τὸν περικαλλῆ ναόν ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ζωγραφικὴν καὶ νὰ ἀποκομίσωσι σχεδιαγράμματα καὶ φωτογραφίας — ὁ ναὸς ἔχει καὶ μωσαϊκά— Αἱ πραγματεῖαι τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Jahreshefte des österreichischen archeologischen Institutes in Wien, περιοδικῶ σπανιωτάτῳ παρ' ἡμῖν, ὅθεν καὶ ἠναγκάσθημεν ἐν πιστῇ μεταφράσει νὰ περιλάβωμεν αὐτὰς ἐνταῦθα.

Κατὰ τὴν τοῦ καταλόγου τῶν μητροπολιτῶν σύνταξιν συνεπληρώσαμεν τὸ ἡμέτερον ὑλικὸν ἐκ τῶν «Ἀρχιερατικῶν καταλόγων» τῆς Θρακικῆς τοῦ ΙΔ΄ τόμου τῶν «Θρακικῶν» (βλ. βιβλιογραφίαν) οὗς βαπτίζω ὡς *Σταμούλειον θρακικὸν τακτικὸν* εἶναι οὐ μόνον ὁ τελευταῖος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρτιώτερος κατάλογος, *πολύτιμον διὰ τὴν θρακικὴν ἐκκλῆσιαν μνημεῖον*. Οὗτος θὰ ἦτο πολυτιμώτερος, ἐὰν εἶχε καὶ σύντομον βιογραφίαν τῶν ἐπισκόπων. Ὡς συνέχεια τοῦ καταλόγου τούτου ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἑρακλείας, αἵτινες ἀπὸ δύο δεκάδων περιωρίσθησαν εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους τοσοῦτον, ὥστε νὰ μετρῶνται εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός, ἕως οὗ πᾶσαι προήχθησαν εἰς μητροπόλεις, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον θὰ ἐδιπλασίαζε τὸν ὄγκον τῆςδε τῆς πραγματείας, καὶ ἡ παντελής ὁμως ἀπουσία θὰ παρουσίαζε ἀτελές τὸ ἔργον. τούτου ἕνεκα διαλαμβάνω διὰ βραχέων καὶ περὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποκειμένων μοι σημειώσεων διὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων παραπέμπω εἰς τὸ *Σταμούλειον θρακικὸν τακτικόν*.

Τοιοῦτον ἐν ὀλίγοις τὸ περὶ Ἑρακλείας ταπεινὸν ἡμῶν πόνημα, ὅπερ νομίζω, ὅτι ἀναπληροῖ μίαν ἔλλειψιν. Παρετήρησα ἐν τῷ ἀξιο-

λόγῳ περιοδικῷ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ κέντρου, «Θρακικά», ὅπου τοσαῦτα σοβρὰ δημοσιεύματα παντοειδοῦς φύσεως, ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι τι περὶ τῆς τε ἐκκλησιαστ. ἱστορίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐν γένει βίου τῆς Θράκης. Καὶ ὅμως αὕτη, ὡς ἀδιστακτῶς πιστεύω, ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας μυστηριακῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ χριστιανισμοῦ, διὸ καὶ ἠξιώθη νὰ ἔχη τὴν χριστιανικὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων.

Ἐπὶ τούτοις ἀπείρως εὐχαριστῶ καὶ δοξάζω τὸν Ὑψιστον ἐνδυναμώσαντά με ἐν οὕτῳ σκληρᾷ βιοτικῇ δοκιμασίᾳ νὰ φέρω εἰς πέρας πολύμοχθον διατριβὴν. Χάριν οἶδα καὶ τῷ φιλομούσῳ εὐπατρίδῃ κ. *Μιλτιάδῃ Σταμούλῃ*, δι' ἣν προθυμίαν ἐπεδείξατο παρέχων μοι ἀόκνως πᾶσαν βοήθειαν καὶ εἰδήσεις καὶ βιβλία, ὧν στεροῦμαι ἐνταῦθα διατρίβων.

Ἐγγραφὸν ἐν Ψυχικῷ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῷ τέλει μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1941.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ

HERACLEA SACRA

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ¹⁾

Ἀνθ. Ἀλεξ.==**Ἀνθίμου Ἀλεξούδη** μητροπολίτου Ἀμασειας, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατὰ ἐπαρχίας, Ἡρακλείας ἐν Νεολόγῳ Κ) πόλεως 1890, 24 Μαρτίου.

Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας (Ἡλ. Ἀλ.) Συμπλήρωσις χειρόγραφος τῶν αταλόγων τοῦ Ἀμασειας σωζομένη ἐν τῷ πατριαρχ. ἀρχεῖῳ καὶ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. **Μ. Σταμούλη** ἐν τῷ «Σταμουλείῳ θρακ. τακτικῷ» κατ' ἀντίγραφον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σεβ. Ἐλευθερουπόλεως **Σωφρονίου**.

Ἀνώνυμος=Χειρόγραφον συνταχθὲν ἐν Ἀθῶ ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος καὶ εὗρισκόμενον παρ' ἐμοί. Εἶναι βραχεῖα ἀναγραφὴ τῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀρχιερατευσάντων μετὰ εἰσαγωγῆς ἐν ὄλφ φύλλα 10 ἡμικλάστως γεγραμμένα.

Ἀρχ. Θρακ.=Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσ. θησαυροῦ. Περιόδ. σύγγρ. ἐκδιδ. ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Διευθυντῆς **Πολ. Παπαχριστοδούλου**, Τόμ. Α'—Ζ'. Ἀθῆναι 1934—1941.

Acta Patr.=Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana. ediderunt **F. Miklosich** et **I. Müller**, Vindobonae, 1860—90.

Acta patriarchatus constantinopolitani (1315—1407) e codicibus manuscriptis bibliothecae palatinae academiae κτλ.

Γεδεῶν Πατρ. Πίν.=**Μανουὴλ Γεδεῶν**, Πατριαρχικοὶ πίνακες, εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ'. 36—1884, Κ)πολις (1890). Τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς :

Ἀρχ. Ἡρακ.=Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (1714—1830) (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῶν «Θρακικῶν») Ἀθῆναι 1934.

Θρακ. κέντρα=Παλαιᾶς εὐρωπ. θρακῶ κέντρα. Σημειώσεις κτλ. (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ζ' τόμ. «Θρακικῶν») Ἀθῆναι, 1935.

1) Ἐνταῦθα ἀναγράφωμεν τὰ σπουδαιότερα τῶν βοηθημάτων, τὰ λοιπὰ βλέπε τις ἐν τῷ κειμένῳ.

Θρακ. ἀγιάσμ.—Κωνσταντινουπόλεως Θρακικά ἀγιάσματα. (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Θ' τόμ. «Θρακικῶν»), Ἀθῆναι 1937.

Πατρ. Ἐφημ.—Πατριαρχικαὶ ἑφημερίδες εἰδήσεις ἐκκλ. ἱστορίας 1500--1912, Ἀθῆναι, 1936—8.

Gelzer Not.—Ungedruckte und ungenugend veröffentlichte Texte und Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byz. Kirchen—und Verwaltungs Geschichte von *Heinr. Gelzer*. Aus den Abhandlungen des K. bayer. Academie der Wiss. I kl. XXI, München, 1900, σ. 531—641.

Δεληκάνης Καλλ—Ἡ ἀποστολικότης τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως (εἶναι πυράστ. τοῦ ἄρθρου: Αἱ ἀξιώσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς παλαιᾶς Ρώμης κτλ Ὁρθοδοξία, τόμ. Η', 1933, Κ)πολις, σ. 167ε.) ὑπὸ Κων. Δεληκάνη μητροπολίτου Καισαρείας.

Δελτ. ἱστ. ἐθν.—Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνομολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι.

Dumont βλ. Inscriptions, Rapport.

Dumont - Homolle,—Mélanges d'archéologie et d'épigraphie κτλ. Paris 1892, σ. 307—587.

Ἐκκλ. Ἀλήθ.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, σύγγραμμα περιοδικὸν Κωνσταντινουπόλις (ἐπίσημον τοῦ πατριαρχείου ὄργανον).

Θρακ. Δρ.—Εὐστο. Δράσιου, Τὰ Θρακικά ἦτοι διάλεξις περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν Σηλυβρίας, Γάνου καὶ Χώρου, Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου. Τεῦχος Α', Ἀθῆναι 1892. (λεπτομερῆς περιγραφή καὶ πλουσία).

Ἡλ. Ἀλ. βλ. Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας.

Ἡμερολ.—Ἡμερολόγιον τῶν ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ ἔτους 1905. Α'. Κ)πολις 1905. Μητρόπολις Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ σ. 162—87 (ἡ μόνη ὑπάρχουσα περιγραφή).

Θρακ.—Θρακικά, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ κέντρου, τόμ. Α'—ΙΣ', Ἀθῆναι 1928—41.

Ἱεροκλής—Hierocles Synecdemus et notitiae graecae episcopatum. Accedunt Nili Doxapatri notitiae patriarchatum et locorum nomina immutata. edidit *G. Parthey*, Berlini 1866.

Inscriptions et monuments figurés de la Thrace par Albert Dumont. Extrait des archives des missions scientifiques et littéraires, troisième série, tome troisième, Paris 1876.

Κεραμεὺς Ἀθ. Παπαδόπουλος βλ. Παράστ. ΙΖ' τόμ.

Κονιδάρης Γερ. Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ «Γάξις» αὐτῶν, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1934.

Κονιδάρης Γερ. Ἡράκλεια ἐν Θρησκευτ. καὶ χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. Γ' 1938, σ. 837—848.

Κοντογ.—Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὑπὸ Κων. Κοντογόνου, τόμ. Α', Ἀθήναι, 1876 (ἔργον περισπούδαστον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, ἐνῶ οἱ μετ' αὐτὸν Ἕλληνες θεολόγοι ἀντιγράφουσιν ἀπλήστως τοὺς Γερμανούς).

Κουρτ. Κων.—Ἱστορία τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 40 μ.Χ. Τόμ. Α' ὑπὸ Κων. Κουρτίδου, Ἀθήναι 1932.

Κύπρ.—Georgii Cyprii descriptio orbis Romani. Accedit Leonis imperatori diatyposis genuina adhuc inedita. edidit H. Gerzer, Lipsiae 1880.

Le Quien, Oriens christianus in IV Patriarchatus digestus, Paris 1748.

Mansi—Sacrorum conciliorum nova et complissima collectio κτλ. edidit I. D. Mansi, Florentia.

Μήλιας—Τῶν ἁγίων συνόδων . . . οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν νέα καὶ δαμπεστάτη συνάθροισις ἐν ἣ περιλαμβάνονται καὶ οἱ κανόνες τῶν θείων ἀποστόλων καὶ αἱ διαταγαὶ αὐτῶν . . . ἔτι δὲ αἱ κανον. ἐπιστολαὶ τῶν . . . ἁγίων πατέρων . . . τῶν ἐν Νικαίᾳ . . . ὑπὸ Σπ. Παπαδοπούλου Μήλια . . . ἀπὸ Χριστοῦ ἄχρι 1643, Παρίσιοι 1761—1763, τόμ. Α'—Β'.

Μήλιας Θρον.—Περὶ τῶν ἐκκλησ. θρόνων τῶν ὑποκειμένων τῷ οἴκουμ. πατριαρχ. τῆς Κ)πόλεως θρόνῳ (Ἐπιστολάριον ὑπὸ Σπ. Παπαδ. Μήλια, Βενετία 1875⁵) σ. 224—256).

Μεσ. γράμμ.—Μεσαιωνικὰ γράμματα, τριμηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου, Ἀθήναι, τόμ. Α'—Δ', (1930)—1939, Ἀθήναι.

Σημ. Ὁ Α' τόμος δὲν ἔχει ἐξώφυλλον, ἀρχόμενος κολοβῶς ἀπὸ σ. 17, οὔτε πίνακες τῶν περιεχομένων ὑπάρχουσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Γεδεῶν, ὅστις διευθύνει αὐτό, διὰ τὰ ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι, λέγει, νὰ φυλλομετρῶσι τὸ βιβλίον, ἢ μᾶλλον νὰ ἀναγκάζονται εἰς θυμὸν καὶ ὀργὴν . . .

Μολ.—**Μολοσσὸς Ζῶτος**, Δρομολόγιον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου ἀρχαιολογικὸν ἱστορικὸν γεωγραφικὸν κριτικὸν γλωσσολογικὸν στατιστικὸν καὶ ἐμπορικὸν, Τεῦχος Ε', Θράκη καὶ Μυσία, Ἀθήναι 1904.

Μυστ. Ἐπετ.—Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι (συνταχθέντες ὑπὸ Βασ. Μυστακίδου καὶ ἐκδοθέντες μετὰ θάνατον ὑπὸ Γερ. Κονιδάρη ἐν Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας βυζ. σπουδῶν, τόμ. ΙΒ' 1936, Ἀθήναι, σ. 139—230

εἰς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν ἀφιερωθεῖσαν β βλιοθήκην¹).

Μυστ = Ἐκλογή καὶ πρόβλησις οἰκουμενικοῦ πατριάρχου—Προνόμιον Ἡρακλείας, ὑπὸ Βασ. Μυστακίδου ἐν Ἐκκλῆσ. Ἀληθ. ἔτ. ΙΔ', 1895 σ. 379—80, 395—8, 403—5.

Ν. Ἑλλ. = Νέος Ἑλληνομνήμων, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα συντασσόμενον καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ **Σπ. Π. Δάμπρου**, Ἀθήναι.

Ν. Ποιμ. = Νέος ποιμὴν, περιοδικὸν θεολογικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φιλαδελφείας **Χρυσοστόμου**, ἀρχισυντάκτης **Β. Ἀντωνιάδης**. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, παράρτημα τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας 1919—1923 (ἐξεδόθησαν μόνον 5 τόμοι).

Ὁρθ. = Ὁρθοδοξία, περιοδικὸν ἠθικοθησκευτικόν. Διευθυντὴς ὁ Χριστουπόλεως **Μελέτιος**, ἀρχισυντάκτης **Βασ. Ἀντωνιάδης**, ἐν Κωνσταντινουπόλει τόμ. Α'—ΙΣ' 1924—1941 (συνεχίζεται ὡς διάδοχος τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας καὶ τοῦ Ν. Ποιμένος, ἐπίσημον ὄργανον τοῦ οἰκουμ. Πατριαρχείου).

Ὁρφανίδης Ἀνθιμος ἀρχιμανδρίτης, Ἡ τῶν ἐπισκόπων χειραφέτησις ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἰδιάζουσα τοῦ Ἡρακλείας θέσις, ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτ. Μ', 1920, σ. 269—71.

Παν. Δευκ. βλ. Χατζηϊωάννου.

Παράρτ. ΙΖ' τόμ. = Ὁ ἐν Κ)πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος. Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπή. Παράρτημα ΙΖ' τόμου. Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ γενομένων κατὰ τὸ ἔτος 1885 κτλ. ὑπὸ Ἀθ. **Παπαδοπούλου Κεραμέως** (σ. 3—116 μετὰ 5 πινάκων²).

Peterson G. ΕΙΣ ΘΕΟΣ epigraphische, foringeschichtliche und religionsgeschichtliche Untersuchungen. (Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments herausg. von **Rud. Buttmann** und Dr. **Herm. Gunkel**, Neue Folge 24 Heft), Göttingen 1926. Σύγγραμμα μεστὸν πολυμαθείας διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐρμητικῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ χριστιανισμῷ βλ. τὸ κεφ. περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ Θρακῆς ἱππέως.

1) Ὑπάρχει ἀταξία εἰς τὴν σειράν. Μετὰ τὸν ἀλφαβητικὸν κατ' ἐπαρχίας κατάλογον (σ. 139—222) ἄρχεται νέος. Μετὰ τὴν ἄλωσιν (πατριάρχειαι σ. 222—229), εἶτα παραλειπόμενα: Φωτικῆς, Χαλδίας κτλ. (σ. 229—234) ἅπερ ὁ ἐκδότης ἔδει νὰ τακτοποιήσῃ, ὅστις μάλιστα εἶναι καὶ ὁ ἐκδότης τῶν «Τάξεων»

2) βλ. ἀρχαιότητες καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Θράκης.

Rapport = *Albert Dumont*, *Rapport sur un voyage archéologique en Thrace* (έν Archives 1871, σ. 447—506 τοῦ IV τόμου, 2 serie). Μετεφράσθη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς ἑλληνικὴν παρὰ *Ἀ. Ζωηροῦ* ἐν τῷ *Σ'* τόμῳ (1873) τοῦ Φιλ. Συλλ. ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἡ Θράκη καὶ αἱ ἀρχαιοτήτες αὐτῆς, ἀφήγησις περιηγήσεως ὑπὸ Ἀ. Dumont*, σ. 359—385.

Σακελλ. = Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι μετὰ γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπισκοπῆσεως καὶ παρατηρήματος τῶν κυριωτέρων ἐπιγραφῶν ὑπὸ *Σπ. Σακελλαριάδου*, Ἀθήναι 1929 (ἔργον σύντομον καὶ ἐμβριθὲς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν).

Σαμοθρ. = Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θράκης ὑπὸ *Ἀχιλλ. Σαμοθράκη* ἐν *Ἀρχ. Ἑρακ. τόμ. Ζ'*, 1911—1, σ. 227—336 (ἀρχή).

Σαμοθρ. Ἱστορ. = Ἱστορία τῆς Θράκης, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1939, 8 ν, σ. 203.

Σάρ. = *Σάρδεων Γερμανὸς* μητροπολίτης: Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολ καὶ δυτικῆς Θράκης (ἐπὶ τῆς ἀλώσεως γενικῶς ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἰς αἰῶνος καὶ ἐξῆς), ἐν *Θρακικοῖς τόμ. Σ'*, 1935, σ. 37—136.

Ἐπισκ. κατάλ. τῶν ἐπαρχιῶν τῆς βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, ἐν *Θρακικοῖς τόμ. Η'* 1937, σ. 110—189.

Εἶναι κυριολεκτικῶς κατάλογος χρονολογικὸς συντομώτατος τῆς ἐκλογῆς καὶ παύσεως ἢ ἀποβιώσεως τῶν ἐπισκόπων (παριστατικώτερος τοῦ τῆς Ἀμασείας) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων πατριαρχ. κωδίκων, ἐξ ὧν δημοσιεύεται ἔν τισι καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. Ἐν ὑποσημειώσεσι καὶ χρονολογίαι, ἐν αἷς εὑρηται ὑπογραφή ἐπισκόπων εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις καὶ εἰς ἄλλας διατριβὰς παραπομπαί. Ὁ ἅγιος Σάρδεων εἰργάσθη ὄντως συστηματικῶς ἐνταῦθα τε καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας ἐργασίας, λίαν εὐσεινηδῆτως συμπληρῶν καὶ ἐπανορθῶν μετὰ λεπτολόγου ἀκριβείας πάσας τὰς προγενεστέρας ἐργασίας. Εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ μίαν σοβαρὰν εὐρίσκω ἔλλειψιν, ἣτις πολὺ σκοτίζει τὴν ἐρευνητὴν τὴν ἐξῆς:

Τὰ λήμματα καταστρώνει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προκατόχου, ἐνῶ κατ' ἀκριβείαν ἐν αὐτῷ δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐκλεγομένου, ὥστε ἡ ὀρθὴ πτώσις ἦτοι ἡ ὀνομαστικὴ δὲν φαίνεται πλέον ἐν ἀρχῇ, ἀλλ' ἐν τέλει· π.χ. τὸ πρῶτον λῆμμα:

1) Ὁ Ζωηρὸς προσέθηκε καὶ τινὰς σημειώσεις καὶ ἐσχέτιζετο πρὸς τὸν συγγραφέα, ὃν καὶ συνώθευσεν ἐνιαχοῦ εἰς τὰς ἐρεῦνας, καὶ ὁμως ἔγραψε περὶ ἀγάλματος τῆς Παναγίας σωζομένου ἐν Μισοφλίῳ! (ἐπανειλημμένως σ. 383). Εὐτυχῶς ὁ Κεραμεύς, ὅστις εἶδε τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐπὶ τόπου, ἀποκατέστησε τὸ ὄρθον Μυριόφυτον, καίτοι τοῦτο εὐρίσκετο ἐν Χώρῳ.

Ἀνθίμου «ψήφω κανονικῆ . . . πατριάρχου γεγονότος», ἐξελέγη (19 Ἰουν. 1623) ὁ . . . μητροπολίτης Ἀγχιάλου Παρθένιος (Θρακ. Γ' σ. 41). Δὲν εἶναι τὸ σχῆμα πρωθύστερον ; καθ' ὃ ὁ ζητῶν πρέπει νὰ θηρεύῃ τὸ τέλος καὶ οὐχὶ τὴν ἀρχὴν, ὅπως τρέχομεν νὰ εὕρωμεν τὸ ρῆμα εἰς τὰς γερμανικὰς προτάσεις ;

Σάρδ. πατρ. κατ.—Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικούς καταλόγους. Κατάλογοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς ὑπὸ μητροπολίτου *Σάρδεων Γερμανοῦ*, Μέρος Α', 1454—1702, Κ)πολις, 1935. (ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην ἵνα μοὶ δωρήσῃται ὁ φίλος συγγραφεύς. ἐξεδόθη ἐκ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὸ Β' μέρος, ὅπερ μὴ ἔχων, παραπέμπω εἰς τὸ περιοδικόν). Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι περισπούδαστος καὶ ἐξαντλητικὴ μετὰ βιογραφίας ἐκάστου πατριάρχου καὶ δαψιλοῦς βιβλιογραφίας καὶ τιμᾶ τὸν συγγραφέα, παρ' οὗ ἀναμένομεν καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου.

Στ = Σταμούλης Μιλτ. Ἀρχιερατικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης ἀπὸ Χριστοῦ. Ἡ διεξοδικὴ αὕτη ἐργασία ἀπετέλεσεν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν ΙΔ' τόμον τῶν Θρακικῶν (1940) σ. 1—230. Συνηρημολογήθη ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ ἀειμνήστου *Ἀναστ. Σταμούλη* μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ πατρῴζοντος υἱοῦ ἐπικουροῦντος καὶ τοῦ ἀυταδέλφου αὐτοῦ κ. *Ἀντ. Σταμούλη* καὶ συνεπληρώθη, ὅσον ἦτο δυνατόν διὸ καὶ δικαίως ἐκάλεσα τὸ ἔργον, «*Σταμούλειον θρακικὸν τακτικόν*». Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον τίθησι τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν φιλόλογοι καὶ θεολόγοι δύνανται νὰ ἐργασθῶσι περαιτέρω πρὸς συμπλήρωσιν. Σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἐν τέλει «*Εὐθρετήριον τῶν θρακικῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν*», ὅπου ἀναγράφονται οἱ πολυποίκιλοι τύποι, ἐν οἷς καθορᾷ τις ὁποίας μεταβολὰς καὶ καταστροφὰς ὑπέστησαν αἱ λέξεις ἐν Θράκη!

Σύντ. Ράλλ. Ποτλ.—Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἁγίων . . . Ἀποστόλων καὶ τῶν . . . οἴκουμ. καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλή, τόμ. Α'—Γ', Ἀθήναι, 1852—56.

Φιλ. Σύλλ.—Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολ. Σύλλογος, τόμ. Α'—ΛΔ', 1861—1914, Κωνσταντινούπολις.

Φωτ. Βιβλ.—*Γενναδίου Μ. Ἀραμπατζόγλου* μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, Φωτίσιος βιβλιοθήκη ἥτοι ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα κτλ. τοῦ οἴκουμ. πατριαρχείου, Μέρ. Α'—Β', Κ)πολις 1933—1935.

Χ ἢ Παν. Λεύκ. = Ι. Χατζηϊωάννου Πανελληνίου λεύκωμα, τόμ. Γ', σ. 92—3.

Σημ. Ὁ ἀξιότιμος κ. Μ. Σταμούλης ἀναφέρει ἐν τῇ Θρακικῇ βιβλιογραφίᾳ αὐτοῦ τοῦ Η. Laskin Ηερακλεα, ἐκδοσις ῥωσοῦτι γενομένη ἐν Χαρκόβφ (βλ. Θρακ. Ζ., σ. 360).

ΚΕΦ. Α'. ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ

'Επίδρασις τῆς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν θρησκείας ἐπὶ τὸν χριστιανισμόν.

1. *'Ορφεύς καὶ μυστηριακὴ λατρεία. — Ἀθανασία ψυχῆς. — Τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων. Ἀσκητισμὸς καὶ φιλανθρωπία—Θρησκευτ. ὀνοματολογία. — Πῶς ἐννοεῖται ὁ συγκρητισμὸς ἐν Θρακίᾳ.*

Πανθομολογούμενον τυγχάνει, ὅτι οἱ Θραῖκες ἦσαν ὁ κατ' ἐξοχὴν θρησκος λαός—καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δῆλον ποιεῖ, ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐδηλώσαμεν—«δεξιότερον γὰρ τὰ τε ἄλλα ἐδόκει τοῦ Μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι πάσαι τὸ θράκιον καὶ οὐχ ὁμοίως εἰς τὰ θεῖα ὀλίγων», ὡς λέγει ὁ Πανσανίας¹⁾. Πολλὰ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων παραλαβόντες οὐ μόνον εἰσήγαγον ἐν Ἑλλάδι τὴν μυστηριακὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ θρακικὰς θεότητας ἐπέβαλον²⁾ ὅθεν εἶχε δίκαιον ὁ χαριέστατος Δουκιανός, ὅστις ἐξοργιζόμενος κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποκλειόντων τοὺς Θραῖκας τῆς μνήσεως ἔγραφεν «ἐτόλμησε δέ ποτε ἐρωτῆσαι δημοσίᾳ τῆς προορήσεως ἀκούσας διὰ τίνα αἰτίαν ἀποκλείουσι τοὺς βαρβάρους καὶ ταῦτα τοῦ τὴν τελετὴν αὐτοῖς καταστησομένου *Εὐμόλπου βαρβάρου καὶ Θρακὸς ὄντος*»³⁾.

Δὲν διέφερον ὅμως πολὺ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἦσαν ἐκλεκτικοὶ Κατὰ τὸν *Ἡρόδοτον*⁴⁾ ἐσέβοντο μόνον τὴν Ἄρην, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὸν Διόνυσον. καὶ τὸν πρῶτον μὲν, «ὅτι πολεμικὸν ἔθνος τὸ παλαιὸν οἱ Θραῖκες»⁵⁾, τὴν Ἄρτεμιν ὡς *Βένδιν*, καὶ τὸν Διόνυσον ταυτίζοντες τῷ *Ἥλιῳ* κατὰ *Μακρόβιον*⁶⁾· διότι ὁ *'Ορφεύς* «τὸν *Ἥλιον* μέγιστον τῶν θεῶν ἐνόμισεν, ὃν

1) Θ', 29,3. Βλέπ. ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφ. Ἅγιος Γεώργιος καὶ Θραῖξ ἱππεύς καὶ κατωτ. εἰς τὰ περὶ ἀσκητισμοῦ τῶν γυναικῶν.—2) Ἐν Μενουχίᾳ π.χ. συνεστάθησαν τῶ Β ε ν δ ῖ δ ε ι α πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος, ἣ ἰς παρὰ Θραῖξ Ἰ Β ε ν δ ῖ ε ἰ καλεῖτο (ἢ μάλλον ἦν ἄλλη παρεμφερὴς θεά), ἑορτὴ τελουμένη ἐν Πιριαιεῖ μετὰ λαμπροφορίας, ἣν ἠκολούθουν ἐφιπποὶ (Ξεν. Ἑλλην. II, 4,11, Ἡούχ. ἐν λ. Βένδης, P r e l l e r—R o b e r t Greich. Mythologie, 1887, σ. 328).—3) Δ η μ ο σ θ. 34. πρόορησις ἢ δοκιμὴ τῶν θελώντων νά μνηθῶσι.—4) Βιβλ. V, 7.—5) Τ ζ ε τ ζ η σ εἰς Λυκόφρ. 397.—6) Satur. I, 18, 11, Item in Thracia eundem habere Solem et L i b e r u m.

καὶ Ἀπόλλωνα προσηγόρευσεν»· διὸ καὶ προῦκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν Μαινάδων 1)· καὶ οὐ μόνον τοὺς ξένους θεοὺς μετεμόρφωνον, ἀλλ' εἶχον καὶ ἰδίους 2)· καὶ ἦσαν ἐνθουσιασταὶ καὶ μυστικοπαθεῖς θιασῶται «ἀπορρητῶν μυστηρίων», ἅπερ ἐξετέλουν διὰ θεουργιῶν καὶ ὄργιασμών. Τοιαῦται τελεταί, ἀπομιμήσεις αὐτῶν τῶν ἀρχαίων, διετηρήθησαν μέχρι σήμερον περὶ τὴν Βιζύην, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀστικῇ 3) καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀγαθουπόλεως 4). Ἄλλ' ὁ κυρίως μεταρρυθμιστὴς τῆς θρησκείας ἐν Θράκῃ εἶναι αὐτὸς ὁ Ὀρφεύς, καὶ ὁ θρησκευτικὸς κώδιξ εἶναι τὰ Ὀρφικά 5). Ὁ Δίνος διὰ πελασγικῶν γραμμῶν λέγεται, ὅτι κατέλιπε τὰς πράξεις καὶ περιπετείας τοῦ Διονύσου, ὁ Ὀρφεύς δέ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης, βασιλεύσας ἐν Ροδόπῃ καὶ Ἰσμάρῳ καὶ μαθητευθεὶς παρὰ Λίνου τὴν μουσικὴν, ἐσυστηματοποίησεν αὐτὰς καὶ μετὰ ρυθμοῦ καὶ μέλους ἐν δωρικῇ γλώσσῃ διέδωκε παρὰ τοῖς Θραξίν. Μεταβὰς δ' εἶτα εἰς Αἴγυπτον καὶ μυθεῖς παρὰ τῶν ἱερέων μετεφύτευσεν εἰς Θράκην τὰ μυστήρια τοῦ Διονύσου 6) μετὰ τῶν μυστικῶν καὶ ὄργιαστικῶν τελετῶν. Ταῦτα διὰ θεσπεσίου μέλους ἐδίδαξε καὶ εἰς Θήβας τῆς Βοιωτίας παραδούς τὴν ἐκ τῆς Θηβαίας Σεμέλης γέννησιν τοῦ Διονυσίου, ὃθεν τὰ Ὀρφικά μετεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Δουκιανὸς συνδέει τὸν Ὀρφέα πρὸς τὸν Εὐμόλπον, τὸν εἰσηγητὴν τῶν ἑλευσινίων μυστηρίων, εἰσάγων τὴν φιλοσοφίαν οὕτως διαλεγομένην «Εἶτα εἰς Θράκην, ἐνθα μοι Εὐμόλπος καὶ Ὀρφεύς συνεγενέσθη, οὗς καὶ προαποστείλασα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν μὲν ὡς τελέσειεν αὐτοῦς, τὸν Εὐμόλπον ἔμεμαθήκει γὰρ τὰ θεῖα παρ' ἡμῶν ἅπαντα, τὸν δὲ ὡς ἐπᾶδων προβιάζοι 7) τῇ μουσικῇ 8). Εἶτε λοιπὸν προεβίβαζεν εἶτε ἐξεβίαζεν ὁ ἠδύμολπος ἱερομύστης, διὰ τῆς τερψιθύμου λύρας συνεκίνει καὶ συνήραζε καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία, ἅπερ καταλείποντα τὰ σπήλαια καὶ τοὺς δρυμοὺς κατηκολούθουν αὐτῷ ὡς ἡμερὰ ἀρνία. καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναίσθητοι λίθοι καὶ τὰ δένδρα συνεκλονοῦντο ὑπὸ τοῦ συνταρακτικοῦ ἄσματος, ὡς παραδίδουσιν ἡμῖν οἱ ποιηταί 9)· καὶ συγγραφεῖς: «Ὀρφεύς δὲ καὶ Ἀμ-

1) G i s e k e Ἐθρῆκικῆ—πελασγικῆ Stämme σ. 27.—2) Βλ. τὴν ὥρα(αν διατριβὴν τοῦ κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου ἐν Θρακικοῖς Ε', σ. 41—59. Περὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Θρακῶν.—3) Αὐτ. σ. 43—4. Ἐπιθι καὶ Βιζυηνὸν. Οἱ καλόγεροι καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐν Θράκῃ, Θρακ. ἐπετηγίς τοῦ ἔτους 1897, σ. 102—127.—4) Τὰ Ἀναστενάγια βλ. εἰσαγ.—5) Βλ. L o b e c k Aglaophamus seu de theologiae mysticae Graecorum causis. Lugduni Batavorum 1829. Περιέχουσι θεογονίας, ἱερῶς ὕμνους, μαγικοὺς καὶ ἐξιλαστικούς τύπους.

6) C r e u z e r ἐνθ' ἀνωτ. τόμ. I 254, II, 299. III, 139, 149, 168.—7) προσβιάζοι ἔχει ἡ πρώτη ἔκδοσις.—8) Δραπέται.—9) Ε ἰ ρ ι π. Ἄλλ. 357, Βάκχ. 560. Κύκλ. 646, Ρῆσ. 943. Ἀ ρ ι σ τ ο φ. Ὀρν. 769ε.

φίων, οἵπερ ἐπαγωγότατοι ἐγένοντο τῶν ἀκροατῶν, ὡς καὶ τὰ ἄψυχα ἐπι-
καλέσασθαι πρὸς τὸ μέλος, αὐτοί, ἂν οἶμαι, εἶγε ἤκουσαν, καταλιπόντες
ἂν τὰς κιθάρας, παρεστήκεισαν σιωπῇ ἀκροώμενοι· τὸ γὰρ τῆς τε ἁρμονίας
τὸ ἀκριβέστατον διαφυλάτειν ὡς μὴ παραβαίνειν τι τοῦ ρυθμοῦ . . . καὶ
συνφθὸν εἶναι τὴν κιθάραν καὶ ὁμοχρονεῖν τῇ γλώττῃ τὸ πλήκτρον καὶ τὸ
εὐαφές τῶν δακτύλων καὶ τὸ εὐκαμπές τῶν μελῶν» 1).

Ἡ παράδοσις ἐσώζετο ζωηρὰ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρό-
νους, ὡς ἐπικυροῖ ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα τῆς Βερόης.

Ἄγαθῆ τύχη

Τῆρης Παίων (;) Ἀπόλλωνος ἑταῖρον
Ἵρφέα δαιδαλέης θῆκεν ἄγαλμα τέχνης,
ὃς θῆρας καὶ δένδρα καὶ ἔρπετὰ καὶ πετιηνὰ
φωνῇ χειρῶν κοίμησεν ἁρμονίῃ.²⁾

Ἦν τόσφ θαυματοουργὸν τὸ θεσπέσιον τοῦ Ἵρφέως ἄσμα, ὥστε καὶ
αὐτοὶ οἱ νεκροὶ ἠσθάνοντο καὶ ἀνίσταντο ἐκ τῶν τοῦ Ἄδου κευθμένων.
καὶ δικαίως ὁ παραβάτης αὐτοκράτωρ παραληρῶν ἐφθέγγετο: «Ἵρφέως
παρὶ τὴν μετὰ τῆς κιθάρας καὶ τῆς τὰ πάντα ἐλκούσης ᾠδῆς, ἐπιβρεμέτω
Διὶ τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ τῆς θεολογίας ῥήματα καὶ νοήματα» 3). Ἐκτε-
νέστατον περὶ τοῦ Ἵρφέως ποιεῖται λόγον ὁ Πανσανίας (Θ' 30) ἀναγρά-
φων τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνεγερθέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν
παραδόσεων παραστατικώτατα μνημεῖα καὶ τὰ περὶ τοῦ τραγικοῦ
τέλους αὐτοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἀπεθανάτισαν αὐτὸν οὐ μόνον ὡς ποιητὴν καὶ
κιθαροφθόν, ἀλλὰ καὶ ὡς μάντιν καὶ προφήτην 4). αὐτὸς συνώδευσε τοὺς
Ἀργοναύτας κατὰ τὴν τολμηρὰν ἐκείνην ἐκστρατεῖαν, κατέπαυε τὰ τρομε-
ρὰ κύματα τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ προφανῆ κίνδυ-
νον παρὰ τὴν Σαμοθράκην 5) αὐτὸς ἄλεκο μισε διὰ τῆς λύρας τὸν φοβερόν

1) Λ ο υ κ ι α ν. Εἰκόνες 2.—2) Σ α κ ε λ λ. 117, σ. 298.—3) Κ ο υ ρ τ. 392
ἐκ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ ι α ν ζ η ν ο ὕ πρὸς Ἴ ο υ λ ι α ν ὸ ν Γ' 104. Ἐκ
τῆς οὕτω τεθείσης παραπομπῆς μὴ ἐκλάβη τις, ὅτι ὁ Γριγγόριος λέγει ταῦτα (βλ.
αὐτ. σ. 388—408 ἐκτεταμένως περὶ τοῦ Ἵρφέως. Πλείω παρὰ R e i n a c h (Sa-
lomon) Orpheus, Histoire générale des religions, 34e mille. Nouvelle édition revue
et augmentée, Paris 1925.—4) «Ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ μάντις καὶ μουσικὴν εἰργάζον-
το» Σ τ ρ ά β. Ζ', 330.—5) Πρβλ. Ἀ ρ ι σ τ ο φ. Ὀρν. 769ε. Ἰδού πῶς ὁ κ.
Κ ο υ ρ τ ῖ δ η ς (σ. 394) μεταφράζει τοὺς σχετικούς στίχους :

δράκοντα ("Αργος) και οὕτω ἀφῆρεσαν τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Ἦν πνεῦμα ἐμψυχωτικόν, πατήρ τῶν μυσταγωγῶν και ὁ πρῶτος τοῦ *Διονύσου* ἱερεῦς, ἐξηγητῆς τῆς εὐθύμου λατρείας τοῦ *Βάκχου*, ἐξ ἧς οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, στρέφοντες τὰ νῶτα πρὸς τὴν ἀνυπόφορον θεοκρατίαν τοῦ Ὀλύμπου, εὗρισκον ψυχικὴν γαλήνην και θρησκευτικὴν παραμυθίαν¹⁾. Ἀλλὰ τίς ἢ νέα θεολογία τοῦ Ὀρφέως, δι' ἧς τοσοῦτον ἐπέχυσε φῶς εἰς τὸν κόσμον, ὅστις ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξυμνῆ αὐτὸν μέχρι σήμερον;²⁾ Ἡ διονυσιακὴ ἦν ἄσιατικὴ λατρεία περιέχουσα πολλὴν θρησκοληψίαν και πλάνην δεισιδαίμονα και ἐκτρεπομένη εἰς ἀκατανόμαστα ὄργια. Ὁ Ὀρφεὺς λοιπὸν ἠθέλησε νὰ ἀποκαθάρῃ αὐτήν και νὰ *μυήσει τοὺς ὀπαδοὺς εἰς τὴν τελειότητα*. «Ὁρᾶς, γράφει ὁ *Ερμίας*, πῶς ὁ Ὀρφεὺς πάσας (τὰς ἐρωτικὰς ἐπιπνοίας) ἐπιτηδεύσας φαίνεται . . . τελεστικώτατον μὲν γὰρ αὐτὸν και μαντικώτατον παρειλήφαμεν, και ὑπὸ τοῦ *Ἀπόλλωνος* κινούμενον, ὃν γε δι' αὐτὸ τοῦτο και *Καλλιόπης* υἱὸν γενέσθαι φασίν. Ἐρωτικώτατός τε τέ ἐστιν, ὡς αὐτὸς λεγὼν φαίνεται πρὸς τὸν *Μουσαῖον*³⁾ και προτείνων αὐτῷ τὰ *θεῖα ἀγαθὰ και τελειῶν αὐτόν*»⁴⁾ Τὸν θεῖον τοῦτον τοῦ Ὀρφέως ἔρωτα ἐξαίρει και ὁ *Πλάτων* «εὐρῶν παρ' Ὀρφεῖ τὸν αὐτὸν θεὸν και ἔρωτα και δαίμονα μέγαν ἀποκαλούμενον ἀγαπήσειε και αὐτὸς . . . τὸν τοιοῦτον ὕμνον . . . »⁵⁾ Ὡστε μάντις τις και κιθαρωδὸς αὐτὸς *συνέδεσε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα*. Κατ' ἀρχαίαν θρακ. παράδοσιν, πατήρ τῆς ποιήσεως ὑπῆρξεν ὁ *Ὀλεν*—και τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι φοινικικὸν σημαῖνον τὸ παγκόσμιον ὄν και συνά-

Τὸ ἔξομα ἔρχεται μέσα ἀπὸ τὰ αἰθέρια σύννεφα,
τὰ ἄγρια θηρία ξαράνουν ἀπὸ τὸν φόβον των
και ἡ ἥσυχη ξαστεριά σβύνει τὰ ὄργισμένα
κύματα τοῦ πελάγους.

1) K. M ü l l e r Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, μετάφρ. Κυπριανοῦ, Α', Ἀθήναι 1884, σ, 326.—2) E d. S c h u r e : «Ἡ ἐπιάχορδος λύρα ἐγκολποῦται τὸ σύμπαν. Ἐκάστη αὐτῶν ἀπηχεῖ μίαν διάθεσιν τῆς ἀνθρ. ψυχῆς, περιέχει τὸ νόμον μιᾶς ἐπιστήμης . . . ἄς χαιρετήσωμεν ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν μέγαν τῆς Ἐ λ λ ἄ δ ο ς μ υ σ τ α γ ω γ ὸ ν . . . » κτλ. ἀλέφαντος διθυραμβώδης ὕμνος παρὰ K o u r i t s a . 401—405 ἐκ τοῦ βιβλίου Les grands initiés 219 ἐ.—3) Οὗτος ἦν διὰπρεπεστερῶν καθηγητῶν αὐτοῦ ὡς και ὁ Θ ἄ μ υ ρ ι ς και Ε ὕ μ ο λ π ο ς . Περὶ τούτων ὁ Σ τ ρ ἄ β ω ν : «οἱ τε ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς Ἐρφεες λέγονται, . . . και τῷ Εὐμόλπῳ δὲ τοῦνομα ἐνθένδε, και οἱ τῷ Διονήσῳ τὴν Ἀσίαν ὄλην καθιερώσαντες μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ἐκεῖθεν και τὴν πολλὴν μουσικὴν μεταφέρουσι» κτλ. (ὀνόματα ὀργάνων βάρβαρα) βιβλ. Γ', 471.—4) Ὀρφικά Δ η μ . Μ ὁ σ χ ο υ σ χ ο λ . 1.—5) Αὐτ. σχολ. 15.

πτεται τό Ἀπόλλωνι (=παγκόσμιος πατήρ) ὄθεν καὶ ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος οὐλιος¹⁾. Κατ' ἀρχάς ἐν Δελφοῖς ἐλατρεύετο ὁ Ὀλεν ὡς ὁ ἡλιακὸς λόγος. Τὴν ἀρχέγονον ταύτην λατρείαν ἀνεξωγόννησεν ἐν Θράκῃ ὁ Ὀρφεὺς μεταρρυθμίζων τὰ διονυσιακὰ μυστήρια ὡς ψάλλει καὶ ὁ Πίνδαρος.

Ἐξ Ἀπόλλωνος δὲ φορμικτᾶς αἰοιδὰν πατήρ
ἔμολεν εὐαίμητος Ὀρφεὺς²⁾.

Συνδέσας οὕτω τὸ κήρυγμα αὐτοῦ πρὸς τὸν θεὸν τοῦ φωτὸς ἐπηγγέλλετο νὰ διδάξῃ τὰς ὑψηλότερας θεωρίας τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ἀφυπνίζων εἰς τὰς καρδίας τῶν ὄπαδῶν τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ *μυσταγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν*. Ὁ Decharme γράφει περὶ τούτου τὰ ἑξῆς: «*Γοιουτιτρόπω; ὁ Ὀρφεὺς κατέστη ὁ ὑποτιθέμενος ἰδρυτὴς μυστηριώδους τινὸς λατρείας, ἀρχαίας ὅσον καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἦτις, ἀφοῦ ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ σκότος, ἀνεφαίνετο εἰς τὸ φῶς χάριν τῶν εὐσεβῶν ψυχῶν, αἵτινες ἤρχοντο ζητοῦσαι ἠθικὰ παραγγέλματα εἰς τὴν ἐπόθεσιν εὐδαίμονος ἀθανασίας*»³⁾. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἦν δόγμα πίστεως παρὰ Θραξίν. Ὁ Ζάμολξις ἐδίδασκεν «*ὡς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἤξουσιν ἐς χῶρον τοῦτον, ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἔξουσινὰ πάντα ἀγαθὰ*»⁴⁾. Ἐν Περίνθῳ ἦν τὸ μοναδικὸν νεκροπομπεῖον (ψυχοπομπεῖον), ὅπου οἱ μαντευόμενοι θύοντες τοῖς ὑποχθονίοις θεοῖς ἐκάλουν τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχάς. Ὁ Πανσανίας ἐκπεσὼν τοῦ Βυζαν-

1) Preller - Robert, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 277—8. πρβλ. καὶ τὸν λύκιον Ὠλήνα, τὸν ποιητὴν τῶν ὕμνων τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ παρὰ Κουρτ. σ. 407.—2) Πύθ. Δ. 176. Κατ' οὐσίαν ἡ θρησκεία τῶν Θραξῶν ἦν ἡλιολατρεία. Ὁ Ὀμηρος παρίστη τὸν Ἀπόλλωνα πολιούχον τῆς Ἰσμάρου, ὅπου καὶ τέμενος ἦν ἀφιερωμένον αὐτῷ ὡς κατοικία τοῦ ἱερέως αὐτοῦ Μάρωνος (Ὀδύσ. I, 197). Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἵππος, ζῦγον μαντικόν, ἐθυσιάζετο αὐτῷ καὶ ἦν σεβαστὸν παρὰ Θραξί. Ὁ ἥλιος ἐπισπεύδει ταχέως πρὸς οὐρανόν, διότι προσφέρεται θυσία τὸ πλέον ὠκύπουν ζῦγον· τούτου ἕνεκα καὶ ἡ λατρεία τοῦ ἵππου καὶ ὁ ἐξηρωϊσμός αὐτοῦ, ἦτις ἐπειτα μετεδόθη καὶ εἰς χριστιανούς ἥρωας τῆς πίστεως παρισταμένους ἐν Θράκῃ ἐπίππους (βλ. κεφ. IA', ἅγιος Γεώργιος. καὶ Hehn Kulturpflanzen und Haustierte κτλ. Berlin 1874, σ. 34, 38—9). Καὶ τοῦ Ἀχιλλέως οἱ ἵπποι ἦσαν τέκνα τοῦ Ζεφύρου καὶ τῆς Ἀρπύρας Πυδάργης, καὶ ὁ Ἀτολός λέγεται Ἰπποτάδης, ἦτοι υἱὸς ἵππου. Βλ. καὶ τὸν ὄρφ. ὕμνον πρὸς τὸν Ἥλιον, ὅστις ἀνεκαλύφθη ὑπὸ E. Miller καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Mélanges de littérature grecque κτλ. Paris 1868, σ. 447—449.—3) Παρὰ Κουρτ. 406. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Δι-θικῶν (βλ. Δημ. Μόσχου Ὀρφικά) διηγείται ὁ Ὀρφεὺς τὰ τῆς μεταστροφῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἥλιου· «*ὅτι παῖς ὢν καὶ κινδυνεύσας νὰ σπαραχθῇ ὑπὸ δράκοντος κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου· ὄθεν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτησίως προσέφερεν εἰς τὸν Ἥλιον θυσίαν.*—4) Ἡρόδ. Δ'. 95.

τίου και βασανιζόμενος ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς βυζαντίας **Κλεονίκης**, ἣν εἶχε φονεύσει, κατέφυγεν ἐνταῦθα «τὴν ψυχὴν ἀνακαλούμενος»¹⁾ Ἐντεῦθεν και ὁ Ὀρφεὺς ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφέρεται ὡς ψυχοπομπός²⁾. (βλ. περὶ ἀθανασίας ψυχῆς κατωτέρω). Οὕτως ἐμφανίζεται ὁ Ὀρφεὺς διδάσκαλος ἡμετέρου βίου ἐν Θράκη και εἰσηγητὴς δια τῆς θρησκείας ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ μυθογράφος **Ἡράκλειτος** παρατηρεῖ: «Ὁ Ὀρφεὺς ἐλέγετο ὅτι ἐκινούσε και δένδρα και πέτρας και θηρία και πτηνά. Θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἶπη τις, ὅτι, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν θηριώδεις και δὲν εἶχον ἦδη οὔτε νόμους ἐγνώριζον, τοὺς ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν και τοὺς παρεκίνησεν εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὅτι ἀπέκτησε φήμην, ἐπειδὴ μὲ τοὺς λόγους ἐμαλάκασε τοὺς πετρώδεις και θηριώδεις ἀνθρώπους»³⁾

Στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὴν **ἡλιολατρείαν** τῶν Θυρακῶν, ἀρχέγονον θρησκείαν, ἔχει ὁ **Λυκοῦργος**, ἀρχαῖος θεὸς ἐν Θράκη, μεταποιηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς βασιλέα τῶν Ἰδωνῶν, ὡς δηλοῖ ἡ λέξις (**λυκ**-**l u x** φῶς, ὅθεν **λυκοεργός**=φωτοδότης, ταυτόσημον και τὸ **Λύκειον**). Οὗτος καταδιώξας τὸν **Διόνυσον** ἐτυφλώθη ὑπὸ τῶν θεῶν, ὅθεν και ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸν Ὀρφέα ὡς πρὸς τὸ τραγικὸν αὐτοῦ τέλος.

Κατ' **Εὐριπίδην** «μυστηρίων τε τῶν ἀπορρήτων φανὰς ἔδειξεν Ὀρφεὺς»⁴⁾ δηλ. ἐδίδαξε τὸ ἀπόρρητον τῶν μυστηρίων τελουμένων ἐν νυκτὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον (παρεμφερὲς πρὸς τὸ πραγματικὸν τοῦ **Προμηθέως** κλέψαντος τὸ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ και διδάξαντος τὰς τέχνας εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπερ ἀλληγορεῖται και εἰς τὸ πνευματικὸν φῶς) δὲν ἤρρεσεν εἰς τὸν **Δία**, διότι ἀπεκάλυψε τὰ μυσικὰ τῶν θεῶν «κεραυνωθῆναι δὲ αὐτὸν τῶν λόγων ἔνεκα, ὧν ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις, οὐ πρότερον ἀκηκοῖας ἀνθρώπους»⁵⁾. Κατ' ἄλλους, ἐπειδὴ οὗτος ἀντιστασιακὸν ἀντὶ τοῦ **Διονύσου** τὴν λατρείαν τοῦ **Ἡλίου**, ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς θιασώτας αὐτοῦ· διὸ αἱ ἄγριαι **Μαινάδες** κατεσπάραξαν αὐτὸν και τὰ μέλη ἔρριψαν εἰς τὸ Ἔβρον⁶⁾. Εἰς τὸ Παγγαῖον

1) Σ α κ ε λ λ. σ. 97.—2) Παρίσταται δὲ και ἐν ἀναγλύφοις ἐπιτυμβίοις μετὰ τοῦ Ἐ ρ μ ο ὕ και τῆς σιζύγου αὐτοῦ Εὐριδίκης, ἣν ἐλυτρώσατο ἐκ τοῦ Ἄδου βλ. C r e u z e r, Symbolik und Mythologie der alten Völker besonders der Griechen III, Leipzig 1821, σ. 173. Τοιαύτην θέσιν ἔχει και ὁ προφήτης **Δαβὶδ** εἰς πολλὰς εἰκονογραφίας χριστιανικὰς πρὸ τοῦ ψυχορραγοῦντος δικαίου κροῦαν τὴν κιθάραν, ἵνα διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἡδυμόλπου μουσικῆς ἀποσπασθῆ ἀνεπαισθητῶς ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος (τοιαύτη παράστασις ἐν τῇ Τραπεζῇ τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἄθωτος).—3) Mythographi graeci 23, σ. 417·κατὸ μετὰφρ. Κ ο υ ρ τ. σ. 393. Λέγει και ὁ Ἀ ρ ι σ τ ο φ. Βάτρ. 1032, ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ἐδίδαξε τὴν ἱε ρ α ν τ ε λ ε τ ῆ ν και ἀποχὴν φόνων.—4) Ρ ῆ σ. 944, Ἰ π π ο λ. 953.—5) Π α υ σ. Θ'. 30,5.—6) Βλ. Λ ο υ κ ι α ν ο ν πρὸς ἀπαιδευτον παρὰ Κ ο υ ρ τ. 395—6, Π α ὕ σ. Θ'. 30.

ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος ἐβλάστησε βοτάνη *κιθάρα* καλουμένη, ἣν κρατοῦντες οἱ θυροσφόροι ἔψαλλον: «καὶ τότε φρονήσεις, ὅταν ἔσῃ μάτην φρονῶν»¹⁾). Πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες διὰ τοῦτο *παρέβαλον τὸν Ὀρφέα πρὸς τὸν Χριστόν*²⁾).

Ἄλλ' ἐν Θράκῃ, τῇ πατρίδι τῆς Θεοδωρήτου μουσικῆς, θὰ ἀνέμενέ τις ἔξαρσιν ἀνωτέραν ἰθρησκευτικῆν, ἣτις διὰ τοῦ μέλους, τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῶν μουσικῶν ἐπιτυγχάνεται ὁργάνων «ἡ μουσικὴ πᾶσα *θρακία* καὶ ἀσιᾶτις νεόμισται. δῆλον δ' ἐκ τε τῶν τόπων, ἐν αἷς αἱ Μοῦσαι τετίμηνται Πιερίᾳ γάρ καὶ Ὀλυμπος καὶ Πίμπλα καὶ Λεϊβηθρον τὸ παλαιὸν ἦν θρακία χωρία καὶ ὄρη, νῦν δὲ ἔχουσι Μακεδόνες»³⁾). *τόν τε Ἑλικῶνα καθιέρωσαν ταῖς Μούσαις Θραῖκες οἱ τὴν Βοιωτίαν ἐποικίσαντες*, οἵπερ καὶ τὸ τῶν Λεϊβηθριάδων Νυμφῶν ἄντρον καθιέρωσαν' οἱ τε ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς Θραῖκες λέγονται, Ὀρφεύς τε καὶ Μουσαῖος καὶ Θάμυρις» κτλ.⁴⁾). Οὗτοι τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν μετεχειρίσθησαν πρῶτοι διὰ τὴν ἐξωτερικευσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐν ταῖς ὀργιαστικαῖς ἱεροτελεστίαις, αἵτινες διὰ τῆς μνήσεως ἀνυψοῦσι τὸν θνητὸν ἄνθρωπον εἰς ὕψη αἰθέρια καθαίρουσαι καὶ ἐξαγνίζουσαι αὐτόν. Ὁ θεῖος Πλάτων καθαρσιν ἀποκαλεῖ καὶ τὰς τέσσαρας θεμελιώδεις ἀρετὰς ἦτοι τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φρόνησιν. «καὶ κινδυνεύουσι, ἐπιφέρει, καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἡμῖν οὗτοι καταστήσαντες, οὐ φαῦλοι εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάλαί αἰνίτεσθαι, ὅτι, ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς Αἶδον ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὃ δὲ κεκαθαρμένος καὶ τετελεσμένος ἐκῆσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει». ⁵⁾ Ἀκριβῶς τὰ *μυστήρια τῶν Καβείρων* τῆς Σαμοθράκης⁶⁾ ἐπεδίωκον αὐτὸν τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν, ἦτοι διὰ μυοτηριωδῶν τελετῶν καὶ ὠρισμένων μνήσεων ν' ἀνυψῶσι τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑψηλοτέραν ἠθικὴν σφαιραν. Ὅπως ἡ Ἡράκλεια καὶ ἡ Σαμοθράκη, ἣν Σαμίων ἀποικία, ὅθεν καὶ «Σάμος θρηκίη» καὶ ἀπλῶς Σάμος «ὡς οἱ Σάμιοι τοῦτ' ἐπλάσαντο δόξης χάριν», ὡς λέγει ὁ Στράβων «Πιθανώτεροι δ' εἰσὶν οἱ ἀπὸ τοῖς σάμους κα-

1) Κλειτῶνυμος ἐν Θρακικοῖς Frag. hist. Gr. IV, κεφ. 3—4.—

2) Crenzer, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 173, ὅστις ἐν ἐκτάσει πραγματεύεται περὶ Ὀρφέως καὶ τῶν Ὀρφεῶν. σ. 139—235. Καὶ ὄντως τις δὲν βλέπει τὴν καταπληκτικὴν ὁμοίτητα, ὅπου πρὸς τοῖς ἄλλοις αἱ Μαινάδες εἶναι ὁ ἀγνώμων Ἰουδαϊκὸς λαός, καὶ τὸ φυτὸν κιθάρα ὁ βασιλικός, ὅστις ἀνεβλάστησεν ἐπὶ τοῦ παναγίου τάφου κατὰ τὴν παράδοσιν.—3) Μηδεὶς θαυμάσῃ περὶ τῆς ἐκτάσεως ταύτης τῶν Θρακῶν. Καθ' Ἡρόδοτον: «Θρηκῶν δὲ ἕθνος μέγιστόν ἐστι, μεῖα γὰρ Ἰνδούς, πάντων ἀνθρώπων» V, 3, καὶ τὸν Διονύσιον εἰς Οἰκουμ. περιήγ. 223: «Αὐτοὶ τε Θρηκῆες ἀπείρονα γαῖαν ἐχούντες».—4) Στράβ. I', 471.—5) Φαίδ. κεφ. XIII C, σ. 155, ἐκδ. Μιστριώτου.

λείσθαι τὰ ἔψη φήσαντες εὐρέσθαι τοῦτο τὸ ὄνομα τὴν νῆσον» Γ', 457 παρὰ τὸ παρὰδοξον τῶν συμβόλων, —καὶ δι' ἁπτῶν τεκμηρίων ἀπεκάλυπτον αὐτῷ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Μεταξὺ τῶν συμβόλων ὀργιαζουσῶν γυναικῶν τὸν κυριώτερον τόνον παρῆχεν ὁ *μυστικὸς ὄφης*, ὃν ἀναφέρει, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁ *Πλούταρχος*. Ταῦτα βεβίως ἐσχετίζοντο πρὸς τὰ μυστήρια τὰ φρυγικὰ τοῦ θρακικοῦ *Σαβαζίου*, εἰς ὃν, ὅπως καὶ εἰς τὸν *Διόνυσον*, ἐτελοῦντο κατ' ἕτος ὡς εἰς θεὸν τῆς βλυστήσεως ὀργιαστικαί τελεταί. Τούτων ἡ κεντρικὴ ἔννοια ἦν ἡ τῆς ἀναγεννήσεως. Ἄλλ' ἡ ἀναγέννησις αὐτῆ ἐπραγματοποιεῖτο μόνον εἰς τὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης: «ἀλλ' ἐπεὶ τῶν Κορυβάντων¹⁾ φρουρητικὴ πῶς ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἐπιτελεστικὴ τοῦ *Σαβαζίου*²⁾ εἰς βακχείας καὶ ἀποκαθάρσεις ψυχῶν καὶ λύσεις παλαιῶν μνημάτων οἰκειότητα παρεσκεύασται, διὰ ταῦτα δὴ καὶ αἱ ἐπίπνοιαι αὐτῶν τῷ παντὶ διεστήκασιν»³⁾. Οὕτω τῆς λαιρείας τοιούτων ὑψηλῶν θρησκευτικῶν ἐννοιῶν. ἐφ' ὧν ἐβασίσθη ὁ *Ὀρφεύς*, ἀντιπρόσωποι καὶ *ἱερομύσται ἦσαν οἱ Κάβειροι*, καὶ ἡ λατρεία αὐτῆ ἔδραυ εἶχε κληρὴν τῆς Σαμοθράκης τὴν Ἴμβρον, Λῆμνον, τὴν Κρήτην καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος (ἐν οἷς πρῶτῳ ἐξέλιπεν)⁴⁾, ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς :

ἡδ' ἀγλαὰ δῶρα Καβείρων

χρησμοὺς τ' ἄρρητους νυκτὸς περὶ Βάκχου ἄνακτος,
Λῆμνὸν τε ζαθέην ἡδ' εἰναλίην Σαμοθρήκην⁵⁾.

Ἡ λατρεία τῶν Καβείρων, ἀπολαύουσα παρὰ τοῦ ἀρχαίου κόσμου

1) Ἡ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων Μυρίνη ἤλθε καὶ καθιέρωσε τὴν νῆσον εἰς τὴν μητέρα τῶν θεῶν Ρέα καὶ ὠνόμασε Σαμοθράκην (= νῆσος ἱερά). Αἱ Ἀμαζόνες ἐφυγον καὶ ἔμειναν οἱ υἱοὶ τῆς Ρέας Κορυβάντες (Διόδ. Σικ. Γ', 53). κατὰ δὲ Στράβωνα: «Πιθανὸν δέ, φησὶν ὁ Σκῆψισ, Κορυβήτας μὲν καὶ Κορυβάντας εἶναι τοὺς αὐτοὺς, οἳ περὶ τὰς τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἀγιστείας πρὸς ἐνόπλιον ὄρχηον . . . τῶν δὲ Κορυβάντων ὄρχηστικῶν καὶ ἐνθουσιαστικῶν ὄντων καὶ τοὺς μανικῶς κινουμένους κορυβαντιᾶν φασίμεν». Γ' 473.—2) «Τὸν δὲ αὐτὸν εἶναι Σαβάξιον καὶ Διόνυσόν φασιν ἄλλοι καὶ Ἀμφίθεος β' περὶ Ἡρακλείας. οὕτω δὲ φασὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὲς τοὺς Βάκχους Σαβούς, καλεῖν» Fragm. comic. gr. III, 36. διότι τὸ εὐάζειν οἱ βάκχοι ἐλεγον σαβάξειν καὶ τὸν εὐασμόν σαβασμόν ἦτο σεβασμόν, ὅθεν Σαβάξιος=σεβάσιμος.—3) Ἰάμβλιχος, περὶ μυστηρίων' κεφ. 10, σ. 71. Οὕτως ὁ Ὀρφεὺς ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνεκα παλαιῶν ἀμπλακημάτων τῶν Τιτάνων κατεδικάσθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τοῦ σώματος, οἵτινες εἶχον φονεῦσαι τὸν Ζαγρέα.—4) Προλεγόμ. εἰς Διογ. Λαέρτιον, ἐκδ. C o b e t, Paris 1850.—5) Ἀργόν. 27—29.

μεγάλης τιμῆς, θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχαιότερα πασῶν παρὰ τινων συγγραφέων — θεωρία στηριζομένη εἰς τὸ *βάρβαρον τῶν ὀνομάτων τῶν θεῶν* — Ἄλλὰ τὰ Καβείρια ἦσαν *ἀλληγορία τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως* ¹⁾. Παρ' ἄλλοις δὲ ὡς Κάβειροι ἀναφέρονται, τετελεσμένοι τῷ Ἑρμῇ, *θεοὶ μεγάλοι, θεοὶ δυνατοὶ καὶ ἰσχυροί*, ὁ ἀναξ *Κάσμιλος*, οἱ Παταικοὶ *Κοῖτος, Κρεῖτος, Ὑπερίων, Ἰαπετὸς καὶ Κρόνος* ²⁾. Τούτων πατὴρ ὁ *Ψυιστος*, καὶ οὗτοι ἐφεύρον τὰς βοτάνας καὶ τὰ ἀλεξιφάρμακα. Πρὸς τὸν *Ψυιστον* τούτον ἀφορᾷ καὶ ὁ *Ὀρφεύς* ὡς εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν :

*Εἷς ἔστι' αὐτογενής, ἐνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται.
εἷς ἔστι αὐτοτελής, αὐτοῦ δὲ ὑπὸ πάντα τελεῖται* ³⁾.

Περὶ τῶν Καβειρίων μόνον οἱ καλῶς μεμνημένοι ἠδύναντο νὰ γνωρίζωσι κατ' ἀκριβείαν· ἀλλ' ἡ ἔχεμυθία ἦν αὐστηρά. «οἵτινες δὲ εἰσιν οἱ Κάβειροι, λέγει ὁ *Πανσανίας*, καὶ ὅποια ἔστιν αὐτοῖς καὶ τῇ μητρὶ τὰ δρώμενα, σιωπῆν ἄγοντι ὑπὲρ αὐτῶν, συγγνώμη παρ' ἀνδρῶν φιληκόων ἔστω μοι» ⁴⁾. Εἰς τὸ ἱερόν, ὡς εἰς ἄδυτον, ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ἡ εἴσοδος

1) Τὰ ἀρχαῖα μυστήρια ὑπὸ C. W. Leadbeater, μετάφρ. ὑπὸ Π. Α. Α. Ἀθῆναι 1927, σελ. 173. Οὗτος σχετίζει αὐτὰ πρὸς τὸν τεκτονισμόν. Περὶ τῶν ὀνομάτων βλ. Σχολ. Ἄπολλ. Ἀργον. I, στ. 917: «Μυοῦνται δὲ ἐν Σαμοθράκῃ τοῖς Καβείροις, ὡς Μνασέας φησί, καὶ τὰ ὀνόματα. Τέσσαρες δ' εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν: Ἀξιέρος, Ἀξιόκερσα, Ἀξιόκερσος, Ἀξιέρος μὲν οὖν ἔστιν ἡ Δημήτηρ, Ἀξιόκερσα δὲ ἡ Περσεφόνη, Ἀξιόκερσος δὲ Ἀΐδης, ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος (Κάδμιλος—Κάδμος καὶ Κάσμιλος) ὁ Ἑρμῆς ἔστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος». Τὰ ὀνόματα ταῦτα φαίνεται νὰ εἶναι πελασγικά· διότι καθ' Ἡρόδοτον «οἱσι δὲ τὰ τῶν Καβείρων ὄργανα μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὠνὴρ οἶδε τὸ λέγων τὴν γὰρ Σαμοθρήικην οἴκουν πρότερον Πελασγοί... καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρήικες τὰ ὄργανα παραλαβάνουσι... τ' ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ... οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱερόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδῆλωται» Β', 51. Οἰκιστὴς ἐγένετο ὁ Σάων, οὗ ἀπόγονοι Δάρδανος, Ἰασίων καὶ Ἀρμονία, ἧτις συζευχθεῖσα τὸν Κάδμον ἔκτισε μετὰ τὸν Δευκαλίωνα κατακλυσμόν τὴν Δάρδανον (= Τροία) καὶ συνήκτισεν καὶ τὰ βόρεια τῆς Θράκης τοὺς Δαρδάνους. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῶν καβειρικῶν τούτων ὀνομάτων βλ. Ἰακ. Θωμοπούλου, Πελασγικά ἤτοι περὶ τῆς γλώσσης τῶν Πελασγῶν μέρος Β', τεῦχος 1, Ἀθῆναι 1933, 176.— 2) Conze Archäol. Untersuchungen auf Samothraken, Wien 1875.— 3) Ὀρφικά Α', 1, στ. 8—9.— 4) IX, 26, 5, 6.

εἰς πάντας, διὸ καὶ οἱ βιάσαντες αὐτὴν Μακεδόνες ἐτυφλώθησαν, ὡς λέγει ὁ αὐτός· ὄθεν καὶ ὁ **Ἡρόδοτος** περὶ τοῦ **Καμβύσου** λέγει, ὅτι ἐκμανεῖς ἐσθλῆθε δὲ καὶ εἰς τῶν Καβείρων τὸ ἱερὸν ἐς τὸ οὐ θεμιτὸν ἔστι εἰέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱέρα»¹⁾. **Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος** ἀναφέρει ὡς μνηθέντας τοὺς εἰς Τροίαν ἐκστρατεύσαντες καὶ τὰ θαύματα, ἅπερ ἐγένοντο αὐτοῖς. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν «καὶ **Ὀδυσσεύς** φασὶ μεμνημένον ἐν Σαμοθράκῃ χρῆσασθαι τῷ κρηδέμῳ ἀντὶ ταινίας καὶ σωθῆναι ἐκ τοῦ θαλασπίου κλύδωνος θέμενον ὑπὸ τὴν κοιλίαν τὸ κρηδέμνον περὶ γὰρ τὴν κοιλίαν οἱ μεμνημένοι ταινίας ἕπτουσι πορφυρᾶς. καὶ **Ἀγαμέμνονα** δὲ φασὶ μεμνημένον ἐν ταραχῇ ὄντα πολλῇ τὴν κατὰ Τροίαν ἀκαταστασίαν τῶν Ἑλλήνων παῦσαι πορφυρίδα ἔχοντα».²⁾

Ὁ **Πλούταρχος** πολυπραγμονῶν δια τὴν τοῦ **Μ. Ἀλεξάνδρου** γεννησιν λέγει, ὅτι **Φίλιππος** καὶ ἡ **Ὀλυμπιάς**, μερῶν αὐτὸς καὶ ἐκείνη πῆς ὄρφανός. ἐμυήθησαν ἐν Σαμοθράκῃ καὶ ἐκεῖ ἠράσθη αὐτή· καὶ ὅτι αὐτὴ «πρὸ τῆς νυκτός, ἢ συνείρχθησαν εἰς τὸν θάλαμον» εἶδε κατ' ὄναρ, ὅτι ἐνέπεσεν εἰς τὴν κοιλίαν αὐτῆς κεράυνος καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ἤναψε πῦρ, ὅπερ διελύθη εἰς φλόγας³⁾. Ἦτο δὲ ἡ **Ὀλυμπιάς** δι' ὄλου τοῦ βίου ἐκ τῶν γυναικῶν τῶν προσηλωμένων εἰς τὰ Ὀρφικὰ μμουμένη, ὡς ὀψόμεθα, τὰς Θερᾶσας τοῦ Αἴμου.

Ἐκ τῶν διασωθέντων ὄρφικῶν ὕμνων⁴⁾ ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἐτύμου τῶν ὀνομάτων τῶν Καβείρων, λίαν ἀρχαίων καὶ συνδεομένων πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν θεοσκείαν, συνάγομεν, ὅτι ὁ κύκλος τῶν μυστηρίων τῆς Σαμοθράκης περιστρέφετο περὶ τὸ γνωστὸν θέμα τῶν Ἐλευσινίων. Ῥητῶς ὁ **Στράβων** λέγει «ἐν Σαμοθράκῃ περὶ τὴν **Δήμητρα** καὶ τὴν **Κόρη**ν ἱεροποιεῖται» (Δ', 198), ὃ τε **Πausanias** μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπιπροστίθησι: «**Δήμητρος** Καβειραίοις δῶρον ἔστιν ἢ τελετὴ» (IX, 25, 6), ἥτοι προκειμένου περὶ τῶν ἐν Ἄδῃ πραγμάτων ἐτελεῖτο **κάθαρσις καὶ ἐξαγνισμός**, εἰς ὃν ὑπεβάλλετο ὁ μύστης μνούμενος εἰς «**ὄργια φρικτὰ θεῶν ἀρρητα βροτοῖσιν**»⁵⁾ καὶ προσήρχοντο ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία παρασκευαζόμενοι διὰ νηστειῶν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶχον εὐθυμον χαρακτῆρα καὶ οὐχὶ στυγρὸν, ἀσκητικόν, συνοδευόμενα διὰ μουσικῆς καὶ χοροῦ ᾄδομένων καὶ τῶν ὄρφικῶν ὕμνων· ἐντεῦθεν ὄθεν ἐγεννήθη καὶ ὁ διθύραμβος· «**πᾶσα γὰρ βακχεία**, λέγει ὁ **Ἀριστοτέλης**, καὶ **πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὄργάνων ἔστιν ἐν τοῖς ἀλλοῖς, τῶν δ' ἀρμονίων**

1) III, 37.—2) Ἀργον. I, 917.—3) Ἐν β. Ἀλεξάνδρου 2.—4) Ὑμνοὶ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἥτοι Τελετουργικά 88 τὸν ἀριθμὸν.—5) Ὀρφ. Ἀργον. ἐκδ. Λειψίας 1829.

ἐν τοῖς φρυγιστὶ μέλεσι λαμβάνει ταῦτα τὸ πρέπον, ὅσον ὁ διθύραμβος δοκεῖ ὁμολογουμένως εἶναι φρύγιον»¹⁾.

Ἴδου ἐν θυμίαμα καὶ λίβανον τῶν Κουρητῶν.
Χαλκόκροτοι Κουρηῖτες, ἀρήια τεύχε' ἔχοντες,
οὐράνιοι, χθόνιοί τε καὶ εἰνάλιοι, πολύολβοι,
ζωογόνοι προαί, κόσμον σωτήρες ἀγανοί,
οἳ τε Σαμοθρήκην, ἱερὴν χθόνα, ναιετάοντες
κινδύνους θνητῶν ἀπερύκετε ποντοπλανήτων.

ὄρμώντων θόρυβος δὲ βοή τ' ἐς τὸν οὐρανὸν ἵκει,
εἰλιγμοῖς τε ποδῶν κονίη νεφέλας ἀφικάνει
ἐρχομένων· τότε δὴ ἴα καὶ ἄνθεα πάντα τέθηλεν·
δαίμονες ἀθάνατοι, τροφεῖς τε καὶ αὐτ' ὄλετηρες,
ἡνίκ' ἂν ὀρμαίνητε χολούμενοι ἀνθρώποισιν,
ὀλλύντες βίον καὶ κτήματα ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
πλάζοντες· στοναχεῖ δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης,
δένδρεα δ' ὑψικάρην' ἐκ' ὀριζῶν ἐς χθόνα πίπτει
ἠχώ δ' οὐρανὴ κελαδεῖ ὄριζήμασι φύλλων·
Κουρηῖτες, Κορύβαντες, ἀνάκτορες εὐδύνατοί τε,
ἐν Σαμοθρήκῃ ἄνακτες ὁμοῦ Ζηνὸς κόροιο αὐτοί.

εὐπνοι, εὐδοιοι, σωτήριοι ἠδὲ προσηνεῖς,
ὄροτροφοί, φερέκαρποι, ἐπιπνεῖοιτε ἄνακτες²⁾.

Ζωηροτάτη εἰκὼν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς εἶναι ἢ καταβολὴ τοῦ σπόρου καὶ ἢ ἀναβλάστησις αὐτοῦ, ἀφοῦ σαπῆ ἐντὸς τῆς γῆς· διὸ καὶ εἰς τὰ Καβείρια μυστήρια, ἅπερ εἶναι ὁ πρόδρομος τῶν Ἐλευσινίων, πολὺς ὁ

1) Πολιτ. VIII, 7, 9.—2) Ὀρφικά, ὕμνος XXXVIII. Οἱ ὕμνοι. τὰ Ἀργοναυτικά, τὰ Ἰλιθικά καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα τῆς μυστικῆς ὀρφικῆς θεολογίας περιέχουσι καὶ χρησίμους ὑποθήκας καὶ τὰς καθάρσεις καὶ ποικίλας περὶ τε θεῶν καὶ κόσμου θεωρίας, καὶ θεωροῦνται ἔργα τοῦ Ὀρφέως, ἀλλ' αὐξηθέντα μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου καὶ Ὀνομακρίτου, ὡς γράφει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωμ. I, κεφ. XXI, 131. Βλέπ. περὶ πάντων τούτων Γ. Θ. Μαλέξου, Τὰ ἐλευσίνια μυστήρια, Ἀθήναι 1934, ὅστις φιλιτίμως ἐργασθεὶς ἀπεθησαύρισεν ἐν μικρῷ βιβλίῳ χρησιμώτατα κείμενα). Οἱ ὕμνοι οὗτοι φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν θυμίαμα (ἢ ἄλλην παρομοίαν), διότι, ὡς νομίζω, συνωδεύοντο διὰ θυμιάσεως, ἥτις ἦν ἐν πολλῇ χρήσει εἰς τὰς αἰγυπτ. τελε-

λόγος περὶ καρποφορίας τῆς γῆς. Ἐν τῷ παρατεθειμένῳ ἵμνῳ ὑποδηλοῦται τὸ φυσικὸν στοιχεῖον *ἄνθρα πάντα τέθληε, δένδρεά τε, φερέκαρποι, ὠροτρόφοι* (=τρέφοντες τὰς ὥρας τοῦ ἔτους), *εὐπνοι, σωτήριοι* κτλ. Ὁ μῦθος διὰ τὴν τοῦ σίτου καλλιεργίαν ἐνταῦθα εἶναι ὁ ἐξῆς: Ἡ *Δήμητρα* ὑφ' ἐνὸς θνητοῦ ἠράσθη τοῦ *Ἰασίωνος*, ὅστις ἦν ἀδελφὸς αὐτῆς καὶ ἰδρυτῆς τῶν μυστηρίων, καὶ συνελθοῦσα αὐτῷ εἰς ἀγρὸν τρεῖς ὄργαθῆντα ἐγέννησε τὸν *Πλοῦτον*, τὸν πρῶτον σπορέα τῆς γῆς ¹⁾. Ἄλλ' οἱ Κάβειροι λέγονται καὶ Ἑφαιστοί, ὁ δὲ *Ἑφαιστος* εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Νεῖλου, ὁ *Φθα* τῶν Αἰγυπτίων ²⁾, ὅθεν καὶ ἡ ἱστορία τῶν μετάλλων καὶ τῆς ἀλχημείας συνδεομένη μετὰ τῶν ἱερέων ἐν Σαμοθράκῃ καὶ δὴ ἐν Λήμνῳ. Ταῦτα βεβαίως διὰ τοὺς πολλοὺς δύνανται νὰ εἶναι αἰνίγματα, ἀλλὰ δὲν εἶναι δύσκολος ἡ λύσις. λέγει ὁ *Στράβων* «τὰς ὀρειβασίας τῶν περὶ τὸ θεῖον σπουδαζόντων, καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν, καὶ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς ἐγκλίως μυθεύουσι κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καθ' ἣν καὶ οὐρανίους νομίζουσι τοὺς θεοὺς καὶ προνοητικοὺς τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν προσημασιῶν ³⁾· τῇ μὲν οὖν ὀρειβασίᾳ τὸ μεταλλευτικὸν καὶ τὸ θηρευτικὸν καὶ

τὰς, ὁ ἀρωματώδης λίβανος ἦν τὸ τιμαφέστερον ἀφιέρωμα καὶ προσφορά τοῖς θεοῖς εὐπρόσδεκτος. Καὶ οἱ ἵμνοι οὗτοι ἐφάλλοντο ἐν τῷ Τελεστηρίῳ τῆς Σαμοθράκης ὅπερ ἀληθῶς ἦν τὸ πρότυπον τῆς Βασιλικῆς τοῦ Βυζαντίου. Ὁ μυστικισμὸς καὶ ὁ κοσμοπολιτισμὸς τῶν Βυζαντινῶν ὀφείλεται εἰς αὐτὰ τὰ Διονύσια κατὰ Στ. Βουτυρᾶν (Ἐπειρὶς Φιλεζ. Θρακ Σουλ. 1873, σ. 94). Ῥητέον δὲ ὅτι οἱ ἵμνοι οὗτοι εἶναι μεταγενέστεροι, ἥτοι δὲν ἐπιμήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως, ὃν ὁ ἐκ Μελενίκου Βούλγαρος διδάσκαλος Χαριζάωφ ἠθέλησε νὰ βαπτίσῃ Βούλγαρον! Οὗτος εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ συντάξῃ ῥαψωδίαν ἐκ 15693 στίχων (παραδόξως ἰσοριθμῶν πρὸς τῆς Ἰλιάδος) καὶ ἡμάτων 27, ἅπερ, ὡς διίσχυοῦνται, ἀνεῦρεν εἰς τὸ στόμα τῶν Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης σωζόμενα! Τὸ περίεργον αὐτὸ βιβλίον ἐξεδόθη τῷ 1874 ἐν Βελιγραδίῳ καὶ Πειρουπόλει ὑπὸ τοῦ Σερραίου ἀρχαιοκαπύλου Στεφ. Βεργκοβίτζ. Διὰ τοῦ πλασιογραφήματος τούτου ἐζητεῖτο νὰ καταδειχθῆ, ὅτι ἡ ἱστορία τῶν Βουλγάρων ἀνάγεται μέχρι τοῦ Ὀρφέως! (Ὀρφην ἢ Ὀρφιων) καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἥτις ἀντι Εὐρυδικῆς ὀνομάζεται Ροσίδα ἢ Βρίδα. Ἐπέγραψε δὲ αὐτὸ Βέδα σλοβένα (ἐννοεῖται οὐ ἀναμνησθεῖται καὶ ὁ Βισνοῦ). Δὲν ἐβράδινεν ὅμως ν' ἀποκαλυφθῆ ἡ χάλκευσις—διότι παρὰ τῷ λαῷ δὲν εὐρέθησαν τοιαῦτα ἴσματα ὀσφικά— ὁμολογηθεῖσα γενετικῶς καὶ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐν τούτοις εἰς ἔργον γέρον μορφῆν ἐπιστημονικὴν τοῦ 1915 γερμανιστὶ ἐκδοθὲν (Gothen oder Bulgaren, Leipzig) ὁ δόκιμος Γκάντσο Τσένωφ ὑποστηρίζει τὸ τερατοῦργημα αὐτό.

1) Μάλτέξος, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 44.—2) C r e u z e r. Symbolik der Mythologie der alten Völker, II, σ. 323. βλέπ. περὶ Καβείρων καὶ τῶν μυστηρίων σ. 312—357. Οὗτος θέλει νὰ ἀποδείξῃ αἰγυπτιακὴν τὴν προέλευσιν, ἀλλὰ δὲν εὐστοχεῖ ἐν πᾶσιν.—3) Πρὸσημασίαι καὶ ἐπισημασίαι εἶναι ἡ προμάντευσις τοῦ καιροῦ, τὸ προγνωτικὸν ἐκ τῶν κινήσεων τῶν ἀστέρων.

ζητητικὸν τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων ἐφάνη συγγενές . . . τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ φιλότεχνον καὶ μάλιστα τὸ περὶ τὰς διονυσιακὰς τέχνας καὶ τὰς ὄρφικὰς»¹⁾).

Πρὸς τὰ εἰρημένα περὶ τε τοῦ Ὀρφέως καὶ τῶν Καβειρίων μυστηρίων δὲν διατάζομεν νὰ σύσχετίσωμεν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς κοινῆς ὀρολογίας πειθόμενοι, τὴν μυστηριακὴν τελετουργίαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Τὴν μύησιν καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐνθουσιασμοὺς συνεχίζει ὁ ἀντιμέτωπος τῆς Σαμοθράκης ὑπερήφανος Ἄθως²⁾, ὁ ἱερός Γάνος καὶ τὸ Παπίκιον ὄρος. Ἡ νῆψις καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ὁ διὰ τῆς τοῦ θανάτου μνήμης ἐξαγνισμὸς καὶ κάθαρσις εἶναι ὁ καθημερινὸς σκοπὸς τῶν ἀσκητῶν, ὁ δὲ ἐν ταῖς μογαῖς ἐναρμόνιος ἦχος τῶν ἑορταζόντων καὶ ἡ σεμνὴ μουσικὴ τῶν ἱεροφαλτῶν ἀντικατέστησε τοὺς χαλκοκρότους ὄργασμοὺς τῶν Κορυβάντων. **Τὸ πᾶν ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἐξαυλοῦται καὶ ἀποπνευματίζεται!** Ἦδη ἐξηγεῖται, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν μονῶν καὶ τῶν ἑορτῶν δὲν ὠφείλετο εἰς τὴν ὁρασίαν καὶ ὁραυμίαν τῶν Βυζαντινῶν, οὓς τόσῳ ἀδίκως κατακρίνουσιν, ἀλλ' ἦτο **ἀρχαία πατροπαράδοτος κληρονομία**. Τὸ φιλέορτον ἐγκρατεῖα ἐν τῇ φύσει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις ἔχει τὴν ὠραίαν παροιμίαν: «βίος ἀνεόρταστος, ὁδὸς ἀπανδόχευτος». Καὶ εἶναι ἄξια ἀναγνώσεως ὅσα γράφει ὁ **Στράβων** ἐν τέλει τοῦ περὶ Καβειρίων κεφαλαίου διὰ τὴν ἑορταστικὴν ἄνεσιν, μεθ' ἧς ἐβίουσι οἱ ἀρχαῖοι. «*Ἡ τε γὰρ ἄνεσις τὸν νοῦν ἀπάγει ἀπὸ τῶν ἀνθρωπικῶν ἀσχολημάτων καὶ ὅπως οὖν τρέπει πρὸς τὸ θεῖον ὃ τε ἐνθουσιασμοὺς ἐπίπνευσιν τινα θεῖαν ἔχειν δοκεῖ καὶ τῷ μαντικῷ γένει πλησιάζειν ἢ τε κρύψις ἢ μυστικὴ τῶν ἱερῶν σεμνοποιεῖ τὸ θεῖον μιμουμένη τὴν φύσιν αὐτοῦ φεύγουσαν ἡμῶν τὴν αἴσθησιν ἢ τε μουσικὴ περὶ τὴν ὄρχησιν οἷσα καὶ ὕμνον καὶ μέλος, ἢ δονῆ τε ἤμα καὶ καλλιτεχνία πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς συνάπτει κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν*»³⁾).

Ἡ θεοκίνητος λοιπὸν τοῦ Ὀρφέως λύρα ἐκίνησε καὶ τοῦ πλέον θετικοῦ τῆς ἀρχαιότητος συγγραφέως τὴν χεῖρα, ἵνα χαράξῃ τὰ θεόπνευστα ταῦτα λόγια, καὶ θὰ συγκινῆ πάντοτε⁴⁾). Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὀρφέως πολλοὶ

1) Βιβλ. Γ', 474.--2) Ἄθως, ὄρος τῆς Θράκης ὑψηλότατον. (Σχολ. Ἄπολλο ν ο ν. Ροδ. 1854).—3) Αὐτ. 467. Ὁ Σινωπεὺς γεωγράφος ἐνταῦθα γράφει ὡσεὶ ἦτο εἰς τῶν Κατπαδόκων ἀγίων τατέρων!—4) Οἱ ἅγιοι ἐκείνοι μοναχοί, εἴτινες ὡς φαίνεται γιγτιάζοντες τῇ Σαμοθράκῃ ἀνεγίνωσκον τὰ Ὀρφικά, κατέταξαν ἐντός τῶν διακλαδώσεων τοῦ «Δένδρου τοῦ Ἰεσσαῖ», καὶ μεταξὺ ὄλων τῶν θεοπνευστῶν ἀνδρῶν καὶ φιλοσόφων τῶν προφητευσάντων περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσοῦ καὶ τὸν Ὀρφέα μετὰ τῆς λύρας καὶ τῶν σχετικῶν λογίων. Τοῦτο βλέπει ὁ προσκυνητὴ· εἰς τὴν κοινοβιακὴν Τράπεζαν τῆς Μεγ. Λαύρας. Πολυμερῆ μελέτην περὶ τῶν τοιοῦτων παραστάσεων (ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Ὀρφέως) ἐξέδοτο ἐσχάτως ὁ δεινὸς ἐκδότης τῶν Μαγικῶν κειμένων A. v o n P r e m e r s t e i n :

ἐφαντάσθησαν τὴν προτύπωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁾, ἢ τὸν «καλὸν ποιμένα», τὸν κατελθόντα εἰς τὸν Ἄδην²⁾.

Κατὰ τελείαν φιλοσοφικὴν καὶ χριστιανικὴν ἀντίληψιν οἱ Θρησκῆες «τοὺς τελευτήσαντας μακαρίζουσι»³⁾, οἱ γὰρ Τραυσοὶ οὐ μόνον διὰ πανηγύρεως εὐτίμων τούτους, ἀλλὰ καὶ ἐθρήνουν κατὰ τὴν γέννησιν: «Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα τοῖσι ἄλλοισι Θρησκῆσιν ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενόν σφε καὶ ἀπογινόμενον ποιῶσι τοιάδε: τὸν μὲν περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήσια πάντα πάθει, τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντες τε καὶ ἠδόμενοι γῆ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἔξαπαλλαχθεὶς ἐστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ»⁴⁾. Ἴδου μία ἐπὶ πλεόν ἀπόδειξις περὶ τῆς εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς πίστεως αὐτῶν.

Ἐν τινι ἐπιγραφῇ ἀφιερωμένη εἰς τὸν **Σεβάξιον** (=Διόνυσος) ὑπάρχει ἡ ἐπὶ κλησὶς «εἰς θεὸς ἅγιος»⁵⁾. Ταύτην ὡς σύμβολον μονοθεΐας συναντῶμεν εἰς ἐπιτύμβια τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων· π. χ. ἐν Αἰγύπτῳ:

Εἰς θεὸς ὁ βοηθῶν.

Θεόφιλος.

Εἰς θεὸς ὁ βοηθῶν

Θεοδότῳ τῷ ἐπισκοπῷ⁶⁾.

Ἐν Ἀφροδισιάδι (νῦν Σταυρούπολις) τῆς Καρίας:

Εἰς θεὸς ὁ μόνος

σῶζε Κωνσταντῖνον⁷⁾.

Neues zu den apokryphen Heilsprophezeiungen heidnischer Philosophen in Literatur und Kirchenkunst (Byz. Neugr. Jahrbücher IX, 1932, σ. 338--374. ἔχει ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Διόνυσίου Φουρνᾶ καὶ τὴν Λαύριν. (βλ. ὠραίαν εἰκόνα τοῦ Ὁρφέως Χριστοῦ παρὰ Κων. Καλλινίκου, πρωτοπρεσβυτέρου, Ὁ Χριστιαν. ναός, σ. 346)

1) Sal. Reinsch Orpheus (ἔκδ. 1925) προλ. σ. VIII.—2) Διότι ὁ Ὁρφέως ἐλύτρωσε τὴν Εὐρυδικὴν Σαμοθρ. ἱστορ. 186.—3) Νικολ. Δαμασκηνὸς παρὰ Στοβαίου Ἀνθολ. 50· ὄθεν καὶ δεῖπνα τῆς Ἑκάτης, ἅπερ ἐν Θρησκῆ τε καὶ ἀλλαχοῦ λέγονται μακαρία. Τὸ ἔθος τοῦτο εἶχον καὶ οἱ Ἑβραῖοι κατὰ Ἰωσήπον «καὶ τὴν ἐπιτάφιον ἐστίασιν παρασχῶν πολυτελεῖ τῷ πλήθει· ἔθος δὲ τοῦτο παρὰ Ἰουδαίους». Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 8, 4, περὶ Ἰουδ. πολέμου 2, 1, 1. Τὴν σήμερον παρὰ Βαλκανίοις καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἔθος τοῦτο διατηρεῖται εἰσέτι.—4) Ἡρόδ. Ε', 4.—5) Dumont-Homolle, ἀρ. 62.—6) Peterson σ. 77.—7) Αὐτ. σ. 78.

Εἰς τὸ ἐπιτύμβιον ὑπάνδρου γυναικὸς σηλυμβριανῆς, τῆς *Ἀθηλίας Βλουκίας*, ὑπάρχει ἡ προσφώνησις : «*Χαῖρε παρθένα!*» (θαυμασμὸς πρὸς τὴν παρθενίαν) ¹⁾. Ὡς σύμβολον παρθενίας ἐπίσης κατὰ τὰ *Βοσπόρια* εἰς ἀνήθους ἐδίδεδτο ὡς ἄθλον λαμπάς. ²⁾ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν οἱ νεόνυμφοι φέρουσι λαμπάδας ὡς ἄθλον, ὡς καὶ οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κουρᾶς ὡς στέφανον τῆς παρθενίας. Ἐν Θράκῃ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Ἡροδότου* καὶ *Ξενοφώντος* ἔκαιον τοὺς νεκροὺς, ἀφοῦ διὰ κρασοκατανύξεως ἐπανηγύριζον διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ τεθνεώτος ἀπὸ τῶν δεινῶν τοῦ βίου ³⁾, οὕτως ἐποίουν καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ· ὅθεν καὶ ἐν τοῖς συναξαρίοις καὶ τοῖς ὕμνοις δὲν ἀναφέρεται συνήθως σῶμα, ἀλλὰ «*κόνις τῶν λειψάνων*» ⁴⁾. Εἰς τὸ χωρίον Κωστῆ Ἀγαθουπόλεως ἐξακολουθεῖ καὶ νῦν τὸ ἔθος τοῦτο νὰ καίωσι τοὺς νεκροὺς κατὰ τὰ *Ἀναστενάρια* ⁵⁾. Ἐλθῶμεν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους γνωστοῦ ὄντος, ὅτι, ὅπως ὁ ἰδιότυπος ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῶν Θρακῶν οὐδόλως μετεβλήθη, κσὶ ἡ θρησκεία ἔσωξε καὶ κατὰ τοὺς ρωμ. χρόνους τὴν ἀρχέγονον μορφήν ⁶⁾.

Τῆς μυστηριακῆς θρησκείας καὶ τῆς ὀργιαστικῆς τοῦ Διονυσίου λατρείας ἀπόρροιά δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἀρχέγονός τις ἐν Θράκῃ ἀσκητισμὸς, ἐν ᾧ μάλιστα αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐπρωτοστάτουν : «*ἅπαντες γάρ, λέγει ὁ Στράβων, τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας· αὐταὶ δὲ καὶ τοὺς ἀνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπι πλέον θεραπείας τῶν θεῶν καὶ ἐορτὰς καὶ ποτνιασμὸς*» ⁷⁾. Ὁ δὲ *Πλούταρχος* ἐν βίῳ *Ἀλεξάνδρου* (ἀρχῆ) τὰ τῆς δεισιδαιμονίας τῆς *Ὀλυμπιάδος* δικαιολογῶν ἐπιλέγει : «*ἕτερος δὲ περὶ τούτων ἐστὶ λόγος, ὡς πᾶσαι μὲν αἱ τῆδε γυναῖκες ἐνοχοὶ τοῖς Ὀρφικοῖς οὔσαι καὶ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς . . . πολλὰ ταῖς Ἡδώνισι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρηῆσαις ὅμοια δρῶσιν, ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεύειν ὄνομα ταῖς κατακόροις γένεσθαι καὶ περιεργοῖς ἱερουργίαις. ἡ δὲ Ὀλυμπιάς μᾶλλον ἐτέρων ζηλώσασα . . . τοὺς*

1) Σ α κ ε λ λ. ἀρ. 73, σ. 286.—2) Αὐτ. σ. 205, 287.—3) Σ α κ ε λ λ. σ. 230. Σαμοθρ. ἱστορ. 136.—4) Περὶ τούτου βλ. ἐν ἐκτάσει παρὰ τῷ κυρ. Δ η μ Π ε τ ρ α κ ά κ ω εἰς τὴν λαμπρὰν μονογραφίαν Die Toten im Recht nach der Lehre und den Normen der Orthodoxen morgenländischen Kirchenrechts κ.τ.λ. Leipzig 1905, σ. 20 ἔ. προτάσσονται τὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Βεβαίως ὅπως παρὰ τοῦτοις καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χριστιανοῖς δὲν ἦ τ ο γ ε ν η κ ὸ ν τ ὸ ἔ θ ο ς. ἄλλως δὲν θὰ εἴ χ ο μ ε ν τὰ ἅγια λείψανα. Καὶ νῦν ἐν Ἐδρώπῃ, ἐνθ' ἀπὸ πολλοῦ ἐγένετο καθεστῶς, δὲν ἐπιξειτάθη εἰς ὄλας τὰς γῶρας βλ. Κ α λ λ ι ν ἰ κ ο υ, Ὁ Χριστιαν. ναός, Ἀλεξ. 1921, σ. 713.—5) Καὶ τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι τοῦτο εἶναι λείψανον ἐκ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, οἵτινες «θάπτουσι κατακούσαντες», λέγει ὁ Ἡ ρ ὀ δ. . V, 8.—6) D u m o n t, Rapport σ. 373.—7) Ζ', 297. Εἶναι ἀξιοσημείωτον τοῦτο, διὸ καὶ σήμερον κατὰ τὰ Ἀ ν α σ τ ε ν ά ρ ι α προεξάρχουσι γυναῖκες κρατοῦσαι τὰς εἰκόνας καὶ ἐν τῇ μέθῃ τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ῥιπτόμεναι εἰς τὸ πῦρ!

ἐνθουσιασμοὺς ἐξάγουσα βαρβαρικώτερον ὄφεις μεγάλους χειροήθεις ἐφείλκετο τοῖς θιάσοις. . . . Οἱ Θεῶνες ἦσαν θιασῶται τοῦ αὐστηροῦ ἀσκητικοῦ βίου «καὶ ἐμψύχων ἀπέχεσθαι κατ' εὐσέβειαν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ θρημάτων, μέλιτι δὲ χρῆσθαι καὶ γάλακτι καὶ τυρῶ ζῶντας καθ' ἡσυχίαν, διὰ τοῦτο δὲ καλεῖσθαι θεοσεβεῖς τε καὶ καπνοβάτας», ὡς ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Ποσειδώνιος¹). Ἡ δὲ ἐγριότητα αὐτῶν ἐφθανε μέχρις ἀποκῆς τελείας ἀπὸ τῶν γυναικῶν. «εἶναι δὲ τινος τῶν Θερακῶν, οἳ χωρὶς γυναικῶν ζῶσιν, οὗς Κτίστα· καλεῖσθαι, ἀπερῶσθαι τε διὰ τιμὴν καὶ μετὰ ἀδείας ζῆν· τούτους δὴ συλλήβδην ἅπαντας τὸν ποιητὴν ("Ὀμηρος) εἰπεῖν, ἀγαθοὺς, ἰππημολογούς, γαλακτοφάγους ἀβίους τε, δικαιοτάτους ἀνθρώπους»². Τοῦ βίου τούτου εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ Ζάλμοξις μυθητεύσας παρὰ Πυθαγόρα καὶ Αἴγυπτιοῖς ἱερεῦσιν, ὅστις προφητεύων τοὺς καιροὺς ὡς ἀστρολόγος, τὰς «ἐπισημασίας», ἐθαυμάσθη παρὰ τοῦ βασιλέως τοσοῦτον, ὥστε καὶ θεὸς ὠνομάζετο. Ἔζη δὲ ὡς ἀσκητὴς εἰς σπήλαιον «καὶ καταλαμβάντα ἀντρῶδες τι χωρίον, ἄβατον τοῖς ἄλλοις, ἐνταῦθα διαιτᾶσθαι, σπάνιον ἐντυγχάνοντα τοῖς ἐκτός, πλὴν τοῦ βασιλέως, ὄρωντα τοὺς ἀνθρώπους προσέχοντας ἑαυτῷ πολὺ πλεόν ἢ πρότερον, ὡς ἐκφέροντι τὰ προστάγματα κατὰ συμβολὴν θεῶν». καὶ ποιεῖται τὴν ἐξῆς σπουδαίαν παρατήρησιν ὁ Στράβων: «Γουτὶ δὲ τὸ ἔθος διέτεινεν ἄχρι καὶ εἰς ἡμᾶς αἰεὶ τινος εὐρισκομένου τοιούτου τὸ ἦθος, ὅς τῷ μὲν βασιλεῖ σύμβουλος ὑπῆρχε παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο θεὸς καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερὸν καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως»³). Εἶναι λίαν περιεργον, ὅτι τὸ ὄρος τοῦ Γάνου, ὄπου, ὡς θὰ εἴπωμεν εἰς τὰ περὶ Γάνου, μέχρι σήμερον λέγεται ἱερὸν καὶ τὸ πάλαι ἦν κατοικητήριον μοναχῶν, ὄπου καὶ ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος

1) Σ τ ρ ἄ β. Ζ' 296. τὸ κα π ν ο β ἄ τ α ς εἶναι ἀνεξήγητον· διότι πολλαὶ διορθώσεις ἐγένοντο, οὐδὲν ἐξηγοῦσαι, καὶ ὁ Κορυτσᾶς προτείνει τὸ κα τ α π ἄ τ α ς (=καθαροὶ καθ' Ἠσυχίαν), ὄνομα ξενικόν.—2) Αὐτ. ἄ β ι ο ι (καὶ ἄ ζ υ γ ι ο ι) κατὰ τοὺς πατέρας λέγονται οἱ μοναχοὶ ὡς ἀκτῆμονες, καὶ οὐχὶ οἱ χῆροι ὡς ἐξηγεῖται ὁ Σ τ ρ ἄ β ω ν «τοὺς ἀβίους δὲ τοὺς χήρους οὐ μᾶλλον ἢ τοὺς ἀνεστιοὺς καὶ τοὺς ἀμαξοίκους δέξαιτ' ἂν τις». λέγει δὲ κατωτέρω ἐπανορθούμενος ὅσα ἄνωτ. εἶπεν, «τοὺς οὕτως ἄ π' ὀ λ ί γ ω ν ε ὑ τ ε λ ῶ ς ζ ῶ ν τ α ς».

¹ Ἐν Ἰλιάδ. Ν 3—6 οὕτως ἔχει τὸ χωρίον περὶ τῶν Θερακῶν.

[. . . αὐτὸς δὲ τρέπεν ὅσσε φαεινῶ
νόσφιν ἐφ' ἰπποπόλων Θερακῶν καθορώμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν Ἰππημολγῶν
Γαλακτοφάγων Ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

² Ἀβιοὶ λέγουσιν εἶναι οἱ Γάβιοι, σκυθικὸς λαὸς παρ' Αἰσχύλω, εὗς ἐπεσκέψατο ὁ Μ. Ἀλέξανδρος (Ἀρ. ρ. ΙV, 1) κατοικῶν ἀναμῆξ μετὰ Θερακῶν.—3) Σ τ ρ ἄ β. Ζ, 297—8.

Α' ἔμονασε εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν μονήν· καὶ ὁ Αἴμος ἐν γένει ὡς καὶ ἡ Σωζούπολις ἦσαν κέντρα μοναχῶν ἐπὶ Βυζαντινῶν σπουδαῖα καὶ οἱ Βεσσοὶ προφηταὶ ἀσκηταὶ ἦσαν. Καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν κατ' ἐξοχὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν, ἤσκουν οἱ ἀρχαῖοι Θοῤῃες. Εἰς Σηστὸν ἀνευρέθη μεγάλη — ἴσως ἐκ τῶν μεγαλητέρων ὅπου ἐσώθησαν ἐν Ἑλλάδι — τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τοῦ Μαδυτινοῦ *Μηνᾶ Μένητος*, μεγίστου φιλανθρώπου καὶ εὐεργέτου τῆς πόλεως, ἐν ἧ' πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: «αὐτός τε πᾶσι τοῖς πολίταις ἐκτενῶς προσηρέχθη¹⁾, τῶν τε βασιλέων εἰς θεοὺς μεταστάντων καὶ τῆς πόλεως ἐν ἐπικινδύνῳ καιρῷ γενομένης²⁾». . . *Μηνᾶς καὶ λέγων καὶ πράσσειν διετελεῖ τὰ ἄριστα καὶ κάλλιστα, διδοὺς ἀπροφασίστως ἑαυτὸν εἰς πάντα τὰ συμφέροντα τῇ πόλει. . . ἐν τε ταῖς πολεμικαῖς περιστάσεσιν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν διατετέλεκεν πρὸς τὸν δῆμον ἱερεὺς τε ἀποδειχθεὶς. . . πᾶσαν ὑπομείνας τὴν ἐν τοῖς δαπανωμένοις χορηγίαν. . . ἵνα οὖν καὶ ὁ δῆμος φαίνεται τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν τιμῶν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας φιλοτίμους γινομένους πρὸς τὰ κοινὰ. . . θεωροῦντες τε καὶ οἱ λοιποὶ τὰς περιγενομένας τιμὰς ἐκ τοῦ δήμου. . . ζηλωταὶ μὲν τῶν καλλίστων γίνονται. . . στεφανοῦσθαι δὲ αὐτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ἀνά πᾶν ἔτος τῆς πανηγύρεως ἐν τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι χρυσῷ στεφάνῳ. . .³⁾.*

Ἐν Σηλυμβρία διὰ τὴν ὑπὲρ ὄρφανῶν πρόνοιαν ὑπῆρχεν ἡ ἀρχὴ τῶν ὄρφανιστῶν, ἣτις ἐλειτούργει καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐκέκτητο εὐρύτερα δικαιώματα, διότι ἐπέβαλλε καὶ πρόστιμα, ὡς εὐρεθεῖσα ἐν τῇ πόλει ἐπιγραφὴ λέγει:

*σύλαι καὶ ἐλεύθερα
οἱ ὄρφανισταὶ ζαμιόντι (=ζημιοῦσι).*

τοὶ στρατηγοὶ ζαμιόντι

*Χίμαρον Ἐπισκόπου δραχμαῖς πεντα-
κεταῖς, ὅτι τὰ ξύλα ἀπὸ τῶν τειχῶν
καὶ τὰς θύρας ἀπὸ τῶν φυλακείων κτλ. ⁴⁾*

1) Φράσις δηλωτικὴ βοήθειας = ἐκτείνος τὴν χεῖρα. — 2) Δηλαδή, ἐπειδὴ εἶχον ἐκτοπισθῆ οἱ θεοὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων, οἵτινες ἐσφετερίσθησαν τὸ ὄνομα. δὲν εἶνοι ἐνδείξεις τῆς βαθείας τοῦτο τῶν Θοῤῃκῶν εὐσβείας, καὶ τολμηρὰ διαμαρτυρία; — 3) Σ α κ ε λ λ. 211—275. ἐλήφθη ἡ ἀξιωνάγνωστος αὕτη ἐπιγραφὴ ἐκ τῆς Συλλογῆς D i t t e n b e r g e r, ἀρ. 246, σ. 16 ἔ. ὅποια χρηστοτῆς ἡθῶν, ὅποια εὐσέβεια, ὅποιοι ἰδεώδης πολιτισμὸς ἐβασίλευεν εἰς τὴν πόλιν Μάδυτον τῷ τότε καιρῷ, ἦ ἰς νῦν ἡμείφθη διὰ τελείας καταστροφῆς! Καὶ οἱ Σηλυμβριανοὶ στεφανοῦσι τὸν Ἡρόδωρον Ἀντακίδαν «πρωῖστάμενον τῶν τε ἱερῶν καὶ δαμοσίων ὁσίως καὶ δικαίως». — 4) Σ α κ ε λ λ. 76, σ. 286.

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν μεγάλῳ ἐπέδωκεν, τοῦ *M. Βασιλείου* πρωτοστατήσαντος διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς *Βασιλειάδος*, ὁ θεσμός τῆς φιλανθρωπίας καὶ ὀρφανοτροφίας μετὰ πολλῶν δικαιωμάτων ¹⁾. «οἱ δὲ ὀρφανοτρόφοι ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων τάξιν ἐχέτωσαν . . . καὶ ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται περὶ τῶν πραγμάτων τοῖς ὀρφανοῖς» ²⁾. «*Πτωχοτροφεῖον καὶ μοναστήριον κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ραιδεστοῦ*» ἵδρυσεν ὁ πατρίκιος *Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης*, ἐκδοῦς καὶ Διάταξιν ἥτοι διαθήκην καὶ κανονισμόν τοῦ ἰδρύματος, ἐν ἣ κατοπτρίζεται ἡ φιλανθρωπία καὶ γενναιοδωρία αὐτοῦ, ὅστις φαίνεται, ὅτι ἦτο Ραιδεστηνός, διότι 2—3 οἰκίαι ἐνταῦθα ἐκέκμητο ³⁾.

Ἐρχόμεθα εἰς τὴν *ὀνοματολογίαν*. Ἐν ταῖς θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἰδίᾳ τῆς Περιήθου καὶ Πανίδου, εὐρίσκωμεν ὄρους καὶ ὀνόματα κωδικοποιηθέντας ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ λέξις *κύριος* κατ' ἀρχὰς ἀπεδίδεται εἰς τὸν Θρακᾶ ἡμίῳ (βλ. Κεφ. ΙΑ'. Ἅγιος Γεώργιος) εἶτα εἰς τὸν *Ἡρακλῆ*:

Κυρίῳ Ἡρακλῆ

Ἀπολλόδωρος κτλ.

ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδίων εὐχαριστήριον ἀνέθηκα ⁴⁾.

Εἶτα καὶ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς :

Κυρίῳ Διὶ καὶ Ἡρᾷ

Βεΐθως Ἀῶλου Ζενέος καὶ . . . ἰκέτης

Ἀσκανίου καὶ Σκωρία . . . ἰσαδάλας εὐχὴν ⁵⁾.

Κυρίῳ Ἡρᾷ ἢ κωμαρχία εὐχὴν.

Κυρίῳ Διὶ ἢ κωμαρχία εὐχὴν ⁶⁾.

[*Κυρίῳ*] *Ἡρᾷ ἀρτακηνῆ εὐχὴν* ⁶⁾.

Διτίκενθος Βρινκαζέρεως κυρίῳ Ἀπόλλωνι Σικερηνῶ

καὶ Νύμφαις εὐχαριστοῦντες ἀνέθηκαν Ἐργισσηνοὶ κτλ. ⁷⁾

Κύριε Ἡλιε ἡμᾶς κλαπέσε μὴ λάθοιτον ⁸⁾.

Τελευταῖον καὶ εἰς τοὺς βσιλεῖς :

ὑπερ ὑγείας καὶ νίκης τοῦ κυ-

ρίου ἡμῶν αυτοκράτορος καὶ αἰωνίου

διαμονῆς Δουκίου Σεπτιμίου Σε-

βήρου Περίνακος κτλ. ⁹⁾.

1) Βλ. τὸ λαμπρὸν ἄρθρον τοῦ καθ. κ. Κ. Ἀ μ ά ν τ ο υ ἐν Ἡμερολ. Μεγ. Ἐλ-
λάδος 1924, σ. 295-302 καὶ Ἀ. Ἀ λ ι β ι ζ ά τ ο υ σ. 309-315.—2) Νεαρά Ἰ ο υ σ τ.
131, 13. Βασιλ. 5, 3, 17. βλ. Σ α κ ε λ λ. 224.—3) Βλέπ. εἰς τὰ περὶ Ραιδεστοῦ.—
4) Θρακικὴ ἐπετηρίς τοῦ ἔτους 1897, σ. 269.—5) Inscriptions 10.—*6) Σακελλ. σ. 123-259.
6) αὐτ. 33, σ. 16.—7) Θρακ. Η', σ. 74.—8) Inscriptions 111a, σ. 57.—9) αὐτ. σ. 38. Εἰς

Ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας εὐρέθη ἐπιγραφή :

«αὐτοκράτορα Καίσαρα Θεοῦ υἱὸν σεβαστὸν ὁ δῆμος Ταρσέων».

Ὁ Deissman παρατηρεῖ ἐνταῦθα, ὅτι πιθανῶς ὁ Παῦλος εἶδε κατὰ πρῶτον ἐνταῦθα τὸν ὄρον πρὶν ἢ χρησιμοποίησῃ αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἄλλην ἔννοιαν ¹⁾.

Ὁ Διόνυσος ἐπικαλεῖται οὕτω :

Θεῶ ὑπηκόω ὑψίστῳ εὐχὴν . . .
θείσος Σεβαζιανός ²⁾.

Θεῶ ἁγίῳ ὑψίστῳ | ὑπὲρ τῆς Ῥοιμῆ | τάλκου καὶ Πύθο | δωρίδος ἐκ τοῦ
κα | τὰ τὸν κοιλαλητικὸν | πόλεμον κινδύνου | σωτηρίας εὐξάμενος | καὶ
ἐπιτυχῶν Γάτος . . χαριστήριον ³⁾.

Καὶ τὸν βασιλέα : « Ὑψιστον καὶ κραταιότατον αὐτοκράτορα Καίσαρα ⁴⁾, ἐκάλεσαν».

Γενικῶς παρατηρεῖται ἐν ταῖς θρακ. ἐπιγραφαῖς, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐπεφορτίσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐλοδούλου λαοῦ ὅλα τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα καὶ τοὺς σεπτοὺς τίτλους, οἵτινες περιορίσθησαν σήμερον εἰς τὸ ἱερατεῖον μόνον, ἐκ τοῦ χρόνου τούτου ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν π.χ. «τόν

τάς αἰγυπτιακὰς ἐπιγραφὰς εὐρίσκει : «Βασιλέως Πτολεμαίου . . . τὸ προσκύνημα τῆ Ἰσιδι κυρία» (Αἰγυπτιακά Π.Κ.Κ. Βυζαντίου, Κησπολις, 1841, σ. 65). καὶ κυρὰ εἶτα ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ τὸν Κανωπὸν, ὅπου ναὸς ἔπειτα εἰς τιμὴν Κύρου καὶ Ἰωάννου, ἐν Μενουθί (βλ. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου Ἱστορ. τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, σ. 274). Παρά τινων ἐξηγέσθη ἡ γνώμη ὡς παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Καζάρωφ (ἐν τῷ Suppl. VII τοῦ Real-Encycl. Pauly - Wissowa ἐν Ἰ. Heros ἐν τέλει καὶ Σακελλῆ 183) ὅτι «οὐχὶ ἀπίθανον ἐντεῦθεν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τοῖς ἔμνοις καὶ προσευχαῖς (εἰθισταί) νὰ ἐπικαλεῖται ὁ ἴων ὄλων θεὸς «Κύριος». Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν ἀληθεύει, διότι τὸ Κύριος ὑπάρχει ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ Ἄδωναι, ὅπερ οἱ Ὁ μετέφρασαν Κύριος π.χ. «Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ» Ψαλμ. κγ', ε. εἶναι ὁμοῦ ἀναντίρρητον, ὅτι οἱ Ἰεβζαντινοὶ καὶ οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες τὴν κατοχρίσθησαν τοῦ Κυρίου ἐντεῦθεν πορεύσασθον. Ἡ ἐπίκλησις Κύριος ἐσώθη καὶ παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἀδριανουπόλεως :

βιβηρίτσα παρατεῖ
τὸν Θεὸν παρακαλεῖ
«Κύριου μ' ῥίξι μιά βροχή»

Ἄρχεῖον Θρακ. Γλωσσ. Λαογρ. Θεσ. Β', σ. 109.

1) Bible Studies (μετάφρ. ἀγγλική) σ. 167.—2) Dumont-Homolle, 62, σ. 316.—3) Inscriptions 62e, σ. 31.—4) Σακελλῆ 101, σ. 295.

μέγιστον και θειότατον αυτοκράτορα δεσπότην τῆς οἰκουμένης *Μ. Ἀντωνίνον*»¹⁾

«Αυτοκράτορα *Καίσαρα σεβαστὸν μέγιστον ἱερέα ἢ λαμπροτάτη μητρόπολις Φιλιππόπολις, τὸν τῆς οἰκουμένης δεσπότην*» κτλ.²⁾

«τὸν φιλότιμον ἀρχιερέα δι' ὄπλων *Μ. Αὐρήλιον Ἀπολλόδωρον Δημοσθένους τιμήσασα ἢ πατρίς εὐτυχῶς*»³⁾.

«θειότατον και θεοφιλέστατον *Μαξιμείνον αυτοκράτορα*»⁴⁾.

«εὐσεβῆ, σεβαστὸν και θεοφιλέστατον *Μ. Αὐρήλιον*»⁵⁾.

«και τὴν θεοφιλεστάτην συμβίαν αὐτοῦ»⁶⁾

«*Χίμαρος Ἐπισκόπου*»⁷⁾.

«ἐπὶ *ἱεραμνάμονος Βοσπορίχου*» «τὸν δὲ *ἱεροποιὸν ἀναγράφαι τὸ ψήφισμα . . . και θείναι εἰς τὸ ἱερόν*»⁸⁾.

και τέλος τὸ *ἱεροκῆρυξ* ὑπῆρχεν ἐν Ἀβδήροις και Σησιῶ, ὅστις ἀνεκήρυττε τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσι νικητὰς και τὴν ἀποναιμὴν στεφάνων ἐξηγγελλεν⁹⁾.

Εἰς τὸ Μπαμπᾶ ἔσκι (ἀρχ. Καβύλλη) εὐρέθη ἐπιγραφή, ἣτις ἔχει τὸ *ἐπίσκοπος* ἐφ' ἧς και ἡμεῖς σημασίας, συνάμα δὲ και τὸ *ἀρχιερεὺς*, ἢ ἐξῆς ἱερατικῆ λαῶν περιεργος :

*Ἀγαθῆ τύχη. Θεαγένης Σκύθου ἱερεὺς Ταύρων,
 Σκύθης Θεαγένης ἱερεὺς Ταύρων,
 Εὐεργέτης Πτολεμαῖος,
 ἐπίσκοπος Ποσειδίου
 Ταύρων Πρόκλος Σκύθου ἱερεὺς
 ἀρχιερεὺς Ταύρων Μήκων
 Ἀπολλωνίων ἱερεὺς Χρῦσιπος
 αἰσίον ἱερεὺς Ταύρων,
 . . . Ποσιδονίων Μόσχου ἱερεὺς Εὐεργέτης.¹⁰⁾*

Ἐνόματα κύρια ἐν θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρεθέντα, καθιερωθέντα ἔπειτα παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

1) Inscriptions Græc., σ. 30.—2) Αὐτ. 60, σ. 27.—3) Σ α κ ε λ λ. 115, σ. 297-8.—4) Θρακ. τόμ. Η', 37, σ. 89.—5) Αὐτ. 34, σ. 88.—6) Αὐτ. 35, σ. 88. Ἐπὶ γυναικὸς πρωτοφανῆς ἢ χρῆσις, ὡς ἀναγνοὺς ἔχω ὁ μουσόληπιος τῆς Κυρήνης ἐπίσκοπος Σ υ ν ἔ σ ι ο ς τὴν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἰ πα τ ῖ α ν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἀποκαλεῖ θεοφιλεστάτην και μακαριωτάτην.—7) Σ α κ ε λ λ. 76, σ. 286 ἐκ Β.С.Н. 36 (1912), σ. 539.—8) Σ α κ ε λ λ. σ. 214-291.—9) Αὐτ. 219.—10) Μολ. Δρομ. σ. 599.

Ἐν πρώτοις ἐπιτύμβιον ἀνακαλυφθὲν ἐν Καραζίρι παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ μνήματι εἶχον ταφῇ δύο γυναῖκες ἢ μὲν εἰδωλολάτρις ἢ δὲ χριστιανή. Ἔχει δὲ πιστῶς ὡδε :

*Εἴ με θέλεις, ὦ ξεῖνε, δαήμενε
τίς, πόθεν εἰμεί; Λαδικίης
πατρὶς εἰμι, τοῦνομα Κυρίλλα,
οἰκοδόμου ἄλοχος
Ἐδκλαδίου, ὅς με θανοῖ -
σαν ἔκρυσεν δσίως...*

Καὶ κατωτέρω :

*Αὔ. Κυρήλα χριστιανή
πιστή, ἀείμνηστος (Inscr. 53).*

Εἶναι εἶδος ἐπιδεικτικῆς διαδηλώσεως πρὸς τὸν ξένον διαβάτην, ὅτι παρῆλθον οἱ χρόνοι τῆς πολυθέου πλάνης, καὶ ἤδη ἢ πρὶν πλανωμένη Κυρίλλα εἶναι πιστὴ τοῦ Χριστοῦ λάτρις (βλ. κατωτέρω).

Ἄγαθήμερίς Σακελλ. 81, σ. 287 ἐν Βυζαντίῳ. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ *Νικοδήμου* οὐχ εὑρηται, ἀλλὰ νομίζει τις, ὅτι ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ Λουκ. Ι', 42 : «*Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο*». πρέπει νὰ προσληφθῇ εἰς τὰ βαπτιστικά.

Ἀκάκιος Ἡρακλειώτης (Πέρινθος) αὐτ. 66, σ. 283,

Ἐὐτυχής, Inscriptions (Πέρινθος) 72c, σ. 38.

Ἐὐτυχιανὸς βουλευτῆς (Πέρινθος) Σακελλ. 54, σ. 280.

Εὐστάθιος βουλευτῆς (Πέρινθος) Σακελλ. 44, σ. 278.

Θτόφιλος (Βερόη) Θρακ. Η', 45, σ. 93.

Κάλλιστος (Ταϊφίρι) Σακελλ. 36, σ. 276.

Κυριλλῶ (Βυζάντιον) Σακελλ. 83, σ. 288.

Μαρμιανὸς (Ἡράκλεια) Σακελλ. 69, σ. 284.

Μηνᾶς (Μιάδυτος) Σακελλ. 32, σ. 271.

Ὀνησίμη (Μιάδυτος) Σακελλ. 25, σ. 269.

Φιλάρετος (Φιλιππούπολις) Σακελλ. 107, σ. 296.

Χρηῆστος (Περίνθιος) Σακελλ. 54, σ. 28¹).

1) Ἀσύμφωνα καὶ ἀλληλοσυγκρουόμενα εἶναι τὰ παρὰ γλωσσολόγων καὶ γραμματικῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου εἰρημένα ὡς πρὸς τὴν γραφὴν. Ὁ μὲν Εὐστάθιος (Παρεκβ. Ὀμ σ. 1967, 35) ἔχει : «*Χρηῆστος μὲν κύριον, χρησιῶς*

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Θρακὴ ἤρξατο ἀπὸ πολλοῦ προπαρασκευάζουσα τὸ ἔθνος τῆς νέας θρησκείας. *Ἡ θεότης, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου οὐδὲν ἠδυνήθη ν' ἀνύσῃ, προσεγειώθη καὶ ἐπολιτογραφήθη εὐρύτατα ἐν ἀνθρώποις. θεοποιούνται ὅθεν βασιλεῖς καὶ ἥρωες ὡς ὑπερφυσικά ὄντα, καὶ οὕτω ἐξηγηρωπίσθη ἡ ὑπερτάτη τοῦ θεοῦ ἔννοια, ἵνα περιλάβῃ καὶ αὐτὸν τοῦτον καὶ πολιτογραφήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἵν' οὕτω ἀννύσῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸν οὐρανόν.* Διαδίδεται ἡ λέξις θεὸς καὶ αἱ συναφεῖς αὐτῇ ἔννοιαι, ἵνα παρασκευασθῶσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος τοῦ κόσμου προϋπάντησιν. Ἐν Ἀθήναις μὲν ἐπολλαπλασιαζόντο οἱ βωμοί, καὶ εἰς ἀγνώστους ἔτι ἀφιερούμενοι θεοὺς (διότι τὸ ἀγνωστον ἔμελλε ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ γνωστοῦ), ἐν Θρακίᾳ δὲ συγκροτεῖται τὸ ὀνοματολόγιον καὶ ὁ *διάκοσμος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*. Καὶ ὅπως οἱ φιλοσοφοῦντες Ἀθηναῖοι κἂν τούτῳ ἀπεδείχθησαν σοφοί, οὕτω καὶ οἱ θρησκευόμενοι Θραῖκες οὐδόλως ὑπελείφθησαν τῆς ἑαυτῶν φήμης ὡς θεοσεβεῖς ¹⁾. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ἀγνωστον θεὸν τὸν βωμόν, δηλ. εἰς ἐκεῖνον, οὗ τὸ ὄνομα μόνον ἠγνούουν, οὗτοι δὲ ἐγένοντο τῶν θείων καὶ ὑπερφυσῶν ὀνοματοθέται καὶ ἀνάδοχοι εἰς τὰς προσηγορίας τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀμφοτέρω δὲ ἐδικαιοῦντο ἐγκαυχώμενοι νὰ λέγωσι πρὸς τὸν ἐπιφανέντα Χριστόν: Οὐκ εἶ πάντῃ ἀγνωστος ἡμῖν, πάλαι ἐγγνώμην σε. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ἀνακαλύπτομεν τὴν θαυμα-

δὲ ὁ ἐπεικῆς»· ὁ δὲ καθηγητῆς μου, ὁ μακ. Γ. Χ α τ ζ η δ α κ η ς, ἐδογματίζε τὴν διὰ τοῦ ἱεραφῆν, λέγων, ὅτι ἀπὸ τοῦ Χ ρ ι σ τ ὁ ς τὸ ὄνομα καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ χρηστός, ὅπερ τότε δὲν ἔξῃ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ! (ἀλλ' αἱ τόσαι ἐπιτύμβιοι, ὅπου εἶδομεν δὲν εἶναι τοῦ λαοῦ καὶ χριστιανικῶν χρόνων;) καὶ ὁ Ζ η κ ἰ δ η ς (Λεξικ. Ὁρθογρ. σ. 1250): «Χριστός καὶ οὐχὶ Χρηστός· διότι οἱ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχοντες ἐορτάζουσι τὴν ἐορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως» (!) Ὁ παραλληλισμὸς μου ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχον οἱ Θραῖκες καὶ διετήρησαν ὡς Χριστιανοὶ καὶ δέον νὰ γράφῃται διὰ τοῦ η. Ἡ προσφώνησις «χρηστὲ» ἦν κοινοτάτη κατὰ τοὺς τελευταίους προχριστιαν. χρόνους. Εἰς ἐπιγραμὰς Λαρίσης δημοσιευθείσας ἐν τῷ Γ' τόμ. Φιλ. Συλλ. σ. 37, ἔχομεν ἐν συνεχείᾳ: «Ἡ ρ ω ς χ ρ η σ τ ἔ, χ α ἰ ρ ε» (ἐπτάκις εἰς 17 ἐπιτύμβια) καὶ «Ἡ ρ ὠ ἰ σ σ α χ ρ η σ τ ἔ, χ α ἰ ρ ε» Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ παραγάγωμεν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Χ ρ ι σ τ ὁ ς, διότι τότε θὰ εἶχομεν καὶ τὸ Ἰ ἡ σ ο ὖ ς καὶ τὸ Σ ω τ ἦ ρ (Σωτήριος εἶναι ἐπίθετον). Τοῦτο δὲν ἐπέτρεψεν ἡ Ἐ κ κ λ η σ ἰ α ὡ ς ἀσέβειαν, ἢ δὲ αἵρεσις τῶν Ὀνοματοθειστῶν δογματίζει, ὅτι ἐπὶ Θεοῦ δύναται μόνον νὰ ὑπάρχῃ τὸ ὄνομα τοῦτο.

1) Οἱ Θείρας ἢ Τείρας τῆς Γενέσεως Γ', 1 κατὰ K n o b e l, B o c h a r t κ.ά. εἶναι οἱ Θραῖκες.

τουργικὴν ἐνέργειαν «*τοῦ σπερματικοῦ λόγου*» ὡς ὁ φιλόσοφος *Ἰουστινός* διηγόρευε (βλ. Εἰσαγωγὴν, σ. 8).

Ἐπὶ τοιοῦτου ἀγόμενου πνεύματος οἱ Θρακῆες χριστιανοὶ πολλὰ τῆς ἀρχαίας θρησκείας διετήρησαν θεωροῦντες αὐτὰ ὡς προσπάθειαν εἰς τὴν νέαν ὡς καὶ τὰς ἐν τῇ λατρείᾳ ἀγαματώδεις παραστάσεις. Τὸν *Καλὸν ποιμένα* τέως ἐγνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἀγαματίου τοῦ Λατερανοῦ καὶ ἐκ τῆς ἐν Salona σαρκοφάγου¹⁾, ἀλλ' ἀρχαιότερον ἀγαλμα εὐρέθη ἐν Θρακίᾳ ἀποκείμενον ἐν τῷ ἐν ἀγίᾳ Εἰρήνῃ ὄθωμαν. Μουσεῖω —περὶ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως ὁ Dumont δὲν εἶναι βέβαιος, ἀλλ' εἰκάζει ὅτι «*ὁ ἐπαγωγὸς οὗτος ἀνδρίας ἐστὶ θρακικῆς καταγωγῆς*» —²⁾ ἀναφέρει ὅμως τὸ ἐξῆς ἀξιόσημειωτον διὰ τὴν ἀνεξιθρησκίαν τῶν Θρακῶν τῆς Τραϊανουπόλεως: «*Πρὸς δυσμὰς τῆς ἐπαρχίας πλησίον τῆς Φιλιππουπόλεως ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως ἀρχαῖος τάφος δύο φέρον ἐπιγραφάς, τὴν μὲν εἰς τὴν ἀρχαίαν πολυθεῖαν ἀναγομένην, τὴν δέ, σμικρῶ μεταγενεστέραν τῆς πρώτης, χριστιανικὴν ἀνακηρύττουσαν θρησκείαν. δύο γυναῖκες τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, διότι τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέρουσιν ὄνομα, κατετέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ μὲν μανσωλείῳ, εἰς διάφορον δὲ ἀνήκον θρήσκευμα. Ὁ λίθος οὗτος ἀναμνησκει ἡμῖν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τὰ μέλη ὑπὸ τὴν αὐτὴν βιοῦντα στέγῃν διάφορον ἐπρέσβευον θρησκείαν. . .*»³⁾. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ἐπιγραφῆς μανθάνομεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ταχέως καὶ ἐνωρὶς εἰσέδυσσε καὶ μέχρι τῶν ἀπωτάτων γωνιῶν τῆς Θρακῆς: *δέον λοιπὸν νὰ θεωρῶμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πολλῶ σπουδαιοτέραν καὶ πολυτιμωτέραν τῆς ἐν Πανίδῳ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐπίσης θρησκείαν ἀναγομένης ἐπιγραφῆς: διότι εἰς τὰς κατὰ τὴν παραλίαν κειμένας ἑλληνικὰς πόλεις ἤτο φυσικόν, ἵνα ὁ χριστιανισμὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι εἰσδύσωσι ταχέως καὶ ῥαδίως Ἐκ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ συμβιώσεως ἐν εἰρήνῃ δύο ἀντιπάλων θρησκειῶν δυνάμεθα, ἵνα ἐξηγήσωμεν ἐν μέρει τὴν ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκείνων χριστιανῶν ἀνοχὴν τῶν τῆς πολυθεΐας εἰκότων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπομίμησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ζωγράφων καὶ ἐρμογλῦφων»⁴⁾.*

¹⁾ Ἐν Μυριοφύτῳ⁵⁾ ἀνεκάλυψεν ὁ Dumont περιφρημον ἀγαλμα

1) Γ. Σωτηρίου, Αἱ χριστιν. Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας, σ. 71-299.—2) Παράρτημα ΙΖ' τόμ. Φιλ. Συλλ.σ. 75. καὶ ἐν τῷ τῆς Σηλυμβρίας σχολειῷ ἀνάγλυφος εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐν νεωνικῇ ἡλικίᾳ, εὐλογοῦντος καὶ κρατοῦντος εἰλητόν.—3) Βλ. ἀνωτ. τὴν ἐπιγραφὴν. Ἐν Ἀλβανίᾳ οὐχὶ πρὸ ὀλοκλήρου αἰῶνος, ὅτ' ἐξηκολούθουν αἱ ἐξωμοσίαι, ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ συνδιητῶντο Τοῦρκοι μετὰ Χριστιανῶν διὸ καί, ὡς διηγοῦνται, τὴν πίτιαν, τὸ προσφιλέστατον πρὸ αὐτοῖς καὶ εὐνηθέστατον ἔδεσμα, κατεσκεύαζον. τὸ ἡμῖσι μετ' ἐλαίου καὶ τὸ ἕτερον ἡμῖσι ἡρημένον.—4) Rapport σ. 380—381.—5) Μιρόφλιον, ἀντὶ Μυριοφύτου, ἐδημοσιεῖθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχαιολό-

τῆς *Πλατυτέρας* (θεοτόκου) 1). ἀλλ' ὁ *Κεραμεύς* κατὰ τὴν ἀρχαιολ. ἐκδρομὴν αὐτοῦ εὔρεν αὐτὸ ἐν Χώρα εἰς ὑπόγειον κτίριον παρὰ τὸν ἀρκτικὸν τοῖχον τῆς ἐν ἔτει 1766 ἀνεγερθείσης ἐκκλησίας τοῦ *Ταξιάρχου Μιχαήλ*, ἐνθα ἐφυλάσσετο εὐλαβῶς ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ περιδεῶς 2)). «Ὁ ἀνδριάς οὗτος, καλῶς διατηρηθεὶς, ὥραϊον ἐστὶ καὶ τεχνηέντως κατεργασμένον καλλιτέχνημα, κατὰ δὲ τὸν γενικὸν τύπον, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν στάσιν ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἐντελέστερον ἀπεικονιζόμενας ἐν τῷ βῆθει τῶν ἀψίδων τοῦ Βυζαντίου 3)) ἢ ἐπὶ τῶν μεταλλίων εἰκόνας τῆς Παργίας· εἰ δὲ καὶ οἱ τοῦ προσώπου χαρακῆρες εἰσὶν ὀλίγω τραχεῖς, ἢ ὅλη ὁμῶς ἔκφρασις, σοβαρὰ καὶ ἀξιοπρεπής, ἀξία ἐστὶ τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς». Ταῦτα λέγει ὁ Dumont 4)). Ἄλλ' ὁ *Κεραμεύς*, ὅστις μετὰ τινα ἔτη ἐξήτασε καὶ αὐτὸς τὸ μνημεῖον, θεωρεῖ μετριον καὶ μάλιστα πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς βυζαν. τέχνης. Τὸ προσωπον, γράφει, ἔχει ἔκφρασιν ἀγίαν, ἀναμνησκουσαν τὸν τύπον ἀσιάτιδος ἀπολιτεύτου γυναικός. Ἡ ὅλη ὁμῶς στάσις τῆς γυναικός εἶναι, ὡς λέγει ὁ Dumont, σοβαρὰ καὶ ἀξιοπρεπής προξενούσα τρόμον παρὰ τοῖς θεαταῖς 5)), καὶ ἀνάγει αὐτὸ εἰς τὸν Σ'—Ζ'. Ἰν τούτοις ὁ πρῶτος ἐπιμένει καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν ἔτι τάσσωσιν αὐτὸ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βυζ. αυτοκρατορίας «ὕπερτερεὶ δὲ κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὰ ὥραιότερα τῶν ἐκ τῆς βυζ. ἐποχῆς διασωζομένων ἀγαλμάτων, ὡς π.χ. τὰ ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἀνάγλυφα τοῦ *Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου*» 6)). Παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἐπὶ στήλης τετραπλευροῦ παραλληλογράμμου (1,10 μ. × 0,32) ἐν ἀναγλύφῳ εἰς στάσιν ὀρθίαν μετὰ φωτιστεφάνου 7)), φέρει δὲ ποδῆρη χιτῶνα περιεζωσμένον ὑπὸ τὸ στήθος καὶ ὑψοῖ τὰς χεῖρας, ὄθεν καὶ δεομένη ὠνομάσθη, καὶ τὸ μονόγραμμα ΜΡ—ΘΥ=μήτηρ θεοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ Χώρα εἶναι γνωστὴ ὡς *Μαντίσα* 8)). Ἐάν ἀσπασθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Dumont,

γου καὶ δυστυχῶς οὕτω μετέφερε καὶ ὁ Ἄ. Ζωηρός ἐν τῇ μεταφράσει χωρὶς αὐτὸς ἀρχαιοφίλος ὧν νὰ ἐξετασῆ, ὅτι τοιοῦτον ὄνομα ὅθεν ὑπαρχει ἐν Θράκῃ.

1) Αὐτὸς εἶναι ὁ ὄρος ἐκ τοῦ τροπαρίου Ἐπί σοὶ χαιρεῖ εἰλημμενος. «Τὴν γὰρ σοὶ μήτραν φρόνον ἐποίησε καὶ τὴν σην γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο καὶ οὐχὶ Δεομένη, ὡς λέγεται νῦν ὑπὸ τῶν βυζαντιολόγων καὶ ἐνταῦθα.—2) Ὡς γνωστόν ἡ το β' ἐν Νικαίᾳ συνελθούσα τῷ 783 οἴκουμ. συνοδος ῥητῶς ἀπηγορεύσει τὴν χρῆσιν ἀγαλμάτων ἐν τοῖς ναοῖς, ἐν τοῖσις ἡ Δυτ. ἐκκλησία μέχρι σήμερον ἔχει ταῦτα καὶ κατασκευάζει καὶ ἄλλα.—εἰ) γράφει: ἐν τῷ βῆθει τῶν ἀψίδων (ἢ μάλλον τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ βήματος) τῶν ναῶν τοῦ Β.—4) Rapport σ. 388.—δ) Παράρτ. 1Ζ' τομ. Φιλ. Συλλ. σ. 102.—6) Rapport σ. 383.—7) Οὕτω λέγομεν νῦν τὸ φεγγίον τῶν Βυζαντινῶν ζωγράφων (auiéole).—8) Περι ἀναγλύφων εἰκόνων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἔγραψεν ὁ καθ. κ. Γ. Σωτηροῦ ἐν Recueil d'études dédiées à la mémoire de N. P. Kondakof. Archéologie. Histoire de l'art, Prague 1926, σ. 125—138.

ὅτι ἡ Μανίτσα εἶναι προῖόν Βυζαντινῆς τέχνης, τότε πειθόμεθα ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνεχέτο ἡ Θεοτόκος πρὸς τὴν *Ῥέαν*. Ταύτης τὸ ἄγαλμα εἰς βασιλευούσαν μετακομίσας ὁ *Μ. Κωνσταντῖνος* πρὸς τὴν «μητέρα τοῦ θεοῦ» ἔτρεψε κατὰ *Ζώσιμον* «διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον ραθυμίαν λωβησάμενος» ἀφαιρέσας τοὺς ὑπὸ τὰς χεῖρας λέοντας καὶ μεταστρέψας ταύτας εἰς ὕψος κατέστησεν αὐτὴν οὕτω δεομένην ¹⁾. Καθ' ὅμοιον τρόπον *Βασίλειος ὁ Μακεδῶν* κτίζων τὴν Νέαν ἐκκλησίαν μετεκόμισεν ὡς ἅγιον *Σπυρίδωνα* τὸν χαλκοῦν *Ἀσκληπιὸν* μετὰ χεῖρις φέροντα τὸν ὄφιν ὑπενδυμίζοντα τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου «καὶ ὄφιν εἰς χρυσοῦν μετέβαλες» ²⁾. Κατὰ τὸ 1915 εἰς τὰς ἔξω τῶν χειρσαίων τειχῶν γενομένης ἀνασκαφῆς τοῦ Ἐβδόμου, ὅπου ἀνεκαλύφθη ὁ στρογγύλος ναὸς τοῦ *Ἰωάννου Θεολόγου* ἢ *Προδρομοῦ*, εὐρέθη ἄγαλμα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὡραίας βυζ. τέχνης τοῦ 5' αἰῶνος ἢ καὶ ἀρχαιότερον εὐρισκόμενον ἐν τῷ αὐτοκρ. Μουσείῳ τῆς Κ)πόλεως. Παρίστατο ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν. Τὸ σωζόμενον μέρος εἶναι ὁ *Πέτρος* κρατῶν σταυρὸν (μᾶλλον εἰλητὸν) καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄλλοι, οὕτω καὶ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ὁ *Παῦλος* μετὰ ἰσαριθμῶν. Δυστυχῶς αἱ κεφαλαὶ δὲν σώζονται ³⁾. Εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας *Κυριακῆς* ἐν Αἴνῳ ὑπάρχει ἀνάγλυφος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὡς καὶ τοῦ *Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ* ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ ἱεροῦ βήματος ⁴⁾. Ἄγαλμα παρεμφερὲς πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εὐρεθὲν ἐν Θράκῃ περιγράφει ὁ *D u m o n t* ⁵⁾.

Κεφ. Α' μέρος 2. Θραξ ἥρωος ἱππέως, ὁ δημοφιλῆς θεὸς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Τὰ πολυάριθμα ἀνάγλυφα, αἱ παριστάμεναι μορφαί, Μαδάριος ἱππέως. Σημασία, διάφοροι ἐξηγήσεις, ἐπίθετα. Ἡ ὀρθότερα ἐρμηνεία, στοιχεῖα ἐν τῇ χριστιαν. λατρείᾳ. Παραστάσεις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἀφηρωϊσμὸς τῶν θνητῶν, νέοι ἥρωες ἱππεῖς. Ἡ καταγωγή τοῦ Θρακῆος ἱππέως. Ὁ ἥρωος βασιλεὺς Ρῆσος. Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἥρωος.

Οἱ Θραῖκες διεκρίνοντο ὡς εὐσεβεῖς καὶ τῶν ἄλλων εὐλαβέστεροι· «δεξιώτερον γὰρ τὰ τε ἄλλα, λέγει ὁ *Πανσανίας*, ἐδόκει τοῦ μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι πάλαι τὸ θράκιον καὶ οὐχὶ ὁμοίως εἰς τὰ θεῖα ὀλίγωρον» (IX, 29,3). Ἐντεῦθεν καὶ τινες παράγουσι τὴν λέξιν *θρησκεία* ἐκ τῆς ρίζης θράκ. Ὁμολογουμένως δὲ ἡ Θράκη οὐ μόνον τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ὀρ-

1) Ἐκδ. Βόννης σ. 97.—2) Συμεών, Μάγιστρος, Θεοφ. συνεχ. σ. 691 Βόννης.—3) Βλ. Θ. Μακρίδην ἐν τῇ λαμπρᾷ πραγματείᾳ περὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἐβδόμου ἐν Θρακικοῖς, τόμ. I', 1988, σ. 191.—4) Κατὰ Ἀαμπούσι ἀδην, Θρακ. IΕ', σ. 124.—5) Rapport σ. 378.

γίων ἠπῆρξεν ἢ κοιτίς ¹⁾, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρις τῶν μυστηρίων, ὡς ἦσαν τὰ τῶν Καβείρων ἐν Σαμοθράκῃ. Αὐτὰ τὰ Ἐλευσίνια εἰσήχθησαν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν Εὐμολπιδῶν ἐκ Θράκης, ὅπου «*μυστηρίων τε τῶν ἀπορρητῶν φανὰς ἔδειξεν Ὁρφεύς*» ²⁾).

Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ Θραῖκες ὡς λαὸς συντηρητικὸς ἦσαν καὶ δεισιδαίμονες καὶ *οὐχὶ ὀλιγοροῦντες* ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ φωτὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς θὰ καταδειχθῇ ἐκ τοῦ Θρακῶς ἱππέως. Ὁ ἀποθεωθεὶς οὗτος ἦρωσ, εἶναι ὁ ἐξαιρετικὸς τύπος τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν, ὁ *Κύριος* θεὸς, ὑποκείμενον ἰδιαζούσης τιμῆς καὶ ἐθνικῆς λατρείας καὶ δὴ τῶν χωρικῶν, ἱππεὺς τῷ αὐτῷ σχεδὸν σχήματι εἰκονιζόμενος μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων, καίτοι πλεῖστα καθ' ὅλην τὴν Θράκην τὰ εὐρεθέντα μνημεῖα. «*Οὐδενὸς θεοῦ λατρεία ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ κατέλιπεν τοσοῦτον πολυίριθμα ἔχρη, λέγει ὁ ἀριστος ἀρχαιοδίδης κ. Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐξοιχυστικῇ περὶ τούτου πραγματείᾳ, ὅσον ἡ τοῦ Θρακῶς ἱππέως ἢ τοῦ Κυρίου ἡρώος . . . Τὰ μέχρις ἐσχάτων ἀνευρεθέντα ἀνεπίγραφά τε καὶ ἐνεπίγραφα ἀναθηματικά ἀνάγλυφα, τὰ ἀεικονίζοντα αὐτον, ὑπερβαίνουνσι τὰ χίλια καὶ ὀλονὲν ἐκάστοτε ἀνευρίσκονται καὶ ἄλλα*» ³⁾).

Πρῶτος δ' *Ἀλβέρτος* Dupont, διευθυντῆς ἔλειτα τῆς ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιολογ. σχολῆς ἐν τῇ Ἐκθέσει ⁴⁾ καὶ τῇ Ἐπιγραφικῇ συλλογῇ ⁵⁾ αὐτοῦ περιγράφας τινὰ τούτων κατέδειξε τὴν σπουδαιότητα, ἅπερ ἔχουσι τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα διὰ τὴν τῶν Θρακῶν θρησκείαν, καὶ ἔκτοτε ἐγένοντο

1) Καὶ μέχρι σήμερον σώζονται ἔχρη τῶν τελετῶν τούτων, ὡς εἶναι τὰ «Ἀναστενάρια», οἱ κλύδωνες κ.ά.—2) Εὐρ. π. Ρήσος 944, Ἰππάλ. 953, Grote, Geschichte Griechenlands I, 18, 19, Ὁρφικά, Σχολ. 1 βλ. Γ. Μ α λ τ ἔ ζ ο υ, Τὰ ἔλευσίνια μυστήρια, Ἀθῆναι 1934, σ. 37 ἔ. 49 ἔ.—3) Ἀρχεῖον τοῦ Θρακ. Λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ', 1939—40, σ. 1. Τὰ πλεῖστα (400) εὐρίσκονται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Σόφιας, οὐκ ὀλίγα δὲ ἐν τῷ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ 15 ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ἀειμνήστου Ἀ ν α σ τ. Σ τ α μ ο ὄ λ η, ἣν συλλογὴν πλουσίαν καὶ εἰς ἄλλα διάφορα θρακ. μνημεῖα τῆς τέχνης διετήρησαν οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ εἰς Σηλυμβρίαν οἰκίᾳ αὐτοῦ μεταβαλόντες αὐτὴν εἰς Μουσεῖον, ὡς ἔμαθον.—4) Rapport κτλ. σ. 376. Εἶχμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μετάφρασιν (καίτοι δὲν εἶναι ὀλοκλήρου τοῦ ἔργου) τοῦ ἀρχαιοδίδου ἱατροῦ Α. Ζ ω η ρ ο ὕ πασᾶ ἐν τῷ κατὰ τὸ 1873 ἐκδοθ. ΣΤ' τόμ. τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου σ. 359—385.—5) Inscriptions et monuments figurés de la Thrace, (Extrait des archives des missions scientifiques et littéraires. Troisième série, tome III. Paris 1876. Πλήρη καὶ ἀρίστην πραγματείαν περὶ τοῦ Θ ρ α κ ὸ ς ἱ π π ἔ ω ς ἐδημοσίευσεν ὁ διαπρεπὴς Βούλγαρος καθηγ. κ. Κ α ζ α γ ο ω τῷ 1918 ἐν Real-Encycl. τοῦ P a u l y . W i s s o w a, Supplem. III, 1131—1348 ἐξελληνίσθεισαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ κ. Μ υ ρ τ ἰ λ ο υ Ἀ π ο σ τ ο λ ἰ δ ο υ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ.

ὑποκείμενον μελέτης. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἄ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς κατὰ τὴν ἀρχαιολ. ἐκδρομὴν εἰς τὴν Ἄνατ. Θράκην ἠρεύνησεν ἐν τε Σηλυμβρία καὶ Ραιδεστῶ παρόμοια ἀνάγλυφα. Πολυάριθμα ὑπάρχουσι ἐν τῷ αὐτοκρατ. Μουσεῖῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἐνθα καὶ τὸ μεγαλύτερον ἐκ τριῶν ἀποτελούμενον μαρμάρων. Παρίσταται δὲ ὁ ἵππευς ἐλαύνων καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο ὀπλοφόρων καὶ κυνός, ἐπιπίπτει δὲ κατὰ κάρου ἐφορμώντος παρὰ τὸν κορμὸν δένδρου, ὅπου περιελίσσεται ὄφις¹⁾. Ὁ ἵππευς συνήθως κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ τὸ δόρυ, ἄλλοτε δὲ φιάλην καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀσπίδα, παρ' αὐτῷ ἴσταται πεπλοφόρος γυνὴ ὑπὸ δὲ τὸν ἵππον μεταῦ τῶν ποδῶν κύων ἢ σὺς ἢ καὶ ἀμφοτέροι, πρὸ δὲ αὐτοῦ βωμός, ἄλλα θηρία παρίστανται διωκόμενα ἢ ἐπιτιθέμενα, λέων κατὰ ταύρου, ἔλαφος. Ὁ ἵππευς ἐπανερχόμενος δῆθεν ἐκ θήρας κρατεῖ ἐνίοτε διὰ τῆς δεξιᾶς δορκάδα ἢ λαγών. Εἰς ἐν δὲ προβύλλει ἐνώπιον τοῦ ἱππέως ὁ Ἄσκληπιὸς μετὰ τῆς Ὑγείας. Παρίσταται δὲ νέος ἀγένειος καὶ κομῶν (σπανιώτατα δὲ γενειῶν), φορεῖ βραχὺν χιτῶνα καὶ κυματίζουσαν χλαμύδα, ἀσκεπὴς τὴν κεφαλὴν ἢ μετὰ φρυγίου πίλου, σπανίως δὲ φέρει ἀναξυρίδας καὶ σπανιώτατα εἰκονίζεται, ὡς ἡ Ἐκάτη, τρικέφαλος²⁾ (βλ. P a u l y - W i s s o w a Suppl. III, σ. 1137-48).

Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐκ μαρμάρου κατασκευαζόμενα ἦσαν συνήθως διαστ. ἀπὸ 0,10—0,70 ὅπως δηλ. τὰ χαρτῶα εἰκονίσματα τὰ διαδοθέντα παρ' ἡμῖν διὰ τῶν Ἀγιορειτῶν Ρώσσω, ἐξαιρέσει δύο. Τὸ μὲν εὐρέθη παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν ὕψους 1,61, μήκους 1,05 καὶ πάχους 0,36 (τὸ μνημεῖον ἦν ἐντετειχισμένον), τὸ δὲ εἶναι ὁ περιώνυμος παρὰ Βουλγάρους *Μαδάριος ἱππεύς* ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, γεγλυμμένος ἐπὶ αὐτοφουῶς βράχου τῆς κόμης Μάδαρα ἐν Σούμλα τῆς Μοισίας, ἱππεύς ἐλαύνων³⁾. Ἄνευρέθησαν καὶ ἡρῶα τοῦ Θρακὸς ἱππέως 20 μὲν ἐν τῇ βορ. Θράκῃ καὶ 16 ἐν Μοισίᾳ, ἱερὰ ὡς τὰ χριστ. παρεκκλήσια ἦτοι μικρῶν διαστάσεων καὶ ἀπλᾶ. Ἐνεκα τῆς ἀπουσίας παντὸς ἀρχιτεκτονικοῦ κόσμου δὲν ἀποκλείεται, νομίζω, ὅτι τὰ τοιαῦτα θρακικὰ ἡρῶα ἦσαν καὶ τάφοι, ὡς ἦσαν καὶ οἱ τῶν πρώτων χριστιαν. χρόνων ἡρῶν δὲ ὡς γνωστὸν ἐλέγετο οὐ μόνον τόπος ἢ ἱερὸν ἀφιερωμένος εἰς ἡρῶα, ἀλλὰ καὶ ὁ τάφος κοινῶν θνητῶν⁴⁾. Ἀνάγλυφα ἐπιτύμβια ἱππέων εὐρέθησαν ἐν τε Βοιω-

1) Παράρτ. ΙΖ' τόμου Φιλ. Συλλ. Κ)πόλεως 1887, σ. 68.—2) Ἀρχεῖον Θρακ. ΣΤ', σ. 12—13.—3) Ὑπάρχει καὶ κατεστραμμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλληνικὴ ἐπιγραφὴ, ἀνεγνώ αὐτὴν πρῶτος ὁ J i r e s e k καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Θρακὰ ἱππέα. Περὶ ἄλλων ἐξενεχθεισῶν ἀθαιρέτων γνωμῶν βλ. αὐτ. σ. 3 ἔ. Περὶ ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων γενικῶς βλ. F r i e d l ä n d e r, De operibus anaglyphis in monumentis sepulcrariis graecis, Regiomonti Bor.—1847.—4) Βλ. Δοκίμιον περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων . . ὑπὸ Χ α ρ. Β ο υ λ ο δ ἡ μ ο υ, τόμ.

τία, Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. (πρβλ. καὶ τὸν Δεξιλέω). Ἐξαιρετόν εἶναι καὶ τὸ τῆς Τανάγρας 1).

Τὸ διακριτικὸν τοῦ Θρακῆος ἱππέως γνῶρισμα εἶναι τὸ ἐπίθετον κύριος «κύριος ἥρωος», τασσομένου οὕτω παρὰ τοὺς μεγάλους θεοῦ. καὶ λατρευομένου ὡς θεοῦ· διότι εἰς ἀνάγλυφον τῆς Φιλιππουπόλεως ἀναγινώσκομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν «Κυρίῳ ἥρωι» καὶ ἀφ' ἑτέρου «Ἡρα (κυρίῳ) Ἀύλου Τραλέος εὐχὴν» 2). Ὁ D u m o n t πρῶτος ἀπεφάνητο γνῶμην, ὅτι «ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἱππέως παρίστανον τὸν ἀφηρωϊσμένον θνητόν, καὶ τούτῳ ἀνετίθεντο ἀναθήματα, τὰ μικρὰ ταῦτα ἀνάγλυφα· ὁ δὲ ἀφηρωϊσμός τῶν θνητῶν καὶ ἡ λατρεία τῶν ἀποτεθεωμένων εἶναι ὁ πλέον ἀρχέγονος τύπος τῆς θρησκείας ταύτης τῆς χώρας καὶ φυσικῶς κατήντησεν ἐπὶ τέλους, ὥστε ὁ θεϊκὸς χαρακτήρ τοῦ ἥρωος· καὶ κάμη καὶ λησμονηθῆ ἢ θνητὴ αὐτοῦ φύσις καὶ καταγωγὴ. . . ἐπομένως εἰς τὰ ἀνευ ἐπιγραφῶν ἀναθήματα εἶναι πολλάκις δυσχερὲς καὶ γνωρίζη τις, ἐὰν εὐρίσκηται πρὸ ἑνὸς ἀπλοῦ θνητοῦ ἀφηρωϊσμένου ἢ πρὸ θεότητος ὑπὸ γενικὴν μορφὴν, ἀνηκούσης εἰς τὸ θρακικὸν πάνθεον» καὶ ἐπιλέγει χαρακτηριστικώτατα: «ὥστε οὐχὶ περὶ Θρακῆος ἥρωος, ἀλλὰ περὶ Θρακῶν δέον καὶ δμιλῶμεν» 3). Ἡ γνῶμη αὕτη τοῦ Γαλάτου ἀρχαιολόγου ὡς προσελθούσα ἐκ τῆς μελέτης εὐαριθμῶν ἀναγλύφων τέως γνωστῶν, δὲν εὐοδοῦται σήμερον, ὅτε ἔχομεν τοσοῦτον πολυάριθμα ἐνώπιον ἡμῶν. Ὁ ἀνώνυμος ἥρωος εἶναι ὁ λατρευτὸς ἐθνικὸς θεὸς τῶν Θρακῶν, ὁ δημοφιλέστατος τῶν ἀγροτῶν προστάτης, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐπιβληθεὶς ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἑλληνικοὶ θεοὶ ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Διόνυσος παρίστανται ἐνίοτε ἐν ἀναγλύφοις ὡς ἱππεῖς. ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ, ἐν τῷ Ζευξίπῳ, (λουτρὸν) ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Ἰππείου Διός 4). Ὁ ἥρωος ὀνομάζεται ἄγριος 5) θεός,

Β', Ἀθήναι 1903, σ. 482 ὅπου καὶ ἡ ἐπιγραφή: «Τῷ γλυκυστάτῳ μοι ἀνδρὶ Ἀντιόχῳ . . . παραδίδωμι τοῖς καταχθονίοις θεοῖς τοῦτο τὸ ἥρῳον φυλάσσειν . . .» καὶ Σα κ ε λ λ. Α', 296: «Σατρονεῖκος γερουσιαστῆς Φιλιππουπόλεως . . . τὸ ἥρῳον . . . ἐαυτῷ καὶ τῇ συμβίῳ . . . κατεσκεύασεν». Τοιαῦτα ἥρῳα καὶ ἀνάγλυφα τοῦ ἱππέως ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ νοτ. Ρωσίᾳ, ὧν δέον καὶ ἐξετασθῆ ἢ σχέσις πρὸς τὰ τῆς Θράκης. ἀπίθανος μοὶ φαίνεται ἡ γνῶμη τοῦ κ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ (Ἀρχεῖον ΣΤ' σ. 2) ὅτι Θρακὲς στρατιῶται μετέφερον ἐκεῖ τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρωος.

1) P a u l y - W i s s o w a Real—Encycl. τόμ. VIII, σ. 1144 ἐν λ. Heros ὑπὸ K a z a r o w.—2) D u m o n t Inscriptions 32, σ. 16.—3) Αὐτ. σ. 72.—4) Ἀνηγέρθη ὑπὸ Σ ε π τ. Σ ε υ ἡ ρ ο υ κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ Βυζαντίου (βλ. Λεξικὸν B a n d u r i Imp. orient. II, 22). Ἡ ἐρμηγεία τοῦ Ἡ σ ο υ χ ῖ ο υ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ περιωνύμου λουτροῦ τούτου, ὅτι ὀνομάσθη Ζευξίππος, διότι ἐνταῦθα ὁ Ἡ ρ α κ λ ῆ ς ἐδάμασε τοὺς ἀτιθάσους ἵππους τοῦ Διομήδους εἶναι ἐξεζητημένη. Ὁ βωμὸς μετὰ τοιαύτης παραστάσεως ἐσήμαινεν, ὅτι ὁ ἱππεὺς ἦν προσφιλεὶς εἰς τὸν Δία, ἢν προστατευόμενος αὐτοῦ.—5) «ἀ γ ρ ῖ ῳ θ ε ῶ ἐ π η κ ὄ φ» P a u l y - W i s s o w a Suppl.

καταχθόνιος, ισχυρός, θαυματουργός, αγαθοποιός, ἐπήκοος, σωτήρ, σώζων, κύριος, πάτριος, πατρῶος, προπύλαιος, ἀρχηγέτης, οὐδὲν δὲ κύριον ὄνομα φέρει, εἰμὴ τοπωνυμικά καὶ δὴ πάντα σχεδὸν θρακικά¹⁾. Ἐκ τῶν τοιούτων ἀποδιδομένων αὐτῷ ἐπιθέτων πιστοποιεῖται, ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἥρωος κοινός τις θνητός, ἀλλὰ *θεότης θρακική*, ὡς πρῶτος ἀπέδειξεν ὁ Μοr d t m a n n, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὸ ἥρωος καὶ θεὸς ἐναλλάσσονται «*θεῶ ἀρχαγέτα*» καὶ «*ἥρωι ἀρχαγέτα*»²⁾. Αὕτη δέον νὰ εἶναι ἡ *θεμελιώδης ἀρχή*, ἐὰν θέλωμεν ὀρθῶς νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου τῆς θρακικῆς λατρείας μνημείου.

Χαρακτὴρ ἴδιος τῆς θρακικῆς θρησκείας εἶναι ἡ λατρεία τῶν θεοποιηθέντων προγόνων, ὅπερ δὲν εἶναι καθόλου πρωτότυπον, ὡς πολλοὶ γράφουσι, ἀλλὰ μορφὴ τῶν ἀρχηγόνων θρησκειῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν προήλθον ἐξ ἀνθρώπων, ὡς πρῶτοι ἐτόλμησαν νὰ γράψωσι τὸ πάλαϊ ὄτε *Παλαίφατος* καὶ ὁ *Εὐήμερος*;³⁾ Καὶ ἐν Θράκῃ προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ εὐλάβεια καὶ ἀφοσίωσις τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς προγόνους ἥρωας ἔκαμε νὰ λησμονηθῇ ἡ θνητὴ αὐτῶν καταγωγὴ, καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ ἥρωος ἰσπέως ἀπεδόθησαν εἰς πρόσωπα θρυλικά, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀνομαζώνται ἥρωες συνεκδοχικῶς καὶ κοινοὶ ἄνδρες ἔτι δὲ καὶ γυναῖκες, ὥστε ἡ πληθὺς τῶν ὀνομάτων τῶν προγόνων συνεκεντρώθη ἐν ἐνιαίᾳ εἰκονικῇ παραστάσει, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος, ὅστις εἶναι τὸ σύμβολον τῆς τῶν προγόνων ἀθανασίας⁴⁾. Καὶ διερωτᾶται τις, ἀλλ' ὅλοι οἱ ἀποθνήσκοντες ἥρωες ἦσαν καὶ ἅμα ἰσπεῖς; Βεβαίως οὐχί· ἀλλ' ὅπως ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιογραφίᾳ ἐπιδιώκεται ἐν πᾶσι τὸ ὠραῖον, καὶ οἱ ἅγιοι μάρτυρες ἀκολουθοῦσι τὸν τύπον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ καὶ παρίστανται μῆπω τὸν ἱουλον ἐξανθήσαντες, ὡς ὁ ἅγιος *Γεώργιος* καὶ *Δημήτριος*, οὕτω, φαίνεται, συνέβαινε καὶ τότε. εἰς τὰ ἀνάγλυφα ἔχομεν ἰδανικὰς μορφάς, καὶ μάλι-

III, περίεργος ἐπωνυμία (πρβλ. ἀγρότερος, ἀγροτέρα Ἄρτεμις).

1) Ἑλληνικά Ἀυλαρχηγός, Ἀύλωνείτης βλ. Ἄποστολίδην ἐν Ἄρχ. χείρ. Θρ. ΣΤ', σ. 14. Συνήθιζον τὰς τοπωνυμίας οἱ Θρακῆς καὶ διὰ τοὺς ἕλληνας θεοὺς (βλ. Θρακικά Ε', σ. 41—2, 46—7) ἡ Ἄφροδίτη Ζηρηνθία ἐκ τῆς ἐν Αἴνφ Ζηρίνθου, ὅπου εἶχε ναόν (σ. 56). βλ. ἐν ἐκτάσει Καραγὼ ἐν Real-Encycl. Pauly-Wissowa, Supplem. III, σ. 1140—3.—2) Inscriptions σ. 74. Τὰ δύο ἀνάγλυφα τὰ φέροντα τὸ ἐπίθειον ἀρχηγέτης (=γενάρχης, οἰκιστῆς) ἀνήκοντα εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Σταμούλη καὶ εὐρεθέντα (μετὰ 10 ἄλλων τοῦ ἥρωος) ἐν Καδήκιοι . . . περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ G. Seure ἐν Bulletin corresp. hellénique, τόμ. XXXVI, 1912, σ. 582. Ταῦτα εἶναι πανομοιότυπα τοῦ ἁγ. Γεωργίου.—3) Βλ. Symbolik und Mythologie der alten Völker besonders der Griechen von F. C. Greuze, II, Leipzig 1820, σ. 351, 540—1 (περὶ τῶν Καβείρων τῆς Σαμοθράκης).—4) Usener, Cötternamen σ. 251. Dumont-Homolle, σ. 218, 329, 332 καὶ 509.

στα παρ' **Ἡροδότῳ** ἔχομεν τὸ ἐξῆς περιεργον ἔθος τῶν Γετῶν δυνάμενον νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰ εἰρημένα, ὅπου οἱ κλήρω ἀποβιοῦντες, κατὰ πρωτότυπον ἄμα καὶ τραγικὸν εἶδος, **λέγονται ἄγγελοι** καὶ παραπέμπονται εἰς (ὑποπτον) ἀθανασίαν: «*Ἀθανατίζουσι δὲ τὸν δε τὸν τρόπον. οὔτε ἀποθνήσκειν ἑαυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάμοξιν δαίμονα. . . διὰ πεντητηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ σφέων αὐτέων ἀποπέμπουσιν ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἄν ἐκάστοτε δέωνται. πέμπουσιν δὲ ὧδε. οἱ μὲν αὐτέων ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι. ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥιπτεῦσιν ἐς τὰς λόγχας, ἣν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρεῖς, τοῖσι δε ἴλεως ὁ θεὸς δοκέει εἶναι ἣν δὲ μὴ ἀποθάνῃ, αἰτιῶνται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοι μὲν ἄνδρα κακὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον, ἄλλον ἀποπέμπουσιν ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι»¹⁾. Εὐκόλως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τοὺς τοιοῦτους ἐκ θνητῶν γεγονότας ἀγγέλους ἢ «*νέους ἥρωας*» ἀπὸ τῶν *θεῶν ἡρώων*, ὧν τὰ ἀνάγλυφα εἶναι σύνθετος παράστασις. καὶ ἐν ταῖς ἰοιαύταις κυριαστάσεσιν ὑπάρχει ἀσφιλῶς συμβολισμὸς τις περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ περὶ τὸ δένδρον πρὸ τοῦ ἱππέως περιελισσόμενος ὄφιν, ὅπως καὶ παρὰ Θορξί καὶ παρ' Ἑλλῆσι συμβολίζει τὴν τοῦ ἀποικομένου ψυχὴν²⁾.*

Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς πιστοποιεῖται, ὅτι ἦν δόγμα παρὰ Θορξί, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς τύμβοις εὐρημάτων, ἦτοι κεραμείου τεφροδόχου κάλπης ἀνεστραμμένης καὶ διατρήτου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυθμένος ἀκριβῶς, ὅστις ἐπίσης ὑπὸ τετραπημένης ὁμοίως ἐκαλύπτετο πλακός. Ἐφρόνου, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ ὑπὸ μορφῆν ὄφεως ἐξέρχεται διὰ τῆς ὀπῆς ἐκ τοῦ τάφου, ἴν' ἀπολαύσῃ τῶν προσκομιζομένων θυσῶν³⁾. Ἐκ τῆς συνηθείας

1) IV 94. Ὁ Ζάμοξις, ὡς λέγει κατωτέρω (96), ἦν πυθαγόρειός τις ἀσκητής, ζῶν κατὰ μόνας ἐντὸς ἄντρου ἀθέατος διατελῶν ἐπὶ τριετίαν, καὶ ἐπιφέρει «εἴτε δὲ ἐγένετο τις Ζάμοξις ἄνθρωπος, εἴτ' ἔστι δαίμων τις Γέτησι οὗτος ἐπιχώριος, χαίρετω». — 2) Ἀποστολίδης Θορξ. Ε', σ. 58, ὅστις παραπέμπει εἰς τὸν K ü s t e r, Die Schlange in der griechische Kunst und Religion, σ. 66.

3) Ἀποστολίδης, ἐνθ' ἄν. σ. 58, ὅστις προσέθησι τὰς ἐξηγήσεις περὶ τοῦ ὄφεως «Οἱ μὲν φρονοῦσιν, ὅτι ἐπιστεῦθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἡ ψυχὴ μεταμορφοῦται εἰς ὄφιν, διότι τοῦτο τὸ ἐρπετὸν διατᾶται ἐντὸς τῶν τάφων καὶ ἐφελκῆει τὴν προσοχὴν εἰς ἑαυτὸ τῶν ἐν τοῖς νεκροταφείοις περιπλανωμένων διὰ τῆς ἀφνιδίας ἐμφανίσεως καὶ ἀποκρύψεώς του· οἱ δὲ, ὅτι ἔνεκα τῆς ἀναλογίας τοῦ γωτιαίου μυελοῦ (γρ. ὁματοῦ) πρὸς τὸν ὄφιν ἠπελήφθη ὑπὸ τῶν πρωτογενῶν ἀνθρώπων, ὅτι σηπομένου τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ ἡ ψυχὴ, ἢ ἐν τῷ μυελῷ αὐτοῦ εὐρισκομένη, μεταβάλλεται εἰς ὄφιν· οἱ δὲ, διότι οἱ ὄφεις ἐνδαιτῶνται ἐντὸς τῆς γῆς, ὅπου ἀναπαύονται οἱ ἀποθνήσκοντες. Πιθανώτερον εἶναι, ὅτι αὕτη ἡ δοξασία προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πρωτογενεῖς ἄνθρωποι ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς ἐντὸς σπηλαίων, ὅπου συν-

ταύτης καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ *Ἡροδότου* διισωθέντος ἐθίμου ἐξηγεῖται καὶ συμπληροῦται ὑφ' ἡμῶν ἢ ἐν Αἴνῳ ἐντὸς κήπου εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή (ὑπὸ τοῦ *D u m o n t* τὸ πρῶτον δημοσιευθεῖσα ¹⁾, ὡς ἐξῆς :

*Ἀνρήλιος ναύκληρος θεραπευτῆς τοῦ φιλαν-
θρώπου θεοῦ Ἀσκληπιοῦ. Γὰ σοι λεγόμενα ταῦτα :*
*ὄταν ἀποθάνης, οὐκ ἀπέθανες· ἡ δὲ ψυχὴ σου, [ἦν δυνη-
θῆ δι]αχωρῆσαι ἀγγεῖον [καὶ ἐξιέναι, ὅταν
θύ]σωιν, ἀπέλαβες τῆς ἀποδημίας [τὰ ἀγαθὰ].*

Ἐκ τῶν ἐν Παγασαῖς εὐρεθέντων γραπτῶν μνημείων μανθάνομεν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συνηθεστάτη ἦν ἢ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν παράστασις νεκρικοῦ δείπνου — ἐδραία πεποίθησις, ὅτι ὁ νεκρὸς ζῆ μετὰ θάνατον — ²⁾. Καὶ ἐν Θράκῃ πολυάριθμα εὐρέθησαν τοιαῦτα ἐπιτύμβια, ἐν οἷς ἐν τῷ ἄνω διαζώματι παρίσταται ὁ ἥρωσ ἱππέυς, κάτω δὲ ἡ σκηνή. Ἐσχάτως εἰς τὰ μέρη τῆς Ροδόπης (χωρίον Κοβάτσεβο), πλησίον τῆς ἀρχαίας Βησσαπάρας, εὐρέθη τῷ 1935 τοιοῦτον πολύτιμον ἀνάγλυφον ἀποκεκμενον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Φιλιππουπόλεως (ὑψους 0,52 μ) ³⁾. Τοῦτο ἐν τῇ ἄνω ζώνῃ ἔχει τὸν ἔφιππον ἥρωα μετ' ἀνεμιζομένης χλαμύδος φέροντα φιάλην ἐν τῇ δεξιᾷ. Πρὸ τοῦ ἵππου κεῖται βωμός, ὑπερθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ σελήνη καὶ πλησίον αὐτῆς ὅς κύπτουσα πρὸς νεογόνον. Κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱππέως παρίσταται ἀνὴρ ἱματισμένος σπεύδων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ παρ' αὐτῷ παῖς κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κύπελλον, τῇ δ' ἀριστερᾷ στέφανον, ἀπωτέρω μέγας κρατήρ, εἰς ὃν γυνὴ ἔκκενοῖ ἄσκόν, καὶ πρόβατον ἢ αἰξ ἀγομένη πρὸς θυσίαν ὑπ' ἀνδρὸς (ἢ τε γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ ἠκρωτιασμένοι), ὡς καὶ βοῦς ἀγόμενος εἰς μεγαλήτερον βωμόν, ἱερεὺς δὲ ἐπιχέει θυμίαμα ἢ οὖλοχύτας ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἄλλος ἀνὴρ κρατῶν ἀγγεῖον καὶ τρίτος κρατῶν κέρας πρὸς λοιβάς, εἶτα ὅς καὶ τέταρτος ἀνὴρ.

Προφανῶς ἐστὶ, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ θήρας, ὡς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ *Φιλοστράτου* ἀναφερομένην σκηνήν, ἀλλὰ περὶ θυσίας πρὸς τὸν

ἠθως ζῶσιν οἱ ὄφεις. . . » Τὸ δὲ ἀξιοσημειώτεον εἶναι, ὅτι ὁ κατοικίδιος ὄφις παρὰ τῷ κοινῷ λαῷ θεωρεῖται ἱερὸν ζῷον καὶ προβάλλων ἐν τῇ ἀθλῇ τῆς οἰκίας οὐδόλως διώεται.

1) Inscriptions 103, n. 53. — 2) Περὶ νεκρικῶν δείπνων βλ. παρὰ *D u m o n t* Rapport § V. *H e u s e y*, Sur le culte de *B a c c h u s Iasebastenus*. *Thomaschek Bromalia et Rosalia*. Συχνότατα εἴρηγται ἐν ταῖς πρὸς Θράκην νήσοις τοιαῦτα ἀνάγλυφα (βλ. *C o n z e*, *Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres 1860*) καὶ θρακὸς ἱππέως). — 3) Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ η ς Ἀρχ. Θρακ. 5' σ. 20, ὅστις ἐπιτοπίως ἐξητάσας τὸ μνημεῖον.

θεὸν ἥρωα τῆς Θράκης. Οὐδεμία λοιπὸν χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἥρωας ἐ-
λατρεύετο ¹⁾). Καὶ ὀρθῶς ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ καθ. D. D e t s c h e w ²⁾
ὡς τὸν *ψυχοπομπὸν Ἐρμῆν* τῆς Θράκης ³⁾).

Ἄλλ' ὅπως ἐν πάσῃ λατρείᾳ ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα τὰς παρεμβάσεις
καὶ καταχρήσεις, ἔχομεν καὶ τοὺς «*νέους ἥρωας*» ⁴⁾, τὸν ἀφηρωϊσμὸν τῶν
θνητῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε τὸ κακὸν ἤρξατο ἀπὸ τῶν αὐ-
τοκρατόρων, ὧν χάριν οἱ Ἕλληνες ἀντικαθίστων τοὺς πατρίους θεοὺς.
(σεβαστοὶ καὶ θεοὶ πλέον εἶναι οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς καὶ οὐχὶ οἱ δλύμιοι
καὶ *σῦρανώνας*) Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἵνα μὴ πᾶσα ἡ ἀγιότης ἀφε-
θῆ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, ὁ *Παῦλος* δνομάζει τοὺς χριστιανοὺς *ἀγίους*, ὡς
πιστοὺς Κυρίου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρους ⁵⁾. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀ-
φηρωϊμοῦ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐμφανίζεται ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα ἐν
ἐπιτυμβίοις στήλαις συνήθης πλέον ἢ προσφώνησις «*ἥρωας, χαῖρε*» ἢ «*ἥ-
ρωας χρηστέ, χαῖρε*» καὶ «*ἥρωες, χαίρετε*» ⁶⁾. Καὶ ἐν Φιλίπποις :

Ἄρτεμίδωρος, Ἀντιγένου,
Ἀντιγένης Ἀρτεμίδωρου,
ἥρωες, χαίρετε ⁷⁾).

Ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ εἰς γυναικίαις ἀφηρωϊσμένας :

Καλλιόπη Ἀπολλωνίου, γυνὴ δὲ Θραουβούλου, ἠρώισσα χρηστὴ χαῖρε
(Φιλ. Συλλ. Γ', σ. 37) καὶ «*ἥρωας χρηστέ χαῖρε*» (πλείονα αὐτ.).

Τιμησιπόλει ἠρωῖσ(σ)η.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης βλέπομεν, ὅτι οἱ νεκροὶ ἐλάμβανον θείας
τιμὰς λογιζόμενοι ὡς μεταβαίνοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν ἠρώων κατὰ τὴν

1) Περὶ τῆς λατρείας ταύτης βλ. ἄρθρον τοῦ καθ. Καζάροφ ἐν
Ξενίοις (πανηγ. τεῦχος ἐπὶ τῇ 50ετηρίδι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1912),
Zum kultus des thrakischen Reiters in Bulgarien, σ. 109—111.—2) Σχεδιάγραμμα
περὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Θρακῶν (Βουλγαριστι) Ἱστορ. βιβλ. τόμ. III, Α',
1928, Σόφια (παρὰ τῆ κ. Ἀποστολίδη).—3) Ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὄφισ δὲν ὑ-
πάρχει, ὁ τέταρτος ἀνὴρ, ὁ ὡς θεατῆς ἰστάμενος, εἶναι ὁ νεκρός.—4) Πράγματι εἰς
τὰ τοιαῦτα ἀνάγλυφα ἀπαντῶμεν τὰς λέξεις : λ α μ π ρ ὀ τ α τ ο ς, ν έ ο ς ἡ-
ρ ω ς.—5) Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς, ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ ἐλέγοντο ἄγιοι ὁ πάπας
ἐκάλεσεν ἑαυτὸν ἄ γ ι ὡ τ α τ ο ν καὶ ὁ πατριάρχης π α ν α γ ι ὡ τ α τ ο ν, ἐνθ' ὁ
Θεὸς εἶναι μόνον π α ν ἄ γ ι ο ς, διότι πρὸς οὐδὲνα συγκρίνεται. καὶ νῦν οἱ ἀρ-
χιερεῖς ὡς καὶ οἱ μοναχοὶ (ὅταν οὗτοι ἔχωσιν ἀξίωμα βλ. P e t e r s o n, Πάπυροι
σ. 49, 74). προσαγορεύονται ἄ γ ι ο ι : ὁ ἄ γ ι ο ς Ἡ ρ α κ λ ε ῖ α ς, ὁ ἄ γ ι ο ς
Λ α ὕ ρ α ς (ἠγούμενος ἢ ἀντίπρόσωπος).—6) X. B o u λ ο δ ῆ μ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ.
σ. 450—1.—7) Bulletin de corresp. hellén. τόμ. XVIII, σ. 423.

ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν, γράφει καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ¹⁾.

Γνωστὴ τοῖς πᾶσιν εἶναι ἡ στήλη τοῦ *Δεξιλέω* ἐν τῷ Κεραμεικῷ Ἀθηνῶν, ἰππέως ἐφήβου φονευθέντος ἡρωϊκῶς τῷ 394 κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον. Οὗτος, σχετιζόμενος ὑπὸ τινων πρὸς τὸν ἅγιον Δημήτριον, ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ἥρωος καὶ παρίσταται φονεύων τὸν ἀντίπαλον ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου, ὅπως καὶ ὁ ἐν τῇ χερσονήσῳ πεσὼν καὶ θεῶν ἀπολαμβάνων τιμῶν *Πρωτεσίλαος* ἐν Ἐλαιούντι, ὅπου καὶ τὸ τέμενος αὐτοῦ ²⁾. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νέοι καὶ ἀπλῶς θνήσκοντες καθίστανται πολὺκλαυστοί, ἠξιώθησαν καὶ τοιοῦτοι τῆς ἔπωνυμίας τοῦ ἥρωος ἐν ἀναγλύφοις τοῦ Θρακὸς ἰππέως :

« νέος ἥρωος χρηστέ, χαῖρε ».
 « νέος τελευτῶν ἥρωος, χαῖρε » ³⁾.

Οὕτω καὶ οἱ κοινοὶ θνητοὶ παραπέμπονται σπανίως εἰς ἀθανασίαν ⁴⁾. Ἡ ἀπεικόνισις τούτων ὡς ἡρώων ἰππέων παρὰ Θραξί, οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, φαίνεται ἐν διαφόροις ἐπιτύμβιαις ἀνευρεθείσιν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Θράκης. Τὰ ἐπιτύμβια ταῦτα ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν ἐσχάτοις καιροῖς εἰς Παγασίς.

Τοιαύτας προσωπικὰς ἐν τοῖς θρακ. μνημείοις στήλας ἡρώων ἔχω νὰ ἀναφέρω τέσσαρας τὴν παρὰ *D u m o n t* :

Φλάβιος ἥρωος ⁵⁾.

καὶ ἦν ἐξέδοτο ὁ Βούλγαρος καθηγητῆς *K a z a r o w* εὑρεθεῖσαν παρὰ τὴν ἀρχαίαν Βησσαπάραν :

Πόπ[λιος] Αἴλιος Σεύθης ἥρωος ⁶⁾.

καὶ τρίτην τὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως :

1) Α Ἄ ρ β α ν ι τ ό π ο υ λ ο ς ἐν Καταλόγῳ τῶν ἐν Ἀθανασακείῳ Μουσείῳ Βόλου ἀρχαιοτήτων - Θεσσαλ. μνημεῖα (Παγασῶν), Ἀθῆναι 1909, σ. 148. Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς ἀφιερῶσας τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ τὸ βιβλίον : « Θεσσαλ. μνημεῖα », Ἀθῆναι 1909, ἔγραψεν : « ἡ ρ ω ς χ ρ η σ τ έ, χ α ῖ ρ ε ». - 2) Ἡρόδ. Θ, 106. - 3) *K a l i n k a*, *Denkmäler in Bulgarien* ἀρ. 286-7, 293 κτλ. (παρ' Ἀ π ο σ τ ο λ ῆ δ η, σ. 17, ἐνθα βλ τὴν σημείωσιν 9 περὶ ἡρώων εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα). - 4) Εἰς ἀνάγλυφον ὑπὸ ἑξῆς ἡ ἐξῆς; χαρακτηριστικὴ ἐπιγραφή : « Π. Κ ό δ ο ς ἀ [φ η] ρ ό ώ ῖ σ ε ν » *P a u l y - W i s s o w* a *Real-Encycl. Suppl. III*, σ. 1150. - 5) *Inscriptions* 57, σ. 25. - 6) *Bulletin de l'archéol. Bulg.* τόμ. IV, σ. 84.

Ἡρωὶ Στοιμ[ι]ανῶ
Διονύσιος Νείκωνος εὐχὴν

Αὕτη εὐρέθη ἐν Καρᾶ Μπουρνουῦ τῷ 1912 (βλ. Catalogue des sculptures grecques κτλ. par G. Mendel, τόμ. III, Constantinople, ἀρ. 1333, σ. 541)

Τετάρτη τέλος ἀξιανάγνωστος ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα ἐν Στάρα Ζαγορᾶ (Τραιανὴ Αὐγούστα) τοῦ Β'—Γ' αἰῶνος εἶναι ἢ ἐξῆς ἐν μέρει συμπληρωθεῖσα (ἀρ. 26):

*Βωμὸν Ἀτειλιανῶ γαμέτις μοι στήσε Σεκοῦνδα
εἵνεκα κουριδίου θαλάμου τέκνου τ' ἐνὶ γαστρί,
Ἡρωὶ Ἀτειλιανῶ βωμὸν τὸν δ' εἶσε Σεκοῦνδα
μνήμα μὲν ἔσσομένοις, σῆμα δὲ τῶ νέκνυ*

Ὁ κ. Ἀποστολίδης λέγει ἢ λ. ἥρωε ἐκληπτεῖα ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ χρηστὸς (μακαρίτης, τεθνεὸς) Θρακ. Η', σ. 95.

Τούτων οὕτως ἐχόντων περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον οἱ ἐκ θνητῶν ἥρωε, ὥστε τὸ ὑπολειπόμενον ἀπειροστὸν πλῆθος εἶναι οἱ θεοποιηθέντες, καὶ δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν ἤδη περὶ θεοῦ ἱππέως, οὗ κλασσικὸν διὰ τὴν μετὰ τοῦ διονυσιακοῦ ἐπιθέτου ἐκφορὰν τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ Τσιρπᾶν τῆς Στάρα Ζαγορᾶ ὑπ' ἀρ. 65 ἐπίγραμμα:

Ἀγαθῆ <τύχη>.

... Πρόκλος ἐπικτηνεΐτης σὺν Εὐτυχιανῶ κολλήγα
ἐπηκόω θεῶ ἥρωι Κελλῶν εὐχὴν ἐποιήσαμεν
ὅπερ τῆς ἐνθήκ<ης κ>αὶ αὐτῶν ἐλπίδος.

(Θρακ. Η', σ. 102)

τοῦτο ἔκδηλον ποιεῖ, ὅτι ὁ κελληνὸς ἥρωε ἦτο ἐπιτόπιος ἐν Κέλλαις θεός.

Ὁ ἥρωε θεὸς παρίσταται εἰς νεανικὴν ἡλικίαν· διότι τὸ αἰώνιον ἔαρ τῆς νεότητος ἀνήκει ὄντως εἰς τὸν θεόν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ καὶ πλεῖστοι τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου εἶναι νεανία. ἥρωε δὲ ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ θρακ. διαλέκτῳ ταύτῃ τὴν σημασίαν ἔχει¹). Δὲν νομίζω ὅτι ὅτε βραδύτερον

1) Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, ἥτις θερακοῖλλυρικὴ διάλεκτος θεωρεῖται, b u r (Fuz), εἶναι τὸ ἥρωε καὶ δηλοῖ κυρίως τὸν ἀνδρωθέντα νέον, τὸ παλληκᾶρι ὡς καὶ νῦν ἐν Ἡπειρῷ λέγεται βήρο (μῆρο, ἀρχ. γερμαν. baro) βλ. N. J o k l, Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen dem Bereich des Albanische,

οἱ Θραῖκες παρέλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὸν τύπον τοῦ ἥρωος ἱππέως πρὸς παράστασιν ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ ἔθνικοῦ αὐτῶν θεοῦ, συμπαρέλοβον καὶ τὸ ὄνομα **Ἡρώς**, ὅπερ μετέδωκαν τῷ θεῷ αὐτῶν ὡς κύριον αὐτοῦ ὄνομα (Κυρίῳ ἥρωι) ¹⁾. Οὔτε τὸν τύπον τοῦ ἱππέως εἶχον ἀνάγκη νὰ ποραλά-

Berlin, 1923, σ. 230. Κατὰ Πλούταρχον (Λυκούργ. 17) οἱ Λάκωνες «εἰρηνασ» ἢ «ἔρινας» ἔλεγον τοὺς ἄρχοντας ἡλικιώτας ἦτοι τοὺς ἀρχηγούς τῶν νεωτέρων ὡς συμπληρώσαντας τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ εἰς τοιαύτην ἀκριβῶς παρίσταται ὁ Θραῖξ ἱππεύς. Ἐξαίρειον παρατηροῦμεν εἰς τὸν Μαδάριον ἱππέα, ὅστις ἀντὶ τῶν τυπικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἥρωος φέρει κόμην κεκαρμένην καὶ πάγωνα, πρὸς δὲ καὶ ὑπερφυσικὸν ἀνάστημα, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πλείστοι ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς τὸν Κροῦμον (τὸ ζήτημα συζητεῖται ἔτι καὶ συναγῆ ἀντιρρήσεις, διότι ἡ ἐπιγραφή εἶναι λίαν δυσδιάκριτος καὶ ἡ ἀνάγνωσις γίνεται μᾶλλον κατ' εἰκασίαν (βλ. Ἀρχεῖον Θρακ. ΣΙ', σ. 4—5).

1) Ταῦτα φρονεῖ ὁ κ. Ἀποστολίδης, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 15. Ὁ ἱππεύς εἶτα εἶχε καταστῆ τὸ ἔθνος ἡμιον τῶν βασιλέων τῆς Θρακίας καὶ τίθεται ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συνθήκης τοῦ 351, ἣν ὁ Κετρίπριος συνήψεν (βλ. Θρακ. Αρχεῖον Δ', σ. 45) καὶ εἰς τὰ νομίσματα Σεύθου Α' καὶ Κότυος Α', ἀρχαίων βασιλέων τῆς Θρακίας. Τσαούτη ἦν ἡ ἀγάπη τῶν Θρακῶν πρὸς τὸν ἵππον, ὥστε καὶ ἑλληνικοὺς θεοὺς παρέστησαν ἱππεῖς. Ὁ καθ. κ. Καζάρωφ ἀπέδωκε ἀνάγλυφόν τι μαχητοῦ ἱππέως εἰς τὸν Ἀρηγ, προσθεῖς τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν ἐπιγραφὴν, ἣτις μόνον τὸ ὠχεῖ : [Κυρί]ω [Ἡ]ρωι. Ἄλλ' ὁ διεξοδικῶς ἐξετάσας τὴν παρ' Ἑλλήσι χρῆσιν τοῦ ἵππου ἐν πολέμῳ Βίκτωρ Ηεην, ἀποφαντικῶς γράφει «ὁ Ἀρηγ, ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, ὁ ἴδιος μάχεται πεζός τε καὶ ἐφ' ἄρματος. οὐδέποτε δὲ ἐφορμᾷ ἔφιππος» (Kulturpflanzen und Haustiere in ihren Uebergang aus Asien nach Griechenland und Italien sowie in das übrige Europa, historisch-linguistische Skizzen, Berlin 1843, σ. 45 (τοῦ σπουδαίου τοῦδε ἔργου εἶδα καὶ 8ην ἔκδοσιν τοῦ 1911 γενομένην ὑπὸ τοῦ O. Schraeder μετὰ βοταν. συμπληρώματος τῶν A. Engler καὶ F. Pauc). Ἄλλ' ἐμνημονεύσαμεν ὡς ἱππέων τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου καὶ τοῦ μὲν δικαιολογεῖται ἡ τοιαυτὴ ποράστασις ὡς θεοῦ τοῦ ἡλίου, τοῦ δὲ κατ' ἄσιατικὴν ἀντίληψιν, ὡς ὀψόμεθα. Περί Ἴππειου Διὸς τὸ ζήτημα εἶναι ἀντιλεγόμενον. Εἰς τοὺς Τομεις ὁ ἱππεύς ταυτίζεται τῷ Διί : Ionii optimo; maximo heroi (Σομοθρ Ἴστορ. σ. 122) Ἡ Θρακία κατὰ κοινὴν παράδοσιν ἦν ἡ πατρίς τοῦ ἵππου διὰ τὰς χώρας ἡμῶν. Ὁ Ὀμηρος λέγει τοῦ Θρακῆος ἱπποπόλοους (Ἰλ. Κ 436 ἐ. Ξ 227), ὁ Σοφοκλῆς φιλιππους (ἀπόσπ. 428), ὁ δὲ Ἡσίοδος ἱπποτροφον τὴν Θρακίαν (Ἔρ. Ἡμ. 507). Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Θεοκρίτου (ΙΔ', 48) ὀνομασθαί ἤσαν, ὡς ἀλλαχοῦ αἱ γυναῖκες, αἱ «θηρηκιοῖ ἱπποῖ». Δι' ὄλους τούτους τούτους τοὺς λόγους νομίζω, ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ Ηεην, νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ Θραῖκες κατήγοντο ἐκ τῶν Ἴππομολγῶν (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 46). Εἰς τὰ νομίσματα τῶν Περινθίων παρίσταται ἄφ' ἐνὸς μὲν κεφαλῇ Ἀθηναῖς καὶ ἄφ' ἑτέρου δύο ἵππων προτομαί. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ Ἰλιάδ. Β 837—838:

βωσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Θραῖκες, λαὸς κατ' ἐξοχὴν φιλοπόλεμο; καὶ γεωργικὸς περὶ τὴν Ἰππευτικὴν καὶ τὴν κυνηγεσίαν (ὄθεν καὶ ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος) ἀσμένως ἐνησχολοῦντο, ὡς χαρακτηρίζουσιν αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι, ὡς εἶδομεν, συγγραφεῖς. Πιθανόν, γὰρ παρέλαβον παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς οὓς διετέλουν εἰς σχέσεις, καὶ ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ θὰ δυνηθῶμεν νὰ λύσωμεν πολλὰ προβλήματα. Ὁ Βίκτωρ Ηεήν φρονεῖ, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Ρήσου*, βασιλέως τῶν Θρακῶν, ὀδηγοῦντος κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς Τροίαν τοὺς ἵππους αὐτοῦ, λευκοτέρους χιόνος, μεθ' ἄρματος καὶ ὄπλων, ἄπερ ἤρμοζον τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς θνητοῖς, παρεστάθη ὡς ἱρανικὸς δαίμων τοῦ φωτός, ὅστις διὰ τοῦτο ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ἀποστερεῖται τῶν ἵππων καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ¹⁾.

Ὁ περιώνυμος οὗτος γλωσσολόγος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἵππος τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἦν χρήσιμος εἰς πόλεμον δι' ἄρματα καὶ οὐχὶ δι' ἱππασίαν. ταύτην ἀγνοεῖ τελείως ὁ "*Ὀμηρος*"²⁾. Αὐτὸς ὁ "*Ἄρης*" ὁ θεὸς τοῦ πολέμου πολεμεῖ ἐν Τροίᾳ πεζὸς ἢ ἐφ' ἄρματος, καὶ ἡ τραυματισθεῖσα *Ἀφροδίτη* σπεύδει διφρηλατοῦσα πρὸς τὸν Ὀλυμπόν. Ὁ *Τηλέμαχος* μεταβαίνει ἐκ Πύλου πρὸς τὴν ὄρεινὴν Λακεδαίμονα ἐφ' ἄρματος³⁾. Ἐφεξῆς δὲ παρατηρεῖ: «*Δὲν ἔχει ὁμῶς οὕτω τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν Θρακίην πρὸς βορρᾶν κειμένην, περιώνυμον ἤδη παρ' Ὀμήρῳ διὰ τοὺς ἵππους . . . ἢ Θρακίην ἢ ἡπατρὶς τοῦ ἵππου . . . οἱ ἵπποι τῆς Θρακίης ἔχουσιν ἀληθινὴν*

Σηστὸν καὶ Ἄβυδον ἔχον καὶ δίαν Ἀρίσβην

Ἄσιος Ὑρτακίδης, ὃν Ἀρισβηθὲν φέρον ἵπποι.

Ἀρίσβη κατὰ *Wils* ο = ἵππεὺς ἐξοχος καὶ Ἀριοβος κατὰ *Στράβωνα Γ'*, 590 παραπόταμος Ἐβρου ὁ Τόνζος (Τούτζα).

1) Kulturpflanzen und Hausthiere κτλ. Berlin 1874³, σ. 46. Τόσον φίλιπποι ἦσαν οἱ Θραῖκες, ὥστε δὲν ἐμάχοντο ἐφ' ἄρματος, ὅπως οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐφιπποῖ ὄθεν ἐπιφέρει ὁ Ηεήν σ. 43 «οὐδεμία δὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ μάχεσθαι ὡς καὶ αὐτὸς ὁ πρὸς τοῦτο μεταχειρισθεὶς ἵππος εἶχον τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας κτλ.». Ὁ δὲ Πόσειδώνιος παρὰ *Στράβωνα*: «τούτους δὲ συλλήβδην ἅπαντας τὸν ποιητὴν εἰπεῖν ἀγαυοῦς ἱππημολγούς, γαλακτοφάγους, ἀβίους τε δικαιοτάτους ἀνθρώπους» Ζ', 3, 3.—2) Ἐν τούτοις ἀσθενεῖς ἐνδείξεις ὑπάρχουσιν, ἐξ ὧν φαίνεται, ὅτι δὲν ἦτο τελείως ἀγνωστον τὸ ἱππεύειν.—3) Ηεήν σ. 43. Ἐν τῇ μυθολογίᾳ τοῦ Περσέως (βλ. κατωτ.) ἔχομεν τὸν γνωριμώτατον τύπον καὶ τὸν Βελλερόφοντην ἐπὶ τοῦ Πηγάσου τοξεύοντα τὸν λέοντα (βλ. εἰκόνα ἐν *A. L. Millier's Mythologische Gallerie*. Berlin 1820, ἀρ. 398, πίν. XCII), τὸν Ἡρακλῆ ἐπιτιθέμενον κατὰ τῆς Ἰππολύτης, βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων (αὐτ. ἀρ. 443, πίν. CXXII). Ἐνταῦθα ἡ θαυμασία τοῦ ἱππέως παράστασις ἔχει πολλὴν πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον ὁμοιότητα, εὐρέθη δὲ καὶ ἱππεὺς ἔχων περὶ τὴν κεφαλὴν φωτιστέφανον.

καὶ ἱστορικὴν ὑπόληψιν»¹⁾). Τούτου ἕνεκα Βούλγαροι ἐπιστήμονες ἐζήτησαν νὰ ἀναγάγωσιν τὴν λατρείαν τοῦ Θρακὸς ἱππέως εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν καὶ νὰ συνδέσωσιν αὐτὴν πρὸς τὸν εἰρημένον ἥρωα βασιλέα *Ρῆσον*. Οὗτος ἦλθεν εἰς Τροίαν ὡς σύμμαχος τῶν Τρώων μετὰ τῶν ἵππων, οὔτινες θανυμασίως περιγράφονται ὑπὸ τοῦ *Ὀμήρου*.

Θρήικες οἶδ' ἀπάνευθε νεήλυδες, ἔσχατοι ἄλλων
 ἐν δέ σφιν Ρῆσος βασιλεύς, πάϊς Ἴλιονῆος
 τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον ἠδὲ μερίστους
 λευκότεροι χιόνος, θελεῖν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι
 ἄρμα δὲ οἱ χρυσῶ τε καὶ ἀργύρῳ εὖ ἤσκηται
 τεύχεα δὲ χρύσεια πελώρια, θαῦμα ἰδέσθαι,
 ἦλυθ' ἔχων τὰ μὲν οὔτε κατὰ θνητοῖσιν ἔοικεν
 ἄνδρεςσι φορέειν, ἀλλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

(Κ. Ἰλιάδος στίχ. 434—441) Παρακατιῶν δὲ (στίχ. 470—515) ὁ *Ὀμηρος* διηγεῖται πῶς κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἐπέπεσον εἰς τὴν σκηνὴν ὁ *Διομήδης* καὶ ὁ *Ὀδυσσεύς*, οὗτος μὲν ἀρπάσας τοὺς ἵππους ὁ δὲ *Διομήδης* φονεύσας αὐτόν· καίτοι δ' οὕτως ἀμάχως ἔπεσεν ὁ *Ρῆσος*, ὁ ποιητὴς ἀναγνωρίζει τὴν γενναιότητα αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἂν οἱ ἵπποι αὐτοῦ ἔτρωγον χόρτον τῆς Τροίας καὶ ἔπινον ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ Ξάνθου, ἡ πόλις δὲν ἤθελε κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ λήμμιος *Φιλόστρατος*, ἀρχομένου τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος περιηγηθεὶς τὴν Θράκην, ἐθαύμασε διὰ τὰς ἀπονεμομένας πρὸς τὸν ἀφηρωισθέντα *Ρῆσον* τιμὰς. «*Ρῆσος γάρ, ὃν ἐν Τροίᾳ Διομήδης ἀπέκτεινε, λέγεται οἰκεῖν τὴν Ροδόπην καὶ πολλὰ αὐτοῦ θαύματα ἄδουσιν ἵπποτροφεῖν τε γὰρ φασιν αὐτὸν καὶ ὀπλιτεύειν καὶ θήρας ἀπτεσθαι. Σημεῖον δ' εἶναι τοῦ θηρῶν τὸν ἥρω τὸ τοὺς σὺς τοὺς ἀγρίους καὶ τὰς δορκάδας καὶ ὅποσα ἐν τῷ ὕρει θηρία φοιτᾶν πρὸς τὸν βωμὸν τοῦ Ρῆσου κατὰ δύο ἢ τρία, θύεσθαι τ' οὐδενὶ δεσμῶ ξυνεχόμενα καὶ παρέχειν τῇ μαχαίρᾳ ἑαυτά. Λέγεται δ' ὁ ἥρωσ οὗτος καὶ λοιμοῦ ἐρύκειν τοὺς ὄρους· πολυανθρωποτάτη δ' ἡ Ροδόπη καὶ πολλὰ περὶ τὸ ἱερὸν κῶμαι ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ βοήσεσθαι ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ ξυστρατιωτῶν ὁ Διομήδης, εἰ τὸν μὲν Θραῖκα τοῦτον, ὃν ἀπέκτεινε αὐτός, μηδὲν ἐδδῶκμον ἐν Τροίᾳ ἐργασάμενον μηδὲ δείξαντα ἐκεῖ λόγου ἄξιον πλὴν ἵππων λευκῶν, εἶναι τι ἠγοίμεθα καὶ θύομεν αὐτῶ διὰ Ροδόπης καὶ Θράκης πορευόμενοι, τοὺς δὲ θεῖά τε καὶ λαμπρὰ εἰργασμένους ἔργα ἀτιμάζομεν,*

1) Hehn, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 45—6.

μινθώδη τὴν περὶ αὐτοὺς δόξαν ἡγούμενοι καὶ κεκομπασμένην ;»¹⁾).

Δὲν ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπίσημος αὐτῆ μαρτυρία παραδίδωσιν ἡμῖν τὴν λατρείαν ἡρωος ἐν χρόνοις τῆς ἐπικρατήσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὁ Θυῶξ ἡρωος ἔχει τοιαύτην καταγωγὴν κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον εὐρίσκωμεν στοιχεῖά τινα τοῦ ἡρωος βασιλέως διωσσοζόμενα παρὰ τῷ θρησκικῷ λαῷ καὶ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν ἡρωα ἄγιον τῆς χριστιαν. πίστεως **Γεώργιον**, ὡς ὀψόμεθα.

Κατὰ ταῦτα εἰς τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἡρωες ὑπῆρχον ἔκτοτε ἐν Θυῶλῃ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἡρωος λιπεύς, προσωποποιήσις τοῦ ἰδεώδους ἡρωος, κατήγησε νὰ συμβολίσῃ τὴν ἀπρόσωπον θεότητα, ἧς προουπαθῶσιν ἐν τελει καὶ ἄνθρωποι νὰ μετέχωσιν ὡς προπεμπόμενοι εἰς χώρας μακάρων ἀπιδνήσκοντες²⁾).

Ἡ ἐπωνυμία *ἡρωος* μαρτυρεῖ ὄντως ἀρχαιοτάτην τὴν λατρείαν αὐτὴν παρὰ Θυῶξιν. Οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ἡρωος. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι πυράγεται ἐκ τοῦ ἔρος (αιολ. *ἔρρος*) ὡς ὠνομάζετο ὁ *Ζεὺς* κατὰ τὸν *Ἡσύχιον* ὄθεν καὶ *ἔρα* - *ἡρα* ἢ *Ἡρα* (πρβλ. λατιν. *he r u s* γερμ. *herr*)³⁾. Τὸ θέμα σχετίζεται πρὸς τὸ Σουμερικόν (κατὰ τὸν φίλον κ. *Ἰάκ. Θωμόπουλον*) *e r e s, r e s, r e* = θεός, βασιλεὺς, κύριος⁴⁾, ἐντεῦθεν καὶ τὸ *Ρῆσος* (= βασιλεὺς).

Εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι οἱ Θυῶκες τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀγνοοῦντες τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *ἡρωος* προσέθησαν τὸ *Κύριος* (οὐχὶ δὲ τὸ *Ρῆσος* μετέφρασαν εἰς *ἡρωος*, ὡς φρονεῖ ὁ καθ. D. D e t s c h e w) ὄθεν ἔχομεν δύο τύπους *Κυρίῳ ἡρωῖ* καὶ *Κυρίῳ* (ἀπλῶς), εἶτα τοῦτο ἐπεγράφετο, ὡς ἐλέχθη, καὶ εἰς τοὺς ἑλλην. θεοὺς *Κύριε Ἥλιε ἡμᾶς κλαπέ/ντας σῶ/σε* .. (Μολ. Δρομ. 531) καὶ εἰς τὰς Νύμφας : *Κυρίαις Νυμφαῖς*⁵⁾.

(Ἀκολουθεῖ)

† ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ

1) Λόγοι ἐρωτ. 3, 16. Καὶ ἕτερος ὀμηρικὸς ἡρωος ὁ Π ρ ω τ ε σ ῖ λ α ο ς, ὡς εἶπομεν, Ἕλλην οὔτος, ὅστις πρῶτος ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἄσια. ἀκτὴν κατὰ τὸν Ἄ ρ ρ ι α ν ὄ ν, καίτοι ἦτο γνωστὸν ἐκ τοῦ χρησμοῦ, οὗ θὰ ἐφρονεῖτο ὁ πρῶτος, ἐλατρεύετο ἐν Χερρονήσῳ (κατὰ τὸ Σίγειον) ἐν τῷ ναῶ ἰφ : πικεκλημένῳ Π ρ ω τ ε σ ῖ λ ε ι ο ν (Σ τ ρ α β. 1Γ', 595), ἐνθα «κολωνός δ' αὐτὸν ἐπέχει μέγας» κατὰ Φ ι λ ὄ σ τ ρ α τ ο ν (Ἡρωϊκ. 3, 3) καὶ βαρύτιμα ἀναθηματα «χρήματα πολλὰ καὶ φιάλα χρύσεια καὶ ἀργύρεα καὶ χαλκός καὶ ἐσθῆς καὶ ἄλλα . . .» (Ἡ ρ ο δ. Η', 116 βλ. Σ α κ ε λ λ. σ. 125).—2) Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς κοινούς θνητοὺς τὸ ἡ ρ ω ς ἀποδιδόμενον ἐκφραζει τὴν ἐννοίαν τοῦ μακαρίου, ὅπερ πρῶτος, ὡς ἐγὼ οἶδα, ὁ μακ. Ζ η κ ῖ δ η ς ἔγραψεν, ὁ δὲ κ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ η ς, λέγει ὅτι Ἰσοδυναμεῖ τῷ χρηστὸς (Ἀρχεῖον Θρ. ΣΤ', σ. 17), ἀλλ' ὅταν ἀκολουθῇ καὶ τὸ χρηστὸς (ἡ ρ ω ς χ ρ η σ τ ῆ χ α ῖ ρ ε), πῶς ἐρμηνευτέον; Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἔχει τὴν σημασίαν, ὡς τὸ Ἡπειρωτικόν β ῆ ρ ο (μῆτρο), τοῦ νῦν ἐπὶ νέων λεγόμενον παλληκάρι. 3) C r e u z e r, Symbolik u. Mythologie d. alten Völk er κτλ. Leipzig 1821, σ. 4, καὶ II, 1820, σ. 547.—4) A. C l a y, Personal names from Cuneiform inscriptions of Cassit Periode, σ. 76.—5) Ἐρακικά, τόμ. Ε', σ. 55.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν εἰς προηγουμένους τόμους τῶν «Θρακικῶν» (Γπ Ι—XLVII, Δ' σελ. 342—353 καὶ 371—372, Ζ' σελ. 357—381 καὶ 382—399, Θ' σελ. 365—372 καὶ 373—378, ΙΒ' σελ. 382—396, ΙΓ' σελ. 394—409 καὶ ΙΕ' σελ. 400—409) δημοσιευομένων συμβολῶν εἰς τὴν Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν, δημοσιεύομεν τὰς κατωτέρω συμπληρώσεις, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δημοσιευθέντα βιβλία καὶ ἄρθρα ἀφορῶντα τὴν Θράκην, ὅσα περιήλθον εἰς γνῶσιν τῆς διευθύνσεως τῶν «Θρακικῶν».

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρακαλεῖ τοὺς δημοσιεύοντας ἔργῳ ἰδιαιτέρως, ἢ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας πραγματικῆς ἀσχολουμένης περὶ τῆς Θράκης γενικῶς ἢ μὲ θέματα ἐνδιαφέροντα τὴν Θράκην, ὅπως ἀποστέλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἐν ἀντίτυπον ἢ σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ τίτλου τοῦ δημοσιεύματος, ὅπως γίνηται μεία αὐτῶν εἰς τοὺς ἐκαστοτε ἐκδιδόμενους τόμους τῶν «Θρακικῶν».

Ἄποιν δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως ἐννοοῦνται αἱ Ἀθῆναι.

* Ὁ προτασόμενος (*) ἐμφαίνει ὅτι ἡ σημείωσις ἐλήφθη ἐξ ἄλλου βιβλίου.

— Ὁ ὄβελός ἐμφαίνει ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ σημειώματι ὀνόματος τοῦ συγγραφέως.

Αἱ κατεχωρημένοι προσθήκαι καταχωροῦνται ὑπ' αὔξοντα ἀρ. 2897, τῶν ἐν σελ. 403—409 τοῦ ΙΣτ' τόμου κατὰ παραδρομὴν ἀριθμηθέντων 2076—2165 ἀντὶ 2706—2896.

1861

2897 **Hedren L. A.**, *Mission archéologique de Macédoine*, Paris, Fouilles et recherches dans la Macédoine et les parties adjacentes de la Thrace en 1861. (K. M. A.)

1878

2898 **Hasden B. P.**: *Ethnologique des vilayets d'Adrianople, de Monastir, de Salonique*. Constantinople in-8 (K. M. A.)

1882

2899 * **Μυστακίδου Β.**: Σταυρὸς ὀρειχάλκινος ἐν τῇ μονῇ Σκαλωτῆς, δῶρον Μανουὴλ Κομνηνοῦ 1143—1180 «Νεολόγος» Κων/πόλεως Ἀρ. 3964.

1885

2900 [Ἀναμνηστικὸν τεῦχος τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλε

Ζαπκείου γενομένης τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1885¹⁾). Περιέχει τὸ πρόγραμμα τῶν τελετῶν, τὰς ἀπαγγελθείσας ὁμιλίας τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀδελφότητος Β. Συρακιώτου, τῆς ἀντιπροσώπου τοῦ ἴδρυτοῦ Καλλιόπης Κεχαγιᾶ, τῆς ἐφορείας (τοῦ ἱεροδιδασκάλου Γερμ. Βασιλάκη), τῆς διευθυντρίας Ἑλένης Μελετίου, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Συλλόγου Γ. Θεοδώριδου καὶ ὕμνους εἰς τὸν Κ. Ζάππαν τῶν μαθητῶν. Σελ. 31.

- 2901 **Erdio Jean** : En Bulgarie et en Roumelie (1884). Edit. A. Lemerre, Paris, in—12, XIV + 386 p. (Κ. Μ. Α.).

1886

- 2902 Ministère des affaires étrangères : Affaires de Roumelie et de Grèce, 1815—1886. Impr. nationale, Paris, in—4. Documents diplomatiques. (Κ. Μ. Α.).

1887

- 2903 **Bianconi F.** : Bulgarie et Roumelie orientale. Edit. Chaix. Paris in—4 à 2 col. et carte. (Κ. Μ. Α.).

Παπαγεωργίου Π. Ν. : Παλαιογραφικὴ ἐκδρομὴ εἰς τὴν μονὴν Μποτσιακόβου. «Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς», Κων|λις, Τόμος 7ος, σελ. 360 καὶ ἐν Berl. Phil. Wochenschrift, σελ. 821 κ. ἑ. [Διόρθωσις τοῦ ἐν Σ. 360 τοῦ Ζ' τόμου δημοσιευμένων].

1892

- 2904 **Ἀντωνιάδου Β.** : Γεωργίου Κυπρίου Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μέγαν Εὐθύμιον Ἐπίσκοπον Μαδύτου. Δ. Ι. Ε. Ε. Τόμ. Δ' σελ. 387—412.

- 2905 **Δήμιτσα Μ. Γ.** : Ἡ Ἀδριανούπολις ἀδικουμένη, ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ. «Ἐβρος» Ἀδριανούπολις, ἔτος Α' σελ. 481—484, 493—495, 507—509.

Κουρτίδου Κ. Γ. : Δημῶδης ἐν Θράκῃ ποίησις. Αὐτόθι, σελ. 93—94, 109—110, 157—158, 169—170, 326—328. [Ἄνευ τέλους· συμπλήρωσις προηγουμένης ἀναγραφῆς].

Παρανίκα Ματθαίου : Θρακικαὶ Μελέται. Αὐτόθι, σελ. 5—8, 15—17, 41—42, 75—77, 111—113, 119—121, 134—135, 167—168, 179—182, 203—204 καὶ 218—219. [Συμπλήρωσις προηγουμένης ἀναγραφῆς].

1893

- 2906 **Δήμιτσα Μ. Γ.** : Ἀδριανουπολίτικα. «Ἐβρος» Ἀδριανουπόλεως, ἔτος Β, σελ. 627—628, 640—641, 650—651 καὶ 675—677.

- 2907 **Κυριακίδου Γ. Ἀδριανουπελίτου** : Οἱ Ἀδριανουπολίται ἀδικούμενοι. Αὐτόθι, ἔτ. Α', σελ. 529—531.

1) Τὸ ὑπ' ὄφιν μου ἀντίτυπον δὲν ἔχει τὸν τίτλον, ἐπομένως εἶναι ἄγνωστος καὶ ὁ τόπος τῆς ἐκτυπώσεως.

1894

- 2908 * **Jireček** : Zum Namen Plovdiv oder Plovdiv. «Archiv für Slavische Phil.» Τόμ. XVI, σελ. 596—600.

1898

- 2909 **Γεδεών Μ. Ι.** : Τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείας. «Ἐκκλ. Ἀλήθ.», ἔτος 18, σελ. 112—115, 144—148, 188—190. [Ἄνευ τέλους].
 2910 **Kalinka Ernst** : Antiken zu Perinth. «Jahreshefte des Osterreichischen Archäologischen Institutes» Wien Band I Beiblatt. σελ. 105—122.
 2911 **Anton v. Premorstein** : Die Anfänge der Provinz Moesien. Αὐτ. σ. 145—195.
 2912 **Sizykowski Josef** : Die Cathedrale von Herakleia. Αὐτ. σελ. 15—28.
 2913 **Σύρκου Π.** : Τὸ πλησίον τοῦ Βουλγαρικοῦ χωρίου Δόροκβ φρούριον τῆς Τραπεζινης καὶ δύο βυζαντινὰ αὐτῆς ἀνάγλυφα. Βυζ. Χρον. Πτερ. Τόμ. 5, σελ. 603—617.

1901

- 2914 **B. M. C.** : Ἀποτελέσματα τῆς εἰς Μεσημβρίαν ἀρχαιολογικῆς ἐκδρομῆς τοῦ Π. Π. Ποκρούσκιν [ρωσιστί]. Αὐτόθι, τόμ. 8. σελ. 691—707.

1902

- 2915 **Patriarchat œcuménique** : Tableau comparatif des écoles helléniques et Bulgares dans les vilayets de Monastir, de Salonique et de Adrianople, Conple. (K. M. A.).

1903

- 2916 * **Σαμοθράκη Α. Θ.** : Ντουκένη καὶ Κασκαμπάνι (Θρακικὴ παράδοσις). «Ἴρις».

1905

- 2917 **Θ. Π.** : Ἑλληνοσλαβικὸν Λεξιλόγιον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. «Ἑλληνισμός», τόμ. VIII, σελ. 378—382.

1906

- 2918 * **Κωνσταντινίδου Μαργ.** : Ἡ Ἀγχίαλος. «Νέα Ἡμέρα» Τεργέστης, ἀρ. 2631, 2632.
 2919 * Ἡ Μεσημβρία. Αὐτόθι, ἀρ. 2633—2635.
 2920 * Ἡ Ἀπολλωνία ἢ Σαζόπολις. Αὐτόθι, ἀρ. 2636, 2637.
 2921 **Persécution des Grecs en Bulgarie et en Roumélie orientale. Appel aux Grandes Puissances et aux peuples de l'Europe et de l'Amérique.** Edit A. Petrakos. in—7 p. 28. A propos des événements, qui déroulèrent en Bulgarie en 1906. L'agitation Bulgare contre les Grecs habitants la Bulgarie. (K. M. A.).

1909

- 2922 * **Fredrich** : *Inscriptiones Graecae XII fasc. VIII, Inscriptiones Insularius Maris Thracici.*

1911

- 2923 **Βάση Σ.** : Λατινικὴ ἐκ Θράκης ἐπιγραφή. (Διπλώματος στρατιωτικοῦ 2α δέλ-
τος), «*Ἀθηνᾶ*», τόμ. 23, σελ. 145—150.
2924 **Pétrides S.** *Le Neo-Martyr Michel Mavrovides et son office.* «*Echos d'O-*
rient», Κ]λις 14, σελ. 333—334.

1912

- 2925 **Κωνσταντινίδου Μαργ.** : *Μιχαὴλ Κατακουζηνὸς ὁ Σεΐτανόγλου καὶ Μι-*
χαὴλ ὁ Γενναῖος. «*Νέος Ἑλληνομνήμων*», τόμ. Θ'.

1914

- 2926 **Christoff Paul** : *Journal de la défense d'Adrianople.* Edit. Lavaurelle,
Paris, in—8. (K. M. A.).
Cruautés Bulgares en Macédoine orientale et en Thrace 1912—1913 in—8,
319. *Faits, rapports, documents, temoignages [διόρθώσεις].* (K. M. A.)

1917

- 2927 **Βογιατζίδου Κ. Ι.** : *Σύμμικτα Λεξικογραφικά. Τὰ Θρακικὰ ἀναστενάγια.*
«*Ἀθηνᾶ*», τόμ. 29, σελ. 81—82.

1918

- 2928 **Drossos Dem.** : *Les persécutions de l'élément grec en 1906.* «*Revue de Grèce*»
Jouillet-Aout (K. M. A.).
2929 — *Un monument antihellénique en Bulgarie.* «*Revue de Grèce*», t. I.
(K. M. A.).
2930 * **Scrader Friedrich** : *La Culte de Dionysos en Thrace.* «*Osmanische*
Lloyd». Κων]πολις, 26 Ἀπριλίου.

1919

- 2931 **Ζωναρά Κλεάνθους** : «*Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη Εἰκονογραφημένη.* «*Ἐθνικὸς*
Κῆρυξ», Νέα Ὑόρκη Ἰουνίος.
2932 **Haut Comité de la Thrace Orientale** : *Le caractère Bulgare de la Thrace*
Orientale. Impr. de l'Etat. Sophia, in 4, 10 p.—*Faits, données statistiques*
et temoignage de voyageurs et savants étrangers (;) (K. M. A.)

1920

- 2933 **Βασιλειάδου Νικ.** : *Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης. Ἡ ἀραβῶνα.* «*Πρόοδος*
Κωνσταντινουπόλεως, 14 Ἰουνίου.

1921

- 2934 **Comité des réfugiés de Thrace à Philippopoli (Bulgarie)**, Appel, in 4 p. 4.
(K. M. A.).

2135 * *Αναθ. τρινη. η 4 p 4. (Κ. Μ. Α.).*

2136 * *Πρωτόκολλον τῆς Γενικῆς Συνέλευσης Βουλγαρικῆ ἐκ τοῦ «Anuaire de la Bibliothèque de Plovdiv».*

1922

2937 *Henoré M.* : En Orient. Les derniers événements. La Thrace. Edit. du comité Duplex, Paris, in 8, p. 12. (Κ. Μ. Α.).

2938 *Κωνσταντοπούλου Κ.* : Πρώτος τοῦ Παπικίου. «Λαογραφία», τ. Ζ', σελ. 556—560.

1924

2939 *Κυριακίδου Ξτίλπ.* : Τὸ Παπικιον ὄρος. «Ἀθηνᾶ», τόμ. 35, Σ. 219-225.

1928

2940 *Εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ Σάραδων Μιχαήλ Κλεοβούλου.* [Ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων αὐτοῦ ὑπὸ Π. Παπὰ Κωνσταντινου. Ἐπιμελεία Κλ. Κοκολάτου]. Μετὰ 2 εἰκόνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, σελ. 16.

2941 *Ministère des affaires étrangères d'Athènes.* La question du débouché Bulgare à la mer Egée. (Κ. Μ. Α.).

1930

2942 *Desbons George* : La Bulgarie et la traité de Neuilly. Librairie des sciences politiques et sociales, Marcel Rivière, Paris, in 8, p. 12, cartes, Bibliographie. Court exposé de l'histoire. Les dispositions territoriales du traité de Neuilly ; confins occidentaux, Dobroudja, Thrace. L'accès à la mer . . . Les minorités en Bulgarie. Les réfugiés. Les perspectives de demain. (Κ. Μ. Α.).

2943 *Ἐλευθερουδάκη* : (Ὁδηγός. Μακεδονία καὶ Θράκη, σελ. 96. [Τὰ περὶ Θράκης σελ. 77—87 μετὰ χάρτου].

2944 * *Wurtbain A.* : L'échange Gréco-Bulgare des Minorités ethniques. Lausanne.

1932

2945 * *Μεταλλινού Μ.* : Ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις ἀγροτικῶν πληθυσμῶν Μακεδονίας Θράκης. «Παράρτημα Γεωργικοῦ Δελτίου».

1933

2946 *Δημοτάκη Νικ. Π.*, ταγματάρχου πεζικοῦ : Νότιος Βουλγαρία. (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία), σελ. 160. [Μετὰ χάρτου].

1936

2947 * *Theil I.* : Ugriechen und Uillyrien (Thrako-Ilyrier) «Ἐπετηρίς Ἐθνι-

κοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας, Κλάδος Ἱστοριοφιλολογικὸς, τόμ. XXXIII, 4.

1937

- 2948 30th Annual Entertainment and Ball of the Ganoheoreans Brotherhood «Cord» Inc., Thursday, February 11, 1937, Astoria, A. I., N. Y. σελ. 44 με περιεχόμενα τὰ ἑξῆς :
- 2949 Ἀνδροκλῆ Δ. Μουσμούλη : Τὰ ἐρηλωθέντα Γανοχώρα. Ἡ τριακοστὴ ἐπέτειος τῆς «Ὀμονοίας» τῶν Γανοχωρητῶν [μετὰ εἰκόνας τῆς Χώρας τῶν Γανοχώρων, ὅπως ἦτο πρὸ τοῦ 1912].
- 2950 Δημητρίου Π. Μουσμούλη : Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ζωὴν στὴν Χώρα. Ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἀτιμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν καὶ βαρκαρῆδων.
- 2951 Κλεάνθη Ζωναρεῶ : Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν Θρακῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
- 2952 Α. Δ. Μ[ουσμούλη] : Χώρα.
- 2953 Ἀθανασίου Ν. Τζούνη : Γάνος [μετὰ εἰκόνας. Γενικὴ ἄποψις Γάνου, ὅπως ἦτο πρὸ τῆς καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1912].
- 2954 Στέλλας Πουλᾶκη : Αἱ Γανοχωρίτισσαι πρέπει νὰ λάβουν ἐνεργότερον μέρος εἰς τὸ ἔργον τῆς «Ὀμονοίας».
- 2955 Δημοτικὴ ποίησις Γανοχώρων τῆς Θράκης. [Τὸ τραγοῦδι τῶν θεριστῶν. Τὸ τραγοῦδι τῆς χελιδόνας ἢ Δεκοκτουρα. Τὸ Γκαγκαλάκ. Ὁ παστὸς ἢ τὸ τραγοῦδι τῆς Νύφης, Δίστιχα].
- 2956 Κ. Χ. : Διάσημοι Θραῖκες τῆς Ἀρχαιότητος. Σπαρτάκος.
- 2957 Ἡ νότιος παραλία τοῦ Μυριοφύτου, Γανοχώρων, Θράκης [εἰκόν].
- 2958 Κατασκήνωσις εἰς τὴν παραλίαν τῆς Γάνου μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐκ σεισμοῦ τὴν 27 Ἰουλίου 1912 [εἰκόν].

1939

- 2959 Βέη Νίκου : Ὑπόμνημα ὑπὸ . . . Χειρόγραφον τῆς Μονῆς Πειριτζονίσσης Μπασκόβου. Πρακτικὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας», 1936—1938, σελ. 217.

1940

- 2960 Ἀποστολίδου Κ. Μυρτ. : Τὰ ξενοφανῆ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα. «Ἐπετηρὶς Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 250—280.
- 2961— Περὶ τῶν ἐν Θράκῃ χωμάτων καὶ τάφων. [Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐπιτυμβιον Χριστοῦ Τσοῦντα». Ἐπίμετρον ΣΤ' τόμου Α. Θ.].
- 2962 Διοπτροφόρου : Ἀδριανουπολίτικα Χριστούγεννα. «Φῶς» Θεσσαλονίκης 25 Δεκεμβρίου.
- 2963 Κιζλάρη Θανάση : Ἀγροτικὸς βίος τῶν Θρακῶν. «Λαογραφία» Θεσσαλονίκη, τόμ. ΙΒ', τεύχ. ΓΔ', σελ. 386—416.
- 2964 Concen D. : Αἱ ἀρχαιότερες παρὰ τῆ θερμῆ μεταλλικῆ πηγῆ τοῦ Χασκόβου [βουλγ. μετὰ γαλλικῆς συνόψεως]. «Ἐπετηρὶς Ἐθν. Βιβ. καὶ Ἐθν. Μουσ. τῆς Φιλιππουπόλεως» 1937/39, Σόφια, σελ. 85—107.
- 2965 — Μία νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσα βασιλικὴ ἐν Χίσαρ (βουλγ. μετὰ γαλλ. συνόψεως). Αὐτ. σελ. 185—194, μετὰ 8 εἰκόνων.

- 2966 Κευρτίδου Κ.: 'Επί μιᾶς ἀνακρινώσεως τοῦ Συλλόγου Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων [Διὰ τὴν καταγωγὴν τῆς οἰκογενείας Καραθεοδωρῆ]. «Συζητήσεις», ἔτος Δ', σελ. 151—162.
- 2967 Μαλακῶση Μιλτ.: 'Ο κόσμος τοῦ πνεύματος. Γεώργιος Βιζυηνός. «Ἐλεύθερον Βῆμα» 30 Ὀκτωβρίου.
- 2968 Παπαγεωργίου Α. Γ.: Στέφανος Κευμανούδης. 'Ἡ Ζωὴ καὶ τὸ Ἔργον του. «Ἀθηνα», σελ. 20.
- 2969 Σταμ Σταμ[ατίου]: 'Απὸ τὴν ἐκθεσὶν τῆς Θεσσαλονίκης. 'Όταν ἀνοίγη τὰς πύλας τῆς ἡ Θράκη [μὲ 3 σκίτσα]. «Ἀθηναϊκὰ Νέα» 22 Ὀκτωβρίου.

1941

- 2970 Ἀλαιοζόγλου Φαίδωνος, γεωπόνου: Οἱ γαϊκάδες καὶ οἱ κάμποι τῆς Ξάνθης. «Ἀρχεῖον Γεωργοοικονομικῶν Μελετῶν Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος» ἀρ. 8, σελ. 1στ'—584.
- 2971 Ἀνδρεάδου Ι. Ἀρχιμανδρῶτου: Χῖοι Μητροπολίται Θράκης. «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 135—147 καὶ 393—394.
- 2972 Ἀποστολίδου Κ. Μωρτ.: Ἀργύριος Σκαρλάτος Κωνσταντινίδης. «Α. Θ.» τόμ. Ζ', σελ. 368—369.
- 2973 — Δημ. Ι. Κουμαριανός. Αὐτ. σελ. 370—371.
- 2974 — Ὑπῆρξε Θρακικὴ Τέχνη; «Θρακικά», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 5—25.
- 2975 — Ἀνέκδοτος Ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον πέντε Θρακῶν νεοφανῶν μαρτύρων Μανουῆλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου καὶ Γεωργίου. Αὐτ. σελ. 335—365.
- 2976 — Κώδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως (1850—1861). [Συνέχεια] «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 55—98 καὶ τόμ. ΙΣΤ', σελ. 26—64.
- 2977 — Θωμᾶς Ἰωαννίδης. Δύο στιχοιργήματα πρὸς τὸν Μιχαλάκη βέην Γιουμουσγκερδάνην. Αὐτ. σελ. 366—370.
- 2978 — Βούλγαροι ἢ Ἕλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται; (Προσθῆκαι). Αὐτ. σελ. 386—387.
- 2979 — Κέντρον Παιδεστοῦ. Αὐτ. σελ. 393.
- 2980 — Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις. Αὐτ. σελ. 400—405.
- 2981 — Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἑσναφίου τῶν Ἀμποτζήδων. «Α. Θ.» τόμ. Ζ', σελ. 9—65. [Συνέχεια καὶ τέλος].
- 2982 Ἀποστολίδου Γ. Φωτίου: Θρακικὴ Γλωσσογραφία. Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσαντῶς. «Θρακικά», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 267—305. [Συνέχεια].
- 2983 Ἀριστεβούλου Β.: Ταξίδια εἰς τὴν Θράκην. «Θρακικά», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 372—385.
- 2984 Βαφείδου Νικ. Ἀρχιμανδρῶτου: Τὸ πεντάζωνον καὶ τὰ πηγαδίτια Διδυμοτείου. «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 178—180.
- 2985 Δέληφ Φοῖβου: Ἰωσήφ Ραφτόπουλος. «Α. Θ.» τόμ. Ζ' σελ. 373—380.
- 2986 «Ζ.» Διάφορα λαογραφικὰ Σαμακοβίου. «Θρακικά», τόμ. ΙΕ' σελ. 322—331
- 2987 — Ἐξήγησις μερικῶν λέξεων Σαμακοβίου. Αὐτ. σελ. 394.
- 2988 — Διάφορα λαογραφικὰ Σαμακοβίου. (Προλήψεις, Εὐχές, Κατάρεις, Βρισιές, Παροιμίαι, Συνήθειαι). Αὐτ. σελ. 311—324.
- 2989 Ζήση Εὐστρ. Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις Αὐδημίου. «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 297—305.
- 2990 — Παιχνίδια Αὐδημίου. Αὐτ. σελ. 306—317.
- 2991 — Τοπωνυμικὰ καὶ διάφορα Αὐδημίου. Αὐτ. σελ. 392—393.

- 2992 — Γλωσσάριον Ἀδδημίου Αὐτ. τόμ. ΙΣΤ', σελ. 325—334.
- 2993 Ἰωαννίδου Χ. Μαρίας : Τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι καὶ ἡ αὐγὰρ αὐτοῦ ἐκ τῶν συλλογῶν. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ', σελ. 131—141.
- 2994 Jacobsthal Paul : Keiten in Thrakien «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσούντα», σελ. 331—400. [μετὰ δύο σελιδων πινάκων].
- 2995 Καλιτσουνάκι Δ. : Γεωπολιτικὴ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης. Βιβλιοκρισία τοῦ ἔργου Neugriechenland τοῦ Joachim Schulze ὑπὸ . . . Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Ἀρχείου Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν»¹⁾. Τόμ. ΚΑ', τεῦχος Γ', σελ. 14.
- 2996 Καμπουρούλου Δ. Γ. : Δωρόθεος ὁ Πρώτος, μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως. «Θρακικά», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 399.
- 2997 Κόλια Γ. Τ. : Ἡ παρά τὸ Βουλγαροφύγον μάχη καὶ ἡ δῆθεν πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως (895). «Α. Θ.», τόμ. Ζ', σελ. 341—362.
- 2998 † Κωνσταντινίδου Μαργ. : Ἐπιγραφαὶ Μεσημβρίας Χριστιανικῆς ἐποχῆς. «Α. Θ.» τόμ. Ζ' σελ. 7—8.
- 2999 Κωσταντοπούλου Κ. Μ. : Λύκοστος πρωτοσπαθῆριος καὶ στρατηγὸς Μακεδονίας. «Α. Θ.» τόμ. Ζ', σελ. 5—6.
- 3000 Κωνσταντοπούλου Νικ. Κ. : Ὁ ἐκ Θράκης Μουσικὸς Παναγιώτης Ἀγαθόνικος καὶ τὸ θεωρητικὸν τοῦ 1865. «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσούντα» σελ. 600—649.
- 3001 † Λαμπουσιάδου Γ. : Ὀδοιπορικὸν (Ἡράκλεια Πέρινθος, Τυρολόη, Ραιδεστός, Ἀχριβέν, Γενιτσιφλίκ, Πάνιον, Αἶνος, Δεδέαγατς. Κορνοφωλέα, Γενίκιοι, Νεοχῶδι, Γιάννερι-Γιαννούλη). «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 99—134. (Διδυμότειχον, Βιζύη, Ἀδριανούπολις, Ἀρναούτκιοι. Κρασχωρίον, Τσορικόιοι) τόμ. ΙΣΤ', σελ. 83—88.
- 3002 * Μανροδίνου : Ἡ βασιλικὴ ἐν Πλεύνα καὶ ἡ βουλγαρικὴ αὐλικὴ ἐθιμοτυπία (βουλγ. μετὰ γαλλ. συνόψ.) «Δελτίον Βουλγ. Ἀρχ. Ἰστ. 13 (1939) Σόφια, σελ. 246—252. Μὲ 1 εἰκ.
- 3003 Μαυρομιχάλη Σ. Δ. : Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. «Θρακικά», τόμ. ΙΣΤ', σελ. 366—371.
- 3004 Ὀρλάνδου Ἀναστασίου Β. : Προσθῆκαι εἰς τὰ περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ τῆς θρακικῆς Βήρας. «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσούντα», σελ. 500—503.
- 3005 Παπαδοπούλου Εἰρ. : Γιά τὰ ὑφάδια. Τὰ ταρακλιά. «Α. Θ.», τόμ. Ζ', σελ. 364.
- 3006 [Παπαδοπούλου] Σ. : Ἀνασκαφαὶ στὸ Βυζαντινὸν Ρήγιον. Τὰ λείψανα ἐνὸς πολιτισμοῦ. «Ἀθηναϊκά Νέα» 24 Ἀπριλίου.
- 3007 Παπαχριστοπούλου Πολ. : Ὁ κώδικας τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Στενιμάχου. «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσούντα», σελ. 660—667.

1) Τὸ εἰρημένον ἔργον εἶναι σημειωμένον ὑπ' ἀριθ. 2624 εἰς τὴν βιβλιογραφίαν 1939 τοῦ ΙΓ' τόμ. τῶν «Θρακικῶν». Ὁ κ. Καλιτσουνάκις σημειοὶ καὶ ἑλληνιστὶ τὸν τίτλον ὡς ἐξῆς : Ἰωακείμ Χιούλτσε (Καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ἰένη Πανεπιστημίου) Νέα Ἑλλάς. Χωρογνωσσία τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης μετὰ ἰδιαιτέρας ἐπισκοπῆσεως τῆς γεωμορφολογίας, ἀποικιομοῦ καὶ οἰκονομικῆς γεωγραφίας αὐτῶν. Μετὰ 50 εἰκόνων εἰς 25 πίνακας. Justus Perthes εἰς Γότθαν 1937.

- 3008 **Πετράκη Β. καὶ Σκραντή Μ.** : Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐκ τῶν Ἑβραίων τελεμπῆ. «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 5—54.
- 3009 **Πετροπούλου Δημ. Α.** : Λαογραφικὰ Σαμακοβίου, Ἀνατολικῆς Θράκης. [Τὸ Σαμάκοβο. Οἱ Εξενοκῶντες. Ἑλληνας καὶ Βούλγαροι στὸ Σαμάκοβο. Οἱ γυναῖκες τοῦ Σαμακόβ, Πῶς ἔγινε τὸ τραγοῦδι. Ἔθιμα. Λαϊκὲς πίστεις, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Γητείες. Κατάρεις. Σαμακοβιανὰ ἀστεία καὶ ἀνέκδοτα. Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις. Αἰνίγματα, Δίστιχα. Τραγοῦδια Σαμακοβιανὰ. Ὄνόματα Σαμακοβιανὰ. Φωνητικὲς καὶ γραμματικὲς παρατηρήσεις. Μῦθοι. Παραμῦθια. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ', σελ. 145—213
- 3010 **Σαμοθράκη Ἀχιλλέως Θ.** : Χριστιανικὴ ἐπιγραφή ἐν Αἴνῳ. «Θρακικά» τόμ. ΙΕ', σελ. 148—150.
- 3011 — Ἄγνωστοι σελίδες ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς πόλεως Αἴνου. Αὐτ. σελ. 151—152.
- 3012 — Δωρόθεος ὁ Πρώιος Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως καὶ ἡ πνευματικὴ κίνησις αὐτῆς. Αὐτ. σελ. 153—162.
- 3013 — Λεξικὸν Γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θράκης. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ' σελ. 215—336.
- 3014 — Συγχωρητικὴ εὐχή διὰ τὸν Αἴνον Σωφρόνιον. «Θρακικά» τόμ. ΙΣΤ' σελ. 400—404.
- 3015 — Ντούκενι καὶ Κασκάμπανι (Θρακικὴ παράδοσις) Αὐτ. σελ. 405—411.
- 3016 — Β. Φαρδὺς (Σαμοθραξ) Αὐτ. σελ. 414—417.
- 3017 **Σβορώνου Ν. Γ.** : Τ' ἀναστενέρια εἰς Ρουμανία «Α. Θ.» Τόμ. Ζ' σελ. 365—367.
- 3018 **Σταμούλη Α. Α.** : Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀδριανουπόλεως. «Θρακικά» Τόμ. ΙΕ' σελ. 168—177.
- 3019 — Περιηγήσεις. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ' σελ. 337—340.
- 3020 — Ταξείδια εἰς τὴν Θράκην (Ἀδριανούπολις) «Θρακικά» Τόμ. ΙΣΤ' σελ. 65—82.
- 3021 — Τοπωνύμια ἐπαρχίας Σηλυβρίας. Αὐτ. σελ. 305—310.
- 3022 **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἐλπινίκης** : Ἐκ τῶν παραμῦθια τῆς Θράκης. Αὐτ. τόμ. ΙΕ' σελ. 332—365 καὶ τόμ. ΙΣΤ' σελ. 89—190.
- 3023 **Σταμούλη Μ. Α.** : Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις. Αὐτ. τόμ. ΙΕ' σελ. 406—409.
- 3024 — Ἀρχιερεῖς Θράκης. Προσθήκαι καὶ διορθώσεις. Αὐτ. τόμ. ΙΣΤ' σελ. 387—395.
- 3025 **Τσεμὰκα Ἐλένης** Διάφορα ἐκ Κεσσάνης (Προλήψεις, Παραγωγώματα, Μετρικαὶ λέξεις) Αὐτ. Τόμ. ΙΕ' σελ. 318—321.
- 3026 **Φοῖβου Δέλη** : Ἰωσήφ Ραφτόπουλος. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ', σελ. 373—381.
- 3027 **Φωτιάδου Ε Π.** : Βιβλιογραφία Χρήστου Τσουντα. «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσουντα» σελ. 684—687.
- 3028 **Ἐπιτύμβιον Τσουντα Χρήστου** «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Ἐπιστημονικοῦ». Ἐπίμετρον Στ' τόμου σελ. ιβ'. + 319—690. [Μετὰ πολλῶν πινάκων καὶ εἰκόνων].
- 3029 **Χουρμουζιάδου Καλλ.** : Τὸ Τσακῆλι τῶν Μετρῶν. Γλωσσάριον (Συνέχεια) «Θρακικά» τόμ. ΙΕ' σελ. 181—296.
- 3030 — Τὸ παιδίον εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης «Α. Θ.» τόμ. Ζ' σελ. 66—133.
- 3031 — Παροιμίαι καὶ Παροιμιώδεις φράσεις Πετροχωρίου (Τσακηλίου) Μετρῶν «Θρακικά» τόμ. ΙΣΤ' σελ. 191—266.

- 3032 Δίσκοι, φωνογράφου Θρακικῶν τραγουδιῶν. «Θρακικά» τόμ. ΙΕ' σελ. 385.
- 3033 Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Μαῦρος. Αὐτ. σελ. 388.
- 3034 Εὐεργέται. Αὐτ. σελ. 388—89.
- 3035 Ἡθογραφικὴ ἐορτὴ εἰς Καμοτινήν. Αὐτ. σελ. 389—392.
- 3036 Ἀθανάσιος Α' Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Αὐτ. σελ. 394—395.
- 3037 Βιβλιογραφίαι Θρακῶν. Αὐτ. σελ. 400.
- 3038 Ἀλέξανδρος Κ. Δήμησας. Αὐτ. σελ. 410.
- 3039 Δημήτριος Στεφάνου Αὐτ. σελ. 410—411.
- 3040 Σάββας Λακίδης. Αὐτ. σελ. 410—411.
- 3041 Φλογάρα. Τραγοῦδι Αὐτ. σελ. 321.
- 3042 Δημοτικὸ Τραγοῦδι τῆς Θράκης. Αὐτ. σελ. 331.
- 3043 Αἶνος. Ἐβρος ποταμός. Αὐτ. σελ. 370—373.
- 3044 Στατιστικοὶ πίνακες τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγιασμάτων, ἱερέων, σχολῶν, διδασκάλων τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων Θράκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὐτ. σελ. 374—375.
- 3045 Διοικητικὴ διαίρεσις Θράκης τῷ 1910. Αὐτ. σελ. 376—385.
- 3046 Λαογραφικαὶ συλλογαί. Αὐτ. σελ. 383—385.
- 3047 ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ. Τόμ. Ζ' (1940—1) σελ. 392.
- 3048 Χάρτης τῆς Θράκης τοῦ 16ου αἰῶνος. «Α. Θ.» Τόμ. Ζ' σελ. 214.
- 3049 Τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Αὐτ. σελ. 363.
- 3050 Ἐπιστημονικοὶ ἐορτασμοί. Αὐτ. σελ. 364—365.
- 3051 Καλλιस्थένης Χουρμουζιάδης. Αὐτ. σελ. 367—368.
- 3052 Ἀργῆς Ν. Κόρακας. Αὐτ. σελ. 369—370.
- 3053 Ἀλέξ. Κ. Δήμησας. Αὐτ. σελ. 371—372.
- 3054 Δημ. Φουχτίδης. Αὐτ. σελ. 372.
- 3055 Συρτὸς Σηλυβριανός. «Θρακικά» τόμ. ΙΣτ' σελ. 396.
- 3056 Φάλαγξ Θεσσαλο-Μακεδονο-Θρακῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Αὐτ. σελ. 396—399.
- 3057 Ἐπιγραφὴ Δουλὲ Βουργάζ. Αὐτ. σελ. 411—412.
- 3058 Ὁ Μαρωνείας καὶ Θάσου Σπυρίδων. Αὐτ. σελ. 413.
- 3059 Θεόδωρος Μακρίδης Αὐτ. σελ. 413—414.
- 3060 Τρύφων Εὐαγγελίδης. Αὐτ. σελ. 418—414.
- 3061 Ἐθνομάρτυρες. Αὐτ. σελ. 418—421.
- 3062 «ΘΡΑΚΙΚΑ» Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου, Τόμ. ΙΕ' σελ. 416.
- 3063 «ΘΡΑΚΙΚΑ» Τόμ. ΙΣΤτ' σελ. 424.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ — ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ — ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ἀκολουθίαι τῆς ἐξ Ἐπιβατῶν Ὀσίας Παρασκευῆς. Εἰς τὸν XXXVIII τόμον τῆς *Echos d' orient* (1939) καὶ εἰς τὴν σελ. 195 ὁ S. Selaville εἰς τὴν βιβλιοκρισίαν τῆς (*Bibliografia romănesca veche 1508—1830 de Jean Bianu si Dan Simonescu, Tom. III Fasc. III—VIII 1817—1830 editiunea Academici Romăne, Bukarest 1936*) ἀναφέρει ὅτι εἰς σελ. 113 εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀρ. 964 διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ὀσίας Παρασκευῆς (Ἰάσιον 1817) δεόν νὰ προστεθοῦν ὅσα ἀναφέρει ὁ L. Petit εἰς σελ. 228—229 τῆς *Bibliographie des Akolonthies Grecques* ¹⁾. Ἀποσπῶμεν ἐξ αὐτῶν τὰ σχετικὰ:

Νέα Παρασκευῆ, Ἐπιβάται Θράκης, 10ος αἰὼν — Ὀκτωβρ. 13.

I. Ἀκολουθίαι τῆς τε Ὀσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς νέας, καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, ἀμα καὶ τῶν προεορτίων τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τὸ συμπίπτειν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, τυπωθεῖσαι προσταγῆ καὶ δαπάνη τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἐνδοξοτάτου καὶ χριστιανικωτάτου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα βοεβόδα πάσης Οὐγκροβλαχίας, διὰ τὸ ἐφορᾶσθαι λαμπρῶς τὴν μνήμην αὐτῶν κατ' ἔτος ἐν τῇ θεοφιλεῖ ταύτῃ αὐθεντεῖα Οὐγκροβλαχίας. Ἐν τῷ Μπουκουρεσίῳ, τῆς Οὐγκροβλαχίας, γχ'β'. Κατὰ μῆνα Ἰούνιον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

Εἰς 4ον' τὰ 4 φύλλα μὴ ἀριθμημένα, ρις' (116) καὶ 2 φύλλα λευκά. Ὁ ἐκδότης τῆς ἀκολουθίας εἶναι ὁ Serban Creceanu, ὅστις κατεῖχε τότε τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου λογοθέτου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βιβλίου ἔθηκε ἐπιστολὴν ἀφιερωτικὴν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Μπασαράμπα χρονολογουμένην ἐκ Βουκουρεστίου Ἰουνίου 1692.

Λονδῖνον. Βρεττ. Μουσείου 869, c. 4 Βουκουρέστιον Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμ. Ἀκαδημίας καὶ Μουσ. τῶν Ἀρχαιοτήτων. Βιβλ. τῶν Βολλανδικῶν.

2. Ἀκολουθία τῆς τε Ὀσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Ἐπιβατινῆς. Νῦν ἐκ νέου ἐπιμελῶς διορθωθείσα καὶ προσθήκαις πλουτισθεῖσα,

1) Bruxelles. Societé des Bollandistes 1926.

τύποις τε εκδοθεῖσα, σπουδῆ καὶ δαπάνῃ τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν κυρίου Σαραφείμ, τοῦ Καρακαληνοῦ, καὶ τοῦ Α.Μ.Γ. Ἐν Ἰασσίῳ 1817. Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ. Μέγα σχῆμα (in fol) 2 φύλλων μὴ ἀριθμημένων, 4 σελίδες ἀριθμημέναι μὲ γράμματα ἑλληνικά καὶ 32 σελίδες. Τὰ δύο προεισαγωγικά φύλλα, περιέχουν, τὸ πρῶτον τὸ τίτλον μὲ λευκὸν τὸ ὀπίσθεν, τὸ δεύτερον, εἰς τὴν ὀπισθίαν σελίδα εἰκόνα παριστῶσαν τὴν ἁγίαν. Αἱ ἐπόμεναι τέσσαρες ἀφιερῶνται εἰς πρόλογον ἐστερημένον παντὸς ἐνδιαφέροντος περὶ τῶν διαφορῶν ἀκολουθιῶν καὶ τῆς λατρείας τῆς ἁγίας. Τὸ δημοσιεύμενον συναξάριον σελ. 16—20 εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1692.

Αὕτη τῷ ὄντι, μεγάλη καὶ περιβόητος ἐν γυναιξίν, ὄσια καὶ ἀοιδίμος Παρασκευή, τὴν γέννησιν ἔσχεν ἐν κόμῃ τινὶ τῆς Θράκης, ἦτις κληθεῖς ἀρχήθεν καὶ νῦν Ἐπιβάται. Οἱ κανόνες ὡς καὶ ἡ ἰδία ἀκολουθία εἶναι τοῦ Μέλεσε Syrigos. Εὐρίσκεται ἐπίσης τὸ κείμενον εἰς τὰς διαφορὰς ἐκδόσεις τῆς Ἐνιαυσίου Βίβλου, ἐκτυπωμένης εἰς τὴν Λαϊσίαν, εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ εἰς τὴν Βενετίαν κατὰ τὸν XVIIIον αἰῶνα.

(Ἀθῆναι Βιβλ. τῶν Ἀρχ. Χριστ. Ἐταιρεία 143. Ἁγίου Ὁρους Μονὴ Λαύρας.)

3. Ἀκολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Ἐπιβατινῆς νῦν ἐκ νέου τυπωθεῖσα ἑλληνιστί τε, καὶ ρουμανιστί, σπουδῆ, καὶ δαπάνῃ τοῦ πανοσιωτάτου κ. Νικοδήμου, ἀρχιμανδρίτου τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἀφιερῶθεῖσα τῷ ὑψηλοπανιερωτάτῳ κ. κ. Β.Κ.Μ.Μ. Ἐν τῷ τῆς κατὰ Ἰάσιον ἁγίας μητροπόλεως τυπογραφείῳ 1841. (I)

Sljuba cuvioasei maicū nosstre Paraschevi Epivateni, acum de nou tiparita ellineste si rumāneste prin sârguinta si chiertuīata Prēcuviosiei sale D. Nicodim arhimandritul Sf. Trei Ierarhis, harazita Inalt pré sfintie i sale D.D.V.C.M.M. In typografia Sf. Mitropoliei a Iasului, Anul 1841.

Κατ' εὐγενῆ ἀνακοίνωσιν τοῦ Μ. Βίανου, τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας. Δὲν εἶδαμε τὸ ἀντίτυπον αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως.

Τὰ τέσσαρα ἀρχικά Β.Κ.Μ.Μ. πρέπει νὰ ἀναγνωσθοῦν: Βενιαμὶν Κοστάκη μητροπολίτη Μολδαβίας.

Θαῦμα Παρασκευῆς ἐν Χίῳ λαβὸν χώραν τῷ 1442. 8βρ. 14.

I. Μηνὶ ὀκτωβρίῳ ἰδ' τὴν ἀνάμνησιν ἐπιτελοῦμεν τῆς παραδόξου σωτηρίας τῆς ἡμετέρας πόλεως Χίου, ἣν εἰργάσατο διὰ τῶν εὐπροσδέκτων τῷ Θεῷ ἑαυτῆς πρεσβειῶν εἰς τὰ 1442 ἡ ἀθλοφόρος καὶ ὀσιομάρτυς Παρασκευή, ἣτις ἐμαρτύρησεν κατὰ τὸ ἑμ'. 140. ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ καὶ ψάλλομεν τὴν ἀκολουθίαν ταύτην ποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ ἱεροδιδασκάλου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου.

Νέον Λειμωνάριον, Ρ. II σελ. 1—9 μετὰ τοῦ συναξαρίου, σελ. 6—8

ἀναφέροντος τὸ θαῦμα ἥ Νέον Λειμωνάριον, σελ. 347—57, μετὰ τοῦ συναξαρίου, σελ. 352—56 ἥ Νέον Λειμωνάριον, σελ. 96—102, μεθ' ἐνὸς συναξαρίου συντόμου σελ. 100—101, ὅπου τὸ θαῦμα τοῦ 1442 ἀποδίδεται εἰς τὸν βίον τῆς Νέας Παρασκευῆς, τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται μὲ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, περιεχομένου εἰς τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν. Τὸ θαῦμα γενόμενον τὴν 14 Ὀκτωβρίου ἐπαύριον τῆς ἑορτῆς τῆς Νέας Παρασκευῆς, ἀποδίδεται εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλῆ τῆ πίστι ἐνῶ πράγματι τὸ θαῦμα ἐγένετο εἰς ἀφιερωμένην εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν, ἣτις θὰ εἶναι ἡ ἁγία τῆς 26 Ἰουλίου πολὺ σεβομένην παρὰ τῶν Γενουησιῶν κυριῶν τότε τῆς Χίου. Ὅπως κ' ἂν ἔχει μᾶς φαίνεται ἐπίκαιρον, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν σύγχυσιν, νὰ κατατάξωμεν τὰς ἐκδόσεις τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ὑπὸ ἰδιαίτερον τίτλον ¹⁾).

2. Τῆς ἀθλοφόρου καὶ ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς θαῦμα δι' οὗ ἐσώθη ἡ πόλις Χίου ἐκ πλημμύρας τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν ιδ' ὀκτωβρίου 1442. Ἐκδίδεται δαπάνῃ Α. Κ. Καραμαούνα. Ἐν Ἐρμουπόλει, ἐκ τοῦ τυπογραφείου «τοῦ Ἐθνους» 1865.

Εἰς 8ον ἀπὸ 1 φύλλον, 16 σελίδες καὶ 1 φύλλον. Ἀνατύπωσις τοῦ προηγουμένου μετὰ τοῦ συναξαρίου, σελ. 9—13. Αὐτὸ ἀναδημοσιεύεται εἰς τὸν Μ. συναξαριστὴν τοῦ Κ. Δουκάκη Ὀκτ., σελ. 184—87.

Βιβλ. τοῦ συγγραφέως.

3. Ἀκολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς καταγομένης ἐκ Σηλυμβρίας ψαλλομένη τὴν 14 ὀκτωβρίου. Συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερεῦσι Γεωργίου Α. Βουτέρη, ἑφημερίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ὁσίου Μελετίου. 1920.

Εἰς 8ον 32 σελίδων. Εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ἀθανασίου τῆς Πάρου συντεθεῖσα ἀκολουθία, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀφῆρσε τὸ συναξάριον ἀντικαταστήσας αὐτὸ, μετὰ τὴν ἀκολουθίαν, μὲ βιογραφικὸν σημεῖωμα ἰδικόν του σελ. 24—26· ἔπειτα, σελ. 27—32, ὁ βίος, ελλημμένος, ἐκ τοῦ Νέου Λειμωναρίου Αὐτὸ τὸ κεφάλαιον ἀφορᾷ τὴν νέαν Παρασκευὴν εἶναι ἡ μετάφρασις τοῦ Νικηφόρου τῆς Χίου καμωμένη ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γραφέντος παρὰ τοῦ Μέλεσε Syrigos καὶ δημοσιευομένου, πράγματι, εἰς τὸ Νέον Λειμωνάριον Ρ. Ι., σελ. 144—46· Ν. Λειμωνάριον σελ. 343—47· Κ. Δουκάκη Μέγας συναξαριστῆς Ὀκτ., σελ. 180—84. Ὁ ἐκδότης δὲν φαίνεται νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ ταύτης τῆς παραδόξου μεταθέσεως.

Βιβλ. τοῦ Συγγραφέως.

1) Ὁ Ἀρχιμανδριτῆς Ἰωάν. Ἀνδρεάδης ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Ἱστορίας τῆς ἐν Χίῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (1940) σελ. 69—70 ἀποδίδει τὸ θαῦμα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἁγίαν Παρασκευὴν ἂν καὶ ἐκ παραδρομῆς ἀναφέρει λανθασμένως τὴν χρονολογίαν καθ' ἣν ἤκμασεν ἡ ἐξ Ἐπιβατῶν Ὁσία Παρασκευῆ.

Ἡ ἐν Στενιμάχῳ διὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Ταξιαρχῶν δεκαήμερος νηστεία. Ἐν τῷ τυπικῷ τῆς ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Μακουριανοῦ ἐπὶ τῆς Ροδόπης τῷ 1083 ἰδρυθείσης μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονίτισης (Βατσκοβου) φέρεται: «δώδεκα καὶ... τὸ χωρίον τὸ ἐπονομαζόμενον Στενιμάχος σὺν τοῖς παρ' ἐμοῦ κτισθεῖσιν ἐν αὐτῷ δυοὶ κάστροις»¹⁾. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ὄχυρά ταῦτα ἦσαν τὸ μὲν ὁ πρὸ τοῦ κυρίως Στενιμάχου ἀπομεμονωμένος λοφίσκος ἐν τῇ πεδιάδι, τὸ δὲ ἡ νοτίως αὐτοῦ παρακειμένη τοῦ ὄρους ἀκρωνυχία περιτειχισθέντες ἀμφοτέροι πρὸς ἄμυναν τοῦ Στενιμάχου κατὰ τῶν ἐκ τῆς πεδιάδος (Φιλιππουπόλεως) ἐπερχομένων πολεμίων. Λεῖψανα τῶν κάστρων δὲν περιεσώθησαν· οἱ ἐν αὐτοῖς ὄμως κτισθέντες ναῖσκοι, ὡς εἰκός, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος ὡς καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ φρουρίου (καλὲ) τοῦ Στενιμάχου τῆς Παναγίας τῆς Πετριτωιώτης, περιεσώθησαν ἐν καλῇ ὁπωσδήποτε καταστάσει, διότι ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ Στενιμαχῖται συνελειτουργοῦντο ἐν αὐτοῖς. Σήμερον σφίζεται μόνον ὁ ἐπὶ τῆς ἀκρωνυχίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (αἱς Γιάννης), ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ λοφίσκου τῶν ἁγίων Ταξιαρχῶν (αἱς Ταξιάρχης), ὅστις, εἶχε καὶ θόλον²⁾, κατερρίφθη δυστυχῶς τῷ 1884 καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτοῦ ἀνηγέρθη ἡ τέως κεντρικὴ ἑλληνικὴ σχολή.

Εἰκάζεται ὅτι, ὅτε ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ Βυζαντιακὸς συνοικισμὸς ἤρξατο κατερχόμενος ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὅπου ἦτο ὑπ' αὐτὸ τὸ φρούριον³⁾, καὶ ἐκτεινόμενος πρὸς τὴν πεδιάδα, καὶ περιέλαβε καὶ τὸν προειρημένον λοφίσκον, οἱ Ταξιάρχαι - Ἀρχάγγελοι ἐγένοντο οἱ πολιοῦχοι καὶ πρόμαχοι τοῦ Στενιμάχου ἅγιοι ἕνεκα τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ των, κειμένου κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πολίχνης καὶ τῆς ιδιότητος αὐτῶν ὡς ἀρχιστρατῆγων (ταξιαρχῶν) τῶν οὐρανίων τῶν Ἀγγέλων ταγμάτων. Ὡς τοιοῦτοι δὲ ἵκετευθέντες διέσωσαν τῷ 1769 τὸν κινδυνεύσαντα μέγαν κίνδυνον Στενιμάχον καὶ ἔκτοτε ἐξ εὐγνωμοσύνης καθιερώθη δεκαήμερος νηστεία διὰ τὴν εορτὴν των (9 Νοεμβρίου) ὑπὸ τῶν Στενιμαχιτῶν. Περὶ τοῦτου ἀναγινώσκομεν τὸ ἀκόλουθον ἀπὸ 8 Νοεμβρίου 1869 αὐτόγραφον ὑπόμνημα τοῦ ἐν Στενιμάχῳ διδασκάλου καὶ διευθυντοῦ τῆς ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς Κωνσταντίνου Σαϊτίδου ἐν τῷ κώδικι τῆς ἀλληλογραφίας τῆς Ἐφορείας αὐτῆς⁴⁾.

1) L o u i s P e t i t, Typikon de Grégoire Pacourianos pour le monastère de Petritzos (Baskovo) en Bulgarie, Paris 1901, κεφ. II, 2.

2) Κ. Ο λ κ ο ν ὄ μ ο υ, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1819 § νά.

3) Ville - Hardouin Histoire de la conquête de Constantinoble, ἔκδ. Wailly Paris, κεφ. CI.

4) Ἐν τῷ προτελευταίῳ φύλλῳ τοῦ κώδικος, οὗ τὰ περιεχόμενα ἐδημοσιεύθησαν συνοπτικῶς ὑπὸ τοῦ Πολυδ. Παπαχριστοδούλου ἐν τῷ πρὸς μνήμην τοῦ καθη-

«Ανέκδοτον Ιστορικὸν γεγονός. Ὅτε τὸ 1769 ἐπὶ σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ γ'. Ἀλέξιο; ὁ Ὀυλῶφ πλοίαρχος Ρῶσσι; ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Πελοποννησίου; διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον τῆς Ρωσίας καὶ μετ' ὀλίγον ἐγκαταλείψας αὐτοὺς προσήνεγκε ἱεῖμα εἰς τὴν Τουρκικὴν λύσσαν, ἰότε, καθῶς εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Τουρκικῆς αυτοκρατορίας ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν Ἑλλήνων προκρίτων ἐσφίγησαν, ἄλλοι δὲ ἀπηγορεύθησαν, ἄλλοι δὲ δι' ἄλλων φρικτῶν τρόπων ἐθανατώθησαν ἀναίτιως καὶ οἱ ἐν Φιλιππουπόλει γενίτσαροι ἐξαγριωθέντες πολλοὺς τῶν αὐτόθι Ἑλλήνων προκρίτων πολλαχοῦ τῆς πόλεως ἐθανάτωσαν ¹⁾ ἐπομένως ἐσχέδιασαν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Στενιμάχῳ τὰ πράξωσι. Προειδοποιηθέντες ὁμως οἱ Στενιμαχῖται τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔλαβον τὰ δυνατὰ ἀμυντικὰ μέτρα καὶ τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων τὴν ἀντίληψιν ἐπεκαλοῦντο διὰ νησιείας καὶ ἱεροτελεστικῶν ἀγρυπνιῶν κατὰ πᾶσαν νύκτα ἐπὶ 10 ἡμέρας τελουμένων ἐν τῷ ἱερῷ ναῶ τῶν Ἀρχαγγέλων.

«Τὴν ἐνάτην λοιπὸν Νοεμβρίου τοῦ 1769 περὶ τε καὶ ἰσπεῖς οὐχὶ εὐρίθμοι, — στρατὸς Τούρκων, — ἐστράτευσαν πρὸς τοὺς Στενιμαχίτας καὶ φθάσαντες κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς ὁδοῦ *Μεσιά* κοινῶς λεγόμενον ²⁾ ἐν σταθεροῦ μεσημβρία εὐδιωτάτης ἡμέρας κατελήφθησαν ὑπὸ σκοτεινοτάτης ὀμίχλης καὶ ἐν ὀπτασίᾳ ἰδόντες, ὅτι οἰονεὶ χριστιανικὴ στρατιὰ ἀντετάχθη ἐκ τοῦ συστάδην νὰ μάχεται, συνεπλάκησαν εἰς ἀλληλοσφαγίαν. Μετ' ὀλίγον ὁμως κατιδόντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν φθορὰν ἔντρομοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οἱ διασωθέντες ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια. Αὐτοὶ ἐκεῖνοι ὁμως ὠμολόγουν τὸ γεγονός θαῦμα. Μεγάλως λοιπὸν ἰσχύει παρὰ τῷ παναγιάθῳ θεῷ ἢ ἐν κινδύνοις θερμὴ καὶ προσκαρτερικὴ δέησις τῶν εὐσεβῶν. Ἐκ τούτου τοῦ θαύματος τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων καθιερώθη ὀκταήμερος νηστεία. Καὶ μέχρι τῆς σήμερον διαμνημονευόμενον ἐν Στενιμάχῳ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἔγραψα σήμερον τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1869 ἐν Στενιμάχῳ διδάσκων τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Κ. Σαϊτίδης» ³⁾.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

γητοῦ Χρ. Τσοῦντα ἐκδοθέντι ἐπιτυμβίῳ (ἐπίμετρον Ἀρχιεῖου Θρακ. γλώσσ. καὶ λαογρ. θησαυροῦ, τόμ. Ζ'. ἔτ. 1940).

1) Κ'. Κ ο ὑ μ α, ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, Βιέννη, τόμ. Χ (1831), σελ. 384. — Βλ. Σ κ ο ρ δ ἔ λ η, χρονικὰ σημεῖα. Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. ἐταιρείας Ἀθηνῶν, Τόμ. Η, σελ. 288.

2) Μ ε σ ι ᾶ, ἐκ τοῦ μ ἔ σ ο ς' τύμβος (χώμα) μέγας κείμενος κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως, εἰς Στενιμάχον ὁδοῦ.

3) Ὁ Κ. Σαϊτίδης, ἐκ Περιοτεράς, ἦτο ἀπόφοιτος τῆς γεωραφικῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς Φιλιππουπόλεως ἀποτυχῶν ἐν τῷ ἐμπορικῷ του σπουδῶν ἐτράπετο εἰς τὸν λογικὸν Ἔρημν καὶ ἀπὸ βοηθοῦ τῆς σχολῆς Φιλιππουπόλεως διαφύσθη

Λησται Πομάκοι κατὰ τοῦ Διδυμοτείχου. Ὁ Ἄρριστείδης Δελόγ-
κας μᾶς διηγήθη μιαν καταστρεπτικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ἓνα περιεργὸν ἀπο-
κλεισμὸν τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως ταῦ Διδυμοτείου παρὰ Πομάκων λη-
στῶν τῆς Βουλγαρίας τὸ 1795.

Προερχόμενοι οὗτοι ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Κήριζαλη καὶ διαρπάζοντες
καὶ λεηλατοῦντες τὰ κτήματα καὶ τὰς περιφερείας τῶν χριστιανῶν, καὶ
ἀλλαγῶν καὶ ἀνὰ τὰ πέριξ τοῦ Διδυμοτείχου χωρῖα, ἦλθον καὶ περιέζω-
σαν τὴν μεγάλην ἀκρόπολιν αὐτοῦ. Ἐκεῖ εἶχον καταφύγει ἐν τῷ μεταξὺ
καὶ ὅσοι Ἕλληνες καὶ ἀρμένιοι διδυμοτειχίται κατόκουν ἔξω τῶν τειχῶν.
Αἱ πύλαι ἐκλείσθησαν καὶ οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπεκλεισθησαν ὡς ἐν πο-
λιορκίᾳ. Οἱ Πομάκοι παρέμειναν ἐπὶ 10—15 ἡμέρας καὶ ἠναγκάσθησαν
νὰ ἀπελθῶν, μὴ δυνηθέντες νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὄχυρὰν ἀκρόπολιν.

Μετὰ ταῦτα οἱ Διδυμοτειχίται, ἐπειδὴ εἶχον καταστραφῆ ὀικονομι-
κῶς, ὑπέβυλον αἴτησιν τῷ νομάρχῃ Ἀδριανουπόλεως, ζητοῦντες νὰ χαρι-
σθῆ εἰς αὐτοὺς ἐξαιρετικῶς ὁ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὸς δύο παράδες κατ'
ὄκᾳν εἰσπραττόμενος φόρος τῆς ρακῆς. Τῆς αἰτήσεως ἐκείνης ἀντίγραφον
διασφίζεται ἤδη παρὰ τῷ Δελόγκᾳ, ὡς λέγει ὁ ἴδιος.

† Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Ἡ Πανώλης ἐν Διδυμοτείχῳ. Ἀπὸ ἱκανῶν ἑτῶν καταγινόμενος εἰς
διάφορα ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ζητήματα τοῦ Διδυμοτείχου εἶχομεν
συναντηθῆ μερικὰς φορὰς μετὰ τοῦ διδυμοτειχίτου καὶ φίλου γυμνασιάρχου
κυρίου Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου. Ἐν ᾧ δὲ μίαν ἡμέραν συνωμιλοῦ-
μεν περὶ τῆς πατρίδος του, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς διηγηθῆ μιάν
παλαιὰν παράδοσιν ἢ μᾶλλον ἓνα χαρακτηριστικὸν θρύλον περὶ αὐτῆς,
τὸν ἐξῆς :

Ἄγνωστον πότε, μία ἐπίσημος κυρία, μεγάλην ἔχουσαν ἰσχύν, ἐλ-
θοῦσα εἰς Διδυμοτείχον, παρέμεινεν ἐπὶ τινα καιρὸν. Εἶχε περιεργὸν μυ-
στικὸν θέλημα καὶ τόσον ἀκατανίκητον γοητεῖαν, ὥστε κατ' ἐκάστην
ὥραν καὶ στιγμὴν προσεῖλκε πρὸς ἑαυτὴν ἀπείρους ἐραστὰς πάσης ταξέως
καὶ ἡλικίας. Ἦτο ὁμοῦς μίαν ἰδιότροπος καὶ ἄστατος εἰς τὰς ὑπόπτους
σχέσεις αὐτῆς. Διεκρίνετο ἐπὶ πρωτοφανεῖ ἀπιστία, ἅμα δὲ καὶ φοικῶδι
κακοουγία. Καὶ διὰ τοῦτο ἠλίασσε διαρκῶς καὶ ἀλλεπαλλήλως τοὺς ἐρι-
στὰς τῆς, δολοφονοῦσα ὑπόπλως αὐτοὺς διὰ δραστηκωϊάτου δηλητηρίου καὶ
ρίπτουσα ἐντὸς μεγάλου λάκκου, πλήρους ἀσβέστου! Καὶ ἐσκανδαλίζοντο

τῷ 1848 διευθυντῆς τῆς Ἑλλ. κεντρικῆς σχολῆς Στενιμῆσου, ἦν διωργάνωσε. Διή-
θυσεν αὐτήν μέχρι τοῦ 1858 καὶ εἶτα μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Σκορδίλη ἀπὸ τοῦ
1863—1870.

μὲν καὶ ἀνησύχουν οἱ δυστυχεῖς Διδυμοτειχῖται φρικιώντες διὰ τοὺς τοιούτους φονικούς ἐρωτας τῆς ἀπαισίας ταύτης γυναικός, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπολύτως ἠδύνατό τι νὰ πράξῃ.

Ὁ θρύλος οὗτος ἦτο ἢ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Διδυμοτειχῖτῶν καὶ τῶν περιόικων φρικαλέα ἐντύπωσις καὶ ἢ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ζωηρὰ διὰ τῆς φαντασίας ἀναπαράστασις μιᾶς φοβερᾶς ἐπιδημίας πανώλους, ἄγνωστον πότε ἐνοσηψάσης καὶ ἐπενεγκούσης μεγίστην θροῦσιν!

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀνωτέρω θρύλλου καὶ ἄλλων λόγων, ἠρευνήσαμεν τοὺς ἐνταῦθα κώδικας τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Α' ἀναφέρει εἰς ἔτος «αῶκστ'»=1826, ἔξοδα; ἐκτὸς ἄλλων καὶ «εἰς μόρτυδες διὰ λοιμικῆς ἀσθενείας» καὶ «εἰς φαγοῦραν καὶ κυρὰν τῶν ἡγουμένων, ὁποῦ ἐκόμισαν τὴν ἁγίαν ζώνην». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ἐνέσκηψε κατὰ τὸ ἔτος 1826, «λοιμικὴ ἀσθένεια», ἥτοι ἐπιδημία χολέρας ἢ πανώλους, ὅτι εἶχον προσληφθῆ πρὸς μετακόμισιν καὶ ταφὴν τῶν θυμάτων «μόρτηδες»=νεκροθάπται, καὶ ὅτι εἶχε μετακομισθῆ εἰς Διδυμοτείχον ἢ Ἁγία Ζώνη ἔξ Ἁγίου Ὁρους ὑπὸ μοναχῶν, εἰς τοὺς ὁποίους παρεσχέθησαν τροφὴ (φαγοῦρα) καὶ ναῦλα καὶ ἀμοιβή (κυρᾶς).

Ἄλλαι ἐκδοχαί·

1) Τὸ 1838 ἐνέσκηψε πανώλης. Οἱ πανώληκτοι μετεφέροντο ἔναντι τῆς γεφύρας εἰς τὸ ὀπισθεν «τῶν ἀλωνιῶν» μέρος, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο τουρκιστὶ «σαλντηροδήμ», ἔνθα εἶχον πρόχειρα παραπήγματα (παράγγες) Τότε συνέβη ἢ ἔξῃς . . . νεκρανάστασις! Ἐσπέραν τινὰ ὁ Παπᾶ Γραμμένος προσεβλήθη ὑπὸ τῆς πανώλους καὶ . . . ἀπέθανε! Δὲν προσήλθον ὁμως ἐγκαίρως νὰ τὸν παραλάβουν οἱ «κουρκουντζήδες», εἴτε διότι ἔβρεχε ραγδαίως καὶ διαρκῶς, εἴτε διότι ἦσαν ἀπησυχολημέλοι μὲ ἄλλους πανωλοπλήκτους. Ἐνεκα τούτου ὁ νεκρὸς παρέμενε ἐπὶ δύο ἡμερονύκτια εἰς τὴν οἰκίαν του κειμένην ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀκροπόλεως, ὑπερθεν τῆς οἰκίας τῶν Τζανκήδων. Οἱ οικεῖοί του λοιπὸν τὸν ἐσαβάνωναν καὶ ἀνέμενον τοὺς «κόσγουντζήδες». Μετὰ 48 ὥρας, ὁ υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος ἱερέως μικρὸς Σαμουὴλ εἶδε μίαν στιγμὴν, ὅτι ἔπαιζον οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πατρὸς του καὶ ἐφώνησε ἀμέσως τὴν μητέρα του λέγων: «Νινέ, νινέ» (μητέρα, μητέρα) «ἀφέντης» (ὁ ἀφέντης, ὁ πατέρα.; ὁ παπᾶ;) «παῖζ' τὰ μάτια τ».

Ἡ παπαδιὰ τὸν ἐξεσαβάνωσε καὶ μετὰ 2—3 ὥρας ὁ νεκρὸς . . . ἀνέστη . . . Ὁ παπᾶ Γραμμένος συνῆλθε καὶ ἐζήτησε νὰ φύγῃ, λέγων: «τί ὥραῖα κοιμώμουν!» Εἶχε πάθει, ὡς φαίνεται, νεκροφάνειαν, χωρὶς νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων' ἔζησε μάλιστα 20 ἔτη μετὰ ταῦτα καὶ ἀπέθανε τὸ 1858.

2) Τὸ 1848 ἐν καιρῷ χολέρας ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἶνον εἰς Διδυμοτείχον ὁ ἱατρὸς Φίλιππος Ματζέτο;, ὅστις μετὰ τινα ἔτη ἀπέθανε, καὶ εἰς φαρ·

μακοποιός, ὁ Γεώργιος Δελιγάκας ἢ Κωνσταντινίδης, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαιζέιου ἐξετέλεη καθήκοντα καὶ ἱατροῦ.

3) Τὸ 1855 ἐνεφανίσθη πάλιν χολέρα· ὅλοι ἔφευγον εἰς τὰ περίξ τῆς πόλεως καὶ τὰ χωρία. Ἐμεινε δὲ ἡ πόλις ἔρημος· ὅτε δὲ κατόπιν ἐπανήλθον, «εὐρῆκαν χορταριά».

4) Ὁ τὸ 1932 εἰς ἡλικίαν 113 ἐτῶν ἀποθανὼν Γεώργιος Λιόλογλου μᾶς ἔλεγε τὰ ἐξῆς: «Τὰ σπιτάλια, ὁ χασταχανᾶς» (=νοσοκομεῖον) «ἦταν ἀνάμεσα στὸ Ἐβραϊκὸ» (νεκροταφεῖον) «καὶ τὰ ἀλώνια» (ὄπισθεν τοῦ ἡμετέρου νεκροταφεῖου). Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἰσήγον ἐκεῖ ἀρρώστους. «Ἦσαν», προσθέτει, «τρεῖς, τέσσερις ὀντάδες» (δωμάτια, «πὺ ἐχάλασαν ἐβδομηῆντα, ὀγδόντα χρόνια πρὶν». Μὲ τὴν λέξιν «ὀντάδες» ὁ Λιόλογλου εἶχεν ὑπ' ὄψιν φείνεται τὰ ὑπ' ἀριθμὸν —1— παραπήγματα, τοῦ 1838, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει ὡς νοσοκομεῖα.

5) Κατὰ τὸν Α. Δελόγκαν ἤρχισεν ἐπιδημία τὸ 1863 καὶ ὅτι ἐξηκολούθει καὶ τὸ 1865 -7 (ἴσως ἐνέσκηψε καὶ πάλιν), ὅτι μετεφέρθη πάλιν ἡ Ἁγία Ζώνη ἐξ Ἁγίου Ὅρους ὑπὸ δύο μοναχῶν. Τότε ἀπέθανον καὶ πολλοὶ Ἀρμένιοι. Τοὺς Ἀρμενίους ἐξετάζων ὡς ἱατρός ὁ καὶ ἀνωτέρω μνημνευθεὶς Γεώργιος Δελόγκας προσεβλήθη καὶ ὁ ἴδιος ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας καὶ ἀπέθανεν. Εἰς ἀντικατάστασιν δ' αὐτοῦ ὡς ἱατρός προσῆλθε μετὰ ἔν ἔτος ἐξ Ἀθηνῶν, μόλις τὸ δίπλωμα αὐτοῦ λαβών, ὁ Διδυμοτειχίτης Εὐστάθιος Παπασταύρου. Οὗτος ὢν ὑπότροφος καὶ ἐπ' ἀνεπιᾶ γαμβρός τοῦ μητροπολίτου Διδυμοτειχοῦ Μελετίου Καβάσιλα, παρέλαβε τὸ ἐπώνυμον του καὶ κατέστησεν οἰκογενειακὸν εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης.

† Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Συμβολὴ Θερακῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς τὸν Θ' τόμον τοῦ «Ἀρχείου τῆς Κοινότητος Ὑδρας» ¹⁾ ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς:

«Ἡμεῖς οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας δηλοποιούμεν πρὸς ὅποιον ἀνήκει, ὅτι τὸν παρελθόντα χρόνον 1822 ἐλάβομεν εἰς χρῆσιν πυρπολικῶν διὰ τὸν στόλον μας τὴν λεύκαν, μπρίκ, ὁ Μιχαὴλ Ἀρχαγγελος, τοῦ χώρου κοιλῶν ἑξ χιλιάδων, τοῦ καπετὰν Ελευθερίου Παληοῦ, Αἰνίτου. Ὅθεν τῷ αὐτῷ καπιτάνῳ δίδεται τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφο, διὰ τὴν ἐμπροσθεῖ ἐν καιρῷ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους νὰ ζητήσῃ ὅθεν ἀνήκει, τὸ δίκαιον του, δηλοποιῶντες ὅτι παρ' ἡμῶν ἔλαβεν ὁ ρηθεὶς καπιτάνος εἰς μετρητὰ γρόσια χίλια πεντακόσια, λέγομεν γρ. 1500.

1) 1927, σελ. 590.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ τίθεται τῷ παρόντι ἡ σφραγὶς τοῦ ἡμετέρου κοινοῦ καὶ ἀποφαινόμεθα.

Τῆ 11 Δεκεμβρίου 1832 ἐν Ὑδρα

Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας

Εἰς τὸν ΙΕ' τόμον τοῦ ἰδίου συγγράμματος ¹⁾ εἰς τὸν λῆσμον «Ἡ Σεβαστὴ διοίκησις εἰς τὸ κοινὸν τῆς νήσου Ὑδρας σημειοῦται : «Νὰ δώσῃ . . . 1921. Δι' ὅσα ἐδόθησαν ἀ' κόντο τῶν πλοίων ἐχρησίμευσαν πυρπολικά Ἐλευθερίου Παληοῦ Αἰνίτου Γρ. 1250».

Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη πρὸς τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην ἐκ Βολισσοῦ ²⁾ ἀπὸ ἡμερομηνίαν 22 Σεπτεμβρίου ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς : «ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν δύο πυρπολικά, τὸ μὲν Αἰνήτικον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι μικρότατον, εἶναι καὶ βραδυπλοώτατον. ἡ δὲ Λεύκα βυθίζεται ἀπὸ τὰ νερά . . . ». Πρόκειται ἄρα γε περὶ ἄλλου πυρπολικοῦ ἢ τοῦ εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ὑδρας ἀναφερομένου τοῦ Ἐλευθερίου Παληοῦ ;

Ὁ ἀείμνηστος Τρ. Εὐαγγελίδης εἰς τὰ «Θρακικά» ³⁾ ἀναφέρει ὡς γενναίως δρᾶσαντας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοὺς Αἰνίους ναυρικοὺς Ἀντώνιον Βιζβίζην καὶ Στρατὴν Σκόρδον.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ι. Κ. Βασδραβέλη «Οἱ Μακεδόνες εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα» ⁴⁾ σημειοῦνται τὰ ἐξῆς : «Ὁ Φαρμάκης κατηχηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἐν Μόσχᾳ ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς ἐπιλογῆς ἀποστόλων τῆς Ἰδέας . . . Διελθὼν τὴν Βεσσαραβίαν ἔφθασε κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1818 εἰς τὴν Κ]πολιν . . . Εἰς τὴν Κ]πολιν ὁ Σκουφᾶς . . . κατήρησε τὸν κατάλογον τῶν δώδεκα Μεγάλων ἀποστόλων τῆς Ἐταιρείας. Ὁ Φαρμάκης ⁵⁾ ἔβδωμος κατὰ σειρὰν προωρίζετο διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην».

Καὶ εἰς σελ. 186 : «Ὁ Καρατάσιος (κατὰ τὸ 1822) ἐπὶ κεφαλῆς 300 Μακεδόνων, κατηυθύνθη εἰς Μεσολόγγι τεθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Μέρος ὡσαύτως Μακεδόνων πολεμιστῶν καὶ ἔθελοντῶν, ὡς συνέβη μὲ τοὺς Θράκας καὶ τοὺς Μικρασιάτας, προερχόμενον ἐκ διαφόρων περιφερειῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀφι-

1) 1931, σελ. 189. — 2) Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου 1821—1832, δημοσιευόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Λιγνοῦ, τόμ. 3 1922, σελ. 247. — 3) Παράρτημα Γ' τόμου, σελ. 17—21. Ὅρα καὶ Α. Ταμβακίδου, Αὐτ. σελ. 45.—4) Θεσσαλονίκη, 1940 σελ. 71—72.—5) «Πρβλ. Τ. Κανδηλώδρου, Φιλικὴ Ἐταιρεία, σελ. 183—189 καὶ 205—207, «πρβλ. μελέτη περὶ Φαρμάκη εἰς Φάρων Β. Ἑλλάδος, ἔτος Α' 1939, σελ. 47—54 κατὰ συγγραφὴν Ι. Βασδραβέλη».

κνούμενον περιοδικῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἰδίως, ἔστρατολογήθησαν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου καὶ ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς συστάσεως τοῦ τακτικοῦ σώματος ὑπὸ τὸν Παλέσαν καὶ Κουβερνάτην»¹⁾).

— Εἰς τὸ παράρτημα Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» (σελ. 16—17) δημοσιεύνται κατάλογοι 31 Θρακῶν ἐταίρων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ «Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας» τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος καὶ εἰς τὸν Θ' τόμον, σελ. 428 ἀναφέρονται ὀνόματα τριῶν ἄλλων Θρακῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Ἦδη σημειοῦμεν ὅτι εἰς τὸ Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Πολίτη εἰς τὴν λέξιν Κεφάλαιος Ἰωάννης ἀναφέρεται ὅτι οὗτος ἐμνήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανουπολίτου Παυλίδου, ὅστις βεβαίως θὰ ἦτο μέλος αὐτῆς.

— Εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν (εἰς τὴν οἰκείαν λέξιν) ἀναφέρεται «Καζάζογλου Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Αἰνίτης καλούμενος διότι ἐγεννήθη εἰς τὴν Αἶνον. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Κατῆλθεν εἰς τὰ Ψαρὰ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὸ ἰδιόκτητόν του πλοῖον κατ' ἀρχάς. κατόπιν δὲ ὡς ὑποπλοίαρχος καὶ πλοίαρχος καὶ ἀκολούθως διακριθεὶς ψαριανῶν μυστικῶν ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας καὶ ἀποκλεισμοὺς διακριθεὶς ἰδίως ὑπὸ τὸν Κ. Μεθενίτην εἰς τὰς ναυτικὰς περιπετείας τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Συνδεθεὶς διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Νικαλαίου Κριεζώτου τὸν ἠκολούθησεν ὡς μπουλουκτοῆς ἐπολέμησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, μετέβη εἰς τὴν Συρίαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, ὑπέστη τὴν τελικὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν κατετάχθη εἰς τὴν χιλιάρχίαν. Ὑπηρέτησε τὸ κράτος ὡς δημόσιος ὑπάλληλος. Ἠμείφθη μετὰ τὸ χαλκοῦν νομισματοδότημον».

Κατὰ δὲ τὸ Λεξικὸν τοῦ Ἐλευθερουδάκη, ὑπηρέτησε κατὰ τὰ ἔτη 1821—24 ὡς ὑποπλοίαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν Σάμου καὶ τῷ 1825 εἰς τὰς ἐκστρατείας Καβοντόρου καὶ Κέας. Ἀπὸ τὸ 1825—1831 ἐπολέμησεν ὡς μπουλουκτοῆς εἰς Εὐβοίαν, Τρίκερι, Ἐλευσίνα καὶ Βοιωτίαν. (Ναυτικὸν μητρ. ἀρ. 888, Ἀρχ. Ἀγων. Ἀρ. 79681—90).

— Ὁ κ. Π. Παπαχριστοδούλου ἐκτὸς ἄλλων ὁμίλησεν ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν εἰς τὰς 26 Μαρτίου 1941 «Θρακίαι καὶ Θρακιώτισσες» καὶ κατὰ τὸ ἐκτυπωθὲν πρόγραμμα ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰς 2 Ἀπριλίου «Ἡ προσφορὰ τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν ἀπελευθερωτικὸν μας ἀγῶνα».

1) Πρβλ. Χ. Βυζαντίου, Ὁ τακτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ 1821—1833, Ἀθήναι 1901, ἐκδ. 3η, σελ. 25.

Ἡ κατάληψις τῆς Αἴνου καὶ μνημεῖα πασάδων ἐν Θράκη. Ὁ κ. Ἀβρ Ν. Παπαζογλου ἐν τῷ τελευταίῳ τόμῳ τῆς «Ἐπειριδος Ἐταιρείας Βυζ. Σπουδῶν» (1940, τόμ. 16, σελ. 211—246) ἐδημοσίευσεν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Μωάμεθ Β΄, ὁ Πορθητῆς, κατὰ τὸν Τούρκον ἱστορικὸν Ἀσίκ Πασᾶ Ζαντέ» (1414—1518). Ἐξ αὐτῶν ἀποσπῶμεν τὰ κατωτέρω ἀφορῶντα τὴν Αἴνον (σελ. 223—224).

«Κεφάλαιον.—Ἐκθέτω ἐν αὐτῷ πῶς καὶ διατί ἐκυριεύθη ἡ Αἴνος.

Ἡμέραν τινά, ὁ ἱεροδίκης Βερροίας, παρουσιασθεὶς τῷ σουλτάνῳ ἐξέθεσε τὰ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὅσα ὑπέφερον οἱ κάτοικοί της ἐκ τῆς ἀνθαιρεσίας τῶν κατοίκων τῆς Αἴνου. Ἀφοῦ ἠσπασθῆ τὴν χεῖρα τοῦ πατισάχ, τῷ εἶπε : «Μεγαλειότατε, ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βερροίας * καὶ τῶν Ὑψάλων εἶναι ἀθλία καὶ ἀξιοδάκρυτος. Οἱ ἄπιστοι κάτοικοι τῆς Αἴνου, καταπονοῦσι τοὺς ἡμετέρους μουσουλμάνους, φυγαδεύοντες τοὺς σκλάβους καὶ περιθάλλοντες αὐτοὺς ἐν τῇ πόλει των. Οἱ ἡμέτεροι εἰσέρχονται εἰς Αἴνον πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δούλων των καὶ ἐὰν μὲν εἶναι εὐποροὶ, προσφέροντες χρήματα ἢ τροφίμα, ἐπανακτῶσι τοὺς δούλους αὐτῶν, ἐὰν ὅμως εἶναι πένητες, ὑβρίζονται, δέρονται, πολλάκις δὲ καὶ παραμένουσι ἐκεῖ ὡς δοῦλοι καὶ αὐτοί. Ἄλλωστε, ἡ πόλις ταύτη τῆς Αἴνου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδικῆς σου πόλεως, διότι ἀνήκει εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ὁ σουλτάνος ἀπαντῶν εἶπε : «Μεβλανᾶ !¹⁾ ὁ Θεὸς ἅς εὐλογῇ τὰς πράξεις σου!». Τότε, ἀπελθὼν ὁ ἱεροδίκης, ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τὸν ἐμπιστόν του δούλον Χάς Γιουνίς²⁾ καί, νουθετήσας αὐτὸν καταλλήλως, ἀπέστειλε τῷ σουλτάνῳ, ὅστις πάλιν τῷ παρήγγειλε : «Σπεῦσε εἰς τὴν ἀποβάθραν καὶ συγκεντρῶντων τοὺς «ρεῖσιδες»³⁾ εἰπὲ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐτοιμάσωσι δέκα κάτεργα, νὰ ἐξοπλίσωσι αὐτὰ καὶ τοὺς ἄνδρας των, νὰ προμηθευθῶσι κάλλιστα ξίφη, καὶ οὕτω πορεύου εἰς τὸν λιμένα τῆς Αἴνου, φροντίζων νὰ κρατήσης μυστικὴν τὴν πορείαν σου, ἐγὼ δὲ θέλω διευθυνθῆ εἰς Ὑψαλα». Ὁ Γιουνίς Βέης, εἰσακούσας τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως, καὶ βασιζόμενος εἰς τὸν Θεόν, ἐπορεύθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Αἴνου, ἐν ᾧ ὁ βασι-

* Ἢ πρόκειται περὶ τῶν Φερρῶν (Σ. Θ.).

1) Ἡ λέξις μεταφραζομένη ἐπακριβῶς σημαίνει «ὁ Κύριος ἡμῶν Ι». Χρησιμοποιεῖται ἐν τούτοις ὡς τίτλος ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, σημαίνων : Κύριε μου.—2) Πρόκειται περὶ τοῦ Γιουνίς, τοῦ ἀργότερον, τοῦ 1454, ναυάρχου τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου.—3) Ἡ λέξις σημαίνει : πρόεδρος, ἀρχηγός. Ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, καὶ μέχρι σήμερον, οὕτω καλοῦνται οἱ πλοίαρχοι.

λεὺς κατηυθύνθη εἰς Ὑψαλα. Ἰδὼν δὲ τότε ὁ ἡγεμὼν τῆς πόλεως, ὅτι τόσον ἀπὸ ξηραῶς, ὅσον καὶ ἀπὸ θαλάσσης, ἐπέδραμον οἱ Τοῦρκοι, ἐστράφη εἰς τοὺς πέριξ αὐτοῦ ἀπίστους καὶ εἶπεν : « Ἀλλοίμονον σύντροφοι ! οἱ Τοῦρκοι θέλουν νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσων ! ». Ἀμέσως τότε ἐκόμισε πρὸ τοῦ σουλτάνου τὰ ὑπάρχοντά του, τὸν υἱὸν του καὶ τὴν προσφιλῆ θυγατέρα του καὶ τὴν γυναῖκά του, ὁ δὲ σουλτάνος ἐφέρθη εὐμενῶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ. Τὰς ἐρημωθείσας οἰκίας τῆς πόλεως διέθεσε διὰ τοὺς νεοαφικθέντας ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν μουσουλμάνους, τὰς κατφοικιμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἀπίστων δὲν ἐξεκένωσεν.

Ἐναντι τῆς πόλεως εὐρίσκετο φρούριόν τι, καλούμενον Θάσος, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβεν. Ὅμοίως κατέλαβε καὶ τὸ ἄλλο φρούριον, τὸ καλούμενον « Λιμάν » ¹⁾ καὶ οὕτω κατέκτησεν ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Αἴνου. Ἡ κατάληψις αὕτη ἐγένετο διὰ χειρὸς Μεχμέτ Χιάν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν ἐγείρας 857 καὶ 858 (: 1455—1456 ²⁾).

Καὶ ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς σελ. 242—244 « Μνημείων καὶ τεκμηρίων τῶν διαφόρων πασάδων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς », σημειοῖμεν τὰ ἀναφερόμενα διὰ τὴν Θράκην :

Φεῖζουλλάχ πασᾶς : — Ἀνήγειρεν ἐν Ἀδριανουπόλει μέγα ἀνάκτορον περίλαμπρον.

Μολλά Σαχίν : — Ἀνήγειρεν ἐν Φιλιππουπόλει μέγα πτωχοκομεῖον καὶ ἕτερον μεδρεσέν.

Σαρουτζᾶ πασᾶς : — Ἀνήγειρεν ἐν Καλλιπόλει πτωχοκομεῖον καὶ ἐν Σελευκείᾳ τέμενος.

Κασήμ πασᾶς : — Μέγα μοναστήριον ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τέμενος εἰς Καράχισιὰρ (= Νικόπολιν).

Μεσίχ πασᾶς : — Μέγα τέμενος ἐν Καλλιπόλει.

Νισαντζῆ Ἰμπραήμ πασᾶς : — Μεδρεσέν ἐν Ἀδριανουπόλει.

Χαζερῆ Κασήμ πασᾶς : — Ἀνήγειρε τέμενος καὶ διδασκαλεῖον ἐν Κων]πόλει, τέμενος ἐν Ἀδριανουπόλιν, μεδρεσέν ἐν Προύση, τέμενος ἐν Εὐβοίᾳ, τέμενος ἐν Κιέφρε, Πτωχοκομεῖον ἐν Σελευκείᾳ, καὶ μεγάλην γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκεντίζ.

Εἰς σελ. 216—217 ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς : « Κεφάλαιον. — Ἐν αὐτῷ

1) Πρόκειται περὶ τῆς Λήμνου. — 2) Ὁ Δούκας ἀναφέρει τὸ γεγονός δι' ὀλίγων, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι καὶ Βενετοὶ ἱστορικοὶ τοὺς ὁποίους παραθέτουσιν οἱ Χάμμερ καὶ ὁ Τσινκάισεν (Ἱστορία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, σελ. 833—866), ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ διὰ μακρῶν. Ὡσαύτως ὁ Κριτσοβουλος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ του (ἐκδ. Ἱστορ. Ἐπιτρ., Κων]πολις 1912, σελ. 103—144).

ἐκθέτω τίνι τρόπῳ ὁ σουλτάνος Μεχμέτ, υἱὸς τοῦ προηγουμένου σουλτάνου Μουράτ, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ἐν Ἀδριανουπόλει, πότι μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ποῦ διέμενεν.

Ἡμέραν τινά, ἐν ἔτει ἐγείρας 855 (= 1451), ἐνῶ ὁ σουλτάνος Μουράτ, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ἀνά τὴν πόλιν ¹⁾ περιπάτου του, διήρχετο τὴν παρὰ τὴν Νῆσον ²⁾ γέφυραν, συνήντησε δερβίσην τινά, ὅστις τῷ εἶπε : Πατισάχ ! Ἐλάχισται αἱ ἡμέραι σου. Μεταμελήθητι !» Στραφεὶς τότε ὁ ἡγεμῶν πρὸς τὸν Γκιουρκέδζ πασαῖν τῷ εἶπε κατὰ λέξιν : « Ἔσω μάρτυς μετανῶ διὰ τὰ ἁμαρτήματά μου !» καὶ καλέσας τὸν Ἰσχάκ πασαῖν, τὸν ἠρώτησεν ἐὰν ἐγνώριζεν τὸν δερβίσην. Ἐκεῖνος ἐπροθυμομοιήθη νὰ τὸν πληροφορήσῃ ὅτι ἦτο ἐκ τῶν δοκίμων δερβισῶν τοῦ ἐν Προῦση τάγματος τοῦ Ἐμίρ Σουλτάν. Κατηφῆς καὶ περίφροντις, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου ἦσθάνθη σκοτοδινην καὶ καλέσας τὸν Χαλήλ, ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν ἐπιτροπείαν τοῦ θρόνου καὶ ἀνέδειξεν ὡς διάδοχόν του τὸν υἱόν του Μεχμέτ. Παραμείνας δὲ κληήρης ἐπὶ τριήμερον, ἐξέπνευσεν τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἄγων τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Εἰδοποιήθη τότε ὁ υἱὸς του Μεχμέτ, ὅστις ἔφθασε τὴν δεκάτην τρίτην ἡμέραν, ἐνῶ, καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα, οἱ διάφοροι πασαῖδες ἐφρόντιζον νὰ κρατῶσι μυστικὸν τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου καὶ πρὸς τοῦτο δὲν ἐπέτρεπον νὰ τὸν πλησιάσῃ οὐδεὶς, συνεσκέπτοντο διαρκῶς καὶ συνεκάλουν τὸ διβάνιον, διένεμον τιμάρια εἰς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς προὔχοντας καὶ «σερμπέτια» εἰς τὸν λαόν, ἐκάλουν ἰατροὺς καὶ διασήμους ἱμάμας.

Μετὰ παρέλευσιν δέκα τριῶν ἡμερῶν ἀκριβῶς, ἀφίχθη ὁ υἱὸς του σουλτάνος Μεχμέτ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀνακηρυχθεὶς σουλτάνος, ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου θρόνου, τότε δὲ μόνον ὁ λαὸς ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὸν ἐνθρονισμόν του, ἀπέστειλε τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς του εἰς Προῦσαν, διατάξας τῷ Ἰσχάκ πασαῖ νὰ συνοδεύσῃ καὶ νὰ θάψῃ αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς, ὅπερ καὶ ἐγένετο».

Βιβλιοθήκη Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τὰ «Θρακικά» μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἀγγέλου τὴν ἐκδοσὶν τοῦ Α' τόμου τοῦ παρὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Μακεδονικά», εἰς τὸ ὅποιον

1) Ἐνοεῖ τὴν Ἀδριανούπολιν.—2) Πρόκειται περὶ τῆς νησίδος Γκιαοῦρ Ἀδᾶ, τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ. (Ὁ μεταφραστὴς νομίζω συγχέει, τὴν ἐν τῷ Ἐβρῳ, παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, νησίδα ἐφ' ἧς τὸ γνωστὸν ἀνάκτορον μὲ τὴν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου νησίδα Γκιαοῦρ Ἀδᾶ. (Σ. Θ.)).

συνεργάζονται αρκετοὶ ἐπιστήμονες Μακεδόνες καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα μὲ θέματα ἐνδιαφέροντα τὴν Μακεδονίαν καὶ εὔχεται εἰς αὐτὰ ἐξακολούθησιν τοῦ καλοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβον. Ἐξ αὐτῶν δημοσιευόμενα τὰ ἐν σελίδι 619 ἀναφερόμενα διὰ τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπολιτῶν :

« Ὁ ἀπὸ τοῦ 1924 ἐν Θεσσαλονίκῃ λειτουργῶν σύλλογος τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, τῷ 1872 ἐν Ἀδριανουπόλει ἰδρυθεὶς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐθνικὴ δρᾶσις εἶναι ἤδη γνωστὴ, ἔχει ἀρκετὰ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἀποτελουμένην σήμερον ἐκ 5000 περίπου τόμων· καταγεγραμμένοι φέρονται εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς 4435 ἀριθμοί, μένουσι ὅμως ἀκόμη ἀταξινόμητα τὰ ἐκ τῆς δωρεᾶς Ἀλεξάνδρου Δεῖρμεντζόγλου προερχόμενα καὶ ἀριθμοῦντα περὶ τοὺς 500 τόμους.

Μέγα μέρος τῆς βιβλιοθήκης ταύτης προέρχεται ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, ἡ ὁποία μετὰ διαφόρων ἄλλων κειμηλίων εἶχε μετακομισθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ τὰ μὲν χειρόγραφα (περὶ τὰ 50 ;) προσηρτήθησαν εἰς τὸ τμήμα χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, τὰ διάφορα ὁμοῦ μετακομισθέντα κειμήλια κατετέθησαν εἰς τὰ Μουσεῖα, τὸ δὲ μεγαλύτερον μέρος ἐστάλη εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς τὸν Σύλλογον τῶν Ἀδριανουπολιτῶν. Μεταξὺ τῶν βιβλίων τούτων συγκαταλέγεται ὀλόκληρος ἡ βιβλιοθήκη (ἰδίως φιλοσοφικῆ—θεολογικῆ) τοῦ Μητροπολίτου Δωροθέου Πρωτοῦ, Συνοδικοῦ, μαρτυρησαντος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Γεηγορίου κατὰ τὸ 1821. Ἐπίσης καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Θωμᾶ Καλλιβούλου, ἰατροῦ, διατελέσαντος ἐπὶ σειρᾶν ἔτων Προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐν Ἀδριανουπόλει. Χίλιοι τόμοι περίπου εἶναι δωρεὰ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαρναίων. Τελευταίως ὁ Σύλλογος ἀπέκτησε διὰ δωρεᾶς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καπνεμπόρου Ἀλεξάνδρου Δεῖρμεντζόγλου ἐκ Μ. Ἀσίας, ἣτις ἀποτελεῖται ἐκ 500 περίπου τόμων. Μικρὸν ἀριθμὸν βιβλίων ἀπέστειλαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἐκ τῶν πολλαπλῶν της, τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, τὸ Ὑφυπουργεῖον Τύπου καὶ Τουρισμοῦ καὶ τὸ Ταμεῖον Ἀνταλλαξίμων.

Ὅπως βλέπομεν καὶ ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἀπαρτίζεται ἐκ δωρεῶν, ἰσχύει ἐπομένως δι' αὐτὴν ὅ,τι καὶ διὰ τὴν τῆς Εὐξείνου λέσχης εἶπομεν, ἂν καὶ ἡ τοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπολιτῶν εἶναι πολὺ πλουσιωτέρα ἐκείνης, ἰδίως εἰς τὸ ποιόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ ταύτης ἀποτελοῦν τὰ φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ, ἔχει δὲ ἀρκετὸν ἀριθμὸν σπανίων βιβλίων καὶ πολλὰ παλαιῶν. Πρὸ τοῦ πολέμου ἐλειτούργει ἀπὸ τῆς 4ης 8ης μ.μ. καὶ Ἀναγνωστήριον, τὸ ὁποῖον ἐπεσκέπτοντο ἰδίως μαθηταὶ τῶν Σχολείων Μέσης Ἑκκαιδεύσεως».

Εἰς Σελ. 622 τοῦ ἰδίου ἀναφέρεται ὅτι μικραὶ συλλογαὶ ἀρχαιοτήτων ἰδρύθησαν εἰς Κομοτινὴν καὶ Μαρώνας.

Θραῖκες εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ κ. Φάνης Μιχαλόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του Ἑλληνες Ταξιδιώτες 1453—1821 (1940 Σελ. 12) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς : «Θαλάσσια τακτικὴ συγκοινωνία ἐγκαινίασαν τολμηροὶ ναυτικοί, Θρακιῶτες, ἀνάμεσα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Βεγγάλης, ἀψηφῶντας τὴ φοβερὴ πειρατεία τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τὶς τρομερὲς καταγίδες τῆς Ἰνδικῆς θάλασσης. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ μεγαλοφουεστέρους ἀποίκους Ρωμηοὺς, στάθηκε ὁ Παναγιώτης Ἀλεξίου ἀπ' τὴν Ἀδριανούπολι, στὸν ὁποῖον ὀφείλεται καὶ ἡ σύσταση τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Καλκούτας τὸ 1760. Ὁ Ἀλεξίου κάλεσε κι' ἄλλους Ἡπειρῶτες καὶ Μακεδόνες ἀπ' τὴν Τουρκία κ' ἔτσι σὲ λίγα χρόνια ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ὀργανισμὸς κατῳρθώσε νὰ στεγάσῃ ἑκατὸν εἴκοσι οἰκογένειες, ἀποτελούμενες ἀπὸ πεντακόσια πρόσωπα. Τὸ 1782 χτίστηκε ὁ μεγαλόπρεπος ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρα στὴν Καλκούτα. Συγχρόνως πληθὸς ἄλλων Ἑλλήνων, μαθαινόντων τὰ καλὰ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως στὶς Ἰνδίες, καθὼς καὶ τὰ μεγάλα κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων, ἔφθασε στὴν πόλιν κι' ἀποικίσθηκε. Ἐκεῖθε πολλοὶ προχώρησαν πρὸ μέσα καὶ σύστησαν κι' ἄλλες κοινότητες σὰν τῆς Ζύκας, ὅπου ἰδρύθηκε κι' ἑλληνικὸ σχολεῖο ἀπὸ τὸν ἀποικο Κωνσταντῖνο Πανταζῆ».

Ὁ ναὸς Ἰωάννου Προδρόμου ἐν Αἴνῳ. Τὰς κατωτέρω πληροφορίας, περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν Αἴνῳ κειμένον ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν σχολείων αὐτῆς, ἀντέγραψα ἐκ τινος ἀδεσπότη φύλλου προσηρητημένου εἰς τὸ τέλος Μηναιῶν τινὸς τῆς ὡς ἄνω ἐκκλησίας.

Σημείωμα α'.

Ἐν ἔτει 1820 1η Μαΐου ἐκαλλωπίσθη ὁ νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἠνοίχθη καὶ τὸ παράθυρον τῆς στοᾶς πρὸς τὸν νάρθηκα, ἐπιτροπεύοντος τοῦ εὐγενεστάτου καὶ φιλομούσου Λασκάρους Χ(αριλάου) καὶ παρεπιτροπεύοντος τοῦ Κυριαζῆ Χρυσοχόου καὶ σχολαρχοῦντος τοῦ διδασκάλου Ἀλεξάνδρου Γανοχωρίτου. Καὶ ἔστω εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀνάμνησιν πάντων.

Σημείωμα β'.

Ἐν ἔτει 1829 τῇ 20 Αὐγούστου προσετέθησαν δύο δίσκοι ἀργυροὶ, ὁ μὲν δρᾶμα 193, ὁ δὲ 79 ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ταπεινῶν Ἰωάννου Χριστοδούλου καὶ Ἰωάννου Τζηπούνη.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐξαργυρώθη καὶ μία κανδήλα χάλκινη δραμίων 335 ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐπιτροπῆς τῶν ταπεινῶν.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπεχειρίσθημεν τὸ ἐξ ἰριστερῶν τοῦ ναοῦ γυναικεῖον, καὶ ὁ Κύριος νὰ δεξιῶσῃ τὴν τελειωσίν του.

Σημείωμα γ'.

1830 Μαρτίου 15, ἐτελειώθη τὸ γυναικεῖον, ἠνοίχθη καὶ τὸ παράθυρον τῆς ἀριστερᾶς στοᾶς.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἠγοράσθη καὶ τὸ τζουκαλαριὸ τοῦ Λουκᾶ Δημητρίου ἀπὸ τὸ Σουλτάν μεζάτ, διὰ γρόσια δύο χιλιάδας καὶ πεντακόσια ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ.

Σημείωμα δ'.

Ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ ἠγοράσθη τὸ χωράφι τοῦ Δημητράκη Γόρουλα, ὄντας μανδρὶ εἰς τὰ «Καραγάτσια» ἔπάνω μαζὶ μὲ τὸ κουρί του, τὸ μερίδιον τοῦ Δημητράκη διὰ γρόσια 120, τὸ δὲ ἄλλο μισὸ μερίδιον τοῦ Ἀντώνη, τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸ ἔγραψε εἰς παρισίαν (γρ. παρρησία) ἢ θυγατέρα τοῦ Ἀντώνη, ὥστε εἶναι ὄλο τοῦ Μοναστηρίου τῶρα ¹⁾.

Σημείωμα ε'.

1832. Ἀπὸ Ὀκτωβρίου α' ἐσυμφωνήθη ὁ φοῦρνος τῆς Σχολῆς εἰς τὸν Γεωργάκη Κοβιδὸν ἀπὸ γρόσια 180 ἐνοίκιον διὰ 230 νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὴν ἔξωθεν . . . ὅστις καὶ ἀνεκαινίσθη ἀπὸ τὰ ἔξοδα τοῦ ἰδίου Γεωργάκη. Καὶ ἐξουσιάζεται παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπὶ τῆς ζωῆς του διὰ γέτικι εἰς τὸ συμφωνητικὸν ὁποῦ ἀμφοτέρω τὰ μέρη κρατοῦν, ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ Ἰωάνν. Ἰωάν(νου).

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπὶ τῇ ἡμετέρατῆ ἐπιτροπῇ προσετέθησαν 100 τόμοι βιβλία ἀφιερωθέντα παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀοιδίμου Κυζίκου ἀρχιερέως²⁾,

1) Δηλαδή τοῦ Μετοχίου, τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τιμωμένου, ἐξαρθωμένου ἄλλοτε ἐκ τῆς σταυροπηγιακῆς καὶ πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος παρὰ τὴν Αἶνον.

2) Ὁ Ματθαῖος οὗτος Μητροπολίτης Κυζίκου, ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ μετὰ τὰ μέσα τοῦ XVIII αἰῶνος ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ τὰ πρῶτα φερόντων. Τὸ ἐπάνυμόν του ἦτο Μεγάλος ἢ Κυρμεγάλος. Ὑπῆρξε μαθητὴς Σεργίου τοῦ Μακρταίου, ἀρχιδιδασκάλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς ἀποφοίτησίν του ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἐπιβάταις τῆς Θράκης σχολὴν, ἄγνωστον ὅμως ἂν ἐπὶ πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον. Βραδύτερον προσελήφθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος παρὰ ταῖς οἰκογενεαῖς Μαυρογενῶν καὶ Καλλιμαχῶν, ἀπολαμβάνων παρὰ πάντων τιμῆς καὶ σεβασμοῦ.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1807 ὁ Ματθαῖος ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Αἴνου, τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τὸ δὲ 1821 φονευθέντος τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, τὸ Πατριαρχεῖον προεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸν χηρμεύοντα θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, ὁπόθεν μετ' ὀλίγον καιρὸν, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1824, ἐπὶ πατριάρχου Ἀν-

ὡς ὁ κατάλογος τοῦ φύλλου 22¹⁾.

ΑΧΙΛ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Δανεισταὶ τοῦ ἁγίου Αἴνου Ματθαίου (1807—1821). (1) Σεβαστὸς φίλος κ. Μ. Ἰ. Γεδεῶν Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας μᾶς παρεχώρησεν ἐκ τῶν ἀποσημειωμάτων αὐτοῦ, πίνακα τῶν δανειστῶν τοῦ Μητροπολίτου Αἴνου (1807—1821), τὸν ὁποῖον δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Δανεισταὶ τοῦ ἁγίου Αἴνου Ματθαίου.

Δραγομάνος Ἰωάννης Ῥάλλης	Γρόσια	500
Μαριώρα Σούτζη	»	2.000
Χατμανέσα Ζαφειρίτζα Μουρούζη	»	2.000
Εὐφροσύνη Γκίκα	»	500
Μιχαὴλ Σοῦτζος	»	500
Χατμανέσα Μαρία	»	1.000
Κομισόλια Αἰκατερίνη	»	500
Παχαρνικέσα Ἐλένη	»	1.000
Δόμνα Σμαράγδα Γκίκα	»	1.000
ἄλλη Ἐλένη Γκίκα	»	1.000
Γεώργιος Ἀλεξ. Δεσίλας	»	1.250
Δραγομάνος Ἰωάννης Ῥάλλ(ς)	»	2.000
Κοκώνα Σαπφώ	»	2.500
ἄλλη Ζωίτσα	»	2.500
Αἰκατερίνη Χριστοδούλου	»	2.000
Σεβαστὴ Σούτζη Γρ.	1.000 + 1.500	»
Δραγομανέσα Ταρσίτσα	»	1.000
Εὐφροσύνη Μαυροκορδάτη	»	1.000
Μπακαλάκης Κομνηνός	»	1.000
Χατζῆ Κώνστας Ἀναστάσιος	»	1.000

Τὸ ὅλον γρόσια : 26 750

ΑΧΙΛΛ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ Ἱατρός

θίμου Γ', προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Κυζίκου, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1831. (Μ. Ι. Γεδεῶν, Ματθαῖος ὁ Κυζίκου, ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ: Εἰς μνήμην Σπ Λάμπρου τόμου 1935). Ὅρα καὶ σελ. 330—357 παρ.

1) Μολονότι κατ' ἐπανάληψιν ἀνεζήτησα τὸν ὡς ἄνω κατάλογον, κατὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι μου Αἴνω διαμνην, οὐδὲν ἠδυνήθην νά εὑρω τὸ σχετικόν, πλὴν τοῦ ὡς ἄνω σημειώματος, καθὼς καὶ τὸν κατάλογον τῶν ὑπὸ τῶν κληρονόμων τοῦ αἰδίου μου μεγάλου εὐεργέτου αὐτοῦ Κ. Κουτσορέλη δωρηθέντων βιβλίων, κατὰ τὸ 1879 τὰ ὁποῖα κατὰ τοῦ, παλαιότερους ἀνήρχοντο εἰς πολλὰς χιλιάδας Ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπολοίπων βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἀνήρχοντο εἰς 4.000 περίπου τόμους ἀγνοεῖται ἡ τύχη. Ἀσφαλῶς θὰ διηρπάγεσαν ἢ κατεστράφησαν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.

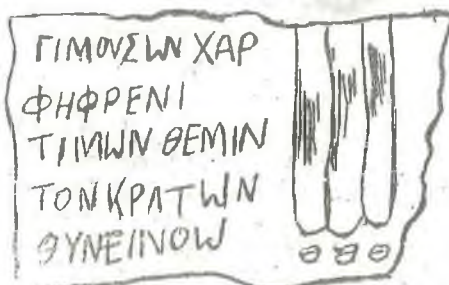
Δύο ανέκδοτοι ἐπιγραφαι τῆς μεσημβρινῆς Θράκης. Ἡ στήλη αὕτη εὑρέθη εἰς τὸ χωρίον Ναρλί, ὁπόθεν μετεκομινῆθη πρὸ 40 καὶ πλέον ἐτῶν εἰς τὸ χωρίον Χιρκᾶ, (νῦν Κίρκη) τῆς περιφερείας Δεδεαγᾶτος (Ἄλε-
Ἄριθμ. 1.

ξανδρουπόλεως). Ποῦ εὑρίσκειται σήμερον δὲν γνωρίζω.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ ὡς καὶ τὸ πρόσωπον εἶναι ἀρκετὰ ἠκρωτηριασμένα.

Ἄριθμ. 2.

Ἐσώζετο μέχρι 40 περίπου ἐτῶν ἐντετοιχισμένη ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ Βριώνη Καράση ἐν Μαρωνείᾳ.

Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει.

ΑΧΙΛΛ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ Ἴατρος

Μεγάλοι Βεζίροι Θράκης και ἐν Θράκη. Ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Σκαρλάτου «Βυζαντίου» «Ἡ Κωνσταντινούπολις» ἀρυόμεθα¹⁾ τὰς ἐξῆς πληροφορίας περὶ Μεγάλων Βεζυρῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ ὅποιοι εἶχον πατρίδας, πόλεις τῆς Θράκης ἢ ἄλλως πῶς ἐσχετίζοντο μὲ αὐτάς.

Χρονολογικῶς πρῶτος ἔρχεται ὁ Ἄλβανὸς *Δαοὺτ Πασσᾶς* βεζυρεύσας 14 ἔτη 1483—1497. Ἀπ' αὐτὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ ἔξωθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεδιάς, ὅπου ἐστήνεντο ἡ σκηνὴ τοῦ Σουλτάνου ἢ τοῦ Βεζίρη, ὅταν ἐστράτεον κατα τῶν Εὐρωπαίων.

Ὁ *Τσορλουοῦ* ἢ Χαδὺμ Ἄλῃ Πασσᾶς Μ. Βεζίρης 1500—1503.

Ὁ Ἄλβανὸς *Λουιφῆ Πασσᾶς*, πεπαιδευμένος καὶ πολλῶν γνώσεων κάτοχος. Μ. Βεζίρης 1539 ἕως 1541, ὅτε ἐπαύθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Διδυμότειχον, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1543.

Ὁ Ἄλβανὸς *Σινὰν Πασσᾶς* κατὰ τὸ τέλος τῆς τρίτης τοῦ Μ. Βεζιρείας (15 Φεβρουαρίου 1595) ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρα, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς 7 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅποτε ἀνέλαβε τὸ τέταρτον τὴν Μ. Βεζιρείαν. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας τοῦ Βεζιρείας (2 Αὐγούστου 1591) ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρὰ, ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Μ. Βεζιρείαν τὸ τρίτον τὴν 29 Ἰανουαρίου 1593.

Ὁ *Νασούχ Πασσᾶς*, υἱὸς Ἡπειρώτου Ἑλληνοῦ (ἄλλοι λέγουν ἱερέως) ἐκ Γκιουμουλτζίνας. Ἐχρημάτισε Μπὰς μαμπεϊντζής, Ἐμίρ Ἀχόρης, Διοικητῆς τοῦ Φουλέκ καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ καὶ ἔπειτα ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ. Ἦτο ὑπέρπλουτος. Μέγας Βεζίρης τὸ 1611 ἕως 1614, ὅτε ἐπνίγη.

Ὁ Μέγας Βεζίρης Ἀχμέτ Πασσᾶς, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἐζάρ-παρά, υἱὸς ἱερέως ἐκ Βράνης. Μέγας Βεζίρης 1647—1648. Ἔκτισε διάφορα μέρη ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἀθύρα.

Ὁ διάδοχός του *Σοφῆ* ἢ *Δερβίς Μεχμέτ Πασσᾶς* 1648—1649, ὅτε ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρα.

Ὁ *Σιαβούζ Πασσᾶς*, Ἀσβαγὸς τὴν πατρίδα, Μ. Βεζίρης, τέλη Αὐγούστου ἕως τέλη Ὀκτωβρίου 1651, ὅτε ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρα.

Ὁ ἐκ Ραιδεστοῦ *Μουσταφᾶ Πασσᾶς* πρῶην Γενιτσάρ Ἀγᾶς. Μέγας Βεζίρης, 2 Μαΐου 1688 ἕως 7 Νοεμβρίου 1689 ὅτε ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρα.

Ἄλῃ Πασσᾶς Μ. Βεζίρης 23 Ἰουνίου 1690. Ἐπειδὴ παύσας τοῦ Γενιτσάρ Ἀγᾶ Ἐγκιλιῆ Μεχμέδ, κατὰ τοῦ ὁποίου ἔτρεφε πρὸ πολλοῦ μῖσος, ἄσπονδον, διέταξε νὰ τὸν μεταφέρωσι εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπὶ βωδαμάξης πρὸς περιφρούρησιν, ἐπωνομάσθη Ἀραμπατζής.

1) Ἀθήναι 1862 Μέρος Β', σελ. 412—477.

‘Ο ἐκ Διδυμοτείχου καταγόμενος *Σουρμελῆ* ἢ *Σιάμ Ταραμπολλοῦ* ἢ *Δεφθερδάρ Ἀλῆ Πασσᾶς*, ἐχρημάτισε διοικητὴς τῆς Κύπρου, εἶτα διοικητῆς εἰς Τρίπολιν, Μ. Βεζίρης 1694—1695.

‘Ο *Τσορλουλοῦ Ἀλῆ Πασσᾶς* (Β΄) τοῦ ὁποῖου ἢ Μ. Βεζιρεία λήγει τῇ 15 Ἰουνίου 1710.

‘Ο *Μουχσινζαδὲ Ἀμπαδουλάχ Πασᾶς*, Μ. Βεζίρης 6 Ἰουλίου (;) ἕως 18 Δεκεμβρίου 1737, διορισθεὶς ἀργότερον εἰς διαφόρους διοικήσεις, ἀπέθανε διοικητὴς Βοσθνίας τῷ 1748. Ἦτο γαμβρὸς τοῦ Μ. Βεζίρου *Τσορλουλοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ*.

‘Ο υἱὸς τοῦ ὡς ἄνω *Μουχσινζαδὲ Μεχμέτ Πασσᾶς* ἐχρημάτισε δις Μ. Βεζίρης 1765—1768 καὶ 1771—1774. Ἀπεκλήθη *Μώρα Φατιχῦ*, διότι κατὰ τὸ 1770 διοικητὴς ἐν Ναυπλίῳ *Τουρκικῶν* στρατευμάτων κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου τοὺς Ρώσους ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Ὀρλώφ. Ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σουλτάν Μουράτ Ἀαζιμὲ Σουλτάναν. Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Βεζιρείαν ὑπεγράφη ἡ γνωστὴ συνθήκη μετὰ τῆς Ρωσίας ἐν Κιουτσουκ Καϊναρτζίκ τὸ 1774. Ὡς υἱὸς τοῦ Μ. Βεζίρου *Μουχσινζαδὲ Ἀβδουλάχ Πασσᾶ*, ὅστις ἦτο γαμβρὸς τοῦ *Τουρλουλοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ*, ἔπεται ὅτι θὰ ἦτο ἔγγονος τοῦ τελευταίου τούτου. Ἀλλ’ ὁ πατὴρ του ἔσχε δευτέραν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ *Δαμάτ Ἰβραήμ Πασσᾶ* (Μ. Βεζίρης 1718—1730). Φοίνεται ὁμοίως μᾶλλον ὡς υἱὸς τῆς πρώτης συζύγου τοῦ πατρὸς του.

‘Ο Μ. Βεζίρης *Χαλλί Πασσᾶς* 1769. Ἐπαύθη τὸ 1770 καὶ ἐξωρίσθη εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου προηγουμένως εἶχε σταλῆ ὑπὸ τοῦ προκατόχου *Μολδοβαντζῆ Ἀλῆ Πασσᾶ*, ὅστις εἶχε παύσει τῆς ἀρχιστρατηγίας.

Τέλος ἀναφέρομεν τὸν διάσημον *Μεχμέτ Περεῖ Πασσᾶν* ἐκ Καραμανίας, διορισθέντα τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1517 Μέγαν Βεζίρην μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ προκατόχου τοῦ Γιουνουὸς *Πασσᾶ*, ὅστις καὶ ἐπαύθη τῇ 27 Ἰουνίου 1523· ἐπαινεῖται διὰ τὴν φρόνησιν καὶ μετριοπάθειάν του καὶ τὸ ὄνομά του διαιωνίζεται ἐν τῷ ὑπ’ αὐτοῦ παρονομασθέντι προαστείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὸ Χάσκιοϊ. Ἔκτισε τὸ ἐν Χάσκιοϊ τζαμίον καὶ τὸ ἐν Σηλυβρία μεγαλοπρεπὲς *Περεϊ-Πασᾶ-Τζαμίσι*, ὅπου καὶ ὁ τάφος του καθὼς καὶ τοῦ υἱοῦ του (ἐκ μαυρολίθου ἢ ἐπιτύμβιος τοῦ δευτέρου). ‘Ο *Περεϊ-Πασᾶς* κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη εἶχε ἐγκατασταθῆ ἐν Σηλυβρία.

Εἰς αὐτὰ προσθέτομεν : ‘Ο Ἀσῆκ *Πασᾶ Ζαδὲ* εἰς τὸ Χρονικόν του τῆς Δυναστείας τῶν Ὀσμάν (Κ)π. 1915, μετάφρασις Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου, Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. τ. I, 1940, σ. 227 καὶ 239), λέγει ὅτι Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς τῷ 1470, ἐγείρας 874, ἔδωκε εἰς τὸν *Μαχμουτ Πασᾶν* τὴν Καλλίπολιν ὡς τιμᾶριον καὶ διέταξε ὅπως ταχέως συγκεντρῶνων ἅπαντα τὸν στόλον κατευθυνθῆ εἰς Εὐβοίαν καὶ πάσῃ θυσίᾳ κυριεύσῃ αὐτήν. Κι’

ὁ Μαχμούτ Πασᾶς ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τοῦ ἄνακτος, ἄγων 400 πλοῖα καὶ 80.000 ἄνδρας. Ὁ κ. Παπάζογλου δίδει τὰς ἐπομένους βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ Μαχμούτ πασᾶ. Πρωθυπουργὸς ἐπὶ Σουλτάν Μωάμεθ Β΄ ἦτο Κροάτης, κατ' ἄλλους υἱὸς Ἑλλήνος καὶ Σερβίδος. Τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ ὄνομα ἦτο Μιχάλογλου, ἀλλὰ δὲν κατήγετο ἐκ τοῦ διασήμεου Κισσὲ Μιχάλ. Ἐγένετο σύγγαμβρος τοῦ Μωάμεθ νυμφευθεὶς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Τζιχάν πασᾶ (Ζαγανού). Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῷ 1454 διωρίσθη Μέγας Βεζίρης, διετέλεσε ἀρχιστράτηγος κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Βουσνίων εἰς Οὐγγαρίαν ἐκστρατείαν καὶ κατοπιν ἐκυρίευσεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στόλου τὴν Λέσβον. Τῷ 1472 διωρίσθη ἐκ νέου Μέγας Βεζίρης, ἀλλ' ἐπαύθη μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐθανατώθη.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ *Ἰστορία τῆς Βουλγαρίας* κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν, ἣ ὁποία τοῦ ἀπέδθη ὑπὸ τοῦ Μουράτ, ὡς τιμᾶριον τὸ 1362 ¹⁾.

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Βυζαντινῷ Ρήγιον. Ὁ σύνδεσμος τῆς τουρκικῆς ἱστορίας ἐπανέλαβε ἐφέτος τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ εἰς τὸν Μικρὸν Τσεκμετζέν, εἰς τὸ βυζαντινὸν Ρήγιον. Διὰ τὰς ἀνασκαφὰς αὐτάς, πού ἐπέβλεπε ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κ. Ἀζίζ Ὀγκάν διετέθη καὶ πάλιν σύντομον χρονικὸν διάστημα, μόλις ἐνὸς μηνός, ὁποσδήποτε ὅμως ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα ἐρεῖπια τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως τοῦ Βυζαντίου, πού ἀναφέρουν ὁ Προκόπιος, ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς καὶ ἄλλοι ἱστορικοί. Ἐνευρέθη σημαντικὸν μέρος τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ρηγίου καὶ τὰ ἐρεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Καλλινίκου, μετὰ κατεστραμμένας τοιχογραφίας. Ἡ ἰδέα τῆς διεξαγωγῆς ἀνασκαφῶν εἰς τὸ Ρήγιον, πού ἀπέχει δώδεκα μίλια ἀπὸ τὸ χρυσοῦν Μίλλιον τῆς ἁγίας Σοφίας, ἦτο τοῦ Ἑλβετοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐδῶ λυκείου Γαλατᾶ Σεράι κ. Μαμπούρι. Κιονόκρανά καὶ τεμάχια βυζαντινῆς ἀγγειοπλαστικῆς, πού εὑρέθησαν τυχαίως εἰς τὸ θρακικὸν αὐτὸ προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ βυζαντινοὶ κίονες πού μετετράπησαν ἄλλοτε εἰς στήλας τάφων τοῦ ἐκεῖ τουρκικοῦ νεκροταφείου, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ τὰ ἐρεῖπια τείχους, ἔπειθαν ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ ἱστορικὸν Ρήγιον.

Αἱ πληροφορίαι Βυζαντινοῦ χρονογράφου, πού δριζεῖ τὴν θέσιν τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς, παρὰ τὴν ἐκεῖ λιμνοθάλασσαν, δεξιὰ τοῦ ὄρου ὅπου συχνὰ ἀγκυροβολοῦσαν οἱ Βυζαντινοὶ δρόμονες τῆς Προποντίδος, ἐξαιρετικὰ ὑπεβοήθησαν τὰς ἀνασκαφὰς, πού θὰ ἐπαναληφθοῦν τὸ φθινόπω-

1) Πέτρος Θ. Πέννα : Ἰστορία Σερβῶν, σελ. 25.

ρον. Τὸ Ρήγιον μὲ τὴν γέφυράν του, ποὺ ἐνώνει δύο ὄχθας τῆς λίμνης εἰς τὸ στενωτέρον αὐτῆς σημεῖον, ἦτο ἡ πρώτη ὄχθρᾶ θέσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖ δὲ ἐγένετο ἡ πρώτη ὑποδοχὴ εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατὸν ποὺ ἐπέστρεφεν ἀπὸ ἐκστρατείας. Εἶναι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως — Ἀδριανουπολεως, ποὺ ἦτο τμήμα τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἐτεριματίζετο ἡ Πλακωτή, ἡ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ὁδός, μὲ τοὺς μεγάλους, ὡς πλάκας, λίθους, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν εἰς τὰ γύρω τοῦ Βελῆ Ἐφέντη τοῦ Μακροχωρίου. Ἐκείθεν τοῦ Ρηγίου, τοῦ «Τσεκμετζέ», τὸ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ ὁποίου εἶναι μετάφρασις τοῦ σύρτου, ἀρχίζει πᾶ ἡ ἡρακική πεδιάς καὶ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὴν στρατηγικὴν διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς σημασίαν τῆς θέσεως αὐτῆς, ποὺ ἦτο ὀλόκληρος μικρόπολις. Ὅπως συμπεραίνει κανεὶς ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς.

Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἰδιαιτέρῃ σημασίᾳ ἀπεδόθη, διὰ στρατηγικοὺς λόγους, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, τότε δὲ διὰ πρώτην φορὰν ἡ γέφυρά της, ἡ ξυλίνη ἀντεκατεστάθη μὲ λίθινην, τῆς ὁποίας μένονν μερικὰ ἀπὸ τὰ τόξα της. Φυσικὰ, τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ διὰ τὸ Ρήγιον συνεχίσθη καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφεραν ἐφέτος εἰς φῶς τὰ ἐρείπια κτιρίων διαφόρων ἐποχῶν, κυρίως δὲ τοῦ θου καὶ θου αἰῶνος. Ἰχνη πυρκαϊᾶς εἰς ἀνευρεθέντα κιονόκρανα τῆς Ἰουστινιανείου ἐποχῆς δεικνύουν ὅτι τὸ φρουρίον ἐδοκιμάσθη ἀπὸ πυρκαϊᾶν, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἀπὸ σεισμοῦ, ὁ καταστρεπτικώτερος ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦτο τοῦ 558, ὁπότε κατεστράφη τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατέρρευσεν ὁ θόλος τῆς ἁγίας Σοφίας.

Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς καὶ τῆς ἰσχυρᾶς φρουρᾶς της ὁμιλοῦν ἡ ἔκτασις τοῦ φρουρίου, τὰ κιονόκρανα ποὺ εὐρέθησαν, κιονόκρανα μεγάλου ναοῦ, εἰς νάρθηξ δευτέρου ναοῦ, τὰ ἐρείπια κτιρίων, ὁ εὐρύχωρος ὀκτάγωνος λουτρῶν, τύπου σημερινοῦ ἐδῶ λουτρῶνος μὲ δύο διαμερίσματα, ποὺ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ φρουρίου καὶ κυρίως τὸ τεῖχος της, τμήματα τοῦ ὁποίου ἔχουν πλάτος τριῶν μέτρων. Εὐρέθη ἤδη σημαντικὸν μέρος τῶν ἐρειπίων τοῦ τεύχους, τὸ ὁποῖον εἰς ὠρισμένα τμήματά του ἔχει ὕψος διόμισυ μέτρων. Ἐκαθαρίσθησαν τελείως 180 μέτρα τοῦ τεύχους αὐτοῦ καὶ ὡς φαίνεται αἱ νεώτεραι ἀνασκαφαί, ποὺ θὰ συνεχισθοῦν, ὡς σχεδιάζεται, κατὰ περιόδους ἐπὶ πολλὰ ἔτη, θ' ἀποκαλύψουν καὶ τὸ ἐπίλοιπὸν του μέρος. Πρόκειται περὶ τεύχους τῆς Ἰουστινιανείου ἐποχῆς, μὲ λίθους καὶ μὲ πλίνθους ποὺ φέρουν ἑλληνιστὶ τὰς σφραγίδας πλινθοποιείων τοῦ Βυζαντίου καὶ τὸ ὁποῖον ἐπεσκευάσθη τὸν ἕνατον αἰῶνα ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, ὅπως καὶ ἐπὶ ἄλλων βασιλέων μέχρι τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, ὁπότε καὶ ἐπεσ-εὐάζοντο καὶ κτίρια τῆς ἀκροπόλεως. Ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του εἶναι τμήμα τοῦ τεύχους μήκους 50 περίπου μέτρων εἰς τὴν πρόσοψιν τῆς ἀκροπόλεως, ὅπως καὶ μιὰ κατεστραμμένη μαρμάρην κλίμαξ διὰ τῆς ὁποίας

ἐγίνετο, φαίνεται, ἡ κάθοδος εἰς τὸ λούσμα τοῦ φρουρίου. Βυζαντινοὶ ὑδραγωγοί, μέρος μαρμαρίνης ἀναγλύφου παραστάσεως ταύρου ἑλλημιστικῆς ἐποχῆς, βυζαντινὰ λυχνίαι, τεμάχια βυζαντινῆς κεραμικῆς διαφόρων ἐποχῶν, μία μολυβδινὴ σφραγὶς τοῦ βυζαντινοῦ αὐλικοῦ Θεοκτίστου τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ νομίσματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ ἰδίως χάλκινα τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Βισσιλείου τοῦ Μακεδόνα, τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ Κωνσταντίνου Παγωνάτου, τοῦ Θεοφίλου, τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ καὶ ἄλλων συμπληρώνουν τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν.

Τίποτε τὸ τουρκικὸν δὲν εὐρέθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ρηγίου πλην ὀρισμένων νομισμάτων τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ νεωτέρων καὶ φαίνεται ὅτι τὸ φρούριον πολὺ ὀλίγον ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν, εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι ὁ Πορθητὴς ἐκεῖ εἶχε τὸ στρατηγεῖον του τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς πόλιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τὸ Ρήγιον, τὸ Κιουτσουκ Τσεκμετζέ, ἔμεινεν ὡς σταθμὸς караβανίων καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου ἐδημιουργήθη βαθμηδὸν ὀλόκληρος τουρκοελληνικὸς συνοικισμὸς, ποὺ περιγράφουν ξένοι πηρηγηταὶ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ὁ Τοῦρκος ἱστορικὸς Ἐβλιᾶ Τσελεμί, ποὺ εὐρέθη τώρα ὁ τάφος του εἰς τὸ Σισανὲ Καρακὸλ τοῦ Πέραν. Ἐμείνε αὐτὸ καὶ μένει ὡς σταθμὸς καὶ πρῶτον θρακικὸν προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖ δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος Σταμποῦλ Ἀβδουλ Σελάμ ἀνήγειρε τὸ μαυσωλεῖον του καὶ ἴδρυσεν ἱεροσπουδαστήριον «μεδρεσέ» καὶ τεκέ, τοῦ ὁποῖου μένει ἡ μαρμαρίνη κρήνη μὲ δύο μικρὰ βυζαντινὰ κιονόκρανα ποὺ προέρχονται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ ναὸν τοῦ φρουρίου.

«Ἀθηναϊκά Νέα» 24 Ἀπριλίου 1941.

Σ.

Ἔργασίαι ἀναστηλώσεως εἰς Φέρρας. Ἐν Φέρραις τῆς Θράκης (Φερετζίκ) ἐτέθησαν ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ κίγκλιδώματα παραθύρων Βυζαντινοῦ σχεδίου. Ἀπεξέσθησαν ἐπίσης τὰ ἐξωτερικὰ κονιάσματα ἀποκαλύψαντα μικρὰ μὲν κογχάρια κανὰ τὴν μέσην ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ, κεραμοπλαστικὰ δὲ κοσμήματα κατὰ τὰς μικράς.

(Ἐπετηρὶς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, τόμ. ΙΣΤ', 1940, σελ. 416).

Ἑλληνικὸς φορσειές. Ἡ Κα' Ἀθηναῖ Ταρσοῦλη ἐξέδωκεν εἰς πολυτελεῖ ἔκδοσιν ἐνδυμασίας διαφόρων Ἑλληνικῶν χωριῶν. Ἐξ αὐτῶν αἱ ὑπ' ἀρ. 57—65 εἶναι τῆς Θράκης. Ἀρ. 57 Πλαστηρίων Ξάνθης, 58 Κομοτινῆς, 59 Σουφλίου, 60 Καρωτῆς Διδυμοτείχου, 61 Κωστή Ἀγαθουπόλεως, 62 Καβακλή, 63 Καρυῶν, 64 καὶ 65 Θάσου. Ἐξ αὐτῶν αἱ ὑπ' ἀρ. 61 καὶ 65 εἶναι ἀνδρικαί, αἱ ἄλλαι γυναικεῖαι.

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ*

II. ΑΓΑΘΟΥΠΟΛΕΩΣ¹⁾

17α Δημήτριος 1663 Μάρτιος²⁾.

III. ΑΓΧΙΑΛΟΥ³⁾

30α Θεόφιλος 1636 Δεκέμβριος⁴⁾.

V. ΑΘΥΡΑ⁵⁾

1 Πορφύρας. Ἐν τῷ λατινικῷ βίῳ τῆς Ὁσίας Ἑλένης τῶν Ἀθύρων, (Acta Sanctorum, Μάιος, τόμος Α', σελ. 531), ἀναφέρονται κατὰ τὸν θάνατον τῆς Ὁσίας ὁ Ἀθύρων Πορφύρας καὶ ὁ Ἡρακλείας Ἀλγάσιος. Ὁ αὐτὸς βίος τῆς Ὁσίας ἀναφέρει διὲν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (394—404) ἔχει ἐγκώμιον εἰς τὴν Ὁσίαν, τὸ ὁποῖον σημαίνει, διὲν ἡ Ὁσία Ἑλένη ἦτο εἴτε σύγχρονος ἢ προγενεστέρα τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀλλ' ἡ Ἐπισκοπὴ Ἀθύρων δὲν ἐμφανίζεται ἐν τοῖς Συνταγματικοῖς εἰμὴ τὸν Θ' αἰῶνα. Ὁ εἰς τὴν λατινικὴν Βίος τῆς Ὁσίας Ἑλένης περιέχει πλείστας ἀνακριβείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων μία πιθανὸν εἶναι ἢ σύγχυσις μεταξὺ Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ τοῦ ὁμωνύμου του, ἐπίσης Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Συγκέλου (832—842), εἰς ἐποχὴν τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετήσωμεν τὸν θάνατον τῆς Ὁσίας Ἑλένης καὶ τοῦς ἄνω σημειωμένους ἱεράρχας.

* Ὁρα «Θρακικά» τόμ. ΙΔ', σελ. 64—188, 189—190 καὶ 286 καὶ τόμ. ΙΣΤ', σελ. 387—394. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται ἄλλη παραπομπή, πρόκειται περὶ τοῦ ΙΔ' τόμου τῶν «Θρακικῶν».

1) Ὁρα σελ. 65—68.—2) Σ. Εὐστρατιάδου Ἑλληνικά ἔτος Γ' σελ. 54.—

3) Ὁρα σελ. 68—71 καὶ τόμ. ΙΣΤ' σελ. 387.—4) Α. Σιγάλα, «Ἐπετ. Βυζ. Σπουδῶν», τόμ. 16 σελ. 367.—5) Ὁρα σελ. 77—79.

Ἄλλος βίος τῆς Ὀσίας ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω εἶναι ἄγνωστος.

(Α. Α. Σ.)

- 2 Ὁρέστης Κατὰ παραδρομὴν ἀναφέρεται διὰ τὸν ἀ΄ ἢ β΄ αἰῶνα ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ ια΄ ἢ ιβ΄ αἰῶνος.
9 Ἀνώνυμος 1565⁶⁾.

VII. ΑΙΝΟΥ΄)

- 50α Ματθαῖος 1676 Νοέμβριος⁸⁾.
62 Ἱερόθεος 1797 Σεπτέμβριος εἰς Πατριαρχικὸν ἔγγραφον⁹⁾.

XII. ΑΡΚΑΔΙΟΥΠΟΛΕΩΣ¹⁰⁾

- 12 Νικηφόρος 1147¹¹⁾.
13 Κωνσταντῖνος 1156¹²⁾.
24 Ἀνθιμος 1884, 1886¹³⁾.

XVI. ΒΙΖΥΗΣ¹⁴⁾

- 46 Γεράσιμος 1676 Νοέμβριος¹⁵⁾.

XIX. ΒΡΥΣΕΩΣ¹⁶⁾

- 9 Ἰωάννης 1267¹⁷⁾.

XX. ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ¹⁸⁾

- 30 Ἰωαννίκιος 1631 Μάτιος, 1639 Ἰούνιος¹⁹⁾.

XXIV. ΔΕΡΚΩΝ²⁰⁾

- 27α Παχώμιος 1636 Δεκέμβριος²¹⁾.
48α Ἀνανίας 1783 Ἰούνιος²²⁾.

6) Ἀχ. Σαμοθράκη Α. Θ. τόμ. Γ΄ σελ. 253.—7) Ὅρα σελ. 79—82 καὶ ΙΣΤ΄ τόμ. 387.—8) Ν. Π. Δελιαλῆ «Μακεδονικά» Θεσσαλονίκη τόμ. Α΄ σελ. 112.—9) Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. 16, 1932 σελ. 40.—10) Ὅρα σελ. 86—88 καὶ ΙΣΤ΄ τόμ. σελ. 388.—11) Α. Θ. Σαμοθράκη Α. Θ. τόμ. Ζ΄ σελ. 305.—12) Αὐτ. 306.—13) «Μικρασιατικά Χρονικά» τόμ. Β΄ σελ. 360—366.—14) Ὅρα σελ. 90—98 καὶ ΙΣΤ΄ 388.—15) Ν. Π. Δελιαλῆ «Μακεδονικά», τόμ. Α΄ σελ. 112.—16) Ὅρα σελ. 94—98 καὶ ΙΣΤ΄ 388.—17) Συκουτρῆ «Ἑλληνικά», τόμ. Β΄ σελ. 300.—18) Ὅρα σελ. 98—101, 190 καὶ ΙΣΤ΄ 388.—19) Σ. Εὐστρατιάδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 52, 53. 20) Ὅρα σελ. 103—106, 190 καὶ ΙΣΤ΄ τόμ. 388.—21) Α. Σιγάλα, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 367.—22) Αὐτ. σελ. 57.

52 *Μακάριος* 1795 Ἰούλιος ²³).

XXV. ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ²⁴)

25α *Μακάριος* 1631 ²⁵)

38 *Νεόφυτος* 1688 Μάιος ²⁶).

43 *Ἰωακείμ* 1711 μηνὶ Δεκεμβρίῳ ²⁷).

XXXI. ΕΥΧΑΙΤΩΝ ²⁸)

8α *Ἀλέξιος* 1267 ²⁹).

8β *Ἰωάννης* ὁ Μελανόπουλος ἢ Μαυρόπουλος 1180 «Εὐχαϊτῶν τῶν ἐν Γαλατᾷ» ³⁰).

XXXII. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ³¹)

18 *Ἀλγάσιος* ³²).

118 *Μεθόδιος* 1670 ³³) Φεβρουάριος.

120α *Ἰερόθεος* 1681 Ἀπρίλιος ³⁴).

138 *Γεράσιμος* 1761 Φεβρουάριος ³⁵).

XXXIII. ΘΕΟΔΩΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ³⁶)

4α *Δεόντιος* πρὸ τοῦ 1810 Τιτουλάριος ἐφησουχάζων ἕνεκα γήρατος ὡς πρώην. ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ Χίου ³⁷).

4β *Ἀνώνυμος*. Ἀπηγχονίσθη 19 Ἀπριλίου 1821 ³⁸).

L. ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ³⁹)

1α *Ἀνώνυμος* πρὸ τοῦ 386 ⁴⁰).

23) Αὐτ. σελ. 58.—24) Ὅρα σελ. 106—110 καὶ ΙΣΤ' τόμ. σελ. 389.—25) «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» τόμ. Γ' σελ. 108—109.—26) Κ. Ἀμάντου: «Ἐναίσιμα Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου» 1931 σελ. 469,—27) Ἀρχιεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. 16, 1932 σελ. 15 εἰς πατριαρχικὸν ἔγγραφο.—28) Ὅρα σελ. 112 καὶ ΙΣΤ' τόμ. 389.—29) Ι. Συκουτρῆ «Ἑλληνικά» τόμ. Β' σελ. 300.—30) Τρ. Εὐαγγελίδου, «Βίοι Ἁγίων» σελ. 168.—31) Ὅρα σελ. 112—121, 190 καὶ ΙΣΤ' τόμ. 389.—32) Ὅρα ἀνωτέρω Ἀθύρων Πορφύραν.—33) Δ. Ζακυθνοῦ «Ἑλληνικά» τόμ. Β' σελ. 388.—34) «Ἐκκλ. Ἀλήθ.» 1899, σελ. 102.—35) Ν. Π. Δελιαλῆ, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 122.—36) Ὅρα σελ. 121.—37) Κ. Ἀμάντου, «Χιακὰ Χρονικὰ» 1914, τεῦχος 2ον, σελ. 49, § 37.—38) Μ. Μινώτου, «Ἑλληνικά» τόμ. Γ' σελ. 483.—39) Ὅρα σελ. 134—137, 286 καὶ ΙΣΤ' σελ. 390.—40) Ἡ θεία καὶ ἱερά Ἀκολουθία τῶν Ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου . . . τῶν ἐν Μελαῖ ὄρει ἀσκησάντων . . . συνθεθεῖσα μόνον παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Διδασκάλου Κυ-

9α Ἀνώνυμος 1186. Εἰς «Βασιλικὸν» σημεῖωμα ἀκυροῦν τὰς γινόμενας ψήφους . . . μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰ' ἐπινεμήσεως ε'. Ἀναφέρεται «ὡς μηδὲ γεγонуῖαν λογισθῆναι καὶ τὴν γεγонуῖαν χειροτονίαν τοῦ χειροτονηθέντος Μαρωνείας»⁴¹⁾.

31α Ἰωαννίκιος 1702 Δεκέμβριος⁴²⁾.

32 Γαβριήλ 1727 Μαΐου 19⁴³⁾.

LI. ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ⁴⁴⁾

14α Λεόντιος 1273 (;)⁴⁵⁾.

29α Γερμανὸς πρὸ τοῦ 1612 ὅτε ἦτο πρῶην⁴⁶⁾.

37α Ἰωακείμ 1727 Ἰουλίου 11⁴⁷⁾.

44α Ἀνώνυμος 1821 ἀπηγχονίσθη Ἰουνίου 3⁴⁸⁾.

LIX. ΝΙΚΗΣ⁴⁹⁾

Εἰς τὸν δημοσιευθέντα κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Νίκης παρεῖσθησαν τὰ ἐξῆς λάθη : Οἱ ὑπ' ἀρ. 3, 6 καὶ 7 ἀρχιερεῖς ἀφοροῦν τὸ αὐτὸ πρόσωπον (Δημήτριος). Ἐπομένως διορθοῦται ὁ κατάλογος ὡς ἐξῆς :

1 Ἰωάννης 787.

2 Λέων 812—813.

3 Θεόδωρος 879

4 Εὐστράτιος 1090.

5 Δημήτριος 1166—1171.

6 Γεώργιος 1197.

ρίου Νεοφύτου Ἱεροδιακόνου Πελοποννησίου τοῦ Καυσοκαλυβῆτου . . . Τύποις δὲ πρῶτον ἐκδοθεῖσα . . . Ἐν Λειψίᾳ ἐν ἔτει 1773 Σ. 13 τῆς ἐν συνεχείᾳ Ἱερᾶς Ἱστορίας . . . τῆς Μονῆς . . . τῆς Παναγίας τοῦ Σουμελά. Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἰδίου.

41) Patr. Gr. τόμ. 135 σελ. 48.—42) Δ. Ζακυθηνῶ ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. Β' σελ. 401.—43) «Ρωμανὸς ὁ Μελωδός» Παρισίων τόμ. Α' σελ. 166.—44) Ὅρα σελ. 147—140 καὶ ΙΣΤ' τόμ. σελ. 390.—45) Ἄλ. Λαυριώτη «Ἐκκλ. Ἄλ.» τόμ. ΚΑ' σελ. 51. Ὅρα καὶ κατωτέρω Φιλιππουπόλεως Ἀνώνυμον πρὸ τοῦ 1273.—46) Μ. Ι. Γεδεῶν «Ἐπετ. Κρητικῶν Σπουδῶν» τόμ Α' σελ 317.—47) «Ρωμανὸς ὁ Μελωδός», τόμ. Α' 1932, σελ. 228. Προσέφυγε μετ' ἄλλων ἀρχιερέων εἰς Κίπριν διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς λοιμικῆς νόσου, προσυπογράφων ἐκεῖ τὴν διαθήκην τοῦ πρ. Μενελίκου Γρηγορίου. Ἴσως νὰ μὴ πρόκειται περὶ μητροπολίτου Μεσημβρίας (Α. Α. Σ.).—48) Μ. Μινώτου «Ἑλληνικά» τόμ. Γ', σελ. 483.—49) Ὅρα σελ. 148—150.

LXXXIV. Τ Ζ Ω·Ι·Δ Ω Ν ⁵⁰⁾

Εἰς τὴν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεῖαν ὁ κ. Ἄχ. Σαμοθράκης εἰς τὴν λέξιν *Ὀστούδιζός* γράφει ὅτι κατὰ τὸν Jiresek ἦτο τὸ τωρινὸν Κούλελη Βουργάζ (Πύθιον), ἐνῶ κατὰ τὸν Λαμπουσιάδην κατὰ τὸν στ' αἰῶνα μετεβλήθη εἰς Τζωειδῶν (εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Χαύσσας) καὶ σημειοὶ καὶ παραλλαγὰς Ὅστιζος, Ὅστιδιζός, Ὅστοδιζός, Ὅστουδιζός.

LXXXVI. Τ Ρ Α·Γ·Α Ν Ο Υ Π Ο Λ Ε Ω Σ ⁵¹⁾

25 Ἄνθιμος ⁵³⁾ 1831 – 1843 ⁵³⁾.

XC. Φ Ι Λ Ι Π Π Ο Υ Π Ο Λ Ε Ω Σ ⁵⁴⁾

26α Ἄνώνυμος πρὸ τοῦ 1270. Ὁ κατόπιν Πατριάρχης Τυρνόβου μετονομασθεὶς Ἰγνάτιος ὃν διεδέχθη ὁ πατριάρχης Τυρνόβου Μεσημβρίας Λεόντιος ⁵⁵⁾

77α Μακάριος 1727 Ἰανουάριος ⁵⁶⁾.

79α Θεόκλητος 1746 Ἰούλιος ⁵⁷⁾.

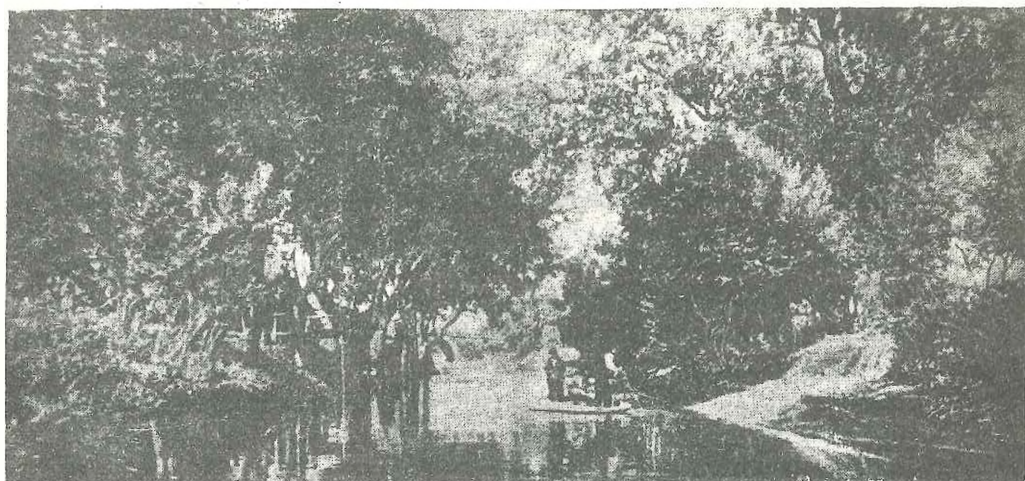
ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

II. Α Δ Ρ Ι Α Ν Ο Υ Π Ο Λ Ε Ω Σ ¹⁾

5 Thomas Kennedy 1907 Δεκέμβριος 30 ²⁾.

50) Ὅρα σελ. 173. – 51) Ὅρα σελ. 174–177 καὶ ΙΣΤ' τόμ. 394. – 52) Ὅρα σελ. 177 καὶ ΙΣΤ' τόμ. 894. – 53) «Θρακικά» τόμ. Η' σελ. 66–68. – 54) Ὅρα σελ. 180–183 καὶ ΙΣΤ' τόμ. σελ. 394. – 55) Ἄλ. Λαυριώτου, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 54, ὅστις χρονολογίαν δὲν ἀναφέρει. Πατριάρχαι Τυρνόβου μετὰ τὸ ὄνομα Ἰγνάτιος ὑπάρχουν 2 ὁ α' 1270–1273 καὶ ὁ β' 1434–1439. – 56) Δ. Ζακυθηνοῦ, ἔνθ' ἄνωτ. τόμ. Β' σελ. 434. – 57) «Ἐκκλ. Ἀλήθ.» τόμ. ΙΘ' 1899, σελ. 298.

1) Ὅρα σελ. 218 καὶ ΙΣΤ' σελ. 394. – 2) New York Times 30 Δεκεμβρίου 1907.

Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει γέφυρα Γιαληνίζ γκιόζ μετά τοῦ ἐκατέρωθεν
ἐκ πλατάνων ἄλσους Ταινάρ.

(Ἀπό τήν συλλογήν κ. Ἀ. Σαμοθράκη)

Λεωφόρος σταθμοῦ Ἀδριανουπόλεως.

(Ἀπό τήν συλλογήν κ. Α. Σαμοθράκη)

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

Μέσα στους έκλεκτους που ἔπασαν μαχόμενοι με ἀσύγκριτη γενναιότητα στην Ἀλβανία καὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους εἶναι καὶ ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγός, ἀλησμόνητο παλληκάρι εἰκοσιέξη χρό-

νων, Ἀθανάσιος Φ. Μανουηλίδης, πεσὼν παρὰ τὸ Τομόρι τῆ 31 Μαρτίου 1941. Οἱ γονεῖς του ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ πιὸ ξακουσμένα σπήτια τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, προσηλωμένοι οἱ ἴδιοι στην ἔθνικὴ παράδοσι, μ' αὐτὴν τὸν ἐμεγάλωσαν κι' αὐτὴ τὸν ἐνέπνευσε πάντοτε καὶ τὸν ὠδήγησε σ' ὅλες του τίς πράξεις. Λαμπρὴ πανεπιστημιακὴ σπουδὴ, πολὺ νωρὶς ἐξασφαλισθεῖσα, χάρις στις σπάνιες ἀρετὲς του καὶ τὴν ἀνυπέβλητὴ ἠθικὴ του, ὅλα αὐτὰ ποὺ γιὰ τοὺς ἄλλους θὰ ἐκλείναν τὸν κύκλον τῶν τολ-

μηροτέρων φιλοδοξιῶν, γι' αὐτὸν ἀποτελοῦσαν ἀπλᾶ τὴν ἀφετηρία γιὰ εὐγενέστερες καὶ ὕψηλότερες ἐπιδιώξεις. Τίποτε ὅμως δὲν ἐπρόδιδε τὴν ἱερὴ ἀνυπομονησία μετὰ τὴν ὁποία ἀνέμενε

τὴν πλήρωσίν τοις Οὔτε θόρυβος, οὔτε κραυγάζουσα ἐπίδειξις, Πρᾶος, γλυκὺς, ἤρεμος, μετριόφρων, ἀξιοπρεπής, σεμνός, ὅπως, οἱ ἀληθινοὶ ἥρωες, κρατοῦσε ἄσβεστη στή μεγάλη του ψυχὴ τὴν φλόγα τῆς δράσεως κρυμμένη ἀπὸ κάθε ἄκαιρη καὶ περιττὴ περιέργεια, ὡς τὴν ἡμέρα πού φάνηκε ἡ λάμψις τῆς. Σὰν νὰ ἦναι ἐκεῖνη ἡ ὥρα . . . Τὸν βλέπουμε νὰ ξεκινᾷ μὲ ὑπερήφανο ἐνθουσιασμό γιὰ τὸ μέτωπο. Τί ἔκαμε ἐκεῖ ἐπάνω; Τὸ λέγει μὲ συγκινητικὴ εὐγλωττία ὁ εὐλαβῆς θαυμασμός τῶν ἐπιζώντων συμπολεμιστῶν του καὶ μία μνημειώδης ἡμερησία διαταγὴ τοῦ συνταγματάρχου του, ὅπου προτείνεται ἡ προαγωγή του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐπ' ἀνδραγαθία Δικαία ἀναγνώρισις τοῦ ὑπερόχου καὶ ἀπαραμίλλου τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἐξεπλήρωσε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ὑστάτην ἠθελημένην ὀφειλὴν. Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ Μανουηλίδης.

Υἱὸς τοῦ προέδρου τοῦ Ἑρακικοῦ Κέντρου κ. Φιλίππου Μανουηλίδου, ὁ Ἄθανάσιος Μανουηλίδης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1 Αὐγούστου 1914 καὶ τῆς οἰκογενείας του ἀποκατασταθεῖσης ἐνταῦθα κατὰ τὸ 1924, ἐξεπαιδεύθη ἐνταῦθα ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς νομικῆς.

Πάνδημον μνημόσουνον ἐτελέσθη ἐν τῷ ἐνταῦθα ἱερῷ ναῷ Ἁγίου Γεωργίου Καρύτση τῇ 18 Μαΐου, ἐν μέσῳ γενικῆς συγκινήσεως προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου πρ. Χίου Πολυκάρπου. Ὁ ἐν τῇ ἐκστρατεῖα συνάδελφός του κ. Κούντουρος ἐξεφώνησεν τὸν κατωτέρω ἐπιμνημόσουνον λόγον. Τὰ «Ἑρακικὰ» συμμετέχοντα εἰς τὸ πένθος, εὔχονται εἰς τὸν ἀλησμόνητον Σάκην τὴν γαῖαν ἑλαφρὰν καὶ αἰώνιαν τὴν μνήμην του εἰς δὲ τοὺς ἀξιολίμους Κον καὶ Καν Φ. Μανουηλίδου καὶ τὴν Δὲα θυγατέρα των ἐγκατέρησιν καὶ τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν.

«Δὲν ἀρμόζουν λυγμοί. δὲν ἀρμόζουν οἱ θρηνοὶ εἰς ἡρώων νεκρῶν ἐπιμνημοσύνους δεήσεις. ἀλλὰ τῆς ἀνδρείας ἢ ἀνάμνησις, ὁ θαυμασμός τῶν ἄλλων, διότι ζῆ, δὲν ἀπέθανεν ὁποῖος φέρει φωτοστέφανον δόξης Δὲν δύνει ἀστὴρ ὅπου τὸ φῶς του ἐκπέμπει· δὲν ἐκλείπει ζωὴ ὅταν ὁ θάνατος ἀφίνει ἄθικτον καὶ αἰώνιαν ὡς ἐκεῖνος τὴν δρᾶσιν.

» Δικηγόρος Ἀθηνῶν γλωσσομαθὴς καὶ Νομικὸς Σύμβουλος δύο μεγάλων Ἑταιρειῶν τῆς πρωτευούσης, ἀγαθὸς καὶ προσήγορος εὐλικρινὴς καὶ γόνιμος τὴν σκέψιν, θετικὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, φυσιογνωμία ἀγαπητὴ ἀφιερωμένη εἰς πᾶσαν ὑψηλὴν ἰδέαν εἰς πάντα ἀνώτερον σκοπὸν, πρὶν ἐννοήσῃ τῆς νεότητος τὰ θέλητρά, τῆς ζωῆς τὸν γλυκὺν ρεμβασμόν, εἰκοσαεταετῆς μόλις, προσέφερεν ἐαυτὸν εἰς

τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος τὴν 31ην Μαρτίου 1941, ἐπόμενος τῶν παραδόσεων τῆς Θρακικῆς καταγωγῆς.

«Ἡ διακονία τῆς Θέμιδος δὲν τὸν ἤλκυσε μόνῃ νεώτατος εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸν ὄπλων τὴν ἄσκησιν καὶ ἡ ἔκκρηξις τοῦ Ἑλληνοῦ-ταλικοῦ πολέμου τὸν εὖρε ἀνθυπολοχαγὸν ἐφεδρον, ἀκάθεκτον ἐξ ὁρμῆς πατριωτισμοῦ. Κληθεὶς τότε κατετάγη εἰς τὸ 1ον Πέζικὸν Σύνταγμα ὅπου ὑπηρέτησεν ἀρχικῶς μετὰ ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως εἰς τὴν ὁμάδα Διοικήσεως τοῦ 2ου τάγματος, κατὰ Μάρτιον ὁμῶς ἐτοποθετήθη ὡς διμοιρήτης εἰς τὸν 7ον Λόχον τοῦ Ἰδίου Συντάγματος, ὅπου ἐπέπρωτο νὰ δρέψῃ τῆς δόξης τὴν ἀμάραντον δάφνην ὅτε ἐξαπελύθη ἐπίθεσις κατ' ὄχυροῦ ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ Τομόρι.

»Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν: Ἡ ἐπίθεσις εἶχεν ἀνατεθῆ ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ὄχυροῦ εἰς τὸν 1ον λόχον, ὁ 3ος καὶ ὁ 7ος λόχος ἦσαν εἰς θέσιν ἀναμονῆς. Ἄλλ' ὁ πρῶτος ἀπορφανισθεὶς ἠτύχησεν, διατάσσεται ὁ 3ος ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ νὰ ἐπιτεθῆ ἀλλὰ καθηλοῦται ἡ τιμὴ τοῦ Συντάγματος κλονίζεται, νεωτέρα διαταγὴ ρίπτει εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν 7ον λόχον διὰ τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως, τὰ ἐχθρικά πυρὰ πυκνοῦνται.

»Ἡ τρίτη ὁμῶς ἦτο τοῦ Μανουηλίδου τὸ μέγα ὄνειρον, τὸ κλέος ὁ κύριος πόθος καὶ γρανίτης ὄρθιος κατὰ πάσης καταιγίδος διατάσσει εὐθὺς —διὰ τῆς λόγχης ἐμπρὸς— ἀπὸ ἀποστάσεως 800 μέτρων.

»Τὸ θάρρος, ἡ τόλμη, ὁ ἠρωϊσμός, ἡ ἐθελοθυσία του μεταδίδονται εἰς τοὺς ἄνδρας του καὶ ἡ διμοιρία του σύσσωμος ὡς κεραυνὸς φέρεται ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, αἱ ἀντιστάσεις θραυνοῦνται, οἱ πρῶτοι αἰχμάλωτοι συνελαμβάνοντο ὅτε ἡ πολεμικὴ ἰαχὴ δὲν ἠκούετο ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Μανουηλίδου. Ἡ μοῖρα ἐφθόνησε τὴν δόξαν τοῦ ἥρωος, διετρυπήθη ὑπὸ ἐχθρικοῦ βλήματος τὸ ὑπερήφανον μέτωπόν του καὶ πίπτει νεκρὸς ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων.

»Ἀλλὰ καὶ νεκρὸς ἐμψυχώνει, καὶ νεκρὸς παρασύρει εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς νίκης· γύρω τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος διεξάγεται τιτανομαχία, ἐντὸς ὀλίγου τὸ ὄχυρόν καταλαμβάνεται ἐξ ὀλοκλήρου, ἡ τιμὴ τοῦ Συντάγματος ἀποκαθίστασι, ἡ σημαία παραμένει ἀκηλίδωτος, 36 λέοντες τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ Μανουηλίδου συλλαμβάνουν τριακοσίους αἰχμαλώτους.

»Εἶναι ζηλευτὸς ὁ θάνατος δι' εὐγενεῖς ἐπιδιώξεις, δι' ἔργον μεγάλης πνοῆς.

»Ἄν τῆς τιμῆς ἐπεσεσ θύμα προώρως, ἄξιον τέκνον τῆς Θράκης, εἶσαι νεκρὸς, Ἀθανάσιε Μανουηλίδη, ἀφοῦ τῆς ἀθανασίας ἐγγίζεις τὰ βάθρα, ἀφοῦ θὰ ζῆς αἰωνίως διὰ νὰ λαμπρύνῃς τὸ πάνθεον τῶν

ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ποῖος νὰ κλαύσῃ; Ἄλησμόνητε φίλε, μήπως τὸ ἄφωνον δάκρυ δὲν ἀμαυρώνει τοὺς μαρμαίροντας τὸν ἡρωϊσμόν σου ἀδάμαντας, καὶ αὐτὴ ἡ σιγῶσα ὀδύνη δὲν ἀσεβεῖ πρὸς τῆς ψυχῆς σου τὸ κάλλος.

»Ἄς χαράξωμεν μόνον εἰς τὰς συνειδήσεις μας τὰς λέξεις ὅπου ἀπετέλεσαν τὰς δύο κυρίας σου ἀρετὰς — Τιμὴ, Καθῆκον, — ὅτε πράγματι διατηροῦμεν αἰωνίαν τὴν μνήμην σου».

† Ο ΠΡΩΗΝ ΛΑΓΚΑΔΑ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Τῆ 13 Νοεμβρίου ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Μητροπολίτης πρῶην Λαγκαδᾶ Γερμανὸς Ἀναστασιάδης. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν τῇ κωμοπόλει Ἁγίου Γεώργιου τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων. Ἐσπούδασε τὰς πρώτας σπουδὰς ἐν τῇ κωμοπόλει καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1885 εἰσήχθη εἰς τὴν Θ. Σχολὴν τῆς Χάλκης ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος κατὰ τὸ 1892. Κατηρτισμένος καλῶς διωρίσθη τὸ πρῶτον διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ ἐν τοῖς διαφόροις συνοικίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διδασκων καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸ 1897 προσελήφθη πρωτοσύγγελος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Γερμανοῦ, τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐγένετο βοηθὸς Ἐπίσκοπος Λεύκης ἐν τῇ αὐτῇ Ἱ. Μητροπόλει. Ὑπῆρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς βοηθὸς Ἐπίσκοπος, ὅτε κατὰ τὸ 1908 ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Μητροπολίτης Στρωμνίτης καὶ Τιβεριουπόλεως. Μετὰ δύο ἔτη προὔβιβάσθη εἰς τὴν Ἱ. Μητροπόλιν Κορυτσᾶς ἐν τῇ Β. Ἠπείρῳ. Ἐκεῖ εἰργάζετο ὅτε, κατόπιν τῶν καλλινίκων πολέμων 1912—13 ἠλευθερώθη ἡ Κορυτσᾶ.

Διετέλεσεν Ὑπουργὸς ἐν τῇ Αὐτονόμῳ Πολιτείᾳ τῆς Βορείου Ἠπείρου ὑπὸ τὸν Ζωγράφον ἀλλὰ κατόπιν ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ. Τὸ Πατριαρχεῖον τὸν διώρισε Τοποτηρητὴν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης. Κατόπιν ἐγένετο Μητροπολίτης τῆς προσωρινῆς Μητροπόλεως Λαγκαδᾶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρῆτήθη πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν, παραμένων ἐν Ἀθή. αἰς.

Τῷ 1939 ἐξέδωκε τοὺς «Ἐκκλησιαστικὸς λόγους καὶ ὁμιλίαις» του [μετὰ βιογραφίας καὶ προσωπογραφίας. Σελ. 124].

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Κ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ (1885—1942)

«Σιωπὴ στῆ σιωπῇ» τοῦ τάφου—ζητεῖ ὁ ποιητής. Ὅμως, ἐμπρὸς στὴν σκληρὴ καὶ ἀδόκητη σιωπῇ τοῦ νεοσκαμμένου τάφου σου, ἀγαπημένε Ἀχιλλέα, πῶς νὰ μὴ θέλουν τ' ἀγαπημένα σου «Θρακικὰ»—ἡ μελετημένη ψυχογραφία τῆς ἀλησμόνητης Θράκης— νὰ παραδώσουν

στις παροῦσες καὶ στις ἐπερχόμενες γενεές τὴν φωτεινὴ σὸν φωτοτυπία ; Πῶς καὶ ὁ Πόντος ὁ γειτονικὸς νὰ μὴ συναδελφώσῃ τὸ δάκρυ τοῦ μὲ τὸ δάκρυ τῆς πειθηφόρας Θράκης ; Καὶ πῶς οἱ δεσμοὶ πολυχρόνης φιλίας καὶ ἡ θέρημ κοινῶν ἔθνικῶν ἀγῶνων νὰ μὴ ἀναδεχθοῦν ὀλοπρόθυμα τὴν πολύτιμη τιμὴ τῶν «Θρακικῶν», γιὰ νὰ ἐπιτελέσουν τὸ Μνημόσυνο τοῦ φίλου καὶ τοῦ συναγωνιστοῦ ; . . .

Καὶ τρέχουν οἱ λογισμοὶ μου στῆς Ἀναμνήσεως τοὺς νοσταλγικοὺς κόμπους. Κάποιο ἀνοιξιὰτικο δειλινό, κοντὰ στὴν ἡρεμὴ ὑπόκρουσι τοῦ φαληρικοῦ φλοίσβου καὶ μακρὰ ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ζωῆς σὲ παρεκάλεσα νὰ μοῦ αὐτοβιογραφηθῆς. Θαρρῶ πῶς κελαδεῖ ἀκόμα τριγύρω μου ἡ φωνὴ σου—φωνὴ γεμάτη ζωὴ κ' ἐνθουσιασμό :

—Κάτω ἀπὸ τὸ Ἱερὸν—βουιὸ περίφανο τῆς Θράκης, κοντὰ στὰ γελαστὰ ἀκρογιάλια τῆς Προποντίδος, ἀνάμεσα στὴ Χώρα καὶ τὴν

Περίστασι κ' ἐπάνω στὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Μυρτιήνου, προβάλλει τὸ μυροβόλο Μυριόφυτο. Ἐκεῖ ἐγεννήθηκα. Ὁ ἀπέραντος ζῆλος τοῦ πατέρα μου γιὰ τὰ γράμματα μᾶς ἔφερε στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου μετὰ τὸ δημοτικὸ ἐφοίτησα στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους. Σχολῆ μὲ Σχολάρχῃ τὸν ἀείμνη στο Κλεόβουλο. Ἀργότερα ἐσπούδασα ἐδῶ στὴν Ἀθῆνα νομικὰ καὶ ἔπειτα συνεπλήρωσα τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν μου στὴ Λωζάννη μὲ πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς μελέτες. Ἐγύρισα στὴν Ἑλλάδα στὴ θρυλικὴ ἐποχὴ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγῶνων καὶ ἐγκατεστάθηκα στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἐδικηγόρησα

μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Τότε ἀκριβῶς εἶχα τὸ μεγάλο εὐτύχημα τῆς ζωῆς μου νὰ γνωρισθῶ μὲ τὴν ὄρχοντικὴ οἰκογένεια τοῦ ναυάρχου Πέτρου Γκίνη, Ὑπουργοῦ τότε τῶν Ναυτικῶν καὶ νὰ μὲ συνδέσῃ ὁ ἅγιος δεσμὸς τοῦ ὑμνεαίου μὲ τὴν κόρην του — τὴν Ἀριστέα μου, πού ὑπηρετοῦσε τότε στὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα. Ὁ οὐνδεσμος αὐτὸς μ' ἔφερε σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν Μεγάλον Κρητὰ, τοῦ ὁποίου τὰ μεγαλόπνοα ἔθνικὰ συνθήματα εἶχαν φλογίσει τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ μου χρόνια. Εἶχα ἄλλως τε συμφοιτητὴν καὶ φίλον μου στὴ Λωζάννην τὸν πρωτότοκον υἱόν του.

Νέοι αγώνες άνοιγαν έμπρός στην έθνική ψυχή. Το δράμα της άπελευθερωμένης Θράκης έλαμπε έμπρός μου. Κ' έσπευσα στρατιώτης ένθουσιώδης κάτω από την πολιτική σημαία του Έλευθερίου Βενιζέλου. Μ' έτοποθέτησε Τμηματάρχη του Πολιτικού Γραφείου, άργότερα, με την Άνακωχή του Εύρωπαϊκού πολέμου, Πολιτικόν Διοικητήν Σιδηροκάστρου και, μετά την ένσάρκωσι του όνειρου μας — την άπελευθέρωσι της Θράκης, πρώτον Νομάρχη Ραιδεστού έως το μοιραίο 1920. Θυμάμαι πάντα την μεγάλη εκείνη εποχή και πάντα γεμίζει ό κανθός δάκρυα. Δάκρυα φωτεινά για την έλευθερία και τη Δόξα. Μά και δάκρυα πικρά για την Συμφορά, την άνείπωτη Συμφορά. Τί, κι' άν κάποτε ό φοβερός Έγκέλαδος έρείπωσε το Μυριόφυτό μου; Τώρα ή Συμφορά του 1922 το έξαφάνισε όλότελα. Η Θράκη, ή πατρίδα μου όλόκληρη έφυγε από τη Θράκη...

Και νέος στίβος έθνικων άγωνων προβάλλει έμπρός μου, ή περιουλλογή και περίθαλψις, ή έγκατάσασις και άποκατάσασις των τραγικων θυμάτων του ξερριζωμού. Έδωσα την ψυχή μου στον άγώνα αυτόν. Βουλευτής του Νομού Καβάλλας από το 1923 έπροσπάθησα να προσφέρω τις υπηρεσίες μου. Τα κατοπινά δέν σου είναι άγνωστα...

Είπες κ' έσιώπησες, για να βυθισθής όνειροπόλα στο άγέραστο θαυματούργημα του άττικού ούρανο — τη μαγική δύσι. Μά τη μουσική της φωνής σου συνέχιζε το κύμα του Σαρωνικού, που έκελαδοσε υποβλητικά...

Δεκαπέντε περίπου χρόνια έκύλησαν από τότε στης αίωνιότητας τα βάθη, χρόνια συμπυκνωμένης έθνικής ζωής: Το 1928 διωρίσθηκες Υφυπουργός της Γεωργίας στην Κυβέρνησι του Βενιζέλου και όλίγον άργότερα Υφυπουργός του Πρωθυπουργού. Είχες το άνεκτίμητο εύτύχημα να υπηρετήσ την Ελλάδα κάτω από την πνοή του μεγαλειότερου Τέκνου της. Τόν ακολουθούσες παντού πιστά, σαν σκιά. Ποιός δέν θα έζήλευε να είναι, σκιά έστιω, του δαιμονίου Βενιζέλου; Ήσουν ή «φωνή και το βήμα του λαού» — όπως σε ώνόμαζε ό ίδιος στα Υπουργικά Συμβούλια. Και σε σένα άνέθεσε να εισηγηθής και να διαπραγματευθής την διάλυσι της Έπιτροπής Άποκαταστάσεως Προσφύγων στο Λονδίνον και στην Γενεύην. Κ' έζησες άργότερα την πολυκύμαντη ζωή της πατρίδος μας με την θερμή στοργικού τέκνου της. Θέρμη στην έξυπνότητι των γενικων έθνικων συμφερόντων, αλλά και των υποθέσεων του Νομού Καβάλλας, που συνεχώς από το 1923 έως το 1936 σ' έτίμησε με την ψήφον του. Θέρμη ακόμα στον τομέα της κοινωνικής άλληλεγγύης, και της οικονομικής του τόπου ζωής, ως Σύμβουλος διαφόρων φιλανθρωπικων

Σωματείων, ὅπως τοῦ Νοσοκομείου «Ἁγία Σοφία», τοῦ Δημοσίου Μαιευτηρίου, τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ τελευταῖα ὡς μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ὅμως! Τῆς τόσο γόνιμης αὐτῆς σταδιοδρομίας σου τὸ νῆμα, πολὺκλαυστε Ἀχιλλέα, ἔσπευσε νὰ κόψη πρόωρα τόσο καὶ τόσο σκληρὰ ἢ ἀμείλικτη ἄτροπος τὴν 24 Ἰανουαρίου 1942. Ὀλιγοήμερη ἀσθένεια σὲ ἄρπαξε ἀπὸ τὴ λατρεία ἀφωσιωμένης συντροφῆς - τῆς Ἀριστέας σου καὶ φιλοστόργων βλαστῶν - τῆς Πανδώρας καὶ τοῦ Πετράκη σου καὶ ἀπὸ τῆ στοργῆ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν καὶ τῶν πολυπληθῶν σου φίλων.

Κοιμοῦ! Ἐγὼ τὸν ὕπνο σου δὲν ἤλθα νὰ ταράξω. Μὰ οὔτε τὸ ἐγκώμιό σου ἔρχομαι νὰ πλέξω. Μητροπολίται καὶ φίλοι πολιτευταὶ διέγραψαν τὸν μειλίχιον χαρακτήρα σου καὶ ἐξύμνησαν τίς ἀρετὲς σου. Ἐρχομαι μονάχα νὰ ράνω τὸ νεόσκαπτό σου τάφο μ' ὀλίγα νεκρολούουδα, ποὺ ἔδρεψα ἀπὸ τῆς Θράκης σου τὰ νοσταλγικὰ βουναὶ καὶ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τοὺς μυρωμένους κάμπους. Κοιμοῦ, γαλήνια κοιμοῦ! Καὶ γιὰ σένα ἐθρηνολόγησε τὸ Ἀηδόνι - ὁ Σολωμός :

*Εἶναι ἐλαφρὸ τὸ χῶμα σου,
σὰν τῆς ἐληῆς τὸ φύλλο,
σὰν τῆς δροσιᾶς τὸ στάλαμα.
Μὴ σοῦ βαρύνῃ, ἂν χεῖλο
ἀνθρώπου δώσει φίλημα
σὴν πέτρα, ποὺ κρατεῖς.*

ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ τελεσθεῖσαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ ὠμίλησεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Φιλίππων (Καβάλλας) κ Χρυσόστομος, ὁ πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κρντροῦ κ. Φ. Μανουηλίδης καὶ ὁ κ. Π. Τσιμπιδάρος. Ἡ προσφώνησις τοῦ κ. Μανουηλίδου ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἐξ ὀνόματος ὀλοκλήρου τοῦ Θρακικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ συμπατριωτῶν, σοὶ ἀπευθύνω τὸν ὑστατον χαιρετισμὸν Ἀχιλλεῦ Παίππαδάτε. Ὁ πρόωρος καὶ ἀπροσδόκητος θάνατός σου βυθίζει εἰς βαθυτάτην ὀδύνην πλῆθος γνωρίμων καὶ φίλων, οἵτινες μετὰ τῆς ἀφωσιωμένης ὑπερόχου συζύγου, πεφιλημένων τέκνων καὶ ἀπαρηγορήτων ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, θρηνοῦμεν ἐν τῷ προσώπῳ σου τὸν ὑποδειγματικὸν καὶ στοργικὸν οἰκογενειάρχη, τὸν ἀνεκτίμητον, φίλον, τὸν ἐνθουσιώδη πατριώτην.

Ἡ θρακικὴ οἰκογένεια ἐσεμνύνετο διὰ τὸ ἀναδειχθὲν τέκνον τῆς καὶ ὁ προσφυγικὸς κόσμος μετ' εὐγνωμοσύνης θὰ ἐνθυμῆται τοὺς κοπιώδεις ἀγῶνας, οὓς κατέβαλες διὰ τὴν ἀποκατάστασίν του. Κατέλαβες ἐπαξίως τὰ ὑπατά ἀξιώματα τῆς πολιτείας καὶ μὲ εὐσυνείδητον ἐργατικότητα ἐξεπλήρωσες τὰ καθήκοντα, ἅτινα σοὶ ἐνεπιστεύθη ἡ πατρίς.

Συνεζήσαμεν ἡμέρας ἐνθουσιώδους ἀγαλλιάσεως, ἡμέρας ἱστορικὰς ὅταν ἐπραγματοποιήθη τὸ ὄνειρον τῆς ἀπελευθέρωσεως τῆς ἀλησμονήτου ἰδιαιτέρας μας πατρίδος καὶ ἐδοκιμάσαμεν πικρίας καὶ θλίψεις ὅταν ἡμεῖς οἱ λαϊκοὶ ἐκπρόσωποι ἐγκαταλείψαμεν ὑποδουλωθέντα πάλιν τὰ ἱερά χρώματα αὐτῆς. Ἐπέπρωτο νὰ μὰς ἀφήσῃς εἰς ἐποχὴν νέων σκληρῶν δοκιμασιῶν καὶ φεύγεις μὲ τὸ παράπονον ὅτι νέα μαρτύρια ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς περιοχῆς, ἥτις ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν σὲ ἐτίμα διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐγενείας καὶ τῆς καλωσύνης σου, πολύτιμη καὶ πολὺκλαυστε συμπολίτα θὰ παραμείνῃ ζωηρά, καὶ σὲ προπέμπομεν, ἀγαπητὲ Ἀχιλλεῦ, μὲ συναισθήματα βαθείας συγκινήσεως καὶ θερμοτάτης ἀγάπης εἰς τὴν τελευταίαν σου κατοικίαν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστασίου Σταμούλη, ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρία κατὰ τὸ 1871. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. τοῦ Γένους Σχολῆ, εἰργάσθη ἐπὶ τινα ἔτη παρὰ τῷ ἐν Σηλυβρία ἐμποροβιομηχανικῷ καταστήματι τοῦ πατρὸς του καὶ ἀκολούθως εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας. Τῷ 1893 μετέβη εἰς Νέαν Ὑόρκην, ὅπου ἔμεινε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1935. Κατ' ἀρχὰς μὲν εἰργάσθη ἐν τῇ «Ἀτλαντίδι», κατόπιν δὲ ἐπεδόθη εἰς τυπογραφικὰς ἐργασίας ἀλλὰ παραλλήλως ἀκαταπονήτως ἠσχολεῖτο εἰς ποικίλας μελέτας, ἰδιαιτέρως ἀναζητῶν πρὸς ἀντιγραφὴν καὶ φωτογράφησιν ὅ,τι σχετικὸν εὕρισκεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ διὰ τὴν ἀγαπητὴν του Θράκην καὶ ἀποστέλλων τὰ ἀποσπάσματα πρὸς τὸν πατέρα του διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ συλλεγόμενα Θρακικά. Ἄπειχε κρέατος καὶ ἰχθύων τελειῶς ἀπὸ τῆς ἐν Ἀμερικῇ μεταβάσεώς του μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ εὕρισκόμενος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ Συλλόγου τῶν Σηλυβριανῶν «Ὁ Ἅγιος Σπυρίδων» τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ πρόεδρος μέχρι τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεώς του. Ὁ εἰρημένος σύλλογος ἐβοήθησε παντοιοτρόπως πολλοὺς τῶν Σηλυβριανῶν

προσφύγων κατά τὸν ἑκπατρισμόν καὶ μέχρι τοῦ 1941 ἀποστέλλων χρηματικά βοηθήματα πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκη καὶ Καβάλλα εὐρισκομένους πατριώτας. Ἀπέριτος ὅλως εἰς τὸν βίον του, ἐβοήθει ἀθορύβως τοὺς ἀπόρους, τόσον ἐν Ἀμερικῇ ὅσον καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἐπιστρέψας ἐνταῦθα τὸ 1935 κατεγίνετο εἰς τὸν πλουτισμόν καὶ τακτοποίησιν τῆς πλουσίας τοῦ πατρός του συλλογῆς σημειώσεων περὶ Θράκης. Διετέλεσε ἀπὸ ἐτῶν μέχρι τοῦ θανάτου του ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων. Εἰς πολλοὺς τόμους τῶν «Θρακικῶν» καὶ εἰς ἀρκετοὺς τοῦ «Ἀρχείου Θρακικοῦ θησαυροῦ» ἐδημοσίευσεν ἐν μεταφράσει σχετικὰ ἀποσπάσματα περὶ Θράκης διαφόρων ταξειδιωτῶν, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα σχετικὰ.

ΚΟΣΜΑΣ ΜΥΡΤΙΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Καταπεπονημένος ἠθικῶς καὶ ἐξηντλημένος σωματικῶς ἀπεβίωσε τῇ 20 Σεπτεμβρίου ἀγαπητὸς καὶ πολυτιμότετος συνεργάτης τῶν «Θρακικῶν», ὁ σοφὸς καὶ ἀκάματος ἐπιστήμων, ὁ ἰδιαιτέρως περὶ τὴν Θράκην ἀσχοληθεὶς Μυρτίλος Ἀποστολίδης. Ὁ παρῶν τόμος τῶν «Θρακικῶν» εὐρίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκτυπώσεως· οὔτε χῶρος, ἀλλ' οὔτε ὁ χρόνος κατάλληλος διὰ νὰ ἀσχοληθῶμεν διὰ μακρῶν περὶ τοῦ ἐκλιπόντος ἀλησμονήτου φίλου. Εἰς τὸν προσεχῆ τόμον θὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀρμόζουσα νεκρολογία.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	292	στ.	6	ἄν.	ἀντί Ἡλέκτρα	ἀνάγνωθι Ἰφιγένεια
	»	365	»	13	κάτ. » ἀστενάγια	» ἀναστενάγια
	»	366	»	1	» ἐκκλ.	» Ἑλικῆς
	»	373	»	12	ἄν. » † 1712	» † 1719
	»	373	»	13	» τὸν μεμουςομένον	» ὁ μεμουςωμένος κτ.
	»	383	»	12	κάτ. » εὐσυνηθῆτως	» εὐσυνειδήτως
	»	386	»	17	ἄν. » Διονυσίου	» Διονύσου
	»	388β (387)	στ.	5	ἄν. » ἡμετέρων	» ἡμερωτέρων
	»	388	στ.	15	ἄν. » λεγῶν	» λέγων, θεῖα
	»	388	»	14	κάτ. » θρασώτας	» θιασώτας
	»	388	»	13	» τὸ Ἔβρον	» τὸν Ἔβρον
	»	414	»	3	» Fπz	» Fur
	»	427	Τὸ ὑπ' ἀρ. 3026 εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἐν σελ. 425 ὑπ' ἀρ. 2985			

Μετὰ τὴν σελ. 368 κατὰ παραδρομὴν, αἱ ἐπόμεναι σελίδες ἠριθμήθησαν 373 κ. ἐξ. ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ 369 κ. ἐξ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

1942

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος	ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
Γ. Γραμματεὺς	ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
Ταμίας	ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ
Σύμβουλοι	ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΜΗΚΟΣ

Δ. ΑΒΑΤΖΗΒΑΣΗΣ
ΦΙΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
ΙΟΥΔ. ΑΔΑΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΛ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ
Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
ΑΝ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘ. ΓΚΕΜΟΥΣΓΕΡΔΑΝΗΣ
ΧΡ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΑΝΣ
Β. ΚΟΥΒΕΡΗΣ

Α. ΛΟΥΪΖΟΣ
Β. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΠΟΠΠΩΝΗΣ
Δ. ΣΑΚΚΑΛΗΣ
Μ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ
Ζ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Μέγας Εθεργέτης
† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. Π. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Εθεργέται
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
† ΕΛΕΝΗ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Μεγ. Δωρηται
ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ
† ΚΙΜΩΝ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Δωρηται
ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΟΥΔΗ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Φωτ. Γ. Ἀποστολίδου: Θρακική γλωσσογραφία. Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσαντῶς (συνέχεια)	5 — 96
Ἑλληνικῆς Σταμούλη-Σαραντῆ: Παραμύθια τῆς Θράκης (τέλος)	97—187
Ζ.—Θ. Κιακίδου: Διάφορα Λαογραφικά Σαμακοβίου (Παιχνίδια, Παροιμιαί, Ἐπώνυμα, Τραγοῦδια, Δείγματα Σαμακοβιανῆς ὁμιλίας, Πανηγύρια στὸ Σαμακόβι, Ἑορταί, Γεωργικαὶ ἐργασίαι, Οἱ ἔξω τοῦ Σαμακοβίου δρόμοι, Ὄνόματα τῶν βουνῶν τοῦ Σαμακοβίου, Τοπωνύμια, Ἐπίθετα, Ὁ Ἀύρατζης Παναγιώτης Γκόρες, Ἐπεισόδια, Παραδόσεις)	188—221
Διορθώσεις	221
† Α. Α. Σταμούλη: Ἐπώνυμα Παναγίας ἐν Θράκῃ	222—226
— Σηλυβρίας τοποθεσίαι	226—228
Ἐύστρ. Ζήση: Προλήψεις Αὐδημίου	229—231
— Παρατηρήσεις εἰς παροιμίας Πετροχωρίου	232—239

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

† Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου: Ἡ Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία (Provincia Romana) Θράκη καὶ ἡ Μητρόπολις Φιλιππουπόλεως	241—275
Ἀρχιμ. Νικ. Βαφείδου: Τὸ «Σκυλοδόντι» καὶ ἡ «Παπὰ Πέτρα» τοῦ Διδυμοτείχου	276—283
— Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Λαδιᾶς	284—291
Κ Κουρτίδου: Σημείωμα διὰ τὴν Μονὴν Λαδιᾶς	291
Γ. Κωνσταντινίδου: Ὅλιγα περὶ Ἀδριανουπόλεως	292—307
Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη: Ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Σκαλωτῆς	308—329
— Ἐκπαιδευτήρια Αἴνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας	330—357
† Κορυτσᾶς Ἐδδολοῦ Κουρίλα: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας	358—378
— Heraclaea Sacra	379—418

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις καὶ συμπληρώσεις 419—428

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ — ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ — ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ἀκολουθία τῆς ἐξ Ἐπιβατῶν Ὀσίας Παρασκευῆς	429—431
† Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου : Ἡ ἐν Στενημάχῳ διὰ τὴν μνή- μην τῶν Ἁγίων Ταξιαρχῶν ὀκταήμερος νηστεία	432—433
Ἐρχμ. Νικ. Βαφείδου : Λησταὶ Πομάκοι κατὰ τοῦ Διδυμο τείχου	434
— Ἡ πανώλης ἐν Διδυμοτείχῳ	434—436
Συμβολὴ Θερακῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν	436—438
Ἡ κατάληψις τῆς Αἴνου καὶ μνημεῖα πασάδων ἐν Θράκῃ	439—441
Βιβλιοθήκη Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου τῶν Ἀδριανουπολι- τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ	441—442
Θράκες εἰς τὰς Ἰνδίας	443
* Αχ. Θ. Σαμοθράκη : Ὁ Ναὸς Ἰωάννου Προδρομοῦ ἐν Αἴνῳ	443—445
— Δανεισταὶ τοῦ ἁγίου Αἴνου Ματθαίου	445
— Δύο ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ τῆς Μεσημβρινῆς Θράκης	446
† Α. Α. Σταμούλη : Μεγάλαι Βεζίραι Θράκης καὶ ἐν Θράκῃ	447—449
Σ. : Ἀνασκαφαὶ στὸ Βυζαντινὸν Ρήγιον	449—451
Ἔργασίαι ἀναστηλώσεως εἰς Φέρρας	451
Ἑλληνικὲς φορεσιῆς	451
ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ	452—456
Καθολικοὶ Ἀρχιερεῖς	456

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ἄθαν. Φ. Μανουηλίδης	458—461
† Ὁ πρ. Λαγκαδᾶ Γερμανὸς Ἀναστασιάδης	461
Σταύρ. Νικολαΐδου : Ἀχιλλεὺς Κ. Παπαδάτος	461—465
Ἀντώνιος Σταμούλης	465
Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδης	466
Παροράματα	467
Θρακικοῦ Κέντρου Διοικητικὸν Συμβούλιον, Εὐεργέται Δω- ρηταὶ	468

ΕΙΚΟΝΕΣ

Παιχνίδια Σαμμακοβίου	188
*Ο Λύρατζης Παναγ. Γκόρες	213
*Υπογραφή τοῦ Σηλυβρίας Μακαρίου	228
*Ο ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Φέροραις	239
*Η πεδιάς τῆς Φιλιππουπόλεως τὸ 1536	240
Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Μαρίνης, Διδυμοτείχου	276
*Απολιθώματα ἐν Διδυμοτείχῳ	277
*Ο βράχος «Ἁγία Πέτρα» Διδυμοτείχου	280
*Ο «Ταραρχανὰς» »	281
*Η «Παπὰ Πέτρα» »	282
Μονὴ Δαδιάς »	284
*Η γέφυρα Διαμαντῆ ἐν Ἀδριανουπόλει	295
*Ὁδὸς ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ »	296
Μία ἀπόψις τοῦ Σεράϊ »	297
Τὸ Δημαρχεῖον »	298
Τὸ Σουλτὰν Βαγιαζίτ δζαμισί »	299
Τὸ Ἄτισὲ χάν »	300
*Η Λεμονόσκαλα »	301
Τὸ Σουλτὰν Σελίμ δζαμισί »	302
Κεντρικὴ ὁδὸς »	303
*Ἄλλη ἀπόψις τοῦ Σεράϊ »	307
*Ἐπιγραφή τῆς Μονῆς Σκαλωτῆς »	314
*Ἄλλαι δύο τῆς αὐτῆς Μονῆς	315
*Ἄλλαι τρεῖς » »	316
*Ὁμοίως	317
*Ἄλλαι δύο	318
*Ἄλλη μία	319
Κτητορικὸς σταυρὸς τῆς ἰδίας	321
*Ο τάφος τοῦ Κουτσορέλλη	356
2 Ἐπιγραφαὶ μεσημβρινῆς Θοράκης	446
*Η γέφυρα Γαληνῆς γκιὸζ Ἀδριανουπόλεως	457
Λεωφόρος Σταθμοῦ Ἀδριανουπόλεως	457
*Ἐθαν. Φ. Μανουηλίδης	458
*Ἀχιλ. Κ. Παπαδάτος	462

